Sejjid Sabik

فقه السنة

FIKHUS-SUNNE

KNJIGA 1

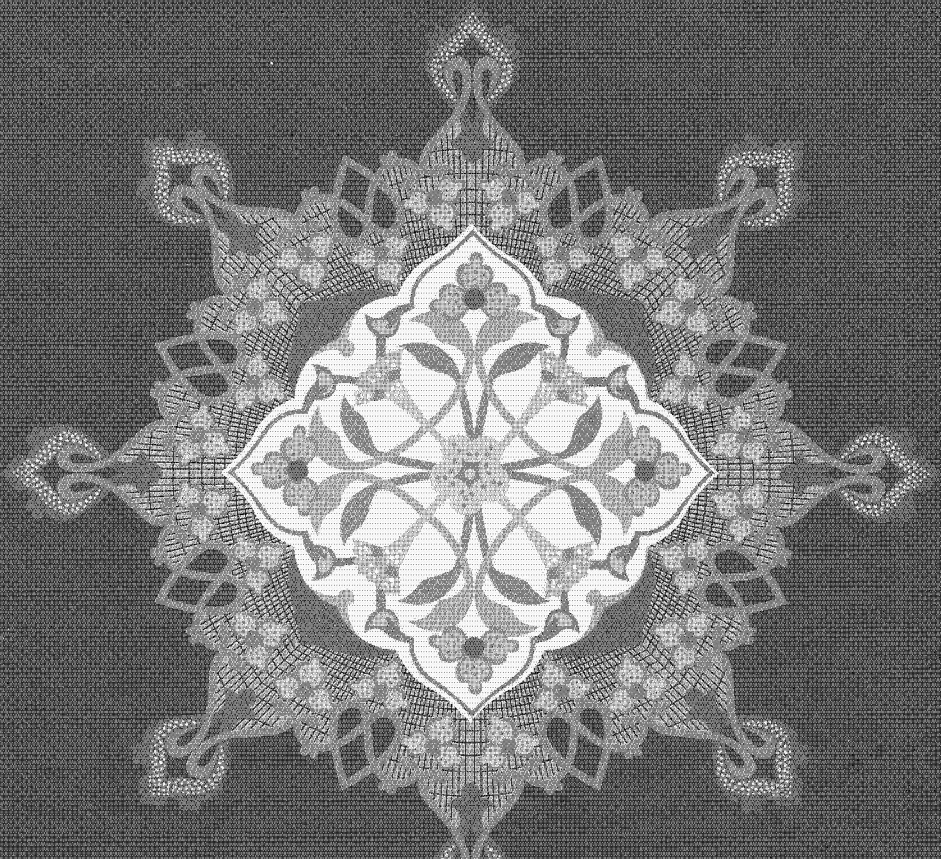

بسم الله الرحمن الرحيم

ES-SEJJID SABIK

FIKSHUS-SUNNE

فِقْـــهُ السُّنَّـــةِ

Izdavač:	Bookline d.o.o.
Za izdavača:	Edin Bećirović
Prijevod djela:	Fahrudin Smajlović Muharem Hrvačić
Urednik:	Haris Grabus
Redaktura prijevoda:	Dr. Šefik Kurdić Hfz. Dževad Hrvačić
Lektor:	Dr. Ismail Palić
Korektori:	Dr. Zuhdija Hasanović Fatima Zimić
Stručni konsultant:	Dr. Sulejman Topoljak
Tehničko uređenje:	Muharem Hrvačić
Dizajn korice:	Suhejb Džemaili
Štampa:	„Bemust“
Za štampariju:	Mustafa Bećirović

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-4

Es-SEJJID Sabik
Fikhus-sunne / Es-Sejjid Sabik ; (prijevod djela Fahrudin Smajlović, Muharem Hrvačić). - Sarajevo : Bookline, 2007. - 5 sv. (533, 520, 526, 521, 565 str.) ; 24 cm

ISBN 978-9958-694-12-7

FIKHUS - SUNNE

Es-Sejjid Sabik

KNJIGA 1

Sarajevo, 2008.

بسم الله الرحمن الرحيم

PREDGOVOR IZDAVAČA

Dragi čitaoci!

Posljednjih godina, hvala Allahu, dž.š., u prijevodu na bosanski jezik možemo naći kapitalna djela iz svih islamskih znanosti. Imamo tefsire: Ibn Abbasa, Ibn Kesira, Sejjida Kutba, Muhammeda el-Gazalija; temeljne hadiske zbirke u cijelosti ili djelimično prevedene: El-Buharija, Muslima, Et-Tirmizija i En-Nesaija; potom kapitalno djelo islamske duhovnosti Oživljavanje vjerskih znanosti Ebu Hamida el-Gazalija, kao i El-Kušejrijevu Risalu; ali i djela iz šerijatskog prava Multekal-ebhur i Hanefijski fikh... itd.

Želeći našim čitaocima ponuditi više informacija i upoznati ih sa širinom islamskih propisa, uz postojeći Hanefijski fikh, odlučili smo se za prevođenje djela Es-Sejjida Sabika Fikhus-sunne.

S obzirom da je na našim prostorima šerijatsko pravo, posebno ibadat, stoljećima prakticiran po hanefijskoj pravnoj školi, želimo skrenuti pažnju čitaocima da će u djelu Fikhus-sunne često naći rješenja i stavove šerijatskih pravnika koji se ne podudaraju s kod nas uobičajenim prakticiranjem vjerskih propisa. U svim tim slučajevima, kada se pročita određeni stav koji se čini drukčijim u odnosu na ono što se u životu prakticira, očekujemo od cijenjenih čitalaca da se obrate na djela Hanefijski fikh, Multekal-ebhur, Fikhul-ibadat i druga sl. djela koja isključivo nude stavove hanefijske pravne škole.

Uzimajući u obzir zrelost naših čitalaca smatramo da će pojava djela Fikhus-sunne na bosanskom jeziku doprinijeti samo boljem sagledavanju širine pogleda islamskih znanstvenika i njihovom uvažavanju, a ni u kom slučaju dovesti do novih konfrontacija pripadnika različitih mezheba ili usmjerenja, ili pak do sumnjičavosti i rezerviranosti prema šerijatskoj pravnoj školi koja se slijedi. Smatramo da u sučeljenju sa stavovima drugih pravnih škola hanefijski mezheb, koji stoljećima prakticiramo na ovim našim prostorima, dobiva samo veću autoritativnost i dignitet.

S tom namjerom toplo preporučujemo djelo suvremenog šerijatskog pravnika Es-Sejjida Sabika kako muslimanima, tako i pripadnicima drugih religijskih tradicija koji se detaljnije žele upoznati sa šerijatskim pravom.

Izdavač

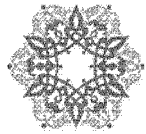

PREDGOVOR

U ime Allaha, Svemilosnoga, Samilosnoga!

Allahu pripada svaka zahvala, Allah blagoslovio i spasio našeg dragog Muhammeda, njegovu časnu porodicu i ashabe.

﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾

"Svi vjernici ne treba da idu u boj. Nek se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se upute u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali."[1]

Najbolje čime bismo se približili Allahu jeste širenje Allahove vjere i njenih propisa, a posebno onih koji su u vezi s ovim fikhskim granama. Cilj toga jeste to da ljudima vjera bude jasna, kako u obredoslovlju, tako i u njihovim drugim radnjama. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ يُرِدِ اللهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ، وَإِنَّمَا الْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ، وَإِنَّ الْأَنْبِيَاءَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمْ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا وَإِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ. فَمَنْ أَخَذَهُ، أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ.

"Kome Allah želi dobro poduči ga i uputi ka spoznaji vjere. Znanje se stječe samo izučavanjem. Vjerovjesnici, Allahov blagoslov i mir na

[1] Et-Tevba, 122.

njih, nisu ostavili iza sebe dinara niti dirhema, već su ostavili znanje. Svako ko uzme udio u tome stekao je veliko dobro."

Najbolji i najkorisniji način, te najprihvatljiviji srcu i umu prilikom izučavanja islamskog prava, a posebno kad se radi o obredoslovlju ili općim istraživanjima koja se iznose pred ljude, jeste izbjegavanje stručnih termina, sporednih stvari i hipotetičkih pretpostavki, te crpljenje dokaza iz Kur'ana i sunneta na što lakši i jednostavniji način, a potom uzimanje pouke i mudrosti iz toga, kad god se pruži prilika, tako da oni koji to budu čitali uvide da su povezani s Allahom i Njegovim Poslanikom. Tako će se okoristiti, kako na ahiretu, tako i na dunjaluku, a to bi ljudima trebao biti najveći poticaj da istražuju i iščitavaju još više.

Allah je počastio našeg brata profesora i šejha Es-Sejjida Sabika ovim potezom, te je napisao ovo lahko i pristupačno djelo u kojem se krije velika korist. U njemu je, lijepim i lahkim načinom, pojasnio fikhske propise. Time je, ako Bog da, zaslužio Njegovu nagradu i divljenje svih onih koji su željni ove vjere. Allah ga nagradio zbog vjere, umeta i njegovog poziva u vjeru najboljom nagradom. Allah ga učinio korisnim i uzrokom mnogog dobra za njega i za druge. Amin!

Hasan el-Benna

U ime Allaha, Svemilosnoga, Samilosnoga!

Zahvala pripada Allahu, Gospodaru svih svjetova, i neka je blagoslov i mir na našeg uvaženog Muhammeda, uzora prvih i posljednjih generacija, te na njegovu časnu porodicu, vjerne ashabe i sve one koji hode njegovim putem do Sudnjeg dana!

Ovo je prva knjiga djela *Fikhus-sunne,* koje obuhvata fikhska pitanja poduprta dokazima iz Kur'ana, vjerodostojnog sunneta i konsenzusa islamskog umeta, *idžmaa.*

Pitanja koja se tiču svakog pojedinca izložena su na lahak i pristupačan način i to o raznim bitnim temama. Razilaženja smo nastojali izbjeći, osim kad to situacija iziskuje, što smo i učinili.

Prema tome, ovo djelo ocrtava pravu sliku islamskog fikha s kojim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., i poslan. Ono ljudima otvara vrata razuma i shvatanja svega onog što je došlo od Allaha i Njegovog Poslanika, te ih okuplja i ujedinjuje oko Kur'ana i sunneta, a potiskuje razilaženja i novotariju pristrasnosti mezheba. Također potiskuje i izmišljotinu u kojoj se kaže: "Vrata *idžtihada* zatvorena su."

Ovim smo djelom pokušali učiniti uslugu našoj vjeri i pomoći našoj braći. Molim Allaha, dž.š., da ga učini korisnim i da naše djelo učini iskrenim u Njegovo ime. On nam je dovoljan i najbolji oslonac.

Kairo, 15. šabana, 1365. god. po H.
Es-Sejjid Sabik

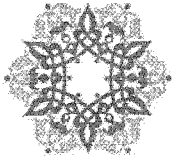

UVOD

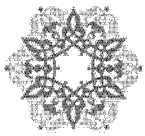

UVOD

OPĆENITOST MISIJE ISLAMA I NJEN CILJ

Allah, dž.š., poslao je Muhammeda, s.a.v.s., s čistom i tolerantnom vjerom, sa sveobuhvatnim vjerozakonikom koji ljudima garantira častan i uredan život, koji će ih dovesti do najvećih i najsavršenijih stepeni.

U periodu od 23 godine, otprilike, koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., proveo u pozivanju u Allahovu vjeru, postigao je željeni cilj u dostavljanju vjere i okupljanja ljudi oko nje.

OPĆENITOST ISLAMSKE MISIJE

Islam nije ograničen na jednu generaciju ili narod, kao što su to bila prijašnja poslanstva. Znači, ovo poslanstvo došlo je općenito svim narodima, i tako će biti sve dok na Zemlji bude naroda. Ova misija nije specifična za jedno podneblje ili vrijeme.

Svevišnji kaže:

﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴾

"Neka je uzvišen Onaj Koji robu Svome objavljuje Kur'an da bi svjetovima bio opomena."[2]

[2] El-Furkan, 1.

Na drugom mjestu kazao je:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِلنَّاسِ بَشِيراً وَنَذِيرًا﴾

"Mi smo te poslali svim ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ."[3]

Također je kazao:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا، الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾

"Reci: 'O ljudi, ja sam svima vama Allahov poslanik, Njegova vlast je na nebesima i na Zemlji; nema drugog boga osim Njega, On život i smrt daje, i zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, vjerovjesnika, koji ne zna čitati i pisati, koji vjeruje u Allaha i riječi Njegove; njega slijedite – da biste na Pravom putu bili!'"[4]

U vjerodostojnom hadisu kaže se:

كَانَ كُلُّ نَبِيٍّ يُبْعَثُ فِي قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى كُلِّ أَحْمَرَ وَأَسْوَدَ.

"Svaki je poslanik poslan svome narodu, a ja sam poslan svim narodima, crvenim i crnim."

Sljedeće stvari potvrđuju općenitost i sveobuhvatnost islamske misije:

1. u njoj ne postoji nešto u što je teško povjerovati, niti nešto što je teško uraditi. Svevišnji je kazao:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾

"Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih."[5]

Na drugom mjestu kazao je:

﴿يُرِيدُ اللهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾

---

[3] Sebe, 28.

[4] El-E'raf, 158.

[5] El-Bekara, 287.

"Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate."[6]

Također je kazao:

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾

"U vjeri vam nije ništa teško propisao."[7]

El-Buhari prenosi hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمَقْبُرِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ هٰذَا الدِّينَ يُسْرٌ، وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلاَّ غَلَبَهُ.

Ebu Seid el-Makburi veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Doista je ova vjera lahka, i niko se nije nadmetao s vjerom, a da ga nije nadvladala."

Muslim bilježi hadis u kojem stoji:

أَحَبُّ الدِّينِ إِلَى اللهِ الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ.

"Allahu najdraža vjera jeste ona koja je čista i tolerantna";

2. ono što se ne mijenja promjenom vremena i mjesta, kao što je vjerovanje i obredoslovlje, objašnjeno je potpuno i detaljno, te je objašnjeno odgovarajućim tekstovima. Niko nema pravo nešto dodati na to ili oduzeti od toga. Ono što se mijenja promjenom vremena i mjesta, kao što je opća korist, diplomacija i ratne okolnosti, dato je sažeto i općenito kako bi odgovaralo interesima ljudi u svakom dobu, kako bi vlast mogla uspostaviti istinu i pravdu;

3. sva islamska učenja imaju za cilj očuvanje vjere, života, uma, potomstva, imetka, i neosporno je da to odgovara zdravoj ljudskoj prirodi i razumu. Ona idu ukorak s napretkom i odgovaraju svakom vremenu i mjestu. Svevišnji je kazao:

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ * قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ

[6] El-Bekara, 185.
[7] El-Hadždž, 78.

تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾

"Reci: 'Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela?' Reci: 'Ona su za vjernike na ovom svijetu, na onom svijetu su samo za njih.' Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju. Reci: 'Gospodar moj zabranjuje razvrat, i javni i potajni, i grijehe, i neopravdanu primjenu sile, i da Allahu smatrate ravnim one za koje On nikakav dokaz objavio nije, i da o Allahu govorite ono što ne znate.'"[8]

Također je kazao:

﴿وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

"I dosudi nam milost na ovom svijetu, i na onom svijetu, mi se, vraćamo Tebi!' – 'Kaznom Svojom Ja kažnjavam koga hoću,' reče On, 'a milost Moja obuhvaća sve; dat ću je onima koji se budu grijeha klonili i zekat davali, i onima koji u dokaze Naše budu vjerovali, onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni čitati ni pisati, koga oni kod sebe, u Tevratu i Indžilu, zapisana nalaze, koji će od njih tražiti da čine dobra djela, a od odvratnih odvraćati, koji će im lijepa jela dozvoliti, a ružna im zabraniti, koji će ih tereta i teškoća, koje su imali, osloboditi. Zato će oni koji budu u njega vjerovali, koji ga budu podržavali i pomagali i svjetlo po njemu poslano slijedili – postići ono što budu željeli.'"[9]

[8] El-E'raf, 32-3.

[9] El-E'raf, 156-7.

CILJ ISLAMSKE MISIJE

Cilj islamske misije jeste čišćenje duša putem spoznaje Allaha, dž.š., i ibadeta Njemu. Zatim, jačanje veza među ljudima i njihovo uspostavljanje na temelju ljubavi, milosti, bratstva, jednakosti i pravde. Na taj će način čovjek osjetiti sreću na dunjaluku, a i na ahiretu. Svevišnji je kazao:

﴿هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

"On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje, i da ih očisti, i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi."[10]

Još je kazao:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾

"A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali."[11]

U hadisu se kaže:

أَنَا رَحْمَةٌ مُهْدَاةٌ.

"Ja sam podarena milost."

FIKH (ISLAMSKO ZAKONODAVSTVO)

Islamsko zakonodavstvo veoma je bitna grana islama, a predstavlja naučni aspekt ove misije.

Čisto vjerski propisi, kao što su propisi obredoslovlja, izviru iz Allahove Objave Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., tj. iz Kur'ana i sunneta, ili su dokazani putem *idžtihada*.[12] Poslaniku je bilo naređeno da to samo prenese i pojasni. Svevišnji kaže:

---

[10] El-Džumua, 2.

[11] El-Enbija, 107.

[12] *Idžtihad* je intelektualni napor koji mudžtehid ulaže prilikom crpljenja dokaza iz Kur'ana i sunneta, i to na način da postupa samostalno i u tome ne slijedi nekog drugog alima. (Prim. prev.)

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى * إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾

"On ne govori po hiru svome, to je samo Objava koja mu se obznanjuje."[13]

Međutim, kada se radi o zakonodavstvu koje se tiče dunjalučkih stvari, kao što je, naprimjer, presuda u sporovima, rukovodstvo i ratna taktika, u takvim je slučajevima Poslaniku naređeno da se posavjetuje s drugima. Zauzimao je određeni stav, ali bi ga ponekad promijenio i prihvatio stav svojih drugova. Tako se desilo u bitkama na Bedru i Uhudu. Ashabi, r.a., pitali su Poslanika, s.a.v.s., ono što ne znaju. Tražili su značenje riječi koje ne bi razumjeli. Govorili bi šta su oni od toga razumjeli, te bi ispravno potvrdio, a ukazao bi na eventualnu grešku u razumijevanju.

Postoje opća pravila koja je postavio islam kako bi se muslimani po njima vladali.

Zabranjeno je istraživati pojave koje se još nisu desile, dok se one ne dogode

Svevišnji je kazao:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾

"O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasnit će vam se, ono ranije Allah vam je već oprostio. – A Allah prašta i blag je."[14]

U hadisu se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio *el-uglutat,* a to su pitanja o stvarima koje se još nisu desile.

Suzdržavanje od pretjeranih i zamršenih pitanja

U hadisu stoji:

إِنَّ اللهَ كَرِهَ لَكُمْ قِيلَ وَقَالَ وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ.

---

[13] En-Nedžm, 3-4.

[14] El-Maida, 101.

"Allah mrzi 'rekla-kazala', pretjerano zapitkivanje i rasipanje imetka."

Također se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao:

إِنَّ اللهَ فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً بِكُمْ مِنْ غَيْرِ نِسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا.

"Doista je Allah propisao farzove, ne propuštajte ih! Odredio je granice, ne narušavajte ih! Zabranio je neke stvari, ne činite ih! Neke je stvari prešutio, iz milosti prema vama, a ne iz zaborava, ne istražujte ih!"

Još je kazao:

أَعْظَمُ النَّاسِ جُرْمًا مَنْ سَأَلَ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يُحَرَّمْ فَحُرِّمَ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِهِ.

"Najgori su oni koji upitaju za nešto što nije zabranjeno, te to bude zabranjeno zbog njihovog pitanja."

Udaljavanje od razilaženja i dijeljenja u vjeri

Svevišnji kaže:

﴿وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾

"Ova vaša vjera – jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!"[15]

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلاَ تَفَرَّقُوا﴾

"Svi se čvrsto Allahova užeta držite i nikako se ne razjedinjujte!"[16]

﴿وَلا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾

"Ne prepirite se da ne biste klonuli i bez borbenog duha ostali."[17]

﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعاً لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾

"Tebe se ništa ne tiču oni koji su vjeru svoju raskomadali i u stranke se podijelili."[18]

---

[15] El-Mu'minun, 52.
[16] Alu Imran, 103.
[17] El-Enfal, 46.
[18] El-En'am, 159.

﴿وَكَانُوا شِيَعاً﴾

"...i u stranke se podijelili."[19]

﴿وَلا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

"I ne budite kao oni koji su se razjedinili i u mišljenju podvojili kada su im već jasni dokazi došli, njih čeka patnja velika."[20]

Sporna pitanja treba rješavati pomoću Kur'ana i sunneta, a ovo zaključujemo iz ajeta:

﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾

"A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku."[21]

﴿وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللهِ﴾

"Ma u čemu se razilazili, presudu treba dati Allah."[22]

Razlog tome jeste i činjenica da je Kur'an sve objasnio, kao što Svevišnji kaže:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَاناً لِكُلِّ شَيْءٍ﴾

"Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve."[23]

﴿مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ﴾

"U Knjizi Mi nismo ništa izostavili."[24]

Kur'an je pojašnjen praktičnim sunnetom, kao što se u ajetu kaže:

﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ﴾

"A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje."[25]

Svevišnji veli:

---

[19] Er-Rum, 32.
[20] Alu Imran, 105.
[21] En-Nisa, 59.
[22] Eš-Šura, 10.
[23] En-Nahl, 89.
[24] El-En'am, 38.
[25] En-Nahl, 44.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾

"Mi tebi objavljujemo Knjigu, samu istinu, da ljudima sudiš onako kako ti Allah objavljuje"[26]

Time je izvršio svoju misiju i islamska načela bila su jasna, a o čemu se govori i u ajetu:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

"Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera."[27]

Imajući u vidu da su vjerska pitanja pojašnjena na ovaj način, i da je prilikom presude sud poznat, u tom slučaju razilaženju nema mjesta. Svevišnji kaže:

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾

"A nesložni onih čija su mišljenja o Knjizi suprotna doista nema kraja."[28]

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete, i dok se sasvim ne pokore."[29]

Ashabi i druge dobre generacije poslije njih ponašali su se i vladali u duhu ovih pravila, i među njima nije bilo razilaženja, osim u nekoliko slučajeva, i to zbog različitog shvatanja dokaza. Neki su od njih poznavali ono što drugi nisu znali.

Kad su došli osnivači četiri poznata mezheba, slijedili su put svojih prethodnika. Neki su bili bliže sunnetu, kao naprimjer oni iz Hidžaza[30],

---

[26] En-Nisa, 105.

[27] El-Maida, 3.

[28] El-Bekara, 176.

[29] En-Nisa, 65.

[30] U Hidžaz spadaju područja Meke, Medine i okolnih naselja. (Prim. prev.)

gdje je bio veliki broj prenosilaca hadisa i raznih predanja. U drugu grupu spadao je misaoni pravac, kao što su bili Iračani, i gdje je bilo malo hafiza Hadisa, jer je Irak bio daleko od mjesta Objave.

Osnivači mezheba (pravaca) uložili su veliki trud kako bi ljudima pojasnili ovu vjeru i uputu. Zabranjivali su slijepo slijeđenje govoreći da nikom nije dozvoljeno slijediti njihov stav ako ne poznaje i dokaz na kojem se bazira taj stav. Tvrdili su da je njihov mezheb ono na što ukazuju vjerodostojni hadisi, i nisu imali za cilj da budu slijeđeni kao i sam Poslanik, s.a.v.s. Sav je njihov trud i cilj bio pomoći ljudima da lakše shvate Allahove propise.

Međutim, nakon perioda osnivača mezheba, zanimanje za slijeđenjem dokaza nije bilo izraženo, već su ih slijepo slijedili, tako da je svaka grupa pristrasno slijedila jedan mezheb prema kojem se vladala i u čije je širenje ulagala maksimalan trud, a ono što kaže osnivač tog mezheba kao da je kazao i sam Zakonodavac (Allah ili Njegov Poslanik). Takve pristalice mezheba ne smatraju da je dozvoljeno izdavati fetvu mimo onog što smatra osnivač njihovog mezheba. Toliko su pretjerali u tom slijeđenju da je El-Kerhi rekao: "Svaki ajet, ili hadis, koji se kosi s onim što naše vođe smatraju treba adekvatno protumačiti ili je derogiran."

Slijepo i pristrasno slijeđenje mezheba zasjenilo je Kur'an i sunnet, a rezultat je bilo zatvaranje vrata idžtihadu, a Šerijat je postao skup mišljenja fakiha, i svako ko ne bi prihvatao stav fakiha smatrao bi se novotarom (*mubtediom*) i njegove riječi više ne bi imale težinu, niti bi se njegove fetve prihvatale.

Širenju duha stagnacije pomogli su vladari i bogataši osnivanjem medresa u kojima se izučavao jedan ili više određenih mezheba, što je rezultiralo prihvatanjem tih mezheba, a zapostavljanjem truda u rješavanju novih pitanja (*idžtihad*), kako bi se očuvala primanja određena toj ulemi. Ebu Zur'a upitao je svoga šejha El-Belkinija: "Zašto se šejh Tekijjuddin es-Subki suzdržava od idžtihada, a dostigao je taj nivo?" El-Belkini je prešutio, a Ebu Zur'a nastavi: "Ja mislim da je to samo strah od gubljenja položaja koji su učenjaci četiri mezheba dobili. Izgubili bi

te položaje u slučaju da iziđu iz tih okvira, a uskratilo bi im se zvanje kadije. Ljudi ih više ne bi pitali za fetve, a prozvali bi ih novotarima (*mubtedijama*)." El-Belkini se nasmijao podržavši ga u tome.

Slijepim slijeđenjem, te gubljenjem veze s Kur'anom i uvjerenjem da su vrata idžtihada zatvorena, umet je zapao u veliko zlo i nevolju, koji su se uvukli u svaku poru islamskog tijela, a upravo nas je na to upozorio Allahov Poslanik, s.a.v.s.

Sve je to rezultiralo time da se umet podijelio na razne pravce, i toliko su daleko otišli da se postavljalo pitanje da li je dozvoljena udaja pripadnici hanefijskog mezheba za pripadnika šafijskog mezheba! Neki su kazali da nije, jer on sumnja u svoj iman.[31] Drugi smatraju da je dozvoljeno, jer se takav može smatrati kao *zimmija*.[32] Također, rezultat navedenog jeste i širenje novotarija, neprakticiranje sunneta, nezainteresiranost za korišćenje uma, nerazmišljanje i nedostatak samostalnosti u izučavanju. Sve je to doprinijelo slabljenju ugleda umeta, njegovoj neproduktivnosti, pasivnosti i nezainteresiranosti. Na taj su način neprijatelji dospjeli do same suštine islama.

Prošle su godine i stoljeća, i u svakom periodu Allah je ovom umetu slao nekog ko će mu obnoviti vjeru, probuditi ga iz sna i uputiti ga u pravom smjeru. Međutim, samo što bi se umet probudio, opet bi utonuo u isti ili još dublji san.

Na kraju je došao red i na islamsko zakonodavstvo (Šerijat), pomoću kojeg je Svevišnji doveo u red život cijelog čovječanstva i učinio ga oruđem na ovom i onom svijetu, a spao je na najniže ljestvice kojima nema kraja i na kojima nikad nije bio. Smatralo se da je izučavanje Šerijata zaostalost, primitivizam, gubljenje vremena, i da to uopće ne koristi Allahovoj vjeri ili ljudskom poretku, životu.

Šerijat je ostao na tom nivou, a učenjaci su ponavljali samo već napisane tekstove, i nisu znali ništa do pisati napomene ispod teksta koje su sadržavale pojašnjenja, replike, nejasne zabilješke i neke zaključke,

---

[31] Zato što šafije kažu da je muslimanu dozvoljeno kazati: "Ja sam vjernik, ako Bog da."

[32] Zimmije su pripadnici druge vjeroispovijesti koji borave u islamskoj državi pod određenim uvjetima. (Prim. prev.)

dok se Evropa okomila na Istok, kojem zadaje udarce svim raspoloživim sredstvima. Kad su se muslimani počeli buditi od tih udaraca, shvativši gdje se nalaze, uvidjeli su da su daleko zaostali iza drugih. Dok karavan prolazi, oni stoje u jednom mjestu. Tako su uvidjeli da se oni ustvari nalaze naspram drugog svijeta, koji je pun života, energije i napretka, te su se počeli diviti i čuditi onome što su vidjeli. Oni koji su odbacivali svoju historiju i bili nepokorni svojim precima, te oni koji su zaboravili svoju vjeru i običaje počeli su uzvikivati: "Ovo je Evropa, o istočnjaci! Ugledajte se na njih! Slijedite ih u dobru i u zlu, u vjeri i nevjeri, u dobrom i lošem!" Oni ravnodušni bili su neutralni. Jedino što im je preostalo bile su riječi: "Lā havle ve lā kuvvete illā billāh" ("Nema snage niti moći osim kod Allaha"), i to su često ponavljali. Oslanjali su se na sebe povučeni u svoje kuće. Zavidnicima na islamu ovo je bio samo argument više da Šerijat ne ide ukorak s civilizacijom, niti s vremenom. Vrhunac svega bio je da su istočnjaci u stranom vjerozakoniku našli utjehu, iako on ne odgovara njihovoj vjeri, običajima i navikama. Pored toga, Evropa zaposjeda kuće, ulice, sastajališta, škole i institute. Ona je jačala i njen talas napretka preplavio je sve, a Istok je gotovo zaboravio svoju vjeru i običaje, tako da je izgubio sponu između sadašnjosti i prošlosti. Međutim, na zemlji će uvijek biti grupa koja primjenjuje Allahove zakone. Daije u Allahovu vjeru navalili su plašiti i počeli su upozoravati sve one koji su prevareni od zapadnjaka, jer je njihov moral toliko zao da mora imati ružnu završnicu, i sva njihova naučna dostignuća bit će uzrok njihove propasti i stradanja. Njihovi lijepi gradovi postat će pakao koji će ih gutati sve do posljednjeg.

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ * وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ * وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ * الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ * فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ * فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ * إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ﴾

"Zar ne znaš šta je Gospodar tvoj s Adom uradio, sa stanovnicima Irema, puna palača na stupovima, kojima ravna ni u jednoj zemlji nije bilo, i Semudom, koji je stijene u dolini klesao, i faraonom,

koji je šatore imao – koji su na zemlji zulum sprovodili i poroke na njoj umnožili, pa je Gospodar tvoj – bič patnje na njih spustio, jer Gospodar je tvoj, zaista, u zasjedi."[33]

Također su i one neutralne i nezainteresirane pozivali: "Crpite vjeru s čistog izvora i plemenitog puta, izvora koji je Kur'an, i puta koji je sunnet. Samo odatle vjeru uzimajte i druge time obradujte. Samo će u tom slučaju ovaj dunjaluk imati smisla, i samo će tako ovaj umet biti radostan.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً﴾

'Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onom svijetu, i koji često Allaha spominje.'"[34]

Allahovom milošću ovom su se pozivu odazvali čestiti ljudi koji su to prihvatili čista srca. Također se i omladina odazvala tom pozivu i podarila mu ono najvrednije što posjeduje, a to su imeci i životi.

Je li Allah Svome nuru dozvolio da ponovo zasija na zemlji?! Je li poželio da čovjek ponovo počne živjeti lijepim životom?! Životom kojim upravlja čisto vjerovanje, ljubav, dobročinstvo i pravda. Ovo nam potvrđuju sljedeći ajeti:

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً﴾

"On je poslao Poslanika Svoga s uputom i vjerom istinitom da bi je uzdigao iznad svih vjera. A Allah je dovoljan svjedok!"[35]

﴿سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

"Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten?"[36]

---

[33] El-Fedžr, 6-14.
[34] El-Ahzab, 21.
[35] El-Feth, 28.
[36] Fussilet, 53.

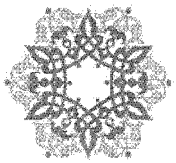

ČISTOĆA

ČISTOĆA (TAHARET)[1]

VODA I NJENE VRSTE

PRVA VRSTA VODE:
čista voda (el-mau el-mutlak)

To je voda koja je čista u svakom pogledu, tj. čista sama po sebi i kojom se može čistiti – čisteća. U ovu vrstu spadaju:

1. kišnica, voda nastala od snijega i grada:

to nam potvrđuju riječi Uzvišenog:

﴿وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ﴾

"...i s neba vam kišu spustio da bi vas njome očistio."[2]

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُوراً﴾

"I Mi s neba čistu vodu spuštamo."[3]

Također nam to potvrđuje i hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيْهَةً قَبْلَ الْقِرَاءَةِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ

[1] Čistoća može biti fizička / stvarna (*hakikija*), kao što je čišćenje vodom, ili apstraktna / pravna čistoća (*hukmija*), kao što je čišćenje zemljom prilikom tejemuma.

[2] El-Enfal, 11.

[3] El-Furkan, 48.

بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَ الْمَاءِ وَالْبَرَدِ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon tekbira pravio malu pauzu prije učenja, te ga je upitao: "O Allahov Poslaniče, draži si mi od oca i majke, šta učiš u pauzi nakon tekbira, a prije učenja?" Na to mu on odgovori: "Učim: 'Allāhumme, bā'id bejnī ve bejne hatājāje kemā bā'adte bejnel-mešriki vel-magrib. Allāhumme, nekkinī min hatājāje kemā junekkas-sevbul-ebjedu mined-denes. Allāhuma-gsilnī min hatājāje bis-seldži vel-māi vel-bered.' (Moj Bože, udalji me od grijeha kao što si udaljio istok od zapada. Moj Bože, očisti me od grijeha kao što se čisti bijela odjeća od prljavštine. Moj Bože, očisti me od grijeha snijegom, vodom i gradom.)"[4]

2. morska voda:

to nam potvrđuje hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا نَرْكَبُ الْبَحْرَ وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنَ الْمَاءِ، فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا، أَفَنَتَوَضَّأُ بِمَاءِ الْبَحْرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتَتُهُ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je neki čovjek rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.: "Mi plovimo morem, a sa sobom nosimo malo vode. Ako se abdestimo njome, ožednjet ćemo. Možemo li se abdestiti morskom vodom?" Na to mu Poslanik, s.a.v.s., odgovori: *"Morska je voda čista*[5], a ono što ugine u moru dozvoljeno je jesti."[6];

---

[4] Hadis bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim Et-Tirmizija.

[5] Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije odgovorio riječima: "Da", jer je htio pojasniti kako je morska voda potpuno čista i kako bi dodao još jedan propis za koji nije bio pitan, a to je da je ono što ugine u moru, a isključivo živi u njemu, dozvoljeno jesti, kako bi upotpunio korist. Izdavanje dodatne fetve, u slučaju potrebe, makar se za nju i ne pitalo, lijep je gest.

[6] Hadis bilježe peterica autora *El-Kutubus-sitte*. Et-Tirmizi je ocijenio hadis rekavši: "Hasen-sahih." Upitao sam Muhammeda ibn Ismaila el-El-Buharija o ovom hadisu, na što mi je odgovorio: "Hadis je vjerodostojan."

3. zemzem-voda:

dokaz za to jeste hadis koji prenosi Alija, r.a., a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zatražio posudu sa zemzem-vodom iz koje se napio, a potom i abdestio;[7]

4. voda koja se promijeni zbog dugog stajanja, ili zbog mjesta u kojem se nalazi, ili pak zbog miješanja s nečim što se najčešće pomiješa s njom, kao što je žabokrečina i lišće.

Čak i ovakva voda, po konsenzusu svih učenjaka, spada u čistu vodu.

Temelj na kojem se zasniva pripadnost ovoj vrsti vode jeste to da sve što se može nazvati vodom uopćeno, bez ikakvog ograničavanja, ispravno se njome i čistiti. Svevišnji je kazao:

﴿ . . . فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا ﴾

"...i ne nađete vode, uzmite tejemum."[8]

DRUGA VRSTA VODE: upotrijebljena voda

To je voda koja padne s tijela prilikom uzimanja abdesta ili kupanja. Ova se vrsta vode smatra kao i prethodna u potpunosti, jer je u osnovi bila čista, a nema dokaza kojim bi ustanovili drukčije. Također kao dokaz možemo uzeti i hadis Er-Rubejjie bint Muavviz u kojem se opisuje abdest Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ona je rekla: "...potom je potrao glavu ostatkom vode od abdesta koja mu je bila u rukama."[9] U Ebu Davudovoj verziji kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., potrao glavu ostatkom vode u rukama.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَهُوَ جُنُبٌ فَانْخَنَسَ مِنْهُ، فَذَهَبَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ: أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ فَقَالَ: كُنْتُ

[7] Ovo predanje bilježi Ahmed.

[8] El-Maida, 6.

[9] Bilježe ga Ahmed i Ebu Davud.

جُنُباً، فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ وَأَنَا عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ، فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لاَ يَنْجُسُ!

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je susreo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., a bio je džunup, te se sakrio od njega. Potom je otišao, okupao se i došao. Allahov Poslanik, s.a.v.s., upita ga: "Gdje si bio, Ebu Hurejra?" - "Bio sam džunup", odgovori on, "pa nisam htio sjediti s tobom nečist." Na te mu riječi Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Slava Allahu, vjernik ne može biti nečist?!"[10]

Hadis može poslužiti kao dokaz, jer ako vjernik ne može biti nečist, kako onda voda može biti nečista ako ga dotakne? U suštini, to je samo kontakt čiste vode s čistim tijelom, što ne utječe na njenu čistoću. Ibn Munzir veli: "Prenosi se od Alija, Ibn Omera, Ebu Umame, Ataa, Hasana, Mekhula i En-Nehaija da ako čovjek zaboravi potrati glavu, a brada mu bude još vlažna, dovoljno je da ju potare time." Dalje zaključuje: "Ovo dokazuje da upotrijebljena voda može biti čisteća. To je i moje mišljenje." Ovo je također i stav imama Malika i Šafija u jednom predanju. Također ga Ibn Hazm pripisuje Sufjanu es-Sevriju, Ebu Sevru i svim zahirijama.

TREĆA VRSTA VODE:
voda koja je došla u dodir s čistim stvarima

kao što su: sapun, šafran, brašno i druge stvari koje se mogu uglavnom odvojiti.

Takva je voda čisteća sve dok je možemo tako nazvati. Međutim, ako izađe iz tog okvira, onda je čista, ali ne i čisteća.

عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَتْ ابْنَتُهُ زَيْنَبُ فَقَالَ: اغْسِلْنَهَا ثَلاَثًا أَوْ خَمْسًا أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ – إِنْ رَأَيْتُنَّ – بِمَاءٍ وَسِدْرٍ وَاجْعَلْنَ فِي الْأَخِيرَةِ كَافُورًا أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ، فَإِذَا فَرَغْتُنَّ فَآذِنَنِي. فَلَمَّا فَرَغْنَ آذَنَّاهُ فَأَعْطَانَا حِقْوَهُ فَقَالَ: أَشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ.

Ummu Atija prenosi da im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao kad im je kćerka, Zejneb preminula. Rekao joj je: "Operite je tri, pet, ili više puta, ako vidite da je potrebno. To učinite vodom i lotosovim lišćem,

[10] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte.*

a posljednji put pomiješajte i miris. Kad završite, pozovite me." Kad su završile, pozvale su ga. Dao im je svoj ogrtač, rekavši: "Prekrijte je njime."[11]

Prema tome, mejita nije dozvoljeno kupati osim onim čime je dozvoljeno da se kupa i živ čovjek. Ahmed, En-Nesai i Ibn Huzejma prenose od Ummu Hani da su se Allahov Poslanik, s.a.v.s., i Mejmuna kupali iz jedne posude, a to je bila zdjela na kojoj je bilo tragova tijesta.

Stoga, u dva prethodna hadisa voda je bila pomiješana, ali ne toliko da bi izgubila prvobitni izgled.

ČETVRTA VRSTA VODE: voda koja je došla u dodir s nečistoćom

Ovakva voda može imati dva stanja:

prvo: da nečistoća promijeni okus vode, njenu boju ili miris. U ovom slučaju takva voda ne može biti čisteća na osnovu konsenzusa koji prenosi Ibn Munzir i Ibn el-Mulekkin;

drugo: da voda i dalje ostane čista, tj. da se nijedna od tri navedene stvari ne izmijeni. Ovakva voda, bila u velikoj ili maloj količini, čista je i čisteća. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَامَ إِلَيْهِ النَّاسُ لِيَقَعُوا بِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعُوهُ وَأَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلاً مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوبًا مِنْ مَاءٍ، فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže: "Ustao je neki beduin i urinirao u džamiji. Ljudi su skočili k njemu da ga uhvate, ali Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče im: 'Pustite ga da dovrši, a onda na to mjesto pospite posudu vode. Poslani ste da olakšavate, a ne da otežavate!'"[12]

Također, kao dokaz možemo uzeti i hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنَتَوَضَّأُ مِنْ بِئْرِ بُضَاعَةَ؟

[11] Ovo predanje bilježi grupa autora.

[12] Prenose ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim Muslima.

فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلْمَاءُ طَهُورٌ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da su ashabi upitali Poslanika, s.a.v.s.: "O Allahov Poslaniče, možemo li se abdestiti vodom iz bunara Buda?"[13] - "Voda je čista i ništa je ne može onečistiti", odgovori on.[14]

Ovog su mišljenja i Ibn Abbas, Ebu Hurejra, Hasan el-Basri, Ibn el-Musejjeb, Ikrima, Ibn Ebu Lejla, Es-Sevri, Davud ez-Zahiri, En-Neha'i, Malik i drugi. El-Gazali je kazao: "Volio bih da šafijski mezheb zastupa isti stav o vodama kao i malikijski!"[15]

Što se tiče hadisa:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلِ الْخَبَثَ.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad voda bude u količini od dva velika krčaga, ne smeta joj nečistoća"[16], ovaj hadis ima određenih kontradiktornosti u nizu prenosilaca, a i u tekstu hadisa (*mudtarib*). Ibn Abdulberr u svome djelu *et-Temhid* veli: "Hadis o dva velika krčaga, koji Eš-Šafi uzima kao dokaz jeste slab. Slab je s fikhskog kao i s hadiskog aspekta."

---

[13] Bunar Budaa nalazi se u Medini. Ebu Davud veli: "Čuo sam Kutejbu ibn Seida kad je rekao: 'Upitao sam Kajjima kolika je dubina bunara Budaa, te mi je odgovorio: 'Kad je najpuniji, voda dopre do studnog mjesta.' - 'A kad je suša?', upitah ga. 'Do ispod koljena', odgovori on." Ebu Davud dalje nastavlja: "Lično sam mjerio bunar Budaa svojim ogrtačem. Pružio sam ga preko bunara, a potom ga izmjerio. Bila je širina šest aršina. Potom sam upitao čovjeka koji mi je otvorio da uđem u vrt u kojem se nalazi bunar: 'Da li je renoviran bunar i da li su mu promijenjene dimenzije?' - 'Ne', odgovori čovjek. U bunaru sam vidio da je voda promijenila boju."
U ovaj su bunar Medinelije ponekad bacali smeće i otpatke. (Prim. prev.)

[14] Hadis bilježe: Ahmed, Eš-Šafi, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao dobar, hasen. Ahmed veli: "Hadis koji govori o bunaru Budaa vjerodostojan je. Takvim ga je ocijenio Jahja ibn Mein i Ebu Muhammed ibn Hazm."

[15] Zato što je El-Gazali bio pripadnik šafijskog mezheba. (Prim. prev.)

[16] Ovaj hadis bilježe peterica poznatih autora.

SUR

Sur je ostatak vode u posudi nakon pića, i dijeli se na više vrsta.

1. Ostatak vode nakon čovjeka

Ovakva voda smatra se čistom, bez razlike pio iz posude musliman, nevjernik, džunup, ili žena s menstruacijom. Što se tiče ajeta:

﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾

"**Doista su mnogobošci nečisti**"[17], misli se na apstraktnu nečistoću, jer imaju krivo vjerovanje i ne obraćaju pažnju na nečiste stvari. Ne želi se kazati da su oni kao bića nečisti, jer su njihovi izaslanici i delegacije dolazili Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i ulazili su u njegovu džamiju, ali nije naređivao da se išta pere što su njihova tijela doticala.

Aiša, r.a., veli: "Pila sam vodu, a imala sam menstruaciju, te bih posudu dodala Poslaniku, s.a.v.s., a on bi stavio usta i pio s istog mjesta."[18]

2. Ostatak pića nakon životinja čije je meso dozvoljeno jesti

Ovakva je voda također čista, jer je pljuvačka iz životinje koju je dozvoljeno jesti čista, pa će se i voda tako smatrati. Ebu Bekr ibn Munzir veli: "Učenjaci su se složili da je ostatak vode, nakon životinje čije je meso halal jesti, dozvoljeno piti i njome uzimati abdest."

3. Ostatak pića poslije mazge, magarca, zvijeri i ptica grabežljivica

Ovakva je voda čista. Dokaz za to jesu hadisi:

رَوَى جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: أَنَتَوَضَّأُ بِمَا أَفْضَلَتِ الْحُمُرُ؟
قَالَ: نَعَمْ، وَبِمَا أَفْضَلَتِ السِّبَاعُ كُلُّهَا.

[17] Et-Tevba, 28.
[18] Hadis bilježi Muslim.

Džabir, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Možemo li se abdestiti vodom koja ostane nakon magaraca?" "Da, a također i vodom koja ostane poslije svih zvijeri", odgovori on.[19]

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ لَيْلاً، فَمَرُّوا عَلَى رَجُلٍ جَالِسٍ عِنْدَ مِقْرَاةٍ لَهُ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَوَلَغَتِ السِّبَاعُ عَلَيْكَ اللَّيْلَةَ فِي مِقْرَاتِكَ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا صَاحِبَ الْمِقْرَاةِ لاَ تُخْبِرْهُ هَذَا مُتَكَلَّفٌ! لَهَا مَا حَمَلَتْ فِي بُطُونِهَا وَلَنَا مَا بَقِيَ شَرَابٌ وَطَهُورٌ.

Ibn Omer, r.a., rekao je: "Jedne je noći Allahov Poslanik, s.a.v.s., s Omerom, r.a., krenuo na put. Prošli su pored nekog čovjeka koji je sjedio kod svog jezerca[20], te ga Omer upita: 'Jesu li kakve zvijeri pile noćas iz tvog jezera?' Tada Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'O vlasniče jezera, nemoj se bespotrebno zahmetiti i odgovarati mu! Njima ono što su popili, a i nama je preostalo. Čisto je za piti i prati se.'"[21]

Jahja ibn Seid veli da je Omer, r.a., krenuo u konjici u kojoj je bio i Amr ibn el-As. Kad su došli do nekog jezera, Amr reče: 'O vlasniče jezera, da li se ovdje poje zvijeri?' Tad se Omer obrati riječima: 'Nemoj nam odgovarati, jer mi pijemo poslije njih, a i one poslije nas.'"[22]

4. Ostatak vode iza mačke

Ovakva je voda čista.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبٍ، وَكَانَتْ تَحْتَ أَبِي قَتَادَةَ، أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ دَخَلَ عَلَيْهَا فَسَكَبَتْ لَهُ، فَجَاءَتْ هِرَّةٌ تَشْرَبُ مِنْهُ فَأَصْغَى لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ مِنْهُ، قَالَتْ كَبْشَةُ: فَرَآنِي أَنْظُرُ فَقَالَ: أَتَعْجَبِينَ يَا ابْنَةَ أَخِي؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ، إِنَّهَا مِنَ الطَّوَّافِينَ عَلَيْكُمْ وَالطَّوَّافَاتِ.

---

[19] Hadis bilježe: Eš-Šafi, Ed-Darekutni i El-Bejheki, koji veli: "Ovaj hadis ima i druge nizove prenosilaca, i ako bi se svi spojili, bili bi jaki."

[20] To je bilo mjesto u kojem se sakupljala voda, pa je ličilo na jezerce.

[21] Bilježi ga Ed-Darekutni.

[22] Bilježi ga Malik u svome *Muvettau*.

Kebša bin Kab, koja je bila udata za Ebu Katadu, priča da je Ebu Katada došao kod nje, pa mu je nasula vode, a mačka je došla da se napije, te joj on nagnu posudu i ona se napi. Kebša kaže: "On me ugleda kako gledam u njega, pa upita: 'Zar se čudiš, bratično?' - 'Da', odgovorila sam. Tad mi on reče: 'Doista je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kazao: 'Ona nije nečista, jer je ona od onih životinja koje se vrzmaju oko vas.'"[23]

5. Ostatak vode iza psa i svinje

Ovakva je voda nečista i mora se izbjegavati. Dokaz za ostatak vode iza psa jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako pas bude lokao iz posude nekoga od vas, operite je sedam puta!"[24]

Ahmedova i Muslimova verzija ovog hadisa jeste:

طَهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، أُولَاهُنَّ بِالتُّرَابِ.

"Kad nekom od vas pas loče iz posude, očistit će je tako što će je oprati sedam puta, a prvi put prašinom."

Što se tiče svinje, ona je sama po sebi nečista i prljava.

---

[23] Bilježe ga peterica poznatih autora. Et-Tirmizi je kazao: "Hadis je *hasen-sahih*." Vjerodostojnim ga je ocijenio El-Buhari, a i drugi.

[24] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

NEČISTOĆA - NEDŽASET

Nedžaset je prljavština koje se musliman mora čuvati i prati dijelove koji su nečisti. Svevišnji je kazao:

﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾

"I haljine svoje očisti!"[25]

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾

"Doista Allah voli one koji se mnogo kaju, i voli one koji se mnogo čiste."[26]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ.

"Čistoća predstavlja polovinu vjerovanja."

Nečistoća zahtijeva određene studije, a navest ćemo ih kroz više tačaka.

VRSTE NEČISTOĆE[27]

1. Strvina

To je svaka životinja koja je umrla prirodnom smrću, tj. koja nije zaklana prema šerijatskim propisima. U ovo spada i ono što se odsiječe ili otpadne od životinje dok je živa.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فَهُوَ مَيْتَةٌ.

---

[25] El-Muddessir, 4.

[26] El-Bekara, 222.

[27] Nečistoća može biti fizička, kao što je urin i krv koja teče, ili apstraktna, kao što je džunupluk.

Ebu Vakid el-Lejsi veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ono što se odsiječe ili otpadne od životinje koja je još živa, smatrat će se kao mrljina."[28]

Izuzimamo iz ovoga:

a) mrtvu ribu i skakavce, jer su čisti. Dokaz za to jeste hadis:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُحِلَّ لَنَا مَيْتَتَانِ وَدَمَانِ: أَمَّا الْمَيْتَتَانِ فَالْحُوتُ وَالْجَرَادُ، وَأَمَّا الدَّمَانِ فَالْكَبِدُ وَالطِّحَالُ.

Ibn Omer, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dozvoljene su nam dvije vrste strvina i dvije vrste krvi: dvije strvine su riba i skakavci, a dvije krvi su: jetra i slezena."[29]

Ovakvo se predanje smatra kao da su to Poslanikove, s.a.v.s., riječi, jer se riječi ashaba: "Dozvoljeno nam je to i to" ili: "Zabranjeno nam je to i to" uzimaju kao da im je to Poslanik, s.a.v.s., naredio, odnosno zabranio. Već smo spomenuli Poslanikove, s.a.v.s., riječi:

هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتَتُهُ.

"Morska je voda čista, a ono što ugine u moru dozvoljeno je jesti";

b) mrtve životinje koje nemaju toplu krv, kao što su mrav, pčela i slični insekti, jer su čisti, i ako se desi da upadnu u nešto i uginu, to se neće smatrati nečistim. Ibn Munzir veli: "Ne znam da je iko rekao da navedeno nije čisto, osim što se prenosi jedno mišljenje Eš-Šafija. Zvanični stav njegovog mezheba jeste taj da su čak i ovakve stvari nečiste, ali da ne smeta ako upadnu u neku tekućinu, pod uvjetom da se ona ne izmijeni.";

c) životinjsku kost, rogove, papke, vunu, perje i kožu. Sve što spada u to smatra se čistim, jer je u osnovi sve nabrojano čisto, a nema dokaza koji ukazuje na njihovu nečistoću. Ez-Zuhri je kazao: "Što se tiče slonovih kostiju i sl., vidio sam prve generacije učenjaka kako se češljaju kostima i premazuju se njima, i nisu u tome vidjeli nikakvu smetnju."[30]

---

[28] Bilježe Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji ocjenjuje hadis kao hasen i dodaje: "Ovog su stava i ostali učenjaci."

[29] Bilježe ga: Ahmed, Eš-Šafi, Ibn Madža, El-Bejheki i Ed-Darekutni. Hadis je slab, ali imam Ahmed kaže da je to vjerodostojno predanje od Ibn Omera, a to su potvrdili i Ebu Zur'a i Ebu Hatim.

[30] Bilježi ga El-Buhari.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: تُصُدِّقَ عَلَى مَوْلَاةٍ لِمَيْمُونَةَ بِشَاةٍ فَمَاتَتْ، فَمَرَّ بِهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: هَلَّا أَخَذْتُمْ إِهَابَهَا فَدَبَغْتُمُوهُ فَانْتَفَعْتُمْ بِهِ؟ فَقَالُوا: إِنَّهَا مَيْتَةٌ! فَقَالَ: إِنَّمَا حُرِمَ أَكْلُهَا.

Ibn Abbas, r.a., veli: "Mejmuninoj sluškinji udijeljena je ovca kao sadaka, pa je uginula. Potom je naišao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i rekao: 'Mogli ste uzeti njenu kožu i uštaviti je, pa se tako njome okoristiti.' Na to prisutni odgovoriše: 'Ali ona je mrtva!' 'Samo je njeno meso zabranjeno', odgovori Poslanik, s.a.v.s."[31]

Ibn Abbas, r.a., proučio je ajet:

﴿قُلْ لَا أَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّماً عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً. . .﴾

"Reci: 'Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi..'"[32]

Potom je rekao: "Zabranjeno je ono što se jede, a to je meso. Međutim, koža, kožna posuda, zubi, kosti, dlaka, kosa, sve je to dozvoljeno koristiti."[33] Isto je tako čisto i mlijeko strvine, jer su ashabi prilikom osvajanja Iraka i okolnih područja jeli sir koji su pravili medžusije, a proizvodi se od mlijeka, i pored toga što se njihove žrtve smatraju kao i strvine. Prenosi se da je Selman el-Farisi, r.a., upitan o sirevima, mastima i krznima, te je odgovorio: "Halal je ono što je Allah dozvolio u Svojoj knjizi, a haram je ono što je On zabranio u Svojoj knjizi. Stvari o kojima nije dao sud jesu stvari koje je dozvolio." Poznato je da je bio pitan o siru medžusija, jer je Selman bio zamjenik Omera ibn el-Hattaba u Medainu.

2. Krv

Svejedno je bila to prolivena krv, poput one koja istječe prilikom klanja, ili to bila menstrualna krv. Ipak, male količine ne prave zapreku, jer Ibn Džurejdž o ajetu:

---

[31] Prenose ga autori *El-Kutubus-sitte*, samo što Ibn Madža tvrdi da je sadaka udijeljena na ime Mejmune. Također ni El-El-Buhari ni Muslim nisu spomenuli štavljenje.

[32] El-En'am, 145.

[33] Bilježe ga: Ibn Munzir i Ebu Hatim.

﴿أَوْ دَماً مَسْفُوحاً . . .﴾

"...ili krvi koja istječe"[34] kaže: "To je krv koja teče, međutim, ona koja je u venama ne smeta."[35] Ebu Midžlez upitan je o tragovima krvi na mjestu gdje je ovca preklana (grljkanu) i o sukrvici koja se ukaže na površini vode prilikom kuhanja, na što je odgovorio da to ne smeta, jer je zabranjena krv ona koja istječe.[36] Aiša, r.a., veli: "Jeli smo meso, kao i mjehuriće krvi koja bi se skupila po vrhu lonca." Hasan je kazao: "Ljudi klanjaju, iako neki imaju rane."[37] Postoji vjerodostojno predanje o tome da je Omer, r.a., klanjao, a iz njegove rane navirala je krv.

Hafiz ibn Hadžer u svome djelu *El-Feth* veli: "Ebu Hurejra, r.a., nije smatrao diskutabilnim ako bi u namazu potekla kap ili dvije." Što se tiče krvi buha, bubuljica i raznih čireva, također, ne smeta, zbog spomenutih dokaza. Ebu Midžlez bio je upitan o gnoju, ako isteče na tijelo ili odjeću, na što je odgovorio da to uopće ne smeta, jer je krv problematična, a ne gnoj. Ibn Tejmijja rekao je: "Odjeća se mora oprati od gnoja i sukrvice." Još je dodao: "Nema dokaza da je to nečisto." U svakom slučaju najbolje je to očistiti onoliko koliko se može.

3. Svinjsko meso

Svevišnji je kazao:

﴿قُلْ لاَ أَجِدُ فِيمَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّماً عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَماً مَسْفُوحاً أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ﴾

"Reci: 'Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja istječe, ili svinjskog mesa – to je doista pogano.'"[38]

Naime, sve navedeno pogano je, i ljudska ga priroda ne prihvata. Čestica "to" u ajetu odnosi se na sve tri spomenute stvari. Što se tiče svinjske dlake, preovladavajuće je mišljenje da je obućar može koristiti.

[34] El-En'am, 145.

[35] Bilježi ga Ibn Munzir.

[36] Bilježe ga Abd ibn Humejd i Ebu eš-Šejh.

[37] Bilježi ga El-Buhari.

[38] El-En'am, 145.

4./5./6. Ono što čovjek povrati, urin i izmet

Učenjaci su se složili da su ove stvari nečiste. Iz toga su izuzeli situaciju ako se radi o lakšem povraćanju, a također i mokraću dojenčeta koje se još nije počelo hraniti nečim drugim. U tom slučaju, to mjesto dovoljno je samo poprskati vodom. Dokaz za to jeste hadis Ummu Kajs, r.a., koja je svoga sina, koji se hranio isključivo majčinim mlijekom, donijela Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., te se pomokrio u njegovom naručju. Poslanik, s.a.v.s., poprskao je svoju odjeću vodom i nije je prao.[39]

عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَوْلُ الْغُلَامِ يُنْضَحُ، وَبَوْلُ الْجَارِيَةِ يُغْسَلُ.

Alija, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Mokraću muškog djeteta dovoljno je poprskati vodom, dok se mokraća ženskog djeteta mora oprati."

Katada veli: "Ovo se misli na dojenče koje se hrani samo majčinim mlijekom, jer se u protivnom mora prati."[40] Prskanje pomaže samo ako se dijete hrani isključivo mlijekom. Međutim, ako počne uzimati i drugu hranu, (odjeća) se mora prati bez razlike (bilo muško ili žensko). Možda je dovoljno samo vodom poprskati mjesto mokraće zato što ljudi puno vole nositi djecu, što povlači za sobom i da se ta djeca pomokre, a poteškoću bi izazvali uvjetovanjem pranja, te je iz tog razloga dovoljno samo prskanje.

7. Vedija

To je bijela gusta tekućina koja izlazi poslije mokraće, i učenjaci su saglasni da je ta tekućina nečista. Aiša, r.a., veli: "Vedija izlazi nakon mokraće. U tom slučaju, spolni organ i testise treba oprati, a potom se abdestiti. Kupanje nije obavezno."[41] Ibn Abbas, r.a., veli: "Postoji menija, vedija i mezija. Poslije menije mora se okupati, a poslije vedije i mezije mora se temeljito oprati."[42]

---

[39] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

[40] Ovo predanje bilježi Ahmed, čija je ovo i verzija, a također ga prenose i autori *Sunena*, osim En-Nesaija. Hafiz Ibn Hadžer u *El-Fethu* veli: "Niz je prenosilaca vjerodostojan."

[41] Bilježi ga Ibn Munzir.

[42] Bilježe ga El-Esrem i El-Bejheki, čija verzija glasi: "...a poslije vedije i mezije treba oprati spolni ud i oko njega, a potom se abdestiti kao za namaz."

8. Mezija (sluz)

To je bijela sluzava (ljepljiva) tekućina koja izađe prilikom razmišljanja o spolnom općenju ili prilikom predigre sa ženom. Dešava se da čovjek i ne primijeti da ta tekućina iziđe. Pojavljuje se i kod muškarca i kod žene, samo što je kod žene češća. Učenjaci su saglasni da je takva tekućina nečista. Ako dotakne tijelo, obaveza je kupanje, a ako dotakne odjeću, dovoljno je polijevanje vodom, jer se od ove nečistoće teško sačuvati, pošto se vrlo često dešava momcima, i preče je u ovom slučaju iznaći olakšicu nego u slučaju kad se radi o mokraći muškog djeteta.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلاً مَذَّاءً فَأَمَرْتُ رَجُلاً أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَسَأَلَ، فَقَالَ: تَوَضَّأْ وَاغْسِلْ ذَكَرَكَ.

Alija, r.a., veli: "Često sam imao meziju, pa sam naredio nekom čovjeku da pita Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o tome. Stidio sam ga se jer je njegova kćerka bila udata za mene. Čovjek ga je upitao, a Poslanik, a.s., odgovorio mu je: 'Uzmi abdest i operi svoj spolni ud.'"[43]

عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَذْيِ شِدَّةً وَعَنَاءً، وَكُنْتُ أُكْثِرُ مِنْهُ الْاِغْتِسَالَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّمَا يُجْزِيكَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءُ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْفَ بِمَا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ؟ قَالَ: يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَنْضَحُ بِهِ ثَوْبَكَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ قَدْ أَصَابَ مِنْهُ.

Sehl ibn Hunejf, r.a., pripovijeda: "Prilikom izlaska mezije, osjećao sam jaku bol, a često bih se i kupao zbog nje. Spomenuo sam to Poslaniku, s.a.v.s., te mi on reče: 'Kad ti se to desi, dovoljno ti je da uzmeš abdest.' Zatim sam ga upitao o odjeći na koju dospije mezija, na što mi on odgovori: 'Dovoljno ti je da zagrabiš u šaku vode i poprskaš njome dio odjeće na kojem vidiš tragove mezije.'"[44]

[43] Bilježe ga El-Buhari i drugi.

[44] Bilježi ga Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji veli: "Hadis je hasen-sahih, i u njegovom se nizu prenosilaca nalazi Muhammed ibn Ishak, koji je slab kad koristi riječ 'od' *(an)*, jer je mudellis (to je osoba koja prekriva svoga nepovjerljivog šejha od koga je čuo hadis i navede slično poznato ime kako bi neko pomislio da je taj drugi stvarni prenosilac. U takvim situacijama koristi riječicu "an" (od), a ne "čuo sam", "pričao mi je" i sl. (Prim. prev.)), a ovdje se jasno izrazio da je čuo hadis."

Bilježi ga i El-Esrem, r.a., a njegova verzija glasi:

كُنْتُ أَلْقَى مِنَ الْمَذْيِ عَنَاءً، فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: يُجْزِيكَ أَنْ تَأْخُذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَتَرُشَّ عَلَيْهِ.

"Prilikom izlaska mezije, osjećao sam jake bolove, te sam došao Vjerovjesniku, s.a.v.s., i spomenuo mu to, a on mi odgovori: 'Dovoljno je da zagrabiš u šaku vode i proliješ je po tom mjestu.'"

9. Sperma (meni)

Neki učenjaci smatraju da je sperma nečista, ali je očito da je čista. Spermu je pohvalno oprati ako je vlažna, a sastrugati ako je suha. Aiša, r.a., veli: "Spermu sam strugala s odjeće Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ako je bila suha, a ispirala sam je ako je bila vlažna."[45]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمَنِيِّ يُصِيبُ الثَّوْبَ، فَقَالَ: إِنَّمَا هُوَ بِمَنْزِلَةِ الْمُخَاطِ الْبُصَاقِ، وَإِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَمْسَحَهُ بِخِرْقَةٍ أَوْ بِإِذْخِرَةٍ.

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan je o spermi, ako se nađe na odjeći, te je on odgovorio: 'Ona je poput hrakotine i pljuvačke! Obriši je krpom i dovoljno će biti.'"[46]

10. Mokraća i izmet životinja čije je meso zabranjeno jesti

Obje vrste su nečiste, a dokaz za to jeste hadis:

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَائِطَ، فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالْتَمَسْتُ الثَّالِثَ فَلَمْ أَجِدْهُ، فَأَخَذْتُ رَوْثَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الرَّوْثَةَ وَقَالَ: هٰذَا رِجْسٌ.

Ibn Mesud, r.a., veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., otišao je obaviti veliku nuždu, a meni je naredio da mu donesem tri kamenčića. Našao

[45] Bilježe ga Ed-Darekutni, Ebu Avana i El-Bezzar.

[46] Bilježe ga Ed-Darekutni, El-Bejheki i Et-Tahavi. O ovom hadisu postoje neke nesuglasice.

sam dva, a treći nisam mogao. Uzeo sam zato balegu i donio mu je. On uze dva kamenčića, a balegu baci, govoreći: 'Ovo je ridžs – nečisto!'"[47]

Mala količina ne škodi, jer se teško u potpunosti sačuvati od toga. El-Velid ibn Muslim veli: "Rekao sam El-Evzaiju: 'A šta je s mokraćom životinja čije je meso zabranjeno, kao što je mazga, magarac i konj?' 'Ljudi su izlazili iz staja, a bili su mokri od urina, ali se ipak nisu zbog toga kupali niti odjeću prali. Što se tiče mokraće životinja čije je meso dozvoljeno, Malik, Ahmed i grupa šafija smatraju da je čista. Ibn Tejmijja je kazao: "Niko od ashaba nije smatrao da je njihova mokraća nečista, što znači da je mišljenje o nečistoći njihove mokraće izmišljeno i nemaju uporište za to u stavovima ashaba." Enes, r.a., veli: "Došli su neki ljudi u Medinu iz plemena Ukl ili Urejna, te su raširili neku stomačnu bolest. Poslanik, s.a.v.s., naredio im je da budu uz deve i da piju njihovo mlijeko i urin."[48]

Ovaj hadis dokazuje nam da je mokraća deva čista, a analogijom dokazujemo da je mokraća svih drugih životinja čije je meso dozvoljeno jesti čista. Ibn Munzir veli: "Onaj ko tvrdi da je ovaj propis bio specifičan samo za ova dva plemena griješi, jer takva tvrdnja iziskuje dokaz." Dalje dodaje: "To što su učenjaci dozvolili prodaju ovčijeg đubreta na pijacama, i što se, bez ikakvih prigovora, mokraća deva koristila u liječenju, jeste dokaz da se to smatra čistim." Eš-Ševkani kaže: "Očito je da su mokraća i đubre životinja čije je meso dozvoljeno jesti čisti. Dokaz za to jeste pravilo da je svaka materija dozvoljena i čista dok se ne dokaže suprotno *(el-berae el-aslijje)*. Tvrdnja da je njihova mokraća nečista jeste propis koji se kosi s navedenim pravilom. Prema tome, to se mišljenje ne prihvata dok se ne navede dokaz koji će ga poduprijeti, a mi ga do sada nismo našli."

---

[47] Bilježe ga El-Buhari, Ibn Madža i Ibn Huzejma koji dodaje: "...ovo je ridžs – nečisto! To je magareći izmet!"

[48] Bilježe ga Ahmed, El-Buhari i Muslim.

11. El-džellala (životinja koja jede prljavštinu)

Spomenuto je da je zabranjeno jahati takvu životinju, jesti njeno meso i piti njeno mlijeko. Ibn Abbas, r.a., veli: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., zabranio piti mlijeko životinje koja se hrani prljavštinom."[49] Omer ibn Šuajb prenosi od svoga oca da mu je djed rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je meso domaćih magaraca, a također je zabranio jahanje ili jedenje mesa životinja koje jedu prljavštinu."[50] Takvom životinjom smatra se ona koja jede prljavštinu, a to mogu biti: deve, krave, ovce, kokoši, guske i sl., te se zbog toga miris njenog mesa promijeni. Međutim, ako se zatvori i izoluje daleko od izmeta i prljavštine neko vrijeme, te se bude hranila čistom hranom, tako da se meso pročisti, te joj termin 'el-džellala' ne bude dolikovao, u tom slučaju njeno je meso dozvoljeno, jer uzrok zabrane više ne postoji.

12. Alkohol

Alkohol je nečist, prema mišljenju većine učenjaka, a kao dokaz za to uzimaju ajet:

﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾

"Vino i kocka i strelice za gatanje odvratne su stvari, šejtanovo djelo."[51]

Neki učenjaci pak smatraju da je alkohol čist, tvrdeći da je navedena nečistoća u ajetu ustvari apstraktna nečistoća, jer je termin "ridžs" (nečistoća) informacija o alkoholu i onome što slijedi poslije njega, a alkohol ni u kom slučaju nije opisan kao stvarna nečistoća. Svevišnji je kazao:

﴿فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾

"Pa budite što dalje od kumira poganih!"[52]

---

[49] Bilježi ga Ebu Davud.

[50] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai i Ebu Davud.

[51] El-Maida, 90.

[52] El-Hadždž, 30.

Kumiri su nečisti u apstraktnom smislu, i ako ih čovjek dotakne, neće postati nečist. U ajetu se kaže da je to šejtanski posao, koji ubacuje neprijateljstvo i mržnju, te odvraća od spominjanja Allaha i od namaza.

Pisac djela *Subulus-selam* kaže: "Ispravno mišljenje jeste ono u kojem se kaže da je svaka materija u osnovi čista, i da zabrana ne podrazumijeva nečistoću. Hašiš je zabranjen, ali je čist. Što se tiče nečistoće, ona podrazumijeva zabranu! Znači, svaka prljava materija, ona je i zabranjena, ali ne i obratno, jer ako kažemo da je nešto prljavo, to znači da je u svakom slučaju njegovo doticanje zabranjeno. Prema tome, ako kažemo da je neka materija nečista, automatski smo kazali i da je zabranjena! Međutim, ako kažemo da je zabranjena, nismo kazali i da je nečista. Naprimjer, zabranjeno je oblačiti svilu i zlato (muškarcima), a oni su, na osnovu konsenzusa, šerijatski čisti. Ako ovo shvatimo, onda činjenica da je alkohol zabranjen, na što nam ukazuju navedeni dokazi, ne znači da je i nečist. Da bismo to tvrdili, moramo imati dokaz za to, u protivnom on ostaje na svojoj utvrđenoj osnovi, a to je čistoća. Svako ko tvrdi suprotno mora donijeti i dokaz."

13. Pas

On je nečist, i posuda iz koje je lokao mora se oprati sedam puta, a prvi put prašinom. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ، أُولَاهُنَّ بِالتُّرَابِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad nekom od vas pas loče iz posude, očistit će je tako što će je oprati sedam puta, a prvi put prašinom."[53]

Ako bi jeo iz posude u kojoj je čvrsta hrana, treba baciti taj i okolni dio, a preostali dio hrane može se iskoristiti, jer ostaje na utvrđenoj osnovi (čistoća). Što se tiče pseće dlake, preovladavajuće je mišljenje da je ona čista jer nema dokaza o njenoj nečistoći.

[53] Bilježe ga Muslim, Ahmed, Ebu Davud i El-Bejheki.

Uklanjanje nečistoće s tijela i odjeće

Odjeća i tijelo, ako dođu u dodir s vidljivom nečistoćom, kao što je krv, moraju se oprati vodom dok je ne nestane. Tragovi koje je teško odstraniti, koji ostanu i nakon pranja, ne smetaju. Međutim, ako je nečistoća nevidljiva, kao naprimjer urin, dovoljno ju je oprati samo jednom.

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَتْ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: إِحْدَاهُنَّ يُصِيبُ ثَوْبُهَا مِنْ دَمِ الْحَيْضِ، كَيْفَ تَصْنَعُ بِهِ؟ فَقَالَ: تَحُتُّهُ، ثُمَّ تَقْرِصُهُ بِالْمَاءِ، ثُمَّ تَنْضَحُهُ، ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ.

Esma bint Ebu Bekr, r.a., prenosi da je neka žena došla Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekla mu: "Ako se nekima od nas krv mjesečnog pranja nađe na odjeći, šta da uradi s njom?" Na to Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Sastrugat će je, potom će je istrljati vodom, isprati je, a onda može klanjati u njoj."[54]

Ako slučajno kod žene nečistoća dospije na donji dio odjeće, zemlja će je očistiti. Dokaz za to jeste predanje:

رُوِيَ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ لِأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: إِنِّي أُطِيلُ ذَيْلِي وَأَمْشِي فِي الْمَكَانِ الْقَذِرِ؟ فَقَالَتْ لَهَا: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ.

Neka je žena rekla Ummi Selemi, r.a.: "Kod mene je odjeća duga, a prođem preko nečistih mjesta." Na to joj ona odgovori: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Očistit će je ono preko čega će poslije preći (zemlja).'"

Uklanjanje nečistoće sa zemlje

Ako se nečistoća nađe na zemlji, očistit ćemo je polijevanjem vode na to mjesto. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ، فَقَامَ إِلَيْهِ النَّاسُ لِيَقَعُوا

[54] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

بِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعُوهُ وَأَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلاً مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوبًا مِنْ مَاءٍ، فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ.

Ebu Hurejre, r.a., koji je rekao: "Neki je beduin ustao i urinirao u džamiji, te su ljudi skočili da ga uhvate, a Allahov im Poslanik, s.a.v.s., reče: "Pustite ga (da završi), a potom na to mjesto prospite posudu vode. Poslani ste da olakšavate, a ne da otežavate!"[55]

Zemlja se također čisti i isušivanjem njene površine i onoga što je čvrsto spojeno s njom, kao što je zemlja ili neka građevina. Ebu Kilaba veli: "Sušenjem se zemlja čisti."

Aiša, r.a., rekla je: "Zemlja se čisti isušivanjem."[56] To je način čišćenja ako je nečistoća u tečnom stanju. Međutim, ako je nečistoća u čvrstom stanju, onda se uvjetuje da se ta nečistoća ukloni.

Uklanjanje nečistoće iz masla i sličnih tvari

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ فَأْرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ: أَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا فَاطْرَحُوهُ وَكُلُوا سَمْنَكُمْ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan o mišu koji upadne u maslo, odgovorio: "Izbacite miša i maslo koje je bilo okolo njega, a što ostane (u posudi) jedite."[57]

Hafiz je rekao: "Ibn Abdulberr tvrdi da se svaka čvrsta materija, u kojoj se nađe strvina, da bi se očistila, mora se izbaciti i ono što je okolo nje bilo, pod uvjetom da njeni udovi nisu doticali i ostale dijelove te materije. Što se tiče tečnosti (ako se u njoj nađe strvina), učenjaci su se razišli o njenoj čistoći. Većina učenjaka smatra da cijela tečnost postaje nečista ako dođe u dodir s nečistoćom. Drugi su se usprotivili tom mišljenju, a među njima su i Ez-Zuhri i El-Evzai.[58]

---

[55] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim Muslima.

[56] Ovo predanje bilježi Ibn Ebu Šejba.

[57] Bilježi ga El-Buhari.

[58] Njihov stav jeste da se svaka tečnost smatra kao i voda. Dakle, nije nečista sve dok se ne promijeni (boja, okus ili miris), a sve dok se ne promijeni, ostaje čista. To je mišljenje i Ibn Abbasa, Ibn Mesuda i El-Buharija. Ovo je mišljenje ispravno.

Način čišćenja kože strvine

Koža strvine štavljenjem čisti se u svakom pogledu. Dokaz za to jeste hadis:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهُرَ.

Ibn Abbas, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad se koža uštavi, postaje čista."[59]

Način uklanjanja nečistoće s ogledala i drugih predmeta

Ogledalo, nož, sablju, nokte, kosti, staklo, ofarbane i polirane posude čistimo potiranjem, sve dok se nečistoća ne ukloni. Ashabi, r.a., klanjali su s opasanim sabljama, a zasigurno je na njima nekad bilo krvi. Oni bi te sablje obrisali, i to su smatrali dovoljnim.

Način uklanjanja nečistoće s obuće

Obuću ili mestve, ako se uprljaju, očistit ćemo trljanjem o zemlju sve dok ne nestane tragova nečistoće. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بِنَعْلِهِ الْأَذَى فَإِنَّ التُّرَابَ لَهُ طَهُورٌ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako neko u obući stane u nečistoću, prašina će je otkloniti."[60]

U drugom se predanju kaže:

إِذَا وَطِئَ الْأَذَى بِخُفَّيْهِ فَطَهُورُهُمَا التُّرَابُ.

"Ako neko u mestvama stane na nečistoću, prašinom će ih očistiti."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقْلِبْ

[59] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[60] Bilježi ga Ebu Davud.

نَعْلَيْهِ فَلْيَنْظُرْ فِيهِمَا، فَإِنْ رَأَى خَبَثًا فَلْيَمْسَحْهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ لِيُصَلِّ فِيهِمَا.

Ebu Seid, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko dođe u džamiju, neka dobro obrati pažnju na svoju obuću. Ako na njoj vidi nečistoću, neka je obriše o zemlju, a onda neka u toj obući klanja."[61]

Potiranje može poslužiti, jer obuća često dolazi u dodir s nečistoćom, te je zbog olakšice dovoljno samo potrati o tvrdu materiju (zemlju). Isti je slučaj i s čišćenjem nakon velike nužde, jer se i tada možemo očistiti potiranjem tvrdom materijom (kamenčićima), samo što je olakšica preča kad je u pitanju obuća.

Važni i korisni zaključci

1. Ako na konopac za rublje (štrik) okačimo nečisto rublje, te ga sunce i vjetar osuše, nema smetnje da se nakon toga i čisto rublje okači na to mjesto.

2. Ako na čovjeka nešto padne, a ne bude znao da li je to kiša ili urin, nije dužan pitati šta je. Čak ako i upita, upitani nije dužan odgovoriti, sve i da zna da je nečistoća u pitanju, niti je čovjek dužan to mjesto oprati.

3. Ako čovjeku noga ili donji dio odjeće po noći padne u nešto vlažno, a ne zna šta je to, nije dužan to provjeravati i mirisati kako bi znao šta je to. Dokaz za to jeste predanje u kojem se kaže da je Omer, r.a., šetao, te mu je na glavu pala neka tečnost. Bio je sa svojim drugom, koji reče: "O vlasniče tečnosti, je li ova voda čista ili nečista?" Na to Omer odgovori: "O vlasniče tečnosti, nemoj nam reći!", a zatim je nastavio sa šetnjom.

4. Ako se čovjek zaprlja zemljom idući putem, ne mora se prati. Kumejl ibn Zijad veli: "Vidio sam Aliju, r.a., kako je (idući putem) zagazio u blato, a potom je ušao u džamiju i klanjao ne opravši noge."

5. Ako čovjek nakon klanjanog namaza primijeti na odjeći ili tijelu tragove nečistoće za koje nije znao, ili je znao, ali je to zaboravio, ili nije zaboravio, ali nije ni mogao to otkloniti, njegov je namaz ispravan i ne mora ga ponavljati. Dokaz za to jeste ajet:

[61] Bilježe ga Ahmed i Ebu Davud.

﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ﴾

"Nije grijeh ako u tome pogriješite."[62]

Ovo je fetva mnogih ashaba i tabiina.

6. Onaj ko ne zna locirati nečisto mjesto na odjeći mora je kompletnu oprati, jer je to jedini način na koji će biti siguran da je odjeća čista. To spada u utemeljeno pravilo: "Ono bez čega se ne može ispuniti naredba također spada u naredbu."

7. Ako čovjek posumnja da li mu je odjeća čista ili prljava, izabrat će jednu, te će klanjati u njoj samo jedan namaz, kao što je slučaj s istraživanjem pravca kible, bez obzira da li ima više ili manje čiste odjeće.

Obavljanje fiziološke potrebe

Osoba koja obavlja fiziološku potrebu mora obratiti pažnju na sljedeće stvari:

1. da sa sobom ne nosi ništa što na sebi ima Allahovo ime, osim ako se boji da će biti ukradeno, ili ako je ta stvar dobro prekrivena. Dokaz za to jeste hadis Enesa, r.a., koji veli da je Allahov Poslanik nosio prsten na kojem je ispisano "Muhammed je Allahov poslanik", ali kad bi odlazio obaviti veliku nuždu, skinuo bi ga.[63];

2. da se udalji i sakrije od ljudi, a pogotovo ako želi obaviti veliku nuždu, kako ga ljudi ne bi čuli ili da ne bi osjetili neugodan miris. Dokaz za to jeste hadis Džabira, r.a., koji veli: "Išli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na put. Kad god bi htio obaviti veliku nuždu, udaljio bi se toliko da ga ne bismo vidjeli."[64] Ebu Davudova verzija glasi: "Kad bi trebao obaviti veliku nuždu, udaljio bi se da ga niko ne vidi." Također bilježi i drugu verziju u kojoj se kaže da bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., prilikom obavljanja velike nužde udaljavao;

---

[62] El-Ahzab, 5.

[63] Bilježe ga četverica autora *Sunena*. Hafiz (Ibn Hadžer) kaže da je hadis slab. Ebu Davud veli: "Hadis je munker, ne prihvata se, ali je njegov prvi dio vjerodostojan."

[64] Bilježi ga Ibn Madža.

3. ako čovjek obavlja nuždu u zatvorenom prostoru, naglas treba proučiti bismillu i dovu prije ulaska, ili ako to radi na otvorenom prostoru, onda će je učiti prilikom podizanja ili skidanja odjeće.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ الْخَلَاءَ قَالَ: بِسْمِ اللهِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ.

Enes, r.a., veli: "Kad bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., ulazio u zahod, rekao bi: 'Bismillāh, allāhumme, innī e'ūzu bike minel-hubsi vel-habā'is.' (U ime Allaha, Bože moj, utječem ti se od muških i ženskih šejtana.)"[65];

4. kad obavlja nuždu ništa ne treba govoriti, svejedno bio to zikr ili šta drugo. Prema tome, neće odgovarati na selam, niti će ponavljati riječi ezana za mujezinom, osim onoga što mora, kao naprimjer u slučaju da naiđe slijepac za koga se boji da će pasti. Ako se desi u toku obavljanja fiziološke potrebe da čovjek kihne, zahvalit će Allahu u sebi i neće tom prilikom pomjerati jezik. Dokaz za to jeste hadis Ibn Omera, r.a., koji veli: "Dok je Vjerovjesnik, s.a.v.s., urinirao, pored njega prošao je neki čovjek i nazvao mu selam, ali mu Poslanik nije uzvratio.[66] Kao dokaz također možemo navesti i hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يَخْرُجُ الرَّجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتَيْهِمَا يَتَحَدَّثَانِ، فَإِنَّ اللهَ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ.

Ebu Seid, r.a., veli: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kad je rekao: 'Neka dvojica ne idu da obave veliku nuždu, pa da čučnu i međusobno razgovaraju otkrivenih stidnih mjesta. Allah to, zbilja, mrzi.'"[67]

Hadis, u tim trenucima, nedvosmisleno zabranjuje govor. Međutim, konsenzus islamskih učenjaka tu je zabranu spustio na niži stepen ocijenivši to kao pokuđeno – mekruh;

5. da poštuje kiblu, te da se prsima niti leđima ne okreće prema kibli. Dokaz za to jeste hadis:

[65] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

[66] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

[67] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i Ibn Madža.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا جَلَسَ أَحَدُكُمْ لِحَاجَتِهِ فَلاَ يَسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ وَلاَ يَسْتَدْبِرْهَا .

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas obavlja fiziološku potrebu, neka se ne okreće prsima niti leđima prema kibli."[68]

Zabrana u hadisu znači pokuđenost. Kao dokaz možemo navesti i hadis Omera, r.a., koji je rekao: "Jednog dana popeo sam se na Hafsinu kuću, te sam vidio Vjerovjesnika, s.a.v.s., kako obavlja fiziološku potrebu prsima okrenut prema Šamu, a leđima prema Kabi."[69] Kao kompromisno rješenje može biti: na otvorenom prostoru zabranjeno je okretati se prema kibli, dok je to dozvoljeno u zatvorenom prostoru.[70] Mlađi Mervan veli: "Vidio sam Ibn Omera, r.a., koji je, okrenut prema kibli, naredio devi da klekne, a potom je obavio malu nuždu." Rekao sam: "O Abdurrahmane, zar nam to nije zabranjeno?!" "Naravno", odgovori on, "to je zabranjeno na otvorenom, ali je dozvoljeno ako postoji neka pregrada između tebe i kible."[71];

6. izabrati nisko i pristupačno mjesto kako bi se sačuvao od nečisti. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى مَكَانٍ دَمْثٍ إِلَى جَنْبِ حَائِطٍ فَبَالَ وَقَالَ: إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْتَدْ لِبَوْلِهِ .

Ebu Musaa, r.a., koji veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao je u ravno i mehko mjesto, te je uza zid obavio malu potrebu. Potom je rekao: 'Ako neko od vas želi obaviti fiziološku potrebu, neka za to potraži odgovarajuće mjesto.'"[72];

---

[68] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

[69] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte.*

[70] Ovo je mišljenje prihvatljivije od prethodnog.

[71] Bilježe ga Ebu Davud, Ibn Huzejma i El-Hakim. Niz prenosilaca ovog hadisa vjerodostojan je, kao što se navodi u djelu *El-Feth.*

[72] Bilježe ga Ahmed i Ebu Davud. Značenje ovog hadisa jeste vjerodostojno, i pored toga što se u njegovom nizu prenosilaca nalazi nepoznata osoba, *medžhul.*

7. izbjegavati jazbine, brloge i rupe u zemlji kako ga neki gmizavac ne bi napao.

Dokaz za to jeste hadis Katade koji od Abdullaha ibn Serdžisa prenosi da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se mala nužda obavlja u jazbinama (leglima)." Prisutni upitaše Katadu: "A zbog čega je pokuđeno vršiti malu nuždu na takvim mjestima?" "Zato što su to mjesta prebivališta džina", odgovori on.[73];

8. izbjegavati mjesta gdje se ljudi odmaraju, puteve i mjesta gdje se okupljaju.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اتَّقُوا اللَّاعِنَيْنِ! قَالُوا: وَمَا اللَّاعِنَانِ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ ظِلِّهِمْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., kazao: "Čuvajte se dvojice prokletnika!" Prisutni upitaše: "Ko su ti prokletnici, Allahov Poslaniče?" On reče: "Onaj koji obavlja veliku nuždu na putu kuda ljudi hodaju ili tamo gdje se odmaraju."[74];

9. ne obavljati fiziološku potrebu na mjestu gdje se kupa, niti u stajaćoj ili u tekućoj vodi. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِّهِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فِيهِ، فَإِنَّ عَامَّةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

Abdullah ibn Mugaffel, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Neka niko od vas ne obavlja malu nuždu u kupatilu, a potom se abdesti u njemu, jer se na taj način izlaže velikom broju šejtanskih sašaptavanja."[75]

Džabir, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio obavljanje male nužde u stajaćoj vodi.[76]

---

[73] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai, Ebu Davud, El-Hakim i El-Bejheki. Ibn Huzejma i Ibn es-Seken za hadis kažu da je vjerodostojan.

[74] Bilježe ga Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

[75] Bilježe ge autori djela *El-Kutubus-sitte*, izuzev Ibn Madže. Riječi: "...a potom se abdesti u njemu..." spomenute su samo kod Ahmeda i Ebu Davuda.

[76] Ovo predanje bilježe Ahmed, Muslim, En-Nesai i Ibn Madža.

Džabir, r.a., također prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se mala nužda vrši u tekućoj vodi. Pisac djela *Medžmeu ez-zevaid* veli: "Hadis bilježi Et-Taberani, i njegov je niz prenosilaca povjerljiv." Vršenje male nužde u nekom odvodu ili kanalu nije pokuđeno;

10. malu nuždu ne vršiti stojeći, jer se to kosi s ljudskim dostojanstvom i lijepim običajem. Uzrok zabrane jeste taj što se u tom slučaju može poprskati urinom. Međutim, ako se to može izbjeći, onda je dozvoljeno. Aiša, r.a., kaže: "Ko vam kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., mokrio stojeći, ne vjerujte mu! Mokrio je samo čučeći."[77] Aišine su riječi zasnovane na njenom znanju, i nisu kontradiktorne predanju od Huzejfe, u kojem se kaže:

إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْتَهَى إِلَى سُبَاطَةِ قَوْمٍ فَبَالَ قَائِماً فَتَنَحَّيْتُ، فَقَالَ: ادْنُهْ! فَدَنَوْتُ حَتَّى قُمْتُ عِنْدَ عَقِبَيْهِ فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ.

"Poslanik, s.a.v.s., otišao je do smetljišta i obavio malu nuždu stojeći. Pomakao sam se ustranu, a zatim mi je rekao: 'Približi se.' Približio sam se i stao iza njega. On se abdestio i učinio mesh po mestvama."[78] En-Nevevi kaže: "Obavljanje male nužde čučeći bolje je, ali je dozvoljeno i stojeći, jer se oba načina prenose od Poslanika, a.s.";

11. obavezno otkloniti nečist sa spolnog organa i analnog otvora, i to vodom, kamenom, ili nekom drugom tvrdom materijom koja može otkloniti nečist, a nije zabranjena. Mogu se upotrijebiti kamen i voda zajedno. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْغَائِطِ فَلْيَسْتَطِبْ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَإِنَّهَا تُجْزِيءُ عَنْهُ.

Aiša, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas ode obaviti veliku nuždu, neka se očisti pomoću tri kamenčića, oni će mu biti dovoljni."[79]

---

[77] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev Ebu Davuda. Et-Tirmizi veli: "O ovoj temi najjasniji je ovaj hadis, a i najvjerodostojniji."

[78] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

[79] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai, Ebu Davud i Ed-Darekutni.

Enes, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ulazio bi u zahod, a ja i još jedan dječak donosili bismo mu mješinu s vodom i njegov štap, i on bi se poslije obavljene nužde čistio vodom."[80]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِقَبْرَيْنِ فَقَالَ: إِنَّهُمَا يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لاَ يَسْتَنْزِهُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ.

Ibn Abbas, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prošao pored dva kabura, a potom je rekao: "Oni se, doista, sada kažnjavaju, ali se ne kažnjavaju zbog teških radnji. Jedan od njih nije se čuvao urina, a drugi je prenosio tuđe riječi."[81]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَرْفُوعاً: تَنَزَّهُوا مِنَ الْبَوْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ.

Enes, r.a., kao merfu (riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s.) prenosi sljedeće: "Čistite se od urina, jer je većina kaburske kazne zbog njega";

12. nečistoću ne uklanjati direktno desnom rukom. Dokaz za to jeste hadis Abdurrahmana ibn Zejda, koji veli: "Rečeno je Selmanu: 'Vas je vaš Vjerovjesnik podučio svemu, pa čak i tome kako obaviti veliku nuždu?' 'Naravno', odgovori Selman, 'zabranio nam je da se prilikom obavljanja male ili velike nužde okrećemo prema kibli, da se, nakon fiziološke potrebe, čistimo desnom rukom, ili s manje od tri kamenčića, ili da to radimo nečistim predmetima ili kostima.'"[82] Hafsa, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., desnom rukom jeo, pio, oblačio se, uzimao i davao, a sve ostalo radio je lijevom rukom."[83];

13. ruku, nakon velike nužde, obrisati o zemlju, ili je oprati sapunom ili sličnim sredstvima koja će odstraniti eventualni neprijatni miris. Dokaz za to jeste hadis Ebu Hurejre, r.a., koji kaže: "Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., odlazio u zahod, donosio bih mu vode u posudi od bakra ili kože. Nakon što bi se oprao, obrisao bi ruke o zemlju."[84];

---

[80] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

[81] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte.*

[82] Bilježe ga Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[83] Ovo predanje bilježe Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža, Ibn Hibban, El-Hakim i El-Bejheki.

[84] Bilježe ga Ebu Davud, En-Nesai, El-Bejheki i Ibn Madža.

14. spolni ud i unutrašnji veš poprskati vodom kako bi odbacio sumnju. Tako, kad god osjeti vlažnost, neka u sebi kaže da je to voda kojom se poprskao. Dokaz za to jeste hadis El-Hakema ibn Sufjana, ili Sufjana ibn el-Hakema, r.a., koji kaže: "Nakon što bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., obavio malu nuždu, abdestio bi se, a zatim bi (spolni ud) poprskao vodom." U drugom predanju kaže se: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako obavlja malu nuždu, a potom je spolni ud poprskao vodom." Ibn Omer je poslije male nužde toliko polijevao spolni ud da bi sve gaće skvasio;

15. u zahod će ući lijevom, a izaći desnom nogom. Nakon toga treba kazati: "Gufraneke" ("Molim Te, oprosti mi").

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلاَءِ قَالَ: غُفْرَانَكَ.

Aiša, r.a., prenosi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., kad bi izlazio iz zahoda, rekao bi: 'Gufraneke' ('Oprost Tebi pripada!')."[85] Najvjerodostojniji hadis o ovoj temi jeste Aišin, r.a., kao što to tvrdi Ebu Hatim. Prenosi se slabim putevima (senedima) da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., govorio (nakon fiziološke potrebe):

الْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي.

"El-hamdu lillāhillezī ezhebe annil-ezā ve āfānī." ("Hvala Onom Koji je iz mene odstranio ono što mi je smetalo i Koji mi je zdravlje dao.") U drugom predanju kaže se:

الْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَذَاقَنِي لَذَّتَهُ، وَأَبْقَى فِيَّ قُوَّتَهُ، وَأَذْهَبَ عَنِّي أَذَاهُ.

"El-hamdu lillāhillezī ezākanī lezzetehu ve ebkā fijje kuvvetehu ve ezhebe annī ezāh." ("Hvala Onom Koji mi je dao da okusim Njegovu slast, Koji mi je podario snagu i Koji je odstranio ono što me je bihuzurilo.")

[85] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte*, izuzev En-Nesaija.

POSTUPCI KOJI SE SMATRAJU PRIROĐENIM LJUDSKOJ NARAVI (FITRET)

Allah, dž.š., odredio je neke sunnete Svojim vjerovjesnicima, i nama je naredio da ih slijedimo u tome. Te sunnete koji se često pojavljuju učinio je znakom raspoznavanja kako bi se prepoznali oni koji ih izvršavaju i po tome se razlikovali od drugih. Ovi postupci nazivaju se "*sunenul-fitre*", a pojasnit ćemo ih na sljedeći način:

1. obrezivanje (cirkumcizija).

To je uklanjanje (operativnim zahvatom) prepucija[86], kako se na tom mjestu ne bi sakupljala nečist, te kako bi čovjek lakše obavljao malu nuždu i duže uživao u spolnom općenju. Ovo se tiče muškarca, a kod žene se obrezivanje obavlja odstranjivanjem gornjeg dijela ženskog spolnog organa[87], što je zastarjeli običaj.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اخْتَتَنَ إِبْرَاهِيمُ، خَلِيلُ الرَّحْمٰنِ، بَعْدَمَا أَتَتْ عَلَيْهِ ثَمَانُونَ سَنَةً وَاخْتَتَنَ بِالْقَدُومِ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ibrahim, Allahov prijatelj, obrezao se kad je napunio osamdeset godina. To je učinio sjekiricom (kadumom)[88]."[89]

Većina islamskih učenjaka smatra da je obrezivanje dužnost, vadžib, a Eš-Šafi kaže da bi bilo lijepo da to bude sedmi dan po rođenju djeteta. S druge strane, Eš-Ševkani veli: "Nema dokaza o određivanju vremena obrezivanja, niti da je ono obaveza, vadžib";

---

[86] Prepucij je tanka naborana kožica koja prekriva glavić muškog spolnog uda. (Prim. prev.)

[87] Svi hadisi koji naređuju obrezivanje žena slabi su i niti jedan nije vjerodostojan.

[88] Neki kažu da je Kadum naziv mjesta u Šamu.

[89] Bilježi ga El-Buhari.

2./3. uklanjanje dlaka oko stidnih mjesta i ispod pazuha.

To je sunnet u kojem je dozvoljeno uklanjanje dlaka brijanjem, podrezivanjem, depiliranjem i smolom;

4./5. podrezivanje noktiju i skraćivanje ili brijanje brkova.

Za sve navedeno postoje vjerodostojni dokazi.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ: وَفِّرُوا اللِّحَى وَاحْفُوا الشَّوَارِبَ.

Ibn Omer, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Razlikujte se od mnogobožaca njegovanjem brade i skraćivanjem brkova."[90]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَمْسٌ مِنَ الْفِطْرَةِ: الْاِسْتِحْدَادُ، وَالْخِتَانُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَنَتْفُ الْإِبْطِ وَتَقْلِيمُ الْأَظَافِرِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Pet postupaka smatraju se kao ono što je prirođeno ljudskoj naravi: brijanje dlaka oko stidnih mjesta, obrezivanje, potkresivanje brkova, uklanjanje dlaka ispod pazuha i rezanje noktiju."[91]

Prema tome, nije precizirano da li se brkovi moraju brijati ili skraćivati. Važno je da ne budu dugi, te da na njima ostaju tragovi hrane i vode, ili da se zapuste toliko da budu prljavi.

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ لَمْ يَأْخُذْ مِنْ شَارِبِهِ فَلَيْسَ مِنَّا.

Zejd ibn Erkam, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko ne potkraćuje brkove nije naš!"[92] Poželjno je svake sedmice uklanjati dlake oko stidnih mjesta i ispod pazuha, podrezivati nokte i brkove ili ih brijati. To je odraz čistoće, a i tijelo se osjeća rahatnije, jer se dešava da ostatak dlaka na pojedinim mjestima tijela izaziva neprijatnost i tjeskobu. Maksimalna vremenska granica za ove stvari jeste četrdeset dana, poslije

[90] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[91] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

[92] Bilježe ga Ahmed i En-Nesai, a Et-Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje vjerodostojnim.

čega niko nema opravdanje. Dokaz za to jeste hadis Enesa, r.a., koji kaže: "Utvrđen nam je vremenski rok u kojem trebamo skraćivati brkove, rezati nokte, odstranjivati dlake ispod pazuha i brijati dlake sa spolnih organa: da ne pređe više od četrdeset noći!"[93];

6. njegovanje brade i njeno puštanje da bude gusta kako bi bila pokazatelj dostojanstva.

Ne treba je previše skraćivati, niti je treba zapuštati da bude neuljudna, već treba gledati neku sredinu koja je pohvalna u svemu. Brada je odraz muškosti i muževnosti.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خَالِفُوا الْمُشْرِكِينَ: وَفِّرُوا اللِّحَى وَاحْفُوا الشَّوَارِبَ.

Ibn Omer, r.a., kaže da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Razlikujte se od mnogobožaca, njegujte bradu[94] i brijte brkove."[95] El-Buhari je rekao: "Kad bi Ibn Omer obavio hadž ili umru, uhvatio bi bradu u šaku i višak bi podrezao";

7. njegovanje kose mazanjem i češljanjem.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ لَهُ شَعْرٌ فَلْيُكْرِمْهُ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko ima kosu neka je njeguje."[96]

عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَائِرَ الرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنَّهُ يَأْمُرُهُ بِإِصْلَاحِ شَعْرِهِ وَلِحْيَتِهِ، فَفَعَلَ ثُمَّ رَجَعَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلَيْسَ هٰذَا خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدُكُمْ ثَائِرَ الرَّأْسِ كَأَنَّهُ شَيْطَانٌ؟!

[93] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i drugi.

[94] Dio fikhske uleme ovu naredbu tumači kao vadžib i, shodno tom imperativu, zabranjuje brijanje brade.

[95] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[96] Bilježi ga Ebu Davud.

Ata ibn Jesar, r.a., veli: "Došao je neki čovjek Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., nesređene i nepočešljane kose i brade, te mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pokazao (rukom), kao da mu naređuje da sredi kosu i bradu. Čovjek je to uradio, a potom se vratio. Na to mu je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Zar ovo nije ljepše nego da neko dođe nesređene kose poput šejtana?!'"[97]

Ebu Katada, r.a., veli da je imao bujnu kosu do ramena, te je upitao Vjerovjesnika, s.a.v.s., o tome, a on mu je naredio da je njeguje i češlja svaki dan."[98] Ovaj hadis bilježi i Malik u *Muvettau*, a njegova verzija glasi:

قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ لِي جُمَّةً، أَفَأُرَجِّلُهَا ؟ قَالَ: نَعَمْ. . . وَأَكْرِمْهَا .

"Rekao sam: 'O Božiji Poslaniče, ja imam kosu do ramena, trebam li je češljati?' 'Da, njeguj je', odgovori on."

Ebu Katada mazao je svoju kosu čak dva puta u jednom danu zbog Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "...njeguj je." Kosu je dozvoljeno brijati, a i puštati onome ko će je njegovati. Dokaz za to jeste hadis:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اِحْلِقُوا كُلَّهُ أَوْ ذَرُوا كُلَّهُ .

Ibn Omer, r.a., veli da je Vjerovjesnik, a.s., kazao: "Kosu obrijte ili je pustite."[99]

Obrijati jedan dio glave, a drugi ostaviti jeste mekruh-tenzihi (blaža zabrana). Dokaz za to jeste predanje Nafija koji veli da je Ibn Omer, r.a., kazao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je el-kaz!" Neko upita Nafija: "A šta je to el-kaz?" "Da djetetu obriješ jedan dio glave, a drugi dio ostaviš", odgovori on.[100] Kao dokaz možemo navesti i prethodni hadis Ibn Omera, r.a.;

---

[97] Bilježi ga Malik.

[98] Bilježi ga En-Nesai.

[99] Bilježe ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

[100] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

8. ostavljanje sijedih dlaka, svejedno bile one u bradi ili na glavi, i u vezi s tim pitanjem ne pravi se razlika između žene i muškarca.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَنْتِفِ الشَّيْبَ، فَإِنَّهُ نُورُ الْمُسْلِمِ، وَمَا مِنْ مُسْلِمٍ يَشِيبُ شَيْبَةً فِي الْإِسْلاَمِ إِلاَّ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهَا حَسَنَةً، وَرَفَعَهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً.

Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od svoga oca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne čupaj sijede dlake, jer je to muslimanov nur (svjetlost)! Svaki čovjek koji kao musliman osijedi, za svaku sijedu dlaku imat će jedan sevap, uzdignut će se za jedan stepen i obrisat će mu se jedan grijeh."[101]

Enes, r.a., veli: "Nismo voljeli da čovjek čupa sijedu dlaku iz glave ili brade."[102];

9. farbanje sijede kose crvenom, žutom, ili nekom drugom kanom.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى لاَ يَصْبِغُونَ فَخَالِفُوهُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Židovi i kršćani se ne farbaju, zato se razlikujte od njih!"[103] Također kao dokaz možemo spomenuti hadis:

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحْسَنَ مَا غَيَّرْتُمْ بِهِ هَذَا الشَّيْبَ الْحِنَاءُ وَالْكَتَمُ.

Ebu Zerr, r.a., veli da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Najljepše čime ste promijenili sijedu kosu jeste kana i indigov list."[104]

---

[101] Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madža.

[102] Bilježi ga Muslim.

[103] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte.*

[104] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže. Kana je tropska biljka za bojenje kose, a indigo je indijski list tamne boje. (Prim. prev.)

Postoje dokazi koji ukazuju da je farbanje pokuđeno. Međutim, sve se to vraća na običaj podneblja u kojem se nalazimo. Neki ashabi smatrali su da je bolje ne farbati kosu, dok su drugi tvrdili da je bolje farbati. Neki su farbali u žuto, neki kanom, indigom, ili šafranom, a neki su farbali čak i u crno. Hafiz u svome djelu *El-Feth* prenosi da je Ibn Šihab ez-Zuhri rekao: "Dok nam je lice bilo mladoliko i utegnuto, farbali smo se u crno. Međutim, kad su se bore ukazale i zubi počeli ispadati, nismo to više radili." Što se tiče hadisa u kojem se prenosi da je Džabir, r.a., rekao:

جِيءَ بِأَبِي قُحَافَةَ (وَالِدِ أَبِي بَكْرٍ) يَوْمَ الْفَتْحِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ رَأْسُهُ ثَغَامَةً فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اذْهَبُوا بِهِ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ فَلْتُغَيِّرْهُ بِشَيْءٍ وَجَنِّبُوهُ السَّوَادَ.

"Doveden je Ebu Kuhafa (Ebu Bekrov otac) na dan osvajanja Meke. Bio je potpuno sijed, te je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Vodite ga njegovoj ženi neka ga ofarba u neku boju, samo neka to ne bude crna.'"

Hadis je bio specifičan za Ebu Kuhafu i ne može se uzeti kao generalno pravilo. Osim toga, ne dolikuje starcu kao što je Ebu Kuhafa, koji je potpuno osijedio, da se ofarba u crno;

10. stavljanje lijepog mirisa, kao što je misk ili neki drugi, koji će osvježiti čovjeka i uliti mu dodatnu snagu.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: حُبِّبَ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَتْ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ.

Enes, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Od ovog dunjaluka drage su mi žene i lijepi mirisi, a radost moga oka jeste u namazu."[105]

Kao dokaz možemo uzeti i hadis:

[105] Bilježe ga Ahmed i En-Nesai.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ طِيبٌ، فَلَا يَرُدَّهُ فَإِنَّهُ خَفِيفُ الْمَحْمَلِ وَطَيِّبُ الرَّائِحَةِ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kome se ponudi parfem (kao poklon) neka ga ne odbija, jer je lahak za nositi, a ima lijep miris."[106]

Također možemo navesti i hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي الْمِسْكِ: هُوَ أَطْيَبُ الطِّيبِ.

Ebu Seid, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za mošus kazao: "To je najljepši miris!"[107]

Nafi je rekao: "Ibn Omer se nakon velike nužde brisao udom[108] i amberom, što je bacao nakon upotrebe. Govorio je: 'Ovako se i Allahov Poslanik, s.a.v.s., brisao.'"[109]

[106] Bilježe ga En-Nesai i Ebu Davud.

[107] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija i Ibn Madže.

[108] Ud je skupocjeno drvo koje, kada se zapali, pušta prijatan miris.

[109] Bilježe ga Muslim i En-Nesai.

ABDEST

Poznato je da riječ *vudu* (abdest) označava čišćenje vodom određenih ekstremiteta tijela: lica, ruku, glave i nogu.

Šerijatskopravno utemeljenje abdesta

Postoje tri dokaza da je abdest propisan:

- prvi je dokaz iz časnog Kur'ana:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

"O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite, a i noge svoje do iza članaka"[110]**;**

- drugi je dokaz iz sunneta:

رَوَى أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah neće primiti ničiji namaz bez abdesta";

- treći je dokaz konsenzus islamskih učenjaka: islamski učenjaci saglasni su, od vremena Poslanika, s.a.v.s., pa sve do danas, o propisanosti abdesta. Dakle, abdest je jedan od općepoznatih vjerskih propisa.

Vrijednost abdesta

Mnogo hadisa govori o vrijednostima abdesta, a navest ćemo nekoliko njih.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الصُّنَابِحِي أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ

[110] El-Maida, 6.

فَمَضْمَضَ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ فِيهِ، فَإِذَا اسْتَنْثَرَ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ أَنْفِهِ، فَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ وَجْهِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَشْفَارِ عَيْنَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ تَحْتِ أَظَافِرِ يَدَيْهِ. فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رَأْسِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ أُذُنَيْهِ، فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتِ الْخَطَايَا مِنْ رِجْلَيْهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظَافِرِ رِجْلَيْهِ ثُمَّ كَانَ مَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَصَلَاتُهُ نَافِلَةً.

Abdulah ibn es-Sunabihi veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad se rob abdesti i ispere usta, iz njih izađu grijesi. Kad ispere nos, iz njega izađu grijesi. Kad opere svoje lice, s njega spadnu grijesi, čak i oni ispod očnih kapaka. Kad opere svoje ruke, s njih spadnu grijesi, pa čak i oni ispod nokata. Kad potare svoju glavu, iz nje izađu svi grijesi, pa čak i oni iz ušiju. Kad opere svoje noge, s njih spadnu svi grijesi, pa čak izađu i oni ispod nožnih nokata. Zatim će se njegov odlazak u džamiju i njegov namaz pisati kao dodatak."[111]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الْخَصْلَةَ الصَّالِحَةَ تَكُونُ فِي الرَّجُلِ يُصْلِحُ اللهُ بِهَا عَمَلَهُ كُلَّهُ، وَطُهُورُ الرَّجُلِ لِصَلَاتِهِ يُكَفِّرُ اللهُ بِطُهُورِهِ ذُنُوبَهُ وَتَبْقَى صَلَاتُهُ لَهُ نَافِلَةً.

Enes, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zbog lijepe osobine koju čovjek posjeduje, Allah mu poboljša njegova djela. Za njegovo čišćenje zbog namaza (abdesta), Allah mu oprašta grijehe, a njegov namaz ostaje kao dodatak."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ، فَذَلِكُمُ الرِّبَاطُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Želite li da vas uputim na djelo kojim Allah briše grijehe i povećava stepene?" Ashabi odgovoriše: "Želimo Božiji Poslaniče!" "Propisano i potpuno uzimanje abdesta u teškim uvjetima, pješačenje do džamija

[111] Bilježe ga: Malik, En-Nesai, Ibn Madža i El-Hakim.

i iščekivanje namaza, to vam je kao pripravnost u borbi, to vam je kao pripravnost u borbi, to vam je kao pripravnost u borbi!"[112]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى الْمَقْبَرَةَ فَقَالَ: السَّلاَمُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ عَنْ قَرِيبٍ لاَحِقُونَ. وَدِدْتُ لَوْ أَنَّا قَدْ رَأَيْنَا إِخْوَانَنَا. أَوَ لَسْنَا إِخْوَانَكَ؟ قَالَ: أَنْتُمْ أَصْحَابِي وَإِخْوَانُنَا الَّذِينَ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ. قَالُوا: كَيْفَ تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتِ بَعْدُ مِنْ أُمَّتِكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلاً لَهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحَجَّلَةٌ بَيْنَ ظَهْرَيْ خَيْلٍ دُهْمٍ بُهْمٍ أَلاَ يَعْرِفُ خَيْلَهُ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: فَإِنَّهُمْ يَأْتُونَ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنَ الْوُضُوءِ وَأَنَا أَفْرَطُهُمْ عَلَى الْحَوْضِ، أَلاَ لَيُذَادَنَّ رِجَالٌ عَنْ حَوْضِي كَمَا يُذَادُ الْبَعِيرُ الضَّالُّ أُنَادِيهِمْ: أَلاَ هَلُمَّ، فَيُقَالُ: إِنَّهُمْ بَدَّلُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سُحْقًا، سُحْقًا.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom, došao do mezarja i rekao: "Es-selāmu alejkum dāre kavmin mu'minīn, ve innā inšā-Allahu bikum an karībin lāhikūn." ("Spašeni bili, stanovnici vjerničke kuće, i mi ćemo vam se, ako Bog da, uskoro pridružiti.) Volio bih da smo vidjeli našu braću." "Nismo li mi tvoja braća, Allahov Poslaniče?", ashabi ga upitaše. "Vi ste moji ashabi, a braća su oni koji još nisu rođeni", odgovori on. "Božiji Poslaniče, kako ćeš poznati svoje sljedbenike kad još nisu rođeni?" "Kad bi čovjek imao konje bijele glave i grive, da li bi ih mogao prepoznati među crnim konjima?", upita ih Božiji Poslanik, s.a.v.s. "Mogao bi Božiji Poslaniče", odgovoriše ashabi. "Oni će doći svijetlih lica i tijela od abdesta, i ja ću ih predvoditi na vrelu.[113] Doista će moji sljedbenici biti tjerani od moga vrela kao što se tjera tuđa, odbjegla deva, a ja ću ih dozivati da priđu. Bit će mi rečeno: 'Oni su se poslije tvoje smrti promijenili!', a ja ću na to reći: 'Daleko bili, daleko bili!'"[114]

---

[112] Bilježe ga: Malik, Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesai.

[113] Vrelo El-Kevser koje je Allah, dž.š., poklonio Božijem Poslaniku, s.a.v.s. (Prim. prev.)

[114] Bilježi ga Muslim.

Farzovi abdesta

Abdest ima svoje farzove i sastavne dijelove (ruknove), koji sačinjavaju namaz. Ukoliko se ne ispoštuje jedan od njih, abdest ne smatramo ispravnim.

Ti su farzovi sljedeći:

1. nijet;

suština nijeta jeste želja činjenja određenog djela onako kako Allah naređuje nastojeći zaslužiti Allahovo zadovoljstvo. Mjesto nijeta jeste srce i nema nikakve veze s jezikom. Izgovaranje nijeta za abdest jezikom nije propisano.

Dokaz obaveznosti nijeta jeste predanje:

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى . . .

Omer, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Doista se sva djela vrednuju prema namjerama[115], i svakom čovjeku pripada samo ono što je namjerio...";

2. pranje lica jedanput;

bit pranja jeste da voda pokvasi kožu lica. Kad se kaže "pranje" u biti se misli na kvašenje. Granice do kojih se lice pere jesu: od vrha čela do korijena vilica i brade, i od početka ušne školjke do početka druge;

3. pranje ruku do lakata;

prilikom pranja obavezno treba oprati i laktove. Nije zabilježeno da je Poslanik, s.a.v.s., prilikom uzimanja abdesta, makar jednom, izostavio pranje laktova;

---

[115] "Djela se vrednuju prema namjerama..." Prema tome, ispravnost svakog djela vezana je za nijet i djelo bez nijeta nema nikakvu vjersku vrijednost.

4. potiranje glave, mesh;

ovdje se misli na vlaženje glave. Mesh je potiranje dijela glave vlažnim rukama. Stavljanje vlažnih ruku na glavu, bez potiranja, ne smatra se meshom. Allah, dž.š., u ajetu kaže:

﴿ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ . . . ﴾

"...a dio glava svojih potarite..."[116]

Ovaj ajet ne naređuje potiranje cijele glave. Dovoljno je potrati dio glave kako bi se naredba ispoštovala. Allahov Poslanik, s.a.v.s., potirao je glavu na tri načina:

a) potirao je cijelu glavu;

U hadisu koji prenosi Abdulah ibn Zejd stoji: "Poslanik, s.a.v.s., svojim je rukama potrao glavu, počevši od čela do zatiljka, zatim je to učinio i u suprotnom smijeru";

b) potirao je po turbanu;

Hadis prenosi Amr ibn Umejja, r.a., koji kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako čini mesh po turbanu i mestvama."[117]

عَنْ بِلَالٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: امْسَحُوا عَلَى الْخُفَّيْنِ وَالْخِمَارِ.

Bilal, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Činite mesh po mestvama i onome što na glavama nosite."[118]

Omer, r.a., rekao je: "Koga ne očisti mesh po turbanu, ne očistio ga Allah!"[119] Zabilježeno je kako su mnogi islamski učenjaci činili mesh po turbanu[120];

c) potirao je prednji dio glave i turbana;

Mugira ibn Šu'ba prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., abdestio i potirao prednji dio glave, turban, te činio mesh po mestvama. Ovo je bila praksa

---

[116] El-Maida, 6.

[117] Bilježe ga Ahmed, El-Buhari i Ibn Madža.

[118] Kao što su turbani i sl.

[119] Mnogo je vjerodostojnih hadisa o ovoj temi, a bilježe ih El-Buhari, Muslim i dr.

[120] Hanefijska pravna škola ne dozvoljava mesh po turbanu. (Prim. prev.)

Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i ne postoji predanje koje govori o potiranju jednog dijela glave, uprkos tome što ajet upućuje na to značenje. Nije dovoljno potiranje dijelova kose kao što su pletenice;

5. pranje nogu i članaka;

ovo je bila praksa Božijeg Poslanika, s.a.v.s., zabilježena u vjerodostojnim predanjima.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: تَخَلَّفَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنَّا فِي سَفَرَةٍ فَأَدْرَكَنَا وَقَدْ أَرْهَقَتْنَا الْعَصْرُ فَجَعَلْنَا نَتَوَضَّأُ وَنَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ.

Ibn Omer, r.a., pripovijeda: "Jednom smo prilikom bili na putovanju s Božijim Poslanikom, s.a.v.s. On je zaostao iza nas, te nas je stigao. Vrijeme ikindija-namaza uveliko je bilo nastupilo. Počeli smo uzimati abdest, a noge smo potirali, te Božiji Poslanik, s.a.v.s., povika što je mogao glasnije: 'Teško petama od džehenemske vatre!', dva ili tri puta."[121] Abdurahman ibn Ebu Lejla rekao je: "Svi drugovi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., saglasni su o pitanju obaveze pranja peta."

Svi navedeni abdestni farzovi sadržani su u riječima Uzvišenog:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

"O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite, a dio glava svojih potarite, i noge svoje do iza članaka..."[122]

6. redoslijed prilikom pranja ekstremiteta;

Allah, dž.š., u citiranom ajetu navodi abdestne farzove određenim, specifičnim slijedom. Spominjanje ruku i nogu razdvojeno je spominjanjem potiranja glave, mada je pranje zajednička osobina za oba ekstremiteta. Arapi u svome govoru ne odvajaju paralelne stvari jednu

[121] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim (muttefekun alejhi).

[122] El-Maida, 6.

od druge, osim zarad određene pouke, što je u ovom slučaju redoslijed. Sam ajet naveden je kao dokaz obaveze spomenutog slijeda. Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

ابْدَأُوا بِمَا بَدَأَ اللهُ بِهِ.

"Počnite od onoga što je Allah prvo spomenuo." U praksi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., nije zabilježeno da je prilikom uzimanja abdesta prekršio navedeni slijed. Abdest je vrsta ibadeta u kojem, kao i u svim drugim ibadetima, nije dozvoljeno činiti nešto suprotno onome što je bila praksa Božijeg Poslanika, s.a.v.s.

Sunneti abdesta

Sunnet je svaka riječ ili djelo zabilježeno kao praksa Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Sunnet nije obavezno izvršavati, a onaj ko ga izostavi ne zaslužuje prijekor. Sunneti abdesta su:

1. učenje bismille prije početka uzimanja abdesta;

spomenuti su neki hadisi o učenju bismille, međutim, svi su slabi. S obzirom na to da postoji više njih, dolazimo do zaključka da za navedeno postoji neko utemeljenje. Učenje bismille u suštini je lijepa navika, a inače je propisana;

2. upotreba misvaka;

odnosi se na čišćenje zuba i desni misvakom ili nekim drugim predmetom za čišćenje zuba. Misvak, drvo koje se donosi iz Hidžaza, najbolje je za čišćenje zuba. Dokazano je da misvak jača desni, sprečava nastanak zubnih oboljenja, pospješuje probavu i pospješuje izlučivanje toksina iz tijela. Ipak, bilo šta da koristimo, ako to koristi čišćenju i održavanju oralne higijene, poput četkice za zube i sl., ispoštovali smo sunnet.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ لاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ وُضُوءٍ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da znam da neću otežati svome umetu, naredio bih mu upotrebu misvaka prilikom uzimanja svakog abdesta!"[123]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَت أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاتٌ لِلرَّبِّ.

Aiša, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Misvakom se postiže čistoća usta i Allahovo zadovoljstvo."[124]

Misvak je uvijek poželjno koristiti, međutim, u pet određenih prilika upotreba je misvaka veoma pohvalna:

a) prilikom uzimanja abdesta, b) prije namaza, c) prije učenja Kur'ana, d) nakon buđenja i c) radi odstranjenja neprijatna zadaha.

Postač kao i onaj ko ne posti misvak mogu upotrijebiti u bilo koje doba dana. U hadisu koji prenosi Amir ibn Rebia stoji: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da kao postač, bezbroj puta, misvakom čisti zube."[125] Sunnet je oprati misvak nakon korištenja. Aiša, r.a., veli: "Poslanik, s.a.v.s., koristio je misvak, pa ga je zatim davao meni da ga operem. Ja bih ga prvo upotrijebila, a zatim bih ga oprala i dala Božijem Poslaniku, a.s."[126] Sunnet je da osoba koja nema zuba prstom istrlja desni.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَت: يَا رَسُولَ اللهِ، الرَّجُلُ الَّذِي يَذْهَبُ فُوهُ أَيَسْتَاكُ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: كَيْفَ يَصْنَعُ؟ قَالَ: يُدْخِلُ أُصْبُعَهُ فِي فِيهِ.

Aiša, r.a., pripovijeda kako je upitala Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "'Božiji Poslaniče, da li treba čistiti usta osoba koja nema zube?' 'Da', odovori on. 'Šta će uraditi?', upitala je ona, a on odgovori: 'Neka prstom očisti usta!'"[127]

---

[123] Bilježe ga: Malik, Eš-Šafi, El-Bejheki i El-Hakim.

[124] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi.

[125] Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[126] Bilježe ga Ebu Davud i El-Bejheki.

[127] Bilježi ga Et-Taberani.

3. tri puta oprati ruke na početku abdesta;

Evs ibn Evs es-Sekafi, r.a., pripovijeda: "Gledao sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako abdesti, te je oprao ruke tri puta."[128]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلاَ يَغْمِسْ يَدَهُ فِي إِنَاءٍ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلاَثًا فَإِنَّهُ لاَ يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad se neko od vas probudi, neka ne stavlja ruku u posudu s vodom dok je tri puta ne opere, jer ne zna gdje mu je ruka bila u toku noći!"[129]

4. ispiranje usta tri puta;

عَنْ لَقِيطِ بْنِ صَبِرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأْتَ فَمَضْمِضْ.

Lekit ibn Sabira, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Isperi usta kada uzimaš abdest!"[130]

5. ispiranje nosa tri puta;

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ مَاءً ثُمَّ لِيَسْتَنْثِرْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad se neko od vas abdesti, neka ušmrkne malo vode, zatim neka je ispuše."[131]

Sunnet je da se voda ušmrkne desnom, a ispuše lijevom rukom, kao što stoji u hadisu Alije, r.a., koji je zatražio vodu za abdest, pa je isprao svoja usta i nos, dok je nos ispuhao lijevom rukom. Tri je puta ponovio postupak, a zatim je rekao: "Ovo je Poslanikov, s.a.v.s., način uzimanja

---

[128] Bilježe ga Ahmed i En-Nesai.

[129] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim što El-Buhari ne navodi koliko puta treba oprati ruke.

[130] Bilježe ga Ebu Davud i El-Bejheki.

[131] Bilježe ga El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

abdesta."[132] Ispiranje usta i nosa biva uzimanjem vode u usta i nos na bilo koji način. Međutim, ono što je potvrđeno praksom Božijeg Poslanika, s.a.v.s., jeste da je spajao ispiranje usta i nosa. Abdulah ibn Zejd prenosi: "Poslanik, s.a.v.s., ispirao je s tri šake vode usta i nos."[133] Sunnet je što bolje isprati nos i usta osim za postača.

عَنْ لَقِيطٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْوُضُوءِ، قَالَ: أَسْبِغِ الْوُضُوءَ وَخَلِّلْ بَيْنَ الْأَصَابِعِ وَبَالِغْ فِي الْاِسْتِنْشَاقِ، إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِماً.

Lekit, r.a., pripovijeda kako je upitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Božiji Poslaniče, obavijesti me o abdestu?" Božiji Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Upotpuni svoj abdest tako što ćeš oprati prostor između prstiju, a nos dobro isperi osim ako postiš."[134]

Osman, r.a., pripovijeda: "Poslanik, s.a.v.s., prilikom uzimanja abdesta, prolazio je rukama kroz bradu."[135]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفّاً مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ وَقَالَ: هٰكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ.

Enes, r.a., pripovijeda: "Poslanik, s.a.v.s., prilikom uzimanja abdesta, zagrabio bi u šaku vode te bi oprao svoju bradu, a zatim bi rekao: 'Ovo mi je naredio moj Plemeniti Gospodar.'"[136]

7. pranje između prstiju;

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا تَوَضَّأْتَ فَخَلِّلْ أَصَابِعَ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ.

Ibn Abas, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad uzimaš abdest, operi dijelove između svojih ručnih i nožnih prstiju."[137]

---

[132] Bilježe ga Ahmed i En-Nesai.

[133] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[134] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte,* izuzev Ibn Madže. Et-Tirmizi je za hadis rekao da je vjerodostojan.

[135] Bilježi ga Ibn Madža, a Et-Tirmizi smatra da je hadis vjerodostojan.

[136] Bilježe ga Ebu Davud, El-Bejheki i El-Hakim.

[137] Bilježe ga Ahmed, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

El-Mustevrid ibn Šedad kazuje: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako malim prstom prolazi između nožnih prstiju."[138] Postoje određena predanja koja govore o pomicanju prstenja i narukvica, s tim što ne dostižu stepen vjerodostojnosti.

Međutim, pohvalno je činiti navedeno zbog opće naredbe o upotpunjavanju abdesta;

8. pranje organa po tri puta;

ovo je bila opća praksa Božijeg Poslanika, s.a.v.s., a sva predanja koja govore o pranju organa manje od tri puta navedena su kao objašnjenje dozvoljenosti toga.

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا وَقَالَ: هٰذَا الْوُضُوءُ، فَمَنْ زَادَ عَلَى هٰذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ.

Amr ibn Šuajb od svoga oca, a on od djeda prenosi: "Jednom je prilikom Božijem Poslaniku, s.a.v.s., došao neki beduin da ga pita o abdestu, pa mu je on demonstrirao uzimanje abdesta pranjem po tri puta, a zatim je rekao: 'Ovako se uzima abdest, pa ko na ovo nešto doda loše je postupio, granicu je prešao i nepravdu učinio!'"[139]

Osman, r.a., pripovijeda kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prilikom abdesta, organe prao po tri puta.[140] Postoje vjerodostojna predanja u kojima se navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prilikom abdesta organe prao po jednom i po dvaput. Što se tiče potiranja glave, najviše predanja govori o potiranju jedanput;

---

[138] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev Ahmeda.

[139] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai i Ibn Madža.

[140] Bilježe ga: Muslim, Ahmed i Et-Tirmizi.

9. davanje prednosti desnoj strani;

odnosi se na davanje prednosti, prilikom pranja ruku i nogu, desnoj strani nad lijevom. Aiša, r.a., pripovijeda: "Božiji Poslanik, s.a.v.s, kad god je mogao, davao je prednost desnoj strani, prilikom uzimanja abdesta, kupanja, obuvanja obuće i češljanja."[141]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا لَبِسْتُمْ وَإِذَا تَوَضَّأْتُمْ فَابْدَءُوا بِأَيَامِنِكُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad nešto oblačite ili uzimate abdest, prednost dajte desnoj strani!"[142]

10. utrljavanje;

odnosi se na trljanje vlažnom rukom određenog organa koji peremo. Abdulah ibn Zejd, r.a., pripovijeda kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., donio jednu trećinu mudda vode (pregršt) za abdest, zatim je prilikom abdesta trljao svoje podlaktice.[143]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَجَعَلَ يَقُولُ: هٰكَذَا يُدْلُكُ.

Abdullah ibn Zejd također prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom uzimao abdest, govorivši: "Ovako treba utrljati."[144]

11. kontinuitet prilikom uzimanja abdesta;

odnosi se na uzastopno pranje organa pri abdestu, bez prekidanja nečim što se u običaju smatra prekidom abdesta.

Praksa Božijeg Poslanika, s.a.v.s., govori o ovome što je prešlo u naslijeđe svim kasnijim generacijama muslimana;

---

[141] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim (muttefekun alejhi).

[142] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai.

[143] Bilježi ga Ibn Huzejma.

[144] Bilježe ga Ebu Davud, Ahmed, Ibn Hibban i Ebu Ja'la.

12. potiranje ušiju;

sunnet je unutrašnjost ušiju potrati kažiprstima, a vanjski dio palcima mokrih ruku od potiranja glave, jer su uši dio glave. El-Mikdam ibn Ma'dikerib, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prilikom uzimanja abdesta potirao glavu i uši. Prstima je potirao unutrašnji i vanjski dio ušnih školjki.[145] Ibn Abas, r.a., o načinu uzimanja abdesta Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kaže: "Glavu i uši potirao je zajedno."[146]

U drugom predanju stoji: "Potirao je glavu i uši, unutrašnjost kažiprstima, a vanjštinu palčevima";

13. proširivanje biljega na čelu i nogama;

odnosi se na pranje dijela glave iznad čela prilikom pranja lica i na pranje ruku i nogu iznad lakata i članaka.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Moji će sljedbenici doći na Sudnji dan s bijelim biljezima na čelu i nogama od tragova abdesta."

Ebu Hurejra dodao je zatim: "'Pa ko od vas može proširiti te biljege – neka to čini.' Ko je od vas u mogućnosti prilikom abdesta prati organe više nego što je propisano neka to i učini."[147] Ebu Zur'a pripovijeda kako je jednom prilikom Ebu Hurejra, r.a., zatražio vodu za abdest. Prilikom uzimanja abdesta oprao je ruke do iza lakata i noge do iza članaka. "'Šta je to?', upitah ga, a on odgovori: 'To je ukras.'"[148]

---

[145] Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tahavi.

[146] Bilježe ga Ahmed i Ebu Davud.

[147] Bilježe ga: El-Buhari, Muslim i Ahmed.

[148] Bilježi ga Ahmed, i ovo je njegova verzija. Niz prenosilaca je vjerodostojan prema uvjetima El-Buharija i Muslima.

14. Štednja vode makar abdest uzimali na moru;

Enes, r.a., veli: "Poslanik, s.a.v.s., abdestio je jednom pregršti *(mudd)* vode, a kupao se s četiri-pet pregršti."[149] Ubejdulah ibn Ebu Jezid prenosi kako je neki čovjek upitao Ibn Abasa: "Koliko mi je vode potrebno za abdest?" "Jedan *mudd!"*, on mu odgovori. "A koliko mi je vode potrebno za kupanje?" "Jedan *sā'"*[150], odgovori mu Ibn Abas. "Nije mi dovoljna ta količina vode", čovjek reče. "Majke ne imao, bila je dovoljna onome ko je bolji od tebe, Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.!"[151]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِسَعْدٍ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ فَقَالَ: مَا هٰذَا السَّرَفُ يَا سَعْدُ ؟ قَالَ: وَهَلْ فِي الْمَاءِ سَرَفٌ ؟ قَالَ: نَعَمْ، وَإِنْ كُنْتَ عَلَى نَهْرٍ جَارٍ.

Abdulah ibn Amr, r.a., prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom prošao pored Sa'da dok je uzimao abdest, te ga je upitao: "O Sa'de, kakvo je to rasipanje?!" Sa'd upita: "Zar se i voda može rasipati?" "Može, pa makar uzimao abdest na obali rijeke", odgovori Božiji Poslanik, s.a.v.s.[152]

Rasipanje vode biva kad se voda bespotrebno upotrebljava i prosipa, kao što je, naprimjer, pranje organa više od tri puta.

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنِ الْوُضُوءِ، فَأَرَاهُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا، قَالَ: هٰذَا الْوُضُوءُ، مَنْ زَادَ عَلَى هٰذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ.

Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od svoga djeda da je rekao: "Jednom prilikom Božijem je Poslaniku, s.a.v.s., došao neki beduin da ga pita o abdestu, pa mu je on pokazao uzimanje abdesta s pranjem po tri puta, a zatim je rekao: 'Abdest se ovako uzima, pa ko na ovo nešto doda loše je postupio, granicu je prešao i nepravdu je učinio.'"[153]

---

[149] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[150] *Sa'* iznosi četiri mudda.

[151] Ahmed, El-Bezzar, Et-Taberani u *Kebiru* s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

[152] Bilježe ga Ahmed i Ibn Madža, a niz prenosilaca je slab.

[153] Ahmed, En-Nesai, Ibn Madža i Ibn Huzejma s vjerodostojnim nizovima prenosilaca.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي هٰذِهِ الْأُمَّةِ قَوْمٌ يَعْتَدُونَ فِي الطُّهُورِ وَالدُّعَاءِ.

Abdulah ibn Mugafel, r.a., prenosi: "Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Doista će u ovom umetu biti ljudi koji će prelaziti granice pri abdestu i dovi.'"[154]

El-Buhari je rekao: "Učenjaci smatraju pokuđenim trošiti više vode nego što je trošio Božiji Poslanik, s.a.v.s.";

15. učenje dove u toku abdesta;

o ovoj temi postoji samo jedan hadis od Božijeg Poslanika, a.s.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَسَمِعْتُهُ يَدْعُو يَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي. فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، سَمِعْتُكَ تَدْعُو بِكَذَا وَكَذَا، قَالَ: هَلْ تَرَكْنَ مِنْ شَيْءٍ؟

Ebu Musa el-Eš'ari pripovijeda: "Jednom sam prilikom Božijem Poslaniku, s.a.v.s., donio vodu za abdest. Dok je uzimao abdest, čuo sam ga kako uči: 'Allāhumma-gfir lī zenbī, ve vessi' lī fī dārī, ve bārik lī fī rizkī.' ('Moj Bože, oprosti mi grijehe, proširi mi moje prebivalište i podari mi bereket u opskrbi.') Ja ga upitah: 'O Allahov Vjerovjesniče, čuo sam te kako učiš tu i tu dovu!' Božiji Poslanik, s.a.v.s., upita: 'A da li je u njoj nešto izostavljeno?'"[155]

16. učenje dove nakon uzimanja abdesta;

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُسْبِغُ الْوُضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ.

---

[154] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i Ibn Madža.

[155] Bilježe ga En-Nesai i Ibn Es-Sunni. Međutim, En-Nesai ovaj hadis navodi u poglavlju Šta se uči nakon abdesta, dok Ibn Es-Sunni hadis bilježi u poglavlju Šta se uči u toku abdesta. En-Nevevi kaže da su obje opcije moguće.

Omer, r.a., prenosi: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Svakome od vas ko temeljito uzme abdest, a zatim kaže: 'Ešhedu en lā ilāhe illallahu vahdehū lā šerīke leh, ve ešhedu enne Muhammeden abduhū ve resuluhū' ('Svjedočim da nema boga osim Allaha Jedinog, Koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik'), Allah, dž.š., otvorit će svih osam dženetskih vrata, da uđe na koja god želi.'"[156]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَقَالَ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ، كُتِبَ فِي رِقٍّ ثُمَّ جُعِلَ فِي طَابِعٍ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ko uzme abdest, a zatim prouči: 'Subhāneka-llahumme ve bi-hamdik, ešhedu en lā ilāhe illā ente estagfiruke ve etūbu ilejk' ('Slavan si i hvaljen Ti, Bože! Svjedočim da nema boga osim Tebe. Od Tebe oprost tražim i Tebi se obraćam'), te će riječi biti zapisane na pergament, zapečaćene i neće biti otvorene do Sudnjeg dana.'"

Gotovo identičan hadis bilježi i En-Nesai, s tim što na kraju stoji:

. . . خُتِمَ عَلَيْهَا بِخَاتَمٍ فَوُضِعَتْ تَحْتَ الْعَرْشِ فَلَمْ تُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

"...bit će zapečaćeno i stavljeno ispod Arša, i neće biti otpečaćeno do Sudnjeg dana."[157]

Što se tiče dove koju Et-Tirmizi u svom hadisu spominje:

اَللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ.

"Allāhumme-džalnī minet-tevvābīne, ve-džalnī minel-mutetahhirīn." ("Moj Bože, učini me od onih koji se često kaju i onih koji se temeljito čiste.")

On kaže da u nizu prenosilaca postoji više mahana;

---

[156] Bilježi ga Muslim.

[157] Bilježi ga Et-Taberani u *Ersatu*, a lanac prenosilaca je vjerodostojan.

17. klanjanje dva rekata nafile nakon abdesta;

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِبِلاَلٍ: يَا بِلاَلُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَلٍ عَمِلْتَهُ فِي الْإِسْلاَمِ إِنِّي سَمِعْتُ دَفَّ نَعْلَيْكَ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْجَنَّةِ. قَالَ: مَا عَمِلْتُ عَمَلاً إِلاَّ أَرْجَى عِنْدِي مِنْ أَنِّي لَمْ أَتَطَهَّرْ طَهُوراً فِي سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهَارٍ إِلاَّ صَلَّيْتُ بِذَلِكَ الطُّهُورِ مَا كُتِبَ لِي أَنْ أُصَلِّي.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao Bilalu: "O Bilale, reci mi šta je najvrednije, prema tvom mišljenju, što si učinio u islamu, jer doista sam čuo odjek tvojih koraka u Džennetu?" - "Mislim da je najvrednije to što kad god uzmem abdest, u bilo koje doba dana ili noći, klanjam propisanu nafilu", odgovori on.[158]

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَحَدٌ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ الْوُضُوءَ وَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ يُقْبِلُ بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ عَلَيْهِمَا إِلاَّ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.

Ukba ibn Amir priča kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svakome ko temeljito uzme abdest, a zatim skrušeno i predano klanja dva rekata nafile, Džennet je zagarantovan!"[159]

عَنْ حُمْرَانَ، مَوْلَى عُثْمَانَ، أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ دَعَا بِوَضُوءٍ فَأَفْرَغَ عَلَى يَمِينِهِ مِنْ إِنَائِهِ فَغَسَلَهَا ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاَثًا، وَقَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَضُوئِي هَذَا ثُمَّ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لاَ يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Humran, štićenik Osmana, r.a., prenosi da je vidio Osmana ibn Affana kako traži da se donese posuda s vodom za abdest, pa je iz posude polio ruke vodom i oprao ih tri puta, zatim je desnom rukom izaprao usta i nos, te je oprao lice i ruke do laktova po tri puta. Zatim je potrao glavu, a onda je oprao obje noge po tri puta. Nakon toga je rekao: "Vidio sam

---

[158] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[159] Bilježe Muslim, Ebu Davud, Ibn Madža i Ibn Huzejma u svome *Sahihu*.

Poslanika, s.a.v.s., kako abdesti i kaže: 'Ko ovako abdesti, zatim klanja dva rekata, ne razmišljajući u namazu o bilo čemu ovosvjetskom, bit će mu oprošteni grijesi koje je počinio!'"[160]

Sve što nismo spomenuli, kao što je pomicanje prstena, potiranje vrata i sl., namjerno smo izostavili, jer ne postoje vjerodostojna predanja o tome.

Pokuđene radnje pri uzimanju abdesta

Mekruh (pokuđeno) je izostaviti bilo šta od spomenutih sunneta abdesta, jer se izostavljanjem nekog sunneta automatski čini mekruh zato što se gubi sevap izostavljenog sunneta.

Šta kvari abdest

1. Sve što izađe na dva prirodna otvora, spolni organ i analni otvor:

a) mokraća;

b) izmet;

kao što stoji u ajetu:

﴿ . . . أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنكُم مِنَ الْغَائِطِ . . . ﴾

"... ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu..."[161]

Ovdje se aludira na obavljanje male ili velike prirodne potrebe.

c) puštanje vjetra;

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لاَ يَقْبَلُ اللهُ صَلاَةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أَحْدَثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah neće primiti ničiji namaz kad izgubi abdest, sve dok ga ponovo ne uzme."

---

[160] Bilježe ga El-Buhari, Muslim i drugi.

[161] En-Nisa, 43.

Tu je bio prisutan neki čovjek iz Hadramevta, te upita Ebu Hurejru: "O Ebu Hurejra, na šta se misli pod gubljenjem abdesta?" "Misli se na tiho ili glasno puštanje vjetra", odgovori mu Ebu Hurejra.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخَرَجَ مِنْهُ شَيْئٌ أَمْ لَا؟ فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas osjeti mučninu u stomaku i kad počne sumnjati da li je pustio vjetar ili ne, neka ne izlazi iz džamije dok ne čuje zvuk ili ne osjeti miris."[162]

Treba naglasiti da zvuk ili smrad nisu neophodni, pouka je u uvjerenju da je došlo do izlaska nečega na prirodni otvor.

d/e/f) sperma, mezija i vedi

Poslanik, a.s., o meziji (sluzi) koja izađe prilikom nadražaja kaže:

فِيهِ الْوُضُوءُ.

"Nakon njenog izlaska abdest se mora promijeniti."

Ibn Abas, r.a., kaže: "Obavezno se okupati nakon izlaska sperme." Što se tiče mezije i vedija, on kaže:

اِغْسِلْ ذَكَرَكَ أَوْ مَذَاكِيرَكَ، وَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ.

"Operi spolni organ i testise, zatim uzmi abdest kao što to činiš za namaz."[163]

2. Potpuni san, toliko da osoba ne ostane u sjedećem položaju.

Dokaz je hadis koji prenosi Safvan ibn Asal: "Kad smo bili na putovanju s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s, naređivao nam je da mestve ne skidamo tri dana zbog male i velike nužde, niti zbog spavanja, osim u slučaju džunupluka."[164]

---

[162] Bilježi ga Muslim.

[163] Bilježi ga El-Bejheki u *Sunenu*.

[164] Bilježe ga: Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji smatra da je hadis vjerodostojan.

Ukoliko čovjek zakunja sjedeći na nečemu tvrdom (nenaslonjen), tada ne gubi abdest. Kao dokaz ove tvrdnje navodimo hadis koji prenosi Enes, r.a., u kojem kaže: "Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., iščekivali su jaciju dok su im glave pospano klimale, zatim bi ne obnavljajući abdest klanjali jaciju."[165] Et-Tirmizijevo predanje je od Šu'be, koji kaže: "Vidio sam ashabe Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok ih bude, tako da sam neke od njih čuo kao da hrču. Potom bi ustali i klanjali ne obnavljajući abdest." Ibn Mubarek u vezi s ovim kaže: "Ovo znači da su bili u sjedećem položaju (bez naslona)."

3. Gubitak svijesti

Gubitak svijesti na bilo koji način kvari abdest i to bez obzira radilo se o nesvjestici, ludilu, opijanju alkoholom ili nekim opojnim sredstvima, svejedno radilo se o manjim ili većim količinama. Ovdje nije bitno da li osoba prilikom gubitka svijesti sjedi ili leži, jer je gubitak svijesti veći razlog za kvarenje abdesta nego san. Islamski učenjaci složni su u vezi s ovim pitanjem.

4. Doticanje golom rukom stidnog mjesta

بُسْرَةُ بِنْتُ صَفْوَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلَا يُصَلِّ حَتَّى يَتَوَضَّأَ.

Jusra bint Safvan, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko dotakne spolni organ neka ne klanja namaz dok ne uzme abdest."[166]

Ebu Davud je upitao Ahmeda: "Hadis koji prenosi Jusra nije vjerodostojan?" "Vjerodostojan je", odgovorio je Ahmed. U predanju koje bilježe Ahmed i En-Nesai stoji:

عَنْ بُسْرَةَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: وَيَتَوَضَّأُ مَنْ مَسَّ الذَّكَرَ.

[165] Bilježe ga: Eš-Šafi, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[166] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, a Et-Tirmizi smatra da je vjerodostojan. El-Buhari kaže da je ovo najvjerodostojniji hadis o ovoj temi. Ovaj hadis također prenose i Malik, Eš-Šafi, Ahmed i drugi.

Jusra je čula Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Nakon doticanja spolnog organa obavezno je uzimanje abdesta."

Doticanje spolnog organa obuhvata doticanje svog ili tuđeg spolnog organa.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَفْضَى بِيَدِهِ إِلَى ذَكَرِهِ لَيْسَ دُونَهُ سِتْرٌ، فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْوُضُوءُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko golom rukom dotakne spolni organ obavezan je promijeniti abdest."[167]

Ibn es-Seken o ovom hadisu kaže: "Ovaj je hadis jedan od najboljih predanja o ovoj temi." U predanju koje Eš-Šafi bilježi stoji:

إِذَا أَفْضَى أَحَدُكُمْ بِيَدِهِ إِلَى ذَكَرِهِ، لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَلْيَتَوَضَّأْ.

"Kad neko od vas golom rukom dotakne svoj spolni organ, neka uzme abdest."

Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, a on od svoga oca da je rekao: "Koji god muškarac, ili žena, dotaknu svoj spolni organ, neka uzmu abdest."[168] Ibn Kajjim kazuje da je El-Hazimi rekao: "Ovaj je hadis vjerodostojan, ali hanefije smatraju da doticanje spolnog organa ne kvari abdest. Kao dokaz uzimaju hadis:

إِنَّ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ يَمَسُّ الذَّكَرَ، هَلْ عَلَيْهِ الْوُضُوءُ؟ فَقَالَ: لاَ، إِنَّمَا هُوَ بِضْعَةٌ مِنْكَ.

'Neki je čovjek upitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da li treba uzeti abdest onaj ko dotakne svoj spolni organ, na što mu je Poslanik, s.a.v.s., odgovorio: 'Ne, jer je tvoj spolni organ dio tebe.'"[169]

Ibn Medini je rekao: "Ovaj je hadis ispravniji od onog koji prenosi Jusra."

---

[167] Bilježe ga Ahmed, Ibn Hibban, a El-Hakim i Ibn Abdulberr smatraju ga vjerodostojnim.

[168] Bilježi ga Ahmed.

[169] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte* osim Ibn Madže, a Ibn Hibban smatra ga vjerodostojnim.

Stvari koje ne kvare abdest

Želja nam je navesti neke stvari za koje se smatra da kvare abdest dok ga one, ustvari, ne kvare, jer za to ne postoji vjerodostojan dokaz na koji se može pozvati.

1. Doticanje žene golom rukom

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَهَا وَهُوَ صَائِمٌ وَقَالَ: إِنَّ الْقُبْلَةَ لاَ تَنْقُضُ الْوُضُوءَ وَلاَ تُفْطِرُ الصَّائِمَ.

Aiša, r.a., prenosi kako ju je Božiji Poslanik, s.a.v.s., poljubio za vrijeme posta, pa je zatim rekao: "Poljubac ne kvari abdest, a ni post."[170]

Abdulhak o hadisu veli: "Ne znam ni za jednu mahanu ovog hadisa koja bi ga učinila nemjerodavnim."

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: فَقَدْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ مِنَ الْفِرَاشِ فَالْتَمَسْتُهُ فَوَضَعْتُ يَدِي عَلَى بَطْنِ قَدَمَيْهِ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ، وَهُمَا مَنْصُوبَتَانِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ.

Aiša, r.a., pripovijeda: "Jedne sam noći osjetila da u postelji nema Božijeg Poslanika, s.a.v.s., te sam počela rukom pipati tražeći ga. Stavila sam ruku na njegova stopala, a on je klanjao. Čula sam ga kako uči: 'Allāhumme innī eūzu bi ridāke min sehatike, ve eūzu bi muāfatike min ukūbetik, ve eūzu bike minke, lā uhsī senaen alejke ente kemā esnejte alā nefsik' ('Bože moj, utječem se Tvome zadovoljstvu od srdžbe Tvoje, Tvome oprostu od kazne Tvoje; zaštitu tražim od Tebe pred Tobom, jer ja ne mogu obujmiti granice hvale Tebi. Ti si onakav kako si o Sebi pohvalno rekao')"[171]

---

[170] Bilježe ga Ishak ibn Rahevejh i El-Bezzar s dobrim nizom prenosilaca.

[171] Bilježe ga Muslim i Et-Tirmizi, koji ga smatra vjerodostojnim.

Ona također pripovijeda kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ljubio jednu od svojih žena, zatim je odlazio na namaz ne uzimajući ponovo abdest.[172] Aiša, r.a., kazuje: "Spavala sam ispred Božijeg Poslanika, s.a.v.s., dok su mi noge bile ispred njega. Kad je odlazio na sedždu, dotakao bi me, a ja bih savila noge." U drugom predanju stoji: "Kad bi htio učiniti sedždu, savio bi moje noge."[173]

2. Isticanje krvi iz nekog neuobičajenog mjesta, bez obzira da li se radilo o krvarenju iz nosa, rane ili hidžami (sunnetsko isisavanje krvi radi liječenja) i bez obzira kako obilato ono bilo. Hasan, r.a., kazuje: "Muslimani klanjaju, iako na njihovim tijelima ima rana."[174] Ibn Omer, r.a., stisnuo je bubuljicu, te je iz nje izašlo krvi, ali se ipak nije abdestio. Ibn Ebu Evfa ispljunuo je u toku namaza krv, pa je nastavio klanjati. Omer ibn Hattab nastavio je klanjati namaz kad je ranjen, a krv mu je tekla iz rane. Abbad ibn Bišr pogođen je u namazu kopljem, i nije prekidao namaz.[175]

3. Povraćanje

Povraćanje ne kvari abdest bez obzira da li se radi o povraćanju punim ustima ili ne. Ne postoji hadis koji govori suprotno ovome.

4. Jedenje devinog mesa

Ovo su mišljenje zastupali sva četverica halifa, mnogi ashabi i tabiini, mada postoji hadis kojim se naređuje uzimanje abdesta nakon jedenja devinog mesa.

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ؟ قَالَ: نَعَمْ، إِنْ شِئْتَ تَوَضَّأْ، وَإِنْ شِئْتَ فَلاَ تَتَوَضَّأْ . قَالَ: أَنَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ؟ قَالَ: نَعَمْ، تَوَضَّأْ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ. قَالَ: أُصَلِّي فِي مَرَابِضِ الغَنَمِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ:

[172] Bilježe ga Ahmed i četverica autora *Sunena* s vjerodostojnim nizom prenosilaca.

[173] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[174] Bilježi ga El-Buhari.

[175] Bilježe ga Ebu Davud, Ibn Huzejma i El-Buhari.

أُصَلِّي فِي مَبَارِكِ الإِبِلِ؟ قَالَ: لاَ

Džabir ibn Semura, r.a., pripovijeda kako je neki čovjek upitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Moramo li uzeti abdest nakon jedenja janjetine?" "Ako želiš, uzmi abdest, a ako ne želiš, nisi obavezan." Zatim je upitao: "Moramo li uzeti abdest nakon jedenja devinog mesa?" "Obavezno je uzeti abdest nakon jedenja devinog mesa", odgovori Božiji Poslanik, s.a.v.s. "Mogu li klanjati u ovčijim torovima?", opet je čovjek upitao. "Da", odgovori Poslanik, s.a.v.s. "Mogu li klanjati u torovima za deve?", upita čovjek. "Ne", odgovori mu Poslanik, s.a.v.s.[176]

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوُضُوءِ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ، فَقَالَ: تَوَضَّئُوا مِنْهَا . وَسُئِلَ عَنْ لُحُومِ الْغَنَمِ، فَقَالَ: لاَ تَوَضَّئُوا مِنْهَا . وَسُئِلَ عَنِ الصَّلاَةِ فِي مَبَارِكِ الإِبِلِ، فَقَالَ: لاَ تُصَلُّوا فِيهَا فَإِنَّهَا مِنَ الشَّيَاطِينِ . وَسُئِلَ عَنِ الصَّلاَةِ فِي مَرَابِضِ الْغَنَمِ، فَقَالَ: صَلُّوا فِيهَا، فَإِنَّهَا بَرَكَةٌ.

Bera ibn Azib prenosi kako je Poslanik, s.a.v.s., upitan o uzimanju abdesta nakon jedenja devinog mesa, na što je on odgovorio: "Uzmite abdest nakon toga." Također je upitan o uzimanju abdesta nakon jedenja janjetine, na što je odgovorio: "Ne morate uzimati abdest nakon toga." Upitan je o klanjanju u torovima deva, pa je odgovorio: "Ne klanjajte u njima, jer su u njima šejtani." Upitan je o klanjanju namaza u torovima ovaca, pa je odgovorio: "Klanjajte u njima, u njima je bereket."[177]

Ibn Huzejma o ovom hadisu veli: "Svi učenjaci složni su da je ovaj hadis vjerodostojan u pogledu njegovog izvora, jer su prenosioci vjerodostojni." En-Nevevi je rekao: "Ovo mišljenje ima jači dokaz mada je većina učenjaka suprotnog mišljenja."

---

[176] Bilježe ga Muslim i Ahmed.

[177] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i Ibn Hibban.

5. Sumnja da li je pokvaren abdest

Ako osoba koja je pod abdestom sumnja da li je izgubila abdest, ta joj sumnja neće naštetiti niti će time abdest izgubiti, bez obzira bilo to u namazu ili izvan njega. Tek kad s uvjerenjem sazna da je učinjeno nešto što kvari abdest, tad će ga i izgubiti.

عَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: شُكِيَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ. قَالَ: لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

Abbad ibn Temim prenosi od amidže, r.a., da je rekao: "Požalio se čovjek Poslaniku, s.a.v.s, da mu se u namazu pričinjava kako je izgubio abdest. Poslanik, s.a.v.s, reče: 'Neka ne obraća pažnju na to, sve dok ne čuje zvuk, ili dok ne osjeti miris.'"[178]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ فِي بَطْنِهِ شَيْئًا فَأَشْكَلَ عَلَيْهِ أَخَرَجَ مِنْهُ شَيْءٌ أَمْ لَا، فَلَا يَخْرُجَنَّ مِنَ الْمَسْجِدِ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas osjeti mučninu u stomaku i kad počne sumnjati da li je pustio vjetar ili ne, neka ne izlazi iz džamije dok ne čuje zvuk ili ne osjeti miris."[179]

Treba naglasiti da zvuk ili miris nisu neophodni, već uvjerenje da je došlo do izlaska nečega na prirodni otvor. Ibn Mubarek o ovome kaže: "Ako neko sumnja da li je izgubio abdest ili nije, ima abdest sve dok ne bude siguran da ga je izgubio. Međutim, ako sumnja da li je uopće uzeo abdest, svi islamski učenjaci saglasni su da mora uzeti abdest."

---

[178] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte* osim Et-Tirmizija.

[179] Bilježe ga Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizija.

6. Kašljanje u namazu

Kašalj ne kvari namaz, jer su navedeni dokazi o ovoj temi slabi.

7. Kupanje mejita

Kupanje mejita ne kvari abdest, jer su hadisi koji govore o tome slabi.

Kada je obavezno uzeti abdest

U tri je slučaja obavezno uzeti abdest:

1. kad se želi obaviti namaz, ma o kojoj se vrsti namaza radilo.

U to spada i dženaza-namaz. Allah, dž.š., naređuje nam:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾

"O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite, a dio glava svojih potarite, i noge svoje do iza članaka"[180], to jeste, kad želite namaz obaviti, a niste pod abdestom, uzmite ga. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةً بِغَيْرِ طُهُورٍ وَلَا صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ.

"Allah ne prima namaz bez abdesta, niti sadaku iz utajenog ratnog plijena."[181];

2. kad se želi obaviti tavaf oko Bejtullaha.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الطَّوَافُ صَلَاةٌ إِلَّا أَنَّ اللهَ أَحَلَّ فِيهِ الْكَلَامَ، فَمَنْ تَكَلَّمَ فَلَا يَتَكَلَّمْ إِلَّا بِخَيْرٍ.

---

[180] El-Maida, 6.

[181] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tavaf je vrsta namaza, samo što je Allah u tavafu dozvolio govor, pa ko od vas bude pričao u tavafu neka priča samo dobro."[182];

3. kad se želi dodirnuti Mushaf.

عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى أَهْلِ الْيَمَنِ كِتَاباً وَكَانَ فِيهِ: لاَ يَمَسُّ الْقُرْآنَ إِلاَّ طَاهِرٌ.

Ebu Bekr ibn Muhamed ibn Amr ibn Hazm prenosi od svoga oca, a on od svoga oca, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pisao pismo stanovnicima Jemena, u kojem je pisalo: "Neka ne dotiče Kur'an onaj ko nije pod abdestom."[183]

Abdulah ibn Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neka ne dotiče Kur'an osoba koja nema abdest." El-Hejsemi navodi ovaj hadis u djelu *Medžmeu ez-zevaid,* te kaže: "Prenosioci ovog hadisa vjerodostojni su, tako da hadis direktno upućuje na zabranu doticanja Kur'ana onome ko nije čist. Međutim, ovaj izraz "čist" upotrebljava se za više stvari, npr. za čistoću od velikog i malog hadesa.[184]

Također se čist kaže za vjernika, kao i za onoga čije su tijelo i odjeća čisti od svakog vida nečistoće. To znači da prilikom tumačenja hadisa moramo obratiti pažnju na te popratne pojave *(karine).* Onda možemo reći da se u hadisu doticanje Kur'ana ne zabranjuje osobama koje nemaju malu čistoću (abdest). Što se tiče Allahovih, dž.š., riječi: "

﴿لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾

Dodirnuti ga smiju samo oni koji su čisti"[185], najbliže značenje ovih riječi jeste da se ajet odnosi na 'Knjigu pomno čuvanu', a to je Levhi-mahfuz, a čisti su meleki.

---

[182] Bilježe ga Et-Tirmizi, Ed-Darekutni, a El-Hakim, Ibn Es-Seken i Ibn Huzejma smatraju da je vjerodostojan.

[183] Bilježe ga En-Nesai, Ed-Darekutni, El-Bejheki i El-Esrem. Ibn Abdulberr o ovom hadisu kaže: "Ovaj hadis sličan je mutevatir predanjima zbog prakse narodnih mása."

[184] Misli se na gusul i abdest. (Prim. prev.)

[185] El-Vakia, 29.

Značenje ovog ajeta slično je značenju sljedećih ajeta:

﴿ . . . فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ كِرَامٍ بَرَرَةٍ . . . ﴾

"...na listovima su cijenjenim uzvišenim, čistim, u rukama pisara časnih, čestitih..."[186]

Ibn Abbas, Eš-Ša'bi, Ed-Dahhak, Zejd ibn Ali, El-Muejjid Billah, Davud, Ibn Hazm i Hammad ibn Ebu Sulejman smatraju da je osobi koja nema malu čistoću dozvoljeno doticati Mushaf. Učenje Kur'ana bez doticanja dozvoljeno je, i u tome se islamski učenjaci slažu.

Kada je pohvalno uzeti abdest

1. Kad se želi činiti zikr

عَنِ الْمُهَاجِرِ بْنِ قُنْفُذٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ حَتَّى تَوَضَّأَ فَرَدَّ عَلَيْهِ وَقَالَ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ إِلاَّ أَنِّي كَرِهْتُ أَنْ أَذْكُرَ اللهَ إِلاَّ عَلَى طَهَارَةٍ.

El-Muhadžir ibn Kunfuz, r.a., priča kako je jednom prilikom, dok je abdest uzimao, Božijem Poslaniku, s.a.v.s., nazvao selam. Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je na selam nakon što je abdest uzeo, a zatim reče: "Nije me spriječilo da ti odgovorim na selam ništa drugo do to što ne volim bez abdesta Allaha spomenuti."

Katada, u vezi s ovim hadisom, kaže: "Hasan, r.a., zbog ovoga mrzio je bez abdesta učiti Kur'an ili Allahu zikr činiti."[187] Ebu Džuhejm ibn el-Haris, r.a., veli: "Jednom je prilikom Poslanik, s.a.v.s., dolazio iz pravca bunara Džemel,[188] te ga je neki čovjek sreo i selam mu nazvao, ali mu Poslanik, s.a.v.s., nije odgovorio sve dok nije došao do zida i učinio tejemum, a potom mu odgovorio na selam."[189]

---

[186] Abese, 13-6.

[187] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

[188] Bunar Džemel nalazi se nadomak Medine.

[189] Bilježe ga El-Buhari, Muslim, Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

Ovo je lijepo i pohvalno učiniti, međutim spominjanje Allaha, dž.š., dozvoljeno je osobama bez abdesta, džunupu, onome ko leži, sjedi, stoji ili pješači. Dokaz za ovo jeste Aišino, r.a., predanje koja je rekla: "Poslanik, s.a.v.s., spominjao je Allaha, dž.š., u svakoj situaciji."[190] Alija, r.a., pripovijeda: "Nakon obavljanja fiziološke potrebe, Poslanik, s.a.v.s., učio nam je Kur'an i jeo s nama meso, a samo ga je džunupluk sprečavao da uči Kur'an."[191]

2. Prilikom odlaska na spavanje

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَيْتَ مَضْجَعَكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلاَةِ ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الْأَيْمَنِ، ثُمَّ قُلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ لاَ مَلْجَأَ وَلاَ مَنْجَى مِنْكَ إِلاَّ إِلَيْكَ. آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِي أَنْزَلْتَ وَبِنَبِيِّكَ الَّذِي أَرْسَلْتَ. فَإِنْ مِتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ فَأَنْتَ عَلَى الْفِطْرَةِ وَاجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَكَلَّمُ بِهِ.

Bera ibn Azib prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prije nego što legneš, uzmi abdest kao za namaz, zatim lezi na desnu stranu i reci: 'Allāhumme eslemtu nefsī ilejk, ve vedždžehtu vedžhī ilejk, ve fevvedtu emrī ilejk, ve eldže'tu zahrī ilejke ragbeten ve rehbeten ilejk, lā meldže'e ve lā mendžā minke illā ilejk. Allāhumme āmentu bi kitabikel-lezī enzelt, ve nebijjikel-lezī erselt' ('Allahu, Tebi predadoh dušu svoju, i oporučih stanje svoje i upravih lice svoje, i prepustih (sklonih) leđa svoja iz želje i straha, jer nema skloništa ni spasilišta pred Tobom osim kod Tebe. Vjerujem u Tvoju knjigu, koju si spustio, i u Tvoga Vjerovjesnika, koga si poslao'). Pa ukoliko te noći umreš, umrijet ćeš u vjeri islamu. Neka ti ove riječi prije spavanja budu posljednje što ćeš izustiti."[192]

Ovo se odnosi i na osobu koja je džunup.

---

[190] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev En-Nesaija. U El-Buharijevom predanju ne spominje se niz prenosilaca.

[191] Hadis bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže, a Et-Tirmizi i Ibn Es-Seken kažu da je vjerodostojan.

[192] Bilježe ga El-Buhari, Ahmed i Et-Tirmizi.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيَنَامُ أَحَدُنَا جُنُباً ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا تَوَضَّأَ .

Ibn Omer, r.a., jednom je prilikom upitao Poslanika, a.s.: "O Allahov Poslaniče, može li džunup leći da spava?" "Može nakon što uzme abdest", odgovori on.

Aiša, r.a., veli: "Kad bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., kao džunup htio zaspati, oprao bi spolni ud, a potom bi se abdestio kao za namaz."[193]

3. Pohvalno je uzeti abdest osobi koja je džunup

Prije jela, pića ili ponovnog spolnog odnosa, pohvalno je da džunup uzme abdest. Aiša, r.a., veli: "Ako bi Poslanik, s.a.v.s., bio džunup, prije jela i spavanja uzimao bi abdest."

Amar ibn Jasir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., dao olakšicu osobi koja je džunup tako što će prije jela, pića i spavanja uzeti abdest kao za namaz.[194]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ .

Ebu Seid, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neka uzme abdest onaj ko želi ponoviti spolni odnos."[195]

Ibn Huzejma, Ibn Hiban i El-Hakim bilježe predanje u kojem stoji dodatak:

. . . فَإِنَّهُ أَنْشَطُ لِلْعَوْدِ .

"...na taj će način biti svježiji za ponovni spolni odnos."

---

[193] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

[194] Bilježi ga Ahmed, a Et-Tirmizi ga smatra vjerodostojnim.

[195] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

4. Poželjno je abdest uzeti prije kupanja, bez obzira da li je kupanje obavezno ili pohvalno

Aiša, r.a., kazuje: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., kupanje poslije dženabeta počinjao je pranjem ruku. Desnom bi rukom polijevao lijevu, te njome oprao stidno mjesto. Onda bi uzeo abdest kao za namaz."[196]

5. Poželjno je uzeti abdest nakon jela koje je na vatri spremljeno

Ibrahim ibn Abdullah ibn Kariz prenosi: "Jednom sam prilikom prošao pored Ebu Hurejre dok je uzimao abdest, pa me upita: 'Da li znaš zašto se abdestim? Abdestim se zato što sam jeo sušeni sir.'"[197]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَوَضَّأُوا مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzmite abdest nakon jedenja hrane pripremljene na vatri!"[198]

Naredba o uzimanju abdesta u ovom hadisu, odnosi se na preporuku (mendub), na osnovu hadisa koji prenosi Amr ibn Umejja ed-Damri, r.a., koji kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako siječe i jede ovčiju plećku. Kad je došlo vrijeme namaza, ostavio je nož i otišao na namaz ne uzevši abdest."[199]

En-Nevevi o ovome veli: "Ovim se hadisom dokazuje da je meso dozvoljeno nožem sjeći."

6. Obnavljanje abdesta za svaki namaz

عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ الْفَتْحِ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ وَصَلَّى الصَّلَوَاتِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّكَ فَعَلْتَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَفْعَلُهُ! فَقَالَ: عَمْدًا فَعَلْتُهُ يَا عُمَرُ.

---

[196] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte.*

[197] Bilježe ga Ahmed, Muslim i četverica autora *Sunena.*

[198] Bilježe ga Ahmed, Muslim, En-Nesai i Ibn Madža.

[199] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Burejda, r.a., pripovijeda: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., uzimao je abdest za svaki namaz. Kad je bilo osvojenje Meke, uzeo je abdest čineći mesh po mestvama, i tako je s jednim abdestom klanjao nekoliko namaza. Omer, r.a., upita ga: 'Božiji Poslaniče, učinio si nešto što prije nisi činio?' - 'O Omere, učinio sam to namjerno', odgovori Poslanik, s.a.v.s."[200]

Ibn Amr ibn Amir el-Ensari, r.a., prenosi: "Enes ibn Malik govorio je: 'Božiji Poslanik, s.a.v.s., uzimao je abdest za svaki namaz.' Ja ga upitah: 'A šta ste vi činili?' 'Mi smo klanjali s jednim abdestom dok ga ne bi izgubili', odgovori on."[201]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ لاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لأَمَرْتُهُمْ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ بِوُضُوءٍ وَمَعَ كُلِّ وُضُوءٍ بِسِوَاكٍ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da neću otežati svome umetu, naredio bih mu uzimanje abdesta za svaki namaz i upotrebu misvaka pri svakom abdestu."[202]

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طُهْرٍ كُتِبَ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ.

Ibn Omer, r.a., kazuje da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., govorio: "Ko uzme abdest na abdest, Allah, dž.š., upisat će mu deset dobrih djela!"[203]

Korisne stvari koje treba znati prilikom uzimanja abdesta

1. Dopušteno je razgovarati tokom uzimanja abdesta, u sunnetu ne postoji predanje kojim se to zabranjuje.

2. Dove koje se uče prilikom pranja određenih ekstremiteta neutemeljene su. Potrebno je ograničiti se na dove koje smo naveli u abdestnim sunnetima.

---

[200] Bilježe ga Ahmed, Muslim i drugi.

[201] Bilježe ga El-Buhari i Ahmed.

[202] Bilježi ga Ahmed s dobrim lancem prenosilaca.

[203] Bilježe ga Ebu Davud, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

3. Ukoliko se pojavi sumnja koliko smo puta oprali određeni organ, uzimamo sigurnije, tj. manji broj pranja kao osnovu.

4. Ukoliko na tijelu ima nešto što sprečava dolazak vode do kože, poput voska, abdest biva neispravan. Sama boja, kao što je kana, ne smeta, jer ne sprečava dopiranje vode do kože.

5. Žena koja ima vanredni odliv krvi, osoba koja ne može kontrolirati mokraću, vjetar i druge stvari (sahibi-uzur), za svaki namaz moraju uzimati abdest, pod uvjetom da takvo stanje potraje cijeli namaski vakat, ili da se to ne može kontrolirati. Njihov se namaz smatra ispravnim bez obzira na njihovo stanje.

6. Dozvoljeno je zatražiti pomoć prilikom uzimanja abdesta.

7. Nakon abdesta, dozvoljeno je obrisati se peškirom, maramicom i sl. u bilo koje doba godine.

POTIRANJE, MESH PO MESTVAMA

Dokazi o šerijatskopravnom utemeljenju mesha

Mesh po mestvama potvrđen je vjerodostojnom praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s. En-Nevevi o meshu kaže: "Islamski učenjaci saglasni su o propisanosti i dozvoljenosti mesha po mestvama kod kuće i na putu, s potrebom ili bez potrebe, pa čak i domaćici. Haridžije i šije ne priznaju mesh, ali se to ne uzima u obzir." Hafiz Ibn Hadžer u *El-Fethu* kaže: "Nekoliko hafiza hadisa smatra da je mesh po mestvama mutevatir-predanje. Neki od njih brojali su prenosioce hadisa o meshu, pa je broj premašio osamdeset." Najjači dokaz za mesh jeste predanje koje bilježe El-Buhari, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi od Hemmama Nehaija, r.a., koji je rekao: "Džerir ibn Abdulah uzeo je nakon male nužde abdest učinivši mesh po mestvama. Neko ga upita: 'Nakon što si mokrio, činiš to?' 'Da, vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako se, nakon uriniranja, abdesti čineći mesh po mestvama.'" Ibrahim u komentaru ovog predanja

kaže: "Sviđalo im se ovo predanje, jer je Džerir primio islam nakon objave sure El-Maida, tj. Džerir je primio islam desete godine po Hidžri, a nakon objavljivanja ajeta o abdestu i naredbe pranja nogu. Ovo predanje pojašnjava ajet u kojem se nalaže da je obaveza oprati noge onome ko na nogama nema mestve, a oni s mestvama uradit će u skladu s praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s."

Šerijatsko utemeljenje mesha po čarapama

O dozvoljenosti mesha po čarapama postoji nekoliko predanja od ashaba. Ebu Davud o tome kaže: "Mesh po čarapama činili su: Alija ibn Ebu Talib, Ibn Mesud, El-Bera ibn Azib, Enes ibn Malik, Ebu Umama, Sehl ibn Sa'd i Amr ibn Hurejs. Također se prenosi i od Omera ibn El-Hattaba, r.a., i Ibn Abbasa, r.a. Isto je zabilježeno i od Ammara, Bilala, Ibn Omera i Abdullaha ibn Ebu Evfa. U Ibn Kajjimovom djelu *Tehzibus-sunen* od Ibn Munzira stoji: "Ahmed je kazao da je dozvoljeno činiti mesh po čarapama i to je vid njegove objektivnosti i pravednosti. Njegova je potpora u praksi ovih ashaba i u analogiji, kijasu. Ne postoji bitna razlika između mestvi i čarapa, tako da propis mestvi važi i za čarape. Većina islamskih učenjaka mesh po čarapama smatra propisanim i dozvoljenim." Učenjaci koji zastupaju propisanost mesha po čarapama, Sufjan es-Sevri, Ibn El-Mubarek, Ata, Husejin, Seid ibn El-Musejjeb, Ebu Jusuf i Muhamed, o ovome kažu: "Dozvoljeno je potirati po čarapama ako nisu prozirne, tj. ako se kroz njih ne vidi ono što je ispod njih." Ebu Hanifa nije smatrao dozvoljenim mesh po neprozirnim čarapama. Prije svoje smrti na tri ili sedam dana promijenio je mišljenje. Za vrijeme svoje bolesti činio je mesh po čarapama, govoreći onima koji su ga posjećivali: "Činim ono što sam nekada zabranjivao." El-Mugira ibn Šu'ba prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., uzimajući abdest, učinio mesh po nanulama i čarapama."[204] Tema je potiranje po čarapama, a nanule smo usput spomenuli.

[204] Bilježe ga: Ahmed, Et-Tahavi, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji veli da je hadis hasen-sahih, a Ebu Davud smatra da je ovaj hadis slab.

Dozvoljeno je učiniti mesh po svemu što je obučeno ili omotano oko nogu radi zaštite od hladnoće, vrućine, povreda itd. Ibn Tejmijja kaže: "Ispravno je i tačno da je dozvoljeno činiti mesh po zavoju, to je čak i prioritetnije od mesha po mestvama i čarapama, jer se zavoji ne stavljaju bez potrebe. Njihovo skidanje izazvalo bi neugodnost ili štetu, kao što je prehlada, ranjivost stopala i povreda rane. Stoga, ako je dozvoljeno činiti mesh po mestvama i čarapama, onda je prioritetnije da se čini i po zavojima. Zato, ko god kaže da je to konsenzusom uleme zabranjeno – neznalica je i ne može navesti imena deseterice poznatih učenjaka koji to podržavaju. Kako onda može spominjati konsenzus islamske uleme?!" Zatim je rekao: "Ko pažljivo prouči riječi i praksu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i posluži se analogijom, shvatit će da u vezi s ovim pitanjem postoji velika olakšica i da to spada u ljepote Šerijata i u fleksibilnost ove vjere." Nema smetnje ukoliko mestve ili čarape budu malo poderane, ali je uobičajeno da se takve mogu obući. Es-Sevri je rekao: "Mestve muhadžira i ensarija bile su pocijepane. Da u tome postoji bilo kakva smetnja, bilo bi to preneseno od njih i zabilježeno."

Uvjeti mesha po mestvama

Obavezno je mestve, ili nešto po čemu se čini mesh, obući pod abdestom.

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي مَسِيرٍ فَأَفْرَغْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْإِدَاوَةِ فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ: دَعْهُمَا فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ.

El-Mugira ibn Šu'ba pripovijeda: "Jedne sam noći bio na putovanju s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Polio sam mu vode iz posude, pa je oprao lice, ruke do iza lakata i potrao glavu. Htjedoh mu skinuti mestve, a on mi reče: 'Ne skidaj ih, jer sam ih obukao pod abdestom', pa je učinio mesh po njima."[205]

[205] Hadis bilježe Muslim i Ahmed.

El-Humejdi u svome *Musnedu* bilježi hadis:

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيَمْسَحُ أَحَدُنَا عَلَى الْخُفَّيْنِ؟
قَالَ: نَعَمْ إِذَا أَدْخَلَهُمَا وَهُمَا طَاهِرَتَانِ.

El-Mugire ibn Šu'be: "O Allahov Poslaniče, hoćemo li činiti mesh po mestvama?", upitali smo. "Da, ako ste ih obukli pod abdestom", odgovorio je on.

Uvjeti koje postavljaju neki učenjaci jesu: da pokrivaju nogu do članka i, da stoje uz nogu bez vezivanja i da se u njima može normalno hodati. Šejhul-islam Ibn Tejmijja u svojim fetvama obrazlaže slabost ovih uvjeta.

Kuda se čini mesh

Propisano je da se mesh čini po gornjem vanjskom dijelu mestvi. El-Mugira, r.a., prenosi da je vidio Poslanika, s.a.v.s., kako čini mesh po gornjem vanjskom dijelu mestvi.[206] Alija, r.a., veli: "Kad bi vjera bila zasnovana (samo) na racionalnim argumentima, preče bi bilo potirati donji dio mestvi od gornjeg! Doista sam vidio Božijeg Poslanika, a.s., kako potire gornji dio mestvi."[207] Prilikom mesha, obavezno je potrati toliko koliko se može nazvati potiranjem. Ne postoje vjerodostojna predanja koja govore o nekim ograničenjima pri meshu.

Vrijeme važenja mesha

Osobi koja je kod kuće, mesh važi dan i noć, tj. 24 sata, dok vrijeme trajanja mesha putnika iznosi tri dana i tri noći.

Safvan ibn Assal, r.a., kazuje: "Naređeno nam je da činimo mesh, ako smo mestve obukli pod abdestom, tri dana na putu i jedan dan kod kuće, te da ih ne skidamo osim zbog džunupluka."[208]

---

[206] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji smatra da je ovaj hadis hasen.

[207] Bilježe ga Ebu Davud i Ed-Darekutni s vjerodostojnim ili dobrim nizom prenosilaca.

[208] Bilježe ga Eš-Šafi, Ahmed, Ibn Huzejma, a Et-Tirmizi i En-Nesai smatraju ga vjerodostojnim.

عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَالَتْ: سَلْ عَلِيًّا فَإِنَّهُ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنِّي، كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِلْمُسَافِرِ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهِنَّ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ.

Šurejh ibn Hani, r.a., veli: "Pitao sam Aišu, r.a., o meshu po mestvama, te mi reče: 'Pitaj Aliju, on o tome više zna od mene, jer je putovao s Božijim Poslanikom, s.a.v.s.' Upitao sam ga, pa mi je rekao: 'Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Musafir čini mesh tri dana i tri noći, a ko je kod kuće jedan dan i jednu noć.'"[209]

Način potiranja mesha

Oblačenjem mestvi ili čarapa nakon uzimanja abdesta stječe se pravo potiranja mestvi u zamjenu za pranje nogu. Onaj ko je kod kuće olakšicu će koristiti jedan dan i jednu noć, dok je putnik koristi tri dana i tri noći. U slučaju da se odžunupi, on mora skinuti mestve kao što stoji u navedenom predanju od Safvana.

Šta kvari mesh

Potiranje po mestvama kvari:

1. **istek propisanog vremena potiranja;**
2. **dženabet;**
3. **skidanje mestvi.**

[209] Bilježe ga: Muslim, Ahmed, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madža. El-Bejheki o ovom hadisu kaže: "Ovo je najvjerodostojnije predanje o ovoj temi, a početak računanja mesha jeste od prvog potiranja. Neki kažu da se vrijeme mesha računa od gubljenja abdesta nakon oblačenja mestvi."

GUSUL

Gusul je pranje cijelog tijela vodom, a propisan je ajetom:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا . . .﴾

"...a ako ste džunupi očistite se..."[210];

i ajetom:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلاَ تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللهُ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾

"I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju, a kad se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio.' – Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste."[211]

Gusul ćemo obraditi u nekoliko narednih tema.

RADNJE KOJE IZISKUJU KUPANJE

Kupanje postaje obavezno u pet sljedećih situacija:

PRVA:

izlazak sperme i vaginalnog sekreta nakon nadražaja, u snu ili na javi.

Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ.

---

[210] El-Maida, 6.

[211] El-Bekara, 222.

Ebu Seid, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Voda (kupanje) jeste zbog vode (sperme)!"[212]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ اللهَ لاَ يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ غُسْلٌ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ نَعَمْ إِذَا رَأَتِ الْمَاءَ.

Ummu Selema, r.a., prenosi da je Ummu Sulejm rekla: "O Allahov Poslaniče, Allah se, doista, ne stidi istine! Da li je žena obavezna okupati se ako polucira?" "Da, ako vidi vlažnost", odgovori Allahov Poslanik, s.a.v.s.[213]

Sada se postavljaju mnoga pitanja koja zbog važnosti želim pojasniti.

a) Ako sperma izađe bez nadražaja, već zbog, naprimjer, bolesti ili hladnoće, u tom slučaju kupanje nije obavezno. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ لَهُ: . . . فَإِذَا فَضَخْتَ الْمَاءَ فَاغْتَسِلْ.

Alija, r.a., veli da mu je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "...a kad vidiš da voda (sperma) izbija, okupaj se."[214]

قَالَ مُجَاهِدٌ: بَيْنَا نَحْنُ – أَصْحَابُ ابْنِ عَبَّاسٍ – حِلَقٌ فِي الْمَسْجِدِ – (طَاوُوسُ وَسَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ وَعِكْرِمَةُ – وَابْنُ عَبَّاسٍ قَائِمٌ يُصَلِّي) إِذْ وَقَفَ عَلَيْنَا رَجُلٌ فَقَالَ: هَلْ مِنْ مُفْتٍ؟ فَقُلْنَا: سَلْ! فَقَالَ: إِنِّي كُلَّمَا بُلْتُ تَبِعَهُ الْمَاءُ الدَّافِقُ، قُلْنَا: الَّذِي يَكُونُ مِنْهُ الْوَلَدُ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْنَا: عَلَيْكَ الْغُسْلُ، قَالَ: فَوَلَّى الرَّجُلُ وَهُوَ يُرَجِّعُ، قَالَ: وَعَجَّلَ ابْنُ عَبَّاسٍ فِي صَلاَتِهِ، ثُمَّ قَالَ لِعِكْرِمَةَ: عَلَيَّ بِالرَّجُلِ! وَأَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ: أَرَأَيْتُمْ مَا أَفْتَيْتُمْ بِهِ هَذَا الرَّجُلَ؟ عَنْ كِتَابِ اللهِ؟ قُلْنَا: لاَ، قَالَ: فَعَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قُلْنَا: لاَ، قَالَ: فَعَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قُلْنَا: لاَ، قَالَ: فَعَمَّهْ؟ قُلْنَا: عَنْ رَأْيِنَا، قَالَ: فَلِذَلِكَ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَقِيهٌ وَاحِدٌ أَشَدُّ عَلَى الشَّيْطَانِ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ. قَالَ: وَجَاءَ الرَّجُلُ فَأَقْبَلَ

[212] Bilježi ga Muslim.

[213] Bilježe ga El-Buhari, Muslim i drugi.

[214] Bilježi ga Ebu Davud.

عَلَيْهِ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا كَانَ ذَلِكَ مِنْكَ أَتَجِدُ شَهْوَةً فِي قُبُلِكَ؟ قَالَ: لاَ، قَالَ: فَهَلْ تَجِدُ خَدَراً فِي جَسَدِكَ؟ قَالَ: لاَ، قَالَ: إِنَّمَا هَذِهِ إِبْرَدَةٌ، يُجْزِيكَ مِنْهَا الْوُضُوءُ.

Mudžahid pripovijeda: "Dok smo u džamiji u halki sjedili (Ibn Abbasovi drugovi: Tavus, Seid ibn Džubejr, Ikrima, a Ibn Abbas je klanjao), pojavio se ispred nas neki čovjek koji upita: 'Ima li ovdje neki muftija?' 'Pitaj', rekli smo. Tada čovjek reče: 'Uvijek mi nakon male nužde izađe neka tekućina!' 'Da li je to ista ona tekućina od koje se stvara dijete?', upitali smo. 'Da', odgovori čovjek. 'Moraš se okupati', rekli smo mu. Čovjek je otišao slaveći Allaha. Ibn Abbas klanjao je nabrzinu, a potom je rekao Ikrimi: 'Vrati mi tog čovjeka!' Zatim je došao k nama i rekao nam: 'Znate li na osnovu čega ste ovom čovjeku izdali fetvu? Na osnovu Allahove knjige?!' 'Ne', odgovorili smo. 'Na osnovu sunneta Allahovog Poslanika (hadisa)?!', ponovo on upita. 'Ne', ponovili smo odgovor. 'Na osnovu prakse njegovih ashaba?!', ponovo je on upitao, a mi smo ponovili isti odgovor: 'Ne.' 'A na osnovu čega ste to kazali?', upita on. 'Pa mi tako mislimo', odgovorili smo. Tada on reče: 'Zbog toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Jedan koji razumije vjeru teži je šejtanu od hiljadu pobožnjaka!" Nakon toga je čovjek došao, te mu Ibn Abbas reče: 'Kad ti se to desi, da li ti se spolni organ nadraži?' 'Ne', odgovori čovjek. 'A da li tada osjećaš trnce u svom tijelu?', upita ga Ibn Abbas. 'Ne', ponovi čovjek. 'To je od hladnoće', reče Ibn Abbas, 'dovoljno ti je uzeti abdest.'"

b) Ako polucira, ali ne vidi tragove sperme, ne mora se okupati. Ibn Munzir veli: "U ovome su saglasni svi učenjaci od kojih sam ja učio." Ranije je naveden hadis:

عَنْ أُمِّ سُلَيْمٍ . . . فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ غُسْلٌ إِذَا احْتَلَمَتْ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا رَأَتِ الْمَاءَ.

Ummu Sulejme: "'A da li je žena dužna okupati se ako polucira?' 'Da, ako vidi vlažnost', odgovorio je Poslanik, s.a.v.s."

Iz ovog hadisa možemo zaključiti da ako ne vidi vlažnost, ne mora se ni kupati. Međutim, ako se vlažnost pojavi nakon ustajanja, morat će se okupati.

c) Šta ako se prene iz sna, te vidi vlažnost, a ne sjeća se da je polucirao? Ako zaključi da je to sperma, mora se okupati, jer je očito da je to uzrok polucije koje se ne sjeća. Međutim, ako ne bude siguran da li je to sperma ili nije, iz predostrožnosti je bolje okupati se. Mudžahid i Katada vele: "Ne mora se kupati sve dok ne bude siguran da je to voda koja izbija iz njega, jer je siguran da je bio čist, što ne možemo pobiti samom sumnjom!"

d) Ako čovjek osjeti, prilikom nadražaja, da će sperma izaći, te stisne spolni organ kako ona ne bi izašla, nije obavezan okupati se. Dokaz za to jesu prethodni hadisi u kojima je Poslanik, s.a.v.s., kupanje uvjetovao viđenjem vlažnosti. Prema tome, ako ne vidi vlažnost, ne mora se ni kupati. Međutim, ako ustane i počne hodati, te sperma izađe, morat će se okupati.

e) Ako, nakon namaza, na odjeći vidi spermu, a ne zna otkad je, tada mora ponoviti sve namaze koje je klanjao otkad se probudio, osim ako sazna kad mu se to desilo: onda će ponoviti namaze koje je klanjao poslije toga;

DRUGA: spajanje spolnih organa

To znači da glavić muškog spolnog organa uđe u ženski. Kupanje je obavezno, pa makar i ne došlo do polucije. Dokaz za to jesu riječi Uzvišenog:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا﴾

"...a ako ste džunupi, onda se okupajte."[215]

Imam Eš-Šafi veli: "Arapski je jezik takav da riječ džunupluk označava sami čin spolnog općenja, pa makar i ne došlo do polucije." Dalje kaže: "Svako ko čuje da je neki čovjek spolno općio sa ženom, razumjet će da je spolno općio, pa makar i ne došlo do izlaska sperme." Dokaz za to jeste hadis:

---

[215] El-Maida, 6.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعَبِهَا الْأَرْبَعِ ثُمَّ جَهَدَهَا فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ، أَنْزَلَ أَمْ لَمْ يُنْزِلْ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Kad se nađe među njena četiri uda i spolno opći s njom, kupanje je obavezno, polucirao ili ne."[216]

عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ أَبَا مُوسَى الْأَشْعَرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لِعَائِشَةَ: إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكِ عَنْ شَيْءٍ وَأَنَا أَسْتَحْيِي مِنْكِ، فَقَالَتْ: سَلْ وَلَا تَسْتَحْيِي فَإِنَّمَا أَنَا أُمُّكَ، فَسَأَلَهَا عَنِ الرَّجُلِ يَغْشَى وَلَا يُنْزِلُ، فَقَالَتْ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَصَابَ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

Seid ibn el-Musejjeb veli da je Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., Aiši rekao: "Želim te nešto pitati, ali me stid!" - "Ja sam ti majka, pitaj i ne stidi se!", reče mu Aiša, r.a. Potom je pitao o čovjeku koji spolno opći, ali ne doživi orgazam, na što mu je ona odgovorila da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako glavić spolnog organa uđe u ženski spolni organ, kupanje je obavezno."[217]

Da bi kupanje bilo obavezno, uvjet je da glavić uđe. Međutim, ako se spolni organi budu samo doticali, nijedno od njih se ne mora kupati i o tom pitanju složni su svi učenjaci;

TREĆA: prestanak hajza i nifasa

Dokaz za to jeste ajet:

﴿وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللهُ﴾

"...i ne prilazite im dok se ne okupaju, a kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio."[218]

Dokaz je i hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je Fatimi bint Ebu Džahš, r.a., rekao:

---

[216] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

[217] Bilježe ga Ahmed i Malik u različitim verzijama.

[218] El-Bekara, 222.

دَعِي الصَّلاَةَ قَدْرَ الأَيَّامِ الَّتِي كُنْتِ تَحِيضِينَ فِيهَا . اغْتَسِلِي وَصَلِّي .

"Ostavljaj namaz onoliki broj dana koliko ti traje menstruacija, a potom se okupaj i klanjaj."[219]

Ovaj hadis, iako govori o hajzu, on se također odnosi i na nifas, u čemu su svi ashabi saglasni. Međutim, ako se desi da žena rodi, bez kapi istečene krvi, neki smatraju da se opet mora okupati, dok drugi kažu da to nije obavezna, međutim, dokaza nemaju ni jedni ni drugi;

ČETVRTA: smrt

Kad musliman preseli, prema konsenzusu islamskih učenjaka, mejit se mora okupati, a način kupanja objasnit ćemo kad za to dođe vrijeme;

PETA: kad nevjernik primi islam

Ako nevjernik prihvati islam, mora se okupati. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ ثُمَامَةَ الْحَنَفِيَّ أُسِرَ، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْدُو إِلَيْهِ فَيَقُولُ: مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟ فَيَقُولُ: إِنْ تَقْتُلْ، تَقْتُلْ ذَا دَمٍ، وَإِنْ تَمْنُنْ، تَمْنُنْ عَلَى شَاكِرٍ، وَإِنْ تُرِدِ الْمَالَ، تُعْطَكَ مِنْهُ مَا شِئْتَ . وَكَانَ أَصْحَابُ الرَّسُولِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِبُّونَ الْفِدَاءَ وَيَقُولُونَ: مَا نَصْنَعُ بِقَتْلِ هَذَا؟ فَمَرَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَأَسْلَمَ، فَحَلَّهُ وَبَعَثَ بِهِ إِلَى حَائِطِ أَبِي طَلْحَةَ وَأَمَرَهُ أَنْ يَغْتَسِلَ، فَاغْتَسَلَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَقَدْ حَسُنَ إِسْلاَمُ أَخِيكُمْ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Sumama el-Hanefi zarobljen. Allahov Poslanik, s.a.v.s., dolazio mu je ujutro i pitao ga: "O Sumama, šta je s tobom?" - "Ako me ubiješ, ubio si ljudsko biće, a ako me pustiš, pustio si zahvalnu osobu, a ako želiš i novac, dat ćemo ti koliko želiš", odgovorio je on. Ashabi su voljeli zahtijevati otkupninu, pa su govorili: "Šta imamo od njega ako ga ubijemo?!" Nakon toga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prošao

[219] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

pored njega, te on prihvati islam. Poslanik, s.a.v.s., oslobodio ga je, te ga posla u Ebu Talhin vrt naredivši mu da se u njemu okupa. Sumama se okupao, a potom je klanjao dva rekata, na što je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Lijepo je vaš brat prihvatio islam."[220]

ZABRANJENE RADNJE NEČISTOJ OSOBI (ONOME KO JE DŽUNUP)

Nečistoj osobi (od džunupluka) zabranjene su sljedeće stvari:

1. klanjanje;

2. činjenje tavafa oko Kabe

Dokaze za ovo spominjali smo u obradi teme kada je obavezno uzeti abdest;

3. uzimanje, doticanje Mushafa ili njegovo nošenje

O ovome su sva četiri imama saglasna, kao i svi ashabi. Davud i Ibn Hazm smatraju da je nečistoj osobi (od džunupluka) dozvoljeno doticati i nositi Mushaf, u čemu ne vide nikakvu zapreku. Dokaz za to uzimaju hadis koji bilježe El-Buhari i Muslim, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Heraklu pismo u kojem piše:

﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ...﴾

"U ime Allaha Svemilosnoga, Samilosnog..."

U tom pismu, između ostaloga, stoji:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

[220] Bilježi ga Ahmed, a osnova ovog hadisa jeste kod El-Buharija i Muslima.

"Reci: 'O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi, i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!' Pa ako oni ne pristanu, vi recite: 'Budite svjedoci da smo mi muslimani!'"[221]

Ibn Hazm veli: "Ovo je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kršćanima poslao pismo u kojem se nalazi ovaj ajet, iako je znao da će ga oni doticati." Ostali su učenjaci odgovorili na ovaj dokaz rekavši da je ovo samo bilo pismo, i da se ono može doticati, iako sadrži nekoliko ajeta. Kazali su da se mogu uzimati razna pisma, knjige iz tefsira, fikha i druge, iako sadrže ajete, ali se, kao takve, ne mogu nazvati Mushafom, te ih zbog toga nije ni zabranjeno uzimati;

4. učenje Kur'ana

Većina učenjaka smatra da je džunupu zabranjeno učiti bilo šta iz Kur'ana. Kao dokaz uzimaju hadis Alije, r.a., koji kaže da Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nije ništa sprečavalo od učenja Kur'ana, osim džunupluk.[222]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ ثُمَّ قَرَأَ شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ قَالَ: هٰكَذَا لِمَنْ لَيْسَ بِجُنُبٍ، فَأَمَّا الْجُنُبُ، فَلَا، وَلَا آيَةً!

Alija, r.a., veli: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako se abdestio, te je proučio nešto iz Kur'ana. Zatim je rekao: 'Ovako treba postupiti onaj ko nije džunup, jer džunupu nije dozvoljeno čak ni jedan ajet proučiti!'"[223]

Eš-Ševkani veli: "Ako je ovaj hadis vjerodostojan, može poslužiti kao dokaz da je džunupu zabranjeno učiti Kur'an. Međutim, u prvom hadisu nema ništa što ukazuje na tu zabranu, jer u njemu stoji da Allahov

---

[221] Alu Imran, 64.

[222] Hadis bilježe autori *Sunena*, a Et-Tirmizi i drugi kazali su da je vjerodostojan. Hafiz u svom djelu *El-Feth* veli: "Neki prenosioci ovog hadisa ocijenjeni su kao slabi. Ispravno mišljenje jeste da je ovaj hadis dobar i može poslužiti kao dokaz."

[223] Bilježe ga Ahmed i Ebu Ja'la, i ovo je njegova verzija. El-Hejsemi je rekao: "Prenosioci ovog hadisa povjerljivi su."

Poslanik, s.a.v.s., tada nije učio Kur'an, a to ukazuje na pokuđenost. Prema tome, kako ga možemo uzeti kao dokaz zabrane?!" El-Buhari, Et-Taberani, Davud i Ibn Hazm smatraju da je džunupu dozvoljeno učiti Kur'an. El-Buhari veli: "Ibrahim je rekao: 'Nema nikakve smetnje da žena u hajzu prouči ajet.' Ibn Abbas nije smatrao zabranjenim da džunup uči Kur'an. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., u svakoj situaciji učio i spominjao Allaha." Hafiz o ovome veli: "Ovaj pisac", misli na El-Buharija, "nije naveo niti jedan vjerodostojan hadis o ovoj temi, tj. zabrani džunupu i ženi u hajzu da uče Kur'an. Međutim, ako se svi dokazi o toj temi sakupe, mogu poslužiti kao dokaz, iako se većina njih može na više načina protumačiti";

5. zadržavanje u džamiji

Džunupu je zabranjeno zadržavati se u džamiji. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوُجُوهُ بُيُوتِ أَصْحَابِهِ شَارِعَةٌ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ: وَجِّهُوا هٰذِهِ الْبُيُوتَ عَنِ الْمَسْجِدِ ! ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَصْنَعِ الْقَوْمُ شَيْئًا رَجَاءَ أَنْ يَنْزِلَ فِيهِمْ رُخْصَةٌ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ: وَجِّهُوا هٰذِهِ الْبُيُوتَ عَنِ الْمَسْجِدِ فَإِنِّي لاَ أُحِلُّ الْمَسْجِدَ لِحَائِضٍ وَلاَ لِجُنُبٍ !

Aiša, r.a., veli: "Došao je jednom prilikom Allahov Poslanik, s.a.v.s., (do džamije), a ulazi u kuće ashaba bili su okrenuti prema džamiji, pa im je rekao: 'Okrenite ulaze u kuće od džamije!' Zatim je Poslanik, s.a.v.s., ušao (u džamiju), a ljudi nisu ništa poduzeli, nadajući se da će doći neka olakšica. Nakon toga se Poslanik, s.a.v.s., vratio i rekao im: 'Okrenite ulaze u kuće od džamije, jer ja ne dozvoljavam da u džamiju ulazi žena u hajzu i džunup!'"[224]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَرْحَةَ هٰذَا الْمَسْجِدِ فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: إِنَّ الْمَسْجِدَ لاَ يَحِلُّ لِحَائِضٍ وَلاَ لِجُنُبٍ !

[224] Bilježi ga Ebu Davud.

Ummu Selema, r.a., veli: "Ušao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., u dvorište ove džamije i povikao što je mogao glasnije: 'Doista nije dozvoljen ulazak u džamiju ženi u hajzu niti džunupu.'"[225]

Ova dva hadisa dokazuju da je ženi u hajzu i džunupu zabranjeno zadržavati se i boraviti u džamiji, ali im je dozvoljeno proći kroz nju. Dokaz za to jeste ajet:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَقْرَبُوا الصَّلاةَ وَأَنْتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلاَ جُنُباً إِلاَّ عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾

"O vjernici, pijani se nikako mjestu molitve ne približavajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunupi – osim u prolazu – sve dok se ne okupate."[226]

Džabir, r.a., veli: "Neki su od nas prolazili kroz džamiju, a bili su džunupi."[227] Zejd ibn Eslem veli: "Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prolazili su kroz džamiju, a bili su džunupi!"[228] Zejd ibn Habib kaže: "Ulazi u kuće pojedinih ensarija bili su okrenuti prema džamiji, te bi neki od njih bili džunupi. Dešavalo se da ne nađu vode, a jedini put bio je kroz džamiju. Zbog toga je Svevišnji objavio ajet: **"...osim u prolazu..."**[229] Eš-Ševkani o ovome kaže: "Ovo je dokaz poslije kojeg nema nikakve dileme!"

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَاوِلِينِي الْخُمْرَةَ مِنَ الْمَسْجِدِ. فَقُلْتُ: إِنِّي حَائِضٌ، فَقَالَ: إِنَّ حَيْضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ.

Aiša, r.a., veli: "Rekao mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: 'Dodaj mi hasuru iz džamije!' - 'Imam menstruaciju!', odgovorila sam. Na to mi on reče: 'Pa nije ti menstruacija u rukama!'"[230]

---

[225] Bilježe ga Ibn Madža i Et-Taberani.

[226] En-Nisa, 43. Napravili smo djelimično odstupanje od Korkutovog prijevoda, jer to zahtijeva kontekst ajeta.

[227] Bilježe ga Ibn Ebu Šejba i Seid ibn Mensur u svome *Sunenu*.

[228] Bilježi ga Ibn Munzir.

[229] Bilježi ga Ibn Džerir.

[230] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev El-Buharija.

Mejmuna, r.a., veli: "Allahov bi nam Poslanik, s.a.v.s., dolazio, a neka bi od nas imala mjesečno pranje, te bi stavio glavu u njeno krilo i učio bi Kur'an, a ona bi imala hajz. Neka od nas bi u džamiji stavila komad platna (higijenske uloške), a imala bi menstruaciju."[231]

POHVALNO KUPANJE

To su situacije u kojima se pohvalno okupati i zbog kojih će onaj koji to učini biti nagrađen, a ako to ne učini, neće biti ukoren niti kažnjen. Lijepo se okupati u šest slučajeva, a to su:

1. Kupanje petkom

Zato što je petak dan sakupljanja radi ibadeta i namaza. Zakonodavac je naredio kupanje i to potvrdio, kako bi muslimani na tom skupu bili što ljepši i čišći.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: غُسْلُ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ وَأَنْ يَمَسَّ مِنَ الطِّيبِ مَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ.

Ebu Seid, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kupanje petkom obaveza je svakoj zreloj osobi kao i stavljanje mirisa shodno mogućnostima."[232]

Riječju "obaveza" želi kazati koliko je to pohvalno. Dokaz za to jeste hadis koji od Ibn Omera bilježi El-Buhari, a u njemu stoji da je Omer ibn El-Hattab jednog petka držao hutbu, kad je ušao jedan od prvih muhadžira, Osman, ashab Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Znaš li ti koliko je sati?!", upita ga Omer. "Bio sam zauzet! Bio sam s porodicom sve dok nisam čuo ezan, a onda sam se abdestio (i došao)", odgovori Osman. Na to mu Omer reče: "Zar si samo abdest uzeo, a dobro znaš da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio kupanje?!"

---

[231] Bilježe ga Ahmed i En-Nesai, a ovaj hadis ima i druge koji ga čine jačim.

[232] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Eš-Šafi veli: "S obzirom na to da Osman nije ostavio namaz zbog kupanja, niti mu je Omer naredio da se ode okupati, to dokazuje da su obojica znali da je kupanje bilo po ličnom izboru." Da je pohvalno okupati se, ukazuje nam i hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَأَنْصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se temeljito abdesti (okupa se), potom dođe na džumu, te pomno sasluša hutbu, oprostit će mu se grijesi počinjeni između dva petka, plus tri dana."[233]

El-Kurtubi, dokazujući da ovaj hadis ukazuje na pohvalno kupanje, veli: "Spominjanje abdesta, te stvari koje iziskuju nagradu (temeljito se okupati) dokazuje da je sam abdest dovoljan." Hafiz u svome *Telhisu* kaže: "Ovaj je hadis najjači dokaz da kupanje petkom nije obavezno. Kupanje je pohvalno pod uvjetom da, ako se čovjek ne bi okupao, ne bihuzuri druge džematlije. Međutim, ako bi ih uznemiravao znojem, neprijatnim mirisom i sličnim stvarima, kupanje postaje obavezno, i tada je haram ne okupati se." Dio učenjaka smatra da je kupanje obavezno, makar i ne uznemiravao druge ljude. Kao dokaz navode hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَغْتَسِلَ فِي كُلِّ سَبْعَةِ أَيَّامٍ يَوْمًا، يَغْسِلُ فِيهِ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svakom muslimanu obaveza je da se jednom sedmično okupa, da pri tome opere glavu i tijelo."[234], a od navedenih hadisa uzimaju vanjsko značenje, odbacujući svako drugo.

Period u kojem se čovjek može okupati jeste od izlaska Sunca pa do džuma-namaza, mada je pohvalno okupati se neposredno pred odlazak na džumu. Ako nakon kupanja bude obavljao fiziološku potrebu,

[233] Bilježi ga Muslim.

[234] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

dovoljno je uzeti samo abdest. El-Esrem veli: "Čuo sam kad je Ahmed upitan o čovjeku koji obavi fiziološku potrebu nakon kupanja, da li mu je dovoljan abdest?" Odgovorio je: "Jeste, i najjači hadis o tom pitanju jeste hadis koji prenosi Ibn Ebza." Ahmed ukazuje na hadis koji prenosi Ibn Šejba s vjerodostojnim nizom prenosilaca od Abdurrahmana ibn Ebze, a on od svoga oca koji je bio ashab. Pripovijeda kako se dešavalo da se petkom okupa, zatim obavi fiziološku potrebu, te se abdesti i ne kupa se ponovo. Kupanje petkom traje do završetka namaza, i onaj ko se okupa nakon džuma-namaza nema tu nagradu niti je postupio po naređenom. Dokaz za to jeste hadis:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْجُمُعَةِ فَلْيَغْتَسِلْ.

Ibn Omer, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kad neko od vas krene na džumu, neka se okupa."[235]

U Muslimovoj verziji ovog hadisa stoji:

إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْتِيَ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ.

"Ako neko od vas želi otići na džumu, neka se okupa."

Ibn Abdulberr prenosi da je to utvrđeno konsenzusom islamskih učenjaka;

2. Kupanje na dva bajrama

Ulema smatra da je pohvalno okupati se na Bajram, iako za to nema vjerodostojnog dokaza. Pisac djela *El-Bedru el-Munir* kaže: "Hadisi koji govore o kupanju na Bajram slabi su, ali postoje predanja od ashaba u vezi s ovim pitanjem koja se mogu ocijeniti kao dobra";

[235] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte.*

3. Nakon kupanja mejita

Pohvalno je da se okupa osoba koja je gasulila mejita, i to je stav većina učenjaka. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ غَسَلَ مَيِّتًا فَلْيَغْتَسِلْ، وَمَنْ حَمَلَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Onaj ko ogasuli mejita neka se okupa, a ko ga bude nosio neka se također okupa!"[236]

Neki su učenjaci polemizirali o ovom hadisu. Alija ibn el-Medini, Ahmed, Ibn el-Munzir, Er-Rafia i drugi kazali su: "Nijedan hadis učenjaci ne smatraju vjerodostojnim o ovoj temi."

Ipak je hafiz Ibn Hadžer o ovom hadisu rekao: "Et-Tirmizi ga je ocijenio kao 'hasen', a Ibn Hibban kao 'sahih'. Ovaj hadis ima mnogo verzija tako da, u najmanju ruku, dostiže nivo dobrog hadisa. Prema tome, En-Nevevijev prigovor Et-Tirmiziju što je hadis ocijenio kao 'hasen' nije na mjestu!"

Ez-Zehebi veli: "Verzije ovog hadisa puno su jače od brojnih hadisa koje su učenjaci uzimali kao dokaz!" Naredba u ovom hadisu znači "pohvalno", a dokaz za to jeste hadis Omera, r.a., koji je kazao: "Gasulili smo mejita, pa su se neki kupali, a neki nisu."[237]

Kad je Esma bint Umejs ogasulila svoga muža Ebu Bekra es-Siddika, r.a., koji je umro, izašla je i pitala prisutne muhadžire: "Danas je previše hladno, a ja postim! Da li se moram okupati?" "Ne moraš", odgovoriše oni.[238];

---

[236] Bilježi ga Ahmed, te autori *Sunena* i drugi.

[237] Bilježi ga El-Hatib s vjerodostojnim lancem prenosilaca.

[238] Bilježi ga Malik.

4. Kupanje prilikom stupanja u ihrame

Prilikom oblačenja ihrama, radi hadža ili umre, većina učenjaka smatra da je pohvalno okupati se. Dokaz za to jeste hadis Zejda ibn Sabita, koji veli da je vidio Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako se prilikom stupanja u ihrame skinuo i okupao."[239];

5. Kada se želi ući u Meku

Dokaz za to jeste hadis Ibn Omera, r.a., koji nije ulazio u Meku prije nego što bi došao u Zu Tuva (gdje se kupao), gdje bi boravio sve do ujutro, a potom bi po danu ušao u Meku." Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je to prakticirao.[240] Ibn Munzir veli: "Svi učenjaci smatraju da je lijepo okupati se prije ulaska u Meku. Međutim, ako to čovjek ne uradi, ne mora se iskupljivati." Većina učenjaka smatra da je i sam abdest dovoljan;

6. Kupanje prije odlaska na Arefat

Ko obavlja hadž, pa krene na Arefat, poželjno je da se okupa. Dokaz za to jeste hadis koji bilježi Malik od Nafija u kojem stoji da se Abdullah ibn Omer, r.a., kupao prilikom stupanja u ihrame, prije nego ih obuče, te kad bi htio ući u Meku i kad bi htio boraviti na Arefatu uvečer."

[239] Bilježe ga Ed-Darekutni i El-Bejheki, a Et-Tirmizi smatra da je hadis hasen, dok je El-Ukajli kazao da je slab.

[240] To bilježe El-Buhari i Muslim, i prethodna verzija jeste upravo Muslimova.

RUKNOVI (SASTAVNI DIJELOVI) ŠERIJATSKOG KUPANJA

Propisani gusul sastoji se od dvije stvari:

1. Nijet

Nijetom razlikujemo jedan ibadet od drugog, i činimo ga isključivo srcem. Međutim, česta pojava kod mnogih ljudi da nijet izgovaraju jezikom jeste novotarija koja nije propisana, i to treba izbjegavati i ne prakticirati.[241]

O nijetu smo raspravljali kad smo govorili o abdestu;

2. Pranja cijelog tijela

Dokaz za to jeste ajet:

﴿وَكُنتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا . . .﴾

"...a ako ste džunupi, onda se očistite"[242], tj. okupajte se. Kao dokaz možemo navesti i drugi ajet:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ﴾

"I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne očiste"[243], tj. dok se ne okupaju. Dokaz da se u ajetu riječima: **"...dok se ne očiste"** želi reći: "...dok se ne okupaju" jeste ajet u kojem se to jasno navodi:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَارَى حَتَّى تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّى تَغْتَسِلُوا﴾

---

[241] Ovo je mišljenje autora, iako znamo da postoje učenjaci koji izgovor nijeta ne smatraju novotarijom. Oni ne kažu da je to sunnet (jer nema predanja koja to nalažu), nego to preporučuju kao vid jačanja koncentracije i prisutnosti srca. Oni to posebno preporučuju osobama koje su meta šejtanskih vesvesa i imaju problema prilikom nijeta. (Prim. prev.)

[242] El-Maida, 6.

[243] El-Bekara, 222.

"O vjernici, pijani nikako molitvu ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate, i kada ste džunupi – osim ako ste putnici – sve dok se ne okupate."[244] A kupanje znači: pranje svih dijelova tijela.

SUNNETI KUPANJA

Osoba koja se želi okupati, mora obratiti pažnju na stvari koje je prakticirao Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako bi ga u tome slijedio, i započeo onako kako je to i sam Poslanik, s.a.v.s., radio, i to sljedećim redoslijedom:

1. oprati ruke tri puta;

2. oprati spolni organ;

3. temeljito uzeti abdest kao za namaz.

Tom prilikom, ako se kupa u kadi i sl., može se izostaviti pranje nogu dok se ne završi s kupanjem;

4. politi se vodom po glavi tri puta, a prstima dobro pročešljati kosu, kako bi voda doprla do korijena kose;

5. politi vodom po čitavom tijelu, počevši od desne ka lijevoj strani.

Tom prilikom svakako treba oprati mjesto ispod pazuha, uši, pupak, nožne prste i istrljati sve dijelove do kojih voda može doprijeti. Da je potrebno sve navedeno dokaz je hadis Aiše, r.a., koja veli: "Kad bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., htio okupati od džunupluka, počinjao bi opravši ruke. Zatim bi desnu ruku uronio u vodu te bi je izlio na lijevu, kojom bi oprao svoj spolni ud. Nakon toga bi uzeo abdest kao za namaz. Potom bi zagrabio vode i prstima bi prošao kroz kosu kako bi oprao njen

[244] En-Nisa, 43.

korijen. Kad bi voda doprla do čitavog tijela, zahvatio bi vode i tri puta bi se polio po glavi, a zatim bi polio i čitavo tijelo."[245] U drugom predanju stoji: "... Zatim bi prstima pročešljao kosu. Kad bi voda skvasila svu kožu, vodom bi se polio po čitavom tijelu tri puta..."

Također se od Aiše, r.a., prenosi da je rekla: "Kad bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., kupao od džunupluka, zatražio bi vodu, a potom bi vode zagrabio u šake i počeo bi prati desni dio glave, a potom lijevi. Zatim bi u ruke zahvatio vode i polio bi je po glavi..."[246]

Mejmuna, r.a., veli: "Ostavila sam Vjerovjesniku, s.a.v.s., vodu za kupanje, pa je oprao ruke dva ili tri puta. Zatim je posuo vodu desnom po lijevoj ruci i oprao svoj spolni organ, a zatim je potrao rukom zemlju. Nakon toga izaprao je usta i nos, a onda je oprao lice i ruke. Zatim je oprao glavu tri puta, a potom i tijelo. Poslije toga se pomjerio sa svoga mjesta kako bi oprao noge." Dalje nastavlja: "Zatim sam mu donijela peškir, ali ga je odbio otresajući vodu sa ruku."[247]

KAKO SE ŽENA KUPA

Žena se kupa kao i muškarac, osim što ona ne mora rasplitati pletenice ako voda dospije do korijena. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي امْرَأَةٌ أَشُدُّ ضَفْرَ رَأْسِي، أَفَأَنْقُضُهُ لِلْجَنَابَةِ؟ قَالَ: إِنَّمَا يَكْفِيكِ أَنْ تَحْثِي عَلَيْهِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ مِنْ مَاءٍ ثُمَّ تُفِيضِي عَلَى سَائِرِ جَسَدِكِ، فَإِذَا أَنْتِ قَدْ طَهُرْتِ.

Ummu Selema, r.a., veli da je neka žena upitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: "Ja imam običaj vezati pletenice. Da li ih moram razvezivati kad se kupam zbog džunupluka?" - "Dovoljno ti je da na njih pospeš tri puta vodu, a potom operi cijelo tijelo. Na taj ćeš se način očistiti!"[248]

---

[245] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

[246] El-Buhari i Muslim.

[247] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[248] Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi, koji smatra da je ovaj hadis hasen-sahih.

Ubejd ibn Umejr, r.a., veli: "Doprla je vijest do Aiše da Abdullah ibn Omer naređuje ženama da raspliću pletenice kad se kupaju od džunupluka, te ona reče: 'Čudno je ovo od Ibn Omera! Naređuje ženama da raspliću pletenice?! Zašto im ne naredi da obriju glave?! Kupala sam se zajedno s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., iz jedne posude i samo bih na glavu posula tri pregršti vode.'"[249] Poželjno je, ako se žena kupa od hajza ili nifasa, da uzme komad tkanine, pamuka i sl., te da je natopi mirisom, a potom njime prebriše tragove krvi na spolnom organu kako bi bio čist bez neugodnih mirisa.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ يَزِيدَ سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ غُسْلِ الْمَحِيضِ، قَالَ: تَأْخُذُ إِحْدَاكُنَّ مَاءَهَا وَسِدْرَتَهَا فَتَطَهَّرُ فَتُحْسِنُ الطُّهُورَ ثُمَّ تَصُبُّ عَلَى رَأْسِهَا فَتَدْلُكُهُ دَلْكًا شَدِيدًا حَتَّى يَبْلُغَ شُؤُونَ رَأْسِهَا، ثُمَّ تَصُبُّ عَلَيْهَا الْمَاءَ، ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَطَهَّرُ بِهَا . قَالَتْ أَسْمَاءُ: وَكَيْفَ تَطَهَّرُ بِهَا ؟ قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ ! تَطَهَّرِي بِهَا .

Aiša, r.a., veli da je Esma bin Jezid pitala Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako će se žena u hajzu okupati, te joj je odgovorio: "Uzet će vodu i lotos, te će temeljito uzeti abdest. Potom će se vodom politi po glavi i dobro će je istrljati kako bi voda dospjela do korijena kose, a onda će se vodom politi po čitavom tijelu. Zatim će uzeti komad namirisane krpe i njome se očistiti." - "A kako će se njome očistiti?", upita Esma. "Slava Allahu, pa njome će se očistiti!", uzviknuo je Poslanik, s.a.v.s.

Zatim joj je Aiša, r.a., tiho rekla: "Očistit će tragove krvi!" Zatim ga je upitala kako se treba kupati od džunupluka, te joj je odgovorio: "Uzmi vodu i njome se temeljito abdesti, a kad to uradiš, vodom se polij po glavi i istrljaj je kako bi voda dospjela do korijena kose, a onda se polij po čitavom tijelu." Tad je Aiša, r.a., kazala: "Najbolje žene su ensarijke! Njihov ih stid nije spriječio da se poduče vjeri."[250]

---

[249] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

[250] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev Et-Tirmizija.

PITANJA U VEZI S GUSULOM

1. Dovoljno se okupati jednom od džunupluka i hajza. Također, ako se desi da Bajram bude petkom, dovoljno je jedno kupanje, ili se desi da čovjek osvane petkom džunup, dovoljno je jedno kupanje, ako zanijeti za oboje (petak i džunupluk).

Dokaz za to jesu riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.:

وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى . . .

"... i doista čovjeku pripada samo ono što je naumio..."

2. Ako se čovjek okupa od džunupluka, a nije se abdestio, kupanje će zamijeniti abdest. Aiša, r.a., veli: "Allahov se Poslanik, s.a.v.s., nije abdestio poslije kupanja." Neki je čovjek Ibn Omeru, r.a., rekao: "Ja se abdestim i nakon kupanja", te mu on odgovori: "Uzalud si se kvasio!" Ebu Bekr ibn el-Arebi veli: "Svi učenjaci smatraju da ako se čovjek okupa, ne mora se abdestiti, i ako čovjek zanijeti očistiti se od džunupluka, ne mora nijetiti i čišćenje od fiziološke potrebe, jer se to podrazumijeva. To je zato što je čišćenje od džunupluka zahtjevnije od čišćenja od fiziološke potrebe."

3. Džunupu i ženi u hajzu dozvoljeno je uklanjanje dlaka (s mjesta koja su propisana), podrezivanje noktiju, izlazak u čaršiju i slične stvari, bez ikakve smetnje. Ata veli: "Džunup može vršiti hidžamu (sunetsko isisavanje krvi), podrezivati nokte, brijati glavu, i to bez abdesta."[251]

4. Dozvoljeno je ulaziti u javna kupatila, pod uvjetom da su drugi zaklonjeni od njega, a i on od njih, kako im se ne bi vidjeli spolni organi. Ahmed veli: "Ako znaš da su svi u takvim kupatilima zastrti čaršafima, slobodno uđi, u protivnom ne ulazi!" Bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لاَ يَنْظُرُ الرَّجُلُ إِلَى عَوْرَةِ الرَّجُلِ، وَلاَ تَنْظُرُ الْمَرْأَةُ إِلَى عَوْرَةِ الْمَرْأَةِ.

"Nije dozvoljeno muškarcu gledati u spolni organ drugog muškarca, niti je ženi dozvoljeno gledati u spolni organ druge žene!"

[251] Bilježi ga El-Buhari.

Dozvoljeno je spominjati Allaha na takvim mjestima, jer je Allaha lijepo spominjati u svim situacijama, osim ako se nađe dokaz koji će to zabraniti. Allahov je Poslanik, a.s., u svakoj prilici spominjao Allaha.

5. Dozvoljeno je, nakon kupanja i abdesta, obrisati se peškirom, maramicama i sličnim stvarima u svako doba godine.

6. Dozvoljeno je mužu okupati se ostatkom vode poslije žene i obratno. Također im je dozvoljeno kupati se zajedno iz jedne posude.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَفْنَةٍ فَجَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَتَوَضَّأَ مِنْهَا، أَوْ يَغْتَسِلَ، فَقَالَتْ لَهُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي كُنْتُ جُنُباً ! فَقَالَ: إِنَّ الْمَاءَ لاَ يُجْنِبُ.

Ibn Abbas veli: "Nekad bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., kupao s nekom od svojih žena iz jedne posude. Potom bi tu istu posudu uzeo kako bi se njome abdestio ili okupao, te bi mu ona rekla: 'O Allahov Poslaniče, ja sam bila džunup!' - 'Voda se ne može zaprljati džunuplukom!', odgovorio je on."[252]

كَانَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا تَغْتَسِلُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، فَيُبَادِرُهَا وَتُبَادِرُهُ، حَتَّى يَقُولَ لَهَا: دَعِي لِي ! وَتَقُولُ لَهُ: دَعْ لِي !

Aiša, r.a., kupala se zajedno s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., iz jedne posude, te bi se nadmetali ko će prije zahvatiti vode. On bi njoj govorio: "Ostavi meni!" A i ona bi njemu govorila: "Ostavi ti meni!"

7. Nije dozvoljeno kupati se nag među ljudima, jer je otkrivanje stidnog mjesta zabranjeno. Međutim, ako se zastre odjećom ili nečim drugim, u tom slučaju mu je dozvoljeno. Prenosi se da je Fatima zastirala Poslanika, a.s., dok se on kupao. Ako se čovjek kupa nag, daleko od naroda, u toj situaciji nema smetnje. Prenosi se da se Musa, a.s., kupao nag.[253]

---

[252] Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji je hadis ocijenio kao hasen-sahih.

[253] To prenosi El-Buhari.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: بَيْنَمَا أَيُّوبُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ يَغْتَسِلُ عُرْيَانًا فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَابٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْثِي فِي ثَوْبِهِ فَنَادَاهُ رَبُّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا أَيُّوبُ أَلَمْ أَكُنْ أَغْنَيْتُكَ عَمَّا تَرَى؟ قَالَ: بَلَى وَعِزَّتِكَ، وَلَكِنْ لاَ غِنَاءَ لِي عَنْ بَرَكَتِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jednom se prilikom Ejub, a.s., kupao nag, te iznenada na njega padne zlatni skakavac i sakri se u njegovu odjeću, te mu se Allah, dž.š., obrati riječima: 'O Ejube, zar ti Ja nisam podario bogatstvo?!" "Tako mi Tvoje moći, jesi, ali ja nisam neovisan od Tvojih blagodati!"[254]

[254] Bilježe ga Ahmed, El-Buhari i Muslim.

TEJEMUM

Semantički, tejemum znači: namjera. Terminološki, to znači upotreba zemlje kako bi se potrli lice i ruke, s namjerom obavljanja namaza i sličnog.

Dokaz o njegovoj propisanosti

Njegova propisanost potvrđena je Kur'anom, sunnetom i idžmaom.

Kur'anski dokaz jeste ajet:

﴿وَإِن كُنتُم مَّرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاء أَحَدٌ مِّنكُم مِّن الْغَائِطِ أَوْ لاَمَسْتُمُ النِّسَاء فَلَمْ تَجِدُواْ مَاء فَتَيَمَّمُواْ صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُواْ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾

"A ako ste bolesni, ili na putu, ili ako je neko od vas obavio prirodnu potrebu, ili ako ste se sastajali sa ženama, a ne nađete vode, onda dlanovima čistu zemlju dotaknite i lica vaša i ruke vaše potarite. Allah, zaista, briše grijehe i prašta."[255]

Dokaz iz sunneta jeste predanje:

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: جُعِلَتِ الْأَرْضُ كُلُّهَا لِي وَلِأُمَّتِي مَسْجِداً وَطَهُوراً، فَأَيُّمَا أَدْرَكَتْ رَجُلاً مِنْ أُمَّتِي الصَّلاَةُ فَعِنْدَهُ طَهُوْرُه.

Ebu Umama, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Cijela je zemlja meni i mom umetu džamija i sredstvo za čišćenje. Gdje god nekog mog sljedbenika zatekne namaz, ima sredstvo za čišćenje."[256]

Dokaz iz idžmaa jeste to što su muslimani jedinstveni o tome da je tejemum propisan kao zamjena za abdest i gusul u posebnim uvjetima.

---

[255] En-Nisa, 43.

[256] Ahmed.

Tejemum je karakteristika ovog umeta

O tome nam govori hadis:

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أُعْطِيتُ خَمْساً لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ قَبْلِي. نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ. وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي. وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ فِي قَوْمِهِ خَاصَّةً وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً.

Džabir, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dato mi je pet stvari koje nisu date niti jednom poslaniku prije mene: potpomognut sam strahom (koji neprijateljima Allah ulijeva u srce) na udaljenosti od mjesec dana hoda; učinjena mi je zemlja mjestom za klanjanje (mesdžidom) i čistom, pa gdje god čovjeka od moga umeta zatekne namaz, neka ga obavi; dozvoljen mi je ratni plijen, a nije bio dozvoljen nikome prije mene; dat mi je (veliki) šefaat (zauzimanje na Sudnjem danu) i prije mene poslanici su bili slati samo svojim narodima, a ja sam poslan cijelome čovječanstvu."[257]

Razlog propisivanja tejemuma

Aiša, r.a., kazuje: "Putovali smo jednom prilikom s Poslanikom, s.a.v.s. Kada smo stigli do Bejde[258], prekinula mi se ogrlica. Božiji Poslanik, s.a.v.s., krenu da je traži, a i ljudi s njim. Nismo se nalazili blizu vode niti smo sa sobom imali vode. Ljudi dođoše Ebu Bekru, r.a., i rekoše: 'Znaš li šta je Aiša uradila?' Ebu Bekr dođe i ugleda Poslanika, s.a.v.s., kako spava naslonjen na moje krilo. Počeo me je prekorijevati i udarati vrhovima prstiju po struku. Nisam se pomjerala samo zato što mi je Poslanik, s.a.v.s., spavao u krilu. Kada se probudio, vode nije bilo. Tada je Uzvišeni objavio:

---

[257] El-Buhari i Muslim.

[258] Mjesto u blizini Medine, poslije Zul-hulejfe, na putu za Meku. (op. prev.)

﴿ فَتَيَمَّمُوا . . . ﴾

'...uzmite tejemum.'[259]

Usejd b. Hudajr povikao je: 'Ovo nije vaš prvi bereket, porodico Ebu Bekrova!' Ja rekoh: 'Zatim smo potražili devu na kojoj sam bila i nađosmo ogrlicu pod njom.'"[260]

Kada je tejemum dozvoljen

Tejemum se uzima nakon male ili velike nečistoće, na putu ili kod kuće. Ukoliko se nađe u jednoj od sljedećih situacija, čovjeku je dozvoljeno uzeti tejemum:

a) ako ne može naći vodu ili je nema dovoljno da bi izvršio pranje. Ovo je utemeljeno na hadisu:

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَزِلٍ قَالَ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ؟ قَالَ: أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ، وَلَا مَاءَ. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ، فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ.

Imran bin Husejn, r.a., veli: "Dok smo putovali jednom prilikom s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., on je predvodio namaz. Ugledao je čovjeka koji se izdvojio te mu reče: 'Zašto ne klanjaš s nama?' - 'Džunup sam, a nema vode.' - 'Potari zemlju i to će ti biti dovoljno.'"[261]

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الصَّعِيدَ طَهُورٌ لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ.

Ebu Zerr, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ukoliko nema vode, zemlja može služiti za čišćenje i deset godina."[262]

---

[259] El-Maida, 6.

[260] El-Buhari, Muslim i ostali autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev Et-Tirmizija.

[261] El-Buhari i Muslim.

[262] Hadis bilježe autori *Sunena*, a Et-Tirmizi ga smatra hasen-sahihom.

Međutim, prije samog pristupanja tejemumu, potrebno je tražiti vodu od saputnika, drugova i na mjestima gdje bi se obično mogla naći. Kada se utvrdi nepostojanje vode ili da je voda vrlo daleko, onda nije dužnost tražiti je;

b) ako je ranjen ili bolestan, i postoji bojazan da će upotreba vode dovesti do povećanja bolesti ili odgađanja izlječenja, bez obzira da li je do tog saznanja došao na osnovu svoga iskustva ili izvještaja povjerljivog ljekara. Ovo potvrđuje hadis:

قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: خَرَجْنَا فِي سَفَرٍ فَأَصَابَ رَجُلاً مِنَّا حَجَرٌ فَشَجَّهُ فِي رَأْسِهِ ثُمَّ احْتَلَمَ، فَسَأَلَ أَصْحَابَهُ: هَلْ تَجِدُونَ لِي رُخْصَةً فِي التَّيَمُّمِ؟ فَقَالُوا: مَا نَجِدُ لَكَ رُخْصَةً وَأَنْتَ تَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ ! فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُخْبِرَ بِذَلِكَ فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللهُ، أَلاَ سَأَلُوا إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا ؟ فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالُ . إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ وَيَعْصِرَ أَوْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحُ عَلَيْهِ وَيَغْسِلُ سَائِرَ جَسَدِهِ .

Džabir, r.a., veli: "Prilikom jednog našeg putovanja, jednog od nas pogodi kamen u glavu i napravi mu posjekotinu. Nakon spavanja doživio je poluciju (pustio sjeme). Upitao je svoje saputnike da li može uzeti tejemum, a oni mu rekoše da ne može koristiti tu olakšicu zato što mu je voda dostupna. On se okupa i ubrzo nakon toga umrije. Kada dođosmo Božijem Poslaniku, s.a.v.s., obavijestismo ga o tome, a on reče: 'Ubili su ga, Allah ih ubio. Zašto nisu pitali kada ne znaju? Doista je pitanje lijek za neznanje. Dovoljno mu je bilo uzeti tejemum, ili na svoju ranu priviti zavoj, a zatim to mjesto potrati mokrom rukom i oprati ostali dio tijela'"[263];

c) ukoliko je voda veoma hladna, i postoji vjerovatnoća da će mu naškoditi, pod uvjetom da je ne može zagrijati čak i uz nadoknadu ili ukoliko mu je nedostupno kupatilo. Dokaz je hadis:

[263] Ebu Davud, Ibn Madža i Ed-Darekutni. Ibn Es-Seken ocjenjuje ga kao sahih.

عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ لَمَّا بُعِثَ فِي غَزْوَةِ ذَاتِ السَّلَاسِلِ قَالَ: احْتَلَمْتُ فِي لَيْلَةٍ شَدِيدَةِ الْبُرُودَةِ، فَأَشْفَقْتُ إِنِ اغْتَسَلْتُ أَنْ أَهْلَكَ، فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِي صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرُوا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: يَا عَمْرُو، صَلَّيْتَ بِأَصْحَابِكَ وَأَنْتَ جُنُبٌ؟ فَقُلْتُ: ذَكَرْتُ قَوْلَ اللهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيماً﴾ فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ. فَضَحِكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئاً.

Amr bin As, r.a., pripovijeda kako je bio na vojnom pohodu u oblasti Selasila[264], pa kaže: "Jedne veoma hladne noći u snu sam postao džunup. Pobojao sam se da ću, ako se okupam, nastradati. Uzeo sam tejemum i klanjao sabah-namaz s ashabima. Ashabi su to spomenuli Poslaniku, s.a.v.s., kada smo mu došli, a on je rekao: 'O Amre, klanjao si sa svojim drugovima, a bio si džunup?' Obavijestio sam ga kako sam se sjetio Allahovih riječi: **'Ne ubijajte sami sebe, Allah je prema vama milostiv.'**[265] Potom sam uzeo tejemum i klanjao. Poslanik, s.a.v.s., nasmijao se i ništa drugo nije rekao."[266] Poslanik, s.a.v.s. odobrio je ovaj postupak i to je dovoljan dokaz, jer se ne može potvrđivati ono što je pogrešno;

d) ako je voda blizu, ali se čovjek boji za život, čast, imetak ili da će saputnici otići; ako mu na putu do vode stoji neprijatelj koga se boji, svejedno bio to čovjek ili nešto drugo; ako je zarobljen; ako ne može izvući vodu zbog nedostatka sredstava: konopca, kofe. U tom slučaju vode kao da nema. Tejemum je dozvoljen i kada se čovjek boji da će, ukoliko se okupa, biti optužen za nešto što nije počinio[267];

e) ako je u tom trenutku ili u bliskoj budućnosti njemu ili nekom drugom potrebna voda za piće, pa makar i psu koji nije divlji, zatim ako mu je voda potrebna za kuhanje, pečenje, otklanjanje velike nečistoće. U tom slučaju treba uzeti tejemum, a vodu čuvati. Imam Ahmed, r.a., kaže:

---

[264] Ime vode u oblasti Džuzama, iza doline El-Kura. Između nje i Medine deset je dana hoda. Ta se bitka dogodila u mjesecu džumadel-ula, osme godine po Hidžri.

[265] En-Nisa, 29.

[266] Hadis bilježe Ahmed, Ebu Davud, El-Hakim, Ed-Darekutni i Ibn Hibban. El-Buhari ga smatra muallekom – hadisom s čijeg je početka izostavljen jedan ili više prenosilaca uzastopno, a niz se vezuje za onoga ko se nalazi poslije izostavljenog prenosioca. (Prim. prev.)

[267] Npr. ako spava u kući svoga oženjenog prijatelja i doživi poluciju u snu.

"Brojni su ashabi uzimali tejemum, a vodu su čuvali za svoje žedne." Od Alije, r.a., prenosi se da je rekao: "Čovjek koga na putu zadesi džunupluk, a ima malo vode kod sebe i boji se žeđi, treba uzeti tejemum i ne treba se kupati."[268] Ibn Tejmijja kaže: "Ako čovjek nema vode i suzdržava se (da ne izgubi abdest), bolje mu je uzeti tejemum i osloboditi se nego čuvati abdest i klanjati trpeći";

f) tejemum može uzeti i onaj ko može upotrijebiti vodu, ali se boji da će mu proći vrijeme namaza dok bude uzimao abdest ili kupao se. U tom slučaju treba uzeti tejemum i klanjati. Taj se namaz ne naklanjava.

Kakvom se zemljom može uzimati tejemum

Može se koristiti čista zemlja[269] i sve ono što je napravljeno od zemlje, poput pijeska, kamena ili gipsa. Dokaz za to jeste ajet:

﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾

"...onda dlanovima čistu zemlju dotaknite."[270]

Poznavaoci arapskog jezika kažu da upotrijebljena riječ u ajetu "sa'id" znači: površina zemlje, kao što je zemljana prašina i sl.

Način uzimanja tejemuma

Prvo treba donijeti odluku (zanijetiti). O tome je govoreno u poglavlju o abdestu. Zatim se prouči bismilla, dotakne čista zemlja i potaru lice i ruke do zglobova. Najvjerodostojniji i najizričitiji dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَمَّارٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَجْنَبْتُ فَلَمْ أُصِبِ الْمَاءَ فَتَمَعَّكْتُ فِي الصَّعِيدِ وَصَلَّيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا. وَضَرَبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَفَّيْهِ الْأَرْضَ وَنَفَخَ فِيهِمَا، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ.

---

[268] Ed-Darekutni.

[269] Misli se na zemlju koja nije u dodiru sa nedžasetom, onim što predstavlja šerijatsku nečistoću, kao što je izmet, mokraća i sl. (Prim. prev.)

[270] En-Nisa, 43.

Ammar, r.a., kaže: "Jednom sam bio džunup, a nisam imao vode. Povaljao sam se u prašini i klanjao sam. Ispričao sam to Poslaniku, s.a.v.s., pa mi on reče: 'Ne! Bilo je dovoljno da uradiš ovako', i Poslanik, s.a.v.s., stavi šake na zemlju, puhnu u njih i potra lice i šake."[271]

U drugoj verziji stoji:

. . . إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِكَفَّيْكَ فِي التُّرَابِ، ثُمَّ تَنْفُخَ فِيهِمَا، ثُمَّ تَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَّيْكَ إِلَى الرُّسْغَيْنِ.

"Ne! Dovoljno je bilo da si stavio šake na prašinu, zatim puhnuo u njih i potrao lice i šake do zglobova."[272] Iz hadisa se vidi da je dovoljno jednom staviti ruke na zemlju i potrati šake. Sunnet je, prilikom uzimanja tejemuma, puhnuti u ruke kako se lice ne bi uprljalo prašinom.

Šta se može činiti tejemumom

Tejemum je zamjena za abdest i gusul u situaciji kada nema vode. Uzimanjem tejemuma može se činiti sve ono što se čini nakon gusula i abdesta: namaz, doticanje Mushafa i dr. Za njegovu ispravnost nije uvjet nastupanje namaskog vremena. Čovjek s jednim tejemumom može klanjati koliko hoće obaveznih i dobrovoljnih namaza. On je potpuno jednak s abdestom.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الصَّعِيدَ طَهُورُ الْمُسْلِمِ، وَإِنْ لَمْ يَجِدِ الْمَاءَ عَشْرَ سِنِينَ، فَإِذَا وَجَدَ الْمَاءَ فَلْيُمِسَّهُ بَشَرَتَهُ، فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ.

Ebu Zerr, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Zemlja je čistoća za vjernika. Kada ni deset godina ne bi mogao naći vode, te kada potare svoju kožu zemljom, to mu je dovoljno."[273]

---

[271] El-Buhari i Muslim.

[272] Ed-Darekutni.

[273] Ahmed i Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao sahih.

Šta kvari tejemum

Sve što kvari abdest kvari i tejemum zato što ista pravila važe za oboje. Osim toga, tejemum će biti pokvaren kada se stigne do vode ili bude omogućen pristup do nje nakon što je pristup bio spriječen. Međutim, ko klanja pod tejemumom i zatim dođe do vode, ili mu bude omogućeno njeno korištenje nakon završetka namaza, ne treba ponavljati namaz, iako ima vremena.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ، فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ، فَتَيَمَّمَا صَعِيداً طَيِّباً فَصَلَّيَا، ثُمَّ وَجَدَ الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ. فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الْوُضُوءَ وَالصَّلَاةَ، وَلَمْ يُعِدِ الْآخَرُ، ثُمَّ أَتَيَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَا لَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ: أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْزَأَتْكَ صَلَاتُكَ. وَقَالَ لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ: لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., rekao je: "Dok su dvojica ljudi putovali, nastupilo je vrijeme namaza, a oni nisu imali vode. Potrli su čistu zemlju i klanjali namaz. Nakon toga naišli su na vodu prije isteka namaskog vremena. Jedan od njih ponovio je abdest i namaz, a drugi nije. Došli su kod Poslanika, s.a.v.s., i ispričali mu to. Onome koji nije obnovio namaz, on reče: 'Postupio si po sunnetu i tvoj je namaz ispravan.' A drugome reče: 'Imat ćeš dvostruku nagradu.'"[274]

Međutim, ako čovjek koji je uzeo tejemum naiđe na vodu koju može upotrijebiti nakon ulaska u namaz, a prije njegovog završetka, tejemum će biti pokvaren. Dužan je uzeti abdest vodom, temeljeći to na navedenom Ebu Zerrovom hadisu. Ako čovjek koji je džunup ili žena nakon mjesečnog ciklusa propisno uzmu tejemum i klanjaju, nisu dužni obnavljati namaz, ali se moraju okupati kada im voda bude dostupna. Dokaz za to jeste predanje:

عَنْ عِمْرَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ، فَلَمَّا انْفَتَلَ مِنْ صَلَاتِهِ إِذَا هُوَ بِرَجُلٍ مُعْتَزِلٍ لَمْ يُصَلِّ مَعَ الْقَوْمِ، قَالَ: مَا مَنَعَكَ يَا فُلَانُ أَنْ تُصَلِّيَ مَعَ الْقَوْمِ؟

[274] Ebu Davud i En-Nesai.

قَالَ: أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلاَ أَجِدُ مَاءً. قَالَ: عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ.

Imran, r.a., veli: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., predvodio je ljude u namazu. Kada je završio, ugledao je čovjeka koji nije klanjao s ostalima. 'Zašto nisi klanjao s ljudima?', upita ga. 'Postao sam džunup, a nisam mogao naći vode.' - 'Dodirni zemlju', reče mu Poslanik, s.a.v.s., 'to će ti biti dovoljno.'" Zatim je Imran spomenuo da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što su našli vodu, tom čovjeku dao posudu s vodom, rekavši mu:

اِذْهَبْ فَأَفْرِغْهُ عَلَيْكَ.

"Idi i polij ovo po sebi."[275]

Mesh po zavoju

Propisanost potiranja po zavoju i povezu

Propisano je učiniti mesh po zavoju i ostalim stvarima kojima se povezuju bolesna mjesta. Dokaz za to jesu brojni hadisi koji se, iako slabi, međusobno podupiru i predstavljaju valjan argument za mesh po zavoju. Među njima je i predanje:

قَالَ جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً أَصَابَهُ حَجَرٌ، فَشَجَّهُ فِي رَأْسِهِ ثُمَّ احْتَلَمَ، فَسَأَلَ أَصْحَابَهُ: هَلْ تَجِدُونَ لِي رُخْصَةً فِي التَّيَمُّمِ؟ فَقَالُوا: مَا نَجِدُ لَكَ رُخْصَةً وَأَنْتَ تَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ! فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ، فَلَمَّا قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُخْبِرَ بِذَلِكَ فَقَالَ: قَتَلُوهُ قَتَلَهُمُ اللهُ، أَلاَ سَأَلُوا إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا؟ فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالُ. إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ وَيَعْصِرَ أَوْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحُ عَلَيْهِ وَيَغْسِلُ سَائِرَ جَسَدِهِ.

Džabir, r.a., veli: "Prilikom jednog našeg putovanja jednog od nas pogodi kamen u glavu i napravi mu posjekotinu. Tokom spavanja doživio je poluciju (pustio sjeme). Upitao je svoje saputnike da li može uzeti tejemum, a oni mu rekoše da ne može koristiti tu olakšicu zato što mu je voda dostupna. On se okupa i ubrzo nakon toga umrije. Kada dođosmo

[275] El-Buhari.

Božijem Poslaniku, s.a.v.s., obavijestismo ga o tome, a on reče: 'Ubili su ga, Allah ih ubio. Zašto nisu pitali kada ne znaju? Doista je pitanje lijek za neznanje. Dovoljno mu je bilo da uzme tejemum ili da na svoju ranu privije zavoj, zatim to mjesto potare mokrom rukom i opere ostali dio tijela.'"[276]

Vjerodostojno se prenosi od Ibn Omera, r.a., da je potirao po zavoju.

Propis mesha

Potiranje po zavoju obavezno je, vadžib, prilikom abdesta i gusula, kao zamjena za pranje ili potiranje bolesnog mjesta.

Kada je mesh obavezan

Čovjek s povrijeđenim ili polomljenim udom prilikom abdesta ili kupanja (gusula) mora oprati cijelo tijelo, čak i kada je potrebno da u tu svrhu zagrije vodu. Međutim, ako se boji da će mu pranje bolesnog mjesta ugroziti zdravlje, povećati bolove, ili odložiti izlječenje, tada će ta obaveza preći na potiranje bolesnog mjesta vodom. Ukoliko se boji da će mu potiranje bolesnog mjesta naškoditi, onda će staviti zavoj ili udlagu. Taj zavoj smije preko bolesnog mjesta prelaziti samo onoliko koliko je neophodno za povezivanje. Preko zavoja vrši se jedno cjelovito potiranje. Nije uvjet da povezivanju zavoja prethodi uzimanje abdesta. Nije određen rok mijenjanja zavoja, već se mesh može činiti uvijek prilikom uzimanja abdesta ili kupanja, sve dok razlog za to postoji.

Šta kvari mesh

Mesh će biti pokvaren kada se zavoj skine, kada spadne s ozdravljenog organa, ili kada bolesno ili slomljeno mjesto zacijeli, iako zavoj ne spadne.

---

[276] Ebu Davud, Ibn Madža, Ed-Darekutni. Sahihom ga smatra Ibn Es-Seken.

Namaz čovjeka koji ne može uzeti abdest ni tejemum

Kome nije dostupna voda niti zemlja na bilo koji način, klanjat će u stanju u kojem se nalazi, i nije potrebno ponavljati namaz. Dokaz za ovo jeste slučaj kada je Aiša pozajmila od Esme ogrlicu i izgubila je. Božiji Poslanik, s.a.v.s., poslao je neke svoje ashabe da je traže. U tome ih je zatekao namaz, i oni su klanjali bez abdesta. Kada su se vratili, požalili su se na to Poslaniku, s.a.v.s. Tada je objavljen ajet o tejemumu. Usejd ibn Hudajr reče: "Allah te dobrim nagradio. Tako mi Allaha, šta god da ti se desi, Allah ti dâ izlaz, a to je za muslimane berićet." Ovi su ashabi klanjali, jer nisu imali ništa čime bi se očistili. Žalili su se na to Poslaniku, s.a.v.s. On im to nije pokudio niti je naredio da ponove namaz. En-Nevevi kaže: "Ovaj stav ima najčvršće dokaze."

MENSTRUACIJA

Arapski izraz za menstruaciju (hajz) znači protjecanje. Ovdje se pod tim podrazumijeva krv koja izlazi iz spolnog organa zdrave žene, ne zbog porođaja ili defloracije.

Vrijeme menstruacije

Veliki broj uleme smatra da žena ne može doživjeti menstruaciju prije devete godine.[277] Ako se pojavi krv prije ovog uzrasta, to se ne smatra menstruacijom, već bolešću i poremećajem. Pojava menstruacije može trajati do kraja života i nema dokaza o postojanju granice kada ona prestaje. Pojava krvi i kod starih žena znači da se radi o menstruaciji.

Boja menstrualne krvi

Menstrualna krv mora biti jedne od sljedećih boja:

a) crne: prema hadisu:

عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ أَنَّهَا كَانَتْ تُسْتَحَاضُ، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضَةِ فَإِنَّهُ دَمٌ أَسْوَدُ يُعْرَفُ، فَإِذَا كَانَ ذَلِكَ فَأَمْسِكِي عن الصَّلَاةِ، فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ.

Fatima bint Ebu Hubejš, imala je mjesečno pranje, pa joj je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako je to menstrualna krv, onda je poznate, crne boje. U tom slučaju nemoj klanjati. Ako je drukčija, uzmi abdest i klanjaj, jer je to onda krv iz vena"[278];

b) crvene: zato što je to osnovna boja krvi;

c) žute: to je tečnost slična gnoju, u kojoj prevladava žuta boja;

d) zamućena: to je boja između bijele i crne, poput prljave vode.

---

[277] Misli se na devet mjesečevih godina. Ta godina traje 354 dana.

[278] Bilježe ga: Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Hibban i Ed-Darekutni, koji kaže da su prenosioci vjerodostojni. Hadis prenosi i El-Hakim uz napomenu da odgovara uvjetima Muslima.

Dokaz za ovo jeste hadis Alkame ibn Ebu Alkame, koji prenosi od svoje majke Merdžane, Aišine, r.a., robinje: "Žene su imale običaj slati Aiši kutije u kojima su bile tkanine s žutim mrljama. Ona bi im govorila: 'Ne žurite sve dok tkanina ne bude bijela.'"[279] Žuta i zamućena tečnost smatra se menstruacijom ukoliko se pojavi u pravo vrijeme. U drugim danima ne smatra se menstruacijom, prema hadisu Ummu Atijje, r.a.: "Žutu i zamućenu tečnost u čistim danima nismo smatrali menstruacijom."[280]

Trajanje

Nije određen najduži niti najkraći period menstruacije. Nijedan valjan dokaz ne ukazuje na to, već svaka žena na osnovu nekoliko mjesečnica određuje dužinu trajanja svog pranja. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا اسْتَفْتَتْ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي امْرَأَةٍ تُهْرَاقُ الدَّمَ، فَقَالَ: لِتَنْظُرْ قَدْرَ اللَّيَالِي وَالْأَيَّامِ الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ وَقَدْرَهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ، فَتَدَعُ الصَّلَاةَ ثُمَّ لِتَغْتَسِلْ وَلْتَسْتَثْفِرْ ثُمَّ تُصَلِّي.

Ummu Selema, r.a., pitala je Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o ženi koja je mnogo krvarila. On joj je odgovorio: "Neka se orijentira prema uobičajenom trajanju menstruacije u mjesecu. U tom periodu će ostavljati namaz. Zatim će se okupati, stegnuti pojas i klanjati."[281]

Ukoliko se nikako ne može ustanoviti uobičajeno trajanje, tada će se pratiti promjene u krvi. Dokaz za to jeste prethodno predanje Fatime bint Ebu Hubejš, u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضَةِ فَإِنَّهُ أَسْوَدُ يُعْرَفُ.

"Ako je to menstrualna krv, onda je poznate crne boje."

Ovaj hadis ukazuje da je menstrualna krv drukčija od obične i da je ženama poznata.

---

[279] Malik, Muhammed ibn Hasen. El-Buhari ga smatra muallek-hadisom s čijeg je početka izostavljen jedan ili više prenosilaca.

[280] Ebu Davud, El-Buhari (koji ne navodi riječi: "...u čistim danima").

[281] Bilježe autori djela *El-Kutubus-sitte*.

Period čistoće između dvije menstruacije

Ulema je jednoglasna u vezi s tim da nema gornje granice u određivanju perioda čistoće između dvije menstruacije. Međutim, razilaze se oko donje granice. Jedni kažu da je najkraća čistoća petnaest dana, drugi trinaest, ali u suštini nema argumenata na osnovu kojih bi se mogao odrediti najkraći period čistoće.

NIFAS (POSTNATALNI CIKLUS)

To je krv koja teče iz ženinog spolnog organa usljed porođaja ili pobačaja.

Trajanje

Ne postoji donja granica trajanja nifasa. Kada se žena porodi i krvi nestane nakon porođaja, ili se porođaj završi bez krvi, žena je dužna činiti sve što se čini u periodu čistoće, kao što su namaz, post i drugo.

Najduži period nifasa jeste četrdeset dana, prema hadisu Ummu Seleme u kojem stoji: "Žene su se u vrijeme Božijeg Poslanika, s.a.v.s., četrdeset dana odmarale nakon porođaja."[282]

U komentaru ovog hadisa Et-Tirmizi kaže: "Učenjaci iz redova ashaba, tabiina i onih poslije njih saglasni su oko toga da žena nakon porođaja može četrdeset dana izostavljati namaz, ukoliko krv ne prestane teći prije toga. Tada će se okupati i klanjati, a ako primijeti krv nakon četrdeset dana, većina učenjaka smatra da ne može izostavljati namaz poslije tog perioda."

Šta je zabranjeno ženama u mjesečnom i postnatalnom ciklusu

Ženama je u mjesečnom i postnatalnom ciklusu zabranjeno sve što je navedeno kod džunupa. Sva tri stanja nazivaju se velikom nečistoćom. Osim navedenih zabrana, ženama su u ovom stanju zabranjeni post i spolni odnos.

[282] Bilježe ga: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i Ibn Madža.

1. post

Ženama nije dozvoljeno postiti dok su u menstrualnom ciklusu ili nifasu. Ako bi postile, taj post ne bi bio valjan. Obaveza joj je nadoknaditi dane ramazana koje nije postila usljed pojave menstruacije ili nifasa, za razliku od namaza. Žena ne treba nadoknađivati namaz. To bi bio veliki teret, zato što se namaz često ponavlja, za razliku od posta. Ovo je ustanovljeno na osnovu hadisa:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَضْحى أَوْ فِطْرٍ إِلَى الْمُصَلَّى فَمَرَّ عَلَى النِّسَاءِ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ. فَقُلْنَ: وَلِمَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ وَتَكْفُرْنَ الْعَشِيرَ. مَا رَأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عَقْلٍ وَدِينٍ أَذْهَبَ لِلُبِّ الرَّجُلِ الْحَازِمِ مِنْ إِحْدَاكُنَّ. قُلْنَ: وَمَا نُقْصَانُ عَقْلِنَا وَدِينِنَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: أَلَيْسَ شَهَادَةُ الْمَرْأَةِ مِثْلَ نِصْفِ شَهَادَةِ الرَّجُلِ؟ قُلْنَ: بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ مِنْ نُقْصَانِ عَقْلِهَا. أَلَيْسَ إِذَا حَاضَتْ لَمْ تُصَلِّ وَلَمْ تَصُمْ؟ قُلْنَ: بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ نُقْصَانُ دِينِهَا.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., izišao na dan Kurbanskog ili Ramazanskog bajrama na musallu i, prolazeći pored nekoliko žena, rekao: "Ženska skupino, dijelite sadaku! Predočeno mi je da ste vi većinom u Džehennemu!" "Zašto, Allahov Poslaniče?", upitaše. "Mnogo proklinjete, mužu ste nezahvalne! Ja nisam vidio nikog kraće pameti i manjkavije vjere, a da zanese pamet odlučnog čovjeka kao što ste vi!" - "Šta nedostaje u našoj vjeri, Allahov Poslaniče?", upitale su. "Nije li svjedočenje žene jednako polovici svjedočenja muškarca?", odgovorio je on. "Da", rekoše one. "Pa to je", reče Poslanik, s.a.v.s., "usljed nedostatka pameti. A nije li žena s menstruacijom ta koja ne klanja i ne posti?", reče on. "Da", potvrdiše. "To ti je, eto", reče on, "manjkavost njene vjere."[283]

[283] El-Buhari i Muslim.

U Muazinom predanju stoji: "Upitala sam Aišu, r.a.: 'Zašto žena nadoknađuje post propušten tokom mjesečnog pranja, a ne nadoknađuje namaz?' Ona reče: 'To nam se dešavalo u vrijeme Božijeg Poslanika, s.a.v.s., pa smo nadoknađivale post, a nismo nadoknađivale namaz.'"[284]

2. spolni odnos

Spolni odnos tokom menstruacije zabranjen je, prema jednoglasnom stavu muslimana. O tome jasno govore Kur'an i sunnet. Nije dozvoljeno spolno općiti sa ženom u menstrualnom ili postnatalnom ciklusu, sve dok krvi ne nestane. Dokaz za to jeste predanje:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ الْيَهُودَ كَانُوا إِذَا حَاضَتِ الْمَرْأَةُ مِنْهُمْ لَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهَا، وَلَقَدْ سَأَلَ أَصْحَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللهُ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ إِلَّا النِّكَاحَ.

Enes, r.a., veli: "Jevreji sa ženom u menstruaciji nisu ni jeli ni spolno općili. Kada su ashabi upitali Poslanika, s.a.v.s., o tome, Uzvišeni objavi: **'I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: 'To je neprijatnost.' Zato spolno ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio. – Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.'**[285] Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Činite sve, osim spolnog općenja.'"[286]

En-Nevevi kaže: "Kada bi musliman vjerovao da je dozvoljeno spolno općiti sa ženom u menstrualnom periodu, to bi ga uvjerenje učinilo izopćenikom i nevjernikom. A ako bi općio ne smatrajući to dozvoljenim, u zaboravu, neznanju da je to zabranjeno ili da je menstruacija prisutna, tada nije grešan niti je dužan iskupljivati se. Ako bi to učinio namjerno,

---

[284] Hadis bilježe autori djela *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

[285] El-Bekara, 222.

[286] Hadis bilježe prethodni autori, osim El-Buharija.

svojevoljno, znajući da je menstruacija prisutna, počinio bi veliki grijeh nakon kojeg se mora pokajati."

Postoje dva mišljenja o obavezi iskupljivanja, ali je ispravno da se čovjek nakon takvog prekršaja ne treba iskupljivati.

Druga vrsta odnosa jeste dodirivanje u predjelima iznad pupka i ispod koljena. To je dozvoljeno, na osnovu konsenzusa učenjaka. Treća vrsta odnosa, dodirivanje predjela između pupka i koljena (osim spolnog organa i analnog otvora), zabranjena je, prema mišljenju većeg dijela učenjaka.

En-Nevevi zastupa stav da je to dozvoljeno, ali uz pokudu, zato što je taj stav najbolje potkrijepljen dokazima.

Dokaz na koji En-Nevevi misli jeste predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kada bi boravio sa ženom koja ima menstruaciju, stavio preko njenog spolnog organa neku tkaninu.[287] Hafiz Ibn Hadžer kaže da je niz prenosilaca ovog hadisa jak. Mesruk ibn El-Edžda kaže: "Pitao sam Aišu: 'Šta čovjek smije činiti sa suprugom koja ima mjesečno pranje?' 'Smije dodirivati sve osim spolnog organa', odgovori ona."[288]

[287] Ebu Davud.

[288] El-Buhari: *Tarih*.

ISTIHAZA

Istihaza je krvarenje van menstrualnog ili postnatalnog ciklusa.

Stanja žena u istihazi

Ovdje su bitne tri stvari:

a) poznavanje trajanja menstruacije prije pojave istihaze. U tom slučaju ovaj poznati period smatra se menstruacijom, a ostalo istihazom. Dokaz za ovo jeste predanje:

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا اسْتَفْتَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي امْرَأَةٍ تُهْرَاقُ الدَّمَ، فَقَالَ: لِتَنْظُرْ قَدْرَ اللَّيَالِي وَالْأَيَّامِ الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُهُنَّ وَقَدْرَهُنَّ مِنَ الشَّهْرِ، فَتَدَعُ الصَّلَاةَ، ثُمَّ لِتَغْتَسِلْ وَلْتَسْتَثْفِرْ ثُمَّ تُصَلِّي.

Ummu Selema, r.a., pitala je Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o ženi koja je mnogo krvarila. On joj je odgovorio: "Neka se orijentira prema uobičajenom trajanju menstruacije u mjesecu. U tom će periodu ostavljati namaz. Zatim će se okupati, stegnuti pojas i klanjati."[289]

El-Hattabi kaže: "Ovo se tiče žene koja je imala menstruaciju određeni broj dana u vrijeme kada je bila zdrava. Kada je krv počela neprestano teći, Božiji Poslanik, s.a.v.s., naredio joj je da izostavlja namaz onoliko dana koliko je trajala menstruacija, dok je bila zdrava, a da se nakon toga jedanput okupa i čini ono što čine žene u čistoći";

b) neprestano krvarenje bez ustanovljenog perioda menstruacije usljed zaboravljanja trajanja ciklusa, ili ukoliko je to prva menstruacija u kojoj se ne može razlikovati krv. U ovom slučaju uzet će se period od šest ili sedam dana kao menstruacija, zato što toliko traje ciklus kod većine žena.

Dokaz za to jeste predanje:

---

[289] Bilježe: Malik, Eš-Šafi i peterica autora *El-Kutubus-sitte*, osim Et-Tirmizija. Prema En-Neveviju, ovaj hadis ispunjava uvjete El-Buharija i Muslima.

عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ: كُنْتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً شَدِيدَةً كَثِيرَةً فَجِئْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْتَفْتِيهِ وَأُخْبِرُهُ فَوَجَدْتُهُ فِي بَيْتِ أُخْتِي زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ. فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً، فَمَا تَرَى فِيهَا، وَقَدْ مَنَعَتْنِي الصَّلَاةَ وَالصِّيَامَ؟ فَقَالَ: أَنْعَتُ لَكِ الْكُرْسُفَ، فَإِنَّهُ يُذْهِبُ الدَّمَ. قَالَتْ: هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ، قَالَ: فَتَلَجَّمِي. قَالَتْ: إِنَّمَا أَثُجُّ ثَجّاً! فَقَالَ: سَآمُرُكِ بِأَمْرَيْنِ، أَيَّهُمَا فَعَلْتِ فَقَدْ أَجْزَأَ عَنْكِ مِنَ الْآخَرِ، فَإِنْ قَوِيتِ عَلَيْهِمَا فَأَنْتِ أَعْلَمُ. إِنَّمَا هَذِهِ رَكْضَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ، فَتَحَيَّضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ إِلَى سَبْعَةٍ فِي عِلْمِ اللهِ ثُمَّ اغْتَسِلِي، حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكِ قَدْ طَهُرْتِ وَاسْتَنْقَيْتِ، فَصَلِّي أَرْبَعاً وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَوْ ثَلَاثاً وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي فَإِنَّ ذَلِكَ يُجْزِيكِ، وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي فِي كُلِّ شَهْرٍ كَمَا تَحِيضُ النِّسَاءُ وَكَمَا يَطْهُرْنَ بِمِيقَاتِ حَيْضِهِنَّ وَطُهْرِهِنَّ، وَإِنْ قَوِيتِ عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي الظُّهْرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ، فَتَغْتَسِلِينَ ثُمَّ تُصَلِّينَ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ جَمِيعاً ثُمَّ تُؤَخِّرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءَ ثُمَّ تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الْفَجْرِ وَتُصَلِّينَ فَكَذَلِكَ فَافْعَلِي وَصَلِّي وَصُومِي إِنْ قَدَرْتِ عَلَى ذَلِكَ وَهَذَا أَحَبُّ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ.

Hamna bint Džahš kaže: "Imala sam jako i dugotrajno krvarenje. Otišla sam Božijem Poslaniku, a.s., da ga pitam i obavijestim o tome. Našla sam ga u kući moje sestre Zejneb bint Džahš: 'Božiji Poslaniče, imam jako i dugotrajno krvarenje. Šta da činim? Ne mogu ni klanjati ni postiti.' - 'Opisat ću ti tkaninu', reče joj Božiji Poslanik, a.s., 'koja će ti zaustaviti krv.' Ona reče: 'To neće biti dovoljno.' 'Stegni se pojasom.' - 'Krv je doista jaka', reče ona. 'Preporučit ću ti dvije stvari. Dovoljno je da jednu od njih izvršiš. Ti znaš bolje koja ti odgovara.' Reče joj: 'Doista te šejtan na ovaj način želi omesti u tvojoj vjeri. Neka ti šest ili sedam dana bude menstruacija. Nakon toga okupaj se sve dok se ne očistiš. Klanjaj i posti dvadeset četiri ili dvadeset tri dana i noći. To će ti biti dovoljno. Svakog mjeseca odredi sebi period menstruacije i čistoće kao kod ostalih žena. A ako si kadra, okupaj se pa klanjaj podne-namaz kasnije, a ikindiju na vrijeme; zatim klanjaj akšam kasnije, a jaciju na vrijeme, okupavši se prije spajanja tih namaza, a okupati se trebaš i da bi klanjala sabah. Tako klanjaj

i posti, ako možeš.' 'Ovo je meni draže', dodade Božiji Poslanik, a.s."[290]

El-Hattabi u komentaru ovog hadisa kaže: "Ova žena nije ranije imala mjesečno pranje, niti joj se mijenjala boja krvi. Krvarenje je trajalo sve dok je nije svladalo. Božiji Poslanik, s.a.v.s., uputio ju je na uobičajeni period mjesečnice kod žena i na uobičajeni jedan mjesečni ciklus. To se vidi iz riječi: 'Svakog mjeseca odredi sebi period menstruacije i čistoće kao kod ostalih žena.' Ovo se uzima za osnov kijasa (analogije) stanja žena kada je u pitanju menstruacija, trudnoća, punoljetstvo i slično";

c) nepostojanje ciklusa, uz mogućnost razlikovanja menstrualne krvi od obične. U ovoj situaciji orijentirat će se prema razlikovanju, na osnovu hadisa:

عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ أَبِي حُبَيْشٍ أَنَّهَا كَانَتْ تُسْتَحَاضُ، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ دَمُ الْحَيْضِ فَإِنَّهُ أَسْوَدُ يُعْرَفُ، فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَأَمْسِكِي عَنِ الصَّلَاةِ، فَإِذَا كَانَ الْآخَرُ فَتَوَضَّئِي وَصَلِّي فَإِنَّمَا هُوَ عِرْقٌ.

Fatima bint Ebu Hubejš, imala je istihazu, pa joj je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako je to menstrualna krv, onda je poznate crne boje. U tom slučaju nemoj klanjati. Ako je drukčija, uzmi abdest i klanjaj, jer je to onda krv iz vena."

Propisi u vezi sa ženama u istihazi

Propisi su sljedeći:

a) nije potrebno kupati se radi namaza ili slično, osim onda kada menstruacija prestaje. Ovo je mišljenje većine ranije i kasnije uleme;

b) obavezna je uzimati abdest za svaki namaz, prema hadisu koji bilježi El-Buhari: "...zatim uzmi abdest za svaki namaz." Prema Malikovom mišljenju, lijepo je uzeti abdest za svaki namaz, a obavezno je samo ukoliko se abdest izgubi na neki drugi način;

---

[290] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji kaže da je ovo hasen-sahih hadis. "Pitao sam o njemu El-Buharija, pa mi on reče da je hasen", kaže Et-Tirmizi. Ahmed za ovaj hadis kaže da je hasen-sahih.

c) prije abdesta potrebno je isprati spolni organ i prekriti ga platnom ili pamukom, kako bi se uklonila i umanjila nečistoća. Ako se ovim ne spriječi istjecanje krvi, može se stegnuti remen. To nije obavezno, već preporučeno;

d) abdest se ne uzima prije nastupanja vremena, prema mišljenju većine uleme, zato što je ovo nužno čišćenje koje se ne može obavljati prije propisanog vremena;

e) mužu je dozvoljeno spolno općiti s njom za vrijeme njenog krvarenja, prema mišljenju većeg dijela uleme, zato što ne postoji dokaz koji to zabranjuje. Ibn Abbas kaže: "Mužu je dozvoljeno spolno općiti sa ženom u istihazi. Ona klanja, a namaz je svetiji od toga."[291]

Znači: ako joj je, dok krvari, dozvoljeno obavljati namaz za koji je potrebna najveća čistoća, onda joj je dozvoljeno i spolno općenje. Prenosi se da je s Ikrimom bint Hamne muž spolno općio tokom njenog krvarenja.[292]

f) one se smatraju čistim: mogu klanjati, postiti, boraviti u i'tikafu, učiti Kur'an, dodirivati i nositi Mushaf i izvršavati sve ibadete. Ovo je općeprihvaćeno mišljenje.[293]

---

[291] Bilježi El-Buhari.

[292] Ovo predanje bilježe Ebu Davud i El-Bejheki, a En-Nevevi smatra da je hasen.

[293] Menstrualna krv jeste neugodnost, dok je krv istihaze prirodna. Zato u prvom slučaju nije dozvoljeno izvršavati ibadete, a u drugom jeste.

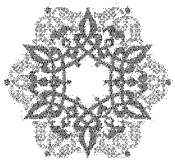

NAMAZ

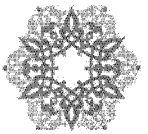

NAMAZ

Namaz je ibadet koji obuhvata određene riječi i pokrete. Počinje tekbirom (veličanjem Allaha, dž.š.), a završava predavanjem selama.

VAŽNOST NAMAZA U ISLAMU

Namaz u islamu ima veću važnost od bilo kojeg drugog ibadeta. To je stup vjere. Bez njega nema vjere. Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ.

"Glava svega jeste islam, namaz je njen stup, a džihad je njen vrhunac."

To je prvi ibadet kojim je Allah obavezao ljude. To je ostvareno u noći Miradža, bez posrednika.

Enes kaže: "Poslaniku, s.a.v.s., bilo je propisano pedeset namaza u noći kada je uzdignut na nebo. Zatim se broj smanjivao sve dok nije došao do pet. Tada se čuo poziv: 'Muhammede, Moje se riječi ne mogu mijenjati. Za ovih pet imat ćeš nagradu kao za pedeset.'"[1]

Namaz je prvo za što će čovjek polagati račun

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ قُرْطٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ عَلَيْهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ فَإِنْ صَلُحَتْ صَلُحَ سَائِرُ عَمَلِهِ، وَإِنْ فَسُدَتْ فَسُدَ سَائِرُ عَمَلِهِ.

[1] Ahmed, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji kaže da je sahih.

Abdullah ibn Kurt kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prvo za što će čovjek odgovarati na Sudnjem danu jeste namaz; pa ako mu namaz bude ispravan, bit će mu ispravna i ostala djela, a ako ne bude, neće mu biti ispravna ni ostala djela."[2]

Namaz je posljednja oporuka koju je Božiji Poslanik, s.a.v.s., uputio svome umetu pred smrt. Na posljednjim izdisajima rekao je:

الصَّلاَةَ الصَّلاَةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ.

"Namaz, namaz i oni nad kojima imate vlast."

Namaz je posljednji znak vjere koji će nestati

Kada on nestane, nestat će i vjere u potpunosti. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

لَتُنْقَضَنَّ عُرَى الإِسْلاَمِ عُرْوَةً عُرْوَةً، فَكُلَّمَا انْقَضَتْ عُرْوَةٌ تَشَبَّثَ النَّاسُ بِالَّتِي تَلِيهَا، فَأَوَّلُهُنَّ نَقْضًا الْحُكْمُ وَآخِرُهُنَّ الصَّلاَةُ.

"Veze će se islama jedna po jedna pokidati. Kako se koja bude kidala, ljudi će prelaziti na sljedeću. Prvo će nestati suđenja po islamu, a posljednje što će nestati jeste namaz."[3]

Prateći ajete Kur'ana plemenitog možemo primijetiti da se namaz u nekim slučajevima spominje uz zikr:

﴿إِنَّ الصَّلاَةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ وَلَذِكْرُ اللهِ أَكْبَرُ﴾

"Molitva, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno; obavljanje molitve najveća je poslušnost!"[4];

﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّى * وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾

"Postići će šta želi onaj koji se očisti i spomene ime Gospodara svoga pa molitvu obavi!"[5]

---

[2] Et-Taberani.

[3] Predanje Ebu Umame, koje bilježi Ibn Hibban.

[4] El-Ankebut, 45.

[5] El-E'la, 14-15.

﴿وَأَقِمِ الصَّلاَةَ لِذِكْرِي﴾

"...i molitvu obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!"[6]

Nekada se namaz spominje uz zekat:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلاَةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾

"A vi molitvu obavljajte i zekat dajite"[7];

jedanput uz strpljivost:

﴿وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ﴾

"Pomozite sebi strpljenjem i molitvom."[8];

a na nekoliko mjesta uz kurban:

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾

"...zato se Gospodaru svome moli i kurban kolji."[9];

﴿قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾

"Reci: 'Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, Koji nema saučesnika; to mi je naređeno i ja sam prvi musliman."[10]

U nekim slučajevima namazom se počinju ili završavaju neka dobra djela, kao što je slučaj sa sljedećim ajetima:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلاَتِهِمْ خَاشِعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلاَّ عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاء ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ * أُوْلَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ * الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

---

[6] Ta-Ha, 14.
[7] El-Bekara, 110.
[8] El-Bekara, 45.
[9] El-Kevser, 2.
[10] El-En'am, 162-163.

"Ono što žele – vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju, i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, i koji milostinju udjeljuju, i koji stidna mjesta svoja čuvaju – osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju; i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu, i koji molitve svoje na vrijeme obavljaju – oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti."[11]

Islam toliku važnost pridaje namazu da ne dozvoljava njegovo izostavljanje ni kod kuće ni na putu, ni u sigurnosti ni u strahu.

Uzvišeni kaže:

﴿حَافِظُواْ عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُواْ لِلَّهِ قَانِتِينَ * فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنتُمْ فَاذْكُرُواْ اللهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ﴾

"Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte. Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući. A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali."[12]

Način obavljanja namaza u ratu i strahu jeste sljedeći:

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُواْ مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَن يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُواْ إِنَّ الْكَافِرِينَ كَانُواْ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا * وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُواْ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُواْ فَلْيَكُونُواْ مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّواْ فَلْيُصَلُّواْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُواْ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَاحِدَةً وَلاَ جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَى أَن تَضَعُواْ أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُواْ حِذْرَكُمْ إِنَّ اللهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا * فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَاذْكُرُواْ اللهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَى جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُواْ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾

[11] El-Mu'minun, 1-11.

[12] El-Bekara, 238-9.

"Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite, i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti. Nevjernici su vam, doista, otvoreni neprijatelji. Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju. A kada molitvu završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u sigurnosti obavljajte molitvu u potpunosti, jer je vjernicima propisano da u određeno vrijeme molitvu obavljaju."[13]

Strogo je zabranjeno zanemarivanje namaza, a žestoko se prijeti onima koji ga ostavljaju:

﴿ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴾

"A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći."[14]

﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ * الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴾

"A teško onima koji, kada molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju."[15]

Stoga što namaz spada u velike stvari koje zahtijevaju posebnu uputu, Ibrahim, a.s., molio je svoga Gospodara da on i njegovo potomstvo obavljaju namaz:

﴿ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ * رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ﴾

[13] En-Nisa, 101-3.
[14] Merjem, 59.
[15] El-Maun, 4-5.

("Rabbidž'alnī mukīmes-salāti ve min zurrijetī. Rabbenā ve tekabbel duā. Rabbenā-gfir lī ve li vālidejje ve lil-mu'minīne jevme jekūmul-hisāb.") **"Gospodaru moj, daj da ja i neki potomci moji obavljamo molitvu; Gospodaru naš, Ti usliši molbu moju! Gospodaru naš, oprosti meni, i roditeljima mojim, i svim vjernicima – na Dan kad se bude polagao račun!"**[16]

ŠTA ZNAČI OSTAVLJANJE NAMAZA

Napuštanje namaza zbog nevjerovanja ili osporavanja tog propisa predstavlja kufr i izlazak iz okvira islama, prema konsenzusu svih muslimana. Što se tiče onoga ko ostavi namaz vjerujući da je to obaveza, ali mu lijenost i neopravdana zauzetost ne dozvoljavaju da ga obavlja, hadisi jasno ukazuju na to da je ta osoba nevjernik koga treba ubiti. Hadisi koji govore o tome da je ostavljanje namaza nevjerovanje jesu sljedeći:

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ.

Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Između čovjeka i kufra (nevjerovanja) jeste ostavljanje namaza"[17];

عَنْ بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمُ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ.

Burejda prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ugovor koji razlikuje nas i nevjernike jeste namaz, pa ko ga ostavi učinio je nevjerstvo"[18];

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ ذَكَرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا فَقَالَ: مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ تَكُنْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ.

---

[16] Ibrahim, 40-41.

[17] Ahmed, Muslim, Ebu Davud, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

[18] Ahmed i autori *Sunenā*.

Abdullah ibn Amr ibn el-As prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., jednog dana spomenuo namaz rekavši: "Ko bude revnosno i redovno obavljao namaz, to će mu biti svjetlo, dokaz i spas na Sudnjem danu. Ko ne bude čuvao namaz neće imati svjetla, dokaza niti spasa. Na Sudnjem danu bit će s faraonom, Hamanom i Ubejjem ibn Halefom."[19]

Svrstavanje onoga ko ostavlja namaz s predvodnicima nevjernika na ahiretu znači da taj postupak predstavlja kufr. Ibn El-Kajjim kaže: "Ostavljanje namaza može biti usljed zauzetosti imetkom, vladavinom, upravljanjem ili trgovinom. Ko ostavi namaz zbog imetka bit će s Karunom; ko ga ostavi zbog vladavine, bit će s faraonom; ko ga ostavi zbog upravljanja, bit će s Hamanom, a ko ga ostavi zbog trgovine, bit će s Ubejjem ibn Halefom";

Abdullah ibn Šekik el-Ukajli kaže: "Ashabi Muhammeda, s.a.v.s., nisu nijedan postupak smatrali nevjerovanjem osim ostavljanja namaza"[20];

Muhammed ibn Nasr el-Mirvezi kaže: "Čuo sam Ishaka kako govori: 'Vjerodostojno se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao da je onaj ko ostavlja namaz nevjernik.'" To je bio stav učenjaka od vremena Muhammeda, s.a.v.s.: "Onaj ko namjerno i bez razloga propusti namaz, pa namasko vrijeme istekne, nije vjernik";

Ibn Hazm kaže: "Stav Omera, Abdurrahmana ibn Avfa, Muaza ibn Džebela, Ebu Hurejre i drugih ashaba jeste taj da je onaj ko namjerno ostavi jedan farz-namaz i njegovo vrijeme prođe – nevjernik i odmetnik. Nije poznato da se neko protivi ovim ashabima."

Ovo navodi El-Munziri u knjizi *Et-Tergibu vet-terhibu* (Poticaji i upozorenja). Zatim kaže: "Jedan broj ashaba i njihovih nasljednika smatra da nije vjernik onaj ko namjerno propusti namaz sve dok ne prođe vrijeme. Među njima su: Omer ibn El-Hattab, Abdullah ibn Mesud, Abdullah ibn Abbas, Muaz ibn Džebel, Džabir ibn Abdullah, Ebu Ed-Derda, r.a.

---

[19] Ahmed, Et-Taberani, Ibn Hibban. Niz prenosilaca je dobar.

[20] Et-Tirmizi i El-Hakim, koji kaže da je ovaj hadis sahih prema uvjetima El-Buharija i Muslima.

Osim ashaba, ovakav stav zastupaju: Ahmed ibn Hanbel, Ishak ibn Rahevejh, Abdullah ibn El-Mubarek, En-Nehai, El-Hakem ibn Utejba, Ebu Ejjub Es-Sihtijani, Ebu Davud Et-Tajalisi, Ebu Bekr ibn Ebu Šejba, Zuhejr ibn Harb i drugi, Allah im se smilovao.

Hadisi koji govore o obavezi ubijanja tih osoba jesu sljedeći:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عُرَى الْإِسْلَامِ وَقَوَاعِدُ الدِّينِ ثَلَاثَةٌ، عَلَيْهِنَّ أُسِّسَ الْإِسْلَامُ، مَنْ تَرَكَ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ فَهُوَ بِهَا كَافِرٌ حَلَالُ الدَّمِ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَالصَّلَاةُ الْمَكْتُوبَةُ، وَصَوْمُ رَمَضَانَ.

Abdullah ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Islam i vjera počivaju na tri stvari; ko napusti jednu od njih nevjernik je, i dozvoljeno ga je ubiti, a to su: svjedočenje da nema boga osim Allaha, propisani namaz i post ramazana."[21]

U drugom predanju stoji:

مَنْ تَرَكَ مِنْهُمْ وَاحِدَةً بِاللهِ كَافِرٌ، وَلَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ، وَقَدْ حَلَّ دَمُهُ وَمَالُهُ.

"Ko ostavi jednu od njih ne vjeruje u Allaha. Od njega neće biti primljeni ni farzovi ni nafile. Dozvoljeno ga je ubiti i imetak mu oduzeti";

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Ibn Omer prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi dok ne posvjedoče da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, i dok ne počnu klanjati i davati zekat. Kada to urade, zaštitit će svoje živote i imetke od mene, izuzev ako to bude islamsko pravo zahtijevalo. A njihov je konačni obračun kod Uzvišenog Allaha"[22];

---

[21] Ebu Ja'la s dobrim nizom prenosilaca.

[22] El-Buhari i Muslim.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهُ يُسْتَعْمَلُ عَلَيْكُمْ أُمَرَاءُ فَتَعْرِفُونَ وَتُنْكِرُونَ، فَمَنْ كَرِهَ فَقَدْ بَرِئَ وَمَنْ أَنْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ وَلَكِنْ مَنْ رَضِيَ وَتَابَعَ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَا نُقَاتِلُهُمْ؟ قَالَ: لَا، مَا صَلُّوا.

Ummu Selema prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: ""Zavladat će nad vama vođe od kojih ćete vidjeti i dobra i zla, pa ko im bude osporavao to zlo opravdao se; ko bude prezirao njihove postupke spasio se, ali propali su oni koji će time biti zadovoljni i koji će ih slijediti!' Rekoše: 'Allahov Poslaniče! Zar da se ne borimo protiv njih?' Poslanik odgovori: 'Ne, sve dok vidite da obavljaju namaz.""[23]

Ovdje se vidi da je prepreka borbi protiv nepravednih vladara to što oni obavljaju namaz.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: بَعَثَ عَلِيٌّ – وَهُوَ بِالْيَمَنِ – إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذُهَيْبَةٍ فَقَسَمَهَا بَيْنَ أَرْبَعَةٍ، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللهِ اتَّقِ اللهَ، فَقَالَ: وَيْلَكَ، أَوَلَسْتُ أَحَقَّ أَهْلِ الْأَرْضِ أَنْ يَتَّقِيَ اللهَ؟ ثُمَّ وَلَّى الرَّجُلُ، فَقَالَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلَا أَضْرِبُ عُنُقَهُ؟ فَقَالَ: لَا، لَعَلَّهُ أَنْ يَكُونَ يُصَلِّي. فَقَالَ خَالِدٌ: وَكَمْ مِنْ رَجُلٍ يَقُولُ بِلِسَانِهِ مَا لَيْسَ فِي قَلْبِهِ! فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي لَمْ أُؤْمَرْ أَنْ أُنَقِّبَ عَنْ قُلُوبِ النَّاسِ وَلَا أَشُقَّ بُطُونَهُمْ.

Ebu Seid kaže: "Alija je iz Jemena poslao Poslaniku, s.a.v.s., nešto malo zlata koje on raspodijeli na četiri dijela. Jedan mu čovjek reče: 'Boj se Allaha, Božiji Poslaniče!' On odgovori: 'Teško tebi! A ima li ko preči od mene na ovoj zemlji da se boji Allaha?' Kada ovaj čovjek ode, Halid ibn Velid reče: 'Božiji Poslaniče, da mu odsiječem glavu?' 'Nemoj, on vjerovatno klanja', odgovori Poslanik, s.a.v.s. 'Koliko ljudi jezikom kaže ono što ne nosi u srcu?', reče Halid. 'Nije mi naređeno da kontrolišem srca ljudi niti da otvaram njihove duše', reče mu Poslanik, s.a.v.s."[24]

Ovaj hadis također nam govori o slučaju u kojem je namaz bio razlog neubijanja. To znači da neklanjanje namaza povlači za sobom ubijanje.

---

[23] Muslim.

[24] Sažeto iz hadisa koji prenose El-Buhari i Muslim.

Stav nekih učenjaka

Doslovni smisao navedenih hadisa ukazuje na to da ostavljanje namaza povlači za sobom nevjerovanje i ubistvo. Međutim, veliki broj ranije i kasnije uleme, poput Ebu Hanife, Malika i Eš-Šafija, smatra da onaj ko ostavi namaz nije nevjernik, već da je teški grešnik kojem treba dati priliku da se pokaje. Ukoliko se ne pokaje, onda će dobiti smrtnu kaznu, prema mišljenju Malika, Eš-Šafija i drugih. Ebu Hanifa smatra da takvog čovjeka treba uhapsiti sve dok ne počne klanjati.

Hadisi koji govore o nevjerovanju odnose se na one koji zaista ne vjeruju da je namaz propisan i smatraju da je dozvoljeno propustiti namaze. Kao potporu svom mišljenju navode neke uopćene dokaze, kao što je ajet:

﴿إِنَّ اللهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء﴾

"Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehe od toga, kome On hoće"[25]

i hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ فَتَعَجَّلَ كُلُّ نَبِيٍّ دَعْوَتَهُ وَإِنِّي اخْتَبَأْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَهِيَ نَائِلَةٌ – إِنْ شَاءَ اللهُ – مَنْ مَاتَ لاَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svaki je poslanik imao svoju dovu kojom se molio za svoje sljedbenike, i koja mu je bila primljena i uslišana. Ja sam svoju dovu odložio za Sudnji dan, kada ću posredovati (šefaatom) i moliti za svoje sljedbenike, i ona će, inšallah, biti dar onome od vas koji umre ne pripisujući ništa Allahu kao drugo!"[26]

Predanje istog prenosioca zabilježeno je kod El-Buharija:

أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ.

[25] En-Nisa, 116.

[26] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

"Najsretniji (najdostojniji) čovjek mojim zauzimanjem (šefaatom) na Sudnjem danu bit će onaj koji kaže: 'La ilahe illallah' ('Nema drugog boga osim Allaha') čistog, vjernog i iskrenog srca."

Rasprava o ostavljanju namaza

Es-Subki u knjizi *Tabekat eš-šafi'ije* (Generacije šafijskih učenjaka) navodi raspravu između imama Eš-Šafija i Ahmeda, r.a., o čovjeku koji ostavlja namaz. Eš-Šafi kaže: "Ahmede, zar smatraš da je on nevjernik?" "Smatram." "Ako je nevjernik, kako može primiti islam?" "Tako što će reći: 'Nema boga osim Allaha. Muhammed je Božiji poslanik'", odgovori Ahmed. "A ako bude neprestano to izgovarao?" "Postat će musliman kada počne klanjati", kaza Ahmed. Eš-Šafi reče: "Namaz nevjernika nije ispravan niti zbog namaza čovjek postaje musliman." Imam Ahmed nakon toga zašuti, neka im se Allah smiluje.

Eš-Ševkanijev stav

Eš-Ševkani smatra da je ispravan stav da se čovjek zbog ostavljanja namaza proglašava nevjernikom koga treba ubiti. U vjerodostojnim hadisima čovjek koji ostavlja namaz naziva se tim imenom. Jedini razlog za davanje takve karakteristike jeste ostavljanje namaza. Taj postupak daje za pravo upotrebu tog naziva. Sve ono što oponenti govore nije obavezujuće. Mi kažemo: "Nije isključeno da neke vrste nevjerovanja ne isključuju oprost i zasluživanje šefaata. Primjer za to jeste nevjerovanje sljedbenika kible kroz činjenje nekih grijeha koje je Zakonodavac nazvao nevjerovanjem. Zato nema potrebe za tumačenjima čijim se uskim putevima neki ljudi kreću."

Ko je obavezan obavljati namaz

Namaz je dužan obavljati svaki punoljetan, umno zdrav musliman, prema hadisu:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ.

Aiša, r.a., prenosi od Poslanika, s.a.v.s.: "Od trojice se dižu pera (tj. ne pišu se njihova djela): spavača dok se ne probudi, djeteta dok ne bude punoljetno i maloumnog dok ne ozdravi."[27]

Namaz djeteta

Iako dijete nije obavezano namazom, njegovi mu staratelji trebaju naređivati da ga obavlja kada napuni sedam godina, a u desetoj godini mogu ga i udariti ukoliko propusti namaz. Na taj način dijete će se navići obavljati namaz kada postane punoljetno.

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا إِذَا بَلَغُوا عَشْرًا، وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.

Amr ibn Šuajb, posredstvom svoga oca i djeda, prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Naređujte svojoj djeci da klanjaju kad navrše sedam godina, a i udarite ih radi namaza kada navrše deset godina i razdvojite ih u postelji."[28]

---

[27] Hadis bilježe Ahmed, autori *Sunena* i El-Hakim, koji kaže da je vjerodostojan prema uvjetima El-Buharija i Muslima. Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen.

[28] Hadis bilježe: Ahmed, Ebu Davud i El-Hakim, koji kaže da je ovaj hadis vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima.

BROJ OBAVEZNIH NAMAZA

Uzvišeni Allah propisao je pet namaza u toku jednog dana i noći.

عَنِ ابْنِ مُحَيْرِيزٍ أَنَّ رَجُلاً مِنْ بَنِي كِنَانَةَ يُدْعَى الْمُخْدَجِي، سَمِعَ رَجُلاً بِالشَّامِ يُدْعَى أَبَا مُحَمَّدٍ يَقُولُ: الْوِتْرُ وَاجِبٌ، قَالَ: فَرُحْتُ إِلَى عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ عُبَادَةُ: كَذَبَ أَبُو مُحَمَّدٍ ! سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ عَلَى الْعِبَادِ، فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئاً اسْتِخْفَافاً بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ.

Ibn Muhajriz prenosi kako je jedan čovjek iz plemena Benu Kinane po imenu Muhdedži u Šamu čuo čovjeka po imenu Ebu Muhammed kako govori da je vitr-namaz vadžib, obavezan. "Došao sam Ubadi ibn Es-Samitu, pa ga obavijestio o tome, a on mi reče: 'Pogriješio je Ebu Muhammed. Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Allah je ljudima propisao pet namaza. Ko ih bude izvršavao u potpunosti, bez propusta, Allah se obavezuje da će ga uvesti u Džennet. A ko ih ne bude izvršavao, Allah nema nikakve obaveze. Ako hoće, kaznit će ga, a ako hoće, oprostit će mu.'"[29]

U Ibn Madžinoj verziji stoji:

وَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ قَدِ انْتَقَصَ مِنْهُنَّ شَيْئاً اسْتِخْفَافاً بِحَقِّهِنَّ.

"...ko ih bude obavljao izostavljajući neke dijelove smatrajući ih nevažnim..."

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ أَنَّ أَعْرَابِيّاً جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَائِرَ الشَّعْرِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَخْبِرْنِي مَا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ مِنَ الصَّلَوَاتِ؟ فَقَالَ: الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ إِلاَّ أَنْ تَطَوَّعَ شَيْئاً . فَقَالَ: أَخْبِرْنِي مَاذَا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ مِنَ الصِّيَامِ؟ فَقَالَ: شَهْرَ رَمَضَانَ، إِلاَّ

[29] Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

أَنْ تَطَوَّعَ شَيْئاً ! فَقَالَ: أَخْبِرْنِي مَاذَا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ مِنَ الزَّكَاةِ؟ قَالَ: فَأَخْبَرَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَرَائِعِ الْإِسْلَامِ كُلِّهَا فَقَالَ: وَالَّذِي أَكْرَمَكَ لَا أَتَطَوَّعُ شَيْئاً وَلَا أَنْقُصُ مِمَّا فَرَضَ اللهُ عَلَيَّ شَيْئاً ! فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ، أَوْ: دَخَلَ الْجَنَّةَ إِنْ صَدَقَ.

Talha ibn Ubejdullah prenosi da je neki pustinjak razbarušene kose upitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Allahov Poslaniče! Obavijesti me šta mi je Allah od namaza propisao?" "Pet dnevnih namaza, osim ako ti želiš klanjati nafilu", reče mu Poslanik. Ovaj ponovo upita: "Obavijesti me šta mi je Allah propisao od posta?" "Mjesec ramazan, osim ako ti želiš postiti nafilu", odgovori Poslanik. "Obavijesti me šta mi je Allah propisao od zekata..." Zatim ga je Poslanik, s.a.v.s., obavijestio o načelima islama, te je ovaj na kraju rekao: "Tako mi Onoga Koji te je počastio Istinom, niti ću ikakvu nafilu dodati tome, a niti ću izostaviti bilo šta od onoga što mi je Allah propisao." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Spasio se ako je bio iskren" ili: "Ući će u Džennet ako je bio iskren."[30]

NAMASKA VREMENA

Postoje određena vremena u kojima se namaz mora obaviti, po kur'anskom ajetu:

﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾

"...obavljajte molitvu u potpunosti, jer je vjernicima propisano da u određeno vrijeme molitvu obavljaju."[31]

Kur'an ukazuje na ova vremena:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ﴾

"I obavljajte molitvu početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrđava. To je pouka za one koji pouku žele"[32]**;**

[30] El-Buhari i Muslim.

[31] En-Nisa, 103.

[32] Hud, 114.

﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾

"Obavljaj propisane molitve kad sunce s polovine neba krene, pa do noćne tmine, i molitvu u zoru, jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju"[33];

﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَمِنْ آنَاءِ اللَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَى﴾

"...i obavljaj molitvu, hvaleći Gospodara svoga, prije izlaska Sunca i prije zalaska njegova, i obavljaj je u noćnim časovima, i na krajevima dana – da bi bio zadovoljan."[34]

عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِي قَالَ: كُنَّا جُلُوساً عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ فَقَالَ: إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لاَ تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ. فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لاَ تُغْلَبُوا عَلَى صَلاَةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا، فَافْعَلُوا ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا﴾

Džerir ibn Abdullah el-Bedželi, r.a., kaže: "Jedne noći sjedili smo s Poslanikom, s.a.v.s., kad se on zagleda u mjesec, koji je bio pun, i reče: 'Na Sudnjem danu vidjet ćete vašeg Gospodara kao što vidite ovaj mjesec i nećete biti ometani kada Ga budete gledali! A ako ne budete prisiljeni da klanjate namaz neposredno prije izlaska i zalaska sunca, onda nemojte to činiti', a zatim je proučio ajet: **'Veličaj Gospodara svoga i zahvaljuj Mu prije sunčeva izlaska i prije zalaska.'"**[35]

Ovo su namaska vremena o kojima Kur'an govori.

U hadisima su detaljno određena ova vremena.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرِ الْعَصْرُ، وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ، وَوَقْتُ صَلاَةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبِ الشَّفَقُ، وَوَقْتُ صَلاَةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ، وَوَقْتُ صَلاَةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعِ الشَّمْسُ وَإِذَا طَلَعَتِ

[33] El-Isra, 78.

[34] Ta-Ha, 120.

[35] Ta-Ha, 130. Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنِ الصَّلاَةِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ.

Abdullah ibn Amr prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Vrijeme podne-namaza nastupa kada sunce pređe polovinu neba, a čovjekova sjenka bude dugačka koliko i on, i to traje sve do ikindije. Vrijeme ikindije nastupa prije nego što sunce požuti. Akšam nastupa prije nego što rumenila nestane. Jacija traje do polovine druge trećine noći. Sabah-namaz traje od zore do izlaska sunca. Nemoj klanjati dok Sunce izlazi, jer ono doista izlazi između šejtanovih rogova."[36]

Džabir ibn Abdullah pripovijeda da je Poslaniku, s.a.v.s., jednom prilikom došao Džibril i rekao: "Ustani i klanjaj!" On je klanjao podne kada je sunce prešlo polovinu neba. Popodne mu je rekao: "Ustani i klanjaj!" Poslanik, s.a.v.s., klanjao je ikindiju kada su stvari imale sjenke svoje dužine. U akšam je došao i rekao: "Ustani i klanjaj!" Poslanik, s.a.v.s., klanjao je kada je sunce zašlo. Kada je nastupilo jacijsko vrijeme, rekao mu je: "Ustani i klanjaj!" On je klanjao jaciju kada je nestalo crvenila. Sutradan mu je došao kada je zora zarudjela, pa u podne. Naredio mu je da klanja. On je klanjao podne kada su stvari imale sjenku svoje dužine. Zatim je došla ikindija, pa je i nju klanjao kada je svaka stvar imala dvostruko dužu sjenku. Akšam je klanjao u isto vrijeme kao i prethodne večeri. Jacija je nastupila kada je prošla polovina noći, ili je rekao: "... trećina noći." Klanjao je jaciju. Sutradan mu je Džibril došao kada je horizont bio obasjan i naredio da klanja. Zatim mu reče: 'Između ova dva trenutka jeste vrijeme sabaha.'"[37]

Vrijeme podne-namaza

Iz prethodno navedenih hadisa vidi se da vrijeme podne-namaza traje od prelaska sunca preko polovine neba (zenita) pa dok stvari ne dobiju sjenku svoje dužine, ne računajući sjenku u zenitu. Preporučeno je odgoditi podne-namaz u velikim vrućinama, kako se ne bi izgubila

[36] Muslim.

[37] Ahmed, En-Nesai, Et-Tirmizi. El-Buhari smatra da je ovo najvjerodostojnije predanje koje se riče namaskih vremena.

skrušenost. Inače, ovaj namaz treba obavljati u prvo vrijeme. Dokaz za ovo jeste predanje Enesa: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je u hladnim danima početkom, a u toplim krajem namaskog vremena"[38];

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ الظُّهْرَ فَقَالَ: أَبْرِدْ! ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ: أَبْرِدْ!، مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، حَتَّى رَأَيْنَا فَيْءَ التُّلُولِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ.

Ebu Zerr, r.a., pripovijeda: "Kada smo putovali s Poslanikom, s.a.v.s., mujezin je htio proučiti ezan za podne. 'Sačekaj', reče mu. Zatim mu je to ponovio dva ili tri puta, sve dok nismo ugledali sjenke brežuljaka. Tada reče: 'Velika je vrućina zapah Džehennema. Na velikim vrućinama odgodite namaz'"[39], tj. klanjajte ga pred kraj podnevskog vremena!

Granica odgađanja

Hafiz (Ibn Hadžer) u *Fethu* kaže: "Ulema ima različita gledišta u vezi s granicom odgađanja. Neki kažu da treba čekati dok sjenka ne bude duža za jedan lakat od dužine u zenitu; neki za četvrtinu dužine; neki za trećinu; neki za polovinu, itd. Međutim, treba se orijentirati prema situaciji vodeći računa da se ne zakasni s namazom.

Vrijeme ikindije

Ikindijsko vrijeme nastupa kada stvari dobiju sjenku svoje dužine, ne računajući sjenku zenita, i traje do zalaska sunca.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko stigne obaviti jedan rekat ikindije prije zalaska sunca stigao je na taj namaz."[40]

---

[38] El-Buhari.

[39] El-Buhari i Muslim.

[40] Bilježe ga: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ebu Davud, Ibn Madža i Ahmed.

El-Bejhekijeva verzija ovog hadisa glasi:

مَنْ صَلَّى مِنَ الْعَصْرِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى مَا بَقِيَ بَعْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ لَمْ يُفْتْهُ الْعَصْرُ.

"Ko klanja jedan rekat ikindija-namaza prije zalaska sunca, a zatim klanja ostalo nakon zalaska taj nije propustio ikindiju."

Odabrano i pokuđeno vrijeme

Odabrano i preporučeno vrijeme prestaje sunčevim žutilom. Ovo je smisao navedenih hadisa Džabira i Abdullaha ibn Omera. Odgoditi namaz nakon žutila, iako je dozvoljeno, pokuđeno je ukoliko se to čini bez razloga.

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تِلْكَ صَلاَةُ الْمُنَافِقِ، يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا، لاَ يَذْكُرُ اللهَ إِلاَّ قَلِيلاً.

Enes prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "To je namaz dvoličnjaka. On sjedi i čeka da sunce dođe između šejtanovih rogova. Tada ustaje, nabrzinu klanja četiri rekata gotovo ne spomenuvši Allaha."[41]

En-Nevevi u *Komentaru Muslima* kaže: "Naši istomišljenici smatraju da ikindija-namaz ima pet vremena:

1. preporučeno; 2. odabrano; 3. dozvoljeno bez pokude;
4. dozvoljeno uz pokudu i 5. opravdano vrijeme.

Preporučeno je prvo vrijeme. Odabrano vrijeme traje dok stvari ne dobiju dvostruko dužu sjenku. Dozvoljeno vrijeme traje do sunčevog žutila. Dozvoljeno vrijeme uz pokudu jeste vrijeme od sunčevog žutila do zalaska sunca, a opravdano vrijeme jeste ono kada se ikindija klanja u podnevsko vrijeme radi puta ili zbog kiše. Klanjati ikindiju u jedno od ovih vremena jeste pravovremeno, a sve je ostalo nadoknađivanje."

[41] Bilježe ga navedeni autori, osim El-Buharija i Ibn Madže.

Blagovremeno klanjati u oblačnim danima

عَنْ بُرَيْدَةَ الْأَسْلَمِي قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فِي غَزْوَةٍ فَقَالَ: بَكِّرُوا بِالصَّلَاةِ فِي الْيَوْمِ الْغَيْمِ، فَإِنَّ مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ.

Burejda el-Eslemi kaže: "Kad smo bili u jednoj bici s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., on nam reče: 'Požurite s namazom u oblačnim danima. Onome ko propusti ikindiju bit će poništena dobra djela.'"[42]

Ibn El-Kajjim propuštanje namaza dijeli na dvije vrste: potpuno, bez namjere nadoknađivanja, povlači za sobom poništenje djela, i ograničeno ostavljanje u određenom danu, povlači poništenje djela tog određenog dana.

Ikindija je srednji namaz

Uzvišeni kaže:

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ والصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

"Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte."

Postoje vjerodostojni hadisi koji nedvosmisleno ukazuju na to da se pod srednjim namazom podrazumijeva ikindija.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ: مَلَأَ اللهُ قُبُورَهُمْ وَبُيُوتَهُمْ نَارًا كَمَا شَغَلُونَا عَنْ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ.

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na dan Bitke na Hendeku rekao: "Allah im grobove i kuće ispunio vatrom, zato što su nas odvratili od srednjeg namaza sve dok sunce nije zašlo."[43]

Muslim, Ahmed i Ebu Davud navode verziju:

شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى – صَلَاةِ الْعَصْرِ.

"Odvratili su nas od srednjeg namaza, ikindije."

---

[42] Ahmed i Ibn Madža.

[43] El-Buhari i Muslim.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَلاَةِ الْعَصْرِ حَتَّى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ وَاصْفَرَّتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَغَلُونَا عَنِ الصَّلاَةِ الْوُسْطَى مَلأَ اللهُ أَجْوَافَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا .

Ibn Mesud veli: "Idolopoklonici su odvratili Božijeg Poslanika, s.a.v.s., od ikindija-namaza sve dok sunce nije pocrvenjelo i požutjelo. On tada reče: 'Odvratili su nas od srednjeg namaza, ikindije. Allah im napunio utrobe i grobove vatrom!'"[44]

Vrijeme akšam-namaza

Akšamsko vrijeme počinje zalaskom sunca i početkom noći. Traje sve dok se ne izgubi večernje rumenilo. Dokaz za to jeste hadis:

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَقْتُ صَلاَةِ الْمَغْرِبِ إِذَا غَابَتِ الشَّمْسُ مَا لَمْ يَسْقُطِ الشَّفَقُ .

Abdullah ibn Amr, veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Akšamsko vrijeme traje od zalaska sunca do nestanka rumenila."[45]

Od Ebu Musaa prenosi se da je neko upitao Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o namaskim vremenima. On navede ovaj hadis, dodajući: "Naredio mu je da klanja akšam-namaz kada se sunce izgubilo. Drugog dana odgodio je namaz sve do nestanka rumenila. Zatim reče: 'Između ovoga dvoga treba klanjati.'"

En-Nevevi u *Komentaru Muslima* kaže: "Učenjaci našeg mezheba[46] naginju ka prihvaćanju mišljenja o dozvoljavanju odgađanja namaza sve dok rumenila ne nestane. Može se klanjati u bilo kojem vremenu dok rumenilo traje, i nije grijeh klanjati nakon prvog vremena." Ovo je jedino ispravno rješenje. A što se tiče navedenog hadisa u kojem stoji da je Džibril u isto vrijeme klanjao akšam oba dana, on ukazuje na to da je preporučeno akšam klanjati u prvo vrijeme. Postoje hadisi koji to jasno ističu.

---

[44] Ahmed, Muslim i Ibn Madža.

[45] Muslim.

[46] En-Nevevi je bio pripadnik šafijskog mezheba. (Prim. prev.)

عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَزَالُ أُمَّتِي عَلَى الْفِطْرَةِ مَا صَلَّوْا الْمَغْرِبَ قَبْلَ طُلُوعِ النُّجُومِ.

Saib ibn Jezid prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Moj će umet biti u izvornoj vjeri sve dok bude klanjao akšam prije pojave zvijezda."[47]

U *Musnedu* se bilježi predanje:

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلُّوا الْمَغْرِبَ لِفِطْرِ الصَّائِمِ وَبَادِرُوا طُلُوعَ النُّجُومِ.

Ebu Ejjuba el-Ensarija u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Klanjajte akšam kada postači iftare, prije nego što se zvijezde pojave."

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se predanje Rafija ibn Hadidža: "S Poslanikom, s.a.v.s., klanjali smo akšam tako rano da smo mogli vidjeti gdje nam strijela pada." U istoj zbirci bilježi se predanje Seleme ibn El-Ekvee u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao akšam kada bi sunce zašlo i počeo padati mrak.

Vrijeme jacija-namaza

Jacijsko vrijeme nastupa nestankom rumenila i traje do polovine noći. Aiša, r.a., kaže: "Jaciju su klanjali u periodu između nestanka rumenila i prve trećine noći."[48]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ لاَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُؤَخِّرُوا الْعِشَاءَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِهِ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da se ne plašim da ću opteretiti svoj umet, naredio bih mu da odgodi jacija-namaz do trećine ili polovine noći."[49]

---

[47] Ahmed i Et-Taberani.

[48] El-Buhari.

[49] Bilježe ga Ahmed, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji ga smatra sahihom.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: انْتَظَرْنَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً بِصَلاَةِ الْعِشَاءِ حَتَّى ذَهَبَ نَحْوٌ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ. قَالَ: فَجَاءَ فَصَلَّى بِنَا ثُمَّ قَالَ: خُذُوا مَقَاعِدَكُمْ، فَإِنَّ النَّاسَ قَدْ أَخَذُوا مَضَاجِعَهُمْ، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِي صَلاَةٍ مُنْذُ انْتَظَرْتُمُوهَا، لَوْلاَ ضَعْفُ الضَّعِيفِ وَسَقَمُ السَّقِيمِ وَحَاجَةُ ذِي الْحَاجَةِ لأَخَّرْتُ هَذِهِ الصَّلاَةَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ.

Ebu Seid kaže: "Čekali smo jedne noći Božijeg Poslanika, s.a.v.s., na jaciji sve dok nije prošlo oko pola noći. Tada je došao, predvodio nas u namazu i nakon toga rekao: 'Zauzmite svoja mjesta, jer su ljudi zauzeli svoje postelje. Vi ste u namazu od onog trenutka od kada ste ga počeli iščekivati. Da nije slabih, bolesnih i ljudi u obavezama, odgodio bih ovaj namaz do sredine noći."[50]

Ovo je odabrano vrijeme.

Dozvoljeno vrijeme klanjanja jacije traje do zore.

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ الصَّلاَةَ حَتَّى يَجِيءَ وَقْتُ الصَّلاَةِ الْأُخْرَى.

Ebu Katade prenosi hadis u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Doista u spavanju nema podbacivanja. Podbacio je onaj ko nije klanjao namaz prije nastupanja drugog namaza."[51]

Navedeni hadis o namaskim vremenima ukazuje na to da vrijeme svakog namaza traje do početka vremena drugog namaza, osim sabaha čije se vrijeme ne završava početkom podnevskog, već, kako su se učenjaci složili, s izlaskom sunca.

[50] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža, En-Nesai i Ibn Huzejma. Niz je prenosilaca ovog hadisa sahih.

[51] Muslim.

Preporučenost odgađanja jacije

Bolje je klanjati jaciju pred završetak odabranog vremena, tj. polovinom noći. Dokaz za to jeste sljedeći hadis:

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: أَعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى ذَهَبَ عَامَّةُ اللَّيْلِ، حَتَّى نَامَ أَهْلُ الْمَسْجِدِ ثُمَّ خَرَجَ فَصَلَّى فَقَالَ: إِنَّهُ لَوَقْتُهَا لَوْ لَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي.

Aiša, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., jedne noći je odgodio namaz, tako da je prošao veći dio noći, a ljudi su zaspali u džamiji. Tada je izišao, klanjao i nakon toga kazao: "Ovo je njeno vrijeme, kad se ne bih bojao da ću opteretiti svoj umet."[52]

Navedeni hadisi Ebu Hurejre i Ebu Seida imaju isto značenje kao i Aišini hadisi. Svi ukazuju na to da je preporučeno i bolje odgoditi namaz. Poslanik, s.a.v.s., nije htio ustrajati u tome kako ne bi otežao klanjačima. On je uočavao raspoloženje klanjača. Nekada bi požurio s namazom, a nekada bi ga odgodio. Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne u vrelini nakon zenita, ikindiju dok je sunce čisto i akšam kada sunce zađe. Jaciju je nekada klanjao ranije, a nekada bi je odgodio. Kada bi vidio da su se ljudi okupili, onda bi klanjao ranije, a kada bi vidio da odugovlače, klanjao bi kasnije. A sabah bi Poslanik, s.a.v.s., klanjao ranom zorom."[53]

Spavanje prije jacije i razgovor poslije nje

Pokuđeno je spavati prije jacije i razgovarati poslije nje, prema hadisu Ebu Berzaa el-Eslemija u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., preporučivao da se jacija odgodi, da se ne spava prije nje i ne razgovara poslije nje.[54] Ibn Mesud veli: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., branio nam je da sijelimo poslije jacije."[55] Razlog ove pokuđenosti jeste u tome što spavanje može spriječiti čovjeka da obavi jaciju u pohvaljeno vrijeme i u

[52] Muslim i En-Nesai.
[53] El-Buhari i Muslim.
[54] El-Buhari, Muslim, Ebu Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn Madža i Ahmed.
[55] Ibn Madža.

džematu, kao što sijeljenje čovjeku oduzima korisno vrijeme. Međutim, ako ga ima ko probuditi na namaz u slučaju da spava prije jacije, i ako razgovara o nečem dobrom, to nije pokuđeno. Ibn Omer kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., probdio je cijelu noć s Ebu Bekrom, govoreći o jednoj, za muslimane, važnoj stvari, a ja sam bio s njim."[56] Ibn Abbas veli: "Spavao sam u kući Mejmune kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., bio kod nje. Htio sam vidjeti Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako klanja noću. On je razgovarao jedno vrijeme sa svojom suprugom, zatim je zaspao."[57]

Vrijeme sabah-namaza

Sabahsko vrijeme počinje pojavom prave zore i traje do izlaska sunca, kao što je navedeno u citiranom hadisu.

Pohvalno je požuriti s namazom

Lijepo je klanjati sabah u prvo vrijeme, prema predanju u kojem Ebu Mesud el-Ensari navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao jednom prilikom sabah u sam cik zore, a drugi put kada se razvidjelo. Nakon toga klanjao je namaz u cik zore, sve do svoje smrti i nije čekao da se razvidi.[58] Aiša kaže: "Vjernice su prisustvovale sabah-namazu s Poslanikom, s.a.v.s. zamotane u svoje ogrtače. Vraćale bi se kući nakon namaza i niko ih nije mogao poznati zbog tame."[59]

Što se tiče vjerodostojnog hadisa:

عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَصْبِحُوا بِالصُّبْحِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِأُجُورِكُمْ.

Rafia ibn Hadidž prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Osvanite sa sabahom (čekajte svanuće sabahom), imat ćete veću nagradu" ili, u drugoj verziji:

أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ . . .

---

[56] Ahmed i Et-Tirmizi, koji ovaj hadis smatra hasenom.

[57] Muslim.

[58] Ebu Davud i El-Bejheki. Niz je prenosilaca vjerodostojan.

[59] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

"Zarudite sa sabahom"[60], ovdje se misli na završetak sabah-namaza, a ne na početak. Znači, oduljite učenje u namazu tako da po vidjelu završite, kao što je činio Božiji Poslanik, s.a.v.s. On je na tom namazu znao učiti od šezdeset do stotinu ajeta. Ovaj hadis, možda, želi ukazati na potrebu provjere pojave zore, kako se ne bi klanjalo prije vremena.

Klanjati jedan rekat u namaskom vremenu

Ko klanja makar jedan rekat prije isteka vremena taj je klanjao namaz na vrijeme.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko klanja rekat namaza na vrijeme, taj je obavio cio namaz na vrijeme."[61]

Ovaj stav obuhvata sve namaze. El-Buhari navodi: "Kada neko od vas obavi sedždu ikindija-namaza prije nego što zađe sunce, neka upotpuni namaz; kada neko od vas obavi sedždu sabah-namaza prije izlaska sunca, neka upotpuni namaz." Ovdje se pod sedždom podrazumijeva rekat.

Ovi hadisi naznačuju da obavljanje jednog rekata sabaha ili ikindije prije isteka vremena nije pokuđeno, iako se obavlja u pokuđeno vrijeme. Također, to se smatra pravovremeno obavljenim namazom, premda nije dozvoljeno bez razloga toliko odgađati namaz.

Prespavati ili zaboraviti namaz

Ko prespava namaz ili ga zaboravi obaviti, obavit će ga onoga trenutka kada ga se sjeti.

قَالَ أَبُو قَتَادَةَ: ذَكَرُوا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَوْمَهُمْ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ فِي الْيَقْظَةِ فَإِذَا نَسِيَ أَحَدُكُمْ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا.

---

[60] Bilježe ga peterica, a Ibn Hibban i Et-Tirmizi smatraju ga sahihom.

[61] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

Ebu Katade kaže: "Ljudi su Poslaniku, s.a.v.s., spomenuli kako ponekad prespavaju namaz. On reče: 'Ne može se podbaciti u spavanju, već u budnosti. Ko zaboravi namaz ili ga prespava neka klanja onda kada se sjeti.'"[62]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَسِيَ صَلاَةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا لاَ كَفَّارَةَ لَهَا إِلاَّ ذَاكَ.

Enes, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko zaboravi namaz neka ga klanja kada se sjeti. To je jedini način iskupljenja."[63]

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَرَيْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ عَرَسْنَا فَلَمْ نَسْتَيْقِظْ حَتَّى أَيْقَظَنَا حَرُّ الشَّمْسِ. فَجَعَلَ الرَّجُلُ مِنَّا يَقُومُ دَهْشاً إِلَى طُهُورِهِ قَالَ: فَأَمَرَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَسْكُتُوا، ثُمَّ ارْتَحَلْنَا فَسِرْنَا حَتَّى إِذَا ارْتَفَعَتِ الشَّمْسُ تَوَضَّأَ ثُمَّ أَمَرَ بِلاَلاً فَأَذَّنَ ثُمَّ صَلَّى الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ، ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّيْنَا فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَلاَ نُعِيدُهَا فِي وَقْتِهَا مِنَ الْغَدِ ؟ فَقَالَ: أَيَنْهَاكُمْ رَبُّكُمْ تَعَالَى عَنِ الرِّبَا وَيَقْبَلُهُ مِنْكُمْ؟

Imran ibn Husajn kaže: "Putovali smo s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., po noći. Zaspali smo krajem noći i tek nas je sunčeva toplota probudila. Ljudi počeše omamljeni ustajati da uzimaju abdest. Poslanik, s.a.v.s., naredi im da se smire. Nastavili smo put sve dok se sunce nije izdiglo. Tada je uzeo abdest, rekao Bilalu da prouči ezan i klanjao dva rekata sabahskog sunneta. Zatim je proučen ikamet, pa smo klanjali. 'Božiji Poslaniče', upitaše ljudi, 'hoćemo li sutra ponoviti namaz u sabahsko vrijeme?' 'Zar će Allah vama zabraniti kamatu, a uzimati je od vas?'"[64]

---

[62] En-Nesai i Et-Tirmizi, koji kaže da je sahih.

[63] El-Buhari i Muslim.

[64] Ahmed i drugi.

Vrijeme kada je zabranjeno klanjati

Zabranjeno je klanjati poslije sabaha sve dok sunce ne izađe i uzdigne se u visinu koplja, zatim dok je u zenitu i nakon ikindije dok ne zađe.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ صَلاَةَ بَعْدَ صَلاَةِ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ، وَلاَ صَلاَةَ بَعْدَ صَلاَةِ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ.

Ebu Seid prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ne smije se klanjati poslije ikindije sve dok sunce ne zađe, niti poslije sabaha dok sunce ne izađe."[65]

عَمْرو بْنُ عَبَسَةَ قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، أَخْبِرْنِي عَنِ الصَّلاَةِ، قَالَ: صَلِّ صَلاَةَ الصُّبْحِ ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلاَةِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَتَرْتَفِعَ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ، وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ، ثُمَّ صَلِّ فَإِنَّ الصَّلاَةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ حَتَّى يَسْتَقِلَّ الظِّلُّ بِالرُّمْحِ ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلاَةِ فَإِنَّ حِينَئِذٍ تُسْجَرُ جَهَنَّمُ فَإِذَا أَقْبَلَ الْفَيْءُ فَصَلِّ فَإِنَّ الصَّلاَةَ مَشْهُودَةٌ مَحْضُورَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ، ثُمَّ أَقْصِرْ عَنِ الصَّلاَةِ حَتَّى تَغْرُبَ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَحِينَئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الْكُفَّارُ.

Amr ibn Abesa kaže: "Upitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o namazu. On mi reče: "Klanjaj sabah i nakon toga prestani[66], sve dok sunce ne izađe i uzdigne se. Doista ono izlazi između šejtanskih rogova, i tada mu se nevjernici klanjaju. Nakon toga klanjaj, jer namaz posjećuju i gledaju meleki. Nemoj klanjati ni kada sunce stigne na sredinu neba, jer se tada razbuktava Džehennem. Kada se sjenke počnu produžavati, klanjaj sve do ikindije, jer namaz posjećuju i gledaju meleki. Nakon ikindije nemoj klanjati, sve dok sunce ne zađe. Ono zalazi između šejtanskih rogova, i u tom trenutku nevjernici mu se klanjaju."[67]

---

[65] El-Buhari i Muslim.

[66] En-Nevevi kaže: "U to vrijeme šejtan približava svoju glavu suncu kako bi izgledalo da se poklonici sunca klanjaju njemu. Na taj način on i njegovi sljedbenici imaju mogućnost ometati vjernike u namazu i zbog toga je zabranjeno klanjati u to vrijeme, kao što je zabranjeno klanjati na mjestima gdje oni borave."

[67] Ahmed i Muslim.

Ukba ibn Amir kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je klanjati i ukopavati mrtve[68] u tri vremena: dok sunce ne izađe i uzdigne se, na sredini dana i u vrijeme dok zalazi."[69]

Mišljenje fikhskih učenjaka o klanjanju poslije sabaha i ikindije

Većina uleme smatra da je dozvoljeno naklanjati propuštene namaze nakon sabaha i ikindije, prema hadisu Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u kojem se kaže:

مَنْ نَسِيَ صَلاَةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا .

"Ko zaboravi obaviti namaz neka ga klanja kada se sjeti."[70]

Što se tiče dobrovoljnog, nafila-namaza, to je mekruh, prema mišljenju ashaba: Alije, Ibn Mesuda, Zejda ibn Sabita, Ebu Hurejre i Ibn Omera. Omer je kažnjavao udaranjem onoga ko klanja dva rekata poslije ikindije u prisustvu ashaba bez ikakve osude. Halid ibn el-Velid također je to radio. Klanjati u to vrijeme pokuđeno je i prema mišljenju tabiina: Hasana el-Basrija, Seida ibn el-Musejjeba, kao i prema mišljenju imama mezheba Ebu Hanife i Malika. Eš-Šafi smatra da je dozvoljen namaz s povodom[71], poput tehijjetul-mesdžida ili namaza poslije abdesta u ovim vremenima, na osnovu činjenice da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao podnevski sunnet nakon ikindije.

Hanbelije smatraju da je haram klanjati dobrovoljni namaz u ovim vremenima. Iz toga izuzimaju dva rekata tavafa, na osnovu sljedećeg hadisa:

عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ، لا تَمْنَعُوا أَحَداً طَافَ بِهَذَا الْبَيتِ وصَلَّى أَيَّةَ سَاعَةٍ شَاءَ مِنْ لَيلٍ أَوْ نَهَارٍ.

---

[68] Ovdje se pod zabranom ukopavanja misli na namjerno odgađanje dženaze sve do ovog vremena. Ukoliko se to dogodi bez namjere, nema pokuđenosti.

[69] Bilježe ga Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

[70] El-Buhari i Muslim.

[71] Ovo je mišljenje najispravnije.

Džubejr ibn Mut'im, prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O Benu Abdimenafe, ne zabranjujte nikome da obilazi ovu Kuću i klanja u bilo koje vrijeme noći ili dana."[72]

Mišljenje uleme o klanjanju pri izlasku i zalasku sunca, i dok je ono u zenitu

Hanefije smatraju da namaz obavljen u ovo vrijeme nije ispravan, bez obzira na to da li se radi o obaveznom ili dobrovoljnom namazu, naklanjanom ili redovnom. Iz toga izuzimaju ikindiju toga dana, dženaza-namaz (ako nastupi u bilo koje vrijeme, klanjat će se bez zapreke) i sedždei-tilavet, ako se u ovo vrijeme prouči jedan od ajeta sa sedždom. Ebu Jusuf iz ovoga izuzima dobrovoljni namaz petkom u vrijeme zenita.

Šafije smatraju da je pokuđeno klanjati dobrovoljne namaze koji nemaju povoda. Što se tiče farzova uopće, dobrovoljnih namaza s povodom, nafile petkom u vrijeme zenita, nafile u Mekanskom haremu, to je dozvoljeno bez pokude.

Kod malikija, zabranjeno je klanjati nafile u vrijeme izlaska ili zalaska sunca, makar one imale povod. U tu grupu svrstavaju zavjetni namaz, sedždei-tilavet i dženaza-namaz, koji se, ipak, može klanjati ako postoji bojazan da će kod mejita doći do promjene. Dozvoljavaju farzi-ajn namaze koji se redovno obavljaju ili naklanjavaju. Sve je namaze, po njima, dozvoljeno klanjati u vrijeme zenita. U *Komentaru Muvettaa* Badži kaže: "U *Mebsutu* Ibn Vehb navodi da su Malika pitali o namazu polovinom dana. On je odgovorio: 'Zatekao sam ljude kako petkom klanjaju u sredini dana, mada se u nekim hadisima to zabranjuje. Ja to ne zabranjujem zato što sam zatekao ljude da u to vrijeme klanjaju, ali mi, u isto vrijeme, to nije drago zato što je zabranjeno.'"

Hanbelije smatraju da nafile ne treba započinjati u jedno od ta tri vremena, bez obzira na to da li se radi o namazu s povodom ili ne, da li se klanja u Meki ili u nekom drugom gradu, u petak ili neki drugi dan. Izuzetak je namaz tehijjetul-mesdžid, koji se klanja petkom. On je, po njihovom mišljenju, dozvoljen bez pokude u vrijeme zenita i tokom

[72] Bilježe ga autori *Sunena*, a sahihom ga smatraju Ibn Huzejma i Et-Tirmizi.

hutbe. Po njihovom mišljenju haram je klanjati dženazu u to vrijeme, osim ako postoji bojazan da će se mejit uščuti. Tada je dozvoljeno klanjati. Dozvoljeno je nadoknaditi prošle namaze, klanjati zavjetni namaz i dva rekata nakon tavafa, u jedno od ova tri vremena.[73]

Dobrovoljni namaz poslije nastupanja zore, prije sabaha

عَنْ يَسَارٍ مَوْلَى بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: رَآنِي ابْنُ عُمَرَ وَأَنَا أُصَلِّي بَعْدَ مَا طَلَعَ الْفَجْرُ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَيْنَا وَنَحْنُ نُصَلِّي هَذِهِ السَّاعَةَ فَقَالَ: لِيُبَلِّغْ شَاهِدُكُمْ غَائِبَكُمْ أَنْ لاَ صَلاَةَ بَعْدَ الصُّبْحِ إِلاَّ رَكْعَتَيْنِ.

Jesar, Ibn Ammarov rob, prenosi kako ga je Ibn Omer vidio dok je klanjao poslije izlaska sunca, pa je rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao je među nas dok smo klanjali u ovo vrijeme, pa nam je rekao: 'Neka prisutni obavijeste odsutne da se poslije svitanja mogu klanjati samo dva rekata.'"[74]

Ovaj je hadis slab, ali ima više verzija koje jedna drugu jačaju, čineći ga valjanim za argumentaciju o pokuđenosti klanjanja više od dva rekata sabahskog sunneta nakon svitanja. Ovo mišljenje zastupa Ševkani. Hasan, Eš-Šafi i Ibn Hazm smatraju da je poslije svitanja dozvoljeno klanjati bilo koju nafilu. Malik se ograničava na opravdano propušten namaz. On navodi da su mu kazali kako su Abdullah ibn Abbas, Kasim ibn Muhammed i Abdullah ibn Amir ibn Rebia klanjali vitr-namaz poslije svitanja i kako je Abdullah ibn Mesud rekao: "Ne bi me mučilo kada bih se zatekao na vitr-namazu dok uči ikamet za sabah." Jahja ibn Seid kaže: "Ubada ibn es-Samit bio je imam ljudima. Jednog jutra izađe na sabah. Mujezin poče učiti ikamet, a on ga zaustavi dok ne klanja vitr. Nakon toga predvodio je sabah-namaz." Seid ibn Džubejr kaže da je Ibn Abbas ustao iz sna i rekao svom slugi: "Idi vidi šta ljudi rade!" U to vrijeme on je bio slijep. Sluga ode da vidi i kada se vrati, reče mu da su se ljudi vratili sa sabaha. Ibn Abbas ustade, klanja vitr-namaz i nakon njega sabah.

---

[73] Mišljenja su imama ovdje navedena zbog snage argumenata svih.

[74] Ahmed i Ebu Davud.

Dobrovoljni namaz tokom ikameta

Pokuđeno je klanjati dobrovoljni namaz kada nastupi vrijeme za farz.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada se prouči ikamet za namaz (kada nastupi vrijeme farza), može se klanjati samo redovni namaz."

U drugoj verziji stoji:

. . . إِلَّا الَّتِي أُقِيمَتْ.

"...osim onoga čiji je ikamet proučen."[75]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَرْجِسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ، وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةِ الْغَدَاءِ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ، ثُمَّ دَخَلَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا سَلَّمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا فُلَانُ، بِأَيِّ الصَّلَاتَيْنِ اعْتَدَدْتَ، بِصَلَاتِكَ وَحْدَكَ أَمْ بِصَلَاتِكَ مَعَنَا ؟

Abdullah ibn Serdžis kaže: "Ušao je jedan čovjek u džamiju dok je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah-namaz. Klanjao je dva rekata u kutu džamije, a zatim se priključio Božijem Poslaniku, s.a.v.s. Kad je predao selam, Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Čovječe, zbog kojeg si namaza došao – onoga koji si klanjao sam ili onoga koji si klanjao s nama?'"[76]

Ova Poslanikova, s.a.v.s., osuda, bez naredbe da se namaz ponovi, govori o tome da je taj namaz ispravan, iako je pokuđen.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ أُصَلِّي وَأَخَذَ الْمُؤَذِّنُ فِي الْإِقَامَةِ، فَجَذَبَنِي نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: أَتُصَلِّي الصُّبْحَ أَرْبَعاً ؟

Ibn Abbas kaže: "Jednom sam bio u namazu kada je mujezin počeo učiti ikamet. Allahov Poslanik, s.a.v.s., povuče me i reče: 'Zar ćeš klanjati četiri rekata sabaha?'"[77]

---

[75] Ahmed, Muslim i autori *Sunena*.

[76] Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

[77] El-Bejheki, Et-Taberani, Ebu Davud et-Tajalisi, Ebu Ja'la i El-Hakim, koji za ovaj hadis kaže da podliježe uvjetima El-Buharija i Muslima.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِي رَضِيَ اللهُ عَنْه قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلاً يُصَلِّي رَكْعَتَيِ الْغَدَاةِ حِينَ أَخَذَ الْمُؤَذِّنُ يُؤَذِّنُ، فَغَمَزَ مَنْكِبَهُ وَقَالَ: أَلَا كَانَ هَذَا قَبْلَ هَذَا ؟

Ebu Musa el-Eš'ari, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio čovjeka kako klanja dva rekata sunneta dok je mujezin učio ikamet. Dotakao ga je po ramenu i rekao: "Ovo je preče od toga."[78]

[78] Hadis bilježi Et-Taberani, a El-Iraki kaže da mu je niz prenosilaca dobar.

EZAN

Ezan je izviješće o nastupanju namaskog vremena određenim riječima. Time se postiže poziv na zajedničko obavljanje namaza (džemat) i manifestiraju islamski obredi i simboli. On je vadžib ili mendub. El-Kurtubi i neki drugi učenjaci kažu: "Ezan, usprkos malobrojnosti svojih riječi, sadrži pitanja akaida, zato što počinje veličinom, govori o Allahovom postojanju i savršenosti, zatim nastavlja govoriti o jedinosti i negaciji višeboštva; zatim potvrđuje poslanstvo Muhammeda, s.a.v.s., potom poziva na posebnu pokornost nakon svjedočenja o poslanstvu, zato što se pokornost spoznaje samo putem Poslanika, s.a.v.s., zatim poziva na spas, vječni život. U tome se krije naznaka budućeg svijeta. Zatim je ponovljeno ono što treba naglasiti."

Vrijednost ezana

O vrijednosti ezana i onih koji ga uče postoje brojni hadisi. Spomenut ćemo neke.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي الْأَذَانِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَ الصُّبْحِ لَأَتَوْهَا وَلَوْ حَبْوًا .

Ebu Hurejra veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada bi ljudi znali šta se krije (tj. kakva nagrada) u ezanu (tj. njegovom učenju) i prvom safu, te kada ne bi našli drugog načina (da odrede kome će to pripasti) osim izvlačenja strelica, to bi i učinili. A kada bi znali šta se krije (koja je vrijednost i nagrada) u prispijevanju na namaz dok se on otpočinje početnim tekbirom (tj. nekašnjenjem), natjecali bi se da stignu na njega (tekbir). I kada bi znali šta se krije u jaciji i sabahu (u džematu), došli bi da ih klanjaju (u džamiji), pa makar i puzući."[79]

[79] El-Buhari i drugi.

عَنْ مُعَاوِيَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ الْمُؤَذِّنِينَ أَطْوَلُ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Muavija prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Mujezini će imati najduže vratove na Sudnjem danu."[80]

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ نَبِيَّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ وَالْمُؤَذِّنُ يُغْفَرُ لَهُ مَدَّ صَوْتِهِ وَيُصَدِّقُهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ سَمِعَهُ.

El-Bera ibn Azib kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah i Njegovi meleki blagoslove prvi saf. Mujezinu će biti oprošteno onoliko koliko mu je glas dosezao. Svjedočit će mu sve što ga je čulo: živa i neživa priroda, i imat će nagradu kao i svi koji budu klanjali s njim."[81]

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ ثَلَاثَةٍ لَا يُؤَذَّنُونَ وَلَا تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلَاةُ إِلَّا اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ.

Ebu ed-Derda čuo je Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Ako trojica ljudi ne uče ezan niti ikamet[82], Allah će ih prepustiti šejtanu."[83]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَ الْمُؤَذِّنُ مُؤْتَمَنٌ، اللَّهُمَّ أَرْشِدِ الْأَئِمَّةَ وَاغْفِرْ لِلْمُؤَذِّنِينَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Imam je jamac, a mujezin onaj koji osigurava. Bože, podari razboritost imamima i oprosti mujezinima."

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَعْجَبُ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي شَظِيَّةِ جَبَلٍ يُؤَذِّنُ لِلصَّلَاةِ وَيُصَلِّي، فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذِّنُ وَيُقِيمُ لِلصَّلَاةِ، يَخَافُ مِنِّي، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ.

---

[80] Ahmed, Muslim i Ibn Madža.

[81] El-Munziri kaže: "Ovaj hadis dobrog seneda bilježe Ahmed i En-Nesai."

[82] Tj. ako trojica ljudi zajedno ne klanjaju. (Prim. prev.)

[83] Ahmed.

Ukba ibn Amir navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah se divi pastiru na vrhu izbočene stijene, koji uči ezan i klanja. Allah tada kaže: 'Pogledajte ovog Mog roba. Uči ezan i ikamet za namaz, bojeći se Mene. Oprostio sam mu i uveo ga u Džennet.'"[84]

Razlog propisivanja ezana

Ezan je propisan prve godine po Hidžri. Razlog propisivanja objašnjen je u hadisima koje ćemo spomenuti.

عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا كَانَ يَقُولُ: كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلَاةَ، وَلَيْسَ يُنَادِي بِهَا أَحَدٌ، فَتَكَلَّمُوا يَوْماً فِي ذَلِكَ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: اتَّخِذُوا نَاقُوساً مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ قَرْناً مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ، فَقَالَ عُمَرُ: أَوَ لَا تَبْعَثُونَ رَجُلاً يُنَادِي بِالصَّلَاةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا بِلَالُ، قُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ.

Nafi prenosi riječi Ibn Omera, r.a.: "Muslimani su se okupljali radi obavljanja namaza bez ikakvog poziva. Jednog dana razgovarali su o tome. Neki rekoše: 'Neka to bude zvono, kao kod kršćana.' Drugi rekoše: 'Ne, nego rog, kao u jevreja.' Omer reče: 'Zašto ne odredite čovjeka koji će pozivati na namaz?' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Bilale, ustani i pozovi na namaz.'"[85]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ قَالَ: لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاقُوسِ لِيُضْرَبَ بِهِ النَّاسَ فِي الْجَمْعِ لِلصَّلَاةِ. وَفِي رِوَايَةٍ: وَهُوَ كَارِهٌ لِمُوَافَقَتِهِ النَّصَارَى، طَافَ بِي وَأَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَاقُوساً فِي يَدِهِ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا عَبْدَ اللهِ، أَتَبِيعُ النَّاقُوسَ؟ قَالَ: مَاذَا تَصْنَعُ بِهِ؟ قَالَ: فَقُلْتُ: نَدْعُو بِهِ إِلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَا خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ؟ قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: بَلَى، قَالَ: تَقُولُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

[84] Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.
[85] Ahmed i El-Buhari.

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. ثُمَّ اسْتَأْخَرَ غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ قَالَ: تَقُولُ إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ. فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا رَأَيْتُ، فَقَالَ: إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٍّ إِنْ شَاءَ اللهُ، فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَأَلْقِ عَلَيْهِ مَا رَأَيْتَ فَلْيُؤَذِّنْ بِهِ فَإِنَّهُ أَنْدَى صَوْتًا مِنْكَ. فَقُمْتُ مَعَ بِلَالٍ أُلْقِيهِ عَلَيْهِ وَيُؤَذِّنُ بِهِ، فَسَمِعَ بِذَلِكَ عُمَرُ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ فَخَرَجَ يَجُرُّ رِدَاءَهُ يَقُولُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَقَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ الَّذِي أُرِيَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَلِلَّهِ الْحَمْدُ.

Abdullah ibn Zejd ibn Abdurabbih kaže: "Kada je Božiji Poslanik, s.a.v.s., naredio da se udarom u zvono oglašava namaz...", u drugoj verziji stoji dodatak, "...nezadovoljan time što se poklapa s kršćanskim pozivom", "...sanjao sam čovjeka kako hoda oko mene. U ruci je nosio zvono. Upitah ga: 'Božiji robe, prodaješ li zvono?' 'Šta ćeš uraditi s njim?' 'Treba nam da oglasimo namaz.' Čovjek reče: 'Hoćeš li da ti kažem nešto što je bolje od toga?' 'Hoću', rekoh. 'Govori: 'Allah je najveći. Allah je najveći. Allah je najveći. Allah je najveći. Svjedočim da nema boga osim Allaha. Svjedočim da nema boga osim Allaha. Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik. Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik. Dođite na namaz. Dođite na namaz. Dođite na spas. Dođite na spas. Allah je najveći. Allah je najveći. Nema boga osim Allaha." Zatim se malo udalji od mene i dodade: 'Kada se uspostavlja džemat, prouči ikamet: 'Allah je najveći. Allah je najveći. Svjedočim da nema boga osim Allaha. Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik. Dođite na namaz. Dođite na spas. Nastupio je namaz! Nastupio je namaz! Allah je najveći. Allah je najveći. Nema boga osim Allaha." Ujutro sam obavijestio Božijeg Poslanika, s.a.v.s., o svome snu. On reče: 'To je istiniti san. Idi s Bilalom i poduči ga tome što si sanjao. Neka tim riječima oglasi namaz, njegov glas je prodorniji.' Otišao sam kod Bilala i izrecitirao mu riječi koje sam sanjao. On ih poče učiti. Kada je to čuo, Omer je istrčao iz kuće vukući

svoj ogrtač: 'Tako mi Onoga Koji te je s istinom poslao, sanjao sam isti ovakav san.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Neka je hvala Allahu.'"[86]

Način učenja ezana

Navode se tri načina učenja ezana:

prvi:

četiri puta ponoviti tekbir na početku, a dva puta ostalo, osim riječi tevhida. U ovom obliku ezan ima petnaest riječi. Dokaz za ovo jeste prethodni hadis Abdullaha ibn Zejda;

drugi:

četiri puta ponoviti tekbir, a ostalo proučiti uz eho. To bi značilo da mujezin prouči "Ešhedu en la ilahe illallah, ešhedu en la ilahe illallah, ešhedu enne Muhammeden resulullah, ešhedu enne Muhammeden resulullah" prvo spuštenim, a zatim visokim glasom. Ebu Mahzura kaže da ga je Poslanik, s.a.v.s., podučio ezanu koji se sastoji od devetnaest riječi"[87];

treći:

dvaput ponoviti tekbir, a četiri puta šehadet (uz eho). Ovaj oblik ezana ima sedamnaest riječi, a spomenut je u hadisu:

Ebu Mahzura kaže da ga je Božiji Poslanik, s.a.v.s., podučio ovom ezanu: "Allahu ekber. Allahu ekber. Ešhedu en la ilahe illallah. Ešhedu en la ilahe illallah. Ešhedu enne Muhammeden resulullah. Ešhedu enne Muhammeden resulullah." Zatim se vrati i dvaput izgovori: "Ešhedu en la ilahe illallah, ešhedu enne Muhammeden resulullah, hajje ales-salah, hajje alel-felah; Allahu ekber, Allahu ekber, la ilahe illallah."[88]

---

[86] Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža, Ibn Huzejma i Et-Tirmizi, koji kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

[87] El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai. Et-Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

[88] Bilježi Muslim.

Tesvib

Mujezin sabahskom ezanu treba dodati riječi (nakon "hajje ales-salah" i "hajje alel-felah"): "Es-salatu hajrun minen-neum" ("Namaz je bolji od spavanja"). Ebu Mahzura kaže: "Božiji Poslaniče, poduči me ezanu." On ga poduči i reče: "Kada učiš ezan za sabah, reci: 'Es-salatu hajrun minen-neum. Es-salatu hajrun minen-neum. Allahu ekber. Allahu ekber. La ilahe illallah.'"[89] Ovo se dodaje samo na sabahski ezan.

Način učenja ikameta

Navode se tri načina učenja ikameta:

prvi:

četiri puta ponoviti prvi tekbir, a ostalo proučiti po dva puta, osim posljednje rečenice, prema hadisu Ebu Mahzura koji prenosi da ga je Poslanik, s.a.v.s., podučio ikametu sastavljenom od sedamnaest riječi: "Allāhu ekber" (četiri puta), "ešhedu en lā ilāhe illallāh" (dva puta), "ešhedu enne Muhammeden resūlullāh" (dva puta), "hajje ales-salāh" (dva puta), "hajje alel-felāh" (dva puta), "kad kāmetis-salāh, Allāhu ekber, Allāhu ekber, lā ilāhe illallāh"[90];

drugi:

dva puta proučiti prvi i posljednji tekbir i "kad kāmetis-salāh", a ostalo izgovoriti po jedanput, što iznosi jedanaest riječi. U prethodnom hadisu Abdullaha ibn Zejda stoji:

ثُمَّ تَقُولُ إِذَا أَقَمْتَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاَةُ، اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ.

[89] Ahmed i Ebu Davud.

[90] El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai, a sahihom ga smatra Et-Tirmizi.

"Zatim, kada nastupi namaz, reci: 'Allāhu ekber, Allāhu ekber. Ešhedu en lā ilāhe illallāh. Ešhedu enne Muhammeden resūlullāh. Hajje ales-salāh. Hajje alel-felāh. Kad kāmetis-salāh. Kad kametis-salāh. Allāhu ekber. Allāhu ekber. Lā ilāhe illallāh'";

treći:

ovaj je način u svemu jednak prethodnom, osim što se riječi "kad kametis-salah" ne ponavljaju, već se jedanput izgovaraju. Ovaj se način sastoji od deset riječi. On je prihvaćen u malikijskom mezhebu zato što je to bila tradicija stanovnika Medine. Međutim, Ibn Kajjim kaže: "Ne prenosi se vjerodostojno od Božijeg Poslanika, s.a.v.s., učenje 'kad kametis-salah' jedanput." Ibn Abdulberr kaže: "Ove se riječi u svakoj verziji uče dvaput."

Dova kod ezana

Lijepo je da onaj ko čuje ezan uči sljedeće:

1. ponavlja riječi mujezina, osim riječi: "hajje ala es-salah" i "hajje alel-felah". Tada treba kazati: "Lā havle ve lā kuvvete illā billāh" ("Nema moći niti snage osim kod Allaha").

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čujete ezan, ponavljajte riječi ezana za mujezinom"[91]

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلاَةِ، قَالَ: لاَحَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلاَحِ، قَالَ: لاَحَوْلَ

[91] El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ebu Davud, Ibn Madža i Ahmed.

وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، ثُمَّ قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ، اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ، قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada mujezin kaže: 'Allah je najveći. Allah je najveći', vi kažite: 'Allah je najveći. Allah je najveći.' Kada kaže: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha', vi kažite: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha.' Kada kaže: 'Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik', kažite: 'Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik.' Kada kaže: 'Dođite na namaz!', vi kažite: 'Nema snage niti moći osim kod Allaha.' Kada kaže: 'Dođite na spas!', vi kažite: 'Nema snage niti moći osim kod Allaha.' Kada kaže: 'Allah je najveći, Allah je najveći', vi kažite: 'Allah je najveći, Allah je najveći.' I kada kaže: 'Nema boga osim Allaha', vi ponovite: 'Nema boga osim Allaha.' Ko to iz srca kaže ući će u Džennet."[92]

En-Nevevi kaže: "Učenjaci našeg mezheba[93] kažu: 'Ponavljanje riječi mujezina, osim riječi 'hajje ala es-salah' i 'hajje alel-felah' ('dođite na namaz' i 'dođite na spas') ukazuje na njegovo prihvatanje tih riječi. A 'hajje ala' jesu pozivi na namaz, i to može činiti samo mujezin, tako da oni koji slušaju trebaju izgovoriti riječi: 'Nema moći niti snage osim kod Allaha.' One predstavljaju potpuno prepuštanje Allahu."

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، كَنْزٌ مِنْ كُنُوزِ الْجَنَّةِ.

Ebu Musa el-Eš'ari prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Riječi: 'Nema moći niti snage osim kod Allaha' jesu dženetska riznica."[94]

Naši istomišljenici smatraju da to treba ponavljati svako ko sluša, bio čist, bez abdesta, džunup, žena u menstruaciji, mlad ili star. Ponavljanje riječi ezana spada u zikr, a sve ove kategorije ljudi zadužene su zikrom. Izuzetak je klanjač, onaj ko se nalazi u nužniku ili spolno opći. Kada

[92] Muslim i Ebu Davud.

[93] Misli se na šafijski mezheb. (Prim. prev.)

[94] Potvrđeno je predanje u dva *Sahiha*.

izađe iz nužnika, nastavit će s ponavljanjem. Ako se ezan čuje tokom učenja Kur'ana, zikra, predavanja ili slično, treba prekinuti s učenjem i pristupiti ponavljanju mujezinovih riječi. Nakon toga može nastaviti raniji posao.

Eš-Šafi i njegove pristalice kažu da čovjek koji klanja farz ili nafila-namaz ne treba ezan ponavljati, već izgovoriti riječi ezana nakon završetka namaza. U *Mugniju* stoji: "Ko uđe u džamiju i čuje glas mujezina, lijepo je da sačeka dok se ezan ne završi. Zatim će odjednom ponoviti čitav ezan, kako bi obedinio dvije koristi. Nije grijeh izostaviti ponavljanje i odmah pristupiti namazu." Na ovo ukazuje Ahmed;

2. da blagoslovi (donese salavat na) Poslanika, a.s., nakon ezana u jednom od navedenih oblika, zatim zatraži od Allaha *vesilu.*

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللهِ، وَأَرْجُوا أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ اللهَ لِيَ الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي.

Abdullah ibn Amr je čuo riječi Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Kada čujete mujezina, ponavljajte ono što on kaže, a zatim donesite salavat na mene, jer ko na mene donese jedan salavat, Allah će na njega donijeti deset salavata. Potom tražite od Allaha za mene vesilu. To je posebno mjesto u Džennetu koje je namijenjeno jednom Allahovom robu, a ja se nadam da ću to biti ja. Ko bude za mene tražio vesilu osigurat će sebi moje zauzimanje (šefaat) na Sudnjem danu."[95]

جَابِرٌ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبَّ هٰذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

[95] Muslim.

Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko nakon ezana kaže: 'Allāhumme Rabbe hāzihid-da'vetit-tāmme, ves-salātil-kā'imeh. Āti Muhammedenil-vesīlete vel-fedīleh, veb'ashu mekāmen mahmūdenillezī ve'adteh.' ('Allahu, Gospodaru ovog uzvišenog poziva i nastupajućeg namaza, podari Muhammedu vesilu, obdari ga dostojanstvom i visokim počastima i nakon proživljenja postavi ga na časni položaj, koji si mu obećao, Ti zaista nećeš Svoje obećanje izostaviti', imat će pravo na moj šefaat na Sudnjem danu.')"[96]

Dova nakon ezana

Period između ezana i ikameta jeste vrijeme kada se dove više primaju, i tada treba učiti što više dova.

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يُرَدُّ الدُّعَاءُ بَعْدَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ.

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dova između ezana i ikameta ne odbija se."[97]

Et-Tirmizi dodaje:

قَالُوا: مَاذَا نَقُولُ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: سَلُوا اللهَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

"'Šta da tražimo, Božiji Poslaniče?', upitaše ljudi. 'Tražite oprost i blagostanje na ovom i budućem svijetu', odgovori Božiji Poslanik, s.a.v.s."

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ الْمُؤَذِّنِينَ يَفْضُلُونَنَا، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: قُلْ كَمَا يَقُولُونَ، فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلْ تُعْطَهْ.

Abdullah ibn Amr prenosi da je neki čovjek rekao: "Božiji Poslaniče, mujezini su bolji od nas." Božiji Poslanik, s.a.v.s., odgovori: "Ponavljaj njihove riječi. Kada završiš, sve što budeš tražio bit će ti uslišano."[98]

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثِنْتَانِ لَا

[96] El-Buhari.

[97] Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

[98] Ahmed i Ebu Davud.

تُرَدَّانِ، أَوْ قَالَ: مَا تُرَدَّانِ، الدُّعَاءُ عِنْدَ النِّدَاءِ، وَعِنْدَ الْبَأْسِ حِينَ يُلْجِمُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا .

Sehl ibn Sad, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dva su vremena kada se ne odbija dova: kada uči ezan i u borbi kada se sukobe vojske."[99]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ أَذَانِ الْمَغْرِبِ: اللَّهُمَّ هٰذَا إِقْبَالُ لَيْلِكَ وَإِدْبَارُ نَهَارِكَ وَأَصْوَاتُ دُعَائِكَ فَاغْفِرْ لِي .

Ummu Selema kaže: "Naučio me je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da kod akšamskog ezana kažem: 'Allāhumme hāzā ikbālu lejlike ve idbāru nehārike ve asvātu duāike fagfir lī.' ('Gospodaru moj, Tvoja noć, evo, nastupa, a Tvoj dan odlazi. Ovo je odjek onih koji Ti dovu upućuju, pa oprosti mi.')"

Dova kod ikameta

Lijepo je ponoviti riječi ikameta, osim dijela: "Nastupio je namaz." Tada treba reći: "Ekāmehallāhu ve edāmehā." (Neka Allah dâ da se uvijek obavlja namaz.) Prenosi se od nekih Vjerovjesnikovih, s.a.v.s., ashaba da je Bilal počeo učiti ikamet i kad je rekao: "Kad kametis-salah" ("Već je uspostavljen namaz"), Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dao Allah da se uvijek obavlja namaz." Tako će govoriti, osim kad dođe do riječi: "Hajje ales-salah" i "Hajje alel-felah", a tada treba reći: "La havle ve la kuvvete illa billah." ("Nema moći niti snage osim kod Allaha.")

Preporučene stvari za mujezina

Kod mujezina pohvalne su sljedeće osobine:

1. da učenjem ezana teži Allahovom zadovoljstvu. Za to ne treba uzimati nagradu.

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، اجْعَلْنِي إِمَامَ قَوْمِي، قَالَ: أَنْتَ إِمَامُهُمْ وَاقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ، وَاتَّخِذْ مُؤَذِّناً لاَ يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْراً .

[99] Bilježi Ebu Davud s vjerodostojnim senedom.

Osman ibn Ebu el-As kaže: "Upitao sam: 'Božiji Poslaniče, učini me predvodnikom mog naroda.'[100] On reče: 'Ti si njihov predvodnik. Slijedi najslabijeg.[101] Uzmi mujezina koji za učenje ezana neće uzimati nagradu.'"[102]

U Et-Tirmizijevoj verziji stoji:

أَنِ اتَّخِذْ مُؤَذِّناً لاَ يَتَّخِذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْراً.

"Trebaš uzeti mujezina koji za učenje ezana neće uzimati nadoknadu."[103];

2. da bude čist od male i velike nečistoće (hadesa), prema hadisu:

عَنْ مُهَاجِرِ بْنِ قُنْفُذٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ: إِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي أَنْ أَرُدَّ عَلَيْهِ إِلاَّ أَنِّي كَرِهْتُ أَنْ أَذْكُرَ اللهَ إِلاَّ عَلَى طَهَارَةٍ.

Muhadžir ibn Kunfuz, r.a., veli da mu je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nisam mu uzvratio (selam) samo zato što nisam htio nečist spomenuti Allaha."[104]

Dozvoljeno je, uz pokudu, učiti ezan bez abdesta, prema šafijskom mezhebu. Ahmed, Ebu Hanifa i drugi ne smatraju to pokuđenim;

3. da stoji okrenut prema kibli. Ibn Munzir kaže: "Idžmaom je potvrđeno da stajanje pri učenju ezana spada u sunnet. Na taj će način glas dalje doprijeti. Sunnet je, također, okrenuti se prema kibli. Mujezini Božijeg Poslanika, s.a.v.s., učili su ezan okrenuti prema kibli. Pokuđeno je izostaviti okretanje prema kibli, ali je ezan ispravan";

4. da okrene glavu, vrat i prsa na desnu stranu kod riječi: "Dođite na namaz, dođite na namaz!", a na lijevu stranu kod riječi: "Dođite na spas, dođite na spas!" En-Nevevi kaže da je ovo najispravniji oblik učenja ezana. Ebu Džuhejfa veli: "Bilal je učio ezan, a ja sam pratio njegova

[100] Ovo je dokaz da je dozvoljeno tražiti svoje imenovanje za imama.

[101] Tj. klanjaj lagahno kao što to najslabiji ljudi čine.

[102] Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža i Et-Tirmizi.

[103] Et-Tirmizi, nakon navođenja ovog hadisa, kaže: "Ovo je hasen-hadis, primijenjen kod većine učenjaka. Oni smatraju pokuđenim da se za učenje ezana uzima nadoknada. Pohvaljeno je da on očekuje nagradu za to."

[104] Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža. Ibn Huzejma smatra ga sahihom.

usta kako se okreću desno-lijevo: 'Dođite na namaz, dođite na spas!'"[105] El-Bejheki kaže da ne postoje vjerodostojni dokazi o okretanju mujezina (ukrug). U *Mugniju*, imam Ahmed kaže: "Ne treba se okretati osim ako mujezin uči ezan na munari i želi da ga čuju na obje strane";

5. da stavi prst u uši. Bilal kaže: "Stavio sam prste u uši i proučio ezan."[106] Et-Tirmizi kaže: "Ulema smatra da je pohvaljeno staviti prste u uši prilikom učenja ezana";

6. da glasno uči ezan, čak i ako se čovjek nalazi sam u pustinji. Abdullah ibn Abdurrahman ibn Ebu Sa'sa prenosi putem svoga oca da je Ebu Seid el-Hudri, r.a., rekao: "Vidim da voliš ovce i pustinju. Kada si sa stadom ili u pustinji, glasno prouči ezan. Svaki čovjek, džin i svaka stvar koja čuje ezan svjedočit će na Sudnjem danu." Ebu Seid kaže: "Ovo sam čuo od Božijeg Poslanika, s.a.v.s."[107];

7. da odulji glas pri učenju ezana i napravi pauzu između riječi. Ikamet se uči brže. Više predanja govori o pohvaljenosti toga;

8. da ne govori tokom ikameta. Što se tiče govora tokom ezana, to je pokuđeno kod nekih učenjaka, a dozvoljavaju ga Hasan, Ata i Katada. Ebu Davud kaže: "Pitao sam Ahmeda: 'Smije li čovjek govoriti tokom učenja ezana?' 'Smije', odgovori. 'Smije li govoriti tokom ikameta?' 'Ne smije', reče. 'To je zato što se ikamet uči brže.'"

Ezan u prvo vrijeme ili prije vremena

Ezan se uči na početku namaskog vremena, ni prije ni kasnije. Izuzetak je sabahski ezan, koji je poželjno učiti prije početka vremena u situacijama kada je moguće razaznati prvi od drugog ezana i kada ne može doći do zabune.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ بِلَالاً يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ.

[105] El-Buhari i Muslim.

[106] Ebu Davud i Ibn Hibban.

[107] Ahmed, El-Buhari, En-Nesai i Ibn Madža.

Abdullah ibn Omer, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Znajte da Bilal uči u noći. Jedite i pijte sve dok ne zauči Ibn Ummu Mektum."[108]

Razlog ranijeg učenja ezana na sabahu objašnjen je u hadisu:

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدَكُمْ أَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سُحُورِهِ فَإِنَّهُ يُؤَذِّنُ لِيَرْجِعَ قَائِمُكُمْ وَيُنَبِّهَ نَائِمَكُمْ.

Ibn Mesud, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte da vas Bilalov ezan sprečava od jela. On uči, ili zove, kako bi oni koji klanjaju (noćni namaz) prestali, a oni što spavaju ustali."[109]

Bilal je uvijek učio ezan u izvornom obliku. Et-Tahavi i En-Nesai bilježe da je između Bilalovog i Ibn Ummu Mektumovog ezana bilo samo toliko vremena da je jedan mogao sići, a drugi se popeti.

Pauza između ezana i ikameta

Potrebno je napraviti pauzu između ezana i ikameta kako bi se moglo spremiti i doći na namaz. Ezan je upravo za to propisan. U suprotnom, od tog poziva ne bi bilo koristi. Svi hadisi koji govore o trajanju ove pauze slabi su. El-Buhari je jedno poglavlje naslovio "Koliko je između ezana i ikameta." Međutim, nije utvrdio koliko ta pauza traje. Ibn Bettal kaže: "Nema određene granice u tome, osim da se omogući sigurno nastupanje vremena i okupljanje klanjača." Džabir ibn Semura, r.a., kaže: "Poslanikov, s.a.v.s., mujezin učio je ezan, pa bi malo sačekao s ikametom. Kada bi vidio da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., izašao, proučio bi ikamet."[110]

---

[108] Ibn Ummu Mektum bio je slijep. Ovo ukazuje na to da je slijepcu dozvoljeno učiti ukoliko zna kada je vrijeme, kao što je dozvoljeno da dijete koje razaznaje (vremena) uči ezan. Hadis je muttefekun alejhi.

[109] Ahmed i drugi.

[110] Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

Ko uči ezan uči i ikamet

Ulema je saglasna o tome da osoba koja je učila ezan može učiti i ikamet, a da to može učiniti i neko drugi. Međutim, bolje je da mujezin prouči i ikamet. Eš-Šafi kaže: "Mislim da je bolje da osoba koja je učila ezan prouči i ikamet." Et-Tirmizi kaže: "Većina učenjaka smatra da onaj ko prouči ezan treba proučiti i ikamet."

Kada se ustaje na namaz

Malik u *Muvettau* kaže: "Nisam čuo da se na namaz treba ustati u određenom trenutku. Smatram da to zavisi od mogućnosti ljudi. Neki su teži, a neki lakši." Ibn Munzir prenosi da je Enes ustajao kada bi mujezin rekao: "Kad kametis-salah."

Izlazak iz džamije nakon ezana

Predanja govore da je zabranjeno ne odazvati se mujezinovom pozivu ili izaći iz džamije nakon ezana, osim u prijekoj potrebi ili s namjerom povratka.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كُنْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَنُودِيَ بِالصَّلَاةِ فَلَا يَخْرُجْ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُصَلِّيَ.

Ebu Hurejra kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je: 'Kada ste u džamiji i čujete ezan, nemojte izlaziti dok ne klanjate.'"[111]

Ebu eš-Ša'sa od svog oca prenosi da je Ebu Hurejra, vidjevši čovjeka koji je izašao iz džamije nakon ezana, rekao: "Ovaj je prekršio naredbu Ebu Kasima, s.a.v.s."[112]

عَنْ مُعَاذٍ الْجُهَنِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: الْجَفَاءُ كُلُّ الْجَفَاءِ، وَالْكُفْرُ وَالنِّفَاقُ، مَنْ سَمِعَ مُنَادِيَ اللهِ يُنَادِي يَدْعُو إِلَى الْفَلَاحِ وَلَا يُجِيبُهُ.

[111] Bilježi ga Ahmed, a niz mu je prenosilaca sahih.
[112] Bilježe ga Muslim i autori *Sunena*.

Muaz el-Džuheni prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kako je veliki grijeh, i kakvo nevjerovanje i licemjerje čuti Allahovog pozivača na spas, i ne odazvati mu se."[113]

Et-Tirmizi navodi predanja ovog hadisa putem više ashaba koji kažu: "Ko čuje ezan, pa se ne odazove, nije mu priznat namaz." Neki učenjaci kažu: "Ovo je najstrožiji stav, a iz džemata se smije izostati samo s razlogom."

Ezan i ikamet za propuštene namaze

Ko prespava ili zaboravi namaz dužan je proučiti ezan i ikamet kada ga bude naklanjavao. U Ebu Davudovom predanju o tome kako su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi spavali sve do nakon izlaska sunca kaže se da je on naredio Bilalu da uči ezan i ikamet prije namaza. Ako ima više propuštenih namaza, preporučeno je da se prouči ezan i ikamet za prvi namaz, a da se za ostale namaze uči samo ikamet. El-Esrem kaže: "Čuo sam da su Ebu Abdullaha pitali o učenju ezana prilikom naklanjavanja namaza. On navede hadis koji Hušejm prenosi od Ebu Ez-Zubejra, on od Nafija ibn Džubejra, koji putem Ebu Ubejda ibn Abdullaha od njegovog oca prenosi, a u kojem stoji da su mnogobošci okupirali Božijeg Poslanika, s.a.v.s., od četiri namaza na dan Bitke na Hendeku, tako da je prošao veliki dio noći. On naredi Bilalu da prouči ezan i ikamet za podne-namaz. Zatim mu naredi da prouči ikamet, pa klanja ikindiju. Zatim mu reče da prouči ikamet, pa klanja akšam. Zatim mu reče da prouči ikamet, pa klanja jaciju. Potom mu reče da prouči ikamet, pa klanja jaciju."

Učenje ezana i ikameta od žena

Ibn Omer, r.a., kaže: "Žene nisu dužne učiti ezan niti ikamet."[114] Ovo mišljenje prihvataju: Enes, Hasan, Ibn Sirin, En-Nehai, Es-Sevri, Malik, Ebu Sevr i racionalisti. Eš-Šafi i Ishak kažu: "Ne smeta da žene

[113] Bilježe Ahmed i Et-Taberani.

[114] Ovo predanje vjerodostojnim nizom bilježi El-Bejheki.

uče ezan i ikamet." Od Ahmeda se prenosi: "Ne smeta da žene uče (ezan i ikamet), a dozvoljeno je da to izostave." Prenosi se da je Aiša učila ezan i ikamet, predvodila ženski džemat stojeći između žena."[115]

Ulazak u džamiju nakon što je u njoj obavljen namaz

Autor *Mugnija* kaže: "Ko uđe u džamiju u kojoj se klanjalo može proučiti ezan i ikamet, ako hoće." O tome govori Ahmed pozivajući se na predanja El-Esrema i Seida ibn Mensura od Enesa u kojem stoji kako je ušao u džamiju u kojoj je namaz klanjan. Rekao je jednom čovjeku da prouči ezan i ikamet i zatim je predvodio namaz. Ako hoće, može klanjati bez ezana i ikameta. Urva kaže: "Ako dođeš u džamiju u kojoj su ljudi klanjali uz ezan i ikamet, taj ezan i ikamet važi i za one koji dolaze kasnije." Ovo je mišljenje Hasana, Eš-Ša'bija i En-Nehaija, s tim što Hasan kaže: "Smatrali su da je bolje proučiti ikamet. Ako se uči ezan, bolje je to činiti nižim glasom kako ljude ne bi zbunilo učenje ezana u krivo vrijeme.

Razdvajanje ezana i ikameta

Dozvoljeno je između ikameta i namaza govoriti i raditi druge stvari. Ikamet se ne ponavlja i ako ta pauza potraje. Enes ibn Malik kaže: "Ikamet je proučen, a Poslanik, s.a.v.s., razgovarao je s nekim čovjekom u dnu džamije. Ustao je na namaz tek kada su ljudi zaspali."[116] Jednom prilikom Poslanik, s.a.v.s., sjetio se da je džunup nakon učenja ikameta. Vratio se kući, okupao se, zatim je predvodio namaz bez ikameta."

Učenje ezana od neredovnog mujezina

Nije dozvoljeno da iko osim redovnog mujezina uči ezan, osim uz njegovu dozvolu, kao ni da ga mijenja neko drugi i proučí ezan iz bojazni da će isteći vrijeme za ezan.

---

[115] Bilježi El-Bejheki.
[116] Bilježi El-Buhari.

Suvišni dodaci ezanu

Ezan je ibadet. Takve su stvari utemeljene na slijeđenju Poslanika, s.a.v.s. Nije nam dozvoljeno bilo šta dodavati ili oduzimati našoj vjeri. U vjerodostojnom hadisu stoji:

مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ.

"Ko unese u ovu vjeru ono što nije njeno, odbačeno je."

U narednim redovima ukazat ćemo na neke raširene pojave koje neki smatraju dijelom vjere. Neke od njih jesu sljedeće:

1. mujezinovo izgovaranje prilikom ezana i ikameta: "Ešhedu enne sejjidena Muhammeden resulullah." Hafiz Ibn Hadžer smatra da se ovo ne može dodavati u stavovima koji se prenose od Vjerovjesnika, s.a.v.s., ali da se u drugim slučajevima može dodavati;

2. šejh Ismail el-Adžluni u *Kešf el-hafau* kaže: "Potiranje očiju unutrašnjim dijelom dvaju kažiprsta nakon što ih poljubi, kod riječi mujezina: 'Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik', uz riječi: 'Svjedočim da je Muhammed Allahov rob i poslanik. Prihvatam Allaha za Gospodara, islam za vjeru i Muhammeda, s.a.v.s., za poslanika.'

عَنْ أَبِي بَكْرٍ أَنَّهُ لَمَّا سَمِعَ قَوْلَ الْمُؤَذِّنِ: أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ، قَالَهُ وَقَبَّلَ بَاطِنَ أُنْمُلَتَيِ السَّبَّابَتَيْنِ وَمَسَحَ عَيْنَيْهِ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ فَعَلَ فِعْلَ خَلِيلِي فَقَدْ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي.

Ebu Bekr, r.a., čuo je riječi mujezina: 'Ešhedu enne Muhammeden resulullah.' Ponovio ih je, poljubio jagodice dvaju kažiprsta, protrljao oči, pa je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: 'Ko bude slijedio moga prijatelja, bit ću mu zagovornik.'"[117]

U *Mekasidu* stoji: "Ovo nije ispravno. Također nije ispravno ni predanje Ebu Abbasa ibn Ebu Bekra er-Reddada el-Jemanija, sufije, u knjizi *Uzroci milosti i oprosta,* s isprekidanim senedom, putem nepoznatih prenosilaca, gdje stoji da je Hidr rekao: "Ko nakon mujezinovih riječi:

[117] Bilježi ga Ed-Dejlemi.

'Svjedočim da je Muhammed Božiji poslanik' kaže: 'Dobro došao, moj dragi i mili Muhammed ibn Abdullah, s.a.v.s.', zatim poljubi svoje palčeve i stavi ih na oči, nikada ga neće zadesiti sljepilo niti upala očiju." Citirao je i druga predanja, a zatim je rekao: "Nijedno od njih ne doseže do Poslanika, s.a.v.s.";

3. melodičan izgovor ezana dodavanjem slova, vokala ili dužina pokuđen je. Ako dovede do izmjene ili nejasnoće značenja, tada je haram.

Jahja el-Bekka kaže: "Bio sam prisutan kada je Ibn Omer jednom čovjeku rekao: 'Mrzim te u ime Allaha.' Zatim se okrenu i svojim drugovima reče: 'On melodično izgovara ezan i za to uzima nadoknadu'";

4. tesbih (veličanje Allaha) prije zore. U hanbelijskim knjigama *Iknau* i njegovom *Komentaru* kaže se: "Sve osim učenja ezana prije zore, bilo to izgovaranje s munare riječi 'subhanallah', učenje ilahija, dova i slično nije propisano sunnetom, niti je ijedan učenjak rekao da je to pohvaljeno. Štaviše, to spada u pokuđene novotarije koje nisu postojale u vrijeme Božijeg Poslanika, s.a.v.s., niti u vrijeme njegovih ashaba. To nema uporišta u njihovoj praksi. Niko ne može tražiti da se to čini niti kritikovati što se to izbjegava. Za to se ne smije tražiti nadoknada, jer to spada u podržavanje novotarija i stvari koje se ne moraju činiti."

U knjizi *Telbisu Iblis* Abdurrahmana ibn Dževzija stoji: "Vidio sam ljude koji mnogo vremena prije zore provode na munari naglas dijeleći savjete, podsjećanja, učeći kur'anske sure. Tako se ljudi ometaju u spavanju i noćnom namazu. To je grijeh."

Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Sve što se uči prije sabaha i džume, kao i salavati na Poslanika, s.a.v.s., nije dio ezana, ni s aspekta jezika ni s aspekta vjere";

5. glasno izgovaranje salavata i selama na Božijeg Poslanika, s.a.v.s., nakon ezana nije propisano. To je pokuđena novotarija. Ibn Hadžer u *Velikim fetvama* kaže: "Naši su učitelji i drugi učenjaci na pitanje o izgovaranju salavata i selama nakon ezana onako kako to čine mujezini odgovorili da je suština toga sunnet, ali da je forma novotarija (bid'at)."

Pitali su Muhammeda Abduhua, egipatskog muftiju, o izgovaranju salavata i selama na Poslanika, s.a.v.s., nakon ezana. On odgovori: "Što se tiče ezana, u *Haniji* se kaže da se on uči samo za redovne namaze. Sastoji se od petnaest riječi od kojih je kod nas posljednja 'la ilahe illallah.' Sve što se izgovara prije ili poslije toga spada u novotarije izmišljene samo radi melodičnosti. Niko ne kaže da je to melodiziranje dozvoljeno, a nije tačno ni da je to lijepa novotarija. Svaka ovakva novotarija u ibadetu ružna je. Ko kaže da u tome nema melodičnosti taj je lažac."

UVJETI NAMAZA[118]

To su uvjeti koje mora ispuniti klanjač da bi mu namaz bio valjan.

1. Saznanje o nastupanju vremena

Ovdje je dovoljna vjerovatnoća. Ko je siguran ili vjeruje da je nastupilo vrijeme, dozvoljeno mu je klanjati. Saznanje o nastupanju vremena stječe se izviješćem pouzdane osobe, učenjem ezana od povjerljivog mujezina, vlastitim rasuđivanjem ili na neki drugi način.

2. Očistiti se od male i velike nečistoće

Dokaz za to jeste ajet:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا ﴾

"O vjernici, kad hoćete molitvu obaviti, lica svoja i ruke svoje do iza lakata operite – a dio glava svojih potarite – i noge svoje do iza članaka; a ako ste džunupi, onda se okupajte"[119],

kao i hadis:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ يَقْبَلُ اللهُ صَلاَةً بِغَيْرِ طُهُورٍ وَلاَ صَدَقَةً مِنْ غُلُولٍ.

Ibn Omer, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Namaz nije primljen ako se obavi bez abdesta (prethodne čistoće), niti je primljena sadaka ako je data iz imovine stečene na nedozvoljen način."[120]

---

[118] Uvjet je nešto iz čijeg nepostojanja proizlazi nepostojanje, a iz njegovog postojanja ne proizlazi ni postojanje ni nepostojanje. Primjer za to jeste abdest za namaz. Njegovo nepostojanje znači da ne može biti ni namaza, a njegovo postojanje ne znači da nakon njega namaz mora ili ne mora postojati.

[119] El-Maida, 6.

[120] Bilježe ga Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

3. Materijalna čistoća tijela, odijela i mjesta gdje se klanja

Nečistoću treba ukloniti ukoliko je moguće. Ako nije moguće, može se klanjati bez obaveze naklanjavanja.

Dokaz za čistoću tijela jeste predanje:

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَنَزَّهُوا مِنَ الْبَوْلِ فَإِنَّ عَامَّةَ عَذَابِ الْقَبْرِ مِنْهُ.

Enes, r.a., veli da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čuvajte se mokraće, jer će većina patnje u kaburu biti zbog nje."[121]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ رَجُلاً مَذَّاءً فَأَمَرْتُ رَجُلاً أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَسَأَلَ فَقَالَ: تَوَضَّأْ وَاغْسِلْ ذَكَرَكَ.

Alija, r.a., kaže: "Često sam izbacivao predsjemenu tečnost, pa sam rekao jednom čovjeku da pita Poslanika, s.a.v.s., stideći se zbog njegove kćerke. On reče: 'Uzmi abdest i operi svoj ud.'"[122]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْمُسْتَحَاضَةِ: اغْسِلِي عَنْكِ الدَّمَ وَصَلِّي.

Aiša, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao ženi, koja je našla trag menstrualne krvi: "Operi tu krv i klanjaj."

Dokaz za čišćenje odjeće jeste ajet:

﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾

"I haljine svoje očisti!"[123]

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلاً سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُصَلِّي فِي الثَّوْبِ الَّذِي آتِي فِيهِ أَهْلِي؟ قَالَ: نَعَمْ، إِلاَّ أَنْ تَرَى فِيهِ شَيْئاً فَتَغْسِلَهُ.

---

[121] Hadis bilježi Ed-Darekutni i ocjenjuje ga kao *hasen*.

[122] Bilježi El-Buhari i drugi.

[123] El-Muddessir, 4.

Džabir ibn Semura kaže: "Čuo sam čovjeka kako pita Poslanika, s.a.v.s.: 'Hoću li klanjati u odjeći u kojoj spolno općim sa ženom?' 'Da', odgovori Poslanik, s.a.v.s., 'ali ako vidiš nešto prljavo na njoj, ukloni to.'"[124]

Muavija kaže: "Pitao sam Ummu Habibu: 'Da li je Poslanik, s.a.v.s., klanjao u odjeći u kojoj je spolno općio?' 'Jeste', odgovori ona, 'ukoliko nije bila prljava.'"[125]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فَخَلَعَ نَعْلَيْهِ فَخَلَعَ النَّاسُ نِعَالَهُمْ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: لِمَ خَلَعْتُمْ؟ قَالُوا: رَأَيْنَاكَ خَلَعْتَ فَخَلَعْنَا، فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي فَأَخْبَرَنِي أَنَّ بِهِمَا خَبَثًا، فَإِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيَقْلِبْ نَعْلَيْهِ وَلْيَنْظُرْ فِيهِمَا، فَإِنْ رَأَى خَبَثًا فَلْيَمْسَحْهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ لِيُصَلِّ فِيهِمَا.

Ebu Seid, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., u namazu skinuo papuče, pa su i ljudi skinuli papuče. Kada je završio, upitao je: "Zašto ste se izuli?" "Vidjeli smo da si se ti izuo." "Došao mi je Džibril i rekao da su moje papuče nečiste. Zato, kada dolazite u džamiju, pogledajte svoje papuče. Ako primijetite nečistoću, obrišite ih o zemlju i klanjajte u njima."[126]

Ovaj hadis dokazuje da klanjač koji iz neznanja ili zaborava stupi u namaz u prljavoj odjeći ili obući treba ukloniti tu nečistoću i zatim nastaviti namaz, ne ponavljajući ono što je već klanjao. Dokaz za neophodnost čistoće mjesta na kojem se klanja jeste hadis:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَامَ أَعْرَابِيٌّ فَبَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَامَ إِلَيْهِ النَّاسُ لِيَقَعُوا بِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دَعُوهُ وَأَرِيقُوا عَلَى بَوْلِهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوبًا مِنْ مَاءٍ، فَإِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ.

---

[124] Ahmed i Ibn Madža sa senedom čiji su prenosioci pouzdani.

[125] Ahmed i autori *Sunena*, osim Et-Tirmizija.

[126] Ahmed, Ebu Davud, El-Hakim, Ibn Hibban i Ibn Huzejma, koji ovaj hadis smatra vjerodostojnim.

Ebu Hurejra, r.a., kaže: "Jedan je beduin ušao u džamiju i pomokrio se. Ljudi krenuše da ga spriječe, ali Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Pustite ga i prolijte na to mjesto kofu vode. Doista je vaša dužnost da olakšavate, a ne da otežavate.'"[127]

Eš-Ševkani, nakon analize argumenata onih koji smatraju da je čistoća odijela jedan od uvjeta za ispravnost namaza, kaže: "Nakon što smo konstatirali navedene dokaze, znaj da se oni ne odnose samo na čistoću odijela. Onaj ko klanja u nečistom odijelu izostavio je vadžib. Ali se ne može reći da je izostavljen uvjet ispravnosti." U djelu *Er-Revda en-nedijja (Rosna bašča)* stoji: "Većina uleme smatra da je obavezno očistiti sve troje: tijelo, odijelo i mjesto gdje se klanja. Jedna grupa učenjaka smatra da je to uvjet ispravnosti namaza, a druga da je to sunnet. Istina je da je to vadžib. Ko namjerno klanja u uprljanoj odjeći, izostavio je vadžib, ali mu je namaz ispravan."

4. Pokrivanje stidnih mjesta (avreta)

Dokaz za ovo jeste ajet:

﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾

"O sinovi Ademovi, lijepo se obucite kad hoćete molitvu obaviti!"[128]

Znači: pokrijte svoja stidna mjesta kad hoćete obaviti molitvu.

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَأُصَلِّي فِي الْقَمِيصِ؟ قَالَ: نَعَمْ، زِرَّهُ وَلَوْ بِشَوْكَةٍ.

Selema ibn El-Ekvea, r.a., kaže: "Pitao sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: 'Mogu li klanjati u košulji?' 'Možeš, ali je zakopčaj makar nekim trnom.'"[129]

---

[127] Bilježe ga Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*, izuzev Muslima.

[128] El-E'raf, 31.

[129] Bilježi El-Buhari u svom *Tarihu* i drugi.

Šta se ubraja u stidna mjesta kod muškarca

Obavezno je prilikom klanjanja namaza pokriti spolni organ i stražnjicu. Što se tiče butina, pupka i koljena, ulema se podijelila na više mišljenja, shodno argumentima. Jedni te dijelove tijela smatraju stidnim, a drugi ne.

Dokazi onih koji smatraju da to nije stidni dio tijela

Oni koji smatraju da butine, pupak i koljena nisu stidna mjesta svoje tvrdnje temelje na četiri hadisa koje ćemo spomenuti.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ جَالِساً كَاشِفاً عَنْ فَخِذِهِ، فَاسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى حَالِهِ، ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُمَرُ فَأَذِنَ لَهُ وَهُوَ عَلَى حَالِهِ، ثُمَّ اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ فَأَرْخَى عَلَيْهِ ثِيَابَهُ، فَلَمَّا قَامُوا قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، اسْتَأْذَنَ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَأَذِنْتَ لَهُمَا وَأَنْتَ عَلَى حَالِكَ، فَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عُثْمَانُ أَرْخَيْتَ عَلَيْكَ ثِيَابَكَ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ، أَلَا أَسْتَحْيِي مِنْ رَجُلٍ وَاللهِ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَسْتَحْيِي مِنْهُ.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., sjedio, a butina mu je bila otkrivena. Kada je došao Ebu Bekr, on je ostao u tom položaju. Kada je došao Omer, on je ostao u tom položaju. Kada je došao Osman, on prebaci odjeću preko butine. Pošto su otišli, upitala je: "Božiji Poslaniče, zašto si ostao u istom položaju kada su ušli Ebu Bekr i Omer, a pokrio si se kada je ušao Osman?" "Kako se neću stidjeti čovjeka", reče, "koga se, tako mi Allaha, stide i meleki?"[130]

Enes prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na dan Bitke na Hajberu bio sklonio ogrtač, tako da sam mu vidio bjelinu butine."[131] Ibn Hazm kaže: "Ispravno je da butina nije stidno mjesto. Kada bi bilo tako, Uzvišeni Allah ne bi dao da ljudi vide Poslanikovu, s.a.v.s., butinu. Ne bi je vidio ni Enes ibn Malik ni drugi. Uzvišeni ga je zaštitio od otkrivanja stidnih mjesta u mladosti i nakon što je postao poslanik. Dva *Sahiha* bilježe

[130] Ahmed, a El-Buhari ga spominje kao muallek-predanje (nepotpun sened).
[131] Ahmed i El-Buhari.

Džabirovo predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prenosio s njima kamenje Kabe opasan ogrtačem. Njegov amidža Abbas reče mu: "Bratiću moj, odveži taj ogrtač i stavi ga na rame da te kamenje ne bi žuljalo." On ga odveza i stavi na rame. Odmah potom pade u nesvijest i niko ga nakon toga nije vidio golog.

Muslim bilježi predanje:

عَنْ أَبِي الْعَالِيَةِ الْبَرَاءِ قَالَ: إِنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ الصَّامِتِ ضَرَبَ فَخِذِي وَقَالَ: إِنِّي سَأَلْتُ أَبَا ذَرٍّ فَضَرَبَ فَخِذِي كَمَا ضَرَبْتُ فَخِذَكَ وَقَالَ: إِنِّي سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا سَأَلْتَنِي فَضَرَبَ فَخِذِي كَمَا ضَرَبْتُ فَخِذَكَ وَقَالَ: صَلِّ الصَّلَاةَ لِوَقْتِهَا .

Ebu el-Alija el-Bera kazuje: "Abdullah ibn es-Samit udari me po butini i reče: 'Pitao sam Ebu Zerra, pa me je on udario po butini kao što sam ja tebe sada. Reče mi: 'Pitao sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kao što si ti mene, pa me je ovako udario po butini i rekao: 'Klanjaj namaz na vrijeme.'"

Ibn Hazm nastavi: "Kada bi butina bila stidno mjesto, po njoj ne bi udarali Ebu Zerra, Abdullaha ibn es-Samita ni Ebu el-Aliju. Muslimanu nipošto nije dozvoljeno udariti nekoga po spolnom organu ili zadnjici preko odjeće, niti mu je dozvoljeno dotaći stranu ženu preko odjeće.

Ibn Hazm navodi vjerodostojno predanje Džubejra ibn el-Huvejrisa koji je vidio otkrivenu butinu Ebu Bekra, kao i to da je Enes ibn Malik došao Kajsu ibn Šemmasu otkrivenih butina.

Argumenti onih koji smatraju da su to stidna mjesta

Ova dva hadisa dokaz su onih koji smatraju da su to stidna mjesta:

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَحْشٍ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَعْمَرٍ وَفَخِذَاهُ مَكْشُوفَتَانِ، فَقَالَ: يَا مَعْمَرُ، غَطِّ فَخِذَيْكَ فَإِنَّ الْفَخِذَيْنِ عَوْرَةٌ.

Muhammed ibn Džahš kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., prošao je pored Ma'mera čije su butine bile otkrivene, pa mu reče: 'Ma'mere, pokrij butine, jer su one stidna mjesta'"[132];

[132] Ahmed, El-Hakim i El-Buhari u *Tarihu* i kao muallek-predanje u *Sahihu*.

عَنْ جَرْهَدٍ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَيَّ بُرْدَةٌ وَقَدِ انْكَشَفَتْ فَخِذَيَّ، فَقَالَ: غَطِّ فَخِذَيْكَ، فَإِنَّ الْفَخِذَ عَوْرَةٌ.

Džerhed kaže: "Prošao je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pored mene dok mi je bila otkrivena butina. Reče mi: "Pokrij svoje butine, jer su one stidna mjesta."[133]

Ovo su dokazi obje grupe. Musliman može izabrati bilo koje mišljenje, premda je u vjeri bolje da klanjač pokrije dio između pupka i koljena, ako je u mogućnosti. El-Buhari kaže: "Enesov hadis je vjerodostojniji, a Džerhedov je opsežniji."

Stidna mjesta žene

Cijelo je tijelo žene stidno mjesto koje treba prekriti, osim lica i šaka. Kaže Uzvišeni:

﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾

"...i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje..."[134], tj. neka ne otkrivaju ukrasna mjesta, osim lica i šaka, kao što se spominje u vjerodostojnim predanjima Ibn Abbasa, Ibn Omera i Aiše, r.a.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا يَقْبَلُ اللهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ.

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah ne prima namaz punoljetne žene bez mahrame."[135]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهَا سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَتُصَلِّي الْمَرْأَةُ فِي دِرْعٍ وَخِمَارٍ بِغَيْرِ إِزَارٍ؟ قَالَ: إِذَا كَانَ الدِّرْعُ سَابِغًا يُغَطِّي ظُهُورَ قَدَمَيْهَا.

---

[133] Bilježe ga Malik, Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji ga smatra kao hasen. El-Buhari ga navodi kao komentar u *Sahihu*.

[134] En-Nur, 31.

[135] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim En-Nesaija. *Sahihom* ga smatra Ibn Huzejma i El-Hakim. Et-Tirmizi ga smatra *hasenom*.

Ummu Selema, r.a., prenosi da je pitala Poslanika, s.a.v.s.: "Može li žena klanjati u košulji i pokrivaču, bez hlača?" On reče: "Da, ukoliko je pokrivač dovoljno prostran da je pokriva sve do stopala."[136]

Aišu su pitali: "U kakvoj odjeći žena može klanjati?" Ona reče: "Idi pitaj Aliju ibn Ebu Taliba, pa se vrati da mi kažeš." Alija mu odgovori da žena može klanjati u košulji i prostranom pokrivaču. Pitalac se vrati Aiši i saopći joj šta je čuo, na što ona reče: "Istinu je rekao."

Kakva se odjeća može, a kakva se mora nositi

Obavezno je nositi ono što pokriva stidna mjesta. Ako je odjeća uska, tako da se stidna mjesta ocrtavaju, ili tanka, tako da se poznaje boja kože ispod nje, namaz u takvoj odjeći nije dozvoljen. Može se klanjati u jednodijelnoj odjeći, prema navedenom hadisu Seleme ibn el-Ekvea.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الصَّلَاةِ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، فَقَالَ: أَوَ لِكُلِّكُمْ ثَوْبَانِ؟

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da su pitali Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da li je dozvoljeno klanjati u jednom odijelu? On odgovori: "A zar svako od vas ima po dva odijela?"[137]

Lijepo je klanjati u dva ili više odjevnih predmeta, uljepšati se i ukrasiti ako je to moguće.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَلْبَسْ ثَوْبَهُ فَإِنَّ اللهَ أَحَقُّ مَنْ تُزُيِّنَ لَهُ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ ثَوْبَانِ فَلْيَتَّزِرْ إِذَا صَلَّى وَلَا يَشْتَمِلْ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ اشْتِمَالَ الْيَهُودِ.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada klanjate, obucite dva odijela. Allah najviše zaslužuje da Mu se uljepšamo. Ako neko ima dva odijela, neka se jednim opaše u namazu. Nemojte se ogrtati kao jevreji."[138]

---

[136] Bilježi ga Ebu Davud, a imami ga smatraju mevkuf-predanjem koje je sahih, i to nisu Ummu Selemine riječi. Međutim, ovakvi hadisi imaju težinu onih koji dosežu do Poslanika, s.a.v.s.

[137] Bilježe: Muslim, Malik i drugi.

[138] Et-Taberani i El-Bejheki.

Abdurrezzak prenosi da su se Ubejj ibn Ka'b i Abdullah ibn Mesud razišli u mišljenju. Ubejj je tvrdio da nije pokuđeno klanjati u jednom odijelu, a Ibn Mesud da se tako može klanjati kada je odjeće malo. Omer se pope na minber i reče: "Ispravno je ono što tvrdi Ubejj, ali ni Ibn Mesud nije pogriješio. Ako vam Allah pruži, pružite i vi. Neka čovjek sakupi svoje odijelo i klanja; neka klanja u gornjem i donjem ogrtaču; neka klanja u ogrtaču i košulji; u ogrtaču i kaftanu; u pantalonama (sirvalu, šalvarama) i ogrtaču; u pantalonama i kaftanu; u kožnim pantalonama i kaftanu; u kožnim pantalonama i košulji." Mislim da je rekao i: "... u kožnim pantalonama i ogrtaču." Kod El-Buharija se ne spominje uzrok.

Burejda kaže: "Zabranio je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da se klanja u jednom ogrtaču koji se ne može odjenuti i u pantalonama bez ogrtača."[139]

Hasan ibn Ali, r.a., kaže: "Doista je Allah lijep i voli ljepotu. Ja se uljepšavam za svog Gospodara, a On kaže:

﴿ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾

'Lijepo se obucite kad hoćete da molitvu obavite.'"[140]

Otkrivanje glave u namazu

Ibn Asakir bilježi predanje Ibn Abbasa u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., ponekad skidao kapu i stavljao je kao perdu ispred sebe. Kod hanefija ne smeta klanjati otkrivene glave. To je čak poželjno ako povećava skrušenost. Nema dokaza o tome da je bolje pokrivati glavu u namazu.

5. Okretanje prema kibli

Učenjaci su saglasni o tome da se u namazu mora okrenuti prema kibli, prema ajetu:

﴿ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ﴾

[139] Bilježe Ebu Davud i El-Bejheki.

[140] El-E'raf, 31.

"...okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu."[141]

El-Bera prenosi: "Klanjali smo s Poslanikom, s.a.v.s., šesnaest ili sedamnaest mjeseci okrenuti prema Jerusalimu, zatim smo se okrenuli prema Kabi."[142]

Propisi vezani za onoga ko vidi Kabu i onoga ko je ne vidi

Onaj ko vidi Kabu mora se okrenuti tačno prema njoj. Onaj ko je ne može vidjeti dužan je okrenuti se u pravcu nje. Toliko može uraditi, a Allah ne obavezuje ljude iznad njihovih mogućnosti.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kibla je između istoka i zapada."[143]

Ovo se odnosi na stanovnike Medine i one koji su u njihovom pravcu, a to su stanovnici Šama, Mesopotamije i Iraka. Za stanovnike Egipta kibla je između istoka i juga; za Jemence istok je na desnoj, a zapad na lijevoj strani, za Indijce istok je iza leđa, a zapad ispred i tako dalje.

Kako odrediti pravac kible

Svaka zemlja ima pokazatelje smjera kible. On se može pronaći pomoću mihraba u džamijama ili kompasa.

Propisi u slučaju da je nemoguće odrediti smjer kible

Ako je nemoguće odrediti smjer kible uslijed oblačnosti ili tmine, treba druge pitati za smjer. Ukoliko nema koga pitati, čovjek će onda postupiti po vlastitoj procjeni i okrenuti se u onom pravcu za koji misli

[141] El-Bekara, 144.

[142] Bilježi Muslim.

[143] Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji kaže da je *hasen*. El-Buhari ga je čitao.

da je to pravac kible. Taj je namaz ispravan i ne treba ga ponavljati čak i ako se nakon namaza ustanovi da je to bila pogrešna strana. Ako u toku namaza ustanovi grešku, klanjač će se okrenuti prema kibli ne prekidajući namaz. Ibn Omer, r.a., kaže: "Dok su ljudi klanjali u Kubau sabah-namaz, došao im je glasnik i rekao da je te noći Poslaniku, s.a.v.s., objavljeno da se okrene prema Kabi. Klanjači se tada okrenuše od Šama prema Kabi."[144]

Ako se klanja prema procjeni, potrebno je donijeti novu procjenu kod sljedećeg namaza. Ukoliko druga procjena bude drukčija, klanjat će se prema njoj bez obnavljanja prvog namaza.

Kada nije potrebno okretati se prema kibli

Okretanje prema kibli jeste farz i može se izostaviti samo u sljedećim situacijama:

a) dobrovoljni namaz putnika.

Njemu je dozvoljeno klanjati nafile na jahalici i išaretom obavljati ruku i sedždu. Pri sedždi će se više nagnuti nego pri rukuu. Okrenut će se u smjeru kretanja svog prijevoznog sredstva. Amir ibn Rebia kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako klanja na jahalici okrenut u pravcu njenog kretanja."[145] To nije radio u redovnim namazima. Kod Ahmeda, Muslima i Et-Tirmizija stoji da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao na jahalici putujući od Meke ka Medini i okrećući se u pravcu njenog kretanja. Tim povodom objavljen je ajet:

﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾

"Kuda god se okrenete, pa tamo je Allahova strana."[146]

Ibrahim en-Nehai kaže: "Klanjali su na svojim jahalicama i životinjama okrenuti u pravcu njihovog kretanja."

---

[144] Muttefekun alejhi.

[145] Bilježe El-Buhari i Muslim. El-Buhari dodaje: "Naginjao je glavu."

[146] El-Bekara, 115.

Ibn Hazm kaže: "Prenosi se da su ovo činili ashabi i tabiini dok su bili na putu ili kod kuće."

b) namaz u strahu, krizi i bolesti.

Dozvoljeno je okrenuti se na bilo koju stranu ukoliko je onemogućeno da se okrene ka kibli. Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ.

"Što sam vam naredio, uradite od toga koliko možete."

O ajetu:

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَاناً﴾

"Ako se budete nečega bojali, onda hodajući ili jašući"[147]

Ibn Omer, r.a., kaže: "Okrećući se ili ne okrećući prema kibli."[148]

---

[147] El-Bekara, 239.

[148] Bilježi El-Buhari.

NAČIN OBAVLJANJA NAMAZA

U hadisima Božijeg Poslanika, s.a.v.s., objašnjen je način obavljanja namaza. Mi ćemo se ograničiti na dva hadisa: prvi je iz njegove prakse, a drugi iz riječi.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ غَنَمٍ أَنَّ أَبَا مَالِكٍ الْأَشْعَرِيَّ جَمَعَ قَوْمَهُ فَقَالَ: يَا مَعْشَرَ الْأَشْعَرِينَ اجْتَمِعُوا وَاجْمَعُوا نِسَاءَكُمْ وَأَبْنَاءَكُمْ أُعَلِّمْكُمْ صَلَاةَ النَّبِيِّ الَّتِي كَانَ يُصَلِّي لَنَا بِالْمَدِينَةِ، فَاجْتَمَعُوا وَجَمَعُوا نِسَاءَهُمْ وَأَبْنَاءَهُمْ، فَتَوَضَّأَ وَأَرَاهُمْ كَيْفَ يَتَوَضَّأُ، فَأَحْصَى الْوُضُوءَ إِلَى أَمَاكِنِهِ حَتَّى أَفَاءَ الْفَيْءُ، وَانْكَسَرَ ظِلٌّ، قَالَ فَأَذَّنَ. فَصَفَّ الرِّجَالَ فِي أَدْنَى الصَّفِّ، وَصَفَّ الْوِلْدَانَ خَلْفَهُمْ، وَصَفَّ النِّسَاءَ خَلْفَ الْوِلْدَانِ، ثُمَّ أَقَامَ الصَّلَاةَ، فَتَقَدَّمَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَكَبَّرَ، فَقَرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ يَسَّرَهَا. ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، وَاسْتَوَى قَائِماً، ثُمَّ كَبَّرَ وَخَرَّ سَاجِداً، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَفَعَ رَأْسَهُ، ثُمَّ كَبَّرَ فَسَجَدَ، ثُمَّ كَبَّرَ فَانْتَهَضَ قَائِماً. فَكَانَ تَكْبِيرُهُ فِي أَوَّلِ رَكْعَةٍ سِتَّ تَكْبِيرَاتٍ. وَكَبَّرَ حِينَ قَامَ إِلَى الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ. فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ، أَقْبَلَ إِلَى قَوْمِهِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: احْفَظُوا تَكْبِيرِي وَتَعَلَّمُوا رُكُوعِي وَسُجُودِي، فَإِنَّهَا صَلَاةُ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّتِي كَانَ يُصَلِّي لَنَا كَذَا السَّاعَةَ مِنَ النَّهَارِ، ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ إِلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَاعْقِلُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ للهِ عَزَّ وَجَلَّ عِبَادًا لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ عَلَى مَجَالِسِهِمْ وَقُرْبِهِمْ مِنَ اللهِ. فَجَاءَ رَجُلٌ مِنَ الْأَعْرَابِ مِنْ قَاصِيَةِ النَّاسِ وَأَلْوَى بِيَدِهِ إِلَى نَبِيِّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا نَبِيَّ اللهِ، نَاسٌ مِنَ النَّاسِ لَيْسُوا بِأَنْبِيَاءَ وَلَا شُهَدَاءَ، يَغْبِطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ عَلَى مَجَالِسِهِمْ وَقُرْبِهِمْ مِنَ اللهِ؟ انْعَتْهُمْ لَنَا! فَسُرَّ وَجْهُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِسُؤَالِ الْأَعْرَابِيِّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هُمْ أُنَاسٌ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ وَنَوَازِعِ الْقَبَائِلِ، لَمْ تَصِلْ بَيْنَهُمْ أَرْحَامٌ مُتَقَارِبَةٌ، تَحَابُّوا فِي اللهِ وَتَصَافَوْا،

يَضَعُ اللهُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ فَيُجْلِسُهُمْ عَلَيْهَا فَيَجْعَلُ وُجُوهَهُمْ نُورًا وَثِيَابَهُمْ نُورًا يَفْزَعُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلاَ يَفْزَعُونَ وَهُمْ أَوْلِيَاءُ اللهِ الَّذِينَ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ.

Abdullah ibn Ganem prenosi da je Ebu Malik el-Eš'ari sakupio svoj narod i rekao mu: "O Eš'arijci! Dođite, sakupite svoje žene i djecu da vam pokažem kako nas je Poslanik, s.a.v.s., u Medini naučio da obavljamo namaz. Ljudi se sakupiše i dovedoše žene i djecu. On im pokaza kako se uzima abdest, perući sve dijelove tijela. Kada se sjena pojavila i hlad se smanjio, ustao je da uči ezan. Ljudi su se poredali u prve safove, djeca iza njih, a žene iza djece. Zatim je proučio ikamet. Podigao je ruke i izgovorio tekbir. Proučio je Fatihu i kratku suru. Potom je izgovorio tekbir i obavio ruku. Na rukuu je izgovorio: 'Subhanallahi ve bihamdihi' ('Slava i hvala pripada Allahu'). Potom se uspravio izgovarajući: 'Semiallahu limen hamideh' ('Allah čuje onoga ko Ga hvali') tri puta. Zatim je izgovorio tekbir i učinio sedždu. Potom je izgovorio tekbir i podigao glavu. Zatim je izgovorio tekbir, učinio sedždu, pa ponovo izgovorio tekbir i ustao na noge. Na prvom rekatu izgovorio je šest tekbira. Izgovorio je tekbir i kada je pristupio drugom rekatu. Kada je završio namaz, okrenuo je lice svom narodu i rekao: 'Zapamtite moje izgovaranje tekbira. Naučite kako obavljam ruku i sedždu. Tako nam je klanjao Božiji Poslanik, s.a.v.s., u jedno doba dana. Kada je završio namaz, okrenuo se licem prema narodu i rekao: 'O ljudi! Čujte i shvatite! Znajte da Allah ima robove koji nisu ni poslanici ni šehidi. Zavidjet će im i poslanici i šehidi zbog njihove blizine Allahu.' Jedan beduin sa začelja priđe i reče: 'Božiji Poslaniče, ko su ti ljudi koji nisu ni poslanici ni šehidi, a kojima će zavidjeti poslanici i šehidi zbog blizine Allahu? Opiši nam ih.' Poslanikovo, s.a.v.s., lice ozari se nakon ovog pitanja beduina. 'To su ljudi iz raznih plemena koje ne veže srodstvo. Vole se i zbližavaju radi Allaha. On će ih na Sudnjem danu postaviti da sjede na minberima od svjetlosti. Lica i odijela bit će im od svjetla. Ljudi će na Sudnjem danu biti prestravljeni, a oni neće. To su Allahovi štićenici koji se ničega ne boje i ni za čim ne tuguju.'"[149]

[149] Bilježe Ahmed i Ebu Ja'la kao hasen-hadis, a El-Hakim kaže da je sened ovog hadisa *sahih*.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَلِّمُ، فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَقَالَ: ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ. فَرَجَعَ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَالَ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا أُحْسِنُ غَيْرَ هَذَا فَعَلِّمْنِي، قَالَ: إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ لَكَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا.

Ebu Hurejra, r.a., kaže: "Jedan čovjek uđe u džamiju i obavi namaz. Zatim dođe i poselami Poslanika, s.a.v.s. On uzvrati selam i reče: 'Vrati se i klanjaj, jer nisi klanjao.' On se vrati. To se ponovilo tri puta. Zatim taj čovjek reče: 'Tako mi Onoga Koji te je s istinom poslao, ja ne umijem bolje klanjati. Nauči me.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče mu: 'Kada pođeš klanjati, donesi tekbir, zatim prouči iz Kur'ana ono što znaš, zatim (polahko) obavi ruku sve dok se na njemu (potpuno) ne smiriš, onda se vrati s rukua sve dok se potpuno ne uspraviš. Potom padni na sedždu i ostani sve dok se i na njoj potpuno ne smiriš. Zatim se podigni i vrati se sa sedžde i smiri se i na njoj, i tako postupi tokom cijeloga namaza.'"[150]

Ovo je ono što se uopćeno navodi o tome kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., obavljao namaz. Mi ove postupke izvršavamo dijeleći ih na farzove i sunnete.

[150] Bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim. Ovaj se hadis zove "Hadis čovjeka koji pogrešno klanja."

FARZOVI NAMAZA

Namaz ima svoje farzove i ruknove koji čine njegovu suštinu. Ukoliko se izostavi jedan od njih, namaz nije ostvaren niti se s vjerskog aspekta može smatrati namazom.

1. Nijet (odluka)[151]

Dokaz za ovo jeste ajet:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾

"A naređeno im je da se samo Allahu klanjaju, da Mu iskreno, kao pravovjerni, vjeru ispovijedaju..."[152],

kao i hadis:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ.

"Zaista se djela vrednuju isključivo prema namjerama, i zaista svakome čovjeku pripada ono što je naumio. Pa ko učini hidžru (preseli iz jednog mjesta u drugo) radi Allaha i Njegovog Poslanika, njegova je hidžra radi Allaha i Njegovog Poslanika (piše se kao takva u njegovim djelima). A ko učini hidžru radi kakve ovosvjetske koristi ili radi žene kojom se želi oženiti, njegova je hidžra radi onoga radi čega ju je i učinio."[153]

Suština namaza objašnjena je u poglavlju o abdestu.

Izgovaranje nijeta

Ibn Kajjim u knjizi *Igasetul-lehfan* kaže: "Nijet znači cilj i odluku o nečemu. Njegovo mjesto je srce, i on nema veze s jezikom. Zato se od

[151] Neki smatraju da je ovo najvažniji uvjet namaza.
[152] El-Bejjina, 5.
[153] Bilježi El-Buhari.

Poslanika, s.a.v.s., i od ashaba ne prenosi oblik niti izraz nijeta. Riječi koje su izmišljene kod započinjanja abdesta i namaza služe šejtanu da zbuni, sputa i muči nesigurne ljude koji se trude da ih što ispravnije izgovaraju. Neki ih ponavljaju i naprežu se da ih izgovore. To nema nikakve veze s namazom."

2. Početni tekbir

O početnom tekbiru govori se u sljedećem predanju:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ.

Alija, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s. rekao: "Ključ namaza jeste čistoća. U njega se stupa tekbirom, a iz njega istupa selamom"[154],

i predanjima o Poslanikovim, s.a.v.s., postupcima i riječima, kao što je navedeno u prethodna dva hadisa. Riječi tekbira jesu: "Allahu ekber", prema hadisu u kojem Ebu Humejd prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi htio klanjati, ustao, ispravio se, podigao ruke i izgovorio: "Allahu ekber."[155] Slično predanje bilježi El-Bezzar s dobrim senedom, prema Muslimovim kriterijima od Alije, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., pri stupanju u namaz izgovarao: "Allahu ekber." U Et-Taberanijevoj verziji hadisa o čovjeku koji pogrešno klanja kaže se: "Zatim izgovori: 'Allah je najveći.'"

3. Stajanje na farz-namazu

To je vadžib, prema Kur'anu, sunnetu i idžmau, za onoga ko može stajati.

Kaže Uzvišeni:

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

[154] Eš-Šafi, Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji kaže da je ovo najvjerodostojnije predanje o ovoj temi. El-Hakim i Ibn es-Seken ovaj hadis smatraju sahihom.

[155] Bilježi Ibn Madža, a sahihom ga smatra Ibn Huzejma i Ibn Hibban.

"Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte."[156]

عَنْ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ قَالَ: كَانَتْ بِي بَوَاسِيرُ، فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: صَلِّ قَائِمًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبٍ.

Imran ibn Husajn kaže: "Imao sam hemoroide, pa sam pitao Poslanika, s.a.v.s., o namazu." On mi reče: "Klanjaj stojeći; ako tako ne možeš, onda sjedeći; a ako ni tako ne možeš (nisi u stanju), onda klanjaj ležeći na strani."[157]

Ovo je jedinstven stav učenjaka, kao što su jedinstveni o tome da treba razdvojiti stopala tokom stajanja.

Stajanje na dobrovoljnim, nafila-namazima

Kod dobrovoljnih namaza dozvoljeno je klanjati sjedeći i osobi koja može stajati, s time što je nagrada za onoga ko klanja stojeći veća.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: حُدِّثْتُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ قَاعِدًا نِصْفُ الصَّلَاةِ.

Abdullah ibn Omer, r.a., kaže: "Prenijeli su mi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Namaz u sjedećem položaju vrijedan je koliko polovina namaza obavljenog stojeći.'"[158]

Nemogućnost stajanja na farz-namazu

Osoba koja nije sposobna obavljati namaz stojeći klanjat će prema svojim sposobnostima. A Allah nikoga ne obavezuje iznad mogućnosti. U tom slučaju, nagrada će biti potpuna.

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ اللهُ لَهُ مَا كَانَ يَعْمَلُ وَهُوَ صَحِيحٌ مُقِيمٌ.

---

[156] El-Bekara, 238.

[157] Bilježi El-Buhari.

[158] Bilježe El-Buhari i Muslim.

Ebu Musa prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada se čovjek razboli ili zadesi na putu, Allah mu upisuje ono što bi činio da je zdrav i kod kuće."[159]

4. Učenje fatihe na svakom rekatu farza i nafile

Vjerodostojni hadisi govore o obavezi učenja Fatihe na svakom rekatu. Budući da su ti hadisi vjerodostojni, nema prostora za razilaženja.

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.

Ubada ibn es-Samit, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema namaza onaj ko ne prouči Fatihu."[160]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَلَّى صَلاَةً لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاجٌ، هِيَ خِدَاجٌ، غَيْرُ تَمَامٍ.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko obavlja namaz ne učeći Fatihu (Majku Knjige) (u drugoj verziji stoji: Fatihu Knjige), namaz mu je nepotpun."[161]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تُجْزِئُ صَلاَةٌ لاَ يُقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nije potpun onaj namaz koji se obavlja bez učenja Fatihe."[162]

Ed-Darekutni bilježi vjerodostojno predanje:

لاَ تُجْزِئُ صَلاَةٌ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ.

"Nije potpun namaz onome ko ne prouči Fatihu."

---

[159] Bilježi El-Buhari.

[160] El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža i Ahmed.

[161] Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[162] Ibn Huzejma s vjerodostojnim senedom, Ibn Hibban i Ebu Hatim.

Od Ebu Seida prenosi se: "Naređeno nam je da proučimo Fatihu i ono što znamo iz Kur'ana."[163]

U nekim verzijama hadisa koji govori o čovjeku koji pogrešno klanja stoji: "Zatim uči Fatihu" u daljem tekstu kaže se: "Zatim postupi tako na svakom rekatu."

Pouzdano je i to da je Poslanik, s.a.v.s., na svakom rekatu nafile ili farz-namaza učio Fatihu. Predanja o drukčijem načinu klanjanja ne postoje. Ibadeti se temelje na slijeđenju Poslanika, a.s., koji kaže:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

"Klanjajte kao što mene vidite da klanjam."[164]

Bismilla: učenjaci su saglasni o tome da je bismilla dio sure En-Neml, a razilaze se na tri mišljenja o bismilli, koja se nalazi na početku ostalih sura:

prvo: to je dio Fatihe i svake sure. Prema tome, bismillu je obavezno izgovarati prije učenja Fatihe i na nju se, kao i na Fatihu, odnose propisi o izgovaranju naglas i u sebi. Najuvjerljiviji argument ovog stava jeste hadis Nuajma el-Mudžmira, koji kaže: "Klanjao sam za Ebu Hurejrom, koji je učio: 'U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.' Zatim je proučio Fatihu." Na kraju ovog hadisa kaže se: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, moj je namaz najsličniji namazu Božijeg Poslanika, s.a.v.s."[165];

drugo: to je poseban ajet koji je objavljen kao lijep početak i istovremeno zbog razdvajanja sura. Bismillu je dozvoljeno i čak preporučeno učiti prije Fatihe, ali nije sunnet izgovarati je naglas, prema Enesovom predanju: "Klanjao sam iza Božijeg Poslanika, s.a.v.s., Ebu Bekra, Omera i Osmana. Oni nisu naglas učili bismillu"[166];

---

[163] Bilježi ga Ebu Davud. Hafiz Ibn Hadžer i Ibn Sejjidinnas kažu: "Niz je prenosilaca ovog hadisa vjerodostojan."

[164] Bilježi El-Buhari.

[165] Bilježe ga En-Nesai, Ibn Huzejma i Ibn Hibban. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ovo je najvjerodostojnije predanje o izgovaranju bismille naglas."

[166] Bilježe ga: En-Nesai, Ibn Hibban i Et-Tahavi, s nizom prenosilaca koji ispunjava uvjete dva *Sahiha*.

treće: to nije ajet Fatihe niti drugih sura. Izgovaranje bismille u sebi ili naglas pokuđeno je na farz-namazima, a nije u nafilama. Ovo mišljenje nema čvrsto uporište.

Ibn el-Kajjim objedinio je prvi i drugi stav rekavši: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., nekada naglas izgovarao bismillu, ali ju je češće izgovarao u sebi. Nemoguće je da je uvijek izgovarao bismillu naglas, svakog dana i noći po pet puta, kod kuće i na putu, a da je to sakrio od svojih pravednih nasljednika, ashaba i blagoslovljenih savremenika."

Kako će postupiti onaj ko ne zna proučiti fatihu

El-Hattabi kaže: "U osnovi, namaz bez Fatihe nije prihvaćen. Logično je da je učenje Fatihe dužnost onoga ko to umije. Ukoliko klanjač ne zna Fatihu, a zna neki drugi dio Kur'ana, proučit će sedam ajeta. Najbolja zamjena za Fatihu jeste dio Kur'ana njene veličine.

Ako čovjek ne može naučiti ništa iz Kur'ana zbog prirodne nemoći, lošeg pamćenja, govorne mahane ili trenutne bolesti, najbolja zamjena za Kur'an jeste ono što nam preporučuje Poslanik, s.a.v.s., a to su: tesbih (izgovaranje riječi "subhanallah"), tahmid (izgovaranje riječi "elhamdulillah") i tehlil (izgovaranje riječi "la ilahe illallah").

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَفْضَلُ الذِّكْرِ بَعْدَ كَلَامِ اللهِ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالْحَمْدُ للهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ.

"Najbolji zikr poslije Allahovog govora jesu riječi: 'subhanallah', 'elhamdulillah', 'la ilahe illallah' i 'Allahu ekber.'"

U prilog El-Hattabijevoj tvrdnji govori i hadis:

عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَ رَجُلًا الصَّلَاةَ فَقَالَ: إِنْ كَانَ مَعَكَ قُرْآنٌ فَاقْرَأْ، وَإِلَّا فَاحْمَدْهُ وَكَبِّرْهُ وَهَلِّلْهُ، ثُمَّ ارْكَعْ.

Prenosi se od Rifaa ibn Rafija da je Poslanik, s.a.v.s., podučio čovjeka namazu, rekavši mu: "Ako znaš nešto iz Kur'ana, prouči to. Ako ne znaš, zahvaljuj Allahu, veličaj Ga, i govori da nema boga osim Njega. Nakon toga učini ruku."[167]

[167] Ebu Davud, Et-Tirmizi (koji ga ocjenjuje kao *hasen*), En-Nesai i El-Bejheki.

5. Ruku (pregibanje)

Ovo je farz, prema mišljenju svih učenjaka, a temelji se na ajetu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا﴾

"O vjernici, molitvu obavljajte i Gospodaru svome klanjajte se."[168]

Kako se obavlja ruku

Pri obavljanju rukua potrebno je nagnuti se naprijed tako da šake mogu doseći koljena. Tijelo mora biti smireno i stabilno, prema navedenom hadisu o čovjeku koji pogrešno klanja: "Zatim (polahko) obavi ruku sve dok se na njemu (potpuno) ne smiriš."

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَسْوَأُ النَّاسِ سَرِقَةً الَّذِي يَسْرِقُ مِنْ صَلَاتِهِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَكَيْفَ يَسْرِقُ مِنْ صَلَاتِهِ؟ قَالَ: لَا يُتِمُّ رُكُوعَهَا وَلَا سُجُودَهَا، أَوْ قَالَ: لَا يُقِيمُ صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.

Ebu Katada prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najgori kradljivac jeste onaj ko krade od svog namaza." "Kako čovjek može krasti od svoga namaza, Božiji Poslaniče?", upitaše ljudi. "Tako što će nepotpuno obavljati ruku i sedždu", ili je rekao: "Tako što neće ispraviti leđa na rukuu i sedždi."[169]

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يُقِيمُ الرَّجُلُ فِيهَا صُلْبَهُ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.

Ebu Mesud el-Bedri prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Nije potpun namaz u kojem čovjek ne ispravi leđa tokom rukua i sedžde."[170]

Prema ovom hadisu postupali su učenjaci iz redova ashaba i njihovih potomaka. Smatrali su da se leđa trebaju ispraviti tokom rukua i sedžde.

---

[168] El-Hadždž, 77.

[169] Bilježe: Ahmed, Et-Taberani, Ibn Huzejma i El-Hakim, koji kaže da je ovo vjerodostojan hadis.

[170] Hadis bilježe: peterica, Ibn Huzejma, Ibn Hibban, Et-Taberani i El-Bejheki, uz ocjenu da je sahih. Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen-sahih.

Huzejfa je vidio čovjeka koji nije upotpunjavao ruku i sedždu, pa mu reče: "Nisi klanjao. Kada bi umro, ne bi umro na Muhammedovom, s.a.v.s., putu."[171]

6. Podizanje s rukua i vraćanje u uspravan položaj

Osnova ovoga jeste predanje Ebu Humejda u kojem govori o načinu na koji je Poslanik, s.a.v.s., obavljao namaz: "Kada je podigao glavu, uspravio se tako da mu se svaki pršljen vratio na svoje mjesto."[172]

Aiša, r.a., prenosi da Božiji Poslanik, s.a.v.s., "kada bi podigao glavu s rukua, ne bi išao na sedždu sve dok se ne bi smirio u stojećem položaju."[173]

Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže:

. . . ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِماً .

"Zatim se uspravi sve dok se ne smiriš u stojećem položaju."[174]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ يَنْظُرُ اللهُ إِلَى صَلاَةِ رَجُلٍ لاَ يُقِيمُ صُلْبَهُ بَيْنَ رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah neće gledati u namaz čovjeka koji ne ispravlja leđa između rukua i sedžde."[175]

7. Sedžda

Već su navedeni kur'anski dokazi koji ukazuju na obavezu obavljanja sedžde u namazu. Te dokaze objasnio je Božiji Poslanik, s.a.v.s., u hadisu koji govori o čovjeku koji pogrešno obavlja namaz:

ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِساً، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِداً .

---

[171] Bilježi El-Buhari.
[172] Bilježe El-Buhari i Muslim.
[173] Bilježi Muslim.
[174] Muttefekun alejhi.
[175] Bilježi Ahmed, a El-Munziri kaže da je sened ovog hadisa dobar.

"...potom padni na sedždu i ostani sve dok se i na njoj potpuno ne smiriš. Zatim se podigni i vrati se sa sedžde i smiri se i na njoj."

Prva sedžda, podizanje s nje i druga sedžda uz smirivanje, obavezni su pri svakom rekatu dobrovoljnog ili farz-namaza.

Određenje smirenosti

Smirenost je zadržavanje u određenom položaju nakon što se udovi stabiliziraju. Ulema je odredila da je to period u kojem se može izgovoriti tesbih, ili duže od toga.

Organi koji moraju dodirivati tlo tokom sedžde

Dijelovi tijela koji moraju dodirivati tlo tokom sedžde jesu: lice, šake, koljena i stopala.

عَنِ الْعَبَّاسِ بنِ عَبْدِ الْمُطلبِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا سَجَدَ الْعَبْدُ سَجَدَ مَعَهُ سَبْعَةُ آرَابٍ: وَجْهُهُ، وَكَفَّاهُ، وَرُكْبَتَاهُ وَقَدَمَاهُ.

Abbas ibn Abdulmuttalib kaže da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako je rekao: "Čovjek obavlja sedždu pomoću sedam dijelova tijela: licem, šakama, koljenima i stopalima."[176]

Ibn Abbas veli: "Poslaniku, s.a.v.s., naređeno je da obavlja sedždu pomoću sedam dijelova tijela i da ne pridržava kosu niti odjeću. To su: čelo, ruke, koljena i noge." U drugoj verziji Poslanik, s.a.v.s. kaže:

أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ.

"Naređeno mi je da pri sedždi na tlo spustim sedam dijelova tijela: čelo", i pokaza rukom na nos, "ruke, koljena i vrhove stopala."[177]

Drugo predanje kaže:

أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعٍ وَلاَ أَكُفَّ الشَّعَرَ وَلاَ الثِّيَابَ، الْجَبْهَةِ، وَالأَنْفِ، وَالْيَدَيْنِ،

[176] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

[177] Muttefekun alejhi.

وَالرُّكْبَتَيْنِ وَالْقَدَمَيْنِ.

"Naređeno mi je pri sedždi da na tlo spustim sedam dijelova tijela i da ne pridržavam kosu niti odijelo: čelo, nos, ruke, koljena i stopala."[178]

Ebu Humejd prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., prilikom obavljanja sedžde, na tlo spuštao nos i čelo.[179] Prema Et-Tirmiziju, ulema na osnovu ovog hadisa propisuje da treba spustiti čelo i nos. Ako spusti samo čelo, neki učenjaci smatraju da je sedžda ispravna, a drugi da se mora spustiti i nos i čelo.

8. Posljednje sjedenje i izgovaranje tešehhuda

Poslanikova, s.a.v.s., praksa potvrđuje da je on sjedio na kraju namaza i da je tom prilikom učio tešehhud. Čovjeku koji pogrešno obavlja namaz rekao je:

فَإِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنْ آخِرِ سَجْدَةٍ وَقَعَدْتَ قَدْرَ التَّشَهُّدِ فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُكَ.

"Kada podigneš glavu s posljednje sedžde, sjedi onoliko koliko se može proučiti tešehhud, i tvoj će namaz biti ispravan."

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: كُنَّا نَقُولُ قَبْلَ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيْنَا التَّشَهُّدُ: السَّلَامُ عَلَى اللهِ قَبْلَ عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ، السَّلَامُ عَلَى مِيكَائِيلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقُولُوا: السَّلَامُ عَلَى اللهِ، وَلَكِنْ قُولُوا: التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ.

Ibn Abbas kaže: "Prije nego što je propisan tešehhud, govorili smo: 'Neka je mir s Allahom, prije Njegovih robova. Neka je mir s Džibrilom i Mikailom.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Nemojte govoriti: 'Neka je mir s Allahom', već recite: 'Pozdravi Allahu.'"[180] Iz ovog zaključujemo da je tešehhud propisan i da ga prije toga nije bilo obavezno učiti.

---

[178] Bilježe Muslim i En-Nesai.

[179] Hadis bilježe Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

[180] Predanje bilježi Ibn Kudama.

Najvjerodostojnija verzija tešehhuda

Najvjerodostojniji je tešehhud Ibn Mesuda.

قَالَ ابْن مَسْعُودٍ: كُنَّا إِذَا جَلَسْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلاَةِ قُلْنَا: السَّلاَمُ عَلَى اللهِ قَبْلَ عِبَادِهِ، السَّلاَمُ عَلَى فُلاَنٍ وَفُلاَنٍ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لاَ تَقُولُوا السَّلاَمُ عَلَى اللهِ، فَإِنَّ اللهَ هُوَ السَّلاَمُ، وَلَكِنْ إِذَا جَلَسَ أَحَدُكُم فَلْيَقُلْ: التَّحِيَّاتُ للهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلاَمُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلاَمُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ، فَإِنَّكُم إِذَا قُلْتُمْ ذَلِكَ أَصَابَ كُلَّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَوْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ لِيَتَخَيَّرْ أَحَدُكُم مِنَ الدُّعَاءِ أَعْجَبَهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُوَ بِهِ.

On kaže: "Mi smo na sjedenju na namazu s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., učili: 'Neka je mir s Allahom prije Njegovih robova. Neka je mir s tim i tim.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče nam: 'Nemojte govoriti: 'Mir s Allahom', jer je Allah mir. Recite: 'Et-Tehijjātu lillāhi ves-salavātu vet-tajjibāt. Es-selāmu alejke ejjuhen-nebijju ve rahmetullāhi ve berekātuh. Es-selāmu alejnā ve alā ibādillahis-salihīn.' ('Pozdrav, molitve i lijepe riječi pripadaju Allahu. Neka je na tebe, Allahov Poslaniče, Allahova milost i Njegov blagoslov. Neka je Allahov spas na nas i na ostale dobre Allahove robove.') Ove će riječi obuhvatiti svakog dobrog roba na nebu i Zemlji, ili između neba i Zemlje. 'Svjedočim da ne postoji niko ko zaslužuje da se obožava osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.' Zatim odaberite dovu koja vam se najviše sviđa i proučite je.'"[181]

Muslim kaže: "Svi ljudi prihvataju Ibn Mesudov tešehhud zato što su prenosioci saglasni oko njegovog teksta, dok oko drugih verzija postoje razilaženja. Et-Tirmizi, El-Hattabi, Ibn Abdulberr i Ibn Munzir kažu: 'Ibn Mesudov tešehhud jeste najvjerodostojniji hadis o tešehhudu.'"

Drugi po vjerodostojnosti jeste tešehhud Ibn Abbasa.

[181] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte*.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ كَمَا يُعَلِّمُنَا الْقُرْآنَ، وَكَانَ يَقُولُ: التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ.

On kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio nas je tešehhudu kao što nas je učio Kur'anu. Govorio je Poslanik, s.a.v.s.: 'Et-Tehijjātu lillāhi ves-salevātut-tajjibātu lillāh. Es-selāmu alejke ejjuhen-nebijju ve rahmetullāhi ve berekātuh. Es-selāmu alejnā ve alā ibādillāhis-sālihīn. Ešhedu en lā ilāhe illallāh, ve ešhedu enne Muhammeden resūlullāh.' ('Pozdravi blagoslovljeni i molitve lijepe pripadaju Allahu. Neka je na tebe, Allahov Poslaniče, Allahova milost i Njegov blagoslov. Neka je Allahov spas na nas i na ostale dobre Allahove robove. Svjedočim da ne postoji niko ko zaslužuje da se obožava osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.')"[182]

Eš-Šafi kaže: "Navodi se više različitih hadisa o tešehhudu. Ovaj je meni najdraži, zato što je najpotpuniji." Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Na pitanje o tome zašto je odabrao Ibn Abbasov tešehhud, Eš-Šafi kaže: 'Odabrao sam ga zato što je obuhvatan i što mi je vjerodostojnim putem prenesen od Ibn Abbasa. On je sadržajniji i obimniji od ostalih. Ja ga prihvatam ne kritikujući one koji prihvataju druga vjerodostojna predanja o tešehhudu.'"

Postoji verzija tešehhuda koju Malik prihvata i bilježi u *Muvettau* od Abdurrahmana ibn Abdulkarija, koji je čuo Omera ibn el-Hattaba kako s minbera podučava ljude tešehhudu:

"Recite: 'Et-Tehijjātu lillāh, ez-zākijātu lillāh, et-tajjibātus-salavātu lillāh. Es-selāmu alejke ejjuhen-nebijju ve rahmetullāhi ve berekātuh. Es-selāmu alejnā ve alā ibādillāhis-sālihīn. Ešhedu en lā ilāhe illallāh, ve ešhedu enne Muhammeden abduhu resūluh.' ('Pozdravi čisti, lijepe riječi i molitve pripadaju Allahu. Neka je Allahov spas na nas i na ostale dobre Allahove robove. Svjedočim da ne postoji niko ko zaslužuje da se

[182] Bilježe: Eš-Šafi, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

obožava osim Allaha i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik.')"

En-Nevevi kaže: "Sva su ova predanja o tešehhudu vjerodostojna. Hadiski učenjaci saglasni su o tome da je Ibn Mesudova verzija najvjerodostojnija, a nakon nje Ibn Abbasova." Eš-Šafi kaže: "Ispravno je klanjati s bilo kojim tešehhudom, i ulema je saglasna da su svi prihvaćeni."

9. Predavanje selama

Riječi i postupci Božijeg Poslanika, s.a.v.s., potvrđuju obavezu predavanja selama u namazu.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ.

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ključ namaza jeste čistoća. U njega se stupa tekbirom, a iz njega istupa selamom."[183]

Amir ibn Sa'd prenosi od svoga oca: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., kako predaje selam na desnu i na lijevu stranu, tako da mu se vidjela bjelina lica."[184]

عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ، وَعَنْ شِمَالِهِ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ.

Vail ibn Hudžr kaže: "Klanjao sam s Božijim Poslanikom, s.a.v.s. On je okretao glavu na desnu stranu izgovarajući: 'Esselāmu alejkum ve rahmetullāhi ve berekātuhu', zatim na lijevu stranu izgovarajući: 'Esselāmu alejkum ve rahmetullāhi ve berekātuhu.'"[185]

---

[183] Bilježe: Ahmed, Eš-Šafi, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji ocjenjuje da je ovo najvjerodostojnije predanje o ovoj temi.

[184] Bilježe: Ahmed, Muslim, En-Nesai i Ibn Madža.

[185] Hafiz Ibn Hadžer u djelu *Bulugul-meram* kaže: "Ovaj hadis bilježi Ebu Davud s vjerodostojnim senedom."

Obavezno je predati jedan selam, a pohvalno je predati i drugi

Većina uleme smatra da je prvi selam farz, a da je drugi mustehab (pohvaljen). Ibn el-Munzir kaže: "Ulema je saglasna o tome da je namaz, ukoliko se završi samo jednim selamom, ispravan." Ibn Kudama u *Mugniju* kaže: "Ahmed nije precizirao da je obavezno predati dva selama", već je rekao: "Predavanje dva selama jeste najvjerodostojnije predanje o načinu na koji je Božiji Poslanik, s.a.v.s., završavao namaz." To može ukazivati na propisanost, a ne na obavezu, što tvrde neki drugi učenjaci. Na ovakav stav Imama Ahmeda ukazuje jedno njegovo predanje: "Draža su mi dva selama, ali Aiša, Selema ibn el-Ekvea i Sehl ibn Sa'd prenose da je Poslanik, s.a.v.s., predavao jedan selam, i da su muhadžiri predavali jedan selam." Na ovaj način obuhvaćena su izviješća i riječi ashaba o tome da je lijepo i sunnet predati selam na dvije strane, a da je vadžib okrenuti se samo na jednu. Na ispravnost ovog stava ukazuje i konsenzus o kojem govori Ibn Munzir.

En-Nevevi kaže: "Eš-Šafi i većina klasične i novije uleme smatraju da su dva selama sunnet. Malik i jedna grupa uleme kažu: 'Sunnet je jedan selam', bazirajući svoje mišljenje na slabim hadisima koji se ne mogu porediti s ovim, vjerodostojnim. Kada bi nešto od toga bilo vjerodostojno, to bi se tumačilo da je dozvoljeno ograničiti se na jedan selam. Svi priznati učenjaci tvrde da je obavezan samo jedan selam. Ako se predaje jedan selam, lijepo ga je predati naprijed. Ako se obavljaju dva selama, prvi treba predati okrećući se na desnu, a drugi na lijevu stranu, tako da susjedni klanjač može vidjeti lice." Ovo je ispravno. Zatim nastavlja: "Ako bi klanjač predao oba selama na desnu stranu, ili oba na lijevu, ili oba naprijed, ili prvi na lijevu, a drugi na desnu, namaz bi bio ispravan, ali bi izostala vrijednost tih selama."

SUNNETI NAMAZA

Namaz ima sunnete koje klanjač treba obaviti kako bi stekao nagradu. Svaki od njih posebno ćemo pojasniti.

1. Podizanje ruku

Pohvaljeno je podići ruke u četiri slučaja. Prvo: kod početnog tekbira. Ibn el-Munzir kaže: "Učenjaci se ne razilaze o tome da je Poslanik, s.a.v.s., dizao ruke pri počinjanju namaza." Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Predanje o dizanju ruku na početku namaza prenosi pedeset ashaba. Među njima su deseterica kojima je obećan Džennet." El-Bejheki prenosi od El-Hakima: "Nije poznat nijedan drugi sunnet o kojem su saglasni četverica halifa, zatim deseterica kojima je obećan Džennet, kao i drugi ashabi, usprkos tome što su bili rasuti po raznim zemljama." El-Bejheki kaže: "Slažem se s onim što kaže naš učitelj Ebu Abdullah."

Način podizanja ruku

Postoji više predanja o načinu dizanja ruku. Odabrani stav, koji prihvata većina uleme, jeste podizanje ruku do visine ramena, tako da prsti budu u visini ušiju, palčevi u visini ušnih resica, a dlanovi u visini ramena. En-Nevevi kaže: "Na ovaj način Eš-Šafi objedinjuje različita predanja, i to se svidjelo ljudima kod njega." Lijepo je ispružiti prste tokom dizanja. Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, a.s., kada bi stupao u namaz, podigao ruke ispružajući ih."[186]

Vrijeme podizanja ruku

Podizanje ruku treba se poklapati s početnim tekbirom ili mu malo prethoditi. En-Nafi bilježi da je Ibn Omer, r.a., pri stupanju u namaz izgovarao tekbir i dizao ruke. Ova praksa pripisuje se Poslaniku, s.a.v.s.[187]

[186] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže.

[187] Bilježe: El-Buhari, En-Nesai i Ebu Davud.

Od njega se prenosi i da je Poslanik, s.a.v.s., podizao ruke pri izgovaranju tekbira, tako da su mu šake bile u visini ramena, ili blizu toga.[188] Što se tiče podizanja ruku prije početnog tekbira, Ibn Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., pri stupanju u namaz podizao ruke do visine ramena i zatim izgovarao tekbir.[189] U predanju Malika ibn el-Huvejrisa navodi se da je "izgovorio tekbir, a zatim podigao ruke."[190] Ovim se precizira izgovaranje tekbira prije dizanja ruku, ali Hafiz kaže: "Ne znam da iko smatra da treba izgovarati tekbir prije dizanja ruku."

Drugi i treći tekbir

Mustehab je podići ruke pri spuštanju na ruku i podizanju s rukua. Dvadeset dva ashaba prenose da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., to činio.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يَكُونَا حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ ثُمَّ يُكَبِّرُ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ رَفَعَهُمَا مِثْلَ ذَلِكَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ، وَقَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ .

Ibn Omer, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kad bi stupao u namaz, dizao ruke do visine ramena i zatim proučio tekbir. Pri spuštanju na ruku, isto bi tako podigao ruke, i pri podizanju s rukua također bi dizao ruke. Tom prilikom izgovarao bi: "Semillāhu limen hamideh, rabbenā ve lekel-hamd."[191] El-Buhari navodi: "Nije to činio prilikom spuštanja na sedždu niti prilikom podizanja glave sa sedžde", a Muslim navodi: "Nije to činio prilikom dizanja glave sa sedžde." On, također, navodi: "Nije podizao ruke između dvije sedžde." El-Bejheki dodaje: "Na taj je način obavljao namaz sve do svog susreta s Allahom."

Ibn el-Medajini kaže: "Ovaj je hadis argument za sve ljude. Svako ko ga čuje dužan je postupiti prema njemu, zato što u nizu prenosilaca nema nedostataka."

---

[188] Bilježe Ahmed i drugi.

[189] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[190] Bilježi Muslim.

[191] Bilježe: El-Buhari, Muslim i El-Bejheki.

El-Buhari je o ovom pitanju napisao cijelo poglavlje u kojem je citirao predanje Hasana i Humejda ibn Hilala u kojem stoji da su ashabi to radili, misleći na podizanje ruku na ta tri mjesta. Hasan nije izuzimao nikoga iz toga.

Hanefije svoj stav o propisanosti dizanja ruku samo jedanput, pri početnom tekbiru, temelje na predanju Ibn Mesuda: "Doista ću vam demonstrirati namaz Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Klanjao je ne dižući ruke osim jedanput." Ovo nije čvrst stav zato što je ulema kritizirala ovo predanje. Ibn Hibban kaže da je ovo najbolje predanje. Stanovnici Kufe prenose ga kao argument za zabranu dizanja ruku pri obavljanju rukua i pri podizanju s njega. Ovo je, ustvari, veoma slabo predanje koje ne može služiti kao dokaz. Ako bismo i prihvatili da je vjerodostojno, kao što tvrdi Et-Tirmizi, ne možemo ga suprotstaviti sahih-hadisima koji su široko poznati. Autor djela *Tenkiha* ostavlja mogućnost da je Ibn Mesud zaboravio dva druga tekbira, kao što se to desilo i drugim prenosiocima. Ez-Zejlei u djelu *Nasbur-raje* citira autora *Tenkiha*: "Nije čudno to što je Ibn Mesud zaboravio. On je zaboravio dio Kur'ana o kojem nema dileme među muslimanima, a to su dvije Kul euze. Zaboravio je i ono što je dokinuto prema mišljenju svih učenjaka, poput *tatbika*.[192] Zaboravio je kako se trebaju poredati dva klanjača iza imama, zaboravio je ono o čemu se učenjaci ne razilaze, a to je da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah-namaz na dan Kurbanskog bajrama na vrijeme. Zaboravio je način spajanja namaza na Arefatu. Zaboravio je propise o spuštanju laktova i podlaktica na zemlju pri obavljanju sedžde. Zaboravio je i to kako je Poslanik, s.a.v.s., učio ajet:

﴿وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ﴾

'...i Onoga Koji muško i žensko stvara.'[193]

Ako je Ibn Mesud mogao zaboraviti ove stvari koje se tiču namaza, zašto ne bi mogao zaboraviti i dizanje ruku u namazu?"

---

[192] *Tatbik* podrazumijeva stavljanje ruku među slegna na ruku'u. (primj. Z.H.)

[193] El-Lejl, 3.

Četvrto dizanje ruku: na početku trećeg rekata

Nafi prenosi da je Ibn Omer, r.a., podizao ruke kada bi završio drugi rekat. Ibn Omer, r.a., tvrdio je da je to praksa Poslanika, s.a.v.s.[194] Alija, r.a., opisujući namaz Poslanika, s.a.v.s., kaže: "Kada bi ustajao s druge sedžde, podizao bi ruke do visine ramena."[195] Ovdje se pod pojmom sedžda misli na rekat.

Jednakost žene i muškarca u ovom sunnetu

Eš-Ševkani kaže: "Znaj da ovaj sunnet obuhvata i muškarce i žene. Nema pokazatelja da postoji razlika između spolova u ovom propisu, kao što nema pokazatelja o različitoj visini podizanja ruku."

2. Stavljanje desne ruke na lijevu

Mendub je u namazu položiti desnu ruku preko lijeve. O tome govori dvadeset hadisa koje prenose osamnaest ashaba i tabiina od Poslanika, s.a.v.s.

Sehl ibn Sa'd kaže: "Ljudima je bilo naređeno da u namazu polože desnu ruku preko lijeve podlaktice." Ebu Hazim kaže: "Ovo mi je poznato samo kao riječi Poslanika, s.a.v.s."[196] Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Ovo se ubraja u hadise zato što je Poslanik, s.a.v.s., taj koji im je to naredio." Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِنَّا، مَعْشَرَ الْأَنْبِيَاءِ، أُمِرْنَا بِتَعْجِيلِ فِطْرِنَا وَتَأْخِيرِ سَحُورِنَا، وَوَضْعِ أَيْمَانِنَا عَلَى شَمَائِلِنَا فِي الصَّلَاةِ.

"Nama, poslanicima, naređeno je da požurimo s iftarom, a odgodimo sehur i da u namazu stavljamo desnu ruku preko lijeve."

Džabir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prošao pored čovjeka koji je klanjao držeći lijevu ruku preko desne. Poslanik, s.a.v.s., uze mu desnu ruku i stavi je preko lijeve.[197]

---

[194] Bilježe: El-Buhari, Ebu Davud i En-Nesai.

[195] Bilježe: Ebu Davud, Ahmed i Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao sahih.

[196] Bilježe: El-Buhari, Ahmed i Malik u *Muvettau*.

[197] Bilježe Ahmed i drugi. En-Nevevi ovaj sened ocjenjuje kao sahih.

Ibn Abdulberr kaže: "O ovome nema različitih predanja od Poslanika, s.a.v.s. To je mišljenje većine ashaba i tabiina, a Malik ga navodi u *Muvettau"*, te kaže: "Malik je tako držao ruke sve do svoje smrti."

Gdje se vežu ruke

Kemal ibn Hemmam kaže: "Ne postoji vjerodostojan obavezujući hadis o vezanju ruku ispod prsa ili ispod pupka." Prema mišljenju hanefija, ruke se vežu ispod pupka, a šafije ruke vežu ispod prsa. Ahmedova predanja podržavaju oba mezheba. Ova su dva načina vezanja ruku jednako utemeljena.

Et-Tirmizi kaže: "Učenjaci iz vremena Poslanika, s.a.v.s., tabiina i njihovih potomaka tvrde da se u namazu desna ruka treba staviti preko lijeve. Neki smatraju da ruke treba vezati iznad pupka, a drugi ispod. Obje su mogućnosti uključene."

Međutim, predanja govore o tome da je Poslanik, s.a.v.s., vezao ruke na prsima. Hulb et-Tai kaže: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., kako drži desnu ruku preko lijeve na prsima, iznad zgloba."[198]

Vail ibn Hudžr kaže: "Klanjao sam s Poslanikom, s.a.v.s. Spustio je desnu ruku preko lijeve na prsa."[199]

3. Subhaneke – početna dova

Lijepo je da klanjač prouči neku od dova koje je Poslanik, s.a.v.s., izgovarao na početku namaza, nakon početnog tekbira, a prije učenja Kur'ana. Navest ćemo neke od tih dova:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيْهَةً قَبْلَ الْقِرَاءَةِ فَقُلْتُ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟ قَالَ: أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنْ خَطَايَايَ بِالثَّلْجِ وَالْمَاءِ وَالْبَرَدِ.

[198] Bilježi Ahmed, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen.

[199] Bilježi Ibn Huzejma, a Ebu Davud i En-Nesai ocjenjuju ga kao *sahih* u verziji: "Zatim je spustio desnu ruku preko vanjskog dijela lijeve šake, ručnog zgloba i podlaktice."

Ebu Hurejra kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., pravio je nakon početnog tekbira pauzu prije učenja Kur'ana. Upitao sam ga: 'Božiji Poslaniče, šta izgovaraš između tekbira i učenja Kur'ana?' 'Izgovaram: 'Allāhumme bā'id bejnī ve bejne hatājāje kemā bā'adte bejnel-mešriki vel-magrib. Allāhumme nekkinī min hatājāje kemā junekkas-sevbul-ebjedu mined-denes. Allāhuma-gsilnī min hatājāje bis-seldži vel-mā'i vel-bered.' ('Gospodaru, udalji me od grijeha kao što si udaljio istok od zapada. Gospodaru, očisti me, kao što se bijelo odijelo čisti od prljavštine. Gospodaru, odstrani od mene grijehe snijegom, vodom i gradom.')"[200]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلاَةِ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ: وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا مُسْلِمًا، وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَبِذٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لاَ إِلٰهَ إِلاَّ أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، فَإِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ، وَاهْدِنِي لأَحْسَنِ الْأَخْلاَقِ لاَ يَهْدِي لأَحْسَنِهَا إِلاَّ أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا لاَ يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلاَّ أَنْتَ، لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ، وَأَنَا بِكَ وَإِلَيْكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ.

Alija, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prilikom stupanja u namaz izgovarao tekbir. Zatim bi rekao: "Vedždžehtu vedžhije lillezī fetares-semāvāti vel-erda hanīfen muslimen ve mā ene minel-mušrikīn. Inne salātī ve nusukī ve mahjāje ve memātī lillīhi Rabbil-ālemīn, lā šerīke leh, ve bizālike umirtu ve ene minel-muslimīn. Allāhumme Entel-Melik, lā ilāhe illā Ent, Ente Rabbī ve ene abduk, zalemtu nefsī va'tereftu bizenbī, fa-gfir lī zunūbī džemī'ā, fe innehu lā jagfiruz-zunūbe illā Ent, vehdinī li'ahsenil-ahlāk, lā jehdī li'ahsenihā illā Ent. Vasrif annī sejji'ehā, lā jasrifu annī sejji'ehā illā Ent. Lebbejke ve sa'dejke vel-hajru kulluhu fī jedejk, veš-šerru lejse ilejk, tebārekte ve te'ālejt, estagfiruke ve etūbu ilejk." ("Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome Koji je nebesa i Zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim

[200] Bilježe: El-Buhari, Muslim, autori *Sunena*, osim Et-Tirmizija.

smatraju! Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova. Gospodaru moj, Ti si vladar. Nema boga osim Tebe. Ti si moj Gospodar, a ja sam Tvoj rob. Učinio sam sebi nepravdu. Priznajem grijehe. Oprosti mi zato sve grijehe. Samo Ti možeš opraštati grijehe. Ukaži mi na najbolje manire, jer samo Ti to možeš. Ukloni od mene loše manire, jer samo ih Ti možeš ukloniti. Odazivam Ti se i stojim Ti na raspolaganju, sve dobro u Tvojim je rukama. Zlo Tebi ne stiže. Tebi se utječem i priklanjam. Uzvišen si Ti! Tražim oprost i kajem se.")[201]

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَعْدَ تَكْبِيرَةِ الْإِحْرَامِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ.

Omer, r.a., prenosi da je nakon početnog tekbira izgovarao: "Subhānek, allāhumme ve bi hamdik, ve tebārke-smuke ve te'ālā dždedduk, ve lā ilāhe illā gajruk." ("Neka je Tebi slava i hvala, Bože! Tvoje je ime sveto i Tvoja veličina uzvišena. Nema boga osim Tebe.")[202]

عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يَفْتَتِحُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قِيَامَ اللَّيْلِ؟ فَقَالَتْ: لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ شَيْءٍ مَا سَأَلَنِي عَنْهُ أَحَدٌ قَبْلَكَ، كَانَ إِذَا قَامَ كَبَّرَ عَشْرًا وَحَمِدَ اللهَ عَشْرًا، وَسَبَّحَ اللهَ عَشْرًا، وَهَلَّلَ عَشْرًا، وَاسْتَغْفَرَ عَشْرًا وَقَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْلِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي وَعَافِنِي.

Asim ibn Humejd kaže: "Pitao sam Aišu, r.a, kako je Božiji Poslanik, s.a.v.s., započinjao noćni namaz. Ona reče: 'Pitao si me nešto što me niko dosad nije pitao. Nakon tekbira, on bi deset puta izgovorio riječi: 'Allahu ekber', 'elhamdulillah', 'subhanallah', 'la ilahe illallah', 'estagfirullah'. Zatim bi proučio: 'Gospodaru, oprosti mi, uputi me, opskrbi me i podari mi zdravlje.'

---

[201] Bilježe: Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i drugi.

[202] Bilježi Muslim prekinutim senedom. Ed-Darekutni ovo predanje bilježi kao hadis i kao riječi Omera. Ibn El-Kajjim kaže: "Vjerodostojno se prenosi da je Omer učio ovu dovu pri stupanju u namaz u prisustvu Poslanika, s.a.v.s. Izgovarao ju je naglas kako bi ljudi naučili. U tom slučaju, ovo predanje ima tretman hadisa. Iz tog razloga imam Ahmed kaže: 'Ja prihvaram Omerovo predanje, a lijepo je u namazu učiti i druga predanja.'"

Tražio bi zaštitu od tjeskobnog stanja na Sudnjem danu."'[203]

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: سَأَلْتُ عَائِشَةَ: بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْتَتِحُ صَلاَتَهُ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ ؟ قَالَتْ: كَانَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَفْتَتِحُ صَلاَتَهُ: اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ، إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

Abdurrahman ibn Avf prenosi da je pitao Aišu na koji je način Božiji Poslanik, s.a.v.s., započinjao noćni namaz. Ona reče: "Kada bi ustao, započeo bi namaz riječima: 'Allahu, Gospodaru Džibrila, Mikaila, Israfila! Stvoritelju nebesa i Zemlje, Koji znaš javno i tajno. Ti presuđuješ među robovima Tvojim u onome u čemu se razilaze. Uputi me, s Tvojom pomoći, istini o kojoj se ljudi razilaze. Ti upućuješ na Pravi put koga hoćeš.'"[204]

عَنْ نَافِعِ بْنِ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي التَّطَوُّعِ: اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، وَالْحَمْدُ للهِ كَثِيرًا، ثَلاَثَ مَرَّاتٍ، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلاً، ثَلاَثَ مَرَّاتٍ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْثِهِ وَنَفْخِهِ. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، مَا هَمْزُهُ وَنَفْثُهُ وَنَفْخُهُ ؟ قَالَ: أَمَّا هَمْزُهُ فَالْمُوتَةُ الَّتِي تَأْخُذُ بَنِي آدَمَ، أَمَّا نَفْخُهُ: الْكِبْرُ، وَنَفْثُهُ: الشِّعْرُ.

Nafi ibn Džubejr ibn Mut'im od svoga oca prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na dobrovoljnom namazu učio: "Allāhu ekberu kebīrā, Allāhu ekberu kebīrā, Allāhu ekberu kebīrā, vel-hamdu lillāhi kesīrā, vel-hamdu lillāhi kesīrā, vel-hamdu lillāhi kesīrā, ve subhānallāhi bukreten ve esīlā, ve subhānallāhi bukreten ve esīlā, ve subhānallāhi bukreten ve esīlā. Allāhumme innī e'ūzu bike mineš-šejtānir-radžīm, min hemezihi ve nefesihi ve nefhih." ("Allah je doista veliki", tri puta; "Neka Mu je velika hvala", tri puta; "Neka je hvaljen ujutro i navečer", tri puta. "Gospodaru, utječem Ti se od prokletog šejtana, od njegovog bockanja, puhanja i pljuckanja.") "'Božiji Poslaniče', upitao sam, 'šta su to šejtanova bockanja,

[203] Bilježe: Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

[204] Muslim, Ebu Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai i Ibn Madža.

puhanja i pljuckanja?' 'Bockanje je epilepsija, puhanje je oholost, a pljuckanje je poezija.'"[205]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَهَجَّدُ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ مَالِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. أَوْ لَا إِلَهَ غَيْرُكَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ.

Ibn Abbas prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na noćnom namazu učio: "Allāhumme lekel-hamd. Ente kajjimus-semāvāti vel-erdi ve men fīhinn. Ve lekel-hamd, Ente nūrus-semāvāti vel-erdi ve men fīhinn. Ve lekel-hamd, Ente Mālikus-semāvāti ver-erdi ve men fīhinn. Ve lekel-hamd, Entel-hakku ve va'duke hakk, ve likā'uke hakk, ve kavluke hakk, vel-džennetu hakk, ven-nāru hakk, ven-nebijjūne hakk, ve Muhammedun hakk, ves-sāatu hakk. Allāhumme leke eslemtu ve bike āmentu ve alejke tevekkeltu ve ilejke etejtu ve bike hāsamtu ve ilejke hākemt, fa-gfir lī mā kaddemtu ve mā ehhartu ve mā esrertu ve mā alent. Entel-mukaddimu ve Entel-mu'ehhir, lā ilāhe illā Ent (lā ilāhe gajruk), ve lā havle ve lā kuvvete illā billāh." ("Gospodaru naš, Tebi pripada hvala, Ti si Uzdržavatelj nebesa i Zemlje i onih koji su na njima. Tebi pripada hvala, Ti si svjetlo nebesa i Zemlje i onima koji su na njima, Tebi pripada hvala, Ti si Vladar nebesa i Zemlje i svega što je na njima, Tebi pripada hvala, Ti si istina, Tvoja su obećanja istina, susret je s Tobom istina, Tvoja riječ je istina. Džennet je istina i Vatra je istina. Tvoji su poslanici istina, kao što je i Muhammed istina. Sudnji dan je istina. Bože, Tebi se predajem, u Tebe

[205] Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i Ibn Hibban u skraćenom obliku.

vjerujem i na Tebe se oslanjam, Tebi se obraćam, Tebi se tužim. Oprosti već učinjene grijehe, a i one koje ću učiniti, i one tajno i javno učinjene. Ti si prije i poslije svea. Nema boga osim Tebe, nema drugog božanstva osim Tebe i samo je kod Tebe moć i snaga.")[206]

Ebu Davud bilježi predanje Ibn Abbasa u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ovo izgovarao na noćnom namazu poslije početnog tekbira.

Euza: lijepo je da klanjač nakon dove, a prije učenja Kur'ana prouči euzu, prema riječima Uzvišenog:

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

"Kada hoćeš učiti Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog."[207]

U navedenom hadisu Nafija ibn Džubejra navodi se: "Gospodaru, utječem Ti se od prokletog šejtana..."

Ibn el-Munzir kaže: "Od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se da je, prije učenja Kur'ana, izgovarao:

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

'Euzu billahi mineš-šejtanir-radžim.' ('Utječem se Allahu od prokletog šejtana.')"

4. Tiho izgovaranje euze

Sunnet je u sebi izgovoriti euzu. U *Mugniju* stoji: "Euza se treba proučiti u sebi, a ne naglas. Nije poznato drukčije mišljenje o ovom pitanju." Međutim, Eš-Šafi smatra da se u namazima koji se obavljaju uz učenje naglas i euza može učiti naglas. Postoji predanje Ebu Hurejre o učenju naglas, posredstvom slabog izvora.

---

[206] Bilježe: El-Buhari, Muslim, Ebu Davud, Et-Tirmizi, En-Nesai, Ibn Madža i Malik.

[207] En-Nahl, 98.

Učenje euze samo na prvom rekatu

Učiti euzu treba samo na prvom rekatu. Ebu Hurejra kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., na drugom rekatu učenje počinjao riječima: 'Hvala Allahu, Gospodaru svjetova', bez prethodne pauze."[208]

Ibn el-Kajjim kaže: "Islamski pravnici razilaze se o tome da li se na drugom rekatu uči euza, nakon što su se saglasili da se subhaneke ne uči. Postoje dva mišljenja i oba se prenose od Ahmeda. Ova su mišljenja nastala iz pitanja da li je učenje na namazu jedinstveno učenje zbog kojeg je dovoljno jedanput izgovoriti euzu, ili se učenje na svakom rekatu smatra posebnim. Saglasni su o tome da je dovoljno proučiti jedanput subhaneke na početku namaza, a učenje jedne euze ispravnije je, prema vjerodostojnom hadisu." Nakon citiranja hadisa Ebu Hurejre, on nastavi: "Dovoljno je proučiti jednu euzu, zato što ne postoji pauza između dva učenja nego postoji zikr. Učenje se smatra jednim ako se u pauzama izgovaraju tekbiri, tesbihi, tehlili[209], salavat na Poslanika, s.a.v.s., i sl." Eš-Ševkani kaže: "Pravilnije je ograničiti se na ono što je navedeno u sunnetu, a to je izgovaranje euze samo na prvom rekatu."

5. Izgovaranje riječi "amin"

Sunnet je da svako ko klanja kao imam, muktedija ili sâm izgovori: "Amin" nakon učenja Fatihe. To će učiniti naglas u namazima u kojima se naglas uči Fatiha, a u sebi kada se Fatiha uči u sebi. Nuajm el-Mudžmir kaže: "Klanjao sam iza Ebu Hurejre, koji je izgovarao: 'Bismillahir-Rahmanir-Rahim', zatim je proučio Fatihu. Kada je stigao do posljednjeg ajeta ('ve lad-dallin'), rekao je: 'Amin', a ljudi su za njim ponovili: 'Amin.' Nakon selama, rekao je: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, moj je namaz najsličniji namazu Božijeg Poslanika, s.a.v.s.'"[210]

---

[208] Bilježi Muslim.

[209] *Tekbir* glasi: "Allahu ekber"; *tesbih*: "Subhanallah"; *tehlil*: "La ilahe illallah." (Prim. prev.)

[210] El-Buhari spominje ovo predanje kao ta'lik (bez seneda), En-Nesai, Ibn Huzejma, Ibn Hibban i Ibn es-Serradž.

U El-Buharijevom predanju, Ibn Šihab kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., izgovarao riječ 'amin.' Ata kaže: 'Amin je dova. Ibn Zubejr i klanjači iza njega izgovarali su: 'Amin', tako da je džamija odjekivala.' Nafi kaže: 'Ibn Omer nikada nije izostavljao izgovaranje i podsticao je na njega. Čuo sam od njega predanje o tome.' Od Ebu Hurejre prenosi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon učenja: 'Gajril-magdubi alejhim ve lad-dallin', izgovorio: 'Amin', tako da bi ga klanjači iza njega u prvom safu čuli."[211] On, također, prenosi: "Tako da su ga čuli klanjači u prvom safu, od čega je džamija odjekivala."[212]

Vail ibn Hudžr kaže da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako uči: "Gajril-magdubi alejhim ve lad-dallin", nakon čega je izgovorio: "Amin" stegnuto.[213] Et-Tirmizi komentira: "Veliki broj učenjaka iz redova ashaba, tabiina i njihovih potomaka prihvata ovo mišljenje. Oni smatraju da čovjek treba glasno izgovoriti 'amin', a ne u sebi."[214] Ata kaže: "Zatekao sam dvije stotine ashaba u ovoj džamiji koji su, kada bi imam rekao: 'Ve led-dallin', gromoglasno izgovarali: 'Amin.'"

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَا حَسَدَكُمُ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ مَا حَسَدَكُمْ الْيَوْمَ عَلَى السَّلَامِ وَالتَّأْمِينِ خَلْفَ الْإِمَامِ.

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jevreji vam ne zavide ni na čemu kao što vam danas zavide na selamu i izgovaranju riječi 'amin' za imamom."[215]

---

[211] Bilježe Ebu Davud i Ibn Madža.

[212] Bilježi ga i Hakim uz ocjenu da je vjerodostojno prema kriterijima El-Buharija i Muslima. El-Bejheki ga ocjenjuje kao *hasen-sahih*, a Ed-Darekutni kao *hasen*.

[213] Bilježe Ahmed i Ebu Davud, u čijoj verziji stoji: "...podignutim glasom." Et-Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje kao *hasen*.

[214] Hafiz kaže da je sened ovog hadisa *sahih*.

[215] Bilježe Ahmed i Ibn Madža.

Slaganje glasa s imamom

Muktedija treba izgovarati: 'Amin' zajedno s imamom, ni prije ni kasnije.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ، فَقُولُوا: آمِينَ، فَإِنَّ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada imam kaže: 'Gajril-magdubi alejhim ve led-dallin', recite: 'Amin', jer onome ko uglas s melekima to kaže, bit će oprošteni prošli grijesi."[216]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ، فَقُولُوا: آمِينَ، فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ يَقُولُونَ: آمِينَ، وَإِنَّ الْإِمَامَ يَقُولُ: آمِينَ، فَمَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., također prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada imam kaže: 'Gajril-magdubi alejhim ve lad-dallin', recite: 'Amin', jer onome čije se izgovaranje poklopi s izgovaranjem meleka, bit će oprošteni grijesi."[217]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمِّنُوا، فَإِنَّ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

On prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada imam izgovori: 'Amin', izgovorite i vi, jer onome ko uglas izgovori: 'Amin' s melecima, bit će oprošteni prošli grijesi."[218]

Značenje riječi "amin"

Riječ "amin" nije dio Fatihe. To je dova koja znači: "Gospodaru, usliši!"

---

[216] Bilježi El-Buhari.

[217] Bilježi El-Buhari.

[218] Bilježe ga autori djelu *El-Kutubus-sitte*.

6. Učenje nakon fatihe

Propisano je učenje sure ili dijela Kur'ana nakon učenja Fatihe na rekatima sabaha i džume, na prva dva rekata podne, ikindija, akšam i jacija-namaza, kao i na svim rekatima nafila. Ebu Katada prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na prva dva rekata podne-namaza učio Fatihu i dvije sure. Na posljednja dva rekata učio bi Fatihu i ponekad ajet. Na prvom rekatu učio je duže nego na drugom. Isto je radio i na ikindiji i na sabahu."[219]

Džabir ibn Semura kaže: "Stanovnici Kufe žalili su se Omeru na Sa'da, pa ga je on razriješio. Imenovao im je Amara (za namjesnika), pa su se počeli žaliti da ne umije predvoditi namaz."

"Tužili su se stanovnici Kufe na Sa'da Omeru, pa ga je razriješio i postavio Amara. Žalili su se da Sa'd ne umije lijepo klanjati. Omer je poslao po njega i reče mu: 'O Ebu Ishak, zaista ovi tvrde da ti ne klanjaš ispravno.' Ebu Ishak reče: 'Što se tiče mene, tako mi Allaha, ja im klanjam namaz Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ništa ne umanjujući. Klanjam jaciju i duljim malo učenje na prva dva rekata, a olakšam u posljednja dva.' Omer reče: 'To ti misliš, Ebu Ishak.' Omer posla s njim (jednoga) čovjeka, ili (neke) ljude, u Kufu da pitaju o njemu stanovnike Kufe. Omerov izaslanik nije propustio nijednu džamiju da se raspita o njemu. U svakoj su ga hvalili, sve dok nije ušao u džamiju Benu Absa. Tu jedan čovjek, po imenu Usama ibn Katada, zvani Ebu Sa'd, ustade i reče: 'Ako nas zaklinješ Allahom, reći ću da Sa'd ne ide s ostalima, ne dijeli jednako i ne sudi pravedno. Sa'd reče: 'Tako mi Allaha, zaista ću moliti za tri stvari: 'Bože, ako ovaj Tvoj rob laže, odulji njegov život, i odulji njegovo siromaštvo, i izloži ga iskušenjima.'

Nakon toga govorio je: 'Ja sam iskušani starac koga je pogodila Sa'dova kletva.' Rekao je Abdulmelik: 'Kasnije sam ga vidio, pale su mu obrve na oči od starosti, i trčao je za robinjama po ulici, da ih štipa.'"[220]

---

[219] Bilježe: El-Buhari, Muslim i Ebu Davud, koji dodaje: "Smatramo da je to činio kako bi ljudi pristigli na prvi rekat."

[220] Bilježi El-Buhari.

Ebu Hurejra kaže: "Nakon Fatihe treba učiti na svakom namazu. Ono što je Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio naglas, mi smo vam učili naglas, a ono što je učio u sebi, i mi smo učili u sebi. Ako se ne uči ništa osim Fatihe, namaz je ispravan, ali je bolje nešto proučiti."[221]

Način učenja nakon fatihe

Učenje nakon Fatihe dozvoljeno je u bilo kojem obliku. Husejn kaže: "Kada smo se borili u Horasanu, bilo je među nama tri stotine ashaba. Neki od njih predvodili su nas u namazu učeći nekoliko ajeta, nakon čega bi se spuštali na ruku."

Prenosi se da je Ibn Abbas učio Fatihu i po jedan ajet iz sure El-Bekara na svakom rekatu.[222]

El-Buhari je napisao poglavlje pod nazivom: "Poglavlje o spajanju dvije sure na jednom rekatu, učenju zadnjih sura i učenju jedne sure prije druge."

Abdullah ibn es-Saib spominje da je Poslanik, s.a.v.s., učio suru El-Mu'minun na sabahu. Kada je spomenuo Musaa i Haruna, ili Isaa, obuzeo ga je kašalj, pa je učinio ruku (ne upotpunivši suru). Omer, r.a., učio je na prvom rekatu sto dvadeset ajeta sure El-Bekara, a na drugom rekatu jednu od mesani-sura[223]. Ahnef je učio suru Kehf na prvom, a suru Junus ili Jusuf na drugom rekatu. Spominje da je klanjao sabah za Omerom, r.a., učeći te dvije sure. Ibn Mesud učio je četrdeset ajeta sure El-Enfal, a na drugom jednu od mufessal-sura[224]. A Katada o onome ko uči jedno poglavlje na dva rekata, ili ponavlja jedno poglavlje na dva rekata, veli: "Sve je Allahova knjiga."

عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يَؤُمُّهُمْ فِي مَسْجِدِ قُبَاءٍ . وَكَانَ كُلَّمَا افْتَتَحَ سُورَةً يَقْرَأُ بِهَا لَهُمْ فِي الصَّلَاةِ مِمَّا يَقْرَأُ بِهِ افْتَتَحَ بِـ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهَا، ثُمَّ يَقْرَأُ سُورَةً أُخْرَى مَعَهَا، وَكَانَ يَصْنَعُ ذَلِكَ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ. فَكَلَّمَهُ أَصْحَابُهُ فَقَالُوا:

[221] Bilježi El-Buhari.

[222] Bilježi Ed-Darekutni s jakim senedom.

[223] To su sure koje imaju manje od stotinu ajeta. (Prim. prev.)

[224] Kraće sure, od sure Muhammed pa do kraja Kur'ana. (Prim. prev.)

إِنَّكَ تَفْتَتِحُ بِهَذِهِ السُّورَةِ، ثُمَّ لاَ تَرَى أَنَّهَا تُجْزِئُكَ حَتَّى تَقْرَأَ بِأُخْرَى، فَإِمَّا أَنْ تَقْرَأَ بِهَا، وَإِمَّا أَنْ تَدَعَهَا وَتَقْرَأَ بِأُخْرَى. فَقَالَ: مَا أَنَا بِتَارِكِهَا، إِنْ أَحْبَبْتُمْ أَنْ أَؤُمَّكُمْ بِذَلِكَ فَعَلْتُ، وَإِنْ كَرِهْتُمْ تَرَكْتُكُمْ. وَكَانُوا يَرَوْنَ أَنَّهُ مِنْ أَفْضَلِهِمْ وَكَرِهُوا أَنْ يَؤُمَّهُمْ غَيْرُهُ. فَلَمَّا أَتَاهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرُوهُ الْخَبَرَ فَقَالَ: يَا فُلاَنُ، مَا يَمْنَعُكَ أَنْ تَفْعَلَ مَا يَأْمُرُكَ بِهِ أَصْحَابُكَ، وَمَا يَحْمِلُكَ عَلَى لُزُومِ هَذِهِ السُّورَةِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ؟ فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّهَا ! فَقَالَ: حُبُّكَ إِيَّاهَا أَدْخَلَكَ الْجَنَّةَ.

Ubejdullah ibn Sabit, prenosi od Enesa, r.a.: "Jedan ensarija predvodio ih je u džamiji Kuba. Kad god bi učio neku suru, započeo bi s **'Kulhuvallahu'**. Zatim bi osim nje proučio još neku suru. To je činio na svakom rekatu. Ljudi mu rekoše: 'Ti započinješ s ovom surom, zatim ti se čini da ona nije dovoljna, pa uz nju učiš drugu. Ili ćeš učiti samo nju ili ćeš učiti samo tu drugu.' On reče: 'Neću je ostaviti. Ako vam se sviđa kako vam imamim, ostat ću, a ako vam se ne sviđa, otići ću.' Ljudi su smatrali da je on najbolji od njih za imama i nisu htjeli izabrati drugog. Spomenuše to Poslaniku, s.a.v.s., pa on reče: 'O ti, zašto ne uradiš ono što ti savjetuju? Zašto učiš tu suru na svakom rekatu?' 'Zato što je volim', odgovori. 'Ljubav prema njoj uvest će te u Džennet.'"

Jedan čovjek iz plemena Džuhejna prenosi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako uči na sabahu: "Iza zulziletil-erd" na oba rekata. On veli: "Nisam znao da li je Božiji Poslanik, s.a.v.s., zaboravio ili je to namjerno uradio."[225]

Poslanikov, s.a.v.s., primjer u učenju nakon fatihe

Ovdje ćemo navesti Ibn el-Kajjimov sažetak Poslanikovog, s.a.v.s., učenja nakon Fatihe.[226] "Kada je završio s Fatihom, započeo bi drugu suru, nekada dužu, a zbog puta ili nečega drugog učio bi kraću. Najčešće je to bilo učenje srednje dužine."

---

[225] Bilježi Ebu Davud. Senedu ovog hadisa nema zamjerki.

[226] Naslovi nisu Ibn el-Kajjimovi.

Učenje na sabahu

Na sabahu bi učio od šezdeset do stotinu ajeta. Klanjao bi učeći sure: Kaf, Rum, Tekvir ili Zilzal na oba rekata. Na putu je klanjao učivši dvije Kul euze. Jednom je klanjao učeći suru El-Mu'minun. Kada je stigao do spomena Musaa i Haruna na prvom rekatu, obuzeo ga je kašalj, pa je učinio ruku. Džumu je klanjao učivši sure: Elif-Lam-Mim, Et-Tenzil, cijelu suru Es-Sedžda i Hel eta alel-insan. Nije učio dio jedne i dio druge, kao što mnogi ljudi danas čine. A to što mnogi misle da na sabah-namazu petkom treba učiti suru Es-Sedžda, rezultat je velikog neznanja. Iz tog razloga neki učenjaci smatraju pokuđenim učenje te sure. Alejhisselam je učio te sure zato što sadrže spomen početka i kraja, stvaranje Adema, ulaska u Džennet i Džehennem i drugih stvari koje su se desile ili će se desiti u petak. Petkom ujutro učio je ono što se desilo ili što će se desiti toga dana kako bi podsjetio narod na događaje ovog dana, kao što je učio na velikim skupovima, za bajrame i na džumi sure Kaf, Ikterebet, Sebbih[227] i El-Gašija.

Učenje na podne-namazu

Na podne-namazu Poslanik, s.a.v.s., učio je u nekim prilikama duže, tako da Ebu Seid kaže: "Učio bi se ikamet za podne. Čovjek je mogao otići do Bekia, obaviti svoju potrebu, vratiti se kući, uzeti abdest i stići Poslanika, s.a.v.s., na prvom rekatu, koliko je namaz dugo klanjan."

Nekada bi na tom namazu učio sure: "Elif-Lam-Mim, Tenzil", nekada "Sebbih isme Rabbikel-e'la", nekada "Vel-lejli iza jagša", nekada "Ves-semai zatil-burudž", a nekada "Ves-semai vet-tarik."

Učenje na ikindija-namazu

Na ikindiji se uči duplo manje nego na podnevu kada se uči duže ili kao na podnevu kada se uči kraće.

---

[227] Tj. suru El-E'la, koja počinje: "Sebbih isme Rabbikel-e'la."

Učenje na akšamu

Akšam-namaz Poslanika, s.a.v.s., razlikuje se od akšam-namaza koji se klanja u današnje vrijeme. On ga je nekada klanjao učeći El-E'raf na oba rekata. Nekada bi učio suru Et-Tur, a nekada Murselat.

Ebu Omer ibn Abdulberr kaže: "Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., na akšamu učio: Elif-Lam-Mim-Sad (El-E'raf), Es-Saffat, Ha-Mim (Ed-Duhan), Sebbih isme Rabbikel-e'la, Vet-tini vez-zejtuni, dvije Kul euze, Murselat, kao i kratke sure. Sve su ovo vjerodostojna, poznata predanja."

Mervan ibn el-Hakem stalno je klanjao učeći kratke mufessal-sure. To mu je zamjerao Zejd ibn Sabit. Malik mu je kazao: "Učiš na akšamu kratke mufessal-sure, a vidio si Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da je na akšamu učio dužu od dugačkih." "Koja je to sura?", upita on. "El-E'raf", odgovori. Ovo je vjerodostojno predanje koje bilježe autori *Sunena*. En-Nesai bilježi da je Aiša, r.a., rekla da je Poslanik, s.a.v.s., na akšamu učio suru El-E'raf, razdvajajući je na dva rekata. Učiti na akšamu samo ajete i kratke sure suprotno je sunnetu. To je praksa Mervana ibn el-Hakema.

Učenje na jaciji

Na jacija-namazu Poslanik, s.a.v.s., učio je suru "Vet-tini vez-zejtuni." Muazu je odredio da mu učenje na jaciji traje koliko "Veš-šemsi ve duhaha", "Sebbih isme Rabbikel-e'la", "Vel-lejli iza jagša" i sl. Nije mu odobrio učenje sure El-Bekara na jaciji, nakon što je klanjao s njim. Zatim je otišao u pleme Amr ibn Avf i ponovo im klanjao namaz nakon što je prošao veliki dio noći. Učio je suru El-Bekara. Zato mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَفَتَّانٌ أَنْتَ يَا مُعَاذُ؟

"Zašto ti odbijaš ljude od vjere, Ebu Muaze?"

Kritičari se uhvatiše za ovu riječ, ne obazirući se na ono što je rečeno prije i kasnije.

Učenje na džumi

Na džuma-namazu Poslanik, s.a.v.s., učio je suru El-Džumua, u cijelosti sure: El-Munafikun, El-Gašija, zatim sure: Sebbih i El-Gašija. Poslanik, s.a.v.s., nije nikada učio samo posljednji dio ove dvije sure, od "Ja ejjuhel-lezine amenu." To je suprotno njegovoj praksi.

Učenje na bajram-namazu

Na bajramima Poslanik, s.a.v.s., učio bi u cijelosti sure Kaf i Ikterebet, zatim sure Sebbih i El-Gašija. Ovo mu je bila praksa sve do kraja života. To su prihvatile pravedni halife i njihovi nasljednici. Ebu Bekr, r.a., učio je na sabah-namazu suru El-Bekara. Selam je predavao tek pred izlazak Sunca. "Resulullahov nasljedniče, Sunce je zamalo izašlo", rekoše mu. "Da je izašlo, ne bi nas zateklo u nemaru." Omer, r.a., učio je sure: Jusuf, Nahl, Hud, Isra i slične. Kad bi ova Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila dokinuta, to ne bi ostalo skriveno pravednim halifama i očima kritičara.

Muslim bilježi hadis u svom *Sahihu* od Semure ibn Džunduba u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., na sabahu učio "Kaf, vel-Kur'anil-medžid", te bi namaz nakon toga bio kraći. Ovo ukazuje na to da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na sabahu učio duže nego na drugim namazima, te da je namaz iza njega bio kraći. Na ovo ukazuju i riječi Ummu Fudajla, koja je čula Abbasa kako uči "Vel-murselati urfa." Reče mu: "Sine moj, podsjetio si me na izgovaranje ove sure. To je posljednje što sam čula da Poslanik, s.a.v.s., uči na akšamu, i to je bilo pred kraj njegovog života." Što se tiče predanja:

أَيُّكُمْ أَمَّ بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ.

"Ko predvodi ljude u namazu, neka olakša", i Enesovih riječi: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., obavljao je najlakše potpuni namaz", može se reći da je lahkoća relativna stvar. Tiče se onoga što je činio i ponavljao Poslanik, s.a.v.s., a ne želja klanjača. Poslanik, s.a.v.s., nije nikada naređivao nešto što je kasnije sam kršio. Znao je da iza sebe ima djecu, stare i nemoćne ljude. To što je radio jeste upravo olakšanje koje mu je bilo naređeno.

Njegov je namaz mogao biti nekoliko puta duži od svega što se može zamisliti. Na ovo ukazuje predanje En-Nesaija i drugih od Ibn Omera, r.a., u kojem stoji: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., naređivao nam je da klanjamo lakši namaz. Predvodio nas je surom Es-Saffat." Učenje sure Es-Saffat, znači, spada u olakšavanje koje je naređeno.

Učenje određene sure

Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije određivao određenu suru koju bi učio, osim na džumi i bajramima. Što se tiče drugih namaza, Ebu Davud bilježi hadis Amra ibn Šuajba, koji putem svoga oca prenosi riječi svoga djeda: "Iz mufessala nema nijedne sure, kraće ili duže, a da nisam čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako njome predvodi redovni namaz. Njegov običaj bio je učenje cijelih sura. Nekada bi razdijelio suru na dva rekata. Nekada bi učio početak sure. Nije zapamćeno da je učio srednji dio ili kraj sure. Učio je po dvije sure na jednom rekatu na nafili, i nije poznato da je to radio na farz-namazu.

Što se tiče Ibn Mesudovog hadisa u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio po dvije sure na jednom rekatu: Er-Rahman i En-Nedžm, na jednom rekatu, Ikterebet i El-Hakka, Et-Tur i Ez-Zarijat, na jednom rekatu i Iza vekaat i Nun – nije naznačeno da li je to učeno na farzu ili nafili, što je moguće.

A učenje jedne sure na dva rekata istog namaza događalo se vrlo rijetko. Ebu Davud navodi predanje čovjeka iz Džuhejna u kojem stoji da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako na sabahu uči "Iza zulzilet" na oba rekata. "Nisam znao", rekao je, "da li Božiji Poslanik, s.a.v.s., to uči u zaboravu ili namjerno."

Duljenje prvog rekata na sabahu

Poslanik, s.a.v.s., duže je klanjao prvi rekat sabah-namaza nego drugi. On je možda klanjao sve do trenutka kada se utiša topot nogu. Sabah je klanjao duže od ostalih namaza. To je stoga što molitvi u zoru mnogi prisustvuju – Allah i Njegovi meleki. Prema drugom mišljenju,

ovoj molitvi prisustvuju noćni i dnevni meleki. Ova mišljenja nastala su iz pitanja da li Božije spuštanje traje do završetka sabah-namaza ili do svitanja? Moguće je i jedno i drugo.

Osim toga, budući da sabah-namaz ima mali broj rekata, duljenjem se nadomještava taj nedostatak u broju. Još jedan razlog za produžavanje ovog namaza jeste to što on nastupa nakon spavanja, kada su ljudi odmorni i kada još nisu pristupili poslu i ovosvjetskim obavezama. Također, to je trenutak kada su sluh, jezik i vid jednako otvoreni za shvatanje i razmišljanje o Kur'anu. Sabah je osnova i početak rada, i zbog toga mu je posvećeno toliko pažnje. Ove tajne poznaje onaj ko razmišlja o tajnama, ciljevima i mudrostima Šerijata.

Način Poslanikovog, s.a.v.s., učenja

Poslanik, s.a.v.s., oduljeno je učio, zastajući kod svakog ajeta. Ovo je kraj Ibn el-Kajjimovog govora.

Šta je lijepo činiti tokom učenja

Lijepo je uljepšati i ukrasiti glas tokom učenja.

U hadisu se kaže:

زَيِّنُوا أَصْوَاتَكُمْ بِالْقُرْآنِ.

"Ukrasite svoje glasove Kur'anom";

لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ.

"Nije naš onaj ko melodično ne izgovara Kur'an";

إِنَّ أَحْسَنَ النَّاسِ صَوْتًا بِالْقُرْآنِ الَّذِي إِذَا سَمِعْتُمُوهُ حَسِبْتُمُوهُ يَخْشَى اللهَ.

"Najljepše izgovara Kur'an onaj čovjek čije učenje na vas ostavlja dojam da se boji Allaha";

مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ حَسَنِ الصَّوْتِ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ

"Allah ništa ne sluša pažljivije od poslanika lijepog glasa kako melodično uči."

En-Nevevi kaže: "Kada se u namazu, ili van njega, naiđe na ajet u kojem se govori o milosti, treba zatražiti Allahovu naklonost. Kada se naiđe na ajet u kojem se spominje patnja, treba tražiti zaštitu od Vatre, patnje, zla ili nesreće. Može se reći: 'Gospodaru moj, podari mi oprost', ili tome slično. Kada se naiđe na ajet koji govori o veličanju Uzvišenog Allaha, i on će Ga veličati riječima: 'Subhanehu ve teala, tebarekallahu Rabbil-alemin, džellet azametu Rabbina' ili tome slično."

Bilježi se da je Huzejfa ibn el-Jeman, r.a., rekao: "Klanjao sam s Poslanikom, s.a.v.s., jedne noći. Započeo je namaz surom El-Bekara. Pomislio sam: 'Završit će nakon stotinu ajeta.' Ali, on je nastavio. Zatim sam pomislio da će na tom rekatu učiti samo tu suru. Međutim, on je proučio suru Alu Imran i započeo suru En-Nisa. Učio ju je polahko. Kada bi proučio ajet o veličanju, veličao bi Allaha. Kada bi učio ajet o molbi (dovi), molio bi. Kada bi učio ajet o traženju zaštite (utočišta), tražio bi zaštitu."[228]

Ulema našeg mezheba kaže: "Pohvaljeno je učiti ovo veličanje (tesbih), dovu i traženje zaštite u namazu i van njega, od imama, muktedije i onoga ko zasebno klanja. To je dova koju su dužni svi učiti kao i riječ 'amin.' Pohvaljeno je da svako ko prouči ajet: 'Zar Allah nije sudija najpravedniji?!', izgovori dovu: 'Jeste, i ja to svjedočim.' Kada se prouči ajet: '...i zar Taj nije kadar mrtve oživiti?', treba izgovoriti: 'Jeste, svjedočim.' Kada se prouči: 'Hvali ime Gospodara svoga Svevišnjeg', treba izgovoriti: 'Hvaljen neka je Gospodar moj Svevišnji.' Ovo se treba činiti u namazu i van njega."

Mjesta gdje treba u sebi i naglas učiti

Sunnet je učiti naglas na rekatima sabaha i džume, zatim na prva dva rekata akšama i jacije, na bajramima, na namazima tokom pomračenja Sunca i Mjeseca i kišnim namazima. U sebi se uči na podnevu i ikindiji, na trećem rekatu akšama i dva posljednja rekata jacije. Što se tiče ostalih nafila, u njima se Kur'an ne izgovara naglas u dnevnim namazima. U

[228] Bilježi Muslim.

noćnim namazima klanjač može birati između učenja naglas i u sebi, ali najbolje je držati se sredine.

مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً بِأَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ يُصَلِّي يَخْفِضُ صَوْتَهُ، وَمَرَّ بِعُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَهُوَ يُصَلِّي رَافِعاً صَوْتَهُ، فَلَمَّا اجْتَمَعَ عِنْدَهُ قَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ، مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي تَخْفِضُ صَوْتَكَ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ أَسْمَعْتُ مَنْ نَاجَيْتُ، وَقَالَ لِعُمَرَ: مَرَرْتُ بِكَ وَأَنْتَ تُصَلِّي رَافِعاً صَوْتَكَ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أُوقِظُ الْوَسْنَانَ وَأَطْرُدُ الشَّيْطَانَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَبَا بَكْرٍ، ارْفَعْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئاً. وَقَالَ لِعُمَرَ: اخْفِضْ مِنْ صَوْتِكَ شَيْئاً.

Božiji Poslanik, s.a.v.s., jedne je noći prolazio pored Ebu Bekra, koji je klanjao učeći prigušenog glasa. Zatim je prošao pored Omera, koji je klanjao učeći visokog glasa. Kada su se okupili, kazao im je: "Ebu Bekre, kada sam prošao pored tebe, klanjao si učeći spuštenog glasa." "Božiji Poslaniče", reče mu, "čuo me je Onaj Koga sam dozivao." Zatim reče Omeru: "Kada sam prošao pored tebe, klanjao si učeći podignutog glasa." "Božiji Poslaniče", reče, "želim probuditi usnule i otjerati šejtana." Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ebu Bekre, povisi malo glas." Omeru reče: "Utišaj malo glas."[229]

Ukoliko se iz zaborava počne naglas učiti ondje gdje treba učiti u sebi, ili u sebi ondje gdje treba učiti naglas, nema nikakve smetnje. Ako se greška uvidi u toku učenja, treba samo nastaviti ispravno.

Učenje za imamom

Namaz, u osnovi, nije valjan bez učenja Fatihe na svakom rekatu farz ili nafila-namaza, kao što je navedeno kod razmatranja namaskih farzova. Međutim, muktedija je oslobođen dužnosti učenja i obavezan je slušati i šutjeti na namazu koji se predvodi naglas. Dokaz za to jeste ajet Uzvišenog:

[229] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

"A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da biste bili pomilovani."[230]

i hadis u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s. kaže:

إِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا.

"Kada imam kaže 'Allahu ekber', i vi to kažite. A kada uči, vi šutite."[231]

U ovom smislu razumije se hadis:

مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

"Ko ima imama, za njega važi njegovo učenje", tj. imamovo učenje zamjenjuje učenje klanjača u namazu koji se predvodi naglas.

Što se tiče namaza koji se predvode u sebi, učenje je obavezno i za klanjača, kao što je obavezno i u ostalim namazima kada nije u mogućnosti čuti imama. Ebu Bekr ibn el-Arebi kaže: "Prihvaćeno mišljenje jeste ono da je u namazima koji se predvode nečujno obavezno učenje, zbog naredbe o tome. U namazima koji se predvode naglas učenje je nemoguće iz tri razloga:

prvi: zato što je to tradicija stanovnika Medine; drugi: zato što je to kur'ansko pravilo. Uzvišeni kaže:

﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنصِتُوا﴾

'A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite.'[232]

Ovome u prilog idu dva hadisa. Prvi je predanje Imrana ibn Husajna: 'Čuo sam da se neko natječe sa mnom oko nje.'[233];

drugi je hadis: 'Kada uči, vi šutite';

---

[230] El-E'raf, 204.

[231] Kao sahih ocjenjuje ga Muslim.

[232] El-E'raf, 204.

[233] Ovo je Poslanik, s.a.v.s., rekao kada je čuo iza sebe čovjeka kako uči: "Sebbih isme Rabbikel-E'la."

treći razlog: prevaga, zato što je učenje za imamom nemoguće. Kada učiti? Ako uči dok imam šuti, ta šutnja nije obavezna imamu. Kako se, onda, može farz graditi na nečemu što nije farz? Pored toga, postoji mogućnost učenja i onda kada imam naglas predvodi džemat – a to je učenje srcem, uz razumijevanje i udubljivanje. To je sistem Kur'ana, Hadisa, čuvanja ibadeta, poštovanja sunneta i postupka po preferiranom mišljenju."

Ovo je stav i Ez-Zuhrija, Ibn el-Mubareka, jedno od mišljenja Malika, Ahmeda, Ishaka, a podržava ga i daje mu prednost Ibn Tejmijja.

7. Prelazni tekbiri

Tekbir se izgovara na svakom podizanju, spuštanju, ustajanju i sjedanju, osim tokom podizanja s rukua. Tada se izgovara: "Semiallahu limen hamideh." Ibn Mesud kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako izgovara tekbir na svakom spuštanju, podizanju, ustajanju i sjedanju."[234]

Et-Tirmizi dodaje da su tako postupali ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., među kojima su: Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija i drugi, kao i naredne generacije tabiina. Svi islamski pravnici podržavaju ovo mišljenje. Ebu Bekr ibn Abdurrahman ibn el-Haris prenosi da je čuo Ebu Hurejru kako kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., izgovarao je tekbir pri stupanju na namaz. Zatim bi kod pregibanja izgovorio tekbir, a pri ustajanju i uspravljanju: 'Semiallahu limen hamideh.' U stojećem položaju izgovorio bi: 'Rabbena lekel-hamd', prije nego što se spusti na sedždu. Zatim bi, pri obavljanju sedžde, rekao: 'Allahu ekber.' Tekbir bi proučio i pri podizanju glave, zatim pri ustajanju s obje sedžde. To bi ponavljao na svakom rekatu, sve do završetka namaza."

Ebu Hurejra kaže: "Ovako je klanjao sve do svoje smrti."[235]

Ikrima prenosi da je kazao Ibn Abbasu: "Klanjao sam podne u dolini za jednim umobolnim starcem koji je izgovarao dvadeset dva

---

[234] Bilježe ga: Ahmed, En-Nesai, Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

[235] Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

tekbira; on ih je izgovarao i pri obavljanju sedžde, dizanju glave..." Ibn Abbas reče: "To je namaz Ebu Kasima, s.a.v.s."[236] Poželjno je da tekbir bude na početku prelaza.

8. Načini obavljanja rukua

Obavezno je kod rukua presaviti se tako da šake mogu dodirnuti koljena. Međutim, sunnet je izjednačiti glavu sa stražnjicom, osloniti se rukama na koljena držeći ih odvojeno od trupa, razdvojiti prste na koljenu i cjevanici i ispružiti leđa.

Ukba ibn Amir prenosi da je obavljao ruku odvajajući ruke od trupa, spuštajući šake na koljena, razdvajajući prste oko koljena. "'Ovako sam vidio Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da klanja', rekao je."[237]

Ebu Humejd prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na rukuu bio stabilan, nije podizao niti poginjao glavu, a šakama je obuhvatao koljena.[238]

Muslim bilježi predanje Aiše, r.a., u kojem stoji da Poslanik, s.a.v.s., kad bi činio ruku, glavu ne bi dizao niti spuštao. Alija, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., tako obavljao ruku da bi mu se na leđa mogao staviti sud s vodom, a da se ne prospe.[239]

Mus'ab ibn Sa'd kaže: "Klanjao sam do mog oca. Sastavio sam šake i stavio ih između svojih butina. On mi to zabrani i reče: 'Mi smo ovako radili', pokazavši nam da stavimo šake na koljena."[240]

9. Učenje na rukuu

Na rukuu treba učiti "Subhane Rabbijel-azim."

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ قَالَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِكُمْ.

---

[236] Bilježe ga: Ahmed i El-Buhari.

[237] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

[238] Bilježi En-Nesai.

[239] Bilježe Ahmed i Ebu Davud u svojim *mursel*-predanjima.

[240] Prenose ga autori *El-Kutubus-sitte*.

Ukba ibn Amir kaže: "Kada je objavljeno: **'...zato hvali Gospodara svoga Veličanstvenog!'**, Poslanik, s.a.v.s., reče nam: 'Izgovarajte to na rukuu.'"[241]

Huzejfa kaže: "Klanjao sam s Božijim Poslanikom, s.a.v.s. Na rukuu je učio: 'Subhane Rabbijel-azim.'"[242]

Izraz "Subhane Rabbijel-azim ve bi hamdihi" prenosi se iz više slabih izvora. Eš-Ševkani kaže: "Međutim, ti izvori jedni druge podupiru." Dozvoljeno je da klanjač prouči samo tesbih, kao i da doda neku od sljedećih dova:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَكَعَ قَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ رَكَعْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، أَنْتَ رَبِّي، خَشَعَ سَمْعِي وَبَصَرِي وَمُخِّي وَعَظْمِي وَمَا اسْتَقَلَّتْ بِهِ قَدَمِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

Alija, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na rukuu izgovarao: "Allāhumme leke reka'tu ve bike āmentu ve leke eslemt. Ente Rabbī, haši'a sem'ī ve besarī ve muhhī ve azamī ve me-stekallet bihi kademī lillāhi Rabbil-ālemīn." ("Gospodaru, Tebi se poklanjam, u Tebe vjerujem, Tebi se predajem. Ti si moj Gospodar. Učini skrušenim moj sluh, vid, mozak, kosti, nerve i svaki moj korak, Allahu, Gospodaru svjetova.")[243];

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبُّوحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na rukuu i sedždi izgovarao: "Neka je slavljen i presvet Gospodar meleka i Džibrila";

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِي قَالَ: قُمْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً، فَقَامَ فَقَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ. . . فَكَانَ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ: سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ.

Avf ibn Malik el-Ešdžei kaže: "Klanjao sam jednom noćni namaz s Božijim Poslanikom, s.a.v.s. Učio je suru El-Bekara. Na rukuu je

[241] Bilježe Ebu Davud i drugi, s dobrim nizom prenosilaca.

[242] Bilježe Muslim i autori *Sunena*.

[243] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i drugi.

govorio: 'Subhāne zil-džeberūti vel-melekūti vel-kibrijā'i vel-azama.' ('Slava Vlasniku moći, vlasti, veličanstvenosti i uzvišenosti'.)"[244];

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي. وَيَتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., često na rukuu i sedždi izgovarao: "Subhānek, Allāhumme Rabbenā ve bihamdik. Allāhummagfir lī." ("Hvaljen si, Gospodaru moj, i slavljen! Allahu, oprosti mi!", i primjenjivao bi Kur'an.")[245]

10. Dove koje se uče pri podizanju s rukua i ispravljanju

Onaj ko klanja kao imam, muktedija ili zasebno, treba da pri podizanju s rukua izgovori: "Semiallāhu limen hamideh." Kada se uspravi, kazat će: "Rabbena lekel-hamd", ili "Allāhumme Rabbenā ve lekel-hamd."

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., govorio: "Semiallāhu limen hamideh" kada bi ustajao s rukua, a u stojećem položaju izgovarao bi: "Rabbenā lekel-hamd."[246]

El-Buhari od Enesa bilježi: "Kada kaže: 'Semiallāhu limen hamideh', kažite: 'Allāhumme Rabbenā lekel-hamd.'" Neki na osnovu ovog hadisa smatraju da muktedija ne treba izgovarati: "Semiallāhu limen hamideh", već da treba za imamom reći samo: "Rabbenā lekel-hamd."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَالَ الْإِمَامُ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، فَإِنَّ مَنْ وَافَقَ قَوْلُهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada imam kaže: 'Semiallāhu limen hamideh', recite: 'Allāhumme Rabbenā lekel-hamd.' Onome čije se riječi poklope s riječima meleka, Allah će oprostiti sve minule grijehe."[247]

---

[244] Bilježe: Ebu Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai.

[245] Tj. radio bi po ajetu: "Ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti." Hadis bilježe: Ahmed, El-Buhari, Muslim i drugi.

[246] Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[247] Hadis bilježe Ahmed i drugi.

Međutim, Poslanikova, s.a.v.s., naredba:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي

"Klanjajte kako vidite da ja klanjam" nalaže da svaki klanjač mora izgovarati i jedno i drugo, čak i kada je predvođen imamom. Onima koji tvrde da muktedija ne treba izgovarati oboje, već da treba reći samo tekbir, odgovara se riječima En-Nevevija: "Ulema našeg mezheba kaže: 'To znači: Kažite: 'Rabbenā lekel-hamd', uz 'Semiallāhu limen hamideh' koje ste već čuli. Ovo je drugo izdvojeno stoga što ga Poslanik, s.a.v.s., nije glasno, već tiho izgovarao. Oni su znali njegovu naredbu:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

'Klanjajte kako vidite da ja klanjam.' Pravilo slijeđenja Alejhisselama nalaže da se izgovara i 'Semiallāhu limen hamideh'. To nije trebalo posebno naznačavati. 'Rabbenā lekel-hamd' nije bilo poznato, pa je naglašeno.'"

Ovo je najmanje što se može izgovoriti prilikom uspravljanja. Lijepo je proučiti nešto iz sljedećih predanja koja ćemo navesti.

عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي يَوْماً وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فَلَمَّا رَفَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ وَقَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، قَالَ رَجُلٌ وَرَاءَهُ: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنِ الْمُتَكَلِّمُ آنِفاً ؟ قَالَ الرَّجُلُ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لَقَدْ رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلاثِينَ مَلَكاً يَبْتَدِرُونَهَا، أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلاً.

Rifaa ibn Rafi kaže: "Klanjali smo jednom za Poslanikom, s.a.v.s. Kada je podigao glavu s rukua, izgovorio je: 'Semiallāhu limen hamideh.' Jedan čovjek iza njega reče: 'Rabbenā lekel-hamd, hamden kesīren tajjiben mubāreken fīh.'

('Gospodaru naš, Tebi hvala, beskonačna hvala, lijepa hvala u kojoj je svaki blagoslov.')

Nakon namaza, Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ko je rekao ono maloprije?' Čovjek se javi: 'Ja, Božiji Poslaniče.' 'Vidio sam trideset i nekoliko meleka kako se natječu ko će to prije zapisati.'"[248]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَفَعَ مِنَ الرَّكْعَةِ قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، مِلْءَ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا، وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ.

Alija, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., pri podizanju s rukua izgovarao: "Semiallāhu limen hamideh, Rabbenā lekel-hamd, mil'es-semāvāti vel-erd, ve mil'e mā bejnehumā, ve mil'e mā ši'te min šej'in ba'd." ("Allah čuo onog ko Ga hvali. Gospodaru, Tebi pripada zahvala koliko je nebesa, Zemlje i onoga između njih i svega, povrh toga, što Ti znaš.")[249]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمَاءِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي بِالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَالْمَاءِ الْبَارِدِ، اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي مِنَ الذُّنُوبِ وَنَقِّنِي مِنْهَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْوَسَخِ.

Abdullah ibn Ebu Evfa prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., nakon obavljanja rukua govorio: "Allāhumme lekel-hamdu mil'es-semā'i ve mil'el-erdi ve mil'e mā ši'te min šej'in ba'd. Allāhumme tahhirnī bis-seldži vel-beredi vel-mā'il-bārid. Allāhumme tahhirnī minez-zunūbi ve nekkinī minhā kemā junekkas-sevbul-ebjedu minel-veseh." ("Gospodaru, Tebi neka je hvala koliko je neba, Zemlje i svega, povrh toga, što Ti znaš. Gospodaru, očisti me vodom, ledom i hladnoćom. Bože, odstrani od mene grijehe kao što se prljavština otklanja s bijele tkanine.")[250]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ مِلْءَ السَّمٰوَاتِ وَمِلْءَ الْأَرْضِ وَمِلْءَ مَا بَيْنَهُمَا وَمِلْءَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ، أَهْلَ الثَّنَاءِ وَالْمَجْدِ. أَحَقُّ مَا قَالَ الْعَبْدُ، وَكُلُّنَا لَكَ عَبْدٌ. لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

---

[248] Bilježe ga: Ahmed, El-Buhari, Malik i Ebu Davud.

[249] Bilježe ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[250] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Ibn Madža.

Ebu Seid el-Hudri, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon riječi: "Semiallahu limen hamideh", govorio: "Allāhumme Rabbenā lekel-hamdu mil'es-semāvāti ve mil'el-erdi ve mil'e mā bejnehumā, ve mil'e mā ši'te min šej'in ba'd. Ehles-senā'i vel-medžd. Ehakku mā kālel-abdu ve kullunā leke abd. Lā māni'a limā a'tajte ve lā mu'tije limā mena'te ve lā jenfe'u zel-dželdi minkel-džedd."

("Gospodaru, Tebi pripada hvala koja ispunjava nebesa, Zemlju i sve što, nakon toga, želiš. Tebi pripada zahvala i veličanje. Sušta je istina ono što rob kaže, a svi smo mi Tvoji robovi. 'Ništa ne može zaustaviti ono što Ti daš, niti ko može dati ono što Ti ne daš. Nikakvo bogatstvo bez Tvoje pomoći nije dovoljno.'")[251]

Vjerodostojno se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., nakon riječi: "Semiallahu limen hamideh" izgovarao:

لِرَبِّيَ الْحَمْدُ، لِرَبِّيَ الْحَمْدُ .

"Gospodaru mome pripada hvala, Gospodaru mome pripada hvala", sve dok ne bi na stajanju proveo onoliko vremena koliko i na rukuu.

11. Način obavljanja sedžde i podizanja s nje

Većina uleme smatra da je bolje spustiti koljena prije ruku. To prenosi Ibn el-Munzir od Omera en-Nehaija, Muslima ibn Jesara, Sufjana es-Sevrija, Ishaka i racionalista. "To je i moj stav", kaže on.

Ebu et-Tajjib kaže da je ovo mišljenje svih islamskih pravnika.

Ibn el-Kajjim kaže: "Alejhisselam je spuštao koljena prije ruku. Zatim bi spuštao ruke, zatim čelo i nos. Ovo je vjerodostojno predanje koje Šerik prenosi od Asima ibn Kulejba, koji putem svoga oca prenosi da je Vail ibn Hudžr rekao: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako pri obavljanju sedžde spušta koljena prije ruku, a pri ustajanju podiže ruke prije koljena. Njegova se praksa nikada nije razlikovala od toga."

[251] Bilježe: Muslim, Ahmed i Ebu Davud.

Malik, el-Evzai, Ibn Hazm smatraju da treba spustiti ruke prije koljena. To je i jedno od Ahmedovih predanja. El-Evzai kaže: "Zatekao sam ljude kako spuštaju ruke prije koljena." Ibn Ebu Davud kaže: "Ovo je mišljenje učenjaka Hadisa."

Podizanje sa sedžde na treći rekat također je predmet razilaženja među ulemom. Prema mišljenju većine, treba podići ruke, a zatim koljena, dok ostali smatraju da koljena treba podići prije ruku.

12. Način obavljanja sedžde

Prilikom obavljanja sedžde treba se držati sljedećih pravila:

a) spustiti nos, čelo i ruke na tlo i odvojiti ih od trupa.

Vail ibn Hudžr kaže da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi obavljao sedždu, spuštao čelo između šaka i odvajao ruke od pazuha.[252]

Ebu Humejd prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., pri obavljanju sedžde spuštao nos i čelo na zemlju, odmicao ruke od trupa i šake postavljao u visini ramena[253];

b) spustiti ruke u pravcu ušiju ili ramena.

Predanja podržavaju oba načina. Neki učenjaci objedinjuju ta predanja tako što vrhove prstiju postavljaju u pravcu ušiju, a dlanove u pravcu ramena;

c) sastaviti i opružiti prste.

El-Hakim i Ibn Hibban bilježe da je Poslanik, s.a.v.s., pri obavljanju rukua razdvajao prste, a pri obavljanju sedžde skupljao bi prste;

d) okrenuti vrhove prstiju prema kibli.

El-Buhari navodi hadis Ebu Humejda u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., na sedždi šake držao opuštene, ni stegnute ni opružene. Vrhove nožnih prstiju okretao je prema kibli.

---

[252] Bilježi Ebu Davud.

[253] Bilježe ga: Ibn Huzejma i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih.

13. Trajanje sedžde i dove

Na sedždi treba izgovoriti: "Subhane Rabbijel-E'la."

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ: ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِكُمْ.

Ukba ibn Amir kaže: "Kada je objavljeno: **'Hvali ime Gospodara svoga Svevišnjeg'**[254], Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče nam: 'Učite ovo na sedždi.'"[255]

عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى.

Huzejfa prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na sedždi izgovarao: "Subhane Rabbijel-E'la."[256]

Ove riječi treba na rukuu i sedždi izgovoriti najmanje tri puta. Et-Tirmizi kaže: "Stav je učenjaka da ne uče na rukuu i sedždi manje od tri tesbiha." Najmanja dozvoljena mjera jeste da ove riječi izgovori samo jedanput. Ranije je navedeno da je smirenost farz, a to znači zadržati se na rukuu ili sedždi u trajanju jednog tesbiha.

Što se tiče najpotpunijeg tesbiha, neka ulema smatra da je to tesbih koji se izgovori deset puta, prema hadisu koji Seid ibn Džubejr prenosi od Enesa: "Najsličniji namaz Poslanikovom, s.a.v.s., jeste namaz ovog dječaka", misleći na Omera ibn Abdulaziza. "Izbrojali smo da je na rukuu i sedždi izgovarao deset tesbiha."[257]

Eš-Ševkani kaže: "Ovo je oslonac onih koji kažu da je najpotpunije deset puta izgovoriti ovaj zikr. Međutim, ispravnije je da svako može učiti onoliko tesbiha koliko hoće, a što više, to bolje. Vjerodostojni hadisi o duljenju sedžde Poslanika, s.a.v.s., ukazuju na ovo. Tako treba postupiti imam ukoliko klanjačima to ne pada teško."

Ibn Abdulberr kaže: "Svaki imam treba olakšati namaz, zato što je to naredba Božijeg Poslanika, s.a.v.s., pa čak i ako je siguran da klanjači

---

[254] El-E'ala, 1.

[255] Ahmed, Ebu Davud, Ibn Madža i El-Hakim. Sened je ovog predanja dobar.

[256] Ahmed, Muslim i autori *Sunena*, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen-sahih.

[257] Bilježe ga: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai, s dobrim nizom prenosilaca.

to mogu podnijeti. Naime, on ne može znati šta se njima događa, kakve ih potrebe zaokupljuju itd." Ibn el-Mubarek kaže: "Lijepo je da imam prouči pet tesbiha, kako bi klanjači mogli izgovoriti tri. Klanjač ne treba izgovarati manje od tri tesbiha, već treba proučiti što više dova koje zna."

U vjerodostojnom hadisu navodi se da je Poslanik, a.s., rekao:

أَقْرَبُ مَا يَكُونُ أَحَدُكُمْ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا فِيهِ الدُّعَاءَ. أَلَا إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَقْرَأَ رَاكِعًا أَوْ سَاجِدًا، فَأَمَّا الرُّكُوعُ فَعَظِّمُوا فِيهِ الرَّبَّ، وَأَمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ فَقَمِنٌ أَنْ يُسْتَجَابَ لَكُمْ.

"Najbliži ste Allahu dok ste na sedždi, i zato pojačajte dove na sedždi. Zabranjeno mi je učiti (Kur'an) na rukuu i sedždi. Na rukuu veličajte Allaha, a na sedždi se trudite da što više dova činite, jer vam tada može biti uslišano."[258]

Mnogi hadisi govore o tome.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَجَدَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَكَ سَجَدْتُ، وبِكَ آمَنْتُ، وَلَكَ أَسْلَمْتُ، سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ فَصَوَّرَهُ فَأَحْسَنَ صُوَرَهُ، فَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ.

Alija, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na sedždi govorio: "Allāhumme leke sedždetu ve bike āmentu ve leke eslemt. Sedžede vedžhī lillezī halekahu fe savverehu fešekka sem'ahu ve besareh, fetebārekallāhu ahsenul-hālikīn." ("Gospodaru moj, Tebi se klanjam i u Tebe vjerujem. Tebi se pokoravam, moje lice čini sedždu Onome Ko ga je stvorio i oblikovao, Onome Ko je razdvojio sluh i vid. Neka je slavljen Allah, najljepši Stvaralac.")[259]

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَصِفُ صَلَاةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فِي التَّهجدِ قَالَ: ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ فَصَلَّى وَجَعَلَ يَقُولُ فِي صَلَاتِهِ أَوْ فِي سُجُودِهِ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا، وَفِي سَمْعِي نُورًا، وَفِي بَصَرِي نُورًا، وَعَنْ يَمِينِي نُورًا، وَتَحْتِي نُورًا، وَاجْعَلْنِي نُورًا.

[258] Bilježe Ahmed i Muslim.

[259] Bilježe Ahmed i Muslim.

Ibn Abbas, r.a., opisuje noćni namaz Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: "Zatim je počeo klanjati. Na sedždi je izgovarao: "Allāhumme-dž'al fī kalbī nūrā, ve fī sem'ī nūrā, ve fī besarī nūrā, ve an jemīnī nūrā, ve tahtī nūrā, ve-dž'alnī nūrā." 'Gospodaru naš, ispuni moje srce nurom (Tvojom svjetlošću), moj vid i moj sluh. Bože, učini da s moje desne i lijeve strane bude Tvoj nur, iznad i ispod mene, ispred mene i iza mene, učini me svijetlim.'"

Šu'ba kaže: "...ili je rekao: 'Podari mi svjetlost.'"[260] En-Nevevi kaže: "Učenjaci pod ovom svjetlošću podrazumijevaju traženje prosvjetljenja, ukazivanja na istinu i uputu ka njoj. Zato je molio da mu Allah podari nur u svim organima, po cijelom tijelu, u postupcima, ponašanju, stanju, na svih šest strana, kako ne bi izgubio ništa od tog nura."

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا فَقَدَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ مِنْ مَضْجَعِهِ فَلَمَسَتْهُ بِيَدِهَا، فَوَقَعَتْ عَلَيْهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، وَهُوَ يَقُولُ: رَبِّ أَعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلاَهَا.

Aiša, r.a., prenosi da je osjetila da Poslanik, s.a.v.s., nije u postelji, pa ga je počela tražiti rukom. Napipala ga je dok je činio sedždu. Čula je kako izgovara: "Rabbi āti nefsī takvāhā ve zekkihā Ente hajru men zekkāhā, Ente velijjuhā ve mevlāhā." ("Gospodaru moj, podari mojoj duši pokornost, i očisti je, jer Ti ćeš je najbolje očistiti, Ti si njen prijatelj i zaštitnik.")[261]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي سُجُودِهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّهُ وَجِلَّهُ وَأَوَّلَهُ وَآخِرَهُ وَعَلاَنِيَتَهُ وَسِرَّهُ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na sedždi učio: "Allāhumma-gfir lī zenbī kulleh, dikkahu ve džillehu ve evvelehu ve āhirehu ve alānijjetehu ve sirreh." ("Gospodaru moj, oprosti mi sve moje grijehe, male i velike, prošle i buduće, javne i tajne.")[262]

---

[260] Bilježe: Muslim, Ahmed i drugi.

[261] Bilježi Ahmed.

[262] Bilježe: Muslim, Ebu Davud i El-Hakim.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: فَقَدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَلَمَسْتُهُ فِي الْمَسْجِدِ، فَإِذَا هُوَ سَاجِدٌ وَقَدَمَاهُ مَنْصُوبَتَانِ، وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ.

Aiša kaže: "Tražila sam jedne noći Poslanika, s.a.v.s., u džamiji. Nađoh ga dok obavlja sedždu. Stopala su mu bila pobodena u tlo. Govorio je: "Allāhumme innī e'ūzu biridāke min sehatik, ve bimu'afātike min ukūbetik, ve e'ūzu bike mink. Lā uhsī senā'en alejke Ente kemā esnejte alā nefsik." ("Utječem se zadovoljstvu Tvome od srdžbe Tvoje, utječem se oprostu Tvome od kazne Tvoje, utječem se Tebi od Tebe. Ne mogu iskazati zahvalnost Tebi. Ti samo možeš dovoljno Sebi zahvaliti.")[263]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا فَقَدَتْهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَظَنَّتْ أَنَّهُ ذَهَبَ إِلَى بَعْضِ نِسَائِهِ، فَتَحَسَّسَتْهُ فَإِذَا هُوَ رَاكِعٌ أَوْ سَاجِدٌ يَقُولُ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ. فَقَالَتْ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، إِنِّي لَفِي شَأْنٍ وَإِنَّكَ لَفِي شَأْنٍ آخَرَ.

Ona prenosi da je izgubila jedne noći Poslanika, s.a.v.s., i mislila je da je otišao kod neke od svojih žena. Potražila ga je oko sebe i zatekla ga na rukuu ili sedždi. Učio je: "Subhānek, Allāhumme ve bihamdik, lā ilāhe illā Ent." ("Hvaljen neka si, Gospodaru, i slavljen! Nema boga osim Tebe!") Ona reče: "Ti se baviš jednom stvari, a ja drugom."[264]

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., na sedždi govorio:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي خَطِيئَتِي وَجَهْلِي وَإِسْرَافِي فِي أَمْرِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي وَهَزْلِي وَخَطَئِي وَعَمْدِي، وَكُلُّ ذَلِكَ عِنْدِي. اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ إِلَهِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ.

"Allāhumma-gfir lī hatī'etī ve džehlī ve isrāfī fī emrī ve mā Ente alemu minnī. Allāhumma-gfir lī džiddī ve hezlī ve hata'ī ve amdī, ve kullu zālike indi. Allāhumma-gfir lī mā kaddemtu ve mā ehhartu ve mā esrertu ve mā alent. Ente ilāhī, lā ilāhe illā Ent." ("Allahu moj, oprosti mi moje

[263] Bilježe Muslim i autori *Sunena.*

[264] Bilježe: Ahmed, Muslim i En-Nesai.

greške, moje neznanje, prekomjerenost u postupcima mojim i sve ono što Ti znaš da je pri meni. Gospodaru moj, oprosti mi moju ozbiljnost i neozbiljnost, moju grešku i namjeru, jer sve je ovo u meni. Gospodaru moj, oprosti mi dosad učinjeno, a i ono što ću učiniti, ono što skrivam i javno činim, nema drugog božanstva osim Tebe.")

14. Način sjedenja između dvije sedžde

Između dvije sedžde sunnet je sjediti na sljedeći način: opružiti lijevu nogu i sjesti na nju, a desnu pobosti, tako da prsti te noge budu okrenuti prema kibli. Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., pružao lijevu nogu, a pobadao desnu.[265]

Ibn Omer kaže: "Sunnet je pobosti desnu nogu, a prste okrenuti prema kibli i sjesti na lijevu."[266]

Nafi kaže: "Kada bi klanjao, Omer bi prema kibli okrenuo čak i svoje papuče."[267]

U Ebu Humejdovom hadisu koji objašnjava način na koji je Poslanik, s.a.v.s., klanjao kaže se: "Zatim je položio svoju lijevu nogu i sjeo na nju. Potom se uspravio tako da se svaka kost vratila na svoje mjesto, a zatim se spustio na sedždu."[268]

Navodi se, također, i tzv. ik'a-sjedenje. U tom sjedenju pružaju se obje noge i sjeda se na gležnjeve. Ebu Ubejda kaže: "Ovo zagovaraju tradicionisti." Ebu ez-Zubejr prenosi da je čuo Tavusa kako govori: "Pitali smo Ibn Abbasa o ik'a-sjedenju, pa on reče: 'To je sunnet.' Rekosmo mu: 'Mi to smatramo neprikladnim čovjeku.' 'To je sunnet tvog Poslanika, s.a.v.s.', odgovori Ibn Abbas."[269]

Od Ibn Omera, r.a., prenosi se da je sjedio na vrhovima prstiju kada bi podigao glavu s prve sedžde. Govorio je: "Ovo je sunnet."

---

[265] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[266] Bilježi En-Nesai.

[267] Bilježi El-Esrem.

[268] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je sahih.

[269] Bilježi Muslim.

Tavus kaže: "Vidio sam Abdullahe (tj. Abdullaha ibn Abbasa, Abdullaha ibn Omera i Abdullaha ibn Zubejra) kako sjede na ik'a-način.[270] Hafiz Ibn Hadžer kaže da je ovo predanje vjerodostojnog seneda.

Ako se pod ovim načinom sjedenja podrazumijeva spuštanje stražnjice na tlo i pobadanje butina, to je mekruh, prema stavu sve uleme. Ebu Hurejra, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., zabranio nam je tri stvari: da kljucamo poput pijetla, da sjedimo kao psi i da se okrećemo poput lisice."[271]

Na sjedenju između dvije sedžde desnu ruku treba staviti na desnu butinu, a lijevu ruku na lijevu butinu, tako da prsti budu opušteni, malo razmaknuti, na samom početku koljena i usmjereni ka kibli.

Dova između dvije sedžde

Na sedždi je lijepo učiti jednu od sljedeće dvije dove koje se mogu više puta ponavljati.

عَنْ حُذَيْفَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: رَبِّ اغْفِرْ لِي، رَبِّ اغْفِرْ لِي.

Huzejfa, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., između sedždi govorio: "Gospodaru moj, oprosti mi, Gospodaru moj, oprosti mi."[272]

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ: رَبِّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَارْفَعْنِي وَارْزُقْنِي وَاهْدِنِي.

Prenosi se od Ibn Abbasa, r.a., da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., između sedždi učio: "Allahu moj, oprosti mi, smiluj mi se nadomjesti mi izgubljeno, zaštiti me, opskrbi me i uputi me."[273]

---

[270] Ova dva predanja bilježi El-Bejheki.

[271] Ahmed, El-Bejheki, Et-Taberani i Ebu Ja'la. Sened ovog hadisa jeste *hasen*.

[272] Bilježe predanje En-Nesai i Ibn Madža.

[273] Bilježi Ebu Davud.

15. Kratko sjedenje poslije druge sedžde

Ulema se razilazi glede ovog sjedenja, shodno razilaženju hadisa. Ovdje ćemo navesti Ibn El-Kajjimov sažetak ove rasprave: "Islamski pravnici imaju dva mišljenja o ovom sjedenju: da li ono spada u sunnete namaza koje svako treba izvršavati, ili ne spada u sunnete, već ga smije obavljati onaj ko je primoran? Oba predanja zabilježena su kao stavovi imama Ahmeda. El-Hallal kaže: 'Ahmed je razmatrao hadis Malika ibn el-Huvejrisa o sjedenju poslije druge sedžde: 'Obavijestio me je Jusuf ibn Musa da su Ebu Umamu pitali o ustajanju. On reče: 'Bez sjedenja', prema Rifaovom hadisu. U Ibn Adžlanovom hadisu postoji dokaz da je ustajao bez sjedenja. Nekoliko ashaba i drugih koji opisuju namaz Poslanika, s.a.v.s., ne navode ovo sjedenje. Ono je spomenuto u hadisu Ebu Humejda i Malika ibn el-Huvejrisa. Kada bi to bilo propisano, Poslanik, s.a.v.s., uvijek bi ga obavljao i spomenuli bi ga svi koji opisuju njegov namaz. Ako se to jednom desilo, ne mora značiti da se radi o sunnetu namaza."

Ako se utvrdi da je to činio kao sunnet, to treba slijediti, a ako se utvrdi da je to činio iz potrebe, tada nije namaski sunnet.

16. Način sjedenja na tešehhudu

Prilikom sjedenja na tešehhudu mora se voditi računa o sljedećim sunnetima:

a) postaviti ruke na sljedeći način:

Ibn Omer, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., na tešehhudu stavljao lijevu ruku na lijevo koljeno, a desnu na desno. Združio je sve prste osim kažiprsta." U drugom predanju stoji: "Združio je sve prste i ispružio onaj do palca"[274];

Vail ibn Hudžr prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., spustio lijevu šaku na lijevu butinu i koljeno. Ivicu svojeg desnog zgloba spustio je na

[274] Bilježi Muslim.

desnu butinu. Združio je prste formirajući halku." U drugom predanju navodi se da je formirao halku srednjim prstom i palcem, a da je kažiprst ispružio. Zatim je podigao prst, i vidjelo se da ga pokreće i uči dovu njime.[275] El-Bejheki kaže: "Postoji mogućnost da se pod ovim pomjeranjem podrazumijeva pokazivanje, a ne stalno pomjeranje. Na taj se način postiže harmonija s Ibn ez-Zubejrovim predanjem u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., pokazivao prstom kada bi učio, ne pomjerajući ga."[276] Ovo navodi En-Nevevi;

Ez-Zubejr, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., stavljao je na tešehhudu desnu ruku na desnu butinu, a lijevu ruku na lijevu butinu. Kažiprst mu je bio ispružen, a pogled usmjeren ka njemu."[277] U ovom hadisu vidi se da je dovoljno spustiti desnu ruku na butinu bez skupljanja, i ispružiti kažiprst desne ruke. Također se vidi i da je sunnet da se pogled ne odvaja od kažiprsta. Ova su tri načina vjerodostojno prenesena i može se postupiti po svakom;

b) izdvojiti blago savijeni kažiprst desne ruke sve do predavanja selama.

Numejr el-Huzai kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako u namazu sjedi, a desna mu je podlaktica spuštena na desnu butinu, pruženog, polusavijenog kažiprsta, i uči dovu."[278]

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بِسَعْدٍ وَهُوَ يَدْعُو بِأُصْبُعَيْنِ فَقَالَ: أَحِّدْ يَا سَعْدُ .

Enes ibn Malik, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., prošao pored Sa'da, koji je učio dovu s dva prsta. Reče mu: "Jednim, Sa'de."[279]

Pitali su Ibn Abbasa, r.a., šta znači pružanje kažiprsta u namazu. On odgovori: "Ihlas." Enes ibn Malik kaže: "To je poniznost." Mudžahid kaže: "Udarac šejtanu."

---

[275] Bilježi Ahmed.

[276] Bilježi Ebu Davud s dobrim nizom prenosilaca.

[277] Bilježe ga Ahmed, Muslim i En-Nesai.

[278] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža i Ibn Huzejma s dobrim nizom prenosilaca.

[279] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i El-Hakim.

Eš-Šafi smatra da se kažiprst treba ispružiti jedanput, kod riječi: "La ilahe." Kod hanefija kažiprst se diže kod negacije, a spušta kod potvrde. Kod malikija prst se pomjera lijevo-desno, sve do kraja namaza. Hanbelije podižu prst gdje god se spomene Božije ime, bez pomjeranja;

c) sjediti na lijevoj nozi na prvom tešehhudu, a na drugom sjediti tako što će se pobosti desna noga i njeni prsti okrenuti prema kibli, lijeva noga postaviti ispod desne, a sjesti na stražnjicu.

U Humejdovom hadisu o Poslanikovom, s.a.v.s., namazu kaže se: "Kada je sjedio nakon dva rekata, sjedio bi na lijevoj nozi, a desnu bi pobadao. Na drugom je sjedenju desnu nogu položio sa spoljašnje strane po tlu. Lijevu je pobadao, oslanjajući se o tlo stražnjicom."[280]

17. Prvo sjedenje

Većina uleme smatra da je prvo sjedenje sunnet, prema hadisu Abdullaha ibn Buhajne u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ustao na podne-namazu, onda kada je trebalo sjediti. Kada je završio, obavio je dvije sedžde sjedeći, izgovarajući na svakoj tekbir, prije selama. Ljudi su obavili sedžde s njime. Time je nadoknadio zaboravljeno sjedenje.[281]

U djelu *Subulu-selam* ovaj hadis jeste dokaz da se zaboravljanje prvog tešehhuda može nadoknaditi sehvi-sedždom. Hadis:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

"Klanjajte kao što vidite da ja klanjam" ukazuje da je prvo sjedenje vadžib. Mogućnost ispravke ove greške sehvi-sedždom ukazuje samo na to da ovaj propis spada u vadžibe koje je moguće ispraviti. Da bi se ovime dokazalo da je prvo sjedenje sunnet, mora se dokazati da se nijedan vadžib izostavljen u zaboravu ne može ispraviti sehvi-sedždom. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ibn Bettal kaže: 'Dokaz da sehvi-sedžda ne može nadoknaditi ono što je vadžib[282] jeste to da se izostavljanje

[280] Bilježi El-Buhari.

[281] Bilježe ga autori *El-kutubus-sitte*.

[282] Nijedna pravna škola, izuzev hanefijske, ne pravi razliku između farza i vadžiba. Neophodno je prisjetiti se ove činjenice da si se na pravilan način razumio gornji tekst. (primj. Z.H.)

početnog tekbira ne može nadoknaditi tom sedždom, kao ni sjedenje. A činjenica da je to zikr koji se izgovara u sebi čini ga neobaveznim, kao što nije obavezno ni 'subhaneke'." Drugi učenjaci zauzimaju stav o tome na osnovu činjenice da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., smatrao da ga klanjači slijede, znajući da su namjerno propustili sjedenje. Ova je tvrdnja diskutabilna. Među onima koji kažu da je prvo sjedenje vadžib nalaze se: Lejs ibn Sa'd, Ishak, Ahmed, u poznatom predanju, a to je i jedno od Eš-Šafijevih mišljenja, a i predanje u hanefijskom mezhebu. Argumentirajući obavezu prvog sjedenja, Et-Taberi navodi činjenicu da je namaz u početku bio propisan da se klanja s dva rekata. U tom namazu prvo sjedenje bilo je vadžib. Kada je namaz povećan, status tog sjedenja nije promijenjen.

Poželjno je kraće učiti na prvom sjedenju

Ibn Mesud kaže: "Kada bi sjedio nakon prva dva rekata, Božiji Poslanik, s.a.v.s., sjedio bi kao da sjedi na užarenom kamenju."[283] Et-Tirmizi kaže: "Učenjaci se pridržavaju ovog hadisa. Smatraju da čovjek ne treba duljiti na prvom sjedenju. Ne treba se dodavati ništa na tešehhud." Ibn el-Kajjim kaže: "Nije zabilježeno da je Alejhisselam učio salavate na prvom sjedenju, niti je tražio zaštitu od kaburskog azaba, patnje u vatri, od iskušenja života i smrti i od zla smutnje Dedždžala. Ko želi to učiti, to je rezultat razumijevanja općenitosti i univerzalija. Vjerodostojno je naznačeno da se te dove uče na posljednjem sjedenju."

18. Salavati

Klanjač treba učiti salavate u jednom od oblika koje ćemo navesti:

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِي قَالَ: قَالَ بَشِيرُ بْنُ سَعْدٍ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَمَرَنَا اللهُ أَنْ نُصَلِّيَ عَلَيْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَسَكَتَ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ

[283] Bilježe Ahmed i autori *Sunena*. Et-Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje kao hasen, usto da ga Ubejdullah (sin Ibn Mesuda) nije čuo od svog oca.

إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ وَالسَّلَامُ كَمَا عَلِمْتُمْ.

Ibn Mesud el-Bedri prenosi da je Bešir ibn Sa'd pitao: "Božiji Poslaniče, Allah nam je naredio da te blagoslovimo. Kako ćemo to uraditi?" "Recite: 'Allāhumme salli alā Muhammed, ve alā āli Muhammed, kemā sallejte alā Ibrāhīm, ve bārik alā Muhammed, ve alā āli Muhammed, kemā bārekte alā āli Ibrāhīme fil-ālemīn, inneke hamīdun medžīd.' ('Gospodaru moj, blagoslovi Muhammeda i njegovu porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahima i njegovu porodicu. Podari berićet Muhammedu i Muhammedovoj porodici kao što si podario berićet Ibrahimovoj porodici, u svjetovima, Ti si hvale vrijedan i slavljen', a selam vam je poznat.')"[284]

عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، قَدْ عَلِمْنَا كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ قَالَ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ . وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ .

Ka'b ibn Udžra kaže: "Upitali smo: 'Božiji Poslaniče, znamo kako ćemo donijeti selam na tebe, ali kako ćemo te blagosloviti?' 'Recite: 'Allāhumme salli alā Muhammedin ve alā āli Muhammedin kemā sallejte alā āli Ibrahīm, inneke hamīdun medžīd. Ve bārik alā Muhammedin ve alā āli Muhammedin kemā bārekte alā āli Ibrahīm, inneke hamīdun medžīd.'

('Gospodaru moj, blagoslovi Muhammeda i njegovu porodicu, kao što si blagoslovio Ibrahimovu porodicu. Ti si hvale vrijedan i slavljen. Gospodaru moj, podari berićet Muhammedu i Muhammedovoj porodici kao što si podario berićet Ibrahimovoj porodici. Ti si hvale vrijedan i slavljen.')"[285]

Salavat na Poslanika, s.a.v.s., jeste mendub i nije vadžib.

---

[284] Bilježe Muslim i Ahmed.

[285] Hadis bilježe autori *El-kutubus-sitte.*

عَنْ فَضَالَةَ بْنِ عُبَيْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ رَجُلاً يَدْعُو فِي صَلاَتِهِ، فَلَمْ يُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: عَجِّلَ هَذَا، ثُمَّ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ أَوْ لِغَيْرِهِ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِتَحْمِيدِ اللهِ وَالثَّنَاءِ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ لِيَدْعُ بِمَا شَاءَ اللهُ.

Fedale ibn Ubejd kaže: "Poslanik, s.a.v.s., čuo je čovjeka kako čini dovu u namazu, ne donijevši salavat na Poslanika, s.a.v.s. On mu reče: 'Ovaj je požurio.' Zatim ga je pozvao, pa se obratio njemu i drugome: 'Kada klanjate, započnite zahvalom Allahu. Zatim donesite salavat na Poslanika, s.a.v.s., i nakon toga učite ono što želite.'"[286]

Autor djela *Munteka* kaže: "Ovo je argument u prilog onome ko smatra da salavati nisu farz. On tom čovjeku nije naredio da ponovi namaz. Ovo podupire i predanje Ibn Mesuda nakon spominjanja tešehhuda: 'Nakon toga neka izabere kakvu hoće dovu.'" Eš-Ševkani kaže: "Ja se držim mišljenja da je to vadžib."

19. Dova na posljednjem sjedenju prije selama

Na posljednjem sjedenju prije selama može se tražiti svako dobro ovog i budućeg svijeta.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عَلَّمَهُمُ التَّشَهُّدَ ثُمَّ قَالَ فِي آخِرِهِ: ثُمَّ لِيَخْتَرْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا نَشَاءُ.

Abdullah ibn Mesud, r.a., prenosi da ih je Božiji Poslanik, s.a.v.s., podučio tešehhudu, nakon čega je rekao: "Sada možemo odabrati kakvu god molbu hoćemo."[287]

Dova je potrebna u svakoj situaciji, bez obzira na to da li je Poslanikova ili ne, s time što su Poslanikove, s.a.v.s., dove vrednije. Navest ćemo neke od tih dova.

---

[286] Prenose ga: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi koji ga ocjenjuje kao sahih.

[287] Bilježi Muslim.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُّدِ الْأَخِيرِ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kad završite s posljednjim tešehhudom, potražite Allahovu zaštitu od četiri iskušenja i izgovorite: 'Allāhumme innī e'ūzu bike min azābi džehennem, ve min azābil-kabr, ve min fitnetil-mahjā vel-memāt, ve min šerri fitnetil-mesīhid-dedždžāl.' ('Gospodaru moj, utječem Ti se od džehenemske patnje, od kaburskog azaba, od iskušenja života i smrti i od zla smutnje Dedžala.')"[288]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَدْعُو فِي الصَّلَاةِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْثَمِ وَالْمَغْرَمِ.

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na namazu učio: "Allāhumme innī e'ūzu bike min azābil-kabr, ve e'ūzu bike min fitnetid-dedždžāl, ve e'ūzu bike min fitnetil-mahjā vel-memāt. Allāhumme innī e'ūzu bike minel-me'semi vel-magrem." ("Gospodaru moj, utječem Ti se od kaburskog azaba. Utječem Ti se od zla smutnje Dedžala. Utječem Ti se od iskušenja života i smrti. Utječem Ti se od grijeha i duga.")[289]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ، يَكُونُ آخِرَ مَا يَقُولُ بَيْنَ التَّشَهُّدِ وَالتَّسْلِيمِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَسْرَفْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.

Alija, r.a., veli: "Posljednje što bi Božiji Poslanik, s.a.v.s., izgovarao na namazu između tešehhuda i selama bilo je: 'Allāhuma-gfir lī mā kaddemtu ve mā ehhartu, ve mā esrertu ve mā ealentu, ve mā esreftu ve mā Ente ealemu bihi minnī. Entel-mukaddimu ve Entel-mu'ehhir. Lā

[288] Bilježi Muslim.

[289] Muttefekun alejhi.

ilāhe illā Ent.' ('Gospodaru moj, oprosti mi ono što sam učinio i ono što ću učiniti, ono što tajim i ono što ne tajim, ono u čemu sam pretjerao i ono što Ti znaš bolje o meni. Ti si prvi i posljednji. Nema drugog boga osim Tebe.')"[290]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ أَبَا بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: عَلِّمْنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلاَتِي؟ قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيراً، وَلاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ، فَاغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ.

Abdullah ibn Amr, r.a., prenosi da je Ebu Bekr, r.a., rekao Božijem Poslaniku, s.a.v.s.: "Poduči me dovi koju ću učiti u namazu." "Reci: 'Allāhumme innī zalemtu nefsī zulmen kesirā, ve lā jagfiruz-zunūbe illā Ent, fa-gfir lī magfireten min indike ver-hamnī, inneke Entel-gafūrur-rahīm.' ('Allahu moj, ja sam sebi mnogo zuluma učinio, a grijehe niko osim Tebe ne oprašta, pa oprosti mi Tvojom milošću, jer Ti si uistinu Onaj Koji prašta i Koji je milostiv.')"[291]

عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّ مِحْجَنَ بْنِ الأَدْرَعِ حَدَّثَهُ قَالَ: دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَدْ قَضَى صَلاَتَهُ وَهُوَ يَتَشَهد وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِي أَسْأَلُكَ يَا اللهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: قَدْ غُفِرَ، ثَلاَثًا.

Hanzala ibn Ali prenosi od Mihdžena ibn el-Edre da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ušao u džamiju i ugledao jednog čovjeka koji je bio pred kraj namaza. Na tešehhudu je učio: "Allāhumme innī es'eluke jā Allāhul-vāhidul-ehadus-samed. Ellezī lem jelid ve lem jūled ve lem jekun lehu kufuven ehad, en tagfire lī zunūbī inneke Entel-gafūrur-rahīm." ("Gospodaru, molim Te, Allahu, Jedan, Jedini, Tebe, Koji si utočište svakom, Koji rodio nije i rođen nije i Kome niko ravan nije, da mi oprostiš grijehe, jer ti si Onaj Koji prašta i Koji je milostiv." Božiji Poslanik, a.s., tri puta ponovi: "Oprošteno mu je.")[292]

[290] Bilježi Muslim.

[291] Muttefekun alejhi.

[292] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي صَلَاتِهِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ فِي الْأَمْرِ، وَالْعَزِيمَةَ عَلَى الرُّشْدِ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيمًا، وَلِسَانًا صَادِقًا، وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ.

Šeddad ibn Evs prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., u namazu izgovarao: "Allāhumme innī es'elukes-subāte fil-emri vel-azīmete aler-rušd. Ve es'eluke šukre ni'metike ve husne ibādetik, ve es'eluke kalben selīmā, ve lisānen sādikā. Ve es'eluke min hajri mā ta'lem, ve e'ūzu bike min šerri mā ta'lem, ve estagfiruke limā ta'lem." ("Bože moj, podari mi postojanost u poslu mome, podari mi odlučnu ispravnost, podari mi zahvalnost za Tvoje blagodati i da lijepo Tebi ibadet činim, podari mi iskren jezik i zdravo srce. Tražim od Tebe dobro koje Ti znaš, a utječem se Tebi za zlo koje Ti znaš. Tražim oprost za ono što Ti znaš.")[293]

عَنْ أَبِي مِجْلَزٍ قَالَ: صَلَّى بِنَا عَمَّارُ بْنُ يَاسِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا صَلَاةً فَأَوْجَزَ فِيهَا، فَأَنْكَرُوا ذَلِكَ فَقَالَ: أَلَمْ أُتِمَّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ؟ قَالُوا: بَلَى، قَالَ: أَمَا إِنِّي دَعَوْتُ فِيهَا بِدُعَاءٍ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو بِهِ: اللَّهُمَّ بِعِلْمِكَ الْغَيْبَ وَقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَحْيِنِي مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرًا لِي، وَتَوَفَّنِي إِذَا كَانَتِ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي، أَسْأَلُكَ خَشْيَتَكَ فِي الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَكَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا، وَالْقَصْدَ فِي الْفَقْرِ وَالْغِنَى، وَلَذَّةَ النَّظَرِ إِلَى وَجْهِكَ، وَالشَّوْقَ إِلَى لِقَائِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ ضَرَّاءَ مُضِرَّةٍ وَمِنْ فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ، اللَّهُمَّ زَيِّنَّا بِزِينَةِ الْإِيمَانِ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مَهْدِيِّينَ.

Ebu Midžlez kaže: "Predvodio nas je Ammar ibn Jasir, r.a., u namazu, klanjajući vrlo kratko. To mu ljudi prigovoriše, pa on reče: 'Zar nisam upotpunio ruku i sedždu?' 'Jesi', odgovoriše. 'Zar nisam proučio dovu koju je Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio: 'Allāhumme, bilmikel-gajbe ve kudretike alel-halki ahjinī mā alimtel-hajāte hajren lī, ve teveffenī izā kānetil-vefātu hajren lī. Es'eluke hašjeteke fil-gajbi veš-šehādete ve kelimetel-hakki fil-gadabi ver-ridā, vel-kasde fil-fakri vel-gina, ve lezzeten-nezari ilā vedžhik,

[293] Bilježi ga En-Nesai.

veš-ševka ilā likā'ik, ve e'ūzu bike min darrā'e mudirre, ve min fitnetin mudille. Allāhumme zejjinā bizīnetil-imān, ve-dž'alnā hudāten mehdijjīn.' ('Bože moj, Ti znaš nepoznato i moći Svojom upravljaš stvorenjima, daj mi da živim onoliko koliko je po Tvome znanju dobro za mene, i daj da umrem onda kada to bude dobro za mene. Daj da Te se bojim, i kada me ljudi ne vide i onda kada me vide. Daj da govorim istinu i u srdžbi i u zadovoljstvu. Daj da budem umjeren i u neimaštini i u bogatstvu. Daj da se naslađujem gledajući Tvoje lice. Daj da čeznem za susretom s Tobom i da me ne zavedu kakve nesreće niti kušnja koja bi me na stranputicu odvela. Bože moj, ukrasi nas krasotom vjerovanja i daj da idemo naprijed Pravim putem.')"[294]

عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ رَجُلٍ مِنَ الصَّحَابَةِ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ: كَيْفَ تَقُولُ فِي الصَّلَاةِ؟ قَالَ: أَتَشَهَّدُ ثُمَّ أَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ، أَمَّا إِنِّي لَا أُحْسِنُ دَنْدَنَتَكَ وَلَا دَنْدَنَةَ مُعَاذٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: حَوْلَهُمَا نُدَنْدِنُ.

Ebu Salih od jednog ashaba prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao nekom čovjeku: "Šta izgovaraš u namazu?" "Izgovorim šehadet, a zatim kažem: 'Gospodaru, molim Te za Džennet, a utječem Ti se od Vatre.' Ne umijem mrmljati kao što mrmljate ti i Muaz." "I mi to mrmljamo", odgovori mu Poslanik, s.a.v.s.[295]

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهُ أَنْ يَقُولَ هَذَا الدُّعَاءَ: اللَّهُمَّ أَلِّفْ بَيْنَ قُلُوبِنَا وَأَصْلِحْ ذَاتَ بَيْنِنَا وَاهْدِنَا سُبُلَ السَّلَامِ وَنَجِّنَا مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ، وَجَنِّبْنَا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، وَبَارِكْ لَنَا فِي أَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُلُوبِنَا وَأَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ وَاجْعَلْنَا شَاكِرِينَ لِنِعَمِكَ مُثْنِينَ بِهَا وَقَابِلِيهَا وَأَتِمَّهَا عَلَيْنَا.

Ibn Mesud, r.a., prenosi da ga je Poslanik, s.a.v.s., podučio ovoj dovi: "Gospodaru naš, zbliži srca naša i popravi naše međusobne veze, uputi nas putevima islama, izvedi nas iz tmine na svjetlost, sačuvaj nas grijeha, vidljivog i nevidljivog, blagoslovi naš sluh, naš vid, naša srca, naše bračne

[294] Bilježe Ahmed i En-Nesai s dobrim senedom.

[295] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

drugove, naš porod, oprosti nam, Ti si uistinu Onaj Koji oprašta i Koji je milostiv. Učini nas zahvalnim na Tvojim blagodatima, da Tebe radi njih veličamo i Ti nam ih upotpuni."[296]

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِساً وَرَجُلٌ قَائِمٌ يُصَلِّي، فَلَمَّا رَكَعَ وَتَشَهَّدَ قَالَ فِي دُعَائِهِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ الْمَنَّانُ بَدِيعُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ، إِنِّي أَسْأَلُكَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَصْحَابِهِ: أَتَدْرُونَ بِمَ دَعَا؟ قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَقَدْ دَعَا اللهَ بِاسْمِهِ الْأَعْظَمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ، وَإِذَا سُئِلَ بِهِ أَعْطَى.

Enes veli: "Sjedio sam s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., u blizini čovjeka koji je klanjao. Nakon obavljenog rukua i tešehhuda, proučio je dovu: 'Gospodaru, Tebi se molim. Tebi pripada hvala. Nema boga osim Tebe, Blagodarni, Stvoritelju nebesa i Zemlje, o Moćni i Plemeniti, o Živi i Vječni!' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče ashabima: 'Znate li čime je molio?' 'Allah i Njegov Poslanik znaju', odgovoriše. 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, molio je Allahovim najvećim imenom. Kad se od Njega traži tim imenom, On dâ, a kad se njime moli, On udovolji.'"[297]

عَنْ عُمَيْرِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: كَانَ ابْنُ مَسْعُودٍ يُعَلِّمُنَا التَّشَهُّدَ فِي الصَّلاَةِ ثُمَّ يَقُولُ: إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّشَهُّدِ فَلْيَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الْخَيْرِ كُلِّهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عِبَادُكَ الصَّالِحُونَ. رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

Umejr ibn Sa'd kaže: "Ibn Mesud podučio nas je dovi na sjedenju u namazu, pa reče: 'Kada završite s tešehhudom, izgovorite: 'Allāhumme innī es'eluke minel-hajr kullihi mā alimtu minhu ve mā lem ealem.

[296] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

[297] Bilježi En-Nesai.

Ve e'ūzu bike mineš-šerri kullihi mā alimtu minhu ve mā lem ealem. Allāhumme innī es'eluke min hajri mā se'eleke minhu ibādukes-sālihūn. Ve e'ūzu bike min šerri ma-ste'āze minhu ibādukes-sālihūn. Rabbenā ātinā fid-dunjā haseneten ve fil-āhireti haseneten ve kinā azāben-nār.' ('Gospodaru moj, od Tebe tražim svako dobro, za koje znam i za koje ne znam. Gospodaru moj, upućujem Ti najbolje dove koje su Ti upućivali Tvoji vjerni robovi. Utječem Ti se od svih zala od kojih su Ti se utjecali dobri robovi. Gospodaru naš, podari nam dobro na ovom i na budućem svijetu i zaštiti nas džehenemske vatre.)""

Na ovaj je način u ovu dovu uključeno sve za što su molili poslanici i dobri ljudi."[298]

20. Zikr i dove nakon selama

Od Poslanika, s.a.v.s., navodi se više dova i zikrova poslije ezana, koje klanjač treba izgovarati.

عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلاَتِهِ اسْتَغْفَرَ اللهَ ثَلاَثًا وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ وَمِنْكَ السَّلاَمُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ.

Sevban, r.a., kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., po završetku namaza tri puta tražio oprost od Allaha i zatim izgovorio: 'Allāhumme Entes-selāmu ve minkes-selām, tebārekte jā zel-dželāli vel-ikrām.' ('Gospodaru moj, Ti si spas i od Tebe je spas. Uzvišen si, o Veliki i Plemeniti.)"[299]

Muslim dodaje: "El-Velid kaže: 'Pitao sam El-Evzaija: 'Kako se čini istigfar?' 'Riječima: 'Estagfirullah, estagfirullah, estagfirullah.'""

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخَذَهُ بِيَدِهِ يَوْماً ثُمَّ قَالَ: يَا مُعَاذُ، إِنِّي لأُحِبُّكَ، فَقَالَ لَهُ مُعَاذٌ: أُوصِيكَ يَا مُعَاذُ لاَ تَدَعَنَّ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلاَةٍ أَنْ تَقُولَ: اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ.

[298] Bilježe Ibn Ebu Šejba i Seid ibn Mensur.

[299] Bilježi grupa prenosilaca, osim El-Buharija.

Muaz ibn Džebel prenosi da ga je jednog dana Poslanik, s.a.v.s., uzeo za ruku i rekao mu: "'Muaze, doista te volim.' Muaz mu reče: 'Božiji Poslaniče, i ja tebe volim.' 'Savjetujem ti, Muaze, da nakon svakog namaza proučiš dovu: 'Allāhumme e'innī alā zikrike ve šukrike ve husni ibādetik.' ('Gospodaru moj, pomozi mi da ustrajem u spominjanju Tebe, u zahvalnosti Tebi i u lijepom robovanju Tebi.')"[300]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتُحِبُّونَ أَنْ تَجْتَهِدُوا فِي الدُّعَاءِ؟ قُولُوا: اللَّهُمَّ أَعِنَّا عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Želite li da budete ustrajni u dovi? Izgovorite: 'Allāhumme e'innā alā zikrike ve šukrike ve husni ibādetik.' ('Gospodaru, pomozi nam da ustrajemo u spominjanju Tebe, u zahvalnosti Tebi i u lijepom robovanju Tebi.')"[301]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا سَلَّمَ فِي دُبُرِ الصَّلَاةِ يَقُولُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ، وَلَا نَعْبُدُ إِلَّا إِيَّاهُ، أَهْلُ النِّعْمَةِ وَالفَضْلِ وَالثَّنَاءِ الْحَسَنِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الكَافِرُونَ.

Abdullah ibn ez-Zubejr, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon predavanja selama na kraju namaza govorio je: 'Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerīke leh. Lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej'in kadīr. Lā havle ve lā kuvvete illā billāh, ve lā na'budu illā ijjāh. Ehlun-ni'meti ve-fadli ves-senāil-hasen. Lā ilāhe illallāhu muhlisīne lehud-dīne ve lev kerihel-kāfirūn.' ('Nema drugog božanstva osim Allaha, On je jedan i nema Sebi saučesnika, Njemu pripada vlast i hvala, i On je u svemu moćan. Nema moći niti snage bez Njega. Samo Njemu robujemo. Njegove su blagodati, zasluge, hvale i dobrota. Iskreno Mu ispovijedamo vjeru – pa makar to nevjernicima bilo mrsko.')"[302]

---

[300] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Huzejma, Ibn Hibban i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih po kriterijima dvojice šejhova.

[301] Bilježi Ahmed s dobrim senedom.

[302] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ دُبُرَ كُلِّ صَلاَةٍ مَكْتُوبَةٍ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. اللَّهُمَّ لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

El-Mugira ibn Šu'ba, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., po završetku namaza izgovarao: "Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerīke leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve alā kulli šej'in kadīr. Allāhumme lā māni'a limā e'atajte ve lā mu'tije limā mena'te ve lā jenfe'u zel-dželeddi minkel-dželedd."

Ukba ibn Amir kaže: "Naredio mi je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da učim dvije 'Kul euze' nakon svakog namaza." Kod Ahmeda i Ebu Davuda stoji: "Muavvizat."[303]

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِي دُبُرَ كُلِّ صَلاَةٍ لَمْ يَمْنَعْهُ مِنْ دُخُولِ الْجَنَّةِ إِلاَّ أَنْ يَمُوتَ.

Ebu Umama, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko prouči Ajetul-kursij nakon svakog namaza, od ulaska u Džennet sprečava ga samo smrt."[304]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ دُبُرَ الصَّلاَةِ الْمَكْتُوبَةِ كَانَ فِي ذِمَّةِ اللهِ إِلَى الصَّلاَةِ الْأُخْرَى.

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko prouči Ajetul-kursij nakon svakog redovnog namaza, Allah će ga čuvati sve do narednog namaza."[305]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَبَّحَ اللهَ دُبُرَ كُلِّ صَلاَةٍ ثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ، وَحَمِدَ اللهَ ثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ، وَكَبَّرَ اللهَ ثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ. تِلْكَ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ. ثُمَّ قَالَ تَمَامَ الْمِائَةِ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، غُفِرَتْ لَهُ خَطَايَاهُ وَإِنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ.

---

[303] Sure El-Felek, En-Nas i El-Ihlas. Bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[304] Bilježe En-Nesai i Et-Taberani.

[305] Bilježi Et-Taberani s dobrim senedom.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko izgovori poslije svakog namaza trideset i tri puta 'subhanallah', trideset i tri puta 'elhamdulillah' i trideset i tri puta 'Allahu ekber', to je devedeset i devet, a potom rekne: 'La ilahe illallahu vahdehu la šerike leh lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir', oprostit će mu se prijestupi, pa makar ih bilo koliko morske pjene."[306]

عَنْ كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مُعَقِّبَاتٌ لاَ يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَوْ فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلاَةٍ مَكْتُوبَةٍ ثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ تَسْبِيحَةً، وَثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ تَحْمِيدَةً، وَأَرْبَعًا وَثَلاَثِينَ تَكْبِيرَةً.

Ka'b ibn Udžra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Riječi koje će štititi onoga ko ih izgovara na kraju svakog redovnog namaza jesu: trideset i tri puta izgovoriti 'subhanallah', trideset i tri puta 'elhamdulillah' i trideset i četiri puta 'Allahu ekber'."[307]

عَنْ سُمَيٍّ عَنْ صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالُوا: ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلاَ وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ، قَالَ: وَمَا ذَاكَ؟ قَالُوا: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ وَلاَ نَتَصَدَّقُ وَيَعْتِقُونَ وَلاَ نَعْتِقُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: أَفَلاَ أُعَلِّمُكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ، وَلاَ يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إِلاَّ مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: تُسَبِّحُونَ وَتَحْمَدُونَ وَتُكَبِّرُونَ خَلْفَ دُبُرِ كُلِّ صَلاَةٍ ثَلاَثًا وَثَلاَثِينَ مَرَّةً. فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا: سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا فَفَعَلُوا مِثْلَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ.

Sumejj putem Ebu Saliha prenosi predanje Ebu Hurejre u kojem stoji da su se siromašni muhadžiri žalili Božijem Poslaniku, s.a.v.s.: "Bogataši su nas prestigli u visokim deredžama i vječnim uživanjima." Poslanik, s.a.v.s., upitao je: "Kako to?" Rekli su: "Klanjaju kao i mi, poste

[306] Bilježe: Ahmed, El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

[307] Bilježi Muslim.

kao i mi, dijele sadaku, a mi je ne dijelimo, i oslobađaju robove, a mi ih ne oslobađamo." Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: "Hoćete li da vas podučim nečemu čime ćete stići one koji su vas prestigli, prestići one koji su iza vas, i niko neće od vas biti bolji osim onoga koji uradi isto ono što i vi?" Rekli su: "Hoćemo, Allahov Poslaniče!" Rekao je: "Poslije svakog namaza recite trideset i tri puta 'subhanallah', 'elhamdulillah' i 'Allahu ekber'." Nakon toga muhadžirski siromasi vratili su se Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i rekli: "Naša braća bogataši čula su šta mi radimo, pa su i oni počeli isto raditi." Allahov je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "To je Allahova blagodat, daje je onome kome hoće."

Sumejj je rekao: "Ispričao sam ovaj hadis nekom iz svoje porodice, pa je on rekao: 'Pogriješio si, on ti je rekao: '...neka izgovori trideset i tri puta 'subhanallah', trideset i tri puta 'elhamdulillah' i trideset i četiri puta 'Allahu ekber'.'"[308]

Također se vjerodostojno prenosi da treba izgovoriti 'subhanallah', 'elhamdulillah', 'Allahu ekber' i 'La ilahe illallahu vahdehu le šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve Huve ala kulli šejin kadir' po dvadeset pet puta.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: خَصْلَتَانِ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهِمَا أَدْخَلَاهُ الْجَنَّةَ، وَهُمَا يَسِيرٌ، وَمَنْ يَعْمَلُ بِهِمَا قَلِيلٌ. وَمَا هُمَا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: أَنْ تَحْمَدَ اللهَ، وَتُكَبِّرَهُ وَتُسَبِّحَهُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ عَشْرًا عَشْرًا، وَإِذَا أَتَيْتَ إِلَى مَضْجَعِكَ تُسَبِّحُ اللهَ وَتُكَبِّرُهُ وَتَحْمَدُهُ مِائَةً، فَتِلْكَ خَمْسُونَ وَمِائَتَانِ بِاللِّسَانِ، وَأَلْفَانِ وَخَمْسُمِائَةٍ فِي الْمِيزَانِ. فَأَيُّكُمْ يَعْمَلُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَلْفَيْنِ وَخَمْسُمِائَةِ سَيِّئَةٍ؟ قَالُوا: كَيْفَ مَنْ يَعْمَلُ بِهَا قَلِيلٌ؟ قَالَ: يَجِيءُ أَحَدَكُمُ الشَّيْطَانُ فِي صَلَاتِهِ فَيُذَكِّرُهُ حَاجَةَ كَذَا وَكَذَا فَلَا يَقُولُهَا وَيَأْتِيهِ عِنْدَ مَنَامِهِ فَيُنَوِّمُهُ فَلَا يَقُولُهَا.

Abdullah ibn Amr, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Imaju dvije stvari ili svojstva, a svaki musliman koji ih se bude pridržavao ući će u Džennet. One su lahke, a ipak je malo onih koji ih

[308] Muttefekun alejhi.

rade. Neko je upitao: "Koje su to stvari, Božiji Poslaniče?" On odgovori: "Ko poslije svakog namaza izgovori deset puta 'elhamdulillah', deset puta 'Allahu ekber' i deset puta 'subhanallah', te prije odlaska u postelju rekne 'subhanallah', 'Allahu ekber' i 'elhamdulillah' sto puta (33 puta 'subhanallah', 33 puta 'Allahu ekber' i 34 puta 'elhamdulillah'), što je ukupno dvjesto pedeset na jeziku, a dvije hiljade i petsto na vagi.[309] Ko od vas može učiniti dvije hiljade i pet stotina loših djela?" Prisutni upitaše: "Kako je onda malo onih koji izgovaraju te riječi?" "Zato što kad neko od vas želi stupiti u namaz, šejtan dođe te mu kaže: 'Sjeti se toga! Sjeti se toga!', tako da čovjek ne izgovori te riječi. Potom mu dođe prije spavanja i uspava ga prije nego što ih izgovori."

Abdullah ibn Amr dodaje: "Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako ih na prste broji."[310]

عَنْ عَلِيٍّ – وَقَدْ جَاءَ هُوَ وَفَاطِمَةُ – رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا يَطْلُبَانِ خَادِماً يُخَفِّفُ عَنْهُمَا بَعْضَ الْعَمَلِ، فَأَبَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عَلَيْهِمَا، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أُخْبِرُكُمَا بِخَيْرٍ مِمَّا سَأَلْتُمَانِي؟ قَالَا: بَلَى، فَقَالَ: كَلِمَتَانِ عَلَّمَنِيهِنَّ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تُسَبِّحَانِ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ عَشْرًا، وَتَحْمَدَانِ عَشْرًا، وَتُكَبِّرَانِ عَشْرًا، وَإِذَا أَوَيْتُمَا إِلَى فِرَاشِكُمَا فَسَبِّحَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَاحْمَدَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَكَبِّرَا أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ.

Alija prenosi kako su on i Fatima, r.a., tražili slugu koji će ih zamijeniti u nekim poslovima. Poslanik, s.a.v.s., nije im to ispunio i reče im: "Hoćete li da vam kažem nešto što je bolje od toga što ste tražili?" "Hoćemo", odgovoriše. Reče: "Ovim riječima podučio me je Džibril, a.s.: 'Nakon svakog namaza izgovorite 'subhanallah', deset puta, 'elhamdulillah', deset puta i 'Allahu ekber', deset puta. Kada liježete u postelju, izgovorite 'subhanallah', trideset i tri puta, 'elhamdulillah', trideset i tri puta i 'Allahu ekber', trideset i četiri puta.'" "Tako mi Allaha", kaže Alija, "nisam ove riječi propustio otkako me je podučio Božiji Poslanik, s.a.v.s."

---

[309] Jer se dobro djelo deseterostruko nagrađuje.

[310] Bilježe Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَانِ بْنِ غَنَمٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ وَيَثْنِي رِجْلَهُ مِنْ صَلاَةِ الْمَغْرِبِ وَالصُّبْحِ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، عَشْرَ مَرَّاتٍ، كُتِبَ لَهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَمُحِيَتْ عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ وَرُفِعَ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، وَكَانَتْ حِرْزًا مِنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ، وَحِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَلَمْ يَحِلَّ لِذَنْبٍ يُدْرِكُهُ إِلاَّ الشِّرْكَ، فَكَانَ مِنْ أَفْضَلِ النَّاسِ عَمَلاً، إِلاَّ رَجُلاً يَفْضُلُهُ، يَقُولُ أَفْضَلَ مِمَّا يَقُولُ.

Abdurrahman ibn Ganem prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko poslije akšam i sabah-namaza, dok je još na sjedenju i prije nego što progovori, deset puta izgovori: 'Lā ilāhe illallāhu vahdehu lā šerīke leh lehul-mulku ve lehul-hamdu bijedihil-hajr. Juhjī ve jumītu ve huve alā kulli šej'in kadīr.' ('Nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i hvala. U Njegovoj je ruci dobro. On oživljava i usmrćuje i On je svemoćan'), upisat će mu se deset dobrih djela, izbrisati deset loših, podignut će mu se deset deredža; to će mu biti zaštita od svake nesreće i šejtana, i nikakav grijeh, osim širka, neće mu naškoditi tog dana. To je najbolji čovjek, izuzimajući onoga ko kaže nešto vrednije od toga."[311]

عَنْ مُسْلِمِ بْنِ الْحَارِثِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّيْتَ الصُّبْحَ فَقُلْ قَبْلَ أَنْ تُكَلِّمَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ: اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ النَّارِ، سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِنْ مِتَّ مِنْ يَوْمِكَ كَتَبَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ جِوَارًا مِنَ النَّارِ، وَإِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ فَقُلْ قَبْلَ أَنْ تُكَلِّمَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ، اللَّهُمَّ أَجِرْنِي مِنَ النَّارِ، سَبْعَ مَرَّاتٍ، فَإِنَّكَ إِنْ مِتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ كَتَبَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَكَ جِوَارًا مِنَ النَّارِ.

Muslim ibn el-Haris, posredstvom svoga oca, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada klanjaš sabah, prije nego što progovoriš, reci: 'Allāhumme edžirnī minen-nār' ('Zaštiti me od Vatre'), sedam puta, pa ako umreš tog dana, Allah će ti upisati zaštitu od vatre. Kada

[311] Bilježi Ahmed. Et-Tirmizi bilježi ovu verziju, ali bez riječi: "U Njegovoj je ruci dobro."

klanjaš akšam, prije nego što progovoriš, reci: 'Allāhumme innī es'elukedžennete. Allāhumme edžirnī minen-nār', sedam puta, pa ako umreš te noći, Allah će ti upisati zaštitu od Vatre."[312]

عَنْ أَبِي حَاتِمٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ انْصِرَافِهِ مِنْ صَلاَتِهِ: اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِي الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي جَعَلْتَ فِيهَا مَعَاشِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ نِقْمَتِكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لاَ مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

Ebu Hatim prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., po završetku namaza govorio: "Allāhumme aslih lī dīnil-lezī huve ismetu emrī, ve aslih lī dunjājel-letī dže'alte fīhā me'āšī. Allāhumme innī e'ūzu biridāke min sehatik, ve e'ūzu bi'afvike min nikmetik, ve e'ūzu bike mink. Lā māni'a limā e'tajt, ve lā mu'tije li mā mena't, ve lā jenfe'u zel-dželdi minkel-dželd." ("Gospodaru naš, učini moje vjerovanje ispravnim, da mi bude zaštita od loših postupaka. Učini mi svijet u kojem živim boljim. Utječem se zadovoljstvu Tvome od srdžbe Tvoje, utječem se oprostu Tvome od kazne Tvoje, utječem se Tebi od Tebe. Ništa ne može zaustaviti ono što Ti daš, niti ko može dati ono što Ti ne daš. Nikakvo bogatstvo bez Tvoje pomoći nije dovoljno.")

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ كَانَ يُعَلِّمُ بَنِيهِ هَؤُلاَءِ الْكَلِمَاتِ، كَمَا يُعَلِّمُ الْمُعَلِّمُ الْغِلْمَانَ الْكِتَابَةَ، وَيَقُولُ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَتَعَوَّذُ بِهِنَّ دُبُرَ الصَّلاَةِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ، وَأَعُوذُ بِكَ أَنْ أُرَدَّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.

Sa'd ibn Ebu Vekkas podučavao je svoje sinove dovi, kao da ih uči pisanju. "Ovim se riječima Božiji Poslanik, s.a.v.s., utjecao Allahu nakon svakog namaza: 'Allāhumme innī e'ūzu bike minel-buhli ve e'ūzu bike minel-džubni ve e'ūzu bike min en uredde ilā erzelil-umuri ve e'ūzu bike min fitnetid-dunjā ve e'ūzu bike min azābil-kabr.' ('Gospodaru moj,

[312] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

tražim Tvoju zaštitu od škrtosti, kukavičluka, duboke starosti. Utječem Ti se od iskušenja ovog svijeta i od kaburskog azaba.")"[313]

Poslanik, s.a.v.s., nakon svakog je namaza govorio:

اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَدَنِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي سَمْعِي، اللَّهُمَّ عَافِنِي فِي بَصَرِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَالْفَقْرِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ.

"Allāhumme āfinī fī bedenī, allāhumme āfinī fī sem'ī, allāhumme āfinī fī besarī. Allāhumme innī e'ūzu bike minel-kufri vel-fakr. Allāhumme innī e'ūzu bike min azābil-kabr. Lā ilāhe illā Ent." ("Gospodaru naš, učini zdravim moje tijelo, moj vid, moj sluh. Tražim zaštitu Tvoju od kufra (nevjerstva), od siromaštva, od azaba (kazne) u kaburu, i nema drugog božanstva osim Tebe.")[314]

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ دُبُرَ صَلاَتِهِ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنَّكَ الرَّبُّ وَحْدَكَ لاَ شَرِيكَ لَكَ. اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ. اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ أَنَا شَهِيدٌ أَنَّ الْعِبَادَ كُلَّهُمْ إِخْوَةٌ. اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ اجْعَلْنِي مُخْلِصًا لَكَ وَأَهْلِي فِي كُلِّ سَاعَةٍ مِنَ الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ، اسْمَعْ وَاسْتَجِبْ، اللهُ الأَكْبَرُ الأَكْبَرُ، نُورُ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ، اللهُ الأَكْبَرُ الأَكْبَرُ، حَسْبِيَ اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، اللهُ الأَكْبَرُ الأَكْبَرُ.

Zejd ibn Erkam prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., nakon namaza učio: "Allāhumme Rabbenā ve Rabbe kulli šej'in ene šehīdun enneker-Rabbu vahdeke lā šerīke lek. Allāhumme Rabbenā ve Rabbe kulli šej'in ene šehīdun enne Muhammeden abduke ve resūluk. Allāhumme Rabbenā ve Rabbe kulli šej'in ene šehidun ennel-ibāde kullehum ihve. Allāhumme Rabbenā ve Rabbe kulli šej'in idž'alnī muhlisan leke ve ehlī fī kulli sā'atin mined-dunjā vel-āhire. Jā zel-dželali vel-ikrām, isma ve-stedžib. Allāhu ekberul-ekber, nūrus-semāvāti vel-erd. Allāhu ekberul-ekber, hasbijallāhu ve ni'mel-vekīl. Allāhu ekberul-ekber." ("Gospodaru, Bože

[313] Bilježe El-Buhari i Et-Tirmizi.

[314] Bilježe Ebu Davud i El-Hakim.

naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da si Ti Gospodar jedini i da nemaš druga! Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik! Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Ja sam svjedok da su svi ljudi braća! Gospodaru, Bože naš, i Gospodaru svega postojećeg! Učini mene i moju porodicu iskreno odanim Tebi u svakom satu ovog i onog života! Veličanstveni i Plemeniti, čuj i usliši moju dovu! Allah je najveći, najveći! Svjetlo nebesa i Zemlje! Allah je najveći, najveći! Allah mi je dovoljan, i divan je On zaštitnik! Allah je najveći, najveći!")[315]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ إِذَا صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ يُسَلِّمُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا وَاسِعًا وَعَمَلاً مُتَقَبَّلاً.

Ummu Seleme, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., nakon sabah-namaza učio: "Gospodaru, podari mi korisno znanje, široku opskrbu i primljeno djelo."[316]

[315] Imam Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai bilježe ovo predanje u čijem se nizu nalazi slabi prenosilac Davud et-Tafavi.

[316] Ovo predanje bilježe: Imam Ahmed, Ibn Šejba i Ibn Madža, u čijem se nizu nalazi nepoznat prenosilac.

DOBROVOLJNI NAMAZ[317]

Propisanost dobrovoljnih namaza

Dobrovoljni namazi propisani su kako bi se nadoknadili propušteni ili nepotpuni farz-namazi. Namaz ima odlikovanosti kojih nema u drugim ibadetima.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ النَّاسُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ أَعْمَالِهِمُ الصَّلَاةُ، يَقُولُ رَبُّنَا لِلْمَلَائِكَةِ وَهُوَ أَعْلَمُ: انْظُرُوا فِي صَلَاةِ عَبْدِي أَتَمَّهَا أَمْ نَقَصَهَا ؟ فَإِنْ كَانَتْ تَامَّةً كُتِبَتْ لَهُ تَامَّةً، وَإِنْ كَانَ انْتَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قَالَ: انْظُرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ ؟ فَإِنْ كَانَ لَهُ تَطَوُّعٌ قَالَ: أَتِمُّوا لِعَبْدِي فَرِيضَتَهُ مِنْ تَطَوُّعِهِ ثُمَّ تُؤْخَذُ الْأَعْمَالُ عَلَى ذَلِكَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prvo djelo za koje će ljudi polagati račun na Sudnjem danu jeste namaz. Naš Gospodar reći će melekima, iako je On sveznajući: 'Vidite namaz Moga roba, da li ga je upotpunio ili nije?' Ako bude potpun, upisat će se kao potpun. A ako mu bude nešto nedostajalo, reći će: 'Vidite ima li Moj rob dobrovoljnih namaza?' Ako bude imao dobrovoljnih namaza, reći će: 'Upotpunite Mome robu farzove dobrovoljnim namazima', pa će se ta djela prenijeti."[318]

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أَذِنَ اللهُ لِعَبْدٍ فِي شَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ رَكْعَتَيْنِ يُصَلِّيهِمَا وَإِنَّ الْبِرَّ لَيَذُرُّ فَوْقَ رَأْسِ الْعَبْدِ مَا دَامَ فِي صَلَاتِهِ.

Ebu Umama, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nikada se Allah ne zanima za čovjeka kao kada čovjek klanja dva rekata. Dobročinstvo mu se širi iznad glave sve dok je u namazu."[319]

Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

---

[317] Namaz koji nije obavezan. Misli se na sunnete ili nafile.

[318] Bilježi Ebu Davud.

[319] Hadis bilježe Ahmed i Et-Tirmizi, a kao sahih ocjenjuje ga Es-Sujuti.

اسْتَقِيمُوا وَلَنْ تُحْصُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةُ، وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ.

"Ustrajte na Pravom putu, divno li je ako ustrajete! Najbolje vaše djelo jeste namaz, a samo će pravi vjernik redovito čuvati abdest."[320]

عَنْ رَبِيعَةَ بْنِ مَالِكٍ الْأَسْلَمِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: سَلْ! فَقُلْتُ: أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ، فَقَالَ: أَوَ غَيْرَ ذَلِكَ؟ قُلْتُ: هُوَ ذَاكَ، قَالَ: فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ.

Rebia ibn Malik el-Eslemi kaže da mu je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "'Traži!' 'Tražim da budem s tobom u Džennetu.' 'I ništa drugo?' 'Ništa drugo', odgovorih. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Pomozi mi da ti ovo ostvarim tako što ćeš obavljati mnogo sedždi.'"[321]

Poželjno je da se dobrovoljni namazi klanjaju kod kuće

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمُ الصَّلَاةَ فِي مَسْجِدِهِ فَلْيَجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيبًا مِنْ صَلَاتِهِ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ جَاعِلٌ فِي بَيْتِهِ مِنْ صَلَاتِهِ خَيْرًا.

Džabir, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada neko od vas klanja namaz u svojoj džamiji, neka ostavi dio namaza i za svoju kuću, jer će Allah zbog namaza u kući dati hajr."[322]

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي بَيْتِهِ تَطَوُّعًا نُورٌ، فَمَنْ شَاءَ نَوَّرَ بَيْتَهُ.

Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Dobrovoljni namaz u kući jeste svjetlo, pa ko želi neka osvijetli svoju kuću."[323]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: اجْعَلُوا مِنْ صَلَاتِكُمْ فِي بُيُوتِكُمْ وَلَا تَتَّخِذُوهَا قُبُورًا.

---

[320] Bilježi Malik u *Muvettau*.

[321] Bilježi Muslim.

[322] Bilježe Ahmed i Muslim.

[323] Bilježi Ahmed.

Abdullah ibn Omer, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Klanjajte (nafile) u svojim kućama, ne pretvarajte ih u kaburove (greblja)."[324]

عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: صَلاَةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهِ فِي مَسْجِدِي هٰذَا، إِلاَّ الْمَكْتُوبَةَ.

Zejd ibn Sabit, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Osim farz-*namaza, najbolji čovjekov namaz jeste onaj koji klanja u svojoj kući!*"[325]

Ovi hadisi ukazuju da je lijepo obavljati dobrovoljne namaze kod kuće. To je bolje nego obavljati ih u džamiji. En-Nevevi kaže: "Nafile se trebaju obavljati kod kuće zato što to ostavlja manje prostora za licemjerje i stvari koje uništavaju djela. Na taj se način u kuću donosi berićet, milost i meleki. Šejtan bježi iz takve kuće."

Preporučeno je dugo stajati i mnogo sedždi činiti na dobrovoljnom namazu

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّهُ قَالَ: إِنْ كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَقُومُ وَيُصَلِّي حَتَّى تَرِم قَدَمَاهُ أَوْ سَاقَاهُ، فَيُقَالُ لَهُ، فَيَقُولُ: أَفَلاَ أَكُونُ عَبْداً شَكُوراً؟

El-Mugira ibn Šu'ba prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., toliko dugo klanjao da su mu otekle noge ili cjevanice. Kada su ga pitali zbog čega to radi, rekao je: "A zar da ne budem zahvalni rob?"[326]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ حُبْشِيٍّ الْخَثْعَمِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: طُولُ الْقِيَامِ، قِيلَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: جُهْدُ الْمُقِلِّ، قِيلَ: فَأَيُّ الْهِجْرَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَنْ هَجَرَ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ. قِيلَ: فَأَيُّ الْجِهَادِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: مَنْ جَاهَدَ الْمُشْرِكِينَ بِمَالِهِ وَنَفْسِهِ، قِيلَ: فَأَيُّ الْقَتْلِ أَشْرَفُ؟ قَالَ: مَنْ أُهْرِيقَ دَمُهُ وَعُقِرَ جَوَادُهُ.

Abdullah ibn Hubši el-Has'ami prenosi da su Poslanika, s.a.v.s., pitali: "Koje je djelo najbolje?" On odgovori: "Namaz u kojem se dugo

[324] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

[325] Bilježi Ebu Davud.

[326] Bilježe Grupa prenosilaca, osim Ebu Davuda.

stoji." "Koja je sadaka najbolja?", upitaše ga. "Onoga ko živi u oskudici." "Koja ja hidžra najbolja?" "Onoga ko napusti ono što je Allah zabranio." "Koji je džihad najbolji?" On odgovori: "Džihad onoga ko se bori protiv mušrika svojim imetkom i svojim životom." Neko je tada upitao: "Čija je smrt najčasnija?" On odgovori: "Onoga čija se krv prolije i čiji se konj žrtvuje."[327]

Dozvoljeno je dobrovoljne namaze klanjati sjedeći

Dozvoljeno je klanjati dobrovoljan namaz u sjedećem položaju, iako se može stajati, kao što je dozvoljeno dio takvog namaza obavljati u stojećem, a dio u sjedećem položaju. Čak se i isti rekat dijelom može obaviti sjedeći, a dijelom stojeći, bez obzira na to šta prethodi čemu. To nije pokuđeno. Može se sjediti u bilo kojem položaju, a najbolje je prekrštenih nogu. Muslim bilježi Alkamino predanje: "Pitao sam Aišu: 'Kako je Božiji Poslanik, a.s., sjedio na prva dva rekata?' 'Prvo bi proučio, zatim bi ustao da obavi ruku.'"[328]

Ona također prenosi: "Nisam vidjela Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da klanja sjedeći sve dok nije zašao u godine. Tada je sjedio i učio. Kada bi preostalo četrdeset ili trideset ajeta, ustao bi, proučio ih i zatim obavio sedždu."

PODJELA DOBROVOLJNIH NAMAZA

Dobrovoljni namazi dijele se na opće i posebne. Za opće dobrovoljne namaze donosi se samo namaski nijet. En-Nevevi kaže: "Kada se započne dobrovoljni namaz i ne zanijeti se određeni broj rekata, može se klanjati jedan, dva, tri, stotinu, hiljadu ili drugi broj rekata. Ako neko nije svjestan koliko je rekata klanjao, namaz je ispravan prema mišljenju svih. Na to ukazuje Eš-Šafi u *Imlau*.

---

[327] Bilježi Ebu Davud.

[328] Bilježe Ahmed i autori *Sunena*.

رُوِيَ أَنَّ أَبَا ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ صَلَّى عَدَدًا كَثِيرًا فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ لَهُ الأَحْنَفُ بْنُ قَيْسٍ رَحِمَهُ اللهُ: هَلْ تَدْرِي انْصَرَفْتَ عَلَى شَفْعٍ أَمْ عَلَى وِتْرٍ؟ قَالَ: إِنْ لاَ أَكُنْ أَدْرِي، فَإِنَّ للهِ يَدْرِي، إِنِّي سَمِعْتُ خَلِيلِي أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ثُمَّ بَكَى، ثُمَّ قَالَ: إِنِّي سَمِعْتُ خَلِيلِي أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَسْجُدُ للهِ سَجْدَةً إِلاَّ رَفَعَهُ اللهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً.

Ebu Zerr, r.a., klanjao je veliki broj rekata. Kada je predao selam, Ahnef ibn Kajs pitao ga je: "Jesi li klanjao paran ili neparan broj rekata?" "Ako ja ne znam, Allah zna", odgovori. "Čuo sam moga prijatelja Ebu el-Kasima, s.a.v.s., kako to kaže", reče i zaplaka. Zatim nastavi: "Moj prijatelj Ebu el-Kasim kaže: 'Za svaku sedždu Allah čovjeku podiže stepen i briše grijeh.'"[329]

Posebni dobrovoljni namazi dijele se na one koji su propisani uz farzove. To su redovni sunneti, u koje spadaju sunneti sabaha, podneva, ikindije, akšama i jacije. Osim ovih, u ovu grupu spadaju i neki drugi namazi koje ćemo navesti.

Sabahski sunnet

Njegova vrijednost

Više hadisa govori o vrijednosti sabahskog sunneta.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِي الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلاَةِ الْفَجْرِ قَالَ: هُمَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيَا جَمِيعًا.

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., o dva rekata prije sabahskog farza rekao: "To mi je draže od cijelog dunjaluka."[330]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَدَعُوا رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ وَإِنْ طَرَدَتْكُمُ الْخَيْلُ.

[329] Bilježi ga El-Bejheki i Ed-Darimi u svom *Musnedu* s vjerodostojnim senedom, osim jednog čovjeka čija je pouzdanost diskutabilna.

[330] Bilježe: Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi.

Ebu Hurejra, r.a., bilježi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ne propuštajte sabahski sunnet makar vas konji proganjali."[331] Smisao ovog hadisa jeste: nemojte izostavljati sabahski sunnet koliko god razlog bio jak, pa čak i ako vas neprijatelj progoni.

Aiša kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije ni u jednoj nafili bio tako redovan kao u dvorekatnom namazu prije sabaha."[332]

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: رَكْعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا .

Ona također prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Dva rekata sabaha bolja su od dunjaluka i svega što je na njemu."[333]

Ahmed i Muslim bilježe njeno predanje: "Nikakvom dobru nije tako brzo pristupao kao klanjanju dva rekata prije sabaha."

Njihova lahkoća

Iz Poslanikove, s.a.v.s., prakse poznato je da je učio kratko na dva rekata sabaha.

Hafsa kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je dva rekata sabaha prije farz-namaza u mojoj kući i to veoma kratko." Nafi kaže: Abdullah ibn Omer također je kratko klanjao.[334]

Aiša prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata sabaha prije izlaska sunca, i to tako kratko da je sumnjala da li je proučio Fatihu ili nije.[335]

Ona prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na sabahskom sunnetu provodio onoliko vremena koliko je potrebno da se prouči Fatiha.[336]

---

[331] Bilježe ga Ahmed, Ebu Davud, El-Bejheki i Et-Tahavi.

[332] Bilježe ga dva šejha, Ahmed i Ebu Davud.

[333] Bilježe ga Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi i En-Nesai.

[334] Bilježe ga Ahmed i dvojica šejhova.

[335] Bilježe ga Ahmed i drugi.

[336] Bilježe ga Ahmed, En-Nesai, El-Bejheki, Malik i Et-Tahavi.

Šta se uči na tom namazu

Lijepo je učiti sure koje je učio Poslanik, s.a.v.s., a one su spomenute u nekim predanjima.

Aiša, r.a., kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., na sabahskom sunnetu prigušenim glasom učio: 'Kul ja ejjuhel-kafirun', 'Kul huvallahu ehad.'"[337] Ove je sure učio nakon Fatihe, zato što namaz bez nje nije ispravan.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: نِعْمَ السُّورَتَانِ هُمَا .

Ona prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., govorio: "Divne li su te dvije sure." Učio ih je na sabahskom sunnetu, a to su: 'Kul ja ejjuhel-kafirun' i 'Kul huvallahu ehad'."[338]

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَجُلاً قَامَ فَرَكَعَ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ فَقَرَأَ فِي الْأُولَى: قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، حَتَّى انْقَضَتِ السُّورَةُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَذَا عَبْدٌ عَرَفَ رَبَّهُ. وَقَرَأَ فِي الْآخِرَةِ: قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ، حَتَّى انْقَضَتِ السُّورَةُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: هَذَا عَبْدٌ آمَنَ بِرَبِّهِ.

Džabir prenosi da je neki čovjek na prvom rekatu sabahskog sunneta učio do kraja suru "Kul ja ejjuhel-kafirun". Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ovaj je rob spoznao svog Gospodara." Na drugom rekatu proučio je: "Kul huvallahu ehad", pa Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ovaj rob vjeruje u svog Gospodara."

Talha kaže: "Zato volim učiti ove dvije sure na tom namazu."[339]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ: ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا﴾ ، وَالَّتِي فِي آلِ عِمْرَانَ: ﴿تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾

Ibn Abbas kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., na sabahskom sunnetu učio je: 'Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama..."[340] i

[337] Bilježe ga Ahmed i Et-Tahavi.

[338] Bilježe Ahmed i Ibn Madža.

[339] Bilježe Ibn Hibban i Et-Tahavi.

[340] El-Bekara, 136.

ajet iz sure Alu Imran: **'Dođite da se okupimo oko jedne riječi, i nama i vama zajedničke'**[341] [342]

Na prvom rekatu nakon Fatihe učio je ajet:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾

'Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha i u ono što se objavljuje nama, i u ono što je objavljeno Ibrahimu, i Ismailu, i Ishaku, i Jakubu, i unucima, i u ono što je dato Musau i Isau, i u ono što je dato vjerovjesnicima od Gospodara njihova; mi ne pravimo nikakve razlike među njima, i mi se samo Njemu pokoravamo",

a na drugom:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللهِ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

'Reci: 'O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi, i nama i vama zajedničke: da se nikome osim Allahu ne klanjamo, da nikoga Njemu ravnim ne smatramo i da jedni druge, pored Allaha, bogovima ne držimo!' Pa ako oni ne pristanu, vi recite: 'Budite svjedoci da smo mi muslimani!'"

U njegovom predanju[343] navodi se da je na prvom rekatu učio:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللهِ﴾

'Recite: 'Mi vjerujemo u Allaha.'[344];

a na drugom:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللهِ آمَنَّا بِاللهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

---

[341] Alu Imran, 64.

[342] Bilježi Muslim.

[343] Bilježi Ebu Davud.

[344] El-Bekara, 136.

"A kada se Isa uvjerio da oni neće da vjeruju, uzviknuo je: 'Koji će biti pomagači moji na Allahovom putu?' – 'Mi', rekoše učenici, 'mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu.'"[345]

Dozvoljeno je zadovoljiti se samo Fatihom, prema navedenom Aišinom predanju u kojem se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao onoliko dugo koliko se mogla proučiti Fatiha.

Učenje nakon ove nafile

En-Nevevi u *El-Ezkaru* kaže: "Zabilježili smo u Ibn Sunnijevoj knjizi predanje od Ebu Meliha, čije je puno ime Amir ibn Usama.

عَنْ عَامِرِ بْنِ أُسَامَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ صَلَّى رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى قَرِيباً مِنْهُ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ سَمِعَهُ يَقُولُ وَهُوَ جَالِسٌ: اللَّهُمَّ رَبَّ جِبْرِيلَ وَإِسْرَافِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَمُحَمَّدٍ النَّبِيِّ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ. ثَلَاثَ مَرَّاتٍ.

Amir ibn Usama prenosi od svog oca koji je klanjao sabahski sunnet u blizini Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Pošto je završio dva kratka rekata tog namaza, čuo ga je kako tri puta ponavlja: 'Bože moj, Gospodaru Džibrila, Israfila, Mikaila i Muhammeda Poslanika, sačuvaj me od Vatre.'"[346]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ صَبِيحَةَ يَوْمِ الْجُمُعَةِ قَبْلَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ: أَسْتَغْفِرُ اللهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ غَفَرَ اللهُ تَعَالَى ذُنُوبَهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ الْبَحْرِ.

Enes, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko u petak ujutro, prije sabah-namaza, tri puta izgovori: 'Estagfirullahel-lezi la ilahe illa hu, el-hajjul-kajjumu ve etubu ilejhi ('Tražim oprost grijeha od Uzvišenog Allaha, Onog Koji nema sudruga, Živog i Vječnog i Njemu se kajem'), bit će mu oprošteni grijesi makar ih bilo koliko morske pjene."[347]

---

[345] Alu Imran, 52.

[346] Bilježi ga Ibn es-Sunni.

[347] Bilježi ga Ibn es-Sunni.

Lijeganje nakon sabahskog sunneta

Aiša, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon sabahskog sunneta lijegao je na desnu stranu."[348] Navodi se također njeno predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kada bi klanjao sabahski sunnet, legao ako ja ona spavala, a razgovarao bi s njom ako bi bila budna.

Postoje velika razilaženja o ovom propisu. To je, očito, mustehab za onoga ko klanja sunnet u kući, a ne i za onoga ko klanja u džamiji.

Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Neki prethodnici smatraju da je ovo lijeganje mustehab za onoga ko klanja u kući. To se prenosi od Ibn Omera. Neki naši učitelji podržavaju ovo mišljenje time što nije preneseno da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., to radio u džamiji. 'Vjerodostojno se prenosi da je Ibn Omer kamenčićima prekrivao onoga ko je to činio u džamiji', navodi Ibn Ebu Šejba." Kada su Imama Ahmeda o ovome pitali, rekao je: "Ja to ne radim, ali smatram da nije pokuđeno."

Nadoknađivanje sabahskog sunneta

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ لَمْ يُصَلِّ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَلْيُصَلِّهَا .

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko ne klanja sabahski sunnet do izlaska Sunca, neka ga klanja."[349]

عَنْ قَيْسِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ خَرَجَ إِلَى الصُّبْحِ فَوَجَدَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصُّبْحِ، وَلَمْ يَكُنْ رَكَعَ رَكْعَتَيِ الْفَجْرِ، فَمَرَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ؟ فَأَخْبَرَهُ، فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا .

Kajs ibn Omer pripovijeda kako je izašao na sabah, ali je Poslanik, s.a.v.s., već bio započeo namaz. Prije toga nije uspio klanjati sunnete. Priključio se Poslaniku, s.a.v.s., i kad je završio sa sabahskim farzom,

---

[348] Bilježe ga autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[349] Bilježi El-Bejheki. En-Nevevi sened ovog hadisa ocjenjuje kao dobar.

klanjao je sunnet. Božiji Poslanik, s.a.v.s., prođe kraj njega i upita ga: "Šta to klanjaš?" On mu reče. Božiji Poslanik, s.a.v.s., na to ništa ne reče.[350]

Ahmed i dva Šejha bilježe predanje Imrana ibn Husajna o putovanju Božijeg Poslanika, s.a.v.s., na kojem su prespavali namaz. Probudili su se kada je sunce već grijalo. Nastavili su s kretanjem sve dok se sunce nije uzdiglo. Tada su klanjali dva rekata sunneta, pa je proučen ezan za farz.

Iz navedenih hadisa može se zaključiti da se sabahski sunnet može naklanjati i prije i poslije izlaska sunca, ako je propušten s razlogom ili bez razloga, ako je propušten sam ili zajedno s farzom.

Podnevski sunnet

Pojedina predanja govore da podnevski sunnet traje četiri, šest ili osam rekata.

Predanja u kojima se govori da su to četiri rekata

Ibn Omer kaže: "Zapamtio sam od Poslanika, s.a.v.s., da klanja deset rekata: dva rekata prije podne, dva poslije podne, dva rekata poslije akšama kod kuće, dva rekata poslije jacije kod kuće i dva rekata prije sabaha."[351]

El-Mugira ibn Sulejman čuo je Ibn Omera kako kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije izostavljao dva rekata prije podne, dva poslije podne, dva rekata poslije akšama, dva rekata poslije jacije i dva rekata prije sabaha."[352]

Predanja u kojima se spominje da je to šest rekata

Abdullah ibn Šekik kaže: "Pitao sam Aišu kako je klanjao Božiji Poslanik, s.a.v.s. Ona reče: "Prije podne-namaza klanjao je četiri, a poslije dva."[353]

---

[350] Bilježe: Ahmed, Ibn Huzejma, Ibn Hibban i autori Sunena, osim En-Nesaija. Iraki kaže da je sened ovog hadisa vjerodostojan.

[351] Bilježi El-Buhari.

[352] Bilježi Ahmed s dobrim nizom prenosilaca.

[353] Bilježe Ahmed, Muslim i drugi.

عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ صَلَّى فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ رَكْعَةً بُنِيَ لَهُ بَيْتٌ فِي الْجَنَّةِ: أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرِبِ وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ وَرَكْعَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ.

Ummu Habiba, kćerka Ebu Sufjana, prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Svakom muslimanu koji dnevno klanja dvanaest rekata dobrovoljnog namaza, osim farza: četiri prije i dva poslije podne, dva poslije akšama, dva poslije jacije i dva prije sabaha, Allah će sagraditi kuću u Džennetu."[354]

Predanja iz kojih se da zaključiti da je to osam rekata

عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ قَالَتْ: مَنْ صَلَّى أَرْبَعًا قَبْلَ الظُّهْرِ وَأَرْبَعًا بَعْدَهَا حَرَّمَ اللهُ لَحْمَهُ عَلَى النَّارِ.

Ummu Habiba prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko klanja četiri rekata prije i četiri poslije podne, Allah će njegovo meso zabraniti vatri."[355]

Vrijednost četiri rekata sunneta prije podne

عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ، فَقِيلَ لَهُ: إِنَّكَ تُدِيمُ هَذِهِ الصَّلَاةَ، فَقَالَ: إِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ: إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ، فَأُحِبُّ أَنْ يُرْفَعَ لِي فِيهَا عَمَلٌ صَالِحٌ.

Ebu Ejjub el-Ensari kaže da je klanjao četiri rekata prije podnenamaza. Upitaše ga: "Ti si redovan u ovom namazu?" On reče: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako to radi i upitao sam ga o tome. On mi reče: 'To je trenutak u kojem se otvaraju vrata neba i želim da mi se tada podigne dobro djelo.'"[356]

---

[354] Et-Tirmizi, uz ocjenu da je *hasen-sahih*. Muslim ga bilježi u skraćenoj verziji.

[355] Bilježe: Ahmed, autori *Sunena*, a Et-Tirmizi ga ocjenjuje kao *sahih*.

[356] Bilježi Ahmed s dobrim senedom.

Aiša, r.a., kaže da Božiji Poslanik, s.a.v.s., ni u kojem slučaju nije izostavljao četiri rekata prije podne i dva prije sabaha.[357] Od nje se također prenosi da je Alejhisselam klanjao prije podne četiri rekata u kojima bi duljio stajanje, a normalno obavljao ruku i sedždu.

Nema kontradiktornosti u navodima iz hadisa Ibn Omera u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao prije podne dva rekata i navoda iz ostalih hadisa prema kojima je klanjao četiri. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ovo se najbolje može protumačiti prema različitim situacijama. U nekima je klanjao dva, a u nekima četiri rekata. Moguće je da je klanjao dva rekata kod kuće, a dva u džamiji. Ibn Omer vidio je samo namaz koji je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao u džamiji, dok je Aiša vidjela oba namaza. Prvo tumačenje podržava Aišino predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao četiri rekata podnevskog sunneta, nakon čega bi izašao. Ebu Džafer et-Taberi kaže: 'U većini slučajeva klanjao je četiri rekata, dok je rjeđe klanjao dva.'"

Ako se klanjaju četiri rekata prije ili poslije podne, bolje je predati selam nakon dva rekata, a dozvoljeno je klanjati ih spojene s jednim selamom, prema riječima Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

صَلاَةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَثْنَى مَثْنَى.

"Noćni i dnevni namazi klanjaju se dva po dva."[358]

Nadoknađivanje podnevskih sunneta

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., ako ne bi klanjao četiri rekata prije podnevskog farza, taj namaz klanjao poslije podne.[359] Ibn Madža bilježi njeno predanje prema kojem je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ako bi propustio četiri rekata prije podne-namaza, to klanjao poslije.[360]

---

[357] Bilježe Ahmed i El-Buhari.

[358] Bilježi Ebu Davud s vjerodostojnim senedom.

[359] Et-Tirmizi ga bilježi, i za ovaj hadis kaže da je hasen-garib.

[360] Ovi sunneti mogu se klanjati do završetka podnevskog vakta.

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الظُّهْرَ وَقَدْ أُتِيَ بِمَالٍ، فَقَعَدَ يَقْسِمُهُ حَتَّى أَتَاهُ الْمُؤَذِّنُ بِالْعَصْرِ، فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيَّ، وَكَانَ يَوْمِي، فَرَكَعَ رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ، فَقُلْنَا: مَا هَاتَانِ الرَّكْعَتَانِ يَا رَسُولَ اللهِ، أُمِرْتَ بِهِمَا؟ قَالَ: لَا . . . وَلَكِنَّهُمَا رَكْعَتَانِ كُنْتُ أَرْكَعُهُمَا بَعْدَ الظُّهْرِ فَشَغَلَنِي قَسْمُ هَذَا الْمَالِ حَتَّى جَاءَ الْمُؤَذِّنُ بِالْعَصْرِ فَكَرِهْتُ أَنْ أَدَعَهُمَا .

Ummu Selema prenosi: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je podne, zatim mu je donijet imetak koji je dijelio sve dok nije proučen ezan za ikindiju. Zatim je došao meni, jer je to bio moj dan. Klanjao je dva kratka rekata. Upitasmo ga: 'Šta si klanjao? Je li to novi propis?' 'Ne...', reče on. 'To su dva rekata koja sam trebao klanjati poslije podne, ali me je dijeljenje imetka spriječilo da klanjam sve dok mujezini nisu oglasili ikindiju, a ja nisam želio propustiti ovaj namaz.'"[361]

Akšamski sunnet

Sunnet je nakon akšama klanjati dva rekata, kao što je navedeno u Ibn Omerovom predanju prema kojem Poslanik, s.a.v.s., nije propuštao ta dva rekata.

Šta je lijepo učiti na tom sunnetu

Na akšamskom sunnetu lijepo je nakon Fatihe učiti "Kul ja ejjuhel-kafirun" i "Kul huvallahu ehad." Ibn Mesud kaže: "Ne mogu izbrojati koliko sam puta čuo Poslanika, s.a.v.s., kako na akšamskom i sabahskom sunnetu uči 'Kul ja ejjuhel-kafirun' i 'Kul huvallahu ehad.'"[362]

Ovaj je namaz lijepo obaviti kod kuće.

عَنْ مَحْمُودِ بْنِ لَبِيدٍ قَالَ: أَتَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ فَصَلَّى بِهِمُ الْمَغْرِبَ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ: ارْكَعُوا هَاتَيْنِ الرَّكْعَتَيْنِ فِي بُيُوتِكُمْ.

[361] Bilježe: El-Buhari, Muslim i Ebu Davud u drugoj verziji.

[362] Bilježe Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao hasen.

Mahmud ibn Lebid kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao je kod Benu Abdulešhela i predvodio ih je u akšam-namazu. Kada je predao selam, kazao je: 'Klanjajte ova dva rekata kod kuće.'"[363] Već je navedeno da je Poslanik, s.a.v.s., te sunnete obavljao kod kuće.

Jacijski sunneti

U prethodno citiranim hadisima vidi se da je sunnet klanjati dva rekata nakon jacije.

NEPOTVRĐENI SUNNETI

Ranije spomenuti sunneti i nafile potvrđeni su. Postoje drugi sunneti uz farzove koje je lijepo obavljati, a koji nisu potvrđeni, te ćemo i njih detaljnije objasniti.

Dva ili četiri rekata prije ikindije

O ovim sunnetima govori se u nekoliko diskutabilnih predanja koja, zbog svoje mnogobrojnosti, podupiru jedno drugo.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: رَحِمَ اللهُ امْرَأً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعًا .

Ibn Omer, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah se smilovao čovjeku koji prije ikindije klanja četiri rekata."[364]

Alija, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., prije ikindije klanjao četiri rekata učeći između svaka dva dovu o spasu za bliske meleke, poslanike i njihove sljedbenike vjernike i muslimane.[365]

---

[363] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi i En-Nesai.

[364] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao hasen, i Ibn Hibban, koji ga ocjenjuje kao sahih. Kao sahih ocjenjuje ga i Ibn Huzejma.

[365] Bilježe: Ahmed, En-Nesai, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

Zaključak da se prije ikindijskog farza mogu klanjati dva rekata izveden je iz opće poruke hadisa:

بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلاَةٌ.

"Između svaka dva ezana postoji namaz."[366]

Dva rekata prije akšama

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ، صَلُّوا قَبْلَ الْمَغْرِبِ. ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ. كَرَاهِيَةَ أَنْ يَتَّخِذَهَا النَّاسُ سُنَّةً.

Abdullah ibn Mugaffel prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Klanjajte prije akšama; klanjajte prije akšama", a treći put je kazao: "Ko hoće", ne želeći da to ljudi prihvate kao sunnet.[367]

U Ibn Hibbanovom predanju stoji da je Poslanik, s.a.v.s., prije akšama klanjao dva rekata. Ibn Abbas je kazao: "Klanjali smo dva rekata prije zalaska sunca. Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio nas je i nije nam to ni naredio ni zabranio."[368] Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ukupan zbir ovih dokaza ukazuje na to da treba kratko klanjati ovaj namaz, kao što se klanjaju dva rekata sabaha."

Dva rekata prije jacije

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلاَةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلاَةٌ. ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: لِمَنْ شَاءَ.

Abdullah ibn Mugaffel prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Između svaka dva ezana jeste namaz; između svaka dva ezana jeste namaz." Zatim je treći put kazao: "Ko hoće."[369]

عَنِ ابْنِ الزُّبَيْرِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ صَلاَةٍ مَفْرُوضَةٍ إِلاَّ وَبَيْنَ يَدَيْهَا رَكْعَتَانِ.

---

[366] Tj. između ezana i ikameta. (Prim. prev.)

[367] Bilježi El-Buhari.

[368] Navodi Muslim.

[369] Predanje bilježi Grupa prenosilaca.

Ibn ez-Zubejr, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Svaki propisani namaz pred sobom ima dva rekata."[370]

Lijepo je između farza i nafile napraviti pauzu da se može obaviti jedan namaz.

عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ صَلَّى الْعَصْرَ فَقَامَ رَجُلٌ يُصَلِّي فَرَآهُ عُمَرُ فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِصَلَاتِهِمْ فَصْلٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: أَحْسَنَ ابْنُ الْخَطَّابِ.

Jedan ashab Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao ikindija-namaz. Odmah nakon toga jedan čovjek ustade da klanja. Omer mu reče: "Sjedi! Doista su sljedbenici Knjige propali zato što nisu pravili pauzu nakon namaza." Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: "U pravu je Ibn el-Hattab."[371]

VITR-NAMAZ

Vrijednost i propis vitra

Vitr je potvrđeni sunnet, preporučen od Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Alija, r.a., kaže: "Vitr nije obavezan kao što su to farz-namazi.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ الْوِتْرَ لَيْسَ بِحَتْمٍ كَصَلَاتِكُمُ الْمَكْتُوبَةِ، وَلَكِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: أَوْتَرَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ أَوْتِرُوا فَإِنَّ اللهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ.

Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao je vitr, zatim je rekao: 'O sljedbenici Kur'ana, klanjajte vitr (neparni broj rekata), jer je Allah neparan i voli nepar."'[372]

---

[370] Bilježi Ibn Hibban.

[371] Bilježi Ahmed s vjerodostojnim senedom.

[372] Bilježe ga Ahmed i autori *Sunena*, a kao hasen ocjenjuje ga Et-Tirmizi. Također ga bilježi El-Hakim i ocjenjuje kao sahih.

Mišljenje Ebu Hanife da je vitr vadžib jeste slabo mišljenje. Ibn Munzir kaže: "Ne znam da se iko slaže s Ebu Hanifom u ovome."

عَنْ الْمُخْدَجِي (رَجُلٌ مِنْ بَنِي كِنَانَةَ) أَخْبَرَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُكَنَّى أَبَا مُحَمَّدٍ أَنَّ الْوِتْرَ وَاجِبٌ، فَرَاحَ الْمُخْدَجِي إِلَى عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ فَذَكَرَ لَهُ أَنَّ أَبَا مُحَمَّدٍ يَقُولُ: الْوِتْرُ وَاجِبٌ. فَقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ: كَذَبَ أَبُو مُحَمَّدٍ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى الْعِبَادِ، مَنْ أَتَى بِهِنَّ لَمْ يُضَيِّعْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَهْدٌ، أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ لَمْ يَأْتِ بِهِنَّ فَلَيْسَ لَهُ عِنْدَ اللهِ عَهْدٌ، إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ.

Jedan ensarija po imenu Ebu Muhammed rekao je el-Muhdedžiju (čovjeku iz plemena Kinane) da je vitr-namaz vadžib. el-Muhdedži to kaza Ubadi ibn Samitu, i on reče: 'Pogriješio je Ebu Muhammed. Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Allah je ljudima propisao pet namaza. Ko ih bude izvršavao u potpunosti, bez propusta, Allah se obavezuje da će ga uvesti u Džennet. A ko ih ne bude izvršavao, Allah nema nikakve obaveze. Ako hoće, kaznit će ga, a ako hoće, oprostit će mu.'"[373]

عَنْ طَلْحَةَ بْنِ عُبَيْدِ اللهِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَمْسُ صَلَوَاتٍ كَتَبَهُنَّ اللهُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ. فَقَالَ الْأَعْرَابِيُّ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا ؟ قَالَ: لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ.

Talha ibn Ubejdullah prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Allah je propisao pet namaza u danu i noći." Beduin reče: "Jesam li dužan klanjati još nešto?" "Nisi, osim ako sam hoćeš."[374]

Vrijeme vitra

Ulema je saglasna o tome da vrijeme vitra nastupa tek nakon jacija-namaza i da traje do zore.

---

[373] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Madža.

[374] Bilježe El-Buhari i Muslim.

عَنْ أَبِي تَمِيمٍ الْجَيْشَانِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ عَمْرو بْنَ الْعَاصِ خَطَبَ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَقَالَ: إِنَّ أَبَا بَصْرَةَ حَدَّثَنِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ زَادَكُمْ صَلاَةً وَهِيَ الْوِتْرُ فَصَلُّوهَا فِيمَا بَيْنَ صَلاَةِ الْعِشَاءِ إِلَى صَلاَةِ الْفَجْرِ.

Ebu Temim el-Džejšani, r.a., prenosi da je Amr ibn el-As na džumanskoj hutbi rekao: "Ebu Basra mi je pričao da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Allah vam je dodao jedan namaz, vitr. Klanjajte ga između jacije i sabaha.'"

Ebu Temim kaže: "Ebu Zerr me je uzeo za ruku i poveo džamijom do Ebu Besra, r.a. Reče: 'Ti si čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., da kaže ovo što je rekao Amr?' Ebu Basra reče: 'Ja sam to čuo od Božijeg Poslanika, s.a.v.s.'"[375]

Ebu Mesud el-Ensari, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao vitr početkom, krajem ili sredinom noći.[376]

Abdullah ibn Ebu Kajs kaže: "Pitao sam Aišu, r.a., o tome kako je Poslanik, s.a.v.s., klanjao vitr. Ona reče: 'Nekada je klanjao vitr na početku, a nekada na kraju noći.' Upitah je: 'Je li učio prigušeno ili naglas?' Reče: 'Učio je na razne načine. Nekada je učio usebi, a nekada naglas. Nekada bi se okupao, pa zaspao, a nekada bi uzeo abdest, pa zaspao (misli na stanje džunupluka)."[377]

Pohvalno je požuriti s namazom ako čovjek misli da neće ustati prije sabaha, ili ga odgoditi ako misli da će ustati

Poželjno je požuriti s vitrom i klanjati ga početkom noći ako čovjek misli da se neće probuditi pred zoru. Ako čovjek misli da će ustati u posljednjem dijelu noći, onda je lijepo odgoditi namaz.

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ ظَنَّ مِنْكُمْ أَنَّهُ لاَ يَسْتَيْقِظُ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ أَوَّلَهُ، وَمَنْ ظَنَّ مِنْكُمْ أَنَّهُ يَسْتَيْقِظُ آخِرَهُ فَلْيُوتِرْ آخِرَهُ، فَإِنَّ صَلاَةَ آخِرَ

[375] Bilježi Ahmed s vjerodostojnim senedom.

[376] Bilježi Ahmed s vjerodostojnim senedom.

[377] Bilježe: Ebu Davud, Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi.

اللَّيْلِ مَحْضُورَةٌ وَهِيَ أَفْضَلُ.

Džabir, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko od vas misli da neće ustati na kraju noći neka vit klanja na početku noći. Ko od vas misli da će ustati na kraju noći neka vitr klanja u to vrijeme. Tom namazu prisustvuju meleki, i bolje ga je tada klanjati."[378]

عَنْهُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَبِي بَكْرٍ: مَتَى تُوتِرُ؟ قَالَ: أَوَّلَ اللَّيْلِ بَعْدَ الْعَتَمَةِ، قَالَ: فَأَنْتَ يَا عُمَرُ؟ قَالَ: آخِرَ اللَّيْلِ. قَالَ: أَمَّا أَنْتَ يَا أَبَا بَكْرٍ فَأَخَذْتَ بِالثِّقَةِ، وَأَمَّا أَنْتَ يَا عُمَرُ فَأَخَذْتَ بِالْقُوَّةِ.

On također prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., upitao Ebu Bekra: "Kada klanjaš vitr?" "Na početku noći, nakon jacije." "A ti, Omere?" "Na kraju noći", odgovori. "Ti se, Ebu Bekre, držiš pouzdanog vremena, a ti si, Omere, odabrao teže."[379]

Posljednja Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je obavljanje vitra u praskozorje, zato što je to najbolje vrijeme. Aiša, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je u svakom dijelu noći: prvom, srednjem i posljednjem, ali je na kraju klanjao u praskozorje."[380]

Pored toga, neki ashabi preporučuju da se ne odlazi na spavanje dok se ne klanja vitr, jer tako ostaje manje šansi za propuštanje namaza.

كَانَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ يُصَلِّي الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ وَلَا يَزِيدُ عَلَيْهَا. فَقِيلَ لَهُ: أَتُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ لَا تَزِيدُ عَلَيْهَا يَا أَبَا إِسْحَاقَ؟ قَالَ: نَعَمْ... إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: الَّذِي لَا يَنَامُ حَتَّى يُوتِرَ حَازِمٌ.

Sa'd ibn Ebu Vekkas klanjao je jaciju u džamiji Božijeg Poslanika, s.a.v.s., i nakon toga vitr, bez ikakvih drugih namaza. Rekoše mu: "Oče Ishakov, ti klanjaš jaciju i vitr zajedno, ne dodajući nikakav drugi namaz?" "Da", reče on. "Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: 'Onaj ko ne spava dok ne klanja vitr taj je obazriv.'"[381]

---

[378] Bilježe: Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

[379] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i El-Hakim, koji ocjenjuje da je sahih po Muslimovim kriterijima.

[380] Bilježe ga autori djela *El-kutubus-sitte*.

[381] Bilježi Ahmed, a prenosioci su pouzdani.

Broj rekata vitra

Et-Tirmizi bilježi predanja od Poslanika, s.a.v.s., u kojima se spominje da vitr ima trinaest, jedanaest, devet, sedam, pet, tri i jedan rekat. Ishak ibn Ibrahim kaže: "Smisao predanja da vitr ima trinaest rekata jeste u tome da je Poslanik, s.a.v.s., zajedno s vitrom noću klanjao trinaest rekata, tj. da je vitr uključen u tu brojku, tako da je čitav taj namaz nazvan vitrom."

Dozvoljeno je klanjati vitr po dva rekata[382], zatim dodati jedan rekat sa sjedenjem i selamom. Dozvoljeno je, također, i klanjati čitav namaz s dva sjedenja i selamom. Rekati se spajaju i sjedi se tek na predzadnjem rekatu, nakon čega se ustaje i obavlja posljednji rekat, zatim posljednje sjedenje i predaje selam. Sve je ovo dozvoljeno i preneseno od Poslanika, a.s.

Ibn el-Kajjim kaže: "Vjerodostojni nedvosmisleni sunnet ukazuje na to da vitr može imati pet ili sedam spojenih rekata."

U hadisu Ummu Seleme stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao sedam i pet rekata vitra i da ih nije razdvajao ni selamom ni govorom.[383]

U Aišinom hadisu navodi se da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao trinaest rekata noćnog namaza. Završio bi taj namaz s pet rekata, a sjedio bi tek na posljednjem.[384]

Aiša, r.a., navodi da je Alejhisselam noću klanjao devet rekata, ne bi sjeo do osmog rekata, na kojem bi zikr činio, zahvalio Allahu, uputio Mu dovu, a onda ustao na deveti rekat, ne predavši selam, zatim bi sjeo, proučio tešehhud i predao selam tako da i mi čujemo. Nakon toga klanjao bi dva rekata sjedeći, i to je jedanaest rekata. Kada je zašao u godine i otežao, klanjao je sedam rekata vitra, završavajući s dva rekata, kao što je činio i ranije.

U njenoj drugoj verziji stoji: "Kada je zašao u godine i otežao, klanjao je sedam rekata vitra, tako što je sjedio samo nakon šestog i sedmog, a selam predavao tek nakon sedmog."

---

[382] Tj. predavanjem selama nakon svaka dva rekata.

[383] Bilježe: Ahmed, En-Nesai, Ibn Madža s dobrim senedom.

[384] Muttefekun alejhi.

U drugoj se verziji kaže: "Klanjao je sedam rekata i sjedio nakon posljednjeg."[385]

Sve su to jasni, vjerodostojni hadisi kojima nema oprečnih, osim vjerodostojnog hadisa:

صَلاَةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى.

"Noćni namaz klanja se dva po dva."

Međutim, onaj koji je ovo rekao klanjao je sedam ili pet rekata vitra. Njegova je tradicija istina koja jedna drugu potvrđuje. Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je pitaocu da se noćni namaz klanja dva po dva rekata. Vitr nije bio u pitanju. Sedam, pet, devet i jedan rekat čine vitr-namaz. Vitr je naziv za neparan broj. Za pet, sedam ili devet spojenih rekata, poput akšama, ime se odnosi na tri spojena. Ako se pet ili sedam rekata razdvoji s dva selama, kao jedanaest, vitr će biti samo za jedan odvojeni rekat. Poslanik, s.a.v.s., kaže:

صَلاَةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ أَوْتَرَ بِوَاحِدَةٍ تُوتِرُ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى.

"Noćni se namaz klanja dva po dva rekata. Kada se približi sabah, namaz zaključite jednim rekatom, tako da će zbir biti neparan."

Na taj se način njegova praksa podudarila s njegovim riječima.

Učenje na vitru

Na vitr-namazu nakon Fatihe dozvoljeno je učiti bilo šta iz Kur'ana. Alija, r.a., kaže: "Nijedan dio Kur'ana nije napušten, i zato uči na vitru šta god hoćeš." Međutim, mustehab je, ako se klanjaju tri rekata vitra, na prvom učiti "Sebbih isme Rabbikel-e'la", na drugom "Kul ja ejjuhel-kafirun", a na trećem "Kul huvallahu ehad i dvije Kul euze", prema Aišinom hadisu[386], a u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., na prvom rekatu učio "Sebbih isme Rabbikel-e'la", na drugom "Kul ja ejjuhel-kafirun", a na trećem "Kul huvallahu ehad i dvije Kul euze."

---

[385] Bilježe ga autori djela *El-kutubus-site*.

[386] Bilježe Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

Kunut-dova

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي الْوِتْرِ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ، وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ، وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، فَإِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ، وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ، تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، وَصَلَّى اللهُ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ.

Hasan ibn Ali, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., naučio me je dovi na vitr-namazu: 'Allāhumme-hdinī fīmen hedejte ve āfinī fīmen āfejte ve tevellenī fīmen tevellejte ve bārik lī fimā e'atajte ve kinī šerre mā kadajte, fe inneke takdī ve lā jukdā alejke, ve innehu lā jezillu men vālejte ve lā je'izzu men ādejte tebārekte rabbenā ve te'ālejt. Ve sallallāhu alen-nebbijji Muhammed.' ('Allahu moj, uputi me kao što Ti upućuješ, oprosti mi kako Ti opraštaš, zaštiti me kako Ti samo možeš zaštititi, i blagoslovi mi ono što si mi podario i zaštiti me od zla onoga što si Ti odredio, jer Ti određuješ, a Tebi se ne može odrediti, doista ne može biti ponižen onaj koga Ti štitiš, niti će biti počašćen onaj kome si Ti protivnik, slavljen si, naš Gospodaru, i uzvišen. I neka Allah blagoslovi poslanika Muhammeda.')"[387]

Et-Tirmizi kaže: "Nije nam poznata bolja kunut-dova od ove." En-Nevevi kaže: "Sened je ovog hadisa ispravan. Ibn Hazm suzdržan je o njegovoj vjerodostojnosti: "Iako ovaj hadis nije na nivou argumenta, nisu nam poznata druga predanja od Poslanika, s.a.v.s. A slab hadis draži nam je od mišljenja, kao što je rekao Ibn Hanbel."

To je stav Ibn Mesuda, Ebu Musaa, Ibn Abbasa, Beraa, Enesa, Hasana el-Basrija, Omera ibn Abdulaziza, Es-Sevrija, Ibn el-Mubareka, Ebu Hanife i u jednom od Ahmedovih predanja. En-Nevevi kaže: "Ova je argumentacija jaka."

Eš-Šafi i neki drugi učenjaci smatraju da se kunut-dova uči samo u drugoj polovini ramazana, temeljeći to na predanju Ebu Davuda u kojem stoji da je Omer ibn el-Hattab okupio ljude oko Ubejja ibn Ka'ba.

[387] Bilježi Et-Tirmizi i ocjenjuje ovaj hadis hasen-predanjem.

On im je klanjao dvadeset noći, a kunut-dovu učio je samo u drugom dijelu ramazana.

Muhammed ibn Nasr prenosi da je pitao Seida ibn Džubejra o početku kunuta, pa mu on reče: "Omer ibn el-Hattab poslao je vojsku. Kada su zapali u glib, pobojao se za vojnike. Kada je nastupila druga polovina ramazana, učio je kunut-dovu za njih."

Kada se uči kunut

Kunut-dovu dozvoljeno je učiti prije rukua, nakon učenja Kur'ana. Dozvoljeno je, također, učiti je nakon podizanja s rukua. Humejd kaže: "Pitao sam Enesa da li se kunut uči prije ili poslije rukua. On reče: 'Učili smo i prije i poslije.'"[388]

Ako se kunut uči prije rukua, treba izgovoriti tekbir podigavši ruke nakon završetka učenja Kur'ana. Tekbir se izgovara i nakon završetka kunut-dove. Prenosi se da su neki ashabi tako postupali. Neki učenjaci smatraju da treba dizati ruke kod kunuta, a neki smatraju da ne treba.

Što se tiče potiranja lica, El-Bejheki kaže: "Bolje je to ne činiti, već se ograničiti na ono što su činili časni prethodnici. Oni su samo dizali ruke i nisu ih potirali o lice."

Dova nakon vitra

Lijepo je da klanjač, nakon što preda selam u vitr-namazu, kaže: "Neka je slavljen Vladar Sveti", tri puta, podigavši glas treći put, i zatim dodaje: "Gospodar meleka i Džibrila." Dokaz za ovo jeste predanj:

عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْوِتْرِ بِـ﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ وَ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ وَ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾، فَإِذَا سَلَّمَ قَالَ: سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ يَمُدُّ بِهَا صَوْتَهُ فِي الثَّالِثَةِ وَيَرْفَعُ.

[388] Bilježe Ibn Madža i Muhammed ibn Nasr. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Niz prenosilaca ovog hadisa jeste jak."

Ubejj ibn Ka'b veli: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je na vitru **'Sebbih isme Rabbikel-e'la', 'Kul ja ejjuhel-kafirun'** i **'Kul huvallahu ehad.'** Kada bi predao selam, rekao bi tri puta: 'Neka je slavljen Vladar Sveti', podižući glas kod trećeg puta."[389]

Ed-Darekutni u svojoj verziji dodaje: "Gospodar meleka i Džibrila."

Nakon toga treba učiti dovu koju bilježe Ahmed i autori *Sunena*:

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي آخِرِ وِتْرِهِ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ، لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ.

Alija prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., na kraju vitra govorio: "Allāhumme innī e'ūzu biridāke min sehatik, ve e'ūzu bimuafātike min ukūbetik, ve e'ūzu bike mink, lā uhsī senāen alejke ente kemā esnejte alā nefsik." "Utječem se zadovoljstvu Tvome od srdžbe Tvoje, utječem se oprostu Tvome od kazne Tvoje, utječem se Tebi od Tebe. Ne mogu iskazati zahvalnost Tebi. Ti si onakav kako si se sam pohvalio."

Ne mogu se klanjati dva vitra u jednoj noći

Ko je klanjao vitr i zatim odluči još klanjati, dozvoljeno mu je, ali nije potrebno ponavljati vitr, prema hadisu koji bilježe Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا وِتْرَانِ فِي لَيْلَةٍ.

Alija kaže da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Nema dva vitra u jednoj noći."

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., predavao selam u namazu tako da smo i mi čuli. Zatim bi sjedeći klanjao dva rekata nakon selama.[390] Ummu Selema prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata sjedeći nakon vitra.[391]

---

[389] Bilježe Ebu Davud i En-Nesai.

[390] Bilježi Muslim.

[391] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi i drugi.

Naklanjavanje vitra

Većina uleme smatra da vitr treba naklanjati, temeljeći se na El-Bejhekijevom i El-Hakimovom predanju koje ispunjava kriterije El-Buharija i Muslima.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ وَلَمْ يُوتِرْ فَلْيُوتِرْ.

Prenosi se od Ebu Hurejre, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada dočekate jutro, a niste klanjali vitr, klanjajte ga."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَامَ عَنْ وِتْرِهِ أَوْ نَسِيَهُ فَلْيُصَلِّهِ إِذَا ذَكَرَهُ.

Ebu Seid el-Hudri kaže da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko prespava vitr ili ga zaboravi neka ga klanja kada se sjeti."[392]

Ahmed i Et-Taberani s dobrim senedom bilježe da je Poslanik, s.a.v.s., ujutru klanjao vitr. Različiti su stavovi o tome kada treba nadoknaditi vitr. Hanefije smatraju da se može klanjati u svim dozvoljenim vremenima; šafije da se može klanjati u svakom dobu dana ili noći, dok Malik i Ahmed smatraju da se može klanjati nakon svitanja, a prije sabah-namaza.

Učenje kunuta na pet dnevnih namaza

Propisano je glasno učiti kunut i na pet dnevnih namaza, u slučaju katastrofa. Ibn Abbas kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je kunut-dovu neprestano cijeli mjesec, na podnevu, ikindiji, akšamu, jaciji i sabahu, na kraju svakog namaza, kada bi rekao: 'Semiallahu limen hamideh' na posljednjem rekatu. Molio je protiv njih, protiv dijela plemena Benu Sulejm: Ri'la, Zekvana i Usajja,[393] a oni iza njih govorili su: 'Amin!'"[394] Ikrima kaže: "To je bio ključ kunuta."

---

[392] Bilježi Ebu Davud. El-Iraki kaže da je sened ovog hadisa vjerodostojan.

[393] Ri'l, Zekvan i Usajja jesu plemena iz Benu Sulejma koji su se izjasnili da su primili islam. Tražili su od Poslanika, s.a.v.s., da im pošalje nekoga da ih poduči vjeri. On im je poslao sedamdeset ljudi koje su oni pobili. To je bio razlog za učenje kunuta.

[394] Bilježe Ebu Davud i Ahmed, koji dodaje: "Poslao im je ljude da ih podučavaju islamu, pa su ih pobili."

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi htio činiti dovu protiv nekog ili za nekog, činio bi to u kunut-dovi nakon rukua. Govorio bi nakon: "Semiallahu limen hamideh: Rabbena lekel-hamd": "Gospodaru moj, spasi El-Velida ibn el-Velida, Selema ibn Hišama, Ajjaša ibn Ebu Rebia i potlačene vjernike. Gospodaru, pojačaj Svoj stisak oko Mudara. Pošalji im sušu poput one Jusufove." To bi učio naglas, na kraju namaza. Na sabahu bi učio: "Gospodaru, prokuni toga i toga", dva ogranka Arapa, sve dok Uzvišeni nije objavio:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ﴾

"Od tebe ne zavisi da li će On pokajanje njihovo primiti ili će ih na muke staviti, jer oni su zaista nasilnici."[395] [396]

Kunut na sabah-namazu

Kunut na sabah-namazu propisan je samo prilikom katastrofa. Tada treba učiti dovu i na drugim namazima, kao što je navedeno. Ahmed, En-Nesai, Ibn Madža i Et-Tirmizi bilježe predanje Malika ibn el-Ešdžeija, koje je prema Et-Tirmizijevoj ocjeni vjerodostojno: "Moj je otac klanjao za Božijim Poslanikom, s.a.v.s., kao šesnaestogodišnjak, zatim za Ebu Bekrom, Omerom i Osmanom. Pitao sam ga jesu li učili kunut-dovu. On reče: 'Nisu. Sine, to je novotarija.'"

Ibn Hibban, El-Hatib i Ibn Huzejma bilježe Enesovo predanje, koje Ibn Huzejma ocjenjuje kao sahih, da je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut na sabahu samo kada bi učio dovu protiv nekog naroda ili za dobrobit nekog naroda.

Ez-Zubejr i trojica halifa prenose da nisu učili kunut na sabahu. To je mišljenje hanefija, hanbelija, Ibn el-Mubareka, Es-Sevrija i Ishaka. U šafijskom mezhebu sunnet je učiti kunut na sabahu nakon obavljanja rukua na drugom rekatu, na osnovu predanja autora djela *El-Kutubus-sitte,* osim Et-Tirmizija, od Ibn Sirina, u kojem stoji da su Enesa ibn Malika pitali: "Da li je Poslanik, s.a.v.s., učio kunut na sabahu?" "Jeste",

[395] Alu Imran, 128.

[396] Bilježe Ahmed i El-Buhari.

reče. "Prije ili poslije rukua?" "Poslije rukua", reče; i na osnovu predanja Ahmeda, El-Bezzara, Ed-Darekutnija, El-Bejhekija i El-Hakima (koji ga ocjenjuje kao sahih): "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio je kunut na sabahu sve dok nije napustio ovaj svijet."

Ova je argumentacija diskutabilna, zato što kunut o kojem je riječ jeste kunut koji se uči prilikom dešavanja katastrofa, kao što se jasno navodi u El-Buharijevim i Muslimovim predanjima.

Što se tiče drugog hadisa, u njegovom senedu nalazi se Džafer er-Razi, koji nije jak prenosilac. Ovaj njegov hadis nije valjan kao argument, zato što nije logično da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., tokom cijelog života na sabah-namazu učio kunut, a da to njegove halife ne čine. Štaviše, utvrđeno je da ni sam Enes nije učio kunut na sabahu. Ako bi se prihvatilo da je ovaj hadis vjerodostojan, to bi se moglo shvatiti kao duljenje dove koja se uči nakon obavljanja rukua, što je činio Božiji Poslanik, s.a.v.s., do kraja života. To je jedno od značenja kunuta koje bolje odgovara na ovom mjestu. U svakom slučaju, ovo je dozvoljeno razilaženje u kojem je svejedno da li je u pitanju izvršavanje ili izostavljanje, a najbolji primjer jeste primjer Muhammeda, s.a.v.s.

NOĆNI NAMAZ

Vrijednost noćnog namaza

1. Uzvišeni Svome Poslaniku naređuje:

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾

"I probdij dio noći u molitvi, to je samo tvoja dužnost; Gospodar tvoj će ti na onom svijetu hvale dostojno mjesto darovati."[397]

Kad je riječ o ovoj naredbi, iako se tiče Božijeg Poslanika, s.a.v.s., svi muslimani su njome obuhvaćeni budući da su obavezni slijediti ga.

2. On ukazuje da ovaj namaz obavljaju dobročinitelji koji zaslužuju Njegovo dobročinstvo i milost:

[397] El-Isra, 79.

﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ * كَانُوا قَلِيلاً مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ * وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾

"Oni koji su se Allaha bojali – u dženetskim baščama će, među izvorima, boraviti, primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer, oni su prije toga dobra djela činili, noću su malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili."[398]

3. Hvali ih i svrstava u red Svojih pokornih robova:

﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا * وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾

"A robovi Milostivoga jesu oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju: 'Mir vama!' i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tlo padajući i stojeći."[399]

4. On svjedoči njihovom vjerovanju u Njegove riječi:

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ * تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ * فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

"U Naše riječi vjeruju samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tle padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole. Bokovi njihovi postelja se lišavaju, i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju."[400]

5. On ne dozvoljava njihovo izjednačavanje s ostalima, koji ne čine takva djela:

﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾

---

[398] Ez-Zarijat, 15-18.

[399] El-Furkan, 63-64.

[400] Es-Sedžda, 15-17.

"Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: 'Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!'"[401]

Ovo su neki ajeti koji govore o vrijednosti noćnog namaza. Navest ćemo i neke hadise.

قَالَ عَبْدُ اللهِ بْنُ مُسْلِمٍ: أَوَّلُ مَا قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَكُنْتُ مِمَّنْ جَاءَهُ، فَلَمَّا تَأَمَّلْتُ وَجْهَهُ وَاسْتَبَنْتُهُ عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ. قَالَ: فَكَانَ أَوَّلَ مَا سَمِعْتُ مِنْ كَلَامِهِ أَنْ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشُوا السَّلَامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصِلُوا الْأَرْحَامَ، وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ.

Abdullah ibn Muslim kaže: "Čim je Božiji Poslanik, s.a.v.s., stigao u Medinu, ljudi požuriše k njemu. Ja sam bio među njima. Kada sam pažljivo pogledao njegovo lice, uvidio sam da se ne radi o lažovu. Prvo što sam od njega čuo bile su riječi: "O ljudi! Širite selam, hranite siromašne, jačajte rodbinske veze i klanjajte noću, dok svijet spava, ući ćete u Džennet u miru i spašeni."[402]

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: عَلَيْكُمْ بِقِيَامِ اللَّيْلِ فَإِنَّهُ أَدَبُ الصَّالِحِينَ قَبْلَكُمْ وَمُقَرِّبَةٌ لَكُمْ إِلَى رَبِّكُمْ، وَمُكَفِّرَةٌ لِلسَّيِّئَاتِ وَمَنْهَاةٌ عَنِ الْإِثْمِ وَمَطْرَدَةٌ لِلدَّاءِ عَنِ الْجَسَدِ.

Selman el-Farisi kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Obavljajte noćni namaz, jer je to praksa pobožnih prije vas. Noćni je namaz bliskost s Uzvišenim Allahom, udaljavanje od grijeha, brisanje ružnih postupaka i prevencija od tjelesnih bolesti."

قَالَ سَهْلُ بْنُ سَعْدٍ: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ عِشْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَيِّتٌ، وَاعْمَلْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مَجْزِيٌّ بِهِ، وَأَحْبِبْ مَا شِئْتَ فَإِنَّكَ مُفَارِقُهُ، وَاعْلَمْ أَنَّ شَرَفَ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ وَعِزَّهُ وَاسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ.

---

[401] Ez-Zumer, 9.

[402] Bilježe: eL-Hakim, Ibn Madža, Et-Tirmizi, ocijenivši ga kao hadis hasen-sahih.

Sehl ibn Sa'd kaže: "Došao je Džibril Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: 'Muhammede, živi kako hoćeš, ali znaj da ćeš umrijeti! Radi šta želiš, ali znaj da ćeš na osnovu toga biti nagrađen! Voli koga hoćeš, ali znaj da ćeš ga ostaviti! Znaj da je plemenitost jednog vjernika u klanjanju noćnog namaza, a njegov ugled u neovisnosti od ljudi!'"

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاء عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: ثَلاَثَةٌ يُحِبُّهُمُ اللهُ وَيَضْحَكُ إِلَيْهِمْ وَيَسْتَبْشِرُ بِهِمْ: الَّذِي إِذَا انْكَشَفَتْ فِئَةٌ قَاتَلَ وَرَاءَهَا بِنَفْسِهِ للهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِمَّا أَنْ يُقْتَلَ، وَإِمَّا أَنْ يَنْصُرَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَيَكْفِيَهِ، فَيَقُولُ: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هٰذَا كَيْفَ صَبَرَ لِي بِنَفْسِهِ، وَالَّذِي لَهُ امْرَأَةٌ حَسَنَةٌ وَفِرَاشٌ لَيِّنٌ حَسَنٌ فَيَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ فَيَقُولُ يَذَرُ شَهْوَتَهُ وَيَذْكُرُنِي وَلَوْ شَاءَ رَقَدَ. وَالَّذِي إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ وَكَانَ مَعَهُ رَكْبٌ فَسَهِرُوا ثُمَّ هَجَعُوا فَقَامَ فِي السَّحَرِ فِي ضَرَّاءَ وَسَرَّاءَ.

Ebu Ed-Derda prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Trojicu ljudi Allah voli, On će im se nasmijati i obradovati ih: onoga koji, kada četa izgubi, sam vodi borbu u ime Allaha. On će poginuti, ili će ga Allah pomoći, spasiti ga i reći će: 'Pogledajte ovoga Moga roba kako je sam trpio radi Mene', zatim onoga koji ima lijepu ženu i ugodan dušek, ali ustaje u noći. 'Napušta strasti i Mene spominje, a mogao je spavati', kao i onoga ko je putovao s karavanom. Sjedili su do kasno, zatim legli, a on je, bilo u žalosti, bilo u radosti, ustajao (noćni namaz)."

Propisi u vezi s noćnim namazom

Sunnet je u vezi noćnog namaza sljedeće:

1. pri lijeganju odlučiti ustati na noćni namaz.

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاء أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ وَهُوَ يَنْوِي أَنْ يَقُومَ فَيُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ فَغَلَبَتْهُ عَيْنُهُ حَتَّى يُصْبِحَ كُتِبَ لَهُ مَا نَوَى، وَكَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ.

Ebu ed-Derda prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko legne s namjerom da ustane i klanja namaz u noći, pa prespava sve do jutra, bit

će mu upisano ono što je namjeravao, a spavanje će mu se računati kao sadaka od njegovog Gospodara."[403];

2. pri ustajanju treba umiti lice, oprati zube i pogledati u nebo.

Zatim će se proučiti neka od dova Božijeg Poslanika, s.a.v.s.:

لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحَانَكَ، أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ، اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلاَ تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ. الْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشُورُ.

"Lā ilāhe illā Ente subhānek, estagfiruke lizenbī ve es'eluke rahmetek. Allāhumme zidnī ilmen ve lā tuzig kalbī ba'de iz hedejtenī ve heb lī min ledunke rahmeten, inneke Entel-vehhāb. El-hamdulillāhil-lezī ahjānā ba'de mā emātenā ve ilejhin-nušūr." ("Nema boga osim Tebe, hvaljen neka si! Gospodaru naš, tražim od Tebe oprost za moje grijehe i Tvoju milost! Ti si Onaj Koji mnogo poklanja. Hvala Allahu, Koji nas oživljava nakon što nas umrtvljuje, Njemu se svi vraćamo.")

Zatim će proučiti deset posljednjih ajeta sure Alu Imran:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُوْلِي الأَلْبَابِ. . . ﴾

"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana, zaista su znamenja za razumom obdarene..."[404]

Zatim će proučiti dovu:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ، أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ، وَوَعْدُكَ حَقٌّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ. اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ اللهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ.

---

[403] Bilježe En-Nesai i Ibn Madža s vjerodostojnim senedom.

[404] Alu Imran, 190.

"Allāhumme lekel-hamd. Ente nūrus-semāvāti vel-erdi ve men fīhinne, ve lekel-hamd. Ente kajjimus-semāvāti vel-erdi ve men fīhinne, ve lekel-hamdu entel-hakk, ve va'duke hakk, ve likā'uke hakk, vel-džennetu hakk, ven-nāru hakk, ven-nebijjūne hakk, ve Muhammedun hakk, ves-sāatu hakk. Allāhume leke eslemtu ve bike āmentu ve alejke tevekkeltu ve ilejke enebtu ve bike hāsamtu ve ilejke hākemt. Fa-gfir lī mā kaddemtu ve mā ehhartu ve mā esrertu ve mā alentu entallāhu lā ilāhe illā Ent." ("Gospodaru naš, Tebi pripada hvala, Ti si svjetlo nebesa i Zemlje i svega što je na njima, Tebi pripada hvala, Ti si stvoritelj nebesa i Zemlje i svega što je na njima, Tebi pripada hvala, Ti si istina, Tvoja su obećanja istina, susret s Tobom je istina, Džennet je istina i vatra je istina. Tvoji su poslanici istina kao što je i Muhammed, s.a.v.s., istina. Bože, Tebi se predajem, u Tebe vjerujem i na Tebe se oslanjam, Tebi se obraćam, Tebi se tužim. Oprosti već učinjene grijehe, a i one koje ću učiniti, i one tajno i javno učinjene, Ti si Allah, nema drugog božanstva osim Tebe");

3. namaz treba započeti s dva kratka rekata.

Zatim može klanjati onoliko koliko hoće namaza. Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustajao na noćni namaz, započeo s dva kratka rekata.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفْتَتِحْ صَلاَتَهُ بِرَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada ustanete na noćni namaz, započnite namaz s dva kratka rekata."[405];

4. treba probuditi suprugu.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: رَحِمَ اللهُ امْرَأً قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيْقَظَ امْرَأَتَهُ فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، رَحِمَ اللهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فَإِنْ أَبَى نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ.

[405] Oba hadisa bilježi Muslim.

Ebu Hurejra bilježi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neka se Allah smiluje čovjeku koji ustane noću pa klanja te probudi svoju ženu, pa ako ona odbije ustati, popršće je po licu vodom. Neka se Allah smiluje i ženi koja ustane noću i klanja te probudi i svog muža, pa ako on odbije, popršće ga po licu vodom."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَإِذَا أَيْقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّيَا أَوْ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ جَمِيعًا كُتِبَ فِي الذَّاكِرِينَ وَالذَّاكِرَاتِ.

On također bilježi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada se čovjek probudi noću te probudi svoju ženu, i oni klanjaju dva rekata, bit će upisani u one koji mnogo Allaha spominju (zikr Mu čine)."[406]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَيْقَظَ لَيْلَةً فَقَالَ: سُبْحَانَ اللهِ، مَاذَا أُنْزِلَ اللَّيْلَةَ مِنَ الْفِتْنَةِ، مَاذَا أُنْزِلَ مِنَ الْخَزَائِنِ، مَنْ يُوقِظُ صَوَاحِبَ الْحُجُرَاتِ، يَا رُبَّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

Ummu Selema prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., jedne noći ustao i rekao: "Hvaljen neka je Allah. Koliko se iskušenja noćas spustilo! Koliko se riznica spustilo! Ko će probuditi stanovnice soba? Koliko li će samo obučenih na ovom svijetu biti bez odjeće na budućem!?"[407]

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَرَقَهُ وَفَاطِمَةَ. فَقَالَ: أَلَا تُصَلِّيَانِ؟ قَالَ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَنْفُسُنَا بِيَدِ اللهِ. فَإِنْ شَاءَ أَنْ يَبْعَثَنَا بَعَثَنَا، فَانْصَرَفَ حِينَ قُلْتُ ذَلِكَ، ثُمَّ سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُوَلٍّ يَضْرِبُ فَخِذَهُ وَهُوَ يَقُولُ: وَكَانَ الْإِنْسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا

Alija prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., jednom pokucao njemu i Fatimi: "'Zar ne klanjate?' 'Božiji Poslaniče, naše su duše u Allahovim rukama. Ako hoće da nas proživi, proživit će nas', rekoh. Nakon tih riječi otišao je. Čuo sam ga kako se, odlazeći, udara po butini i govori: **'Ali je čovjek, više nego iko, spreman raspravljati.**[408]"[409];

---

[406] Oba hadisa bilježi Ebu Davud i drugi s ispravnim nizom prenosilaca.

[407] Bilježi El-Buhari.

[408] El-Kehf, 56.

[409] Muttefekun alejhi.

5. treba odustati od namaza i leći dok ne prođe pospanost.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَاسْتَعْجَمَ الْقُرْآنُ عَلَى لِسَانِهِ فَلَمْ يَدْرِ مَا يَقُولُ فَلْيَضْطَجِعْ.

Aiša, r.a., kaže da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas ustane noću da klanja, pa mu bude teško učiti Kur'an i ne bude znao šta uči, neka legne."[410]

قَالَ أَنَسٌ: دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَسْجِدَ وَحَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ سَارِيَتَيْنِ فَقَالَ: مَا هَذَا؟ قَالُوا: لِزَيْنَبَ تُصَلِّي، إِذَا كَسِلَتْ أَوْ فَتَرَتْ أَمْسَكَتْ بِهِ. فَقَالَ: حُلُّوهُ، لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ، فَإِذَا كَسِلَ أَوْ فَتَرَ فَلْيَرْقُدْ.

Enes kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., došao u džamiju i vidio konopac rastegnut između dva stupa. 'Čije je ovo?', upita. 'Zejneba je to postavila da se uhvati kada izgubi i onemoća.' 'Odvežite to', reče Poslanik, s.a.v.s. 'Klanjajte koliko imate snage, a kada oslabite i izgubite snagu, lezite.'"[411];

6. ne treba sebe opterećivati.

Čovjek treba obavljati ono za što je sposoban, biti redovan u tome i izostavljati to samo u prijekoj potrebi.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: خُذُوا مِنَ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ، فَوَاللهِ لَا يَمَلُّ اللهُ حَتَّى تَمَلُّوا.

Aiša, r.a., kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Izvršavajte ono što vam nije teško, jer Uzvišenom Allahu neće dosaditi (dodjeljivanje sevapa) sve dok vama ne dosadi izvršavanje ibadeta.'"[412]

سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ قَالَ: أَدْوَمُهُ، وَإِنْ قَلَّ.

---

[410] Bilježi Muslim.

[411] Muttefekun alejhi.

[412] Bilježe El-Buhari i Muslim.

Pitali su Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koje je djelo najdraže Allahu. On reče: "Ono koje je najredovnije pa makar bilo i malo."

Muslim bilježi predanje Aiše, r.a., da su djela Božijeg Poslanika, a.s., bila redovna i da je, kada bi nešto činio, bio ustrajan u tome.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَبْدَ اللهِ، لاَ تَكُنْ مِثْلَ فُلاَنٍ كَانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ.

Abdullah ibn Omer prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Abdullahu, nemoj biti kao taj i taj. On je klanjao noćni namaz, a zatim ga je napustio."[413]

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ نَامَ حَتَّى أَصْبَحَ. قَالَ: ذَاكَ الرَّجُلُ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ.

Ibn Mesud prenosi: "Pred Poslanikom, s.a.v.s., spomenut je neki čovjek koji je cijelu noć prespavao sve dok nije osvanuo. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'To je čovjek kojem se šejtan pomokrio u uho.'"[414]

عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لأَبِيهِ: نِعْمَ الرَّجُلُ عَبْدُ اللهِ لَوْ كَانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ.

Salim ibn Abdullah ibn Omer prenosi od svoga oca, kojem je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Divan li je Abdullah čovjek, još samo kada bi klanjao noćni namaz."[415] Salim reče: "Nakon toga Abdullah je noću spavao samo malo."

Vrijeme noćnog namaza

Dozvoljeno je klanjati noćni namaz na početku, u sredini i na kraju noći, nakon jacija-namaza. Enes, r.a., opisujući Poslanikov, s.a.v.s., namaz, kaže: "Kada god smo htjeli da ga vidimo noću u namazu, vidjeli bismo ga. Kada god smo htjeli da ga vidimo da spava, vidjeli bismo ga. Postio

[413] Muttefekun alejhi.

[414] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[415] Bilježe El-Buhari i Muslim.

je toliko da smo mislili da se nikada ne mrsi, a mrsio se toliko da smo mislili da ne posti nijedan dan u mjesecu."[416] Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Nije postojao određeni termin kada je Poslanik, s.a.v.s., klanjao noćni namaz. Činio je to kada je bilo moguće."

Najbolje vrijeme za noćni namaz

Međutim, najbolje je klanjati noćni namaz u posljednjem dijelu noći.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَنْزِلُ رَبُّنَا عَزَّ وَجَلَّ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى سَمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَمْضِي ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلُ فَيَقُولُ: أَنَا الْمَلِكُ أَنَا الْمَلِكُ، مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ؟ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ؟ مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ؟

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Naš se Gospodar spušta svake noći na najniže nebo u posljednjoj trećini noći i kaže: 'Ima li neko ko Me moli, pa da mu molitvu uslišam; ima li neko ko od Mene traži, pa da mu potrebu ispunim; ima li neko ko Me moli za oprost svojih grijeha, pa da mu oprostim!'"[417]

عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْسَةَ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَقُولُ: أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ الرَّبِّ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ الْأَخِيرِ، فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللهَ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ.

Omer ibn Abse kaže: "Čuo sam da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: 'Čovjek je najbliži Gospodaru na kraju noći. Zato, ako možeš, budi među onima koji spominju Allaha u to doba.'"[418]

قَالَ أَبُو مُسْلِمٍ لِأَبِي ذَرٍّ: أَيُّ قِيَامِ اللَّيْلِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ كَمَا سَأَلْتَنِي فَقَالَ: جَوْفُ اللَّيْلِ الْغَابِرِ وَقَلِيلٌ فَاعِلُهُ.

Ebu Muslim pitao je Ebu Zerra: "Kada je najbolje klanjati noćni namaz?" "Pitao sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., to što si ti mene pitao, pa mi je rekao: 'Na kraju noći, ali malo ljudi to radi.'"[419]

---

[416] Bilježe: Ahmed, El-Buhari i En-Nesai.

[417] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*.

[418] Bilježe ga: El-Hakim, uz ocjenu da ispunjava kriterije Muslima; Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen-sahih; En-Nesai i Ibn Huzejma.

[419] Bilježi Ahmed s dobrim senedom.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللهِ صِيَامُ دَاوُدَ، كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا .

Abdullah ibn Amr prenosi da je Božiji Poslanik, a.s., rekao: "Allahu najdraži post jeste post Davuda, a.s., a Allahu najdraži namaz jeste namaz Davuda, a.s.; spavao bi polovinu noći, jednu trećinu proveo bi klanjajući, a zatim bi jednu šestinu noći spavao, a postio bi svaki drugi dan."[420]

Broj rekata

Nije određen broj rekata niti granica noćnog namaza. Noćnim namazom naziva se čak i vitr-namaz nakon jacije.

Semura ibn Džundub, r.a., veli: "Naredio nam je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da klanjamo noću kraće ili duže, i da na kraju završimo neparnim rekatom."[421]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: صَلاَةٌ فِي مَسْجِدِي تُعْدِلُ بِعَشْرَةِ آلاَفِ صَلاَةٍ، وَصَلاَةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ تُعْدِلُ بِمِائَةِ أَلْفِ صَلاَةٍ، وَالصَّلاَةُ بِأَرْضِ الرِّبَاطِ تُعْدِلُ بِأَلْفَيْ أَلْفِ صَلاَةٍ، وَأَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ الرَّكْعَتَانِ يُصَلِّيهِمَا الْعَبْدُ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ .

Enes, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Namaz obavljen u ovoj mojoj džamiji vrijedi deset hiljada namaza. Namaz obavljen u El-Mesdžidul-haramu vrijedi stotinu hiljada namaza, namaz u mjestu bdijenja na Allahovom putu bolji je od dvije hiljade namaza, a vrednije od svega toga jesu dva rekata koje čovjek klanja na kraju noći."[422]

عَنِ ابْنِ إِيَاسِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْمُزَنِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: لاَ بُدَّ مِنْ صَلاَةٍ بِلَيْلٍ وَلَوْ حَلْبَ شَاةٍ، وَمَا كَانَ بَعْدَ صَلاَةِ الْعِشَاءِ فَهُوَ مِنَ اللَّيْلِ .

---

[420] Bilježe ga autori *El-Kutubus-sitte*, osim Et-Tirmizija.

[421] Bilježe Et-Taberani i El-Bezzar.

[422] Bilježe Ebu šejh i Ibn Hibban u knjizi *Sevab*. El-Munziri nije ocijenio ovaj hadis u djelu *Et-Tergibu vet-terhibu*.

Ijas ibn Muavija el-Muzeni, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Noćni se namaz mora klanjati makar onoliko vremena koliko treba da se ovca pomuze. Sve što je poslije jacije, to je noćni namaz."[423]

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: ذُكِرَتْ قِيَامُ اللَّيْلِ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نِصْفُهُ، ثُلُثُهُ، رُبُعُهُ، فُوَاقُ حَلْبِ نَاقَةٍ، فُوَاقُ حَلْبِ شَاةٍ.

Ibn Abbas, r.a., kaže: "Spomenuo sam noćni namaz, a neko od prisutnih reče da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: 'Polovina, trećina, četvrtina, koliko se deva može pomusti' ili 'koliko se ovca može pomusti.'"

رُوِيَ عَنْهُ أَيْضًا قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ وَرَغَّبَ فِيهَا حَتَّى قَالَ: عَلَيْكُمْ بِصَلَاةِ اللَّيْلِ وَلَوْ رَكْعَةً.

On također prenosi: "Naredio nam je Božiji Poslanik, s.a.v.s., da obavljamo noćni namaz. Rekao je: 'Klanjajte noćni namaz makar i jedan rekat.'"[424]

Najbolje je uobičajiti klanjati jedanaest ili trinaest rekata. Ovi se rekati mogu klanjati zajedno ili s prekidima.

قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا: مَا كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزِيدُ فِي رَمَضَانَ وَلَا غَيْرِهِ عَنْ إِحْدَى عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبَعًا فَلَا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطُولِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلَاثًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ أَتَنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوتِرَ؟ فَقَالَ: يَا عَائِشَةُ إِنَّ عَيْنَيَّ تَنَامَانِ وَلَا يَنَامُ قَلْبِي.

Aiša, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije ni tokom ramazana ni u drugim mjesecima klanjao više od jedanaest rekata. Klanjao je četiri rekata. Ne pitaj kako su bili lijepi i dugi. Zatim je klanjao još četiri rekata. Ne pitaj kako su bili lijepi i dugi. Potom je klanjao tri rekata. Rekoh: 'Božiji Poslaniče, zar ćeš spavati prije vitra?' On reče: 'Aiša, moje oči spavaju, ali mi srce ne spava.'"[425]

---

[423] Bilježi Et-Taberani. Prenosioci su ovog hadisa, izuzimajući Muhammeda ibn Ishaka, pouzdani.

[424] Bilježi Et-Taberani u *Kebiru* i *Evsatu*.

[425] Bilježe El-Buhari i Muslim.

El-Buhari i Muslim također prenose od Kasima ibn Muhammeda, koji je čuo Aišu kako govori: "Poslanikov, a.s., noćni namaz sastojao se od deset rekata, nakon kojih bi klanjao jedan rekat vitra."

Naklanjavanje noćnog namaza

Muslim bilježi Aišino, r.a., predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., ako bi mu prošao noćni namaz zbog bolesti, ili iz nekog drugog razloga, klanjao po danu dvanaest rekata.

عَنْ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ أَوْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرَأَهُ مَا بَيْنَ صَلاَةِ الفَجْرِ وَصَلاَةِ الظُّهْرِ كُتِبَ لَهُ كَأَنَّمَا قَرَأَهُ مِنَ اللَّيْلِ.

Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko prespava svoj uobičajeni noćni vird[426], ili dio njega, pa ga prouči između sabaha i podneva, upisat će mu se kao da ga je proučio noću."[427]

[426] Učenje Kur'ana, zikr, ili neki ibadet koji čovjek uobičava činiti svaku noć.

[427] Bilježe autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

TERAVIJA-NAMAZ

Propisanost teravije

Teravija ili ramazanski kijam sunnet je za muškarce i za žene. Obavlja se nakon jacija-namaza, a prije vitra, po dva rekata. Dozvoljeno je da se klanja i nakon vitra, ali je to suprotno onome što je bolje. Vrijeme ovog namaza traje do kraja noći.

Autori djela *El-Kutubus-sitte* bilježe Ebu Hurejrevo predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., podsticao da se klanja taj namaz, ali ga nije kategorički naređivao. Govorio je:

مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

"Ko bude klanjao ramazan vjerujući da je to obaveza i nadajući se nagradi za to, oprostit će mu se prijašnji grijesi."

Ovi prenosioci, izuzev Et-Tirmizija, bilježe sljedeći hadis:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ كَثِيرٌ ثُمَّ صَلَّى مِنَ الْقَابِلَةِ فَكَثُرُوا، ثُمَّ اجْتَمَعُوا مِنَ اللَّيْلَةِ الثَّالِثَةِ فَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِمْ، فَلَمَّا أَصْبَحَ قَالَ: قَدْ رَأَيْتُ صَنِيعَكُمْ، فَلَمْ يَمْنَعْنِي مِنَ الْخُرُوجِ إِلَيْكُمْ إِلَّا أَنِّي خَشِيتُ أَنْ تُفْرَضَ عَلَيْكُمْ.

Aiša, r.a., rekla je: "Poslanik, s.a.v.s., obavljao je namaz u džamiji, a mnogo ga je ljudi slijedilo. I naredne je noći klanjao, a ljudi je bilo još više. Kada su se okupili treće noći, on nije izašao. Ujutro im je kazao: 'Vidio sam da ste došli, ali nisam došao na namaz samo zato da vam ne bi postao obaveza.'"

Ovaj je namaz obavljao u ramazanu.

Broj rekata teravije

Autori djela *El-Kutubus-sitte* bilježe Aišino, r.a., predanje u kojem stoji da Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao više od jedanaest rekata noćnog namaza ni tokom ramazana ni u drugim mjesecima.

Ibn Huzejma i Ibn Hibban u svojim *Sahihima* navode Džabirovo predanje u kojem stoji da ih je Alejhisselam predvodio u osmorekatnom namazu, nakon kojeg je klanjao vitr. Čekali su da ih i naredne noći predvodi, ali on nije izašao. Ebu Ja'la i Et-Taberani s dobrim senedom bilježe da je Ubejj ibn Ka'b došao Božijem Poslaniku, s.a.v.s., i kazao: "Božiji Poslaniče, desilo mi se noćas nešto", misleći na ramazan. "Šta ti se desilo, Ubejje", reče. "Žene iz moje kuće rekoše mi: 'Mi ne znamo Kur'an. Možemo li klanjati za tobom?' Ja sam im klanjao osam rekata i nakon toga vitr." Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije rekao ništa, što ukazuje na odobravanje.

Ovo je tradicija koja je prenesena od Poslanika, s.a.v.s. Sva druga predanja nisu vjerodostojna. Utvrđeno je da su ljudi u vrijeme Omera, Osmana i Alije klanjali dvadeset rekata. Većina islamskih pravnika podržava ovaj broj: hanefije, hanbelije i Davud. Et-Tirmizi kaže: "Većina učenjaka prihvata broj rekata koji je klanjan u vrijeme Omera, Alije i drugih ashaba Poslanika, s.a.v.s., a to je dvadeset rekata. To je stav i Es-Sevrija, Ibn el-Mubareka i Eš-Šafija, koji kaže: 'Zatekao sam ljude u Meki da klanjaju dvadeset rekata.'"[428]

Jedan broj učenjaka smatra da je sunnet klanjati jedanaest rekata uključujući i vitr, a da je ostalo mustehab. El-Kemal ibn el-Humam kaže: "Argument iziskuje da je sunnet od dvadeset rekata ono što je klanjao Alejhisselam, a zatim je on prestao klanjati iz bojazni da će postati obavezno za nas. Ostalo je mustehab. Utvrđeno je da je to bilo jedanaest rekata uključujući vitr, kao što bilježe El-Buhari i Muslim u dva *Sahiha*. Prema pravilima koja su uspostavili naši učitelji, sunnet je osam rekata, a ostalih dvanaest je mustehab."

[428] Malik smatra da je broj rekata teravih-hamaza, bez vitra, trideset. Ez-Zerkavi kaže: "Ibn Hibban spominje da je teravih-namaz u početku imao jedanaest rekata, ali su duljili učenje na njima, što je ljudima postalo opterećujuće, pa su smanjili učenje Kur'ana, a povećali broj rekata, tako da su klanjali s umjerenim učenjem, bez šefafa i vitra, dvadeset rekata. Nakon toga još su smanjili učenje Kur'ana pa je teravih-namaz, bez šefafa i vitra, dobio trideset šest rekata, na čemu se i ustrajalo."

Klanjanje teravije u džematu

Teraviju je dozvoljeno klanjati u džematu i ponaosob. Međutim, prema mišljenju većine uleme, vrednije ju je klanjati u džematu, u džamiji. Navedeno je da je Poslanik, s.a.v.s., predvodio muslimane u džematu, ali da nije redovno obavljao taj namaz iz bojazni da će biti shvaćen kao obaveza. Zatim ih je Omer okupio oko imama.

Abdurrahman ibn Abdulkari kaže: "Izašao sam jedne ramazanske noći s Omerom ibn Hattabom u džamiju. Ljudi su bili raštrkani i razdvojeni. Neki su klanjali ponaosob, a drugi predvodili manju grupu ljudi. Omer reče: 'Smatram da bi ove ljude trebalo okupiti oko jednog učača.' Zatim ih je okupio oko Ubejja ibn Ka'ba. Kada sam druge noći izašao s njim, vidjeli smo ljude kako klanjaju za svojim učačem. Omer reče: 'Divna li je ovo novina[429]. Ono što prespavaju bolje je od ovoga što klanjaju', misleći na namaz u posljednjem dijelu noći. Ljudi su tada klanjali u prvom dijelu noći."[430]

Učenje na teraviji

Ne postoji određeni propis o učenju na teraviji. Prenosi se da su prve generacije učile dvije stotine ajeta i da su se zbog dužine stajanja oslanjali na štapove. Namaz su završavali tek pred svitanje. Požurivali su sluge da postave jelo kako ih ne bi zatekla zora. Učili su suru El-Bekara na osam rekata. Učenje ove sure na dvanaest rekata smatrali su olakšavanjem. Ibn Kudama prenosi od Ahmeda: "Ko predvodi ljude u ramazanu treba učiti ono što će ljudima biti lahko i što ih neće opterećivati, a naročito kada su noći kratke."[431]

Kadi kaže: "Nije poželjno učiti manje od hatme tokom mjeseca, kako bi ljudi čuli cijeli Kur'an. Ne treba učiti ni više od hatme, kako se ne bi opteretili klanjači. Najbolje je procijeniti situaciju ljudi. Ako se okupi grupa kojoj odgovara dug namaz, onda je bolje učiti dugo, kao

[429] Tj. okupljanje oko jednog imama.

[430] Bilježe: El-Buhari, Ibn Huzejma, El-Bejheki i drugi.

[431] Kao u ljetnim noćima.

što je rekao Ebu Zerr: 'S Poslanikom, s.a.v.s., klanjali smo toliko dugo da smo se bojali da će nam proći sehur. Učilo se dvije stotine ajeta.'"

DUHA-NAMAZ

Vrijednost ovog namaza

O vrijednosti duha-namaza navodi se više predanja.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: يُصْبِحُ عَلَى كُلِّ سُلَامَى مِنْ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ. فَكُلُّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنْ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَيُجْزِئُ مِنْ ذَالِكَ رَكْعَتَانِ يَرْكَعُهُمَا مِنَ الضُّحَى.

Ebu Zerr, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svakog jutra obaveza je dati sadaku na svaki vaš zglob. Svaki tesbih (izgovaranje 'subhanallah') jeste sadaka, svaki tahmid 'elhamdulillah' jeste sadaka, svaki tekbir 'Allahu ekber' jeste sadaka, svaki tehlil 'la ilahe illallah' jeste sadaka; naređivanje dobra jeste sadaka, sprečavanje zla jeste sadaka, a sve to zamjenjuje klanjanje dva rekata duha-namaza."[432]

عَنْ بُرَيْدَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فِي الْإِنْسَانِ سِتُّونَ وَثَلَاثُمِائَةِ مِفْصَلٍ عَلَيْهِ أَنْ يَتَصَدَّقَ عَنْ كُلِّ مِفْصَلٍ. قَالُوا فَمَنِ الَّذِي يُطِيقُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: النُّخَامَةُ فِي الْمَسْجِدِ يَدْفُنُهَا أَوِ الشَّيْءُ يُنَحِّيهِ عَنِ الطَّرِيقِ، فَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَرَكْعَتَا الضُّحَى تُجْزِئُ عَنْهُ.

Burejda prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "U čovjeku postoji tristo šezdeset zglobova. Dužan je udijeliti sadaku za svaki zglob."[433] Upitaše: "Ko to može, Božiji Poslaniče?" "Ispljuvak koji ukloni u džamiji ili stvar koju skloni s puta. Ako to nije u mogućnosti, onda mu duha-namaz može zamijeniti sadaku."

---

[432] Bilježe: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

[433] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

Eš-Ševkani kaže: "Ova dva hadisa ukazuju na veliku vrijednost, značaj i utvrđenu propisanost duha-namaza. Jedan njen rekat vrijedi koliko tristo šezdeset sadaka. Stvar takve vrijednosti zavređuje redovnost i ustrajnost. Ovi hadisi također ukazuju da treba što više izgovarati tesbih, tahmid i tehlil, naređivati dobro i odvraćati od zla, uklanjati ispljuvak, sklanjati otpatke s puta i činiti druge vrste dobrih djela, kako bi se na taj način izvršile sadake koje je čovjek dužan davati svakoga dana."

عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ابْنَ آدَمَ لاَ تَعْجِزَنَّ عَنْ أَرْبَعِ رَكَعَاتٍ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ أَكْفِكَ آخِرَهُ.

En-Nevvas ibn Sem'an, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzvišeni Allah kaže: 'O čovječe! Neka ti ne bude teško obaviti četiri rekata na početku dana, Ja ću se pobrinuti za kraj.'"

عَنْ نُعَيْمٍ الْغَطَفَانِي اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ تَعَالَى قَالَ: ابْنَ آدَمَ اِرْكَعْ لِي أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ أَكْفِكَ آخِرَهُ.

Nuajm el-Gatafani kaže da Božiji Poslanik, s.a.v.s., prenosi od Uzvišenog Allaha: "O, čovječe! Klanjaj četiri rekata na početku dana pa ću se Ja pobrinuti za kraj."[434]

عَنْ عَبْدِاللهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَغَنِمُوا وَأَسْرَعُوا الرَّجْعَةَ، فَتَحَدَّثَ النَّاسُ بِقُرْبِ مَغْزَاهُمْ وَكَثْرَةِ غَنِيمَتِهِمْ وَسُرْعَةِ رُجْعَتِهِمْ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلاَ أَدُلُّكُمْ عَلَى أَقْرَبَ مِنْهُمْ مَغْزًى وَأَكْثَرَ غَنِيمَةً وَأَوْشَكَ رَجْعَةً؟ مَنْ تَوَضَّأَ ثُمَّ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لِسُنَّةِ الضُّحَى فَهُوَ أَقْرَبُ مَغْزًى وَأَكْثَرُ غَنِيمَةً وَأَوْشَكُ رَجْعَةً.

Abdullah ibn Amr kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., poslao je jednu vojnu jedinicu koja se brzo vratila s plijenom. Ljudi su raspravljali o brzom završetku bitke, obilnom plijenu i brzom povratku. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Hoćete li da vam kažem šta se smatra većom pobjedom, obilnijim plijenom i bržim povratkom? Onaj ko uzme abdest

[434] Bilježe: Ahmed, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai s dobrim senedom.

i uputi se u džamiju da klanja duha-namaz, taj je veći pobjednik, više je dobio i brže se vratio."[435]

Ebu Hurejra, r.a., kaže: "Moj prijatelj, Poslanik, a.s., preporučio mi je da od svakog mjeseca postim tri dana, da klanjam dva rekata duha-namaza i da klanjam vitr-namaz prije spavanja."[436]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ صَلَّى سُبْحَةَ الضُّحَى ثَمَانِي رَكَعَاتٍ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنِّي صَلَّيْتُ صَلاَةَ رَغْبَةً وَرَهْبَةً، سَأَلْتُ رَبِّي ثَلاَثًا، فَأَعْطَانِي اثْنَتَيْنِ وَمَنَعَنِي وَاحِدَةً: سَأَلْتُهُ أَلاَّ يَبْتَلِيَ أُمَّتِي بِالسِّنِينَ فَفَعَلَ، وَسَأَلْتُهُ أَلاَّ يُظْهِرَ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ فَفَعَلَ، وَسَأَلْتُهُ أَلاَّ يُلْبِسَهُمْ شِيَعاً فَأَبَى عَلَيَّ.

Enes, r.a., kaže: "Vidio sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako na putu klanja duha-namaz od osam rekata. Kada je završio s namazom, reče: 'Klanjao sam namaz nadajući se i strahujući. Molio sam svoga Gospodara za tri stvari. Dao mi je dvije, a jednu nije: Molio sam Ga da ne iskuša moj umet sušom, pa mi je uslišao. Molio sam Ga da moj umet neprijatelj ne savlada, pa mi je uslišao. Molio sam Ga da ga ne razdijeli u frakcije, ali On mi je to odbio."[437]

Važnost duha-namaza

Duha namaz jeste pohvaljeni ibadet. Ko želi nagradu za njega neka ga obavlja. Nije pokuđeno ne klanjati duha-namaz. Ebu Seid, r.a., kaže: "Alejhisselam je klanjao duha-namaz tako da se drugima činilo da ga nikada ne izostavlja, a izostavljao je duha-namaz toliko da nam se činilo da ga nikada ne klanja."[438]

---

[435] Bilježe Ahmed i Et-Taberani, a slično predanje bilježi i Ebu Ja'la.

[436] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[437] Bilježe: Ahmed, En-Nesai, El-Hakim i Ibn Huzejma, uz ocjenu da je sahih.

[438] Bilježi Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

Vrijeme duha-namaza

Vrijeme ovog namaza počinje nakon što se sunce podigne na visinu koplja, a završava se kada sunce dođe u zenit. Najbolje je klanjati kada se sunce uzdigne i vazduh ugrije.

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَهْلِ قُبَاءٍ وَهُمْ يُصَلُّونَ الضُّحَى فَقَالَ: صَلَاةُ الْأَوَّابِينَ إِذَا رَمَضَتِ الْفِصَالُ مِنَ الضُّحَى.

Zejd ibn Erkam, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., došao je kod stanovnika Kube zatekavši ih kako klanjaju duha-namaz. Rekao je: 'Namaz onih koji se mnogo kaju obavlja se kada mladi deve osjećaju vrelinu sunca u prijepodnevu.'"[439]

Broj rekata

Najmanje se može klanjati dva rekata, kao što je navedeno u Ebu Zerrovom predanju. Najveći broj rekata potvrđen Poslanikovom, s.a.v.s., praksom jeste osam, a riječima dvanaest. Jedna grupa učenjaka, među kojima je Ebu Džafer et-Taberi, a isto tvrde i El-Halimi i Revejani iz redova šafija, smatraju da ne postoji gornja granica u broju rekata duha-namaza.

El-Iraki u *Komentaru Et-Tirmizija* kaže: "Nisam našao da ijedan ashab ili tabiin ograničava ovaj namaz na određen broj rekata." Isto tvrdi i Es-Sujuti. Seid ibn Mensur bilježi da su Hasana pitali: "Da li su ashabi Božijeg Poslanika, s.a.v.s., klanjali duha-namaz?" On reče: "Da. Neki su klanjali dva rekata, neki četiri, a neki su klanjali sve do podne." Ibrahim en-Nehai prenosi da je neki čovjek pitao El-Esveda ibn Jezida: "Koliko rekata duha-namaza trebam klanjati?" "Koliko hoćeš", odgovori. Ummu Hani prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao osam rekata duha-namaza, predajući selam na svaka dva rekata.[440] Aiša, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je četiri rekata, a nekada i mnogo više od toga."[441]

[439] Bilježe: Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi.

[440] Bilježi Ebu Davud s vjerodostojnim senedom.

[441] Bilježe: Ahmed, Muslim i Ibn Madža.

ISTIHARA-NAMAZ

Kada se želi učiniti neki dozvoljeni[442] (mubah) posao o kojem je čovjek neodlučan, propisano je da se klanjaju dva rekata, osim farza. To mogu biti redovni sunneti ili tehijjetul-mesdžid. Ovaj namaz može se klanjati u svako doba noći ili dana. Uči se Kur'an poslije Fatihe, zatim se zahvali Allahu, donese salavat na Njegovog Poslanika, s.a.v.s., i prouči dova koju bilježi El-Buhari.

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُنَا الْاِسْتِخَارَةَ فِي الْأُمُورِ كُلِّهَا كَمَا يُعَلِّمُنَا السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ يَقُولُ: إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ لِيَقُلْ: اللَّهُمَّ أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ، وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ، وَأَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ. اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ. وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي، أَوْ قَالَ: عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ، ثُمَّ أَرْضِنِي بِهِ.

Džabir, r.a. kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio nas je da učimo ovu istihara-dovu u svakoj prilici, kao što nas je podučavao nekoj suri iz Kur'ana: 'Kada neko od vas želi uraditi neku stvar, neka klanja dva rekata nafile, a zatim neka rekne: "Allāhumme estehīruke bi'ilmike ve estakdiruke bi kudretike ve es'eluke min fadlikel-azīm, fe inneke takdiru ve lā akdiru, ve ta'lemu ve lā alem, ve ente allāmul-gujūb. Allāhumme in kunte ta'lemu enne hāzel-emre hajrun lī fī dīnī ve me'āši ve ākibeti emrī (ādžili emrī ve ādžilihi) fakdirhu lī ve jessirhu lī summe bārik lī fih. Ve in kunte ta'lemu enne hāzel-emre šerrun lī fī dīnī ve me'āši ve ākibeti emrī (ādžili emrī ve ādžilihi) fasrifhu annī vasrifnī anhu vakdur lijel-hajre hajsu

[442] Vadžib i mendub treba činiti, a haram i mekruh treba izbjegavati. Zato se istihara odnosi samo na mubah (dozvoljene stvari).

kāne, summer-dinī bih." ('Gospodaru moj, tražim za sebe ono što je dobro, s Tvojim znanjem, Tvojom neograničenom moći, Ti si u svemu kadar i sve možeš, a ja sam nemoćan, Ti sve znaš, a ja ne znam, Ti si poznavalac svih tajni. Gospodaru moj, ako je ovaj posao ili stvar dobro za mene, moju vjeru, život i budućnost, Ti to meni učini dostupnim, olakšaj mi i daj mi bereket u tome, a ako je u ovom poslu ili stvari nevolja ili zlo za mene, moju vjeru, život i blisku i daleku budućnost, Ti to otkloni od mene i udalji mene od toga i odredi mi dobro ma gdje bilo i daj mi da njime budem zadovoljan." Nakon toga treba spomenuti svoju potrebu, tj. nakon riječi: 'Ako je ovaj posao ili stvar dobro za mene..."")

Ne postoji vjerodostojno predanje da se treba učiti određeni dio Kur'ana na istihara-namazu, niti da se taj namaz treba ponavljati. En-Nevevi kaže: "Nakon istihare treba uraditi ono u čemu se nalazi smiraj. Ne treba se činiti ono čemu je čovjek bio sklon prije istihare. Odabir treba potpuno prepustiti Allahu, inače istihara nema svrhe. Ako čovjek učini ono što su mu hirovi diktirali, onda nije iskren u traženju Allahove pomoći u odabiru, u svom tvrđenju da ne posjeduje znanje i moć koje pripisuje samo Allahu. Ako je iskren u toj dovi, onda se odrekao pripisivanja moći i snage sebi i odabira za sebe."

TESBIH-NAMAZ

عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ لِعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ: يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّاهُ، أَلاَ أُعْطِيكَ، أَلاَ أَمْنَحُكَ، أَلاَ أَحْبُوكَ، أَلاَ أَفْعَلُ بِكَ عَشْرَ خِصَالٍ، إِذَا أَنْتَ فَعَلْتَ ذَلِكَ غَفَرَ اللهُ لَكَ ذَنْبَكَ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، وَقَدِيمَهُ وَحَدِيثَهُ، وَخَطَأَهُ وَعَمْدَهُ، وَصَغِيرَهُ وَكَبِيرَهُ، وَسِرَّهُ وَعَلاَنِيَتَهُ. عَشْرُ خِصَالٍ: أَنْ تُصَلِّيَ أَرْبَعَ رَكْعَاتٍ، تَقْرَأُ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ. فَإِذَا فَرَغْتَ مِنَ الْقِرَاءَةِ فِي أَوَّلِ رَكْعَةٍ، فَقُلْ وَأَنْتَ قَائِمٌ: سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ للهِ وَلاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ خَمْسَ عَشْرَةَ مَرَّةً، ثُمَّ تَرْكَعُ فَتَقُولُ

وَأَنْتَ رَاكِعٌ عَشْراً، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ فَتَقُولُهَا عَشْراً، ثُمَّ تَهْوِي سَاجِداً فَتَقُولُ وَأَنْتَ سَاجِدٌ عَشْراً، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْراً، ثُمَّ تَسْجُدُ فَتَقُولُهَا عَشْراً، ثُمَّ تَرْفَعُ رَأْسَكَ مِنَ السُّجُودِ فَتَقُولُهَا عَشْراً، فَذَلِكَ خَمْسٌ وَسَبْعُونَ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ، تَفْعَلُ ذَلِكَ فِي أَرْبَعِ رَكْعَاتٍ. وَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُصَلِّيَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ مَرَّةً فَافْعَلْ، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَفِي كُلِّ جُمُعَةٍ مَرَّةً، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي كُلِّ سَنَةٍ مَرَّةً، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَفِي عُمُرِكَ مَرَّةً.

Ikrima prenosi od Ibn Abbasa da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao Abbasu ibn Abdulmuttalibu: "O amidža, hoćeš li da ti nešto darujem, dadnem, hoćeš li da ti otkrijem deset stvari, pa ako ih uradiš, Allah će ti oprostiti prve i posljednje grijehe, stare i nove, koje si nenamjerno i namjerno uradio, velike i male, tajne i javne? Tih deset stvari jesu da klanjaš četiri rekata. Na svakom rekatu prouči Fatihu i suru. Kada završiš učenje na prvom rekatu, prouči dok si na kijamu: 'Subhanallahi, vel-hamdulillahi, ve la ilahe illallahu vallahu ekber' petnaest puta. Zatim učini ruku i na rukuu to prouči deset puta. Zatim, kad podigneš glavu s rukua, prouči to deset puta. Potom učini sedždu i na sedždi to prouči deset puta. Kada podigneš glavu sa sedžde, prouči to deset puta. Potom, kad učiniš drugu sedždu, i na njoj to prouči deset puta, i kad se vratiš s druge sedžde, prouči to opet deset puta. Na taj ćeš način taj zikr proučiti na svakom rekatu po sedamdeset i pet puta. Na taj način klanjaj sva četiri rekata. Ako taj namaz možeš klanjati svaki dan, uradi to, a ako ne možeš, onda barem jednom u mjesecu. Ako ni to ne možeš, onda makar jednom u godini. A ako ni to ne učiniš, onda ga klanjaj makar jednom u toku svog života."[443]

Ibn El-Mubarek kaže: "Tesbih-namaz poželjno je obavljati. Treba ga običavati s vremena na vrijeme i ne zapostavljati ga."

---

[443] Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madža, Ibn Huzejma u svom *Sahihu* i Et-Taberani. Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Ovaj hadis prenosi se iz nekoliko izvora, od grupe ashaba. Među njima je i ovo Ikrimino predanje. Mnogi ga ocjenjuju kao sahih, kao što je Ebu Bekr el-Adžurri, naši učitelji Ebu Muhammed Abdurrahim el-Misri i hafiz Ebul-Hasen el-Makdisi, Allah im se smilovao."

NAMAZ ZA POTREBU

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ يُتِمُّهُمَا، أَعْطَاهُ اللهُ مَا سَأَلَ مُعَجَّلاً أَوْ مُؤَخَّرًا.

Ebu ed-Derda prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko uzme abdest i upotpuni ga, zatim klanja dva rekata upotpunjujući ih, Allah će mu dati sve što traži, na ovom ili na budućem svijetu."[444]

TEVBA-NAMAZ

عَنْ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ رَجُلٍ يُذْنِبُ ذَنْبًا ثُمَّ يَقُومُ فَيَتَطَهَّرُ ثُمَّ يُصَلِّي ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللهَ إِلاَّ غَفَرَ لَهُ. ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الآيَةَ: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ * أُولَئِكَ جَزَاؤُهُم مَغْفِرَةٌ مِن رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾

Ebu Bekr, r.a., kaže da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Kada neko počini grijeh, pa se abdesti i klanja, tražeći od Allaha oprost, Allah će mu oprostiti." Potom je proučio ovaj ajet:[445] **"...i za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada – oprost od Gospodara njihova i džennetske bašče kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati."** [446]

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، أَوْ أَرْبَعاً مَكْتُوبَةً، أَوْ غَيْرَ مَكْتُوبَةٍ يُحْسِنُ فِيهِنَّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ، ثُمَّ اسْتَغْفَرَ اللهَ غَفَرَ لَهُ.

---

[444] Bilježi Ahmed.

[445] Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža, El-Bejheki i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

[446] Alu Imran, 135-136.

Ebu ed-Derda prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ko uzme abdest i upotpuni ga, zatim klanja dva ili četiri rekata redovnih ili nafila-namaza propisno obavljajući ruku i sedždu, pa nakon toga zatraži oprost, Allah će mu oprostiti."[447]

NAMAZ PRILIKOM POMRAČENJA (SUNCA ILI MJESECA)

Ulema je saglasna o tome da je namaz prilikom pomračenja Sunca ili Mjeseca potvrđeni sunnet za muškarce i za žene. Bolje je obavljati ga u džematu, premda džemat nije uvjet valjanosti ovog namaza. Na ovaj se namaz poziva: "Es-salatu džamiah!" Većina uleme smatra da se ovaj namaz sastoji od dva rekata. Na svakom rekatu obavljaju se dva rukua.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَامَ فَكَبَّرَ وَصَفَّ النَّاس وَرَاءَهُ فَاقْتَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ رُكُوعاً طَوِيلاً هُوَ أَدْنَى مِنَ الْقِرَاءَةِ الْأُولَى، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، ثُمَّ قَامَ فَاقْتَرَأَ قِرَاءَةً طَوِيلَةً هِيَ أَدْنَى مِنَ الْقِرَاءَةِ الْأُولَى، ثُمَّ كَبَّرَ فَرَكَعَ رُكُوعاً هُوَ أَدْنَى مِنَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرَّكْعَةِ الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ حَتَّى اسْتَكْمَلَ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ وَانْجَلَّتِ الشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ يَنْصَرِفَ، ثُمَّ قَامَ فَخَطَبَ النَّاسَ فَأَثْنَى عَلَى اللهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، لَا يَنْخَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهَا فَافْزَعُوا إِلَى الصَّلَاةِ.

Aiša kaže: "U vrijeme Poslanikovog, s.a.v.s., života pomračilo se Sunce. Božiji Poslanik, s.a.v.s., došao je u džamiju i započeo namaz. Ljudi su se poredali iza njega. Dugo je učio. Zatim je obavio ruku koji je dugo trajao, ali ne kao prvo učenje. Potom se uspravio i izgovorio: 'Semiallahu

[447] Navodi Et-Taberani u *Kebiru* kao hasen-predanje.

limen hamideh, Rabbena lekel-hamd' i nastavio s učenjem koje je bilo kraće od prvog. Zatim je obavio ruku koji je trajao kraće od prvog, zatim je izgovorio: 'Semiallahu limen hamideh, Rabbena lekel-hamd'. Potom je učinio sedždu. Na drugom rekatu postupio je isto. Namaz je imao četiri rukua i četiri sedžde. Pomračenje je prestalo prije završetka namaza. Tada je ustao, proučio hutbu[448], zahvalio Allahu onako kako Mu dolikuje. Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Sunce i Mjesec jesu dva Allahova znaka (znamenja) koja se ne pomračuju zbog nečije smrti ili života (rođenja). Pa kada to vidite, pristupite namazu."[449]

El-Buhari i Muslim također bilježe slično predanje:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فَصَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَامَ قِيَاماً طَوِيلاً نَحواً مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعاً طَوِيلاً، ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَاماً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعاً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ قَامَ قِيَاماً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعاً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ. ثُمَّ رَفَعَ فَقَامَ قِيَاماً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ رَكَعَ رُكُوعاً طَوِيلاً، وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ انْصَرَفَ وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَقَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَاذْكُرُوا اللهَ.

Ibn Abbas kaže: "Sunce se pomračilo i Božiji Poslanik, s.a.v.s., pristupio je namazu. Na stajanju je proveo onoliko vremena koliko se mogla proučiti sura el-Bekara. Zatim je učinio ruku koji je dugo trajao, pa se ponovo vratio na stajanje koje je trajalo kraće od prvog. Potom je opet obavio ruku koji je dugo trajao, ali je bio nešto kraći od prvog. Zatim je pao na sedždu, pa se vratio na stajanje, koje je trajalo dugo, ali kraće nego prvo. Nakon stajanja obavio je ruku koji je trajao kraće od prvog, pa se vratio na stajanje koje je trajalo dugo, ali kraće od prvog. Drugi je ruku također trajao dugo, ali kraće od prvog. Nakon toga učinio

[448] Eš-Šafi ovim dokazuje da je hutba jedan od šartova namaza. Ebu Hanifa i Malik smatraju da kod ovog namaza nema hutbe, nego je Poslanik, a.s., držao hutbu da bi odgovorio onima koji su mislili da se Sunce pomračilo zbog Ibrahimove smrti.

[449] Bilježe El-Buhari i Muslim.

je sedždu. Kada je završio namaz, Sunce se već bilo pojavilo. Rekao je Poslanik, s.a.v.s.: 'Sunce i Mjesec Allahovi su znakovi. Ne pomračuju se ni zbog čije smrti ili života. Kada to vidite, spominjite Allaha.'"

Ibn Abdulberr kaže: "Ova dva hadisa najvjerodostojnija su predanja o ovoj temi." Ibn el-Kajjim kaže: "Nedvosmisleni, vjerodostojni, utvrđeni sunnet ukazuje na to da se ruku ponavlja na svakom rekatu, prema hadisu koji prenose Aiša, r.a., Ibn Abbas, Džabir, Ubejj ibn Ka'b, Abdullah ibn Amr ibn el-As i Ebu Musa el-Eš'ari. Svi oni prenose da je Poslanik, s.a.v.s., dva puta obavljao ruku na jednom rekatu. Oni koji navode ovo ponavljanje brojniji su, značajniji i prisniji s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., od onih koji ne navode."

Ovo je stav Malika, Eš-Šafija i Ahmeda. Ebu Hanifa smatra da se namaz koji se klanja prilikom pomračenja sastoji od dva rekata i da se obavlja poput bajrama i džume, prema hadisu En-Nu'mana ibn Bešira, koji kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., klanjao nam je prilikom pomračenja dva rekata kao što sada klanjate. Obavio je ruku i sedždu, po dva rekata. Molio je Allaha sve dok se Sunce nije pojavilo."

عَنْ قَبِيصَةَ الْهِلَالِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَصَلُّوهَا كَأَحْدَثِ صَلَاةٍ صَلَّيْتُمُوهَا مِنَ الْمَكْتُوبَةِ.

Kabsa el-Hilali prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Kada to vidite, klanjajte namaz u dužini prethodnog redovnog namaza."[450]

Učenje Fatihe na oba rekata jeste vadžib. Nakon toga klanjač može odabrati ono šta želi učiti iz Kur'ana. Dozvoljeno je učiti naglas i usebi. El-Buhari smatra da je glasno učenje ispravnije.

Ovaj namaz traje od pomračenja pa do prestanka te pojave. Namaz kod pomračenja Mjeseca isti je kao i namaz kod pomračenja Sunca. Hasan el-Basri kaže: "Mjesec se pomračio dok je Ibn Abbas bio namjesnik u Basri. Klanjao je dva rekata obavljajući na svakom po dva rukua. Zatim je ustao i rekao: 'Klanjao sam vam kao što sam vidio Poslanika, s.a.v.s., da klanja.'"[451]

---

[450] Bilježe Ahmed i En-Nesai.

[451] Bilježi Eš-Šafi u *Musnedu*.

Mustehab je izgovarati tekbir, dovu, dijeliti sadaku i tražiti oprost.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللهِ لاَ يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلاَ لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللهَ وَكَبِّرُوا وَتَصَدَّقُوا وَصَلُّوا.

Aiša, r.a., prenosi hadis u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Sunce i Mjesec Allahovi su znakovi. Ne pomračuju se ni zbog čijeg života ili smrti. Kada to vidite, molite Allaha, izgovarajte tekbir, dijelite sadaku i klanjajte."[452]

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: خَسَفَتِ الشَّمْسُ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى وَقَالَ: إِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ.

Ebu Musa kaže: "Pomračilo se Sunce. Poslanik, s.a.v.s., obavio je namaz pa je rekao: 'Kada vidite nešto od toga, pristupite namazu, spominjanju Allaha, dovi i traženju oprosta.'"

NAMAZ ZA KIŠU *(ISTISKA)*

Istiska je traženje kiše. To znači u sušnim periodima moliti Allaha, a navest ćemo više načina.

1. Imam predvodi klanjače[453] u bilo kojem vremenu osim onda kada je pokuđeno klanjati. Na prvom rekatu naglas se uči Fatiha i "Sebbih isme Rabbikel-e'la", a na drugom sura El-Gašija, nakon Fatihe. Hutba se drži prije ili poslije namaza. Kada se završi hutba, svi klanjači trebaju okrenuti svoje ogrtače tako da ono što je bilo na desnoj strani bude na lijevoj i obratno. Okreću s prema kibli i revnosno čine dovu Allahu podignutih ruku. Ibn Abbas kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., izašao je ponizno, u radnom odijelu, skrušen, opušten i ponizan. Klanjao je dva rekata, kao bajram-namaz. Nije držao hutbu."[454]

---

[452] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[453] Bez ezana i ikameta.

[454] Bilježe: El-Buhari, Muslim, En-Nesai, Et-Tirmizi i Ebu Davud, a kao sahih ocjenjuju ga Et-Tirmizi, Ebu Avana i Ibn Hibban.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: شَكَا النَّاسُ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قُحُوطَ الْمَطَرِ فَأَمَرَ بِمِنْبَرٍ فَوُضِعَ لَهُ بِالْمُصَلَّى وَوَعَدَ النَّاسَ يَوْمًا يَخْرُجُونَ فِيهِ، فَخَرَجَ حِينَ بَدَا حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَعَدَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَكَبَّرَ وَحَمِدَ اللهَ ثُمَّ قَالَ: إِنَّكُمْ شَكَوْتُمْ جَدْبَ دِيَارِكُمْ وَقَدْ أَمَرَكُمُ اللهُ أَنْ تَدْعُوهُ وَوَعَدَكُمْ أَنْ يَسْتَجِيبَ لَكُمْ. الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ، مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ، اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ، أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ عَلَيْنَا قُوَّةً وَبَلَاغًا إِلَى حِينٍ. ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَلَمْ يَزَلْ – يَدْعُو – حَتَّى رُئِيَ بَيَاضُ إِبْطَيْهِ ثُمَّ حَوَّلَ إِلَى النَّاسِ ظَهْرَهُ وَقَلَّبَ رِدَاءَهُ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ وَنَزَلَ وَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، فَأَنْشَأَ اللهُ تَعَالَى سَحَابَةً فَرَعَدَتْ وَبَرَقَتْ ثُمَّ أُمْطِرَتْ بِإِذْنِ اللهِ تَعَالَى، فَلَمْ يَأْتِ مَسْجِدَهُ حَتَّى سَالَتِ السُّيُولُ، فَلَمَّا رَأَى سُرْعَتَهُمْ إِلَى الْكِنِّ ضَحِكَ حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنِّي عَبْدُ اللهِ وَرَسُولُهُ.

Aiša, r.a., kaže: "Ljudi su se žalili Posłaniku, s.a.v.s., na sušu. On naredi da se postavi minber na musali i zakaza dan da ljudi izađu. Izašao je kada se pojavila sunčeva svjetlost. Sjeo je na minber, zahvalio je Allahu, a zatim rekao: 'Vi se žalite na sušu u svojim domovima, a Allah vam naređuje da Ga molite obećavajući da će vam uslišati dovu.' Zatim reče: 'El-hamdu lillāhi rabbil-alemīn. Er-rahmānir-rahīm, māliki jevmid-dīn. Lā ilāhe illā entallāhu jef'alu mā jurīd. Allāhumme lā ilāhe illā Ente, entel-ganijju ve nahnul-fukarā. Enzil alejnel-gajse vedž'al mā enzelte alejnā kuvveten ve belāgan ilā hīn.' ('Hvala Allahu, Gospodaru svjetova. Milostivom, Samilosnom. Vladaru Sudnjeg dana. Nema boga osim Allaha. On radi što hoće. Nema boga osim Tebe. Ti si bogat, a mi siromašni. Spusti na nas kišu i neka nam ona bude snaga i opskrba neko vrijeme.') Nakon toga podigao je ruke k nebu. Činio je dovu tako da mu se vidjela bjelina ispod pazuha. Zatim je okrenuo leđa ljudima i okrenuo ogrtač podignutih ruku. Nakon toga spustio se među ljude i klanjao dva rekata. Uzvišeni Allah poslao je oblak. Počelo je grmjeti, sijevati i pala je kiša, Allahovom voljom. Nije ni stigao do džamije, a već su potoci tekli. Kada je vidio kako ljudi žure kućama, nasmija se tako da su mu

se kutnjaci vidjeli i reče: 'Svjedočim da je Allah svemoguć, a da sam ja Njegov rob i poslanik.'"[455]

Abbad ibn Temim putem svog amidže Abdullaha ibn Zejda el-Mazinija prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom izašao da predvodi ljude u namazu za kišu. Klanjao je dva rekata na kojima je glasno učio.[456]

Ebu Hurejra kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednog je dana izašao da klanja kišni namaz. Obavio je dva rekata, bez ezana i ikameta. Zatim je održao hutbu i činio dovu Allahu. Okrenuo je lice prema kibli podigavši ruke. Potom je okrenuo svoj ogrtač prebacivši lijevu stranu na desnu i obratno."[457]

2. Imam na džumanskoj hutbi uči dovu, a klanjači izgovaraju "amin" na tu dovu. Ovo je ustanovljeno na osnovu Šerikovog predanja koje navode El-Buhari i Muslim.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَلَكَتِ الْأَمْوَالُ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللهَ يُغِيثُنَا . فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ أَغِثْنَا ! اللَّهُمَّ أَغِثْنَا ! اللَّهُمَّ أَغِثْنَا ! وَلاَ وَاللهِ مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلاَ قَزَعَةً، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلاَ دَارٍ، فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ التُّرْسِ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ ثُمَّ أَمْطَرَتْ فَلاَ وَاللهِ مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سَبْتاً، ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِماً فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَلَكَتِ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللهَ يُمْسِكْهَا عَنَّا، فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلاَ عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالظِّرَابِ وَبُطُونِ الْأَوْدِيَةِ، وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ .

Prenosi Enes da je jedan čovjek u petak ušao u džamiju dok je Božiji Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu. Reče: "Božiji Poslaniče, propadoše

[455] Bilježe Hakim, uz ocjenu da je sahih i Ebu Davud, koji kaže: "Ovaj je hadis garib, a sened mu je dobar."

[456] Hadis bilježe autori djela *El-Kutubus-sitte.*

[457] Bilježe: Ahmed, Ibn Madža i El-Bejheki.

imanja i uništiše se putevi. Moli Allaha da nam pošalje kišu." Božiji Poslanik, s.a.v.s., podiže ruke i reče: "Allāhumme egisnā! Allāhumme egisnā! Allāhumme egisnā!" "Allahu, pošalji nam kišu. Allahu, pošalji nam kišu. Allahu, pošalji nam kišu." Enes reče: "Tako mi Allaha, na nebu nismo mogli vidjeti ni oblak ni oblačak. Između nas i Sel'a[458] nije bilo ni kuće ni doma. Odjednom iza tog brda naiđe oblak okrugao poput štita. Kada je stigao na sredinu neba, raširio se, pa je počela padati kiša. Tako mi Allaha, nismo vidjeli sunce cijelu sedmicu. Zatim onaj čovjek uđe sljedeće džume na ista vrata dok je Božiji Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu. Stade prema njemu i reče: 'Božiji Poslaniče, propadoše imanja i upropastiše se putevi. Moli Allaha da je zaustavi.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., podiže ruke i reče: "Bože moj, okolo nas, a ne po nama. Bože moj, na pješčare, i gore, i uzvišenja, i doline i mjesta gdje niče bilje." Kiša je stala i kad smo se vratili, sunce je sijalo."

3. Dova se može učiti nevezano za džuma-namaz ili kišni namaz, u džamiji ili van nje.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ لَقَدْ جِئْتُكَ مِنْ عِنْدِ قَوْمٍ لاَ يَتَزَوَّدُ لَهُمْ رَاعٍ وَلاَ يَخْطِرُ لَهُمْ فَحْلٌ. فَصَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللهَ. ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيئًا مَرِيعًا طَبَقًا غَدَقًا عَاجِلاً غَيْرَ رَائِثٍ.

Ibn Abbas kaže: "Neki beduin došao je Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Allahov Poslaniče, dolazim ti iz plemena gdje su pašnjaci pusti, a stoka se (od žeđi) ne može kretati.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., pope se na minber, zahvali Allahu i potom reče: "Allāhummes-kinā gajsen mugīsā, merī'an merī'ā, tabekan gadekā, ādžilen gajre rā'is." 'Gospodaru moj, pošalji nam odmah, bez čekanja, spasonosnu kišu, blagorodnu, plodnu, obilnu, opću i dugotrajnu.' Nakon toga, svako ko bi dolazio s bilo koje strane, govorio bi: 'Oživjeli smo.'"[459]

---

[458] Brdo u Medini.

[459] Bilježe: Ibn Madža, Ebu Avana. Prenosioci su pouzdani. Hafiz Ibn Hadžer nije se osvrnuo na ovaj hadis u *Telhisu*.

عَنْ شُرَحْبِيلَ بْنِ السِّمْطِ أَنَّهُ قَالَ لِكَعْبِ بْنِ مُرَّةَ: يَا كَعْبُ، حَدِّثْنَا عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَقُولُ – وَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: اسْتَسْقِ اللهَ لِمُضَرَ – فَقَالَ: إِنَّكَ لَجَرِيءٌ . . . أَلِمُضَرَ؟ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، اسْتُنْصِرْتَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَنَصَرَكَ، وَدَعَوْتَ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فَأَجَابَكَ، فَرَفَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَدَيْهِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا مُغِيثًا مَرِيعًا مَرِيئًا طَبَقًا غَدَقًا عَاجِلاً غَيْرَ رَائِثٍ، نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍّ. فَأَجِيبُوا فَمَا لَبِثُوا أَنْ أَتَوْهُ فَشَكَوْا إِلَيْهِ كَثْرَةَ الْمَطَرِ فَقَالُوا: قَدْ تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ فَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلاَ عَلَيْنَا ! فَجَعَلَ السَّحَابُ يَتَقَطَّعُ يَمِيناً وَشِمَالاً .

Šurahbil ibn Simt priča kako je Ka'bu ibn Murru rekao: "Ka'be, pričaj nam nešto o Božijem Poslaniku, s.a.v.s." On reče: "Čuo sam kada je neki čovjek tražio od Božijeg Poslanika, s.a.v.s.: 'Traži od Allaha kišu za pleme Mudar.' On mu reče: 'Ti si hrabar. Zar za Mudar?' 'Božiji Poslaniče, ti si tražio pomoć od Allaha, pa te je pomogao. Molio si Ga, pa ti je uslišao.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., podiže ruke i reče: 'Allāhummeskinā gajsen mugīsā, merī'an merī'ā, tabekan gadekā, ādžilen gajre rā'is, nāfi'an gajre dārr.' ('Gospodaru moj, pošalji nam odmah, bez čekanja, spasonosnu kišu, blagorodnu, plodnu, obilnu, opću i dugotrajnu, korisnu, a ne štetnu.') Ova je dova bila prihvaćena tako da su ubrzo nakon toga došli da se žale na obilnu kišu. 'Kuće će nam se porušiti.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., podiže ruke i reče: 'Allāhumme havālejnā ve lā alejnā.' ('Gospodaru, oko nas, a ne po nama.') Nakon toga oblaci su se razišli lijevo-desno."[460]

Eš-Ša'bi kaže: "Omer je izašao da uči kišnu dovu, ali nije izgovorio ništa više od istigfara. Upitaše ga: 'Zašto nisi tražio kišu?' On reče: 'Tražio sam kišu zalazećim zvijezdama koje najavljuju kišu', zatim prouči:

﴿يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا﴾ ، ﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ . . .﴾

[460] Bilježe: Ahmed, Ibn Madža, El-Bejheki, Ibn Ebu Šejba i El-Hakim, uz ocjenu da je ovo hasen-sahih hadis koji odgovara kriterijima El-Buharija i Muslima.

'On će vam kišu obilnu slati'[461]; '...da od Gospodara svoga oprosta tražite i da se pokajete.[462]'"[463]

Navest ćemo neke dove koje se mogu učiti prilikom kišnog namaza.

قَالَ الشَّافِعِي: رُوِيَ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللهِ عَنْ أَبِيهِ يَرْفَعُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ إِذَا اسْتَسْقَى قَالَ: اللَّهُمَّ اسْقِنَا غَيْثًا، مُغِيثًا، مَرِيعًا، غَدَقًا، مُجَلِّلًا، عَامًّا، طَبَقًا، سَحًّا، دَائِمًا. اللَّهُمَّ اسْقِنَا الْغَيْثَ وَلَا تَجْعَلْنَا مِنَ الْقَانِطِينَ، اللَّهُمَّ إِنَّ بِالْعِبَادِ وَالْبِلَادِ وَالْبَهَائِمِ وَالْخَلْقِ مِنَ الْأَوَاءِ وَالْجُهْدِ وَالضَّنْكِ مَا لَا نَشْكُوهُ إِلَّا إِلَيْكَ. اللَّهُمَّ أَنْبِتْ لَنَا الزَّرْعَ، وَأَدِرَّ لَنَا الضَّرْعَ، وَاسْقِنَا مِنْ بَرَكَاتِ السَّمَاءِ، وَأَنْبِتْ لَنَا مِنْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ. اللَّهُمَّ ارْفَعْ عَنَّا الْجَهْدَ وَالْجُوعَ وَالْعُرْيَ، وَاكْشِفْ عَنَّا مِنَ الْبَلَاءِ مَالَا يَكْشِفُهُ غَيْرُكَ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَغْفِرُكَ إِنَّكَ كُنْتَ غَفَّارًا، فَأَرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْنَا مِدْرَارًا.

Eš-Šafi kaže: "Salim ibn Abdullah prenosi od svog oca da je Poslanik, s.a.v.s., na kišnom namazu učio: 'Allāhummes-kinā gajsen mugīsen merī'ān gadekan mudžellilen āmmen tabekan sehhan dā'imā. Allāhummes-kinel-gajse ve lā tedž'alnā minel-kānitīn. Allāhumme inne bil-ibādi vel-bilādi vel-behā'imi vel-halki minel-e'vā'i vel-džuhdi ved-danki mā lā neškūhu illā ilejk. Allāhumme enbit lenez-zer'a ve edirre lenad-dar'a ves-kinā min berekātis-semā, ve enbit lenā min berekātil-erd. Allāhummer-fa annel-džehde vel-džū'a vel-urje vek-šif annā minel-belā'i mā lā jekšifuhu gajruk. Allāhumme innā nestagfiruke inneke kunte gaffārā, fe ersilis-semā'e alejnā midrārā.' ('Gospodaru moj, pošalji nam spasonosnu kišu, blagorodnu, kristalnu, plodnu, obilnu, opću i dugotrajnu. Gospodaru moj, pošalji nam kišu i ne daj da izgubimo nadu. Gospodaru moj, spasi ljude, zemlju, stoku i životinje od oskudice, suše i neimaštine. Mi ovo samo od Tebe tražimo. Gospodaru, daj neka nam njive niknu i vimena stoke nabreknu. Napoj nas berićetom s neba

[461] Nuh, 11.

[462] Hud, 3.

[463] Bilježe: Seid u svom *Sunenu*, Abdurrezzak, El-Bejheki i Ibn Ebu Šejba.

i daj neka nam niknu berićeti sa zemlje. Gospodaru, odstrani od nas oskudicu, glad i golotinju. Ukloni nam ove nesreće koje samo Ti možeš ukloniti. Allahu, od Tebe oprost tražimo, jer Ti mnogo praštaš. Pošalji nam obilnu kišu.")"

Eš-Šafi kaže: "Poželjno je da imam ovu dovu uči."

عَنْ سَعْدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دَعَا فِي الاسْتِسْقَاءِ: اللَّهُمَّ جَلِّلْنَا سَحَابًا كَثِيفًا، قَصِيفًا، دَلُوقًا، ضَحُوكًا تُمْطِرُنَا مِنْهُ رَذَاذًا قَطْقَطًا، سَجْلاً، يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ.

Sa'd bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., u dovi za kišu učio: "Allāhumme džellilnā sehāben kesīfen kasīfen delūkan dahūken tumtirunā minhu rezāzen katkatan sedžlen jā zel-dželāli vel-ikrām." ("Gospodaru, pošalji nam guste oblake, jake, obilate, gromovite, s blagom i sitnom kišom, Uzvišen si, o Veliki i Plemeniti.")[464]

عَنْ عُمَرَ بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا اسْتَسْقَى قَالَ: اللَّهُمَّ اسْقِ عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ، وَانْشُرْ رَحْمَتَكَ، وَأَحْيِ بَلَدَكَ الْمَيِّتَ.

Omer ibn Šuajb preko svoga oca prenosi djedovo predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., u kišnoj dovi govorio: "Allāhumeski ibādeke ve behā'imeke venšur rahmeteke ve ahji beledekel-mejjit." ("Gospodaru moj, napoji svoje robove i stoku. Raširi Svoju milost i oživi Tvoju mrtvu zemlju.")[465]

Mustehab je prilikom učenja ove dove okrenuti nadlanice prema nebu. Muslim bilježi Enesovo predanje u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., prilikom kišne dove okretao nadlanice prema nebu.

Kada se vidi kiša, lijepo je izgovoriti: "Gospodaru, pošalji nam korisnu kišu" i otkriti dio tijela da se osjeti kiša. Kada kiša postane obilata, treba izgovoriti:

اللَّهُمَّ سُقْيَا رَحْمَةٍ، وَلاَ سُقْيَا عَذَابٍ، وَلاَ بَلاَءٍ، وَلاَ هَدْمٍ، وَلاَ غَرَقٍ. اللَّهُمَّ عَلَى الظِّرَابِ وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلاَ عَلَيْنَا.

[464] Bilježi Ebu Avana u svom *Sahihu*.

[465] Bilježi Ebu Davud.

"Allāhumme sukjā rahmetin ve lā sukjā azābin ve lā belā'in ve lā hedmin ve lā garek. Allāhumme alez-zirābi ve menābitiš-šedžer. Allāhumme havālejnā ve lā alejnā." ("Gospodaru, neka bude kiša milosti, a ne kiša kazne, nesreće, rušenja i potapanja. Gospodaru, na pješčare i mjesta gdje niče bilje. Gospodaru, oko nas, ne po nama.")

Sve su ovo vjerodostojna predanja od Poslanika, s.a.v.s.

TILAVET-SEDŽDA

Ko prouči ili čuje ajet sedžde, treba izgovoriti tekbir, učiniti sedždu i pri podizanju ponovo proučiti tekbir. Ovo se naziva tilavet-sedžda. Ne uči se tešehhud niti se predaje selam.

Nafi prenosi da je Ibn Omer rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., učio nam je Kur'an. Kada bi naišao na sedždu, izgovorio bi tekbir, obavio sedždu, a mi bismo ga slijedili."[466] Ebu Davud navodi Abdurrezakovu tvrdnju da se Es-Sevriju sviđao ovaj hadis. Ebu Davud objašnjava da mu se sviđao zato što je spomenut tekbir. Abdullah ibn Mesud kaže: "Kada naiđeš na sedždu, izgovori tekbir i učini sedždu, zatim kod dizanja također izgovori tekbir."

Vrijednost tilavet-sedžde

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَرَأَ ابْنُ آدَمَ السَّجْدَةَ فَسَجَدَ اعْتَزَلَ الشَّيْطَانُ يَبْكِي يَقُولُ: يَا وَيْلَهُ أُمِرَ بِالسُّجُودِ فَسَجَدَ فَلَهُ الْجَنَّةُ وَأُمِرْتُ بِالسُّجُودِ فَعَصَيْتُ فَلِيَ النَّارُ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjek prouči ajet u kojem je sedžda pa je učini, šejtan se udalji plačući i rekne: 'Teško meni, čovjeku je naređeno da učini sedždu, pa je učini i zaradi Džennet, a meni je bilo naređeno da učinim sedždu, pa sam odbio i zaslužio Džehennem.'"[467]

---

[466] Bilježe: Ebu Davud, El-Bejheki i El-Hakim, koji kaže da je sahih prema kriterijima El-Buharija i Muslima.

[467] Bilježe: Ahmed, Muslim i Ibn Madža.

Propis ove sedžde

Većina uleme smatra da je tilavet-sedžda sunnet za učača i slušaoca. El-Buhari navodi hadis da je Omer u petak na minberu proučio suru En-Nahl. Kada je naišao na sedždu, sišao je i učinio sedždu. Ljudi su za njim učinili sedždu. Sljedeće džume uradio je isto. Naišao je na sedždu i rekao: "O ljudi, nije nam naređeno da učinimo sedždu. Ko je obavi, taj je dobro učinio, a ko je ne obavi nije grešan." U drugoj verziji stoji: "Allah nam je propisao sedždu samo ako hoćemo."

Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte,* osim Ibn Madže, navode predanje Zejda ibn Sabita u kojem stoji: "Učio sam Poslaniku, s.a.v.s., 'Ven-nedžm', pa nije učinio sedždu."[468] Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* tumači da je svrha ovoga ukazivanje da je dozvoljeno ne činiti sedždu. To smatra i Eš-Šafi. Tome u prilog ide predanje El-Bezzara i Ed-Darekutnija od Ebu Hurejre, a u njemu stoji da je Poslanik, s.a.v.s., prilikom učenja "Ven-nedžm" učinio sedždu, kao i svi prisutni.[469] Ibn Mesud prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio suru En-Nedžm i učinio sedždu, pa su svi s njim sedždu učinili, osim jednog starca iz plemena Kurejš, koji je podigao šaku kamenčića ili pijeska i dodirnuo čelo, rekavši: "Ovo mi je dovoljno." Abdullah kaže: "Kasnije je ubijen kao nevjernik."[470]

Mjesta sedžde

U Kur'anu ima petnaest sedždi. Amr ibn el-As prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., nabrojao petnaest mjesta u Kur'anu gdje se čini sedžda. Tri se nalaze u Mufessal surama, a u suri Hadždž su dvije sedžde.[471] To su ajeti:

﴿إِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ﴾

[468] Bilježi Ed-Darekutni i dodaje: "Niko od nas nije učinio sedždu."

[469] Ibn Hadžer u *Fethu* kaže da su prenosioci ovog predanja pouzdani.

[470] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[471] Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madža, El-Hakim, Ed-Darekutni, a El-Munziri i En-Nevevi ocjenjuju ga kao hasen.

"Oni koji su bliski Gospodaru tvome doista ne zaziru da Mu se klanjaju; samo Njega hvale i samo pred Njim licem na tle padaju."[472]

﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾

"Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak."[473]

﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِن دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾

"Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole."[474]

﴿قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا﴾

"Reci: 'Vjerovali u njega ili ne vjerovali, oni kojima je još prije objavljivanja njegova dato znanje padaju licem na tle kad im se on čita.'"[475]

﴿إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا﴾

"Kad bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na tle padali i plakali."[476]

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾

"Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi, a i mnogi kaznu zaslužuju. A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi."[477]

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

---

[472] El-E'raf, 206.
[473] Er-Ra'd, 15.
[474] En-Nahl, 49.
[475] El-Isra, 107.
[476] Merjem, 58.
[477] El-Hadždž, 18.

"O vjernici, molitvu obavljajte i Gospodaru se svome klanjajte, i dobra djela činite da biste postigli ono što želite."[478]

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا﴾

"A kad im se rekne: 'Padajte ničice pred Milostivim!', oni pitaju: 'A ko je Milostivi? Zar da padamo ničice samo zato što nam ti naređuješ?' I još se više otuđuju."[479]

﴿أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾

"...pa da se klanjaju Allahu, Koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i Koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite."[480]

﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾

"U Naše riječi vjeruju samo oni koji, kad se njima opomenu, licem na tle padaju, i koji Gospodara svoga veličaju i hvale i koji se ne ohole."[481]

﴿وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾

"I Davud se uvjeri da smo Mi baš njega na kušnju stavili, pa oprost od Gospodara svoga zamoli, pade licem na tle i pokaja se."[482]

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾

"Među znamenjima Njegovim jesu noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tlo ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, Koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate."[483]

﴿فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا﴾

---

[478] El-Hadždž, 77.
[479] El-Furkan, 60.
[480] En-Neml, 25.
[481] Es-Sedžda, 15.
[482] Sad, 24.
[483] Fussilet, 37.

"Bolje padajte licem na tlo pred Allahom i klanjajte se!"[484]

﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ﴾

"...i zašto, kada im se Kur'an čita, na tlo licem ne padaju?!"[485]

﴿كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾

"...već molitvu obavljaj i nastoj da se Gospodaru svome približiš!"[486]

Uvjeti za obavljanje sedžde

Većina uleme za tilavet-sedždu postavlja iste uvjete kao i za namaz, a to su: čistoća, okretanje prema kibli i pokrivanje stidnih mjesta. A Ševkani kaže: "Ne postoji u hadisima o tilavet-sedždi ništa što ukazuje da onaj ko je obavlja mora biti pod abdestom. Svi koji su bili s Poslanikom, s.a.v.s., obavili su sedždu, ali on nije naređivao nikome da uzme abdest. Mala je mogućnost da su svi bili pod abdestom. Osim toga, s njim su i mnogobošci činili sedždu, a oni su nečisti, i abdest im ne može biti ispravan."

El-Buhari bilježi da je Ibn Omer činio sedždu bez abdesta. Isto se prenosi od Ibn Ebu Šejbe. Što se tiče El-Bejhekijevog predanja, koje je u *Fethu* ocijenjeno kao vjerodostojno, kaže se: "Čovjek može samo čist činiti sedždu", ono se odnosi na veliku čistoću, ili na pravo izbora. Isto tako, hadisi ne ukazuju i na potrebu čistoće odijela i mjesta gdje se klanja. Što se tiče pokrivanja stidnih mjesta i okretanja prema kibli, to se podrazumijeva kod svih učenjaka.

U *Fethu* se navodi: "Niko se ne slaže s Ibn Omerom da je dozvoljeno činiti sedždu bez abdesta, osim Eš-Ša'bija."[487]

Ibn Ebu Šejba također navodi da je Ebu Abdurrahman es-Sulemi učio ajet sa sedždom i obavljao sedždu bez abdesta, ne okrećući se prema kibli. Činio je to hodajući, išaretom. Među onima koji imaju Ibn

---

[484] En-Nedžm, 62.

[485] El-Inšikak, 21.

[486] El-Alek, 19.

[487] Bilježi Ibn Ebu Šejba od njega s vjerodostojnim senedom.

Omerovo mišljenje iz Poslanikove, s.a.v.s., porodice jesu Ebu Talib i Mensur Billah.

Dova na sedždi

Na tilavet-sedždi može se učiti prema želji. Ne postoji vjerodostojno predanje od Božijeg Poslanika, a.s., osim sljedećeg:

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي سُجُودِ الْقُرْآنِ: سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ، فَتَبَارَكَ اللهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ.

Aiša, r.a., prenosi hadis u kojem se kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., na kur'anskoj sedždi govorio: 'Moje lice čini sedždu Onome Ko ga je stvorio i Ko mu je Svojom snagom i moći sluh i vid razdvojio. Neka je slavljen Allah, najljepši Stvaralac.'"[488]

Ibn es-Seken na kraju kaže: "Tri puta", podrazumijevajući da se na sedždi treba izgovoriti: "Subhane Rabbijel-e'la", ukoliko se sedžda obavlja u toku namaza.

SEDŽDA U NAMAZU

Onome ko predvodi namaz ili klanja ponaosob dozvoljeno je proučiti ajet sedžde glasno i učiniti sedždu nakon učenja. El-Buhari i Muslim bilježe da je Ebu Rafi rekao: "Klanjao sam jaciju s Ebu Hurejrom. Učio je 'Izes-semaunšekkat' i obavio je sedždu. Rekoh mu: 'Ebu Hurejra, zašto si obavio ovu sedždu?' On reče: 'Obavio sam tu sedždu iza Ebu Kasima, s.a.v.s., i obavljat ću je sve dok se ne susretnem s njime.'"

El-Hakim bilježi Ibn Omerovo predanje, za koje kaže da je vjerodostojno prema kriterijima El-Buharija i Muslima, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., na prvom rekatu podne-namaza učinio sedždu. Ashabi su vidjeli da je učio: "Elif-lam-mim. Tenzil" – Es-Sedždu. En-

[488] Bilježe: autori djela *El-Kutubus-sitte* osim Ibn Madže, El-Hakim, a kao sahih ocjenjuju ga Et-Tirmizi i Ibn es-Seken.

Nevevi kaže: "Prema našem mezhebu nije mekruh učiti ajet sa sedždom ni imamu ni onome ko ponaosob klanja. Sedždu će učiniti odmah pošto prouči taj ajet." Malik smatra da je to apsolutno mekruh, a Ebu Hanifa smatra da je mekruh to činiti u namazima na kojima se uči usebi, ali nije u namazima na kojima se uči naglas. Autor *Bahra* kaže: "Prema našem mezhebu poželjno je odgoditi sedždu nakon selama kako ne bi zbunio klanjače."

Preklapanje sedždi

Sedžde se mogu preklapati, ali potrebno je obaviti samo jednu sedždu ukoliko se ponovi jedan ajet sa sedždom ili se prouči više sedždi u jednoj džamiji, pod uvjetom da se ona ne odgađa nakon posljednjeg tilaveta. Ako se sedžda učini kod prvog tilaveta, neki smatraju da to važi i za naredne, a neki da kod svakog povoda treba obnoviti sedždu.

Nadoknađivanje sedžde

Većina uleme smatra da je poželjno učiniti sedždu nakon učenja ili slušanja ajeta sa sedždom. Odgađanje sedžde ne ukida tu obavezu, ukoliko pauza nije duga. U tom slučaju sedžda prolazi i ne nadoknađuje se.

SEDŽDA ZAHVALNOSTI

Većina uleme smatra da je mustehab učiniti sedždu zahvalnosti kada se čovjeku dogodi neka blagodat ili ukloni tegoba. Ebu Bekr prenosi da bi Poslanik, s.a.v.s., kada bi mu se desilo nešto radosno ili veselo, pao na sedždu iz zahvalnosti Allahu.[489]

Alija je poslao Vjerovjesniku, s.a.v.s., pismo u kojem ga obavještava da je pleme Hemezan primilo islam. Dobivši ga, Poslanik, s.a.v.s., pao je na sedždu. Kada je podigao glavu, rekao je: "Neka je mir s Hemezanom. Neka je mir s Hemezanom."[490]

[489] Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

[490] El-Bejheki bilježi predanje koje ispunjava uvjete El-Buharija.

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ فَاتَّبَعْتُهُ حَتَّى دَخَلَ نَخْلاً فَسَجَدَ فَأَطَالَ السُّجُودَ حَتَّى خِفْتُ أَنْ يَكُونَ اللهُ قَدْ تَوَفَّاهُ، فَجِئْتُ أَنْظُرُ فَرَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: مَا لَكَ يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ؟ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ قَالَ لِي: أَلاَ أُبَشِّرُكَ؟ إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لَكَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ، وَمَنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَسَجَدْتُ للهِ عَزَّ وَجَلَّ شَاكِراً.

Abdurrahman ibn Avf kaže: "Jednom sam slijedio Božijeg Poslanika, s.a.v.s. Kada je ušao u palmovik, pao je na sedždu i toliko dugo ostao na zemlji da sam se uplašio da ga je Allah usmrtio. Kada sam došao da ga pogledam, podigao je glavu i upitao me: 'Šta ti je, Abdurrahmane?' Rekoh mu da sam se uplašio za njega, a on reče: 'Džibril mi je rekao: 'Hoćeš li da ti kažem radosnu vijest? Uzvišeni Allah ti kaže: 'Ko donese salavat na tebe, Ja ću donijeti salavat na njega. Ko donese selam na tebe, Ja ću donijeti selam na njega." Zato sam učinio Allahu sedždu iz zahvalnosti.'"[491]

El-Buhari navodi da je Ka'b ibn Malik učinio sedždu saznavši da mu je Allah primio pokajanje. Ahmed navodi da je Alija učinio sedždu kada je našao Zu Sudejju među žrtvama haridžija. Seid ibn Mensur spominje da je Ebu Bekr učinio sedždu kada je čuo za ubistvo Musejleme.

Sedžda zahvalnosti zavisi od sedžde u namazu. Neki smatraju da to nije uvjet, zato što se ona ne računa namazom. U *Fethul-allamu* kaže se: "One su bliske." Eš-Ševkani kaže: "U hadisima koji se tiču ove teme ne postoji dokaz da je potreban abdest, čistoća odijela i mjesta gdje se obavlja sedžda." Istog su stava i imam Jahja i Ebu Talib. Također, ne postoji naznaka da treba izgovoriti tekbir prilikom obavljanja ove sedžde. U *Bahru* se navodi da treba izgovoriti tekbir. Imam Jahja kaže: "U namazu sedžda zahvalnosti ne obavlja se, prema mišljenju svih učenjaka, zato što ona nije dio namaza."

[491] Bilježe Ahmed i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih po kriterijima El-Buharija i Muslima. On ne poznaje vjerodostojnije predanje o sedždi zahvalnosti od ovog.

SEHVI-SEDŽDA

Utvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., zaboravljao u namazu. Vjerodostojno se prenosi da je rekao:

إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ أَنْسَى كَمَا تَنْسَوْنَ، فَإِذَا نَسِيتُ فَذَكِّرُونِي.

"Ja sam samo čovjek kao i vi. Zaboravljam kao što i vi zaboravljate. Kada zaboravim nešto, podsjetite me."

Svom je umetu u takvom slučaju propisao odredbe.

Način obavljanja sehvi-sedžde

Ovaj se propis sastoji od dvije sedžde koje klanjač obavlja prije ili poslije predavanja selama. Oba su načina vjerodostojno prenesena od Božijeg Poslanika, s.a.v.s. U *Sahihu* se navodi predanje:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى، ثَلَاثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas nije siguran da li je klanjao tri ili četiri rekata, neka odbaci sumnju i neka nastavi od onoga koliko je siguran, zatim neka učini dvije sedžde prije selama."

El-Buhari i Muslim bilježe Zu Jedejna u kojem se navodi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio sedždu nakon selama.

Bolje je, međutim, slijediti predanja i obavljati sedždu prije selama u stvarima zbog kojih je u tom trenutku obavljena sedžda, a nakon selama u onima zbog kojih je obavljena sedžda nakon selama. U ostalim slučajevima ima pravo izbora. Eš-Ševkani kaže: "Najbolje je u ovom slučaju postupiti prema praksi i preporukama Poslanika, s.a.v.s., o sedždi prije i poslije selama. Ono zbog čega je on činio sedždu prije selama treba biti povod za sedždu prije selama, a ono zbog čega je činio sedždu

poslije selama treba biti povod za sedždu poslije selama. Ako smo napravili previd zbog kojeg nije navedena sedžda prije ili poslije selama, sami možemo odlučiti kada učiniti sedždu, bez obzira na to da li je nešto dodato ili oduzeto namazu."

Dokaz za to jeste predanje:

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا زَادَ الرَّجُلُ أَوْ نَقَصَ فَلْيَجْلِسْ سَجْدَتَيْنِ.

Ibn Mesud prenosi hadis u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Kada čovjek nešto doda ili oduzme namazu, neka učini dvije sedžde."[492]

Situacije u kojima se treba učiniti sehvi-sedžda

Sehvi-sedžda propisuje se u sljedećim situacijama:

1. kada se preda selam prije nego što se završi s namazom.

عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتَيِ الْعَشِيِّ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ فَقَامَ إِلَى خَشَبَةٍ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ فَاتَّكَأَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضْبَانُ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، وَوَضَعَ خَدَّهُ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى، وَخَرَجَتِ السَّرَعَانُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالُوا: قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فَهَابَاهُ أَنْ يُكَلِّمَاهُ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: ذُو الْيَدَيْنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ أَنَسِيتَ أَوْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ فَقَالَ: لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصَرْ. فَقَالَ: أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. . .فَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ.

Ibn Sirin prenosi od Ebu Hurejre: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., predvodio nas je u jednom od dnevnih namaza.[493] Predao je selam nakon dva rekata.

---

[492] Bilježi Muslim u *Sahihu*.

[493] Podne ili ikindija.

Zatim se prisłonio uz drvo u džamiji, kao da je ljut. Spustio je desnu ruku na lijevu i upleo prste. Lice je spustio na lijevu nadlanicu. Prvi ljudi su već izašli vrata džamije. Upitaše: 'Je li namaz skraćen?' Među prisutnim nalazili su se Ebu Bekr i Omer, koji su se plašili da išta kažu. Jedan od prisutnih, Zu Jedejn, reče: 'Božiji Poslaniče, jesi li zaboravio ili je namaz skraćen?' 'Nisam ni zaboravio niti je namaz skraćen.' Onda je upitao ostale: 'Je li istina ovo što kaže Zu Jedejn?' 'Jeste', rekoše ashabi. On se vrati da klanja ono što je zaboravio, zatim je predao selam, izgovorio tekbir i obavio sedždu koja je trajala onoliko koliko traje obična sedžda ili duže, zatim je podigao glavu izgovorivši tekbir. Onda je ponovo izgovorio tekbir i obavio sedždu koja je trajala onoliko koliko traje obična sedžda ili duže i zatim je opet podigao glavu."[494]

Ata navodi da je Ibn Zubejr klanjao akšam i predao selam nakon dva rekata. Ustao je da dodirne kamen, pa su ljudi izgovorili tesbih. "Šta vam je?", upita. Vratio se da klanja ono što je izostavio i na kraju je učinio dvije sedžde. To su spomenuli Ibn Abbasu, koji reče: "Nije se udaljio od sunneta svog Poslanika, s.a.v.s."[495];

2. kada se nešto doda namazu.

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ صَلَّى خَمْسًا فَقِيلَ لَهُ: أَزِيدَ فِي الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: وَمَا ذَلِكَ؟ قَالُوا: صَلَّيْتَ خَمْسًا، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ بَعْدَ مَا سَلَّمَ.

Ibn Mesud prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao pet rekata, pa su ga ljudi upitali: "Je li povećan namaz?" "Zašto pitate?" "Klanjao si pet rekata." On zatim učini dvije sedžde nakon što je predao selam.[496]

Ovaj hadis dokazuje da je ispravan namaz ako se u zaboravu doda jedan rekat, bez sjedenja na četvrtom;

---

[494] Hadis bilježe El-Buhari i Muslim.

[495] Bilježe: Ahmed, El-Bezzar i Et-Taberani.

[496] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte.*

3. kada se zaboravi prvi tešehhud ili neki od namaskih sunneta.

Prema hadisu koji bilježe autori *El-Kutubus-sitte* i Ahmed od Ibna Buhajna, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., ustao na treći rekat. Džematlije izgovoriše selam, ali on nastavi. Kada je završio namaz, učinio je dvije sedžde i nakon toga predao selam.

Ovaj hadis ukazuje na to da se onaj ko zaboravi prvo sjedenje i sjeti se prije nego što se uspravi može vratiti na sjedenje. Ako se uspravi, ne može se vratiti. U prilog ovome govori predanje:

عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ فَلَمْ يَسْتَتِمَّ قَائِماً فَلْيَجْلِسْ، وَإِنِ اسْتَتَمَّ قَائِماً فَلَا يَجْلِسْ وَسَجَدَ سَجْدَتَيِ السَّهْوِ.

El-Mugira ibn Šu'be prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada zaboravite prvo sjedenje i krenete da ustanete, možete se vratiti ako se ne uspravite. Ako se uspravite u stojeći položaj, nemojte se vraćati, već obavite sehvi-sedždu"[497];

4. sehvi-sedžda obavlja se i zbog dvoumljenja u namazu.

عَنْ عَبْدِالرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلَمْ يَدْرِ أَوَاحِدَةً صَلَّى أَمِ اثْنَتَيْنِ، فَلْيَجْعَلْهَا وَاحِدَةً! وَإِذَا لَمْ يَدْرِ اثْنَتَيْنِ صَلَّى أَمْ ثَلَاثاً فَلْيَجْعَلْهَا اثْنَتَيْنِ! وَإِذَا لَمْ يَدْرِ ثَلَاثاً صَلَّى أَمْ أَرْبَعاً فَلْيَجْعَلْهَا ثَلَاثاً، ثُمَّ يَسْجُدُ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ جَالِسٌ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ سَجْدَتَيْنِ.

Abdurrahman ibn Avf prenosi da je čuo Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: "Kada neko od vas nije siguran da li je klanjao dva ili jedan rekat, neka postupi kao da je klanjao jedan; kada nije siguran da li je klanjao dva ili tri, neka postupi kao da je klanjao dva; kada nije siguran da li je klanjao tri ili četiri, neka učini kao da je klanjao tri. Zatim neka

[497] Bilježe Ahmed, Ebu Davud i Ibn Madža.

nastavi klanjati ono što mu je ostalo (od namaza), te neka učini dvije sedžde dok je na sjedenju, prije nego što preda selam."

U drugoj verziji stoji:

مَنْ صَلَّى صَلاَةً يَشُكُّ فِي النُّقْصَانِ فَلْيُصَلِّ حَتَّى يَشُكَّ فِي الزِّيَادَةِ.

"Ko u namazu nije siguran da li je klanjao manji broj rekata neka namiri tako da se sumnja odnosi na višak."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ فَلَمْ يَدْرِ كَمْ صَلَّى، ثَلاَثًا أَمْ أَرْبَعًا، فَلْيَطْرَحِ الشَّكَّ وَلْيَبْنِ عَلَى مَا اسْتَيْقَنَ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ، فَإِنْ كَانَ صَلَّى خَمْسًا شَفَعْنَ لَهُ صَلاَتَهُ، وَإِنْ كَانَ صَلَّى إِتْمَاماً لأَرْبَعٍ كَانَتَا تَرْغِيماً لِلشَّيْطَانِ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas nije siguran da li je klanjao tri ili četiri rekata, neka odbaci sumnju i neka nastavi od onoga koliko je siguran, zatim neka učini dvije sedžde prije selama. Ako bude klanjao pet rekata, te sedžde će mu broj rekata učiniti parnim. A ako bude klanjao četiri, one će biti poniženje za šejtana."[498]

Ova dva hadisa potvrđuju stav većine uleme da čovjek koji sumnja u broj obavljenih rekata treba da se drži onog broja u koji je siguran i na kraju učini sedždu.

[498] Bilježe Ahmed i Muslim.

NAMAZ U DŽEMATU

Namaz u džematu jeste potvrđeni sunnet.[499] O njegovoj vrijednosti govore mnogi hadisi, od kojih spominjemo neke.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلاَةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً.

Ibn Omer, r.a., navodi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Namaz obavljen u džematu bolji je od namaza obavljenog samostalno za dvadeset i sedam stepeni."[500]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلاَةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تُضَعَّفُ عَلَى صَلاَتِهِ فِي بَيْتِهِ وَسُوقِهِ خَمْساً وَعِشْرِينَ ضِعْفاً، وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لاَ يُخْرِجُهُ إِلاَّ الصَّلاَةُ لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلاَّ رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةٌ، فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلاَئِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلاَّهُ مَا لَمْ يُحْدِثْ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ. وَلاَ يَزَالُ فِي صَلاَةٍ مَا انْتَظَرَ الصَّلاَةَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Namaz koji čovjek obavi u džematu bolji je od namaza koji obavi u svojoj kući ili na radnom mjestu za dvadeset i pet puta. To je zbog toga što, kada lijepo uzme abdest pa krene u džamiju, prvenstveno samo radi namaza, za svaki korak koji učini povisit će mu se deredža i izbrisati grijeh. Sve dok je u namazu, meleki neprestano mole za njega, sve dok ne izgubi abdest, govoreći: 'Bože, smiluj mu se.' A smatra se da je u namazu sve dok čeka namaz."[501]

---

[499] Ovo se tiče farz-namaza. Što se tiče nafila, zajedničko je obavljanje dozvoljeno, bilo u maloj ili u velikoj grupi. Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao dva rekata dobrovoljnog namaza, a Enes ga je slijedio s desne strane. Isto tako, Ummu Sulejm i Ummu Haram klanjale su iza njega. Ovo se desilo više puta u Alejhisselamovoj praksi.

[500] Muttefekun alejhi.

[501] Muttefekun alejhi. Ovo je El-Buharijeva verzija.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ أَعْمَى فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ لَيْسَ لِي قَائِدٌ يَقُودُنِي إِلَى الْمَسْجِدِ، فَسَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَخِّصَ لَهُ فَيُصَلِّي فِي بَيْتِهِ، فَرَخَّصَ لَهُ، فَلَمَّا وَلَّى دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ: هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَأَجِبْ!

On prenosi da je Poslaniku, s.a.v.s., došao slijepac i rekao mu: "Božiji Poslaniče, nema ko da me odvede u džamiju", pitavši ga za dozvolu da klanja u kući. On mu dozvoli. Zatim ga pozva i upita ga: "Čuješ li poziv na namaz?" "Čujem", odgovori. "Onda se odazovi", reče mu Poslanik, s.a.v.s.[502]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ بِحَطَبٍ فَيُحْطَبَ، ثُمَّ آمُرَ رَجُلًا فَيَؤُمَّ النَّاسَ ثُمَّ أُخَالِفَ إِلَى رِجَالٍ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ.

Ebu Hurejre prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, htio sam narediti da se uspostavi džemat, zatim narediti nekom da klanja kao imam ljudima, a zatim da odem s ljudima, koji će ponijeti vatrene baklje, do onih koji ne prisustvuju namazu (u džematu) te da im zapalim kuće."[503]

Ibn Mesud, r.a., prenosi: "Koga raduje da se sutra kao musliman susretne s Allahom, neka bude revnostan u tim namazima kada čuje poziv. Allah je vašem Poslaniku, s.a.v.s., propisao puteve upute, a ti namazi su putevi upute. Ako klanjate u svojim kućama kao što klanja ovaj što izostaje, napustili biste put svog Poslanika. A ako ostavite put svoga Poslanika, zalutat ćete. U naše vrijeme iz džemata izostajao je samo dvoličnjak poznat po licemjerju. Viđali smo čovjeka kojeg nose dvojica kako bi ga smjestili u saf."[504] U Muslimovom predanju stoji: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., podučio nas je putevima upute – namazu u džamiji u kojoj se uči ezan."

---

[502] Bilježi Muslim.

[503] Muttefekun alejhi.

[504] Bilježi Muslim.

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ ثَلاَثَةٍ فِي قَرْيَةٍ وَلاَ بَدْوٍ لاَ تُقَامُ فِيهِمُ الصَّلاَةُ، إِلاَّ قَدِ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ، فَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ، فَإِنَّمَا يَأْكُلُ الذِّئْبُ مِنَ الْغَنَمِ الْقَاصِيَةَ.

Ebu ed-Derda, r.a., kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Kada se trojica ljudi nađu u selu ili pustinji i ne obave namaz u džematu, šejtan ih je već obuzeo. Držite se džemata. Vuk jede ovce koje su udaljene od stada."[505]

Prisustvo žena džematu u džamiji i vrijednost njihovog namaza u kući

Ženama je dozvoljeno prisustvo džematu pod uvjetom da izbjegavaju svaki miris ili ukras koji pobuđuje strast i stvara smutnju.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَمْنَعُوا النِّسَاءَ أَنْ يَخْرُجْنَ إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَبُيُوتُهُنَّ خَيْرٌ لَهُنَّ.

Ibn Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ne zabranjujte ženama da idu u džamiju, a njihove kuće su bolje za njih."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللهِ مَسَاجِدَ اللهِ، وَلْيَخْرُجْنَ تَفِلاَتٍ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ne zabranjujte Allahovim robinjama Allahove kuće. Neka izlaze nenamirisane."[506]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَيُّمَا امْرَأَةٍ أَصَابَتْ بُخُوراً فَلاَ تَشْهَدْ مَعَنَا الْعِشَاءَ الآخِرَةَ.

On prenosi i da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Ona žena koja se namiriše neka ne dolazi s nama na jaciju."[507]

Bolje je da žene obavljaju namaz u kućama.

---

[505] Bilježi Ebu Davud s dobrim senedom.

[506] Ova dva hadisa bilježe Ahmed i Ebu Davud.

[507] Bilježe: Muslim, Ebu Davud i En-Nesai s dobrim senedom.

عَنْ أُمِّ حُمَيْدٍ السَّاعِدِيَّةِ أَنَّهَا جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أُحِبُّ الصَّلاَةَ مَعَكَ. فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: قَدْ عَلِمْتُ، وَصَلاَتُكِ فِي حُجْرَتِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلاَتِكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ، وَصَلاَتُكِ فِي مَسْجِدِ قَوْمِكِ خَيْرٌ لَكِ مِنْ صَلاَتِكِ فِي مَسْجِدِ الْجَمَاعَةِ.

Ummu Humejda es-Saidijja je došla Božijem Poslaniku, s.a.v.s., i rekla mu: "Božiji Poslaniče, ja volim klanjati za tobom." On reče: "Znam to, ali bolje ti je klanjati u svojoj sobi nego klanjati u (mahalskoj) džamiji, a klanjati u (mahalskoj) džamiji bolje ti je nego klanjati u glavnoj džamiji."[508]

Bolje je klanjati u daljoj džamiji u većem džematu

Mustehab je obavljati namaz u udaljenijoj džamiji u kojoj ima više džemata, prema Muslimovom predanju:

عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ فِي الصَّلاَةِ أَجْراً أَبْعَدُهُمْ إِلَيْهَا مَمْشًى.

Ebu Musa prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najveću nagradu za namaz imat će oni koji najviše hodaju do nje."

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: خَلَتِ الْبِقَاعُ حَوْلَ الْمَسْجِدِ فَأَرَادَ بَنُو سَلَمَةَ أَنْ يَنْتَقِلُوا إِلَى قُرْبِ الْمَسْجِدِ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنَّهُ بَلَغَنِي أَنَّكُمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَنْتَقِلُوا قُرْبَ الْمَسْجِدِ ؟ قَالُوا: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ أَرَدْنَا ذَلِكَ. فَقَالَ: يَا بَنِي سَلَمَةَ دِيَارَكُمْ تُكْتَبْ آثَارُكُمْ.

Džabir kaže: "Prostor oko džamije bio je nenaseljen, pa je pleme Benu Seleme odlučilo da se naseli u blizini džamije. To je čuo Božiji Poslanik, s.a.v.s., pa reče: 'Čuo sam da se namjeravate preseliti u blizinu džamije?' 'Da, Božiji Poslaniče, to smo željeli.' 'O, Benu Seleme! Ostanite u svojim kućama i tragovi (koraci) će vam biti upisani.'"

Dokaz jeste i navedeni hadis Ebu Hurejre koji bilježe El-Buhari, Muslim i drugi.

---

[508] Predanje bilježe Ahmed i Et-Taberani.

عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: صَلَاةُ الرَّجُلِ مَعَ الرَّجُلِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ وَحْدَهُ، وَصَلَاتُهُ مَعَ الرَّجُلَيْنِ أَزْكَى مِنْ صَلَاتِهِ مَعَ الرَّجُلِ، وَمَا كَانَ أَكْثَرَ فَهُوَ أَحَبُّ إِلَى اللهِ تَعَالَى.

Ubejj ibn Ka'b prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada dvojica ljudi klanjaju zajedno, to je Allahu draže nego da klanjaju ponaosob. Kada trojica ljudi klanjaju zajedno, to je Allahu draže nego kada klanjaju dvojica. Veći džemat draži je Allahu Uzvišenom."[509]

Poželjno je kretati se smireno ka džamiji

Poželjno je da se prema džamiji hoda smireno i skrušeno. Pokuđeno je žuriti i žustro hodati. Čovjek se smatra klanjačem od trenutka kada napusti kuću.

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ سَمِعَ جَلَبَةَ رِجَالٍ، فَلَمَّا صَلَّى قَالَ: مَا شَأْنُكُمْ؟ قَالُوا: اسْتَعْجَلْنَا إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ: فَلَا تَفْعَلُوا . . . إِذْ أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، مَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا.

Ebu Katada kaže: "Dok smo jednom prilikom klanjali s Poslanikom, s.a.v.s., čuli smo buku ljudi. Kada je završio s namazom, rekao je: 'Šta vam je?' 'Žurili smo na namaz', odgovoriše. 'Nemojte to raditi. Kada krećete na namaz, budite smireni. Ono što ste stigli, klanjajte, a ono što vam je prošlo, naklanjajte."[510]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا سَمِعْتُمُ الْإِقَامَةَ فَامْشُوا إِلَى الصَّلَاةِ وَعَلَيْكُمُ السَّكِينَةُ وَالْوَقَارُ، وَلَا تُسْرِعُوا، فَمَا أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kada čujete ikamet, krenite na namaz skrušeno i smireno. Nemojte žuriti. Što stignete, klanjajte, a što ste propustili, naklanjajte."[511]

---

[509] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža, Ibn Hibban, Ibn es-Seken, El-Ukajli i El-Hakim, uz ocjenu da je sahih.

[510] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[511] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte*, osim Et-Tirmizija.

Poželjno je da imam olakša namaz

Mendub je da imam bude umjeren dok predvodi ljude, na osnovu hadisa:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَالْكَبِيرَ، فَإِذَا صَلَّى لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ.

Ebu Hurejra prenosi hadis u kojem Božiji Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Kada neko od vas bude klanjao kao imam ljudima, neka bude umjeren, jer među njima ima i slabih i bolesnih i starih. A kada klanja sam, (onda) neka oduži (i klanja) onoliko koliko hoće."[512]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنِّي لَأَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ وَأَنَا أُرِيدُ إِطَالَتَهَا، فَأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي مِمَّا أَعْلَمُ مِنْ شِدَّةِ وَجْدِ أُمِّهِ مِنْ بُكَائِهِ.

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Nekada započnem namaz s namjerom da oduljim. Onda čujem plač djeteta i zbog toga skratim učenje zato što znam koliko majka tuguje zbog plača svoga djeteta."

El-Buhari i Muslim bilježe njegovo predanje u kojem se navodi: "Nisam nikada klanjao umjereniji ni potpuniji namaz nego za Poslanikom, s.a.v.s."

Ebu Omer ibn Abdulberr kaže: "Umjerenost u namazu jeste mendub prema mišljenju svih, ali pod uvjetom da (svaki dio) traje po tri tesbiha. Preskakanje i skraćivanje jeste neprihvatljivo.

إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ نَهَى عَنْ نَقْرِ الْغُرَابِ. وَرَأَى رَجُلاً يُصَلِّي فَلَمْ يُتِمَّ رُكُوعَهُ فَقَالَ لَهُ: ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ! وَقَالَ: لَا يَنْظُرُ اللهُ إِلَى مَنْ لَا يُقِيمُ صُلْبَهُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ.

Božiji Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da namaz liči na kljucanje gavrana. Vidio je čovjeka koji nije u potpunosti obavljao ruku, pa mu je

[512] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte.*

rekao: 'Vrati se i klanjaj, jer nisi klanjao.' I rekao je: 'Allah neće gledati u čovjeka kojem nisu ravna leđa na rukuu i sedždi.'" On zatim kaže: "Nije mi poznato da postoji dilema među učenjacima o pohvalnosti imamove umjerenosti u namazu, pod spomenutim uvjetima."

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: لاَ تُبَغِّضُوا اللهَ إِلَى عِبَادِهِ، يُطَوِّلُ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ حَتَّى يَشُقَّ عَلَى مَنْ خَلْفَهُ.

Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Nemojte Allaha činiti mrskim ljudima tako što ćete duljiti namaz toliko da opteretite klanjače."

Imamovo duljenje prvog rekata i sačekivanje onih koji se priključuju džematu

Imamu se propisuje da odulji prvi rekat kako bi oni koji ulaze pristigli u džemat. Ako na rukuu ili posljednjem sjedenju osjeti da neko ulazi u džamiju, treba sačekati. Ebu Katada prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., duljio prvi rekat. Mislimo da je to radio kako bi ljudi pristigli na prvi rekat. Ebu Seid kaže: "Učio bi se ikamet za namaz. Čovjek je mogao otići do Bekia, obaviti svoju potrebu, vratiti se kući, uzeti abdest i stići Poslanika, s.a.v.s., na prvom rekatu, koliko je namaz dugo klanjan."[513]

Obavezno je slijediti imama, a zabranjeno prethoditi mu

Vadžib je slijediti imama, a zabranjeno je obaviti neki od pokreta u namazu prije njega, prema hadisu:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى قَاعِداً فَصَلُّوا قُعُوداً أَجْمَعُونَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Imam je postavljen da se slijedi, i nemojte postupati drukčije od njega. Kad donese tekbir, i vi ga donesite, kad ode na ruku, i vi (za njim) otiđite

[513] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ibn Madža i En-Nesai.

na ruku. Kad kaže: 'Semiallahu limen hamideh', vi kažite: 'Allahumme Rabbena lekel-hamd.' Kad ode na sedždu, i vi tako učinite, a kada klanja sjedeći, i vi klanjajte sjedeći."[514]

Ahmedova i Ebu Davudova verzija glasi:

إِنَّمَا الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَلَا تُكَبِّرُوا حَتَّى يُكَبِّرَ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَلَا تَرْكَعُوا حَتَّى يَرْكَعَ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَلَا تَسْجُدُوا حَتَّى يَسْجُدَ.

"Imam je postavljen da se slijedi. Kada izgovori tekbir, izgovorite ga i vi. Nemojte prije njega donositi tekbir. Kada ode na ruku, otidite i vi. Nemojte obavljati ruku prije njega. Kada obavi sedždu, obavite i vi. Nemojte je obavljati prije njega."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يُحَوِّلَ اللهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يُحَوِّلَ اللهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ؟

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zar se ne boji onaj od vas ko podigne glavu prije imama da mu je Allah ne učini magarećom ili da mu ne učini lik magarećim."[515]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي إِمَامُكُمْ فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ، وَلَا بِالسُّجُودِ وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْقُعُودِ وَلَا بِالْإِنْصِرَافِ.

Enes prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O, ljudi! Ja sam vaš imam i nemojte prije mene obavljati ruku ili sedždu. Nemojte ustajati niti sjedati prije mene. Ne istupajte iz namaza prije mene."[516]

عَنِ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَضَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَبْهَتَهُ عَلَى الْأَرْضِ.

El-Bera ibn Azib kaže: "Klanjali smo s Poslanikom, s.a.v.s. Kada bi rekao: 'Semiallahu limen hamideh', niko se od nas ne bi presavio dok Poslanik, s.a.v.s., ne bi spustio čelo na zemlju."[517]

---

[514] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[515] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

[516] Bilježe Ahmed i Muslim.

[517] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

Formiranje džemata s jednim klanjačem i imamom

Džemat se može formirati s jednim klanjačem i imamom, čak i kada je muktedija dijete ili žena. Ibn Abbas kaže: "Noćio sam kod svoje tetke po ocu, Mejmune. Božiji Poslanik, s.a.v.s., ustao je na noćni namaz, a i ja s njime. Stao sam mu s lijeve strane, a on me uhvati za glavu i pomjeri na desnu."[518]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ قَالاَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنِ اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ فَأَيْقَظَ أَهْلَهُ فَصَلَّيَا رَكْعَتَيْنِ جَمِيعاً كُتِبَا مِنَ الذَّاكِرِينَ اللهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ.

Ebu Seid i Ebu Hurejra prenose da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada se čovjek probudi noću te probudi svoju ženu i oni klanjaju dva rekata, bit će upisani u one koji mnogo Allaha spominju (zikr Mu čine)."[519]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ رَجُلاً دَخَلَ الْمَسْجِدَ وَقَدْ صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصْحَابِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ يَتَصَدَّقُ عَلَى ذَا فَيُصَلِّي مَعَهُ؟ فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَصَلَّى مَعَهُ.

Ebu Seid prenosi da je neki čovjek ušao u džamiju nakon što je Božiji Poslanik, s.a.v.s., obavio namaz s ashabima. Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: "Ko će udijeliti sadaku ovom čovjeku i klanjati s njime?" Jedan od prisutnih ustade i klanja s njime.[520]

Ibn Ebu Šejba navodi da je Ebu Bekr es-Siddik taj koji se priključio ovom klanjaču. Et-Tirmizi ovaj hadis koristi kao argument da je dozvoljeno klanjati u džematu u džamiji u kojoj je redovni namaz već obavljen. "Ovo mišljenje prihvata Ahmed i Ishak." Ostali učenjaci smatraju da oni koji ne stignu na namaz u džematu trebaju klanjati zasebno. To je stav Sufjana, Malika, Ibn el-Mubareka i Eš-Šafija.[521]

---

[518] Bilježe autori *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

[519] Bilježi Ebu Davud.

[520] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je ovaj hadis dobar.

[521] Ulema jednoglasno zabranjuje formiranje više džemata u jednom vremenu, na jednom mjestu, zato što je to suprotno svrsi propisivanja džemata i kosi se s propisima.

Dozvoljeno je da imam pređe u džemat

Dozvoljeno je da se imam vrati u džemat kada redovni imam stigne na namaz, prema hadisu[522]:

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ: ذَهَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ، فَحَانَتِ الصَّلاَةُ فَجَاءَ الْمُؤَذِّنُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ: أَتُصَلِّي بِالنَّاسِ فَأُقِيمَ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ النَّاسُ فِي الصَّلاَةِ فَتَخَلَّصَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفِّ فَصَفَّقَ النَّاسُ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ لاَ يَلْتَفِتُ فِي الصَّلاَةِ، فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ الْتَفَتَ فَرَأَى رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنْ امْكُثْ مَكَانَكَ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ يَدَيْهِ فَحَمِدَ اللهَ عَلَى مَا أَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ذَلِكَ، ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى اسْتَوَى فِي الصَّفِّ وَتَقَدَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى ثُمَّ انْصَرَفَ، فَقَالَ: يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَثْبُتَ إِذْ أَمَرْتُكَ؟ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: مَا كَانَ لاِبْنِ قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا لِي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرْتُمُ التَّصْفِيقَ؟ مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلاَتِهِ فَلْيُسَبِّحْ، فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ الْتُفِتَ إِلَيْهِ، إِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ.

Sehl ibn Sa'd kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., otišao je u pleme Benu Amra ibn Avfa radi pomirenja. Nastupilo je vrijeme za namaz. Mujezin upita Ebu Bekra: 'Hoćeš li predvoditi ljude? Mogu li učiti ikamet?' On mu dozvoli. Ebu Bekr je započeo namaz. Uto stiže Božiji Poslanik, s.a.v.s., i razdvoji ljude kako bi stao u saf. Ljudi su pljeskali, a Ebu Bekr se nije okretao u namazu. Kada je primijetio da se pljeskanje ne stišava, okrenu se i vidje Božijeg Poslanika, s.a.v.s., koji mu dade znak da ostane na mjestu. Ebu Bekr podiže ruke i zahvali Allahu na tim Poslanikovim, s.a.v.s., riječima. Zatim je krenuo nazad sve dok se nije uvrstio u saf. Božiji Poslanik, s.a.v.s., istupio je naprijed i nastavio namaz. Kada je završio, reče: 'Ebu Bekre, zašto nisi ostao na mjestu, kada sam ti naredio?' Ebu Bekr

[522] El-Buhari i Muslim.

reče: 'Ne dolikuje sinu Ebu Kuhafe da klanja ispred Božijeg Poslanika, s.a.v.s.' Božiji Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Zašto ste vi onoliko pljeskali? Kada vam se nešto desi u namazu, izgovorite tesbih, jer se na tesbih reaguje. Pljeskanje je za žene.'"

Pristizanje u džemat

Onaj ko pristupa u džemat izgovorit će početni tekbir i priključiti se započetom namazu, u datom položaju. Ako sustigne imama na rukuu smatrat će se da je obavio taj rekat, bez obzira da li je obavio cijeli ruku ili je tek stigao da šakama dodirne koljena prije nego što se imam podigao.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا جِئْتُمْ إِلَى الصَّلاَةِ وَنَحْنُ سُجُودٌ فَاسْجُدُوا وَلاَ تَعُدُّوهَا شَيْئاً، وَمَنْ أَدْرَكَ الرَّكْعَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلاَةَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada dođete na namaz i zateknete nas na sedždi, učinite i vi sedždu, ali taj rekat ne brojite, a onaj ko stigne na rekat stigao je na namaz."[523]

Čovjek koji se priključi namazu obavljat će sve ono što obavlja imam. Nakon posljednjeg sjedenja, pošto imam preda selam, ustat će da nadoknadi ono što je propustio.

Opravdanja za izostanak iz džemata

Odsustvo iz džemata opravdano je u sljedećim slučajevima:

1. / 2. hladnoća ili kiša.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَأْمُرُ الْمُنَادِي فَيُنَادِي بِالصَّلاَةِ. يُنَادِي: صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ فِي اللَّيْلَةِ الْبَارِدَةِ الْمَطِيرَةِ فِي السَّفَرِ.

Ibn Omer prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., mujezinu naređivao da na sljedeći način poziva na namaz: "Klanjajte kod svojih kuća u hladnim, kišnim noćima, na putu."[524]

---

[523] Ebu Davud, Ibn Huzejma, u svom *Sahihu*, El-Hakim u *Mustedreku*, uz ocjenu da je sahih.

[524] Bilježe El-Buhari i Muslim.

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَمُطِرْنَا فَقَالَ: لِيُصَلِّ مَنْ شَاءَ فِي رَحْلِهِ.

Džabir kaže: "Dok smo putovali s Božijim Poslanikom, s.a.v.s., pala je kiša. On reče: "Neka klanja, ko hoće, kod svoje kuće."[525]

Ibn Abbas naredio je mujezinu da kaže: "Ešhedu enne Muhammeden resulullah", a ne i "Hajje ales-salah", zato što je bio kišan dan. Umjesto toga rekao je: "Klanjajte u svojim kućama." Ljudi su mu to zamjerili. On reče: "Zar se čudite ovome? To je radio onaj ko je bolji od mene. Rekao je: 'Džemat je strogo naređenje, a ja ne želim da vas izložim neprijatnostima da hodate po blatu i orošenoj zemlji.'" El-Buhari i Muslim navode da je Ibn Abbas svom mujezinu ovo kazao jednog kišnog petka.

Velika vrućina, tmina i strah od nasilnika omogućavaju klanjaču ono što omogućava hladnoća. Ibn Bettal kaže: "Ulema je saglasna da je izostajanje iz džemata dozvoljeno tokom jake kiše, tmine, vjetra i tome slično";

3. postavljanje jela.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ عَلَى الطَّعَامِ فَلاَ يَعْجَلْ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ مِنْهُ، وَإِنْ أُقِيمَتِ الصَّلاَةُ.

Ibn Omer prenosi hadis u kojem Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Kada se nalazite za jelom, nemojte žuriti sve dok ne podmirite svoje potrebe, pa i ako je ikamet proučen"[526];

4. trpljenje fiziološke potrebe.

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لاَ صَلاَةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ، وَلاَ هُوَ يُدَافِعُ الأَخْبَثَيْنِ.

Aiša, r.a., kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nema namaza ako je doneseno (i postavljeno) jelo, niti namaza u kojem će se trpjeti velika ili mala nužda."[527]

---

[525] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[526] Bilježi El-Buhari.

[527] Bilježe: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

5. Ebu ed-Derda kaže: "Razborit je čovjek onaj koji podmiruje svoje potrebe kako bi u namaz stupio čistog srca."[528]

Ko ima prednost da bude imam

Onaj ko više zna iz Kur'ana ima prednost da bude imam. Ako su izjednačeni u tome, onda onaj ko je znaniji u sunnetu. Ako su jednaki u tome, onda onaj ko je ranije obavio hidžru, a ako su i u tome jednaki, onda stariji ima prednost.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلْيَؤُمَّهُمْ أَحَدُهُمْ، وَأَحَقُّهُمْ بِالْإِمَامَةِ أَقْرَؤُهُمْ.

Ebu Seid prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada trojicu ljudi zatekne vrijeme namaza, neka jedan od njih bude imam. Prednost ima onaj ko najbolje poznaje Kur'an."[529]

Pod ovim "... najbolje poznaje..." misli se "najviše pamti" na osnovu hadisa:

عَنْ عَمْرِو بْنِ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِيَؤُمَّكُمْ أَكْثَرُكُمْ قُرْآنًا.

Prenosi se od Amra ibn Seleme da je Božiji Poslanik, s.a.v.s.: "Neka vas predvodi onaj ko najviše zna Kur'ana."

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَقْرَؤُهُمْ لِكِتَابِ اللهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً فَأَقْدَمُهُمْ سِنًّا، وَلَا يَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ، وَلَا يَقْعُدْ فِي بَيْتِهِ عَلَى تَكْرِمَتِهِ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

Ibn Mesud prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kazao: "Kao imam klanja ljudima onaj koji najbolje i najpravilnije od njih uči Kur'an. Pa ako su u učenju jednaki, onda onaj od njih koji najbolje poznaje sunnet. Ako su i u tome jednaki, onda onaj koji je prije učinio hidžru. A ako su

[528] Bilježi El-Buhari.

[529] Bilježe: Ahmed, Muslim i En-Nesai.

i u tome jednaki, onda onaj ko je po godinama stariji. I neka niko ne klanja kao imam drugom čovjeku u njegovom posjedu (kući i sl.) i neka ne sjeda u njegovoj kući na mjesto koje je postavljeno samo za vlasnika kuće, osim uz njegovu dozvolu."

U drugoj verziji stoji:

لاَ يَؤُمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي أَهْلِهِ وَلاَ سُلْطَانِهِ.

"Čovjek ne može bez dozvole predvoditi drugog čovjeka u njegovoj kući ili mjestu kojim vlada."[530]

عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ: لاَ يَؤُمُّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ، وَلاَ يَقْعُدْ عَلَى تَكْرِمَتِهِ فِي بَيْتِهِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ.

Seid ibn Mensur prenosi ovaj hadis, ali u verziji: "Ne može se bez dozvole predvoditi drugi čovjek u mjestu gdje ima vlast, niti se smije sjesti na dušek u kući drugog čovjeka bez dozvole."

To znači da vladar, vlasnik kuće ili mjesta gdje se sjedi, kao i upravitelj tog mjesta imaju prednost da budu imami.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ يَحِلُّ لِرَجُلٍ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَؤُمَّ قَوْماً إِلاَّ بِإِذْنِهِمْ، وَلاَ يَخُصَّ نَفْسَهُ بِدَعْوَةٍ دُونَهُمْ فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Čovjeku koji vjeruje u Allaha i Sudnji dan nije dozvoljeno biti imam nekom narodu bez njihove dozvole. A ako im bude imam, neka ne uči dovu samo za sebe, a ne i za njih, i da ih na taj način iznevjeri."[531]

---

[530] Bilježe Ahmed i Muslim.

[531] Bilježi Ebu Davud.

Ko može biti imam

Imam može biti: razborito dijete, slijepac, onaj koji stoji onome ko sjedi, onaj koji sjedi onome ko stoji, onaj koji klanja farz onome ko klanja nafilu, onaj koji klanja nafilu onome ko klanja farz, onaj ko je uzeo abdest onome ko ima tejemum, onaj ko ima tejemum onome ko ima abdest, putnik domaćinu, domaćin putniku i manje vrijedan vrednijem. Amr ibn Selema predvodio je svoj narod u namazu kada je imao šest ili sedam godina. Božiji je Poslanik, s.a.v.s., Ibn Ummi Mektuma u dva navrata ostavio kao zamjenika u Medini, iako je Mektum bio slijep.

صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَ أَبِي بَكْرٍ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ قَاعِدًا، وَصَلَّى فِي بَيْتِهِ جَالِسًا وَهُوَ مَرِيضٌ، وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا،فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنِ اجْلِسُوا، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا وَرَاءَهُ.

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., sjedeći klanjao iza Ebu Bekra za vrijeme bolesti od koje je umro. U svojoj je kući klanjao sjedeći, a ljudi su ga slijedili stojeći. Pokazao im je da sjednu. Kada je završio s namazom, rekao je: "Imam je postavljen da ga se slijedi, pa kada ode na ruku, i vi (za njim) otiđite na ruku, kada se ispravi s rukua, ispravite se i vi, kada klanja sjedeći, i vi klanjajte sjedeći za njim."[532]

Muaz je s Poslanikom, s.a.v.s., klanjao kasnu jaciju. Zatim se vratio i isti namaz klanjao kao imam u svom mjestu. To je za njega bila nafila, a za njih farz.

عَنْ مِحْجَنِ بْنِ الْأَدْرَعِ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ، فَصَلَّى وَلَمْ أُصَلِّ فَقَالَ لِي: أَلَا صَلَّيْتَ؟ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي صَلَّيْتُ فِي الرَّحْلِ ثُمَّ أَتَيْتُكَ. قَالَ: إِذَا جِئْتَ فَصَلِّ مَعَهُمْ وَاجْعَلْهَا نَافِلَةً.

[532] Ishak, El-Evzai, Ibn El-Munzir i zahirije smatraju da onome ko može stajati u namazu nije dozvoljeno klanjati stojeći za onim ko klanja sjedeći, nego će i on klanjati sjedeći. Dokaz im je ovaj hadis. Međutim, neki smatraju da je on derogiran.

Mihdžen ibn El-Edra kaže: "Posjetio sam Poslanika, s.a.v.s., u džamiji. Došlo je vrijeme za namaz. On je klanjao, a ja nisam. Upita me: 'Nisi klanjao?' 'Božiji Poslaniče, ja sam već klanjao kod kuće, pa sam došao kod tebe.' 'Kada dođeš u džemat, klanjaj i neka ti to bude nafila.'"

Božiji je Poslanik, a.s., vidio čovjeka koji je klanjao sam. Reče mu:

أَلَا رَجُلٌ يَتَصَدَّقُ عَلَى هَذَا فَيُصَلِّي مَعَهُ؟

"Ko će udijeliti sadaku ovom čovjeku i klanjati s njim?" Amr ibn As klanjao je kao imam s tejemumom i to mu je Poslanik, s.a.v.s., odobrio.

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., stanovnike Meke predvodio u namazu dva po dva rekata, osim akšama. Govorio im je:

يَا أَهْلَ مَكَّةَ، قُومُوا فَصَلُّوا رَكْعَتَيْنِ أُخْرَيَيْنِ، فَإِنَّا قَوْمٌ سَفْرٌ.

"O stanovnici Meke, ustanite i klanjajte preostala dva rekata. Mi smo musafiri."

Kada musafir klanja iza domaćina, obavit će četiri rekata, makar ako je džemat sustigao samo na jednom rekatu. Pitali su Ibn Abbasa: "Zašto putnik klanja dva rekata van džemata, a četiri u džematu, za domaćinom?" "To je sunnet", odgovori. U drugoj verziji navodi se da ga je Musa ibn Selema pitao: "Mi smo s vama klanjali četiri rekata, a kada se vratimo, klanjamo dva rekata. To je sunnet Ebu Kasima, s.a.v.s."[533]

Ko ne može biti imam

Sahibi-uzr ne može biti imam zdravom čovjeku, niti onome ko ima drugi izgovor.[534] To je stav većine uleme. Malikije kažu: "Dozvoljeno je da sahibi-uzr predvodi zdravoga, ali je mekruh."

---

[533] Bilježi Ahmed.

[534] Npr. onaj kome curi mokraća ne može predvoditi onoga ko ne može kontrolirati vjetrove.

Poželjno je da žena predvodi žene

Aiša, r.a., predvodila je žene, stojeći s njima u safu. Ummu Selema je to radila. Božiji Poslanik, s.a.v.s., odredio je Ummi Vereka mujezina koji im je učio ezan, a njoj je naredio da predvodi žene u svojoj kući u farz-namazima.

Predvođenje muškarca ženskog džemata

جَاءَ أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ عَمِلْتُ اللَّيْلَةَ عَمَلاً. قَالَ: مَا هُوَ؟ قَالَ: نِسْوَةٌ مَعِي فِي الدَّارِ. فَقُلْنَ: إِنَّكَ تَقْرَأُ وَلاَ نَقْرَأُ فَصَلِّ بِنَا، فَصَلَّيْتُ ثَمَانِيًا وَالْوِتْرَ. فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ: فَرَأَيْنَا سُكُوتَهُ رِضًا.

Ubejj ibn Ka'b je došao Božijem Poslaniku, s.a.v.s., i kazao: "Božiji Poslaniče, nešto sam uradio noćas." "Šta si uradio, Ubejje", reče. "Žene iz moje kuće rekoše mi: 'Mi ne znamo učiti Kur'an. Možemo li klanjati za tobom?' Ja sam im klanjao osam rekata i nakon toga vitr." Božiji Poslanik, s.a.v.s., nije rekao ništa, što se računa kao odobravanje.[535]

Pokuđeno je da grešnik i novotar budu imami

El-Buhari navodi da je Ibn Omer klanjao za El-Hadždžadžom. Muslim bilježi da je Ebu Seid el-Hudri klanjao bajram za Mervanom. Ibn Mesud klanjao je za El-Velidom ibn Ukbom ibn Ebu Muajtom, koji je pio alkohol. On im je jednom prilikom klanjao četiri rekata na sabahu, i Osman ibn Affan bičevao ga je zbog toga. Ashabi i tabiini klanjali su za Ibn Ebu Ubejdom za koga se sumnjalo da je ateista i glasnik zablude.

Osnovno pravilo u ovom pitanju jeste da onaj ko može klanjati za sebe može predvoditi i druge. Ali, i pored toga, pokuđeno je klanjati za grešnikom i novotarom, na osnovu predanja:

[535] Bilježe Ebu Ja'la i Et-Taberani s dobrim senedom.

عَنِ السَّائِبِ بْنِ خَلَّادٍ أَنَّ رَجُلاً أَمَّ قَوْمًا فَبَصَقَ فِي الْقِبْلَةِ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لاَ يُصَلِّي لَكُمْ. فَأَرَادَ بَعْدَ ذَلِكَ أَنْ يُصَلِّيَ بِهِمْ، فَمَنَعُوهُ وَأَخْبَرُوهُ بِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ فَقَالَ: نَعَمْ. إِنَّكَ آذَيْتَ اللهَ وَرَسُولَهُ.

Es-Saib ibn Hallad kaže da je jedan čovjek predvodio ljude i u toku namaza pljunuo prema kibli. Poslanik, s.a.v.s., vidio je to i rekao: "Neka vam on ne klanja kao imam." Kada ih je htio predvoditi u namazu nakon toga, spriječili su ga i prenijeli mu šta je Poslanik, s.a.v.s., rekao. On ode kod Poslanika, s.a.v.s., koji mu reče: "Da. Ti si povrijedio Allaha i Njegovog Poslanika."[536]

Dozvoljeno je napustiti imama iz opravdanog razloga

Dozvoljeno je istupiti iz namaza s namjerom napuštanja, i nastaviti zasebno kada imam odulji namaz. Ovdje se može dodati i bolest, strah od gubitka ili propadanja imetka, odlaska saputnika, pospanost i sl. Ovo je utemeljeno na predanju:

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: كَانَ مُعَاذٌ يُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلاَةَ الْعِشَاءِ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى قَوْمِهِ فَيَؤُمُّهُمْ، فَأَخَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ فَصَلَّى مَعَهُ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى قَوْمِهِ فَقَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ فَتَأَخَّرَ رَجُلٌ فَصَلَّى وَحْدَهُ فَقِيلَ لَهُ: نَافَقْتَ يَا فُلاَنُ، قَالَ: مَا نَافَقْتُ، وَلَكِنْ لآتِيَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأُخْبِرُهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ: أَفَتَّانٌ أَنْتَ يَا مُعَاذُ؟ أَفَتَّانٌ أَنْتَ يَا مُعَاذُ؟ اقْرَأْ سُورَةَ كَذَا وَكَذَا.

Džabir pripovijeda: Muaz je klanjao jaciju s Poslanikom, s.a.v.s., a nakon toga vraćao se u svoje mjesto i klanjao im kao imam. Božiji je Poslanik, s.a.v.s., jedne noći kasno klanjao jaciju. Muaz se vratio u svoje mjesto. Na jaciji je učio suru El-Bekara. Jedan od klanjača napusti namaz i dovrši klanjanje van džemata. "Ti si munafik", rekoše mu. "Nisam

[536] Bilježe Ebu Davud i Ibn Hibban, a Ebu Davud i El-Munziri ne navode mu stepen vjerodostojnosti.

munafik", reče, "reći ću Božijem Poslaniku, s.a.v.s., šta se desilo." Kada to rekoše Božijem, s.a.v.s., on mu tri puta ponovi: "Zašto ti odbijaš ljude od vjere, Muaze? Uči tu i tu suru!"[537]

Obnavljanje namaza u džematu

عَنْ يَزِيدَ بْنِ الْأَسْوَدِ قَالَ: صَلَّيْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْفَجْرَ بِمِنًى فَجَاءَ رَجُلَانِ حَتَّى وَقَفَا عَلَى رَوَاحِلِهِمَا، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجِيءَ بِهِمَا تَرْعَدُ فَرَائِصُهُمَا فَقَالَ لَهُمَا: مَا مَنَعَكُمَا أَنْ تُصَلِّيَا مَعَ النَّاسِ؟ أَلَسْتُمَا مُسْلِمَيْنِ؟ قَالَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّا كُنَّا قَدْ صَلَّيْنَا فِي رِحَالِنَا . فَقَالَ لَهُمَا: إِذَا صَلَّيْتُمَا فِي رِحَالِكُمَا ثُمَّ أَتَيْتُمَا الْإِمَامَ فَصَلِّيَا مَعَهُ فَإِنَّهَا لَكُمْ نَافِلَةٌ .

Jezid ibn el-Esved kaže: "Klanjali smo sabah s Poslanikom, s.a.v.s., na Mini. Došla su dvojica ljudi, ali su ostali u svojim šatorima. Poslanik, s.a.v.s., naredi da ih dovedu. Drhtali su od straha. Reče im: 'Zašto niste klanjali s ostalima? Jeste li vi muslimani?' 'Jesmo, Božiji Poslaniče, ali smo već bili klanjali u našim šatorima.' On im reče: 'Ako ste klanjali u šatorima i nakon toga naiđete na džemat, klanjajte ponovo. To će vam biti nafila.'"[538] En-Nesai i Et-Tirmizi ovaj hadis bilježe u verziji:

إِذَا صَلَّيْتُمَا فِي رِحَالِكُمَا ثُمَّ أَتَيْتُمَا مَسْجِدَ جَمَاعَةٍ فَصَلِّيَا مَعَهُمْ، فَإِنَّهَا لَكُمَا نَافِلَةٌ.

"Ako ste klanjali u šatorima i zatim stignete u džemat, u džamiju, klanjajte s njima. To će vam biti nafila."[539]

Iz ovog se hadisa zaključuje da čovjek koji obavi redovni namaz u džematu ili zasebno treba ponoviti namaz s nijetom nafile ako dospije u drugi džemat. Prenosi se da je Huzejfa ponovio podne, ikindiju i akšam koje je prije toga klanjao u džematu. Isto tako, prenosi se da je Enes klanjao sabah s Ebu Musaom u pušnici *(mirbedu)*.[540] Zatim su došli u džamiju gdje su klanjali u džematu s El-Mugirom ibn Šu'bom. A za vjerodostojno prenesene riječi Poslanika, s.a.v.s.:

---

[537] Bilježe autori djela *El-Kutubus-sitte* i Ahmed.

[538] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

[539] Et-Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje kao hasen-sahih. Njegovu vjerodostojnost potvrđuje i Ibn es-Seken.

[540] *Mirbed* je mjesto gdje se suši voće i hurme.

لاَ تُصَلُّوا صَلاَةً فِي يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ.

"Nemojte dvaput klanjati isti namaz u jednom danu"

Ibn Abdulberr kaže: "Ahmed i Ishak saglasni su da se ovo odnosi na onoga ko klanja redovni namaz, pa nakon određenog vremena ponovi isti namaz. Priključenje džematu s nijetom nafile ne smatra se ponavljanjem. To je slijeđenje Poslanikove, s.a.v.s., naredbe. Prvi namaz smatra se farzom, a drugi nafilom i tu nema ponavljanja.

Imamu je mustehab okrenuti se na desnu ili lijevu stranu nakon namaza i nakon toga napustiti mjesto gdje se klanjalo[541]

O ovome govori hadis koji Kabisa ibn Hulb prenosi od svog oca: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., nakon završetka namaza, okretao bi se na obje strane, nalijevo ili nadesno."[542] Na osnovu ovoga ulema je uspostavila pravilo da se imam može okrenuti na koju god stranu hoće nakon završetka namaza. Oba se načina vjerodostojno prenose od Poslanika, s.a.v.s.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., kada bi predao selam, ostao u istom položaju koliko bi se moglo proučiti:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلاَمُ، وَمِنْكَ السَّلاَمُ، تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلاَلِ وَالْإِكْرَامِ.

"Allāhumme Entes-Selāmu ve minkes-selāmu. Tebārekte jā Zel-dželāli vel-ikrām."[543]

Ahmed i El-Buhari bilježe predanje Ummu Selema: "Kada bi Božiji Poslanik, a.s., predao selam, žene bi ustale. On bi ostao na svome mjestu nekoliko trenutaka prije nego što bi ustao." Ona kaže: "Mislimo, a Allah najbolje zna, da je to činio kako bi žene izašle prije ljudi."

---

[541] Nakon akšama i sabaha ne napušta se mjesto namaza prije nego što se deset puta izgovore riječi: "La ilahe illallahu vahdehu la šerike leh lehul-mulku ve lehul-hamdu juhji ve jumitu ve huve ala kulli šej'in kadir" ("Nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i hvala, On oživljava i usmrćuje i On je svemoćan"), zato što nagrada za ove riječi slijedi samo ukoliko se izgovore prije nego što se noga pomjeri.

[542] Bilježe: Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, uz ocjenu da je hasen.

[543] Bilježe: Ahmed, Muslim, Et-Tirmizi i Ibn Madža.

Uzdignutost imama ili klanjača

Mekruh je da imam stoji na uzdignutijem mjestu od muktedije. Ebu Mesud el-Ensari kaže: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da imam stoji na nečemu, a da su klanjači ispod njega."[544]

Hemmam ibn el-Haris navodi kako je Huzejfa predvodio ljude u Medainu stojeći na uzvišenom mjestu. Ebu Mesud uhvati ga za košulju i povuče. Kada su završili namaz, reče mu: "Znaš li da su to zabranjivali?" "Znam, ali sam se sjetio kada si me povukao."[545] Ako se imam podiže na više mjesto iz određenog razloga, onda nije mekruh.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِي قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ أَوَّلَ يَوْمٍ وُضِعَ فَكَبَّرَ وَهُوَ عَلَيْهِ ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْقَرَى وَسَجَدَ فِي أَصْلِ الْمِنْبَرِ ثُمَّ عَادَ، فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ النَّاسِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتَمُّوا بِي وَلِتَعَلَّمُوا صَلَاتِي.

Sehl ibn Sa'd es-Saidi kaže: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., kako se uspeo na minber, okrenuo se prema kibli, proučio tekbir, ljudi su stali iza njega, on je učio Kur'an i učinio ruku, i ljudi su za njim učinili ruku, zatim je podigao glavu, potom se vratio unazad i učinio sedždu na zemlji, potom se ponovo vratio na minber, učio je Kur'an, učinio ruku, potom je podigao glavu, vratio se unazad i učinio sedždu na zemlji, i kada je sve to završio, okrenuo se prema ljudima i rekao: 'O ljudi, ovo sam uradio ovako da biste postupili kao ja i da biste naučili moj namaz.'"[546]

Dozvoljeno je da muktedija bude na uzvišenijoj podlozi od imama, prema predanju Seida ibn Mensura, Eš-Šafija, El-Bejhekija i El-Buharija (bez navođenja seneda) od Ebu Hurejre koji je klanjao na krovu džamije za imamom. Enes je dolazio u kuću Ebu Nafija, koja se nalaziła desno od džamije. Bila je iznad zemlje u visini čovjeka. Kuća je imala vrata okrenuta prema džamiji u Basri. Enes je tu dolazio i klanjao za imamom. Ashabi mu nisu ništa rekli na to.[547]

---

[544] Bilježi: Ed-Darekutni, a Hafiz Ibn Hadžer ne ocjenjuje ga u *Telhisu*.

[545] Bilježe: Ebu Davud, Eš-Šafi, El-Bejheki, a El-Hakim, Ibn Huzejma i Ibn Hibban, smatraju ga vjerodostojnim predanjem.

[546] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[547] Bilježi Seid Ibn Mensur u *Sunenu*.

Eš-Ševkani kaže: "Što se tiče uzdignutosti muktedije, sve što prelazi tristo lakata, kada je nemoguće pratiti imama bez obzira na to da li se radi o džamiji ili ne, jednoglasno je zabranjeno. Ako je visina manja od toga, u osnovi je dozvoljena, sve dok se ne pojavi neka zapreka. Ovome u prilog ide spomenuta praksa Ebu Hurejre."

Slijeđenje imama iza prepreke

Dozvoljeno je slijediti imama iza prepreke ukoliko se njegovi pokreti mogu pratiti vizuelnim ili zvučnim putem. El-Buhari navodi da je Hasan rekao: "Ne smeta da te od imama dijeli rijeka." Ibn Muldžiz kaže: "Za imamom se može klanjati čak i ako se između vas nalazi put ili zid, ukoliko se čuje početni tekbir."

Već je naveden hadis u kojem se precizira da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao u kući, a da su ga ljudi slijedili.[548]

Klanjanje za nekim ko izostavi farz

Dozvoljeno je klanjati za osobom koja izostavi šart ili rukn, ukoliko to klanjač nadoknadi, a imam nije svjestan propusta.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُصَلُّونَ بِكُمْ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ وَلَهُمْ، وَإِنْ أَخْطَؤُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, a.s., rekao: "Oni vas predvode u namazu, pa ako budu ispravno postupili, to je u vašem i u njihovom interesu. Ako pogriješe, to je na vaše dobro, a na njihovu štetu."[549]

عَنْ سَهْلٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: الإِمَامُ ضَامِنٌ فَإِنْ أَحْسَنَ فَلَهُ وَلَهُمْ، وَإِنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهِ.

Sehl kaže: "Čuo sam Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako govori: 'Imam je zajamčen u pravu. Ako klanja kako treba, imat će nagradu i on i klanjači.

[548] Ulema je donijela fetvu da nije dozvoljeno klanjati za imamom čije predvođenje prenosi radio ili televizija.

[549] Bilježe Ahmed i El-Buhari.

Ako nešto pogriješi, on će snositi teret'", tj. a ne i klanjači.[550]

Vjerodostojno se bilježi da je Omer u stanju džunupluka predvodio ljude, ne znajući za to. On je ponovio namaz, a ne i klanjači.

Zamjena

Ako imamu nešto iskrsne u namazu, npr. da se sjeti da je džunup, ili izgubi abdest, druga će ga osoba zamijeniti i završiti namaz. Amr ibn Mejmun kaže: "Onoga jutra kada je Omer ubijen, između mene i njega stajao je samo Abdullah ibn Abbas. Omer je izgovorio tekbir i nakon toga samo sam čuo da je uzviknuo: 'Ubi me': ili 'Ujede me pas', kada je primio udarac nožem. Omer povuče Abdurrahmana ibn Avfa da nastavi s namazom. On klanja kratak namaz."[551]

Ebu Rezin kaže: "Dok je Alija jednog dana klanjao, potekla mu je krv na nos. Uzeo je jednog čovjeka za ruku, povukao ga (u mihrab) i napustio namaz."[552]

Ahmed kaže: "Dokaz za zamjenu imama jesu postupci Omera i Alije. A dokaz da klanjači mogu sami nastaviti jeste postupak Muavije, nakon čijeg su ranjavanja ljudi nastavili sami klanjati do kraja namaza."

Džemat koji prezire imama

Neki hadisi zabranjuju da džemat predvodi čovjek koga oni preziru. Ovdje se misli na vjerski opravdan prezir.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ثَلَاثَةٌ لَا تُرْفَعُ صَلَاتُهُمْ فَوْقَ رُؤُوسِهِمْ شِبْرًا: رَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَامْرَأَةٌ بَاتَتْ وَزَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَأَخَوَانِ مُتَصَارِمَانِ.

[550] Bilježi Ibn Madža.

[551] Bilježi El-Buhari.

[552] Bilježi Seid ibn Mensur.

Ibn Abbas prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Trojici ljudi namaz se ni za pedalj neće izdići iznad glava: čovjeku koji predvodi ljude koji ga preziru, ženi koja je zanoćila, a njen muž je ljut na nju i dvojici zavađene braće."[553]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ: ثَلاَثَةٌ لاَ يَقْبَلُ اللهُ مِنْهُمْ صَلاَةً: مَنْ تَقَدَّمَ قَوْماً وَهُمْ لَهُ كَارِهُونَ، وَرَجُلٌ أَتَى الصَّلاَةَ دِبَاراً، وَرَجُلٌ اعْتَبَدَ مُحَرَّرَهُ.

Abdullah ibn Amr prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Trojici ljudi Allah neće primiti namaz: onome ko predvodi ljude koji ga mrze, onome ko obavlja namaz nakon što prođe vrijeme i onome ko ponovo zarobi oslobođenog roba."[554]

Et-Tirmizi kaže: "Prema jednom mišljenju mekruh je da onaj koga ljudi mrze bude imam. Ako on nije odgovoran za to, onda oni snose grijeh te mržnje."

Položaj imama i muktedija

Jedan klanjač stoji zdesna, a dvojica i više iza imama

Džabir veli: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., započeo je namaz. Ja sam mu se priključio s lijeve strane, a on me je uhvatio za ruku i stavio na desnu stranu. Zatim je došao Džabir ibn Sahr i stade lijevo od Božijeg Poslanika, s.a.v.s. On nas obojicu gurnu tako da smo stali iza njega."[555]

Ako se žena sama priključi namazu, stat će iza ljudi i neće se svrstati u saf s njima. Ako ne postupi tako, namaz će joj biti ispravan, prema mišljenju većine uleme. Enes kaže: "Ja i jetim klanjali smo za Poslanikom, s.a.v.s. Moja majka Ummu Sulejm klanjala je iza nas." U drugoj verziji stoji: "Ja i jetim stali smo u saf za Poslanikom, s.a.v.s., a starica je klanjala iza nas."[556]

---

[553] Bilježi Ibn Madža, a El-Iraki njegov sened ocjenjuje kao hasen.

[554] Bilježe Ebu Davud i Ibn Madža.

[555] Bilježe Muslim i Ebu Davud.

[556] Bilježe El-Buhari i Muslim.

Mustehab je da se imam postavi prema sredini safa, a da prve safove zauzmu odrasli i razboriti ljudi

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: وَسِّطُوا الْإِمَامَ وَسُدُّوا الْخَلَلَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Postavite imama na sredini safa i popunite praznine."[557]

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِيَلِيَنِي مِنْكُمْ أُولُوا الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ.

Ibn Mesud prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Neka iza mene stanu punoljetni i razboriti ljudi, zatim oni koji ih slijede, zatim oni koji dolaze nakon njih. Nemojte se miješati kao u tržnicama."[558]

Enes kaže: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., volio je da iza njega klanjaju muhadžiri i ensarije kako bi naučili od njega."[559]

Smisao ovog propisa jeste u tome da džematlije nauče od imama, da ga isprave kada pogriješi i zamijene kada bude potrebno.

Položaj djece i žena u odnosu na muškarce

Božiji je Poslanik, s.a.v.s., ljude postavljao ispred djece, a žene iza djece.[560]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أَوَّلُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا. وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا وَشَرُّهَا أَوَّلُهَا.

Ebu Hurejre prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolji muški safovi jesu prednji, a najgori zadnji. Najbolji ženski safovi jesu zadnji, a najgori prednji."[561]

---

[557] Bilježi Ebu Davud i El-Munziri, koji nisu ocijenili ovaj hadis.

[558] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

[559] Bilježe Ahmed i Ebu Davud.

[560] Ukoliko je dijete samo jedno, poredat će se s ljudima u saf.

[561] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija.

Najbolji ženski safovi jesu zadnji zato što su udaljeniji od ljudi, za razliku od prvih safova u kojima može doći do miješanja s ljudima.

Klanjanje jednog čovjeka iza safa

Ako čovjek stupi u namaz iza safa i zatim uđe u saf stigavši imama na rukuu, namaz mu je ispravan.

عَنْ أَبِي بَكْرَةَ أَنَّهُ انْتَهَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ رَاكِعٌ، فَرَكَعَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى الصَّفِّ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: زَادَكَ اللهُ حِرْصاً وَلاَ تَعُدْ.

Ebu Bekra kaže da je stigao Poslanika, s.a.v.s., na rukuu. Učinio je ruku za njim prije nego što je stigao do safa. Kada je to spomenuo Božijem Poslaniku, s.a.v.s., rekao je: "Allah ti povećao želju, ali nemoj to više činiti."[562]

Klanjati sam u zasebnom safu čini namaz ispravnim, ali je to mekruh, prema mišljenju većine uleme. Ahmed, Ishak, Hammad, Ibn Ebu Lejla, Veki, El-Hasen ibn Salih, En-Nehai i Ibn el-Munzir kažu: "Ko klanja čitav rekat u zasebnom safu, pokvaren mu je namaz."

Vabisa prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio čovjeka kako klanja sam iza safova i naredio mu da ponovi namaz.[563]

U Ahmedovoj verziji stoji:

سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ رَجُلٍ صَلَّى خَلْفَ الصَّفِّ وَحْدَهُ؟ فَقَالَ: يُعِيدُ الصَّلاَةَ.

"Pitali su Božijeg Poslanika, s.a.v.s., kako će postupiti onaj ko klanja sam u safu. On im reče: 'Ponovit će namaz.'"

Et-Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje kao hasen, a Ahmedova je verzija dobra.

عَنْ عَلِيِّ ابْنِ شَيْبَانَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلاً يُصَلِّي خَلْفَ الصَّفِّ فَوَقَفَ حَتَّى انْصَرَفَ الرَّجُلُ فَقَالَ لَهُ: اسْتَقْبِلْ صَلاَتَكَ، فَلاَ صَلاَةَ لِمُفْرَدٍ خَلْفَ الصَّفِّ.

---

[562] Ovo se može odnositi da više ne kasni na namaz, da se ne uključuje u saf na rukuu ili na to da ne dolazi na namaz užurbano. Bilježe: Ahmed, El-Buhari, Ebu Davud i En-Nesai.

[563] Bilježe: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi i Ebu Davud.

Ali ibn Šejban prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio čovjeka kako klanja iza safa. Stajao je sve dok čovjek nije završio namaz. Tada mu je rekao: "Ponovi namaz, jer nije ispravno da pojedinac klanja iza safa."[564]

Većina uleme uzima u obzir hadis Ebu Bekre, zato što je on dio namaza obavio iza safa, a Poslanik, s.a.v.s., nije mu naredio da ga ponovi. To znači da je ponavljanje namaza koje se spominje u drugim hadisima mendub kako bi se podvukao značaj svrstavanja u saf. El-Kemal ibn el-Humam kaže: "Naši imami naredbu u hadisu Vabise tumače kao mendub, a negaciju u hadisu Alija ibn Šejbana kao negaciju savršenosti. Na taj način ova dva hadisa nisu oprečna hadisu Ebu Bekre, zato što se iz njega ne može zaključiti da se namaz treba ponoviti."

Ako čovjek uđe u džamiju i ne nađe mjesto u safu, neki smatraju da treba klanjati sam i da je mekruh povući nekog iz posljednjeg safa, a drugi smatraju da treba povući jednog klanjača koji zna taj propis iz posljednjeg safa, nakon što obavi početni tekbir. Mustehab je da povučeni prihvati da se pridruži pridošlom džematliji.

Ravnanje safova i popunjavanje praznina

Mustehab je da imam naredi da se safovi izravnaju i praznine popune prije stupanja u namaz.

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُقْبِلُ عَلَيْنَا وَجْهَهُ قَبْلَ أَنْ يُكَبِّرَ فَيَقُولُ: تَرَاصُّوا وَاعْتَدِلُوا.

Enes prenosi da se Poslanik, s.a.v.s., okretao klanjačima licem, prije tekbira, i govorio: "Zbijte se i ispravite safove."[565]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصَّفِّ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ.

---

[564] Bilježe: Ahmed, Ibn Madža i El-Bejheki. Ahmed ovaj hadis ocjenjuje kao hasen, a Ibn Sejjidinnas kaže: "Prenosioci su pouzdani i poznati."

[565] Bilježe El-Buhari i Muslim.

Enes, također, prenosi da je Poslanik, a.s., rekao: "Poravnajte safove jer, zaista, (po)ravnanje safova jeste jedan od uvjeta potpunosti namaza."[566]

عَنِ النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّينَا فِي الصُّفُوفِ كَمَا يُقَوَّمُ الْقِدْحُ حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنْ قَدْ أَخَذْنَا ذَلِكَ عَنْهُ وَفَقِهْنَا أَقْبَلَ ذَاتَ يَوْمٍ بِوَجْهِهِ إِذَا رَجُلٌ مُنْتَبِذٌ بِصَدْرِهِ فَقَالَ: لَتُسَوُّنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللهُ بَيْنَ وُجُوهِكُمْ.

En-Nu'man ibn Bešir prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., ispravljao safove tako da budu pravi kao strijela. Kada je mislio da smo mi to shvatili, okrenuo se prema nama licem i ugledao čovjeka kako strši iz safa. Reče: "Ispravite safove ili će vam Allah izvrnuti lica."[567]

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، وَحَاذُوا بَيْنَ مَنَاكِبِكُمْ، لِينُوا فِي أَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَسُدُّوا الْخَلَلَ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ فِيمَا بَيْنَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْحَذَفِ.

Ebu Umama prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ispravite safove. Izjednačite ramena (neka se dodiruju). Blagi budite pod rukama svoje braće. Popunite praznine, jer šejtan ulazi među vas ako je ostalo imalo mjesta."[568]

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَتِمُّوا الصَّفَّ الْمُقَدَّمَ ثُمَّ الَّذِي يَلِيهِ، فَمَا كَانَ مِنْ نَقْصٍ فَلْيَكُنْ فِي الصَّفِّ الْمُؤَخَّرِ.

Enes kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Popunite prednji saf, zatim onaj iza njega. Neka praznina bude u stražnjem safu."[569]

Ibn Omer je rekao: "Nijedan korak nije vredniji od onoga koji čovjek napravi kako bi popunio prazninu u safu."[570]

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللهُ.

---

[566] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[567] El-Buhari, Muslim, En-Nesai, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji ga ocjenjuje kao sahih.

[568] Bilježe Ahmed i Et-Taberani s dobrim senedom.

[569] Bilježe Ebu Davud, En-Nesai i El-Bejheki.

[570] Bilježi El-Bezzar s dobrim senedom.

Od Ibn Omera se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko spoji saf, Allah će ga podržati. Ko prekine saf, Allah će ga napustiti."[571]

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا ؟ فَقُلْنَا : يَا رَسُولَ اللهِ، كَيْفَ تَصُفُّ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا ؟ قَالَ: يُتِمُّونَ الصَّفَّ الْأَوَّلَ وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ.

Džabir pripovijeda: "Božiji je Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom izašao i rekao nam: 'Zašto se ne poredate kao što se meleki redaju kod svog Gospodara?' Mi upitasmo: 'Kako se meleki redaju kod svog Gospodara?' 'Tako što popunjavaju saf za safom i zbijaju se u safu.'"[572]

Poticanje muškaraca da budu u prvom safu i na desnoj strani

Već je naveden hadis: "Kada bi ljudi znali šta se krije (tj. kakva nagrada) u ezanu (tj. njegovom učenju) i prvom safu, te kada ne bi našli drugog načina (da odrede kome će to pripasti) osim izvlačenja slamki, to bi i učinili."

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي أَصْحَابِهِ تَأَخُّرًا عَنِ الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَقَالَ لَهُمْ: تَقَدَّمُوا فَائْتَمُّوا بِي وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ وَرَاءَكُمْ، وَلَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخِّرَهُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., vidio svoje ashabe kako ostavljaju prvi saf, pa reče: 'Idite naprijed i slijedite me, a oni koji su iza vas neka vas slijede. Ljudi će izostavljati prvi saf sve dotle dok ih Allah ne unazadi.'"[573]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الَّذِينَ يُصَلُّونَ عَلَى مَيَامِنِ الصُّفُوفِ.

---

[571] Bilježe En-Nesai, El-Hakim i Ibn Huzejma.

[572] Bilježe Muslim, En-Nesai, Ebu Davud, Ibn Madža i Ahmed.

[573] Bilježe: Muslim, En-Nesai, Ebu Davud i Ibn Madža.

Aiša, r.a., prenosi da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah i njegovi meleki donose blagoslov na one koji klanjaju na desnoj strani safa."[574]

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَعَلَى الثَّانِي؟ قَالَ: إِنَّ اللهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْأَوَّلِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَعَلَى الثَّانِي؟ قَالَ: وَعَلَى الثَّانِي.

Ebu Umama kaže da je Božiji Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah i Njegovi meleki donose blagoslov na prve safove." "A na drugi?", upitaše. "Allah i Njegovi meleki donose blagoslov na prve safove." "A na drugi?", upitaše. "I na drugi", reče.[575]

Ponavljanje za imamom

Lijepo je prenositi imamov glas ukoliko neki klanjači ne mogu čuti šta izgovara. Ako svi klanjači mogu čuti imama, onda je ovo ponavljanje novotarija i mekruh, prema mišljenju svih učenjaka.

[574] Bilježe Ebu Davud i Ibn Madža.

[575] Bilježe Ahmed i Et-Taberani.

DŽAMIJE

Vrijednost i mjesto džamije

Među stvarima koje je Allah dao samo ovom umetu jeste i to što mu je zemlja učinjena čistom i džamijom. Pa gdje god nekog od muslimana zadesi namaz, neka ga tu i klanja.

قَالَ أَبُو ذَرٍّ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَيُّ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الأَرْضِ أَوَّلاً؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ. قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: ثُمَّ الْمَسْجِدُ الأَقْصَى. قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ سَنَةً. ثُمَّ قَالَ: أَيْنَمَا أَدْرَكَتْكَ الصَّلاَةُ فَصَلِّ فَهُوَ مَسْجِدٌ.

Ebu Zerr je rekao: "Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, koja je džamija prva izgrađena na Zemlji?' On je rekao: 'Mesdžidul-haram.' Ponovo sam rekao: 'A zatim koja?' Rekao je: 'Zatim Mesdžidul-aksa.' Upitao sam: 'Koliko je bilo između njih dvije?' On je odgovorio: 'Četrdeset godina', a zatim je rekao: 'Gdje god da te zadesi namaz, klanjaj ga jer to je mesdžid.'"[576] U drugoj verziji stoji: "Ona cijela jeste mesdžid."

Vrijednost izgradnje džamije

عَنْ عُثْمَانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِداً يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَى اللهُ لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّةِ.

Osman, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko izgradi džamiju tražeći time Allahovo zadovoljstvo, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."[577]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ بَنَى لِلَّهِ مَسْجِداً وَلَوْ كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ لِبَيْضِهَا بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّةِ.

[576] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte.*

[577] Muttefekun alejhi.

Ibn Abbas prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko sagradi džamiju, pa makar veličine kao ptičije gnijezdo za njena jaja, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu."[578]

Dova kada se krene ka džamiji

Kada se krene prema džamiji, sunnet je proučiti sljedeće dove:

قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيَّ.

Ummu Selema, r.a., rekla je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi izlazio iz svoje kuće, govorio je: 'Bismillāh, tevekkeltu alallāh. Allāhumme innī e'ūzu bike en edille ev udall, ev ezille ev uzell, ev azlime ev uzlem, ev edžhele ev judžhele alejj.' ('U ime Allaha. Oslanjam se na Allaha. Allahu moj, tražim tvoju zaštitu od toga da odvodim u zabludu ili u zabludu budem odveden, da ne navodim na grijeh ili da na grijeh budem naveden, da nanosim nepravdu ili da mi nepravda bude nanesena, da postupam kao neznalica ili da se prema meni bez znanja postupa.'")[579];

عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَالَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ: بِسْمِ اللهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ فَيُقَالُ لَهُ: حَسْبُكَ قَدْ هُدِيتَ وَكُفِيتَ وَوُقِيتَ. وَتَنَحَّى عَنْهُ الشَّيْطَانُ.

Enes kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ko prilikom izlaska iz svoje kuće kaže: 'Bismillāhi tevekkeltu alallāh, ve lā havle ve lā kuvvete illā billāh' ('U ime Allaha! Oslanjam se na Allaha, nema snage niti moći osim kod Allaha', kaže mu se: 'Dovoljno ti je! Upućen si, dovoljno ti je, sačuvan si, a šejtan se od njega udalji'"")[580];

---

[578] Bilježe Ahmed, Ibn Hiban i El-Bezzar sa sahih-senedom.

[579] Bilježe ga autori *Sunena*, a Et-Tirmizi ga smatra vjerodostojnim.

[580] Bilježe ga tri autora *Sunena*, a Et-Tirmizi ga smatra dobrim.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَهُوَ يَقُولُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُوراً، وَفِي بَصَرِي نُوراً، وَفِي سَمْعِي نُوراً، وَعَنْ يَمِينِي نُوراً، وَخَلْفِي نُوراً، وَفِي عَصَبِي نُوراً، وَفِي لَحْمِي نُوراً، وَفِي دَمِي نُوراً، وَفِي شَعْرِي نُوراً، وَفِي بَشَرِي نُوراً.

Ibn Abbas kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao na namaz govoreći: "Allāhumme-dž'al fī kalbī nūrā, ve fī besarī nūrā, ve fī sem'ī nūrā, ve an jemīnī nūrā, ve halfī nūrā, ve fī nūrā, ve fī lahmī nūrā, ve fī dem'ī nūrā, ve fī š'arī nūrā, ve fī bešarī nūrā." ("Allahu moj, podari mi svjetlost u mome srcu, svjetlost u mome vidu, svjetlost u mome sluhu. Podari mi svjetlost s moje desne strane i svjetlost iza mene. Podari mi svjetlost u mojim nervima, svjetlost u mome mesu, svjetlost u mojim suzama, svjetlo u mojoj kosi i svjetlo u mojoj koži.")[581]

U Muslimovoj verziji stoji:

اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُوراً، وَفِي لِسَانِي نُوراً، وَفِي سَمْعِي نُوراً، وَفِي بَصَرِي نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُوراً، وَمِنْ أَمَامِي نُوراً، وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُوراً، وَمِنْ تَحْتِي نُوراً، اللَّهُمَّ أَعْطِنِي نُوراً.

"Allāhumme-dž'al fī kalbī nūrā, ve fī lisānī nūrā, ve fī sem'ī nūrā, ve fī besarī nūrā, ve-dž'al min halfī nūrā, ve min emāmī nūrā, ve-dž'al min fevkī nūrā, ve min tahtī nūrā. Allāhumme e'tinī nūrā." ("Allahu moj, podari mi svjetlost u mome srcu, svjetlost u mome jeziku, svjetlost u mome sluhu i svjetlost u mome vidu. Podari mi svjetlost iza mene i ispred mene, podari mi svjetlost iznad mene i ispod mene. Allahu moj, daj mi svjetlost");

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ السَّائِلِينَ عَلَيْكَ، وَأَسْأَلُكَ بِحَقِّ مَمْشَايَ هَذَا، فَإِنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشِرًا، وَلَا بَطَرًا، وَلَا رِيَاءً، وَلَا سُمْعَةً. خَرَجْتُ اتِّقَاءَ سَخَطِكَ وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ. أَسْأَلُكَ أَنْ تُعِيذَنِي مِنَ النَّارِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ. وَكَّلَ اللهُ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ، وَأَقْبَلَ اللهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ حَتَّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ.

[581] Bilježe El-Buhari i Muslim.

Prenosi se od Ebu Seida da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada čovjek izađe iz svoje kuće i krene na namaz govoreći: 'Allāhumme innī es'eluke bihakkis-sā'ilīne alejk, ve es'eluke bihakki memšāje hāzā, fe innī lem ahrudž ešeren ve la betaren ve la rijaen ve la sum'a. Haredžtut-tikā'e sehatike ve-btigā'e merdātik. Es'eluke en tu'īzenī minen-nār, ve en tagfire lī zunūbī. Innehu lā jagfiruz-zunūbe illā Ent.' ('Allahu moj, molim Ti se s pravom onih koji Te mole i s pravom ove moje staze, ja nisam krenuo negirajući blagodati i nezahvalan, iz licemjerstva ili da bi se čulo za moj izlazak, izašao sam bojeći se Tvoje srdžbe i želeći Tvoje zadovoljstvo. Molim Te da me zaštitiš od Vatre i da mi oprostiš grijehe, jer grijehe samo Ti možeš oprostiti'), Allah zaduži sedamdeset meleka koji za njega traže oprost, i Allah ka njemu okrene Svoje lice sve dok ne završi svoj namaz.""[582]

Dova prilikom ulaska i izlaska iz džamije

Sunnet je da onaj ko želi ući u džamiju uđe desnom nogom i izgovori: "E'ūzu billāhil-azīmi ve bi vedžhihil-kerīm, ve sultānihil-kadīmi mineš-šejtānir-radžīm, bismillāh, allāhumme salli alā Muhammed. Allāhumma-gfir lī zunūbī ve-ftah li ebvābe rahmetik.' ('Tražim zaštitu Veličanstvenog Allaha Njegovim plemenitim licem, i Njegovom praiskonskom vlašću od prokletog šejtana, u ime Allaha, Allahu moj, neka je salavat na Muhammeda. Allahu moj, oprosti mi grijehe i otvori mi vrata Svoje milosti.')"

Kada želi izaći iz džamije, izaći će lijevom nogom, izgovarajući: "Bismillāh, allāhumme salli alā Muhammed. Allāhumma-gfir lī zunūbī ve-ftah lī ebvābe fadlik. Allāhumma'simnī mineš-šejtānir-radžīm.' ('U ime Allaha, neka je salavat na Muhammeda. Allahu moj, oprosti mi grijehe i otvori mi vrata Tvojih blagodati. Allahu moj, sačuvaj me od prokletog šejtana.')"

[582] Prenose ga Ahmed, Ibn Huzejma, Ibn Madža, a Hafiz Ibn Hadžer smatra ga dobrim.

Vrijednost žurbe ka džamiji i sjedenja u njoj

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ، أَعَدَّ اللهُ لَهُ الْجَنَّةَ نُزُلًا كُلَّمَا غَدَا وَرَاحَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko ode i vrati se iz džamije, Allah mu sa svakim odlaskom i povratkom pripremi Džennet kao prebivalište."[583]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ. قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللهِ مَنْ آمَنَ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾

Ebu Seid prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada vidite čovjeka da je uobičajio dolaziti u džamiju, posvjedočite mu da je vjernik. Allah, dž.š., rekao je: **'Allahove džamije održavaju oni koji u Allaha i u onaj svijet vjeruju.**[584]"[585]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ مَشَى إِلَى بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللهِ لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرَائِضِ اللهِ كَانَتْ خُطْوَاتُهُ إِحْدَاهَا تَحُطُّ خَطِيئَةً وَالْأُخْرَى تَرْفَعُ دَرَجَةً.

Ebu Hurejra, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko se očisti u svojoj kući zatim krene ka jednoj od Allahovih kuća da izvrši jednu od obaveza koje je Allah propisao, jednim njegovim korakom briše se jedan njegov grijeh, a drugim korakom podiže se njegov stepen."[586]

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْمَسْجِدُ بَيْتُ كُلِّ تَقِيٍّ وَتَكَفَّلَ اللهُ لِمَنْ كَانَ الْمَسْجِدُ بَيْتَهُ بِالرَّوْحِ وَالرَّحْمَةِ وَالْجَوَازِ عَلَى الصِّرَاطِ إِلَى رِضْوَانِ اللهِ إِلَى الْجَنَّةِ.

Ebu ed-Derda prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Džamija je kuća svakog bogobojaznog. Allah je zajamčio svakom onom čija kuća

[583] Bilježe Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[584] Et-Tevba, 18.

[585] Bilježe Ahmed, Ibn Madža, Ibn Huzejma, Ibn Hibban, Et-Tirmizi, koji ga smatra dobrim, i El-Hakim, koji ga smatra vjerodostojnim.

[586] Bilježi Muslim.

bude džamija radost i milost i prolaz na putu ka Allahovom zadovoljstvu, ka Džennetu!"[587]

Prethodno je spomenut hadis:

أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللهُ بِهِ الْخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ.

"Hoćete li da vas uputim na ono čime će vam Allah obrisati grijehe i podići vaše stepene?"

Tehijjetul-mesdžid

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْمَسْجِدَ فَلْيُصَلِّ سَجْدَتَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَجْلِسَ.

Ebu Katade prenosi da je Vjerovjesnik, a.s., rekao: "Kada neko od vas dođe u džamiju, neka klanja dva rekata prije nego što sjedne."[588]

Najvrednije džamije

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: صَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ مِائَةُ أَلْفِ صَلَاةٍ، وَصَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي أَلْفُ صَلَاةٍ، وَفِي بَيْتِ الْمَقْدِسِ خَمْسُمِائَةُ صَلَاةٍ.

Džabir kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Namaz u Mesdžidul-haramu vrijedi kao stotinu hiljada namaza, namaz u mojoj džamiji vrijedi kao hiljadu namaza, a namaz u Bejtul-makdisu vrijedi pet stotina namaza."[589]

Ahmed prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ مِنَ الْمَسَاجِدِ إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا بِمِائَةِ صَلَاةٍ.

"Namaz obavljen u ovoj mojoj džamiji bolji je od hiljadu namaza obavljenih u drugim džamijama, osim namaza obavljenog u Haremu.

[587] Bilježe Et-Taberani i El-Bezzar s vjerodostojnim senedom.

[588] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[589] Bilježi El-Bejheki.

Namaz obavljen kod Kabe bolji je od stotinu namaza obavljenih u ovoj mojoj džamiji."

Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

لاَ تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلاَّ إِلَى ثَلاَثَةِ مَسَاجِدَ : الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَسْجِدِي هَذَا وَالْمَسْجِدِ الْأَقْصَى .

"Nije dozvoljeno posebno se spremati i uložiti trud za putovanje (radi ibadeta), osim radi posjete tri džamije: Mesdžidul-harama, ove moje džamije i džamije Mesdžidul-aksa."[590]

Ukrašavanje džamija

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَتَبَاهَى النَّاسُ بِالْمَسَاجِدِ .

Enes kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Neće nastupiti Kijametski dan dok se ljudi ne budu nadmetali u gradnji džamija."[591]

Kod Ibn Huzejme stoji:

يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَتَبَاهَوْنَ بِالْمَسَاجِدِ، ثُمَّ لاَ يَعْمُرُونَهَا إِلاَّ قَلِيلاً .

"Ljudima će doći vrijeme kada će se ljudi nadmetati u ljepoti džamija, a zatim će ih vrlo malo graditi."

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا أُمِرْتُ بِتَشْيِيدِ الْمَسَاجِدِ .

Ibn Abbas prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Nije mi naređeno da gradim džamije veće nego što vam je to potrebno."[592]

Ebu Davud dodaje: "Ibn Abbas je rekao: 'Ukrašavat ćete ih kao što su jevreji i kršćani ukrašavali svoje hramove.'"

Ibn Huzejma prenosi predanje i smatra ga sahihom. a u njemu stoji da je Omer naredio izgradnju džamija i rekao: "Zaštiti ljude od kiše! I čuvaj se da je ne farbaš u crveno ili žuto, pa da zavedeš ljude."[593]

---

[590] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte.*

[591] Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai, Ibn Madža i Ibn Hiban, koji ga smatra sahihom.

[592] Bilježe Ebu Davud i Ibn Hiban, koji ga ocjenjuje vjerodostojnim.

[593] Bilježi ga El-Buhari kao mu'allak-predanje.

Čišćenje i mirisanje džamije

Prenose Ahmed, Ebu Davud, Et-Tirmizi, Ibn Madža i Ibn Hibban s dobrim senedom, od Aiše, r.a., u kojem stoji: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., naredio je izgradnju džamija u našim naseljima i naredio je njihovo čišćenje i mirisanje." U Ebu Davudovoj verziji stoji: "Naređivao nam je da izgrađujemo džamije u našim mjestima, da poboljšamo njihovu izgradnju i da ih čistimo. Abdullah bi mirisao džamiju kada bi sjeo na minberu"

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عُرِضَتْ عَلَيَّ أُجُورُ أُمَّتِي حَتَّى الْقَذَاةُ يُخْرِجُهَا الرَّجُلُ مِنَ الْمَسْجِدِ.

Prenosi se da je Enes rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Izložene su mi nagrade moga umeta, čak i praška koju je čovjek iznio iz džamije.'"[594]

Održavanje džamija

Džamije su kuće ibadeta, i zbog toga je obaveza održavati ih i čistiti od nečistoća i neugodnih mirisa. Muslim bilježi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَذَرِ، إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللهِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ.

"Doista ove džamije nisu za mokrenje i nečistoću, već su one za spominjanje Allaha i učenje Kur'ana."

Ahmed s vjerodostojnim senedom prenosi da je Vjerovjesnik, a.s., rekao:

إِذَا تَنَخَّمَ أَحَدُكُمْ فَلْيَغَيِّبْ نُخَامَتَهُ أَنْ تُصِيبَ جِلْدَ مُؤْمِنٍ أَوْ ثَوْبَهُ فَتُؤْذِيَهُ.

"Kada neko od vas kihne, neka odstrani svoju slinu kako ona ne bi pala na kožu ili odjeću vjernika i tako ga uznemirila."

---

[594] Bilježe: Ebu Davud, Et-Tirmizi, a Ibn Huzejma smatra ga sahihom.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ فِي الصَّلاَةِ فَلاَ يَبْصُقَنَّ أَمَامَهُ، فَإِنَّهُ يُنَاجِيهِ اللهُ مَا دَامَ فِي مُصَلاَّهُ، وَلاَ عَنْ يَمِينِهِ، فَإِنَّ عَنْ يَمِينِهِ مَلَكًا، وَلْيَبْصُقْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمِهِ فَيَدْفِنُهَا .

Ebu Hurejra kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas stane u namaz, neka ne pljuje ispred sebe jer on razgovara s Allahom sve dok je na mjestu gdje klanja, niti na desnu stranu, jer je s desne strane melek. Neka pljune na svoju lijevu stranu ili pod stopalo i neka to zakopa."[595] U hadisu o čijoj su se vjerodostojnosti složili stoji:

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَكَلَ الثُّومَ وَالْبَصَلَ وَالْكُرَّاثَ فَلاَ يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا، فَإِنَّ الْمَلاَئِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ .

Džabir prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko bude jeo bijeli i crveni luk i prasu neka se ne približava našoj džamiji, jer meleki se uznemiravaju onim čime se uznemiravaju sinovi Ademovi."

Omer je na hutbi rekao: "Ljudi, vi jedete dvije biljke, a ja ih smatram neugodnim. To su crveni i bijeli luk. Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da kada bi u džamiji osjetio njihov miris kod nekog čovjeka, naredio bi da bude udaljen na Bekiju. Zato, ko ih od vas jede neka ih neutralizira kuhanjem."[596]

Pokuđenost traženja izgubljene životinje, kupovine, prodaje i recitiranja poezije u džamiji

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ سَمِعَ رَجُلاً يَنْشُدُ ضَالَّةً فِي الْمَسْجِدِ فَلْيَقُلْ: لاَ رَدَّهَا اللهُ إِلَيْكَ فَإِنَّ الْمَسَاجِدَ لَمْ تُبْنَ لِهَذَا .

Ebu Hurejra kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Kada čujete nekog čovjeka da u džamiji traži izgubljenu životinju, recite mu: 'Allah ti je ne vratio', jer džamije nisu građene radi toga.'"[597]

---

[595] Prenose Ahmed i El-Buhari.

[596] Bilježe: Ahmed, Muslim i En-Nesai.

[597] Bilježi ga Muslim.

Od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se da je rekao:

إِذَا رَأَيْتُمْ مَنْ يَبِيعُ أَوْ يَبْتَاعُ فِي الْمَسْجِدِ فَقُولُوا لَهُ: لاَ أَرْبَحَ اللَّهُ تِجَارَتَكَ.

"Kada vidite nekoga da prodaje ili kupuje u džamiji, recite mu: 'Allah ti trgovinu učinio neuspješnom.'"[598]

Abdullah ibn Omer rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je trgovinu u džamiji, da se u njoj recitiraju stihovi i traži izgubljena životinja. Također je zabranio da se okupljaju i prave kružoci prije namaza petkom."[599]

Zabranjena poezija jeste ona koja u sebi sadrži ismijavanje muslimana, hvaljenje nepravednika, nemorala i sl. Ona poezija koja u sebi sadrži mudrost, hvaljenje islama ili podsticanje na dobročinstvo nije zabranjena.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ عُمَرَ مَرَّ بِحَسَّانَ يُنْشِدُ فِي الْمَسْجِدِ فَلَحَظَ إِلَيْهِ فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أُنْشِدُ فِيهِ وَفِيهِ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْكَ. ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَى أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالَ: أَنْشُدُكَ بِاللهِ، أَسَمِعْتَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: أَجِبْ عَنِّي، اللَّهُمَّ أَيِّدْهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ. قَالَ: نَعَمْ.

Ebu Hurejra prenosi da je Omer prošao pored Hasana dok je recitirao poeziju u džamiji i pogledao ga poprijeko. Hasan je rekao: "Ja sam poeziju recitirao onda kada je u njoj bio i onaj ko je bio bolji od tebe." Potom se okrenuo Ebu Hurejri i rekao mu: "Zaklinjem te Allahom, da li si čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Odgovori umjesto mene. Allahu, osnaži ga Džibrilom!' Ebu Hurejra je odgovorio: 'Da.'"[600]

Prošenje u džamiji

Šejhul-islam Ibn Tejmijja rekao je: "Prošenje je, u osnovi, zabranjeno u džamiji i van nje, osim u prijekoj potrebi i ako se nikoga ne uznemirava prelaženjem preko ljudi, ako ne laže o onome što prenosi i ne govori glasno tako da šteti ljudima, kao naprimjer dok hatib drži hutbu ili ljudi slušaju nauku, a prosjak prolazi između njih."

[598] Bilježe ga En-Nesai i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je dobar.

[599] El-Buhari, Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji ga smatra vjerodostojnim.

[600] Hadis je muttefekun alejhi.

Podizanje glasa u džamiji

Podizanje glasa u džamiji tako da se uznemiravaju klanjači, pa makar i učenjem Kur'ana zabranjeno je. Izuzetak predstavljaju naučna predavanja. Ibn Omer prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izašao među ljude dok su oni klanjali. Učeći Kur'an podigli su svoje glasove, pa je on rekao: "Klanjač razgovara sa svojim Gospodarom, pa neka pogleda kako razgovara! Nemojte podizati glasove jedan nad drugim učenjem Kur'ana."[601]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ اعْتَكَفَ فِي الْمَسْجِدِ فَسَمِعَهُمْ يَجْهَرُونَ بِالْقِرَاءَةِ فَكَشَفَ السِّتْرَ وَقَالَ: أَلَا إِنَّ كُلَّكُمْ مُنَاجٍ رَبَّهُ، فَلَا يُؤْذِيَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضاً، وَلَا يَرْفَعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْقِرَاءَةِ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio u itikafu u džamiji, pa ih je čuo kako glasno uče Kur'an. Otkrio je zavjesu i rekao: "Svako od vas razgovara sa svojim Gospodarom. Nemojte uznemiravati jedni druge niti podizati glasove jedan iznad drugog prilikom učenja."[602]

Razgovor u džamiji

En-Nevevi kaže: "Razgovor o dozvoljenim i ovosvjetskim stvarima dozvoljen je. Također je dozvoljen i onaj govor koji izaziva smijeh, sve dok ne prelazi granice dozvoljnosti, a zbog hadisa koji prenosi Džabir ibn Semura: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne bi ustajao s mjesta na kojem je klanjao sabah-namaz sve dok sunce ne bi izašlo. Kada bi sunce izašlo, ustao bi. Tada bismo razgovarali. Prisjećali bismo se džahilijetskog doba pa bismo se smijali, a on bi se smješkao."[603]

---

[601] Prenosi ga Ahmed s vjerodostojnim senedom.

[602] Prenose: Ebu Davud, En-Nesai, El-Bejheki i El-Hakim. El-Hakim kaže da je vjerodostojan, prema uvjetima El-Buharija i Muslima.

[603] Bilježi Muslim.

Dozvoljenost jela, pića i spavanja u džamiji

Ibn Omer kaže: "U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., spavali smo u džamiji u vrijeme poslijepodnevnog odmora, a bili smo mladići." En-Nevevi kaže: "Potvrđeno je da su stanovnici sofe: Alija, Safvan ibn Umejja i grupa ashaba spavali u džamiji i da je Sumama u džamiji noćivao prije nego što je prihvatio islam. Sve je to bilo u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Eš-Šafi je u djelu *Umm* rekao: "Kada mušrik zanoći u džamiji kao da je musliman..." U *Muhtesaru* kaže: "Nije zabranjeno da mušrik prenoći u bilo kojoj džamiji osim u Mesdždidul-haramu." Abdullah ibn Haris rekao je: "U vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jeli smo u džamiji hljeb i meso."[604]

Preplitanje prstiju

Preplitanje prstiju pokuđeno je prilikom izlaska na namaz i u njegovom iščekivanju u džamiji. U ostalim situacijama to nije pokuđeno makar se to radilo u džamiji.

عَنْ كَعْبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ، ثُمَّ خَرَجَ عَامِداً إِلَى الْمَسْجِدِ فَلاَ يُشَبِّكَنَّ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، فَإِنَّهُ فِي صَلاَةٍ.

Kab je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Kada neko od vas uzme i uljepša svoj abdest, zatim s namjerom da klanja krene ka džamiji, neka ne prepliće svoje prste, jer je on, doista, u namazu."[605]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ وَسَطَ الْمَسْجِدِ مُحْتَبِياً مُشَبِّكاً أَصَابِعَهُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَلَمْ يَفْطِنْ لإِشَارَتِهِ، فَالْتَفَتَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَ: إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَلاَ يُشَبِّكَنَّ، فَإِنَّ التَّشْبِيكَ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَإِنَّ

[604] Prenosi Ibn Madža s dobrim senedom.

[605] Prenose: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

أَحَدُكُمْ لاَ يَزَالُ فِي صَلاَةٍ مَا كَانَ فِي الْمَسْجِدِ حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهُ.

Ebu Seid el-Hudri kaže: "Ušao sam u džamiju s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a neki je čovjek sjedio u sredini džamije povijenih nogu i prepletenih prstiju. Poslanik, s.a.v.s., pokazao je prema njemu, pa se Poslanikovim pozivanjem ovaj čovjek nije dozvao pameti. Poslanik, s.a.v.s., okrenuo se i rekao: "Kada neko od vas bude u džamiji, neka ne prepliće prste, jer je preplitanje od šejtana. Vi ste neprestano u namazu sve dok ste u džamiji i dok ne izađete iz nje."[606]

Klanjanje među stupovima

Dozvoljeno je imamu i onome ko klanja samostalno klanjati među stupovima. Dokaz za to jeste predanje koje prenose El-Buhari i Muslim od Ibn Omera: "Vjerovjesnik je, s.a.v.s., nakon što je ušao u Kabu, klanjao između dva stupa." Seid ibn Džubejr, Ibrahim et-Tejmi, Suvejd ibn Gafele imamili su ljudima između dva stupa. Pokuđeno je da oni koji klanjaju za imamom klanjaju među stupovima ako ima prostora. Razlog tome jeste prekidanje safova. Nije pokuđeno ako je tijesno. Od Enesa se prenosi da je rekao: "Bio nam je zabranjen namaz među stupovima i udaljavali smo se od njih."[607] Muavija ibn Kurra prenosi od svog oca da je rekao: "Bilo nam je zabranjeno da formiramo safove među stupovima u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i udaljavali smo se od njih."[608] Seid ibn Mensur u svome *Sunenu* prenosi zabranu ovoga od Ibn Mesuda, Ibn Abbasa i Huzejfe. Rekao je Ibn Sejjidunnas: "Nije poznato razilaženje ashaba u ovome."

---

[606] Hadis prenosi Ahmed.

[607] Prenosi ga El-Hakim i smatra ga vjerodostojnim.

[608] Prenosi ga Ibn Madža i u njegovom je senedu nepoznat prenosilac.

MJESTA NA KOJIMA JE ZABRANJENO OBAVLJANJE NAMAZA

Navest ćemo mjesta na kojima je zabranjeno klanjati namaz.

Namaz na grebljima

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَعَنَ اللهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ .

Aiš, r.a., veli da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allah prokleo jevreje i kršćane. Grobove svojih vjerovjesnika uzeli su kao bogomolje."[609]

عَنْ أَبِي مَرْثَدٍ الْغَنَوِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لاَ تُصَلُّوا إِلَى الْقُبُورِ وَلاَ تَجْلِسُوا عَلَيْهَا .

Ebu Mersed el-Ganevi prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte klanjati prema grobovima niti sjedati na njih."[610]

جُنْدُبُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الْبَجَلِي قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ يَمُوتَ بِخَمْسٍ يَقُولُ: إِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ . أَلاَ فَلاَ تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ . إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ.

Džundub ibn Abdullah el-Bedželi je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pet dana prije svoje smrti da je rekao: 'Doista su oni prije vas grobove svojih vjerovjesnika i dobrih ljudi uzimali za džamije. Nemojte uzimati grobove za džamije, ja vam to zabranjujem."[611]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَنِيسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْهُ فِيهَا مِنَ الصُّوَرِ فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أُولَئِكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الْعَبْدُ الصَّالِحُ أَوِ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، أُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ.

---

[609] Bilježe ga El-Buhari, Muslim, Ahmed i En-Nesai.

[610] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

[611] Bilježe ga Ahmed i Muslim.

Aiša, r.a., kazuje da je Ummu Selema spomenula Poslaniku, s.a.v.s., crkvu, koja se zove Marija, i slike koje je u njoj vidjela u Abesiniji, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Takvi bi, kada bi umro neki njihov dobri čovjek, na njegovom grobu gradili džamije i pravili u njima te slike. To su najgora stvorenja kod Allaha."[612]

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَعَنَ اللَّهُ زَائِرَاتِ الْقُبُورِ وَالْمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا الْمَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ.

"Allah je prokleo one žene koje posjećuju grobov i one koji grobove uzimaju za džamije i svjetiljke."

Veliki broj učenjaka ovu zabranu shvata kao pokuđenost, bilo da se radi o grobu ispred ili iza klanjača. Zahirije ovu zabranu shvataju kao haram. Oni smatraju da je namaz u groblju neispravan. Ovo je stav i hanbelija ako ima tri ili više grobova. Ako je u pitanju jedan ili dva groba, njegov je namaz ispravan, ali je pokuđeno ako se okrene prema kaburu; u suprotnom nije pokuđeno.

Namaz u crkvi i sinagogi

Ebu Musa el-Eš'ari i Omer ibn Abdul-Aziz klanjali su u crkvi. Eš-Ša'bi, Ata i Ibn Sirin smatraju da nema zapreke klanjati namaz u crkvi. El-Buhari kaže: "Ibn Abbas klanjao je u svakoj sinagogi osim one u kojoj je bilo kipova." Muslimani Nedžrana poslali su pismo Omeru kojim su ga obavijestili da ne mogu naći čistije i bolje mjesto od sinagoge, na što im je on odgovorio: "Poprskajte je vodom i lotosom i klanjajte u njoj."

Hanefije i šafije zauzeli su opći stav da je klanjanje namaza u njima apsolutno pokuđeno.

[612] Prenose ga El-Buhari, Muslim i En-Nesai.

Namaz na smetljištu, klaonici, sredini puta, toru za deve, kupatilu i iznad kabe

Zejd ibn Džebira prenosi predanje od Davuda ibn el-Husajna, a on od Ibn Omera, u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., zabranio obavljanje namaza na sedam mjesta: "...na smetljištu, u klaonici, na mezarju, na sredini puta, u kupatilu, u toru za deve i iznad Bejtullaha."[613] Razlog zabrane obavljanja namaza na smetljištu i u klaonici jeste postojanje nečistoće. Zabranjen je namaz u njima bez pregrade ili s njom. Većina učenjaka smatra to pokuđenim, a Ahmed i zahirije smatraju to haramom. Razlog zabrane obavljanja namaza u torovima deva jeste taj što su one stvorene od džina, a spominje se i drugi razlog. Propis obavljanja namaza u toru deva isti je kao u prethodnom slučaju.

Razlog zabrane obavljanja namaza na sredini puta jeste zbog prolaženja ljudi i velike galame koja se događa na putu, što odvraća srce od skrušenosti, a razlog zabrane obavljanja namaza iznad Kabe jeste taj što bi klanjač u takvoj situaciji bio iznad Kabe, a ne okrenut prema njoj. Ovo je suprotno naredbi. Zbog toga većina smatra neispravnim namaz iznad Kabe. Nasuprot njima hanefije smatraju takav namaz dozvoljenim, ali pokuđenim zbog odsustva poštovanja. Obavljanje namaza u kupatilu pokuđeno je zbog toga što je ono nečisto mjesto. Stav većine jeste da je pokuđeno klanjati u njemu kada se otkloni nečistoća. Ahmed, zahirije i Ebu Sevr kažu: "Namaz u kupatilu nije ispravan."

NAMAZ U KABI

Namaz u Kabi ispravan je bez obzira na to da li se radi o farzu ili nafili. Ibn Omer rekao je: Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao je u Kabu, a s njim su bili Usama ibn Zejd, Bilal i Osman ibn Talha i zatvorili su vrata. Nakon što su ih otvorili, bio sam prvi koji je ušao. Sreo sam Bilala

[613] Prenose ga Ibn Madža, Abd ibn Humejd i Et-Tirmizi. Et-Tirmizi kaže: "Njegov sened nije jak."

i upitao ga: 'Je li Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao?' odgovorio je: 'Da, između dva jemenska stupa.'"[614]

SUTRA ISPRED KLANJAČA

Propis sutre

Mustehab je da klanjač ispred sebe postavi sutru koja bi spriječila prolazak ispred njega i njegove oči odvratila od onoga što se dešava oko njega. To je na osnovu hadisa:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ وَلْيَدْنُ مِنْهَا.

Ebu Seid prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas obavlja namaz, neka ga obavlja prema sutri i neka joj se približi."[615]

Ibn Omer rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi izašao na bajram, naredio bi da mu se donese koplje, pa bi ga stavio ispred sebe, klanjao bi prema njemu, a ljudi bi klanjali za njim. Tako bi radio i na putovanju. Odatle su taj običaj uzeli i zapovjednici."[616] Hanefije i malikije smatraju da je postavljanje sutre ispred klanjača mustehab u slučajevima kada postoji bojazan da bi neko mogao proći ispred njega. Kada je siguran da niko neće proći ispred njega, onda nije mustehab. Za dokaz uzimaju predanje u kojem stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao u polju, a ispred njega nije bilo ničega.[617]

---

[614] Prenose: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[615] Prenose ga Ebu Davud i Ibn Madža.

[616] Ovo predanje prenose: El-Buhari, Muslim i Ebu Davud.

[617] Ovo predanje prenose: Ahmed, Ebu Davud i El-Bejheki, koji kaže: "Ovo predanje ima drugu verziju čiji je sened vjerodostojniji od ovoga, a koja se prenosi od Fadla ibn Abbasa."

Šta može biti sutra

Sutra može biti svaki predmet koji čovjek postavi ispred sebe, pa makar se radilo o kraju njegove postelje.

عَنْ صَبرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ لِصَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

Sabura ibn Mabed rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: 'Kada neko od vas obavlja namaz, neka postavi sutru, pa makar i strijelu."[618]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ أَبُو القَاسِمِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ شَيْئًا، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ شَيْئًا فَلْيَنْصِبْ عَصًا، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ عَصًا فَلْيَخُطَّ خَطًّا وَلاَ يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

Ebu Hurejra kaže: "Ebu Kasim, s.a.v.s., rekao je: "Kada neko od vas obavlja namaz, neka ispred sebe postavi neki predmet. Ako ne bude našao ništa, neka postavi neki štap, a ako ne bude imao nikakav štap, neka povuče crtu, i neće mu štetiti ono što prođe ispred njega."[619]

El-Bejheki kaže: "Nema smetnje, inšallah, da se postupa prema ovom hadisu." Prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao prema stupu koji je bio u njegovoj džamiji, prema drvetu, prema krevetu na kojem je ležala Aiša, r.a., prema svojoj jahalici, kao i prema kraju sedla.

عَنْ طَلْحَةَ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مُؤَخَّرَةُ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ ثُمَّ لاَ يَضُرُّهُ مَا مَرَّ عَلَيْهِ.

Talha kaže: "Klanjali smo, a životinje su prolazile ispred nas. To je spomenuto Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je on rekao: 'Unjkaš sedla može biti ispred jednog od vas, a da mu ne šteti ono što pređe preko njega.'"[620]

---

[618] Prenose Ahmed i Hakim, i on kaže da je vjerodostojan, prema uvjetima Muslima. El-Hejsemi kaže: "Ahmedovi su prenosioci vjerodostojni."

[619] Prenose: Ahmed, Ebu Davud i Ibn Hibban, koji ga smatra vjerodostojnim, kao što ga smatraju Ahmed i Ibn Medini.

[620] Prenose ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud, Ibn Madža i Et-Tirmizi, koji kaže: "Hadis je hasen-sahih."

Sutra imama jeste sutra i za klanjače

Imamova sutra smatra se sutrom i onih koji klanjaju za njim. Amr ibn Šuajb prenosi od svog oca, a on od svog djeda: "Sišli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., sa uzvišice Ezahir.[621] Nastupilo je vrijeme namaza i on je klanjao prema zidu, okrenuvši se prema njemu, a mi smo klanjali za njim. Došlo je jedno janje i krenulo preći ispred njega. On ga je neprestano odvraćao, a zatim je svoj stomak prilijepio uza zid, i ono je prošlo iza njega."[622] Ibn Abbas kaže: "Došao sam jašući na magarici, skoro da sam bio punoljetan, a Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao je ljudima na Mini. Prošao sam ispred nekoliko safova. Pustio sam magaricu da slobodno pase i ušao u saf. To niko nije prezreo."[623] U ovim je hadisima dokaz da je dozvoljeno prolaziti ispred onih koji klanjaju za imamom i da je sutra propisana imamu i onome ko klanja sam.

Mustehab je približiti se sutri

El-Begavi kaže: "Ulema smatra mustehabom primaći se sutri tako da između klanjača i nje ostane onoliko prostora koliko je dovoljno za sedždu, isto tako i između safova. Prethodno je naveden hadis u kojem se kaže: "Neka se primakne sutri." Bilal kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao, a između njega i zida bila je razdaljina koja je iznosila oko tri aršina.[624] Sehl ibn Sad veli: "Između mjesta sedžde Allahovog Poslanika, s.a.v.s., bilo je toliko prostora koliko ovca može proći."[625]

---

[621] Mjesto u blizini Meke.

[622] Ovo predanje prenose Ahmed i Ebu Davud.

[623] Prenose Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[624] Prenose ga Ahmed i En-Nesai, a značenje ovog predanja bilježi El-Buhari.

[625] Ovo predanje prenose El-Buhari i Muslim.

Zabrana prolaženja između klanjača i njegove sutre

Hadisi ukazuju na zabranu prolaženja između klanjača i njegove sutre i taj postupak ubrajaju u velike grijehe.

عَنْ بُسْرِ بْنِ سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: إِنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ أَرْسَلَهُ إِلَى أَبِي جُهَيْمٍ يَسْأَلُهُ مَاذَا سَمِعَ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي، فَقَالَ أَبُو جُهَيْمٍ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

Busr ibn Sad kaže da ga je Zejd ibn Halid poslao kod Ebu Džuhejma da ga pita šta je čuo od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o prolaženju ispred klanjača. Ebu Džuhejm rekao mu je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: 'Kada bi prolaznik ispred klanjača znao kakav je to grijeh, bilo bi mu bolje da stoji četrdeset godina nego da prođe ispred njega.'"[626]

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ كَانَ لَأَنْ يَقُومَ أَرْبَعِينَ خَرِيفًا خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

Zejd ibn Halid prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada bi prolaznik ispred klanjača znao kakav je to grijeh, bilo bi mu bolje da stoji četrdeset jeseni nego da prođe ispred njega."[627]

Ibn el-Kajjim kaže: "Ibn Hibban i drugi kažu: 'Zabrana spomenuta u ovom hadisu odnosi se na to kada klanjač klanja prema sutri, a ako ne klanja prema sutri, onda zabrana ne postoji. Ebu Hatim[628] ovo dokazuje predanjem koje prenosi u svome *Sahihu* od El-Mutalliba ibn Ebu Vedaa u kojem stoji da je rekao: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako je završio s tavafom, došao na kraj mjesta gdje se čini tavaf i klanjao dva rekata. Između njega i onih koji su obilazili Kabu nije bilo ništa."

[626] Ebu Nasr od Busra prenosi: "Ne znam da li je rekao: '...četrdeset dana', '...mjeseci' ili: '...godina.'" Ibn Hadžer kaže da hadis ukazuje na apsolutnu zabranu prolaženja ispred klanjača, pa čak i ako nema drugog prolaza. Čekat će se da klanjač završi svoj namaz. Značenje hadisa jeste to da onaj ko prolazi ispred klanjača, kada bi znao za veličinu grijeha koji ovo prolaženje izaziva, odabrao bi da stoji spomenuti period kako ga taj grijeh ne bi zadesio.

[627] Ovo predanje prenosi El-Bezzar s vjerodostojnim senedom.

[628] Ebu Hatim je Ibn Hibban.

Ebu Hatim kaže: "U ovom je predanju dokaz dozvoljenosti prolaska ispred klanjača ako nema sutre. Prijetnja koja je izrečena prolazniku ispred klanjača odnosi se na situaciju kada klanjač bude klanjao prema sutri." Ebu Hatim kaže: "El-Bejan spominje da u ovom namazu između Poslanika, s.a.v.s., i ljudi koji su obilazili Kabu nije bilo sutre", a zatim citira El-Mutallibov hadis: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako klanja nasuprot uglu Kabe sa Crnim kamenom, a ljudi i žene prolaze ispred njega. Između njega i njih nije bilo sutre." U *Revdi* stoji: "Ako klanja bez sutre ili je bude imao ali ona bude daleko od njega, onda nema pravo spriječiti. Tada prolazak ispred njega nije zabranjen, ali je bolje ne proći."

Opravdanost sprečavanja prolaznika ispred klanjača

Kada klanjač postavi sutru, propisano mu je da spriječi prolaznika da prođe ispred njega bilo da se radi o čovjeku ili životinji. Ako bude klanjao bez sutre, sprečavanje prolaznika nije propisano, i prolazak mu ne šteti.

عَنْ حُمَيْدِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ: بَيْنَا أَنَا وَصَاحِبٌ لِي نَتَذَاكَرُ حَدِيثًا إِذْ قَالَ أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ: أَنَا أُحَدِّثُكَ مَا سَمِعْتُ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَرَأَيْتُ مِنْهُ قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا مَعَ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ نُصَلِّي يَوْمَ الْجُمُعَةِ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ إِذْ دَخَلَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَرَادَ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَدَفَعَهُ فِي نَحْرِهِ فَنَظَرَ فَلَمْ يَجِدْ مُسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْ أَبِي سَعِيدٍ فَعَادَ لِيَجْتَازَ فَدَفَعَهُ فِي نَحْرِهِ أَشَدَّ مِنَ الدَّفْعَةِ الْأُولَى، فَسَمَا قَائِمًا وَبَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ ثُمَّ تَزَاحَمَ النَّاسُ فَدَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ عَلَى مَرْوَانَ فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ جَاءَ يَشْكُوكَ؟ فَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ.

Humejd ibn Hilal kaže: "Dok smo se moj prijatelj i ja međusobno podsjećali hadisa, Ebu Salih es-Seman reče: 'Ja ću ti ispričati šta sam čuo i vidio od Ebu Seida. Bio sam s Ebu Seidom el-Hudrijem dok je klanjao u petak iza sutre koja ga je zaklanjala od ljudi, kada dođe neki mladić iz plemena Ebu Muajt i htjede proći ispred njega. Odgurnuo ga je u visini grudi. Mladić nije našao drugog prolaza osim ispred Ebu Seida, pa se ponovo vratio. Ebu Seid gurnu ga u visini prsa, jače nego prvi put. Stao je, izgrdio Ebu Seida, a zatim se progurao kroz ljude i izašao. Došao je kod Mervana i požalio se na ono što mu se desilo. Ebu Seid je ušao kod Mervana, pa ga je Mervan upitao: 'Šta imaš ti sa svojim bratićem, došao je i žali se na tebe.' Ebu Seid reče: 'Čuo sam Vjerovjesnika, s.a.v.s., da kaže: 'Kada neko od vas klanja iza sutre koja ga zastire od ljudi, pa neko htjedne proći ispred njega, neka ga pritisne u gornji dio prsa, pa ako se ne vrati neka ga spriječi, jer je on šejtan.'"[629]

Namaz ne prekida ništa

Alija, Osman, Ibn el-Musejjeb, Eš-Šabi, Malik, Eš-Šafi, Sufjan es-Sevri i hanefije smatraju da namaz ne može prekinuti ništa, na osnovu hadisa:

عَنْ أَبِي الْوَدَّاكِ قَالَ: مَرَّ شَابٌّ مِنْ قُرَيْشٍ بَيْنَ يَدَيْ أَبِي سَعِيدٍ وَهُوَ يُصَلِّي، فَدَفَعَهُ ثُمَّ عَادَ فَدَفَعَهُ، ثُمَّ عَادَ فَدَفَعَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: إِنَّ الصَّلَاةَ لَا يَقْطَعُهَا شَيْءٌ، وَلَكِنْ قَالَ الرَّسُولُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ادْرَؤُوا مَا اسْتَطَعْتُمْ فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ.

Ebu Veddak kaže: "Kurejšijski mladić prošao je ispred Ebu Seida dok je on klanjao, pa ga je on spriječio, on se ponovo vratio, pa ga je on ponovo spriječio, i tako tri puta. Nakon što je završio, on reče: 'Namaz ništa ne može prekinuti, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Odvratite šta možete, jer je doista to šejtan.'"[630]

---

[629] Ovaj hadis prenose El-Buhari i Muslim.

[630] Bilježi ga Ebu Davud.

ŠTA JE DOZVOLJENO U NAMAZU

Navest ćemo stvari koje su u namazu dozvoljene.

1. Plakanje, uzdisanje i jecanje

Plakanje, uzdisanje i jecanje u namazu, bilo da je iz straha od Allaha ili iz nekog drugog razloga, kao što je uzdisanje zbog nedaća ili gladi sve dok ne bude mogao da ga spriječi. Dokaz za ovo jesu riječi Uzvišenog Allaha:

﴿إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا﴾

"Kad bi im se ajeti Milostivog čitali, oni bi licem na tle padali i plakali."[631]

Ajet obuhvata i klanjača i onog ko u tom trenutku ne klanja. Abdullah ibn eš-Šihhir kaže: "Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako u njegovim prsima ključa od plača kao u kazanu."[632] Alija je rekao: "Na dan Bedra među nama je bio konjanik Mikdad ibn el-Esved. Vidio sam da je među nama samo Poslanik, s.a.v.s., stajao pod drvetom, klanjao i plakao dok nije svanulo."[633]

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي مَرَضِ الْمَوْتِ قَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ. فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ لَا يَمْلِكُ دَمْعَهُ، وَإِنَّهُ إِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ بَكَى. قَالَتْ ذَلِكَ لِكَرَاهِيَةِ أَنْ يَتَأَثَّمَ النَّاسُ بِأَبِي بَكْرٍ أَنْ يَكُونَ أَوَّلَ مَنْ مَقَامَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ، إِنَّكُنَّ صَوَاحِبُ يُوسُفَ.

---

631 Merjem, 58.

632 Poslanikova, s.a.v.s., prsa ključala su od plača koji je uzrokovan strahom od Allaha i iz njih se čuo zvuk kao iz kazana u kojem ključa voda. Prenose: Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji kaže za njega da je vjerodostojan.

633 Prenosi Ibn Hibban.

Aiša, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., u bolesti od koje je preselio rekao: "Naredite Ebu Bekru da klanja ljudima!" Aiša, r.a., rekla je: "Allahov Poslaniče, Ebu Bekr je osjećajan čovjek, ne može suzdržati suze dok uči Kur'an." Aiša, r.a., kaže: "Ovo sam rekla samo zbog toga što nisam željela da ljudi griješe zbog Ebu Bekra[634] i da bude prvi na mjestu Allahovog Poslanika, s.a.v.s. On reče: "Naredite Ebu Bekru da klanja ljudima, vi ste poput žena iz vremena Jusufa."[635]

Poslanikova, s.a.v.s., odlučnost da Ebu Bekr klanja ljudima, usprkos tome što je obaviješten da Ebu Bekra savlada plač, dokaz je dozvoljenosti plača u namazu. Omer, r.a., klanjao je sabah-namaz i učio suru Jusuf. Kada je došao do ajeta: "Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim", čuo se njegov glas.[636] Omerovo podizanje glasa prilikom plača odgovor je onima koji smatraju da ukoliko dođe do pojave dva glasa, bilo iz straha od Allaha ili ne, namaz će biti pokvaren. Oni smatraju da je ovakvo plakanje nedopustiv govor. Plakanje je jedna, a govor druga stvar.

2. Okretanje u potrebi

Ibn Abbas veli: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je i okretao se desno i lijevo, a nije iskrivljivao svoj vrat iza leđa."[637] Ebu Davud prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao i okrenuo se ka narodu. Ebu Davud kaže: "Poslao je konjanika narodu tokom noći da čuva." Enes ibn Sirin kaže: "Vidio sam Enesa ibn Malika kako upire svoje oči prema nečemu, a bio je u namazu, gleda u to."[638] Ako okretanje bude bez potrebe, onda je ono mekruh-tenzihen, jer odvraća od skrušenosti i okrenutosti Allahu.

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: اخْتِلَاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ .

---

[634] Tj. da u njemu vide loš predznak i izbjegavaju ga kao grijeh.

[635] Prenose ga Ahmed, Ebu Davud, Ibn Hibban i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

[636] Ovo predanje prenose: El-Buhari, Seid ibn Mensur i Ibn Munzir.

[637] Prenosi Ahmed.

[638] Prenosi Ahmed.

Aiša, r.a., veli: "Upitala sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o okretanju u namazu, pa je on rekao: 'Krađa koju šejtan krade od namaza.'"[639]

Od Ebu ed-Derdaa prenosi se merfu-predanje: "O ljudi, čuvajte se okretanja, jer doista, nema namaza onaj ko se okreće. Ako vas okretanje savlada u dobrovoljnim namazima, nemojte nikako da vas savlada u farzovima."[640]

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِيَّاكَ وَالْإِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ، فَإِنَّ الْإِلْتِفَاتَ فِي الصَّلَاةِ هَلَكَةٌ، فَإِنْ كَانَ وَلَا بُدَّ فَفِي تَطَوُّعٍ لَا فِي الْفَرِيضَةِ.

Enes je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao mi je: 'Čuvaj se okretanja u namazu, jer je, doista, okretanje u namazu propast. Ako budeš morao u dobrovoljnim namazima da se okrećeš, nemoj u farzovima.'"[641]

عَنِ الْحَارِثِ الْأَشْعَرِي أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ اللهَ أَمَرَ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ أَنْ يَعْمَلَ بِهَا وَيَأْمُرَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يَعْمَلُوا بِهَا: وَإِنَّ اللهَ أَمَرَكُمْ بِالصَّلَاةِ، فَإِذَا صَلَّيْتُمْ فَلَا تَلْتَفِتُوا، فَإِنَّ اللهَ يَنْصِبُ وَجْهَهُ لِوَجْهِ عَبْدِهِ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ.

El-Haris el-Ešari kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allah je Jahji, sinu Zekerijaovom, naredio da obavlja pet stvari i da ih naredi sinovima Israilovim da ih i oni rade. Allah vam je naredio namaz. Kada klanjate, nemojte se okretati. Doista, Allah okreće Svoje lice prema robu u namazu sve dok se on ne okrene."[642]

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: لَا يَزَالُ اللهُ مُقْبِلًا عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ مَا لَمْ يَلْتَفِتْ، فَإِذَا الْتَفَتَ انْصَرَفَ عَنْهُ.

Ebu Zerr prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah je okrenut prema Svome robu kada je on u namazu, sve dok se rob ne okrene, a kada se on okrene i Allah se okrene od njega."[643]

---

[639] Prenose: Ahmed, El-Buhari, En-Nesai i Ebu Davud.

[640] Prenosi Ahmed.

[641] Prenosi Et-Tirmizi i kaže za njega da je vjerodostojan.

[642] Prenose Ahmed i En-Nesai.

[643] Ahmed i Ebu Davud, koji za njega kaže da mu je sened vjerodostojan.

Sve ovo odnosi se na okretanje lica. Okretanje cijelog tijela ili okretanje od kible kvari namaz, jer se ne izvršava namaski vadžib okretanja ka kibli.

3. Ubistvo zmije, škorpiona, ose i svega što šteti makar njihovo ubistvo zahtijevalo veliki posao

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: اُقْتُلُوا الْأَسْوَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ: الْحَيَّةَ وَالْعَقْرَبَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ubijte dvoje crnih u namazu: zmiju i škorpiona."[644]

4. Kratak hod po potrebi

Aiša, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao bi u kući, a vrata su bila zatvorena. Ja sam došla i zatražila dozvolu za ulazak. On je krenuo, otvorio mi vrata, a zatim se vratio na mjesto svoga namaza." Ona je opisala da su se vrata nalazila na strani kible.[645] Značenje riječi da su se vrata nalazila na strani kible jeste to da se on nije okrenuo od kible kada je prišao da otvori vrata i kada se vratio na svoje mjesto. Ovo potvrđuje i ono što je od nje došlo da je on klanjao i kada bi neko zatražio dozvolu za ulazak, otvorio bi vrata koja su bila okrenuta ka kibli, s desne ili s lijeve strane, ali nije okretao leđa kibli.[646]

El-Ezrek ibn Kajs kaže: "Ebu Berza el-Eslemi bio je u Ahvazu[647] na obali rijeke. Uzda je bila u njegovoj ruci i on je klanjao. Životinja se počela povlačiti, a i on je s njom išao unazad. Jedan haridžija reče: 'Allahu moj, kazni ovog starca! Kako klanja?' Nakon što je klanjao, on reče: 'Čuo sam vaš govor. Borio sam se uz Allahova Poslanika, s.a.v.s., šest, sedam ili osam puta. Prisustvovao sam njegovoj naredbi i olakšanjima. Moje

[644] Prenose Ahmed i autori *Sunena*. Hadis je hasen-sahih.

[645] Ahmed, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je dobar.

[646] Prenosi Ed-Darekutni.

[647] Mjesto u El-Iraku.

vraćanje s mojom životinjom draže mi je od toga da je ostavim, pa da se ona vrati na mjesto gdje se navikla i da mi to pričini poteškoću.' Ebu Berzeta klanjao je ikindiju dva rekata."[648]

O dugom hodanju Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Islamski pravnici slažu se da duže hodanje u naređenom namazu kvari namaz. Hadis Ebu Berze odnosi se na kratak hod."

5. Nošenje djeteta i njegovo vezivanje za klanjača

Ebu Katada prenosi da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao, a Umama, kćerka Zejnebe, Poslanikove, s.a.v.s., kćeri, bila bi na njegovom vratu. Kada bi otišao na ruku, spustio bi je, a kada bi ustao sa sedžde, uzeo bi je i vratio je na svoj vrat. Amir je rekao, a nisam ga upitao: "Koji je namaz bio?" Ibn Džurejdž reče: "Saznao sam od Zejda ibn Ebu Itaba, a on od Amra ibn Sulejma da je to bio sabah-namaz." Ebu Abdur-Rahman[649] reče: "Oplemenio ga je." (Tj. Ibn Džurejdž je oplemenio sened hadisa u kojem je rekao da se radilo o sabah-namazu).[650] El-Fakihani veli: "Kao da je tajna nošenja Umame u namazu bilo pobijanje navike koja je postojala kod Arapa o preziranju ženske djece i njihovog nošenja. On im se u tome suprotstavio noseći je čak i u namazu... objašnjenje postupcima može biti jače nego riječima."

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ شَدَّادٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي إِحْدَى صَلاَةِ الْعَشِيِّ (الظُّهْرِ أَوِ الْعَصْرِ) وَهُوَ حَامِلٌ (حَسَنًا أَوْ حُسَيْنًا) فَتَقَدَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَهُ ثُمَّ كَبَّرَ لِلصَّلاَةِ فَصَلَّى فَسَجَدَ بَيْنَ ظَهْرَيْ صَلاَتِهِ سَجْدَةً أَطَالَهَا قَالَ: إِنِّي رَفَعْتُ رَأْسِي فَإِذَا الصَّبِيُّ عَلَى ظَهْرِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ سَاجِدٌ فَرَجَعْتُ فِي سُجُودِي فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلاَةَ قَالَ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّكَ سَجَدْتَ بَيْنَ ظَهْرَيِ الصَّلاَةِ سَجْدَةً أَطَلْتَهَا حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ قَدْ حَدَثَ أَمْرٌ، أَوْ أَنَّهُ يُوحَى

[648] Prenose: Ahmed, El-Buhari i El-Bejheki.

[649] On je Abdullah, sin imama Ahmeda.

[650] Prenose: Ahmed, En-Nesai i drugi.

إِلَيْكَ؟ قَالَ: كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ، وَلَكِنَّ ابْنِي ارْتَحَلَنِي فَكَرِهْتُ أَنْ أُعْجِلَهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ.

Abdullah ibn Šedad prenosi od svoga oca da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., jednom nam je izašao na jedan poslijepodnevni namaz, podne ili ikindiju i nosio je Hasana ili Husejna. Spustio ga je i donio tekbir. Učinio je sedždu i odužio je. Podigao sam glavu i vidio dijete na leđima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je on bio na sedždi. Ja sam se ponovo vratio na sedždu. Nakon namaza ljudi su rekli: 'Allahov Poslaniče, učinio si sedždu u namazu da smo pomislili da se dogodila nesreća ili da ti silazi objava?' On reče: 'Ništa od toga nije bilo, nego se ovaj moj sinčić popeo na mene, pa nisam htio da ga maknem dok ne završi ono što mu treba.'"[651]

En-Nevevi kaže: "Ovo potvrđuje stav imama Eš-Šafija, Allah mu se smilovao, i onih koji se s njim slažu. Oni dozvoljavaju nošenje muškog ili ženskog djeteta, ili čiste životinje, u namazu, bilo da je u pitanju farz ili nafila. Ovo je dozvoljeno i imamu i onome ko klanja za imamom. Učenici imama Malika smatraju da je to dozvoljeno u nafilama, a zabranjuju u farz-namazima. Ovo je neispravno tumačenje, jer njegove riječi da je imamio ljudima jasno ukazuju ili kao da jasno ukazuju da se radilo o obaveznom namazu. Ranije je spomenuto da se to dogodilo na sabahskom farzu." On kaže: "Neki malikije tvrde da je ovo derogirano, a neki tvrde da je dozvoljeno samo Vjerovjesniku, s.a.v.s., a neki da je to bilo u prijekoj potrebi. Sve ove tvrdnje neispravne su i odbacuju se, jer ne postoje dokazi za njih. Štaviše, vjerodostojan hadis jasan je u dozvoli toga i u njemu ne postoji ništa što je u suprotnosti s temeljima Šerijata. Čovjek u svojoj unutrašnjosti na sadrži ništa što je nečisto, a odjeća djeteta podrazumijeva se čistom. Vjerovjesnik, s.a.v.s., ovo je uradio objašnjavajući dozvoljenost ovog čina i ukazujući na ove principe koje sam spomenuo. Ovo je odgovor na tvrdnje imama Ebu Sulejmana el-Hattabija da on to nije učinio namjerno, jer je ona bila uz njega. Nije je podigao, i kada je ustao, ostala je s njim. On kaže: 'Ne može se pretpostaviti da ju je on drugi put ponio namjerno jer je to velik posao i obuzima srce. Ako su

[651] Ovaj hadis prenose: Ahmed, En-Nesai i El-Hakim.

mu šare na košulji okupirale srce, kako onda da ga ovo ne okupira?!' Ovo su El-Hatabijeve riječi, Allah mu se smilovao, one su neispravne i samo su tvrdnja. Ono što opovrgava ovaj stav jeste i predanje koje bilježi Muslim: 'Pa kada je ustao podigao ju je', i riječi: 'Kada bi se vratio sa sedžde vratio bi je.' I riječi u drugim verzijama: 'Izašao nam je Poslanik, noseći Umamu i klanjao nam je', zatim spominje hadis. Prugasta košulja obuzima srce, ali bez koristi, a nošenje Umame ne prihvatamo jer ono okupira srce. Iako okupira srce, ono rezultira koristima i objašnjenjima temelja koje smo spomenuli. U osnovi, zauzimanje ovim jeste korist, za razliku od prugaste odjeće. Ispravno je, i od njega nema odstupanja, da je ovaj hadis objasnio dozvoljenost ovog postupka i ukazao na ove koristi. Ovo nam je dozvoljeno i ostat će na snazi do Sudnjega dana. Allah najbolje zna."

6. Nazivanje selama i obraćanje klanjaču i dozvoljenost njemu da gestom odgovori na selam i obraćanje

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: أَرْسَلَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَهُوَ مُنْطَلِقٌ إِلَى بَنِي الْمُصْطَلِقِ فَأَتَيْتُهُ وَهُوَ يُصَلِّي عَلَى بَعِيرِهِ فَكَلَّمْتُهُ فَقَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا، ثُمَّ كَلَّمْتُهُ فَقَالَ بِيَدِهِ هَكَذَا (أَشَارَ بِهَا) وَأَنَا أَسْمَعُهُ يَقْرَأُ وَيُومِئُ بِرَأْسِهِ، فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ: مَا فَعَلْتَ فِي الَّذِي أَرْسَلْتُكَ، فَإِنَّهُ لَمْ يَمْنَعْنِي مِنْ أَنْ أَرُدَّ عَلَيْكَ إِلاَّ أَنِّي كُنْتُ أُصَلِّي.

Džabir ibn Abdullah kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je po mene kad se kretao u pravcu Benu Mustalika. Ja sam mu došao, a on je klanjao na svojoj mazgi. Ja sam mu nešto rekao, a on mi je pokazao ovako. Zatim sam mu ponovo rekao, a on mi je rukom pokazao ovako. Čuo sam ga kako uči i klimnuo je glavom. Kada je završio s namazom, rekao je: 'Šta si uradio s onim kojima sam te poslao? Nije me odvratilo da ti odgovorim na selam ništa osim to što sam klanjao.'"[652]

[652] Prenose ga Ahmed i Muslim.

Abdullah ibn Omer prenosi od Suhejba da je rekao: "Prošao sam pored Allahovog Poslanika dok je klanjao i nazvao mu selam. On mi je odgovorio išaretom." Kaže: "Ne znam da je rekao drukčije osim: 'Išaretom prstima.'"[653] Od njega se, također, prenosi da je upitao Bilala: "Kako je vama Vjerovjesnik, s.a.v.s., odgovarao na selam u namazu?" On je odgovorio: "Pokazivao bi rukom."[654]

Enes prenosi da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., davao išaret rukom u namazu.[655] Pod tim se smatra i pokazivanje prstom, cijelom rukom i klimanje glavom. Sve je ovo preneseno od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

7. Izgovaranje "subhanallah" i udaranje rukom o ruku

Dozvoljeno je muškarcima izgovoriti "subhanallah" i ženama udariti rukom o ruku kada nešto bude neobično, kao upozorenje imamu kada pogriješi, dozvola za ulazak ili usmjeravanje slijepca i sl.

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَابَهُ شَيْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَقُلْ: سُبْحَانَ اللهِ، إِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ وَالتَّسْبِيحُ لِلرِّجَالِ.

Sehl ibn Sad es-Saidi prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: "Kada neko u namazu upozorava na nešto, neka kaže: 'subhanallah'. Udaranje rukom o ruku jeste za žene, a 'subhanallah' jeste za muškarce."[656]

8. Pomaganje imamu

Kada imam zaboravi neki ajet, onaj ko za njim klanja pomoći će mu i podsjetiti ga na taj ajet, bilo da se radi o obaveznom učenju ili ne.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى صَلَاةً فَقَرَأَ فِيهَا فَالْتَبَسَ عَلَيْهِ فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ لِأُبَيٍّ: أَشَهِدْتَ مَعَانَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: فَمَا مَنَعَكَ أَنْ تَفْتَحَ عَلَيَّ؟

---

[653] Prenose ga Ahmed i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je vjerodostojan.

[654] Prenose ga Ahmed i autori Sunena. Et-Tirmizi kaže da je vjerodostojan.

[655] Ahmed, Ebu Davud i Ibn Huzejma. Njegov je sened vjerodostojan.

[656] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

Ibn Omer, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao i u namazu učio. "U učenju se zbunio i nakon što je završio namaz, rekao je Ubejju: 'Jesi li bio s nama?' On je odgovorio: 'Jesam.' Poslanik mu reče: 'Šta te je onda spriječilo da mi pomogneš?!'"[657]

9. Zahvaliti Allahu prilikom kihanja ili ako se desi neka blagodat

عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ رَافِعٍ قَالَ: صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ فَقُلْتُ: الْحَمْدُ للهِ حَمْداً كَثِيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيهِ كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ الْمُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَ الثَّانِيَةَ، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ رِفَاعَةُ: أَنَا يَا رَسُولَ اللهِ، فَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَقَدِ ابْتَدَرَهَا بِضْعٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكاً أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا.

Rifa'a ibn Rafi kaže: "Klanjao sam za Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa sam kihnuo i rekao: "Hvala Allahu, zahvaljujem Mu zahvalom koja je čista, ugodna, blagoslovljena i trajna, kako to moj Gospodar voli i kojom je zadovoljan.' Pošto je Allahov Poslanik, s.a.v.s., završio namaz, okrenu se i reče: 'Ko je govorio u namazu?' Niko ne prozbori. Po drugi put upita: 'Ko je govorio u namazu?' opet niko ne prozbori. Potom on po treći put upita: 'Ko je govorio u namazu?' Tada Rifa'a reče: 'Ja sam, Allahov Poslaniče!' Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, trideset i nekoliko meleka natjecalo se koji će se prvi uspeti ka nebesima s njima.'"[658]

[657] Bilježe Ebu Davud i drugi, i njegovi su prenosioci povjerljivi.

[658] Bilježe: En-Nesai, Et-Tirmizi i El-Buhari u drugoj verziji.

10. Činjenje sedžde na odjeći klanjača i na turbanu zbog opravdanog razloga

Ibn Abbas prenosi da je Verovjesnik, s.a.v.s., klanjao u jednoj odjeći, štiteći se njenim krajem od toplote i hladnoće zemlje.[659] Ako ovo bude bez opravdanog razloga, onda je mekruh.

11. Sagledavanje ostalih djela koja su dozvoljena u namazu

Ibn el-Kajjim sažeo je nekoliko dozvoljenih djela koja je Poslanik, s.a.v.s., radio u namazu. O ovome on kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je, a Aiša, r.a., bila je između njega i kible. Kada bi učinio sedždu, dotakao bi je svojim rukama, pa bi ona skupila svoje noge, a kada bi ustao, ona bi ih opružila. Poslanik, s.a.v.s., klanjao je i došao mu je šejtan kako bi mu prekinuo namaz, pa ga je on počeo daviti, tako da mu je počela teći pljuvačka (sluz) po njegovoj ruci. Poslanik, s.a.v.s., klanjao je na minberi[660], na njoj učinio ruku, a kada je došla sedžda, sišao je s minbere krećući se unazad, učinio sedždu na zemlji, a zatim se popeo na minberu. Klanjao je prema zidu, pa je janje krenulo da prođe ispred njega. On ga je više puta vraćao dok svoj stomak nije primakao uza zid, pa je ono prošlo iza njega. Dok je klanjao, došle su dvije djevojčice robinje iz Benu Abdul-Muttaliba koje su se tukle. On ih je uzeo svojom rukom i razdvojio ih, a bio je u namazu. Ahmed navodi sljedeću verziju: 'Dotakle su Poslanikova, a.s., koljena, pa ih je on udaljio jednu od druge ili ih je razdvojio, a nije se okrenuo. Dok je klanjao, pred njeg je došao jedan dječak, i on mu je pokazao ovako[661], pa se on vratio. Zatim je pošla robinja djevojčica, i on joj je pokazao ovako, ali je ona prošla. Nakon što je završio namaz, rekao je: 'One su pretekle muškarce u neposlušnosti.'"[662]

---

[659] Bilježi Ahmed sa vjerodostojnim senedom.

[660] Minbera Allahovog Poslanika, s.a.v.s., imala je tri stepenice. Poslanik, s.a.v.s., to je učinio kako bi ga klanjači iza njega vidjeli i od njega učili kako se klanja namaz.

[661] Dao mu znak da se vrati.

[662] Spominje ga Imam Ahmed, a nalazi se u *Sunenu*.

Puhao bi u namazu. Što se tiče hadisa: "Puhanje je u namazu govor", on nema utemeljenja u hadisima Allahovog Poslanika, s.a.v.s.[663]

Alija ibn Ebu Talib kaže: "Ja sam koristio jedan termin u kojem bih išao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Kada bih mu došao, zatražio bih dozvolu za ulazak. Ako bi u tom trenutku klanjao, nakašljao bi se, i ja bih ušao. Ako bih ga zatekao slobodnog, on bi mi dozvolio."[664] Ahmed spominje verziju: "Mogao sam kod Poslanika, s.a.v.s., ući danju i noću. Kada bih došao dok je u namazu, nakašljao bi se."[665] Kašljao je u namazu i to nije smatrao postupkom koji kvari namaz. Jednom je klanjao bos, a drugi put u obući. Nekada je klanjao u jednodjelnoj odjeći, a nekada u dvodjelnoj i to je činio češće.

12. Učenje iz mushafa

Zekvan, Aišin, r.a., štićenik, imamio bi joj u ramazanu učeći iz Mushafa. Ovo predanje bilježi Malik. Ovo je stav šafijskog mezheba. En-Nevevi kaže: "Ako bi nekada i okretao listove Mushafa, ne bi pokvario namaz. Ako bi pogledao u nešto napisano mimo Kur'ana i ponavljao to u sebi, ne bi pokvario namaz makar to i odužio, ali je pokuđeno." Ovo je napisao Eš-Šafi u *Imlau*.

13. Zaokupiti srce nečim drugim mimo namaza

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذَانَ، فَإِذَا قُضِيَ الْأَذَانُ أَقْبَلَ، فَإِذَا ثُوِّبَ بِهَا أَدْبَرَ، فَإِذَا قُضِيَ التَّثْوِيبُ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطِرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ: اذْكُرْ كَذَا، اذْكُرْ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتَّى يَظَلَّ الرَّجُلُ لَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى، فَإِنْ لَمْ يَدْرِ أَحَدُكُمْ ثَلَاثًا صَلَّى أَمْ أَرْبَعًا فَلْيَسْجُدْ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ.

---

[663] Bilježi Seid u svome *Sunenu* od Ibn Abbasa, r.a., u njegovim riječima: "Plakao je i nakašljavao se u namazu."

[664] Spominju ga En-Nesai i Ahmed.

[665] Bilježi ga Ahmed i radio je po njemu.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada se pozove na namaz, šejtan, puštajući vjetrove, bježi sve dok se čuje ezan. Kada se završi ezan, on se vrati. Kada se uči ikamet, on se okrene, a kada se završi, vrati se i ispriječi između čovjeka i njegove duše, govoreći mu: 'Sjeti se toga, sjeti se toga', čega se čovjek inače ne bi sjetio, tako da čovjek ne zna koliko je klanjao. Ako neko od vas ne zna je li klanjao tri ili četiri rekata, neka učini dvije sedžde sjedeći."[666]

El-Buhari kaže: Omer je rekao: "Doista ja pripremam vojsku dok sam u namazu." Iako je namaz u ovakvom stanju ispravan[667], klanjač svoje srce treba okrenuti svome Gospodaru i od sebe otkloniti ono što ga obuzima razmišljanjem o značenju ajeta i pronicanjem u mudrosti svake namaske radnje, jer čovjeku se od namaza piše onoliko koliko je razumom bio u njemu.

عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَنْصَرِفُ وَمَا كُتِبَ لَهُ إِلاَّ عُشْرُ صَلاَتِهِ تُسْعُهَا ثُمْنُهَا سُبْعُهَا سُدُسُهَا خُمُسُهَا رُبُعُهَا ثُلُثُهَا نِصْفُهَا.

Ammar ibn Jasir je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Čovjek završi namaz, a od namaza upiše mu se (primi) samo desetina, devetina, osmina, sedmina, šestina, petina, četvrtina, trećina ili polovina.'"[668]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّمَا أَتَقَبَّلُ الصَّلاَةَ مِمَّنْ تَوَاضَعَ بِهَا لِعَظَمَتِي وَلَمْ يَسْتَطِلْ عَلَى خَلْقِي وَلَمْ يَبِتْ مُصِرًّا عَلَى مَعْصِيَتِي، وَقَطَعَ نَهَارَهُ فِي ذِكْرِي، وَرَحِمَ الْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالْأَرْمَلَةَ وَرَحِمَ الْمُصَابَ، ذَلِكَ نُورُهُ كَنُورِ الشَّمْسِ أُكْلُؤُهُ بِعِزَّتِي وَأَسْتَحْفِظُهُ مَلاَئِكَتِي أَجْعَلُ لَهُ فِي الظُّلْمَةِ نُوراً وَفِي الْجَهَالَةِ حِلْماً، وَمَثَلُهُ فِي خَلْقِي كَمَثَلِ الْفِرْدَوْسِ فِي الْجَنَّةِ.

Ibn Abbas prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allah, dž.š., veli: 'Ja doista primam namaz onoga ko se njime pokorava Mojoj veličini;

---

[666] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[667] Bit će čovjek nagrađen shodno svojoj skrušenosti u namazu.

[668] Bilježe ga Ebu Davud, En-Nesai i Ibn Hibban.

ko se ne oholi pred Mojim stvorenjima; ko ne ustrajava u nepokornosti prema Meni; ko dan provodi u zikru; ko je samilostan prema siromahu, putniku, udovici i čovjeku u nevolji. Njegovo je svjetlo poput svjetla sunca, pazim ga Svojim dostojanstvom, povjerio sam ga na čuvanje Mojim melekima. U tami mu dajem svjetlost, a u neznanju blagost. On je u odnosu na druga stvorenja kao Firdevs u odnosu na druge krajeve Dženneta."[669]

عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يَسْهُو فِيهِمَا غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

Zejd ibn Halid prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se abdesti i uljepša svoj abdest, zatim klanja dva rekata ne zaboravljajući u njima ništa, Allah mu oprosti grijehe koje je učinio."[670]

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَبَيْنَ قِرَاءَتِي يَلْبِسُهَا عَلَيَّ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خَنْزَبٌ، فَإِذَا أَنْتَ حَسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْهُ وَاتْفُلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا.

Osman ibn Ebu el-As je rekao: "Allahov Poslaniče, šejtan se ispriječio između mene, mog namaza i mog učenja i pravi mi zbrku." Poslanik, s.a.v.s., reče: 'To je šejtan po imenu Hanzeb. Kada ga osjetiš, zatraži da te Allah spasi od njega i pljucni na lijevu stranu tri puta.' Tako sam i postupio, pa ga je Allah udaljio od mene."[671]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَقَالَ مَرَّةً: لِعَبْدِي مَا سَأَلَ فَإِذَا قَالَ: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ قَالَ: حَمِدَنِي عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: ﴿الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ قَالَ: مَجَّدَنِي عَبْدِي أَوْ أَثْنَى عَلَيَّ عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ قَالَ: فَوَّضَ إِلَيَّ عَبْدِي، فَإِذَا قَالَ: ﴿إِيَّاكَ

[669] Bilježi ga El-Bezzar.
[670] Bilježi ga Ebu Davud.
[671] Bilježi Muslim.

نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ قَالَ: فَهَذِهِ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ، وَقَالَ مَرَّةً: مَا سَأَلَنِي، فَيَسْأَلُهُ عَبْدُهُ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ قَالَ: هَذَا لِعَبْدِي لَكَ مَا سَأَلْتَ وَقَالَ مَرَّةً: وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Uzvišeni je Allah rekao: 'Podijelio sam Fatihu između Sebe i Svoga roba na dva dijela. Kad Moj rob kaže: '**El-hamdulillahi Rabbil-alemin!**', Ja odgovaram: 'Moj Mi rob zahvalu izriče!' Kad rob kaže: 'Er-Rahmanir-Rahim', Ja odgovaram: 'Pohvalu Mi izriče Moj rob!' Kad kaže: '**Maliki jevmiddin!**', Ja odgovaram: 'Veliča Me Moj rob!' Kad kaže: '**Ijjake na'budu ve ijjake nestein!**', odgovaram: 'Ovo je između Mene i Moga roba, a robu pripada ono što bude tražio.' Kad rob kaže: '**Ihdines-siratal-mustekim. Siratallezine en'amte alejhim. Gajril-magdubi alejhim veleddallin!**', Ja odgovaram: 'Ovo pripada Mome robu, i Ja ću Mu dati ono što bude tražio!'"

NAMASKI MEKRUHI

Mekruh je da klanjač izostavi jedan od namaskih sunneta koji su prethodno spomenuti. Nabrojat ćemo još neke stvari koje su mekruh.

1. Igranje odjećom ili tijelom osim kada zahtijeva potreba

عَنْ مُعَيْقِبٍ قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ مَسْحِ الْحَصَى فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: لَا تَمْسَحِ الْحَصَى وَأَنْتَ تُصَلِّي، فَإِنْ كُنْتَ لَا بُدَّ فَاعِلًا فَوَاحِدَةً: تَسْوِيَةَ الْحَصَى.

Muajkib kaže: "Upitao sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o pomicanju kamenčića u namazu, pa mi je on rekao: 'Nemoj micati kamenčiće, a ako to moraš uraditi, onda jednom: poravnavanje pijeska.'"[672]

عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَإِنَّ الرَّحْمَةَ تُوَاجِهُهُ فَلَا يَمْسَحِ الْحَصَى.

Ebu Zerr prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas stane u namaz, milost je okrenuta prema njemu, pa nemoj da otire pijesak."[673]

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِغُلَامٍ لَهُ يُقَالُ لَهُ يَسَارٌ، وَكَانَ قَدْ نَفَخَ فِي الصَّلَاةِ: تَرِّبْ وَجْهَكَ لِلهِ.

Ummu Selema prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao svome dječaku koji se zvao Jesar, a koji je puhao u namazu: "Zapraši svoje lice radi Allaha."[674]

---

[672] Bilježe ga Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[673] Bilježe ga Ahmed i autori *Sunena*.

[674] Bilježi Ahmed s dobrim senedom. Jesar je imao običaj da raspuhuje prašinu da bi mogao obaviti sedždu (primj Z.H.).

2. Stavljanje ruku na kukove u namazu

Ebu Hurejra kaže: "Poslanik, s.a.v.s., zabranio je stavljanje ruku na slabine u namazu."[675]

3. Podizanje pogleda ka nebu

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي الصَّلَاةِ أَوْ لَتُخْطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ.

Ebu Hurejra prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: "Ili će se okaniti podizanja pogleda ka nebu ili će im se sigurno uzeti vid!"[676]

4. Gledanje u ono što odvraća od namaza

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ فَقَالَ: شَغَلَتْنِي أَعْلَامُ هَذِهِ، اذْهَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأْتُونِي بِأَنْجَانِيَّتِهِ.

Aiša, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao u prugastoj odjeći, pa je rekao: "Obuzela me ova moja odjeća. Otiđite s ovom odjećom kod Ebu Džehma i donesite mi odjeću bez pruga."[677]

عَنْ أَنَسٍ قَالَ: كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَتَرَتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا، فَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمِيطِي قِرَامَكِ، فَإِنَّهُ لَا تَزَالُ تَصَاوِيرُهُ تَعْرِضُ لِي فِي صَلَاتِي.

Enes kaže da je Aiša, r.a., imala zavjesu kojom je prekrivala zid svoje kuće, pa joj je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Makni svoju zavjesu jer me slike na njoj odvraćaju od namaza."[678]

U ovom je hadisu dokaz da čitanje nečega napisanog u namazu ne kvari namaz.

---

[675] Bilježi Ebu Davud i kaže: "To znači da stavi svoju ruku na svoje slabine."

[676] Bilježe: Ahmed, Muslim i En-Nesai.

[677] Bilježe ge El-Buhari i Muslim.

[678] Bilježi El-Buhari.

5. Zatvaranje očiju (u namazu)

Neki ovo smatraju pokuđenim dok ga drugi dozvoljavaju. Hadis koji se prenosi o pokuđenosti ovoga nije vjerodostojan. Ibn Kajjim kaže: "Ispravno je da se kaže: 'Ako otvaranje očiju ne šteti skrušenosti, onda je bolje da budu otvorene. Ukoliko ukrasi, dekoracije i ostale stvari mogu pomesti klanjača kada stoje ispred njega, onda, nesumnjivo, zatvaranje očiju nije pokuđeno. Smatrati ovo, u ovakvim situacijama, mustehabom bliže je temeljima i intencijama Šerijata."

6. Pokazivanje rukama prilikom predavanja selama

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَا بَالُ هَؤُلَاءِ يُسَلِّمُونَ بِأَيْدِيهِمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمْسٍ، أَمَا يَكْفِي أَحَدَهُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخِذِهِ ثُمَّ يُقُولَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ.

Džabir ibn Semura veli: "Klanjali smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je on rekao: 'Šta je ovima pa predaju selam rukama kao repovi uzrujanih konja. Svakom je od vas dovoljno da stavi ruku na stegno, a zatim kaže: 'Es-selamu alejkum, Es-selamu alejkum.'"[679]

7. Prekrivanje usta i spuštanje odjeće u namazu

Ebu Hurejra kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je spuštanje odjeće u namazu i to da čovjek prekrije svoja usta."[680] El-Hattabi kaže: "To je spuštanje odjeće tako da ona pada po zemlji." El-Kemal ibn el-Humam kaže: "Ovo se, također, odnosi i na ogrtač bez proreza za ruke."

---

[679] Bilježe En-Nesai i drugi, a ovo je njegova verzija.

[680] Prenose: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud, En-Nesai i El-Hakim, koji kaže: "Ovaj je hadis vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima."

8. Namaz kada je hrana servirana

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا وُضِعَ الْعَشَاءُ وَأُقِيمَتْ الصَّلَاةُ فَابْدَءُوا بِالْعَشَاءِ.

Aiša, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada se servira večera, a uspostavi se namaz, počnite s večerom."[681]

Nafi prenosi da bi Ibn Omeru bila servirana hrana, a namaz bi se uspostavio, i on ne bi išao na namaz dok ne bi jeo, a čuo je učenje imama.[682] El-Hattabi kaže: "Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se počne s hranom kako bi duša zadovoljila svoje potrebe i kako bi klanjač u namaz stupio smirenog srca. Njegova ga duša tada neće vući hrani i tako ga odvojiti od upotpunjenja sedžde i rukua i harmonije."

9. Obavljanje namaza u trenutku trpljenja fiziološke potrebe ili nečega što zaokuplja srce

Dokaz ovome jeste predanje koje bilježe: Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je dobro.

عَنْ ثَوْبَانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ثَلَاثٌ لَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَفْعَلَهُنَّ: لَا يَؤُمُّ رَجُلٌ قَوْمًا فَيَخُصُّ نَفْسَهُ بِالدُّعَاءِ دُونَهُمْ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ خَانَهُمْ، وَلَا يَنْظُرُ فِي قَعْرِ بَيْتٍ قَبْلَ أَنْ يَسْتَأْذِنَ، فَإِنْ فَعَلَ فَقَدْ دَخَلَ، وَلَا يُصَلِّ وَهُوَ حَاقِنٌ حَتَّى يَتَخَفَّفَ.

Sevban prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Čovjeku nije dozvoljeno uraditi troje: nije mu dozvoljeno da, klanjajući kao imam, u dovi moli samo za sebe, a da ne moli za njih, jer će ih time iznevjeriti; nije mu dozvoljeno gledati u unutrašnjost nečije kuće dok ne zatraži dozvolu; nije mu dozvoljeno stupiti u namaz trpeći mokraću, dok se ne olakša."

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: لَا يُصَلِّي أَحَدُكُمْ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ.

---

[681] Bilježe Ahmed i Muslim.

[682] Bilježi ga El-Buhari.

Aiša, r.a., rekla je: "Čula sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: "Neka niko od vas ne klanja kada bude servirana hrana niti kada bude imao neku fiziološku potrebu."[683]

10. Namaz u stanju pospanosti

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يُصَلِّي فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ، فَإِنَّهُ إِذَا صَلَّى وَهُوَ نَاعِسٌ لَعَلَّهُ يَذْهَبُ يَسْتَغْفِرُ فَيَسُبَّ نَفْسَهُ.

Aiša, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada se nekome od vas zadrijema u namazu, neka legne dok ga san ne napusti, jer je moguće da neko klanja dok je pospan, i umjesto da moli za oprost, sam sebe psuje i proklinje."[684]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَاسْتَعْجَمَ الْقُرْآنُ عَلَى لِسَانِهِ فَلَمْ يَدْرِ مَا يَقُولُ فَلْيَضْطَجِعْ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas ustane noću da klanja, pa mu bude teško učiti Kur'an i ne bude znao šta uči[685], neka legne."[686]

11. uzimanje posebnog mjesta u džamiji za klanjanje osim imama

Abdur-Rahman ibn Šibl kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je u (namazu) kljucanje poput gavrana, pružanje po tlu kao što to čine životinje, te da čovjek zauzme mjesto kao što deva leži na jednom mjestu."[687]

---

[683] Bilježe Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

[684] Bilježe ga Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte.*

[685] Od pospanosti. (Prim. prev.)

[686] Bilježe Ahmed i Muslim.

[687] Ahmed, Ibn Huzejma, Ibn Hiban i El-Hakim, koji ga smatra vjerodostojnim.

STVARI KOJE KVARE NAMAZ

Navest ćemo stvari koje će pokvariti namaz.

1./2. Kada se nešto namjerno pojede ili popije

Ibn el-Munzir veli: "Učenjaci su složni da onaj ko nešto namjerno popije ili pojede u farz-namazu[688] mora namaz ponoviti. Kod većine uleme ovo se odnosi i na dobrovoljni namaz, jer ono što kvari farz kvari i dobrovoljni namaz."[689]

3. Kamjeran govor koji nije potreba namaza

Zejd ibn Erkam kaže: "Mi smo u namazu razgovarali. Neki od nas razgovarao bi s onim što je do njega sve dok nije objavljeno:

﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾

'I skrušeno stojte Allahu'[690],

pa nam je naređeno da šutimo i zabranjen nam je razgovor."[691]

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ فَيَرُدُّ عَلَيْنَا، فَلَمَّا رَجَعْنَا مِنْ عِنْدِ النَّجَاشِي سَلَّمْنَا عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، كُنَّا نُسَلِّمُ عَلَيْكَ فِي الصَّلَاةِ فَتَرُدُّ عَلَيْنَا؟ فَقَالَ: إِنَّ فِي الصَّلَاةِ لَشُغْلًا.

Ibn Mesud kaže: "Selamili smo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je bio u namazu, i on nam je odgovarao. Kada smo se vratili od Nedžašije, selamili smo ga, ali nam on nije odgovarao. Mi smo rekli: 'Mi smo te selamili dok si bio u namazu i ti si nam odgovarao?' On reče: 'Namaz, doista, zahtijeva potpunu pažnju.'"[692]

---

[688] Šafije i hanbelije smatraju da onaj ko pojede ili popije nešto iz zaborava ili neznanja ne kvari namaz. To se isto odnosi i na onoga ko proguta ono što je među zubima.

[689] Prenosi se da Tavus i Ishak ne smatraju pijenje pića problematičnim jer je to mala stvar, a prenosi se da su Seid ibn Džubejr i Ibn ez-Zubejr pili u dobrovoljnom namazu.

[690] El-Bekara, 238.

[691] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte.*

[692] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

Ako neko govori ne znajući za propis ili govori iz zaborava, namaz mu je ispravan.

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِي قَالَ: بَيْنَمَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ فَقُلْتُ: وَاثُكْلَ أُمِّيَاهْ! مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي، لَكِنِّي سَكَتُّ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَبِأَبِي وَأُمِّي مَا رَأَيْتُ مُعَلِّماً قَبْلَهُ وَلاَ بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيماً مِنْهُ. فَوَاللهِ مَا كَهَرَنِي وَلاَ ضَرَبَنِي وَلاَ شَتَمَنِي، قَالَ: إِنَّ هَذِهِ الصَّلاَةَ لاَ يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلاَمِ النَّاسِ، إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ.

Muavija ibn el-Hakem es-Sulemi veli: "Dok sam klanjao s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., neki je čovjek kihnuo. Rekao sam: 'Jerhamukellah' ('Allah ti se smilovao'), pa su me ljudi prostrijelili svojim pogledima. Nakon toga rekoh: 'Jadna mi majka, upropastih se. Šta vam je, šta gledate u mene?', a oni počeše udarati rukama po svojim stegnima. Nakon što sam vidio da me ušutkuju, ušutio sam. Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za koga bih žrtvovao svoje roditelje, završio namaz, nisam vidio prije njega ni poslije njega boljeg učitelja, nije me, tako mi Allaha, ni izgrdio, ni udario ni napao. Rekao je: 'Namazu ne priliči nikakav ljudski govor. On je tesbih, tekbir i učenje Kur'ana.'"[693]

Muavija ibn el-Hakem govorio je u namazu ne poznavajući propis, pa Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije naredio da ponovi namaz. Nepostojanje neispravnosti zbog ljudskog govora jeste zbog hadisa:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ أَوِ الْعَصْرَ فَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ: أَقَصُرَتِ الصَّلاَةُ أَمْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَمْ تَقْصُرْ وَلَمْ أَنْسَ. فَقَالَ: بَلْ قَدْ نَسِيتَ يَا رَسُولَ اللهِ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَحَقٌّ مَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟ قَالُوا: نَعَمْ. فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ أُخْرَيَيْنِ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ.

[693] Bilježe ga: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

Kaže Ebu Hurejra: "Klanjao nam je Poslanik, s.a.v.s., podne ili ikindiju. Nakon što je predao selam, Zu Jedejn rekao mu je: 'Da li je skraćen namaz ili si zaboravio, Allahov Poslaniče?' Poslanik, s.a.v.s., reče mu: 'Niti je skraćen, niti sam zaboravio.' On mu reče: 'Onda si zaboravio, Allahov Poslaniče!' Vjerovjesnik, s.a.v.s., upita: 'Je li istina ovo što Zu Jedejn govori?' Ashabi odgovoriše: 'Jeste.' Poslanik, s.a.v.s., zatim je klanjao dva posljednja rekata i učinio dvije sedžde."[694]

Malikije dozvoljavaju da se progovori u namazu, ako je nešto u interesu namaza, pod uvjetom da se to ne čini često da ne bi postalo praksom i da se ne razumije iz toga ono što bi se moglo postići izgovaranjem riječ 'subhanallah'. El-Evzai kaže: "Ko u namazu progovori namjerno nešto čime želi popravljanje namaza, namaz mu nije pokvaren. Kada čovjek klanja ikindiju učeći Kur'an glasno, a čovjek koji je iza njega kaže mu: 'Ovo je ikindija', nije pokvario namaz."

4. Namjerno činjenje većih djela

Učenjaci su se razišli u definiranju velikog i malog. Kaže se da je veliko ono djelo, kada bi za onoga ko ga čini, čovjek koji bi ga vidio iz daljine, bio uvjeren da on nije u namazu. Ono što je manje od ovoga jeste malo djelo. Kaže se da je to ono djelo prema čijoj se vanjštini onome ko gleda čini da onaj ko ga radi nije u namazu. En-Nevevi kaže: "Djelo koje ne spada u sastavne dijelove namaza, ukoliko bude učinjeno u većoj mjeri, kvari namaz bez razilaženja, a ukoliko bude učinjeno u manjoj mjeri ne kvari namaz bez razilaženja. Ovo je pravilo." Zatim su se razišli u pravilu malog i velikog na četiri stava i on je odabrao četvrti, pa kaže: "Ovo je ispravno i poznato." En-Nevevi i većina učenjaka smatraju da se treba vratiti onome što je uobičajeno. Ne šteti ono što ljudi smatraju malim kao što je rukom odgovoriti na selam, izuti obuću, podići turban, njegovo stavljanje, oblačenje ili svlačenje lahke odjeće, nošenje djeteta i njegovo spuštanje, sprečavanje prolaznika, trljanje ispljuvka i sl.[695] Ono što ljudi

[694] Bilježe El-Buhari i Muslim.

[695] Već je u poglavlju o namazu spomenuto šta je Poslanik, s.a.v.s., radio u namazu ili šta je naredio, kao što je ubijanje zmije i škorpiona.

smatraju velikim, kao što je dugo uzastopno koračanje i uzastopna djela, to kvari namaz. On kaže: "Ashabi su složni da veliko djelo kvari namaz kada se više puta ponavlja. Ako to nije slučaj, kao npr. da čovjek zakorači, zatim se jedno vrijeme smiri, zatim ponovo zakorači jedan ili dva koraka, zatim dva koraka ako među njima postoji vremenski razmak, kada smo rekli da dva koraka ne kvare namaz makar se to ponavljalo više puta, tako da dostigne stotinu ili više koraka, neće škoditi, bez razilaženja. Mali pokreti kao što je pomjeranje prsta u tesbihu, prilikom svraba, te ako se nešto veže ili razvezuje, kako je ispravno i poznato, ne kvare namaz makar takvi pokreti bili česti i uzastopni, ali su pokuđeni." Imam Eš-Šafi, Allah mu se smilovao, piše: "Ako bi svojom rukom brojao ajete, ne bi pokvario svoj namaz, ali preče je takve postupke ne činiti."

5. Ostavljanje jednog od ruknova ili šartova namjerno i bez opravdanja

Dokaz ovome jeste predanje u kojem Božiji Poslanik, a.s., beduinu koji nije dobro obavio svoj namaz, kaže:

ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ.

"Vrati se i klanjaj, jer ti nisi klanjao."[696]

Prethodno je već naveden ovaj hadis. Ibn Rušd veli: "Učenjaci su složni da onaj ko klanja bez tahareta mora ponoviti namaz, bilo da je to uradio namjerno ili iz zaborava. Isto tako, mora ponoviti namaz onaj ko ne klanja prema kibli namjerno ili iz zaborava. Jednom riječju svako onaj ko povrijedi jedan od uvjeta za ispravnost namaza mora ponoviti namaz."

6. Osmjehivanje i smijanje u namazu

Od Ibn el-Munzira prenosi se jedinstveni stav uleme da smijanje kvari namaz. En-Nevevi kaže: "Ovo se odnosi na smijanje koje proizvede glas." Većina učenjaka kaže: "Osmjehivanje nije problematično. Ako čovjeka ovlada smijeh kojem se ne može suprotstaviti, a ako je mali, neće

[696] Bilježe ga El-Buhari i Muslim.

pokvariti namaz. Ukoliko je smijeh velik, pokvarit će namaz. Pravilo velikog i malog poznato je."

NAKLANJAVANJE NAMAZA

Učenjaci su složni da je obaveza onoga ko zaboravi namaz, ili ga prespava, da ga naklanja zbog već navedenih Poslanikovih, s.a.v.s., riječi:

إِنَّهُ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ، إِنَّمَا التَّفْرِيطُ فِي الْيَقْظَةِ، فَإِذَا نَسِيَ أَحَدٌ صَلاَةً أَوْ نَامَ عَنْهَا فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا .

"Nemarnost nije u snu, nemarnost je u budnosti. Kada neko zaboravi namaz ili ga prespava, neka ga klanja kada se sjeti."

Onaj ko se onesvijesti nije dužan naklanjati namaz osim ako se osvijesti u vremenu u kojem zatekne čistoću i ulazak u namaz. Abdur-Rezzak prenosi od Nafija da se Ibn Omer požalio jednom da je izgubio razum, tako da je izostavio namaz. Kada se osvijestio, nije klanjao namaz koji je propustio. Ibn Džurejh prenosi od Ibn Tavusa, a on od svoga oca da bolesnik koji se onesvijesti, a zatim mu se povrati razum, neće brojati namaze. Mamer kaže: "Pitao sam Ez-Zuhrija o onome ko se onesvijesti, pa mi je on odgovorio: 'Neće naklanjavati namaze.'" Hammad ibn Selema prenosi od Junusa ibn Ubejda, a on od Hasana el-Basrija i Muhammeda ibn Sirina da su o onome ko je bez svijesti rekli: "Neće ponavljati namaze koje je u takvom stanju propustio."

Stav većine učenjaka jeste da onaj ko ostavlja namaze namjerno griješi i da ih mora naklanjati. Ibn Tejmijja kaže: "Onome ko namjerno ostavlja namaz nije propisano njihovo naklanjavanje niti je ono ispravno od njega. On će povećati obavljanje dobrovoljnih namaza." Ibn Hazm iscrpno je obradio ovu temu, i mi ovdje prenosimo sažetak onoga što je on spomenuo: "Onaj ko propusti namaz tako da istekne njegovo vrijeme to nikada ne može nadoknaditi. Zato neka poveća činjenje dobra i obavljanje dobrovoljnih namaza kako bi njegova vaga na Kijametskom danu dobila na težini, neka čini tevbu i moli Allaha, dž.š., da mu oprosti.

Ebu Hanifa, Malik i Eš-Šafi kažu da će ih nadoknaditi nakon isteka njihovog vremena. Malik i Ebu Hanifa smatraju da će onaj ko namjerno ostavi jedan ili više namaza klanjati ih prije onog namaza čije je vrijeme nastupilo, ako namjerno ostavljenih namaza bude pet ili manje od pet, bilo da je vrijeme koje je nastupilo prošlo ili nije prošlo. Ukoliko ih bude više od pet, počet će s namazom čije je vrijeme nastupilo.

Dokaz ispravnosti našeg stava jesu riječi Uzvišenog Allaha:

﴿فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾

"A teško onima koji, kada molitvu obavljaju, molitvu svoju kako treba ne izvršavaju."[697]

I riječi:

﴿فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا﴾

"A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama podoše; oni će sigurno zlo proći."[698]

Ako je onaj ko namjerno ostavlja namaz svjestan tog namaza nakon isteka vremena, ne bi zaslužio spomenuto zlo i teškoću, kao što ne zaslužuje teškoću niti zlo onaj ko odgodi namaz do pred istek vremena, a svjestan je namaza. Nema razlike između onoga ko klanja namaz prije nastupa njegovog vremena i onoga ko klanja namaz nakon njegovog vremena jer obojica nisu klanjali namaz u njegovom vremenu. Ovo nije davanje prednosti jednom nad drugim, već su oba ista u prelaženju Allahovih granica. Uzvišeni Allah rekao je:

﴿وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾

"A oni koji Allahove propise narušavaju nepravedni su."[699]

Naklanjavanje nužno zahtjeva zakonodavni tekst, a samo Allah ima pravo propisati zakon jezikom Svoga Poslanika, s.a.v.s. Upitat ćemo onoga ko je učinio obaveznim onome ko izostavi namaz namjerno da nas obavijesti o ovome namazu čije izvršenje naređuje, je li Allah naredio

[697] El-Maun, 4.
[698] Merjem, 59.
[699] Et-Talak, 1.

taj namaz ili ne? Ako kažu: "To je taj namaz", odgovorit ćemo im: "Onda onaj ko namjerno ostavi namaz nije grešnik, jer je on izvršio ono što je Allah naredio. On, po vašim riječima, nema grijeha, niti zaslužuje prijekor onaj ko ostavi namaz da mu istekne vrijeme. Ove riječi neće izreći musliman." Ako kažu da ga Allah nije propisao, kazat ćemo im: "Istinu ste rekli, to je dovoljno." Dakle, priznali su da oni naređuju ono što naređuje Uzvišeni Allah. Zatim ih pitamo o onome ko namjerno propusti namaz i prođe mu vrijeme; je li to pokornost ili grijeh? Ako kažu da je to pokornost, suprotstavili su se konsenzusu sljedbenika islama, suprotstavili su se Kur'anu i čvrstom sunnetu. A ako kažu da je to grijeh i nepokornost, istinu su rekli. Zabluda je da se pokornost zamijeni nepokornošću. Uzvišeni je Allah, također, jezikom Svoga Poslanika, s.a.v.s., odredio namaska vremena. Svaki namaz ima svoje vrijeme. Prvo: prije tog vremena nije vrijeme za obavljanje tog namaza, a drugo: poslije tog vremena nije vrijeme za njegovo obavljanje. U ovome se niko u umetu ne razilazi. Ako bi obavljanje namaza bilo dozvoljeno nakon njegovog vremena, onda ograničavanje od Poslanika, s.a.v.s., ne bi imalo nikakvo značenje. Ali to je besmislen govor i neka nas Allah sačuva od toga. Svako djelo koje je vezano za određeno vrijeme nije ispravno u drugom vremenu. Ako bi bilo ispravno u nekom drugom vremenu, onda to prvo vrijeme ne bi bilo njegovo vrijeme. Ovo je jasno, a Allah daje uputu. Zatim, nakon dugog govora, kaže: "Kada bi naklanjavanje namaza bila obaveza onome ko namjerno izostavi namaz dok ne prođe njegovo vrijeme Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., ne bi to zaboravili:

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾

'A tvoj Gospodar nije zaboravio.'[700]

Svaki propis koji nisu donijeli Kur'an i sunnet ništavan je, a vjerodostojno je preneseno od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

مَنْ فَاتَتْهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ فَكَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ.

"Kome prođe ikindija kao da je izgubio porodicu i imetak."

[700] Merjem, 64.

Istina je da se ono što prođe ne može dostići, a ako se dostigne ili se bude moglo dostići, nije prošlo, kao što ne prolazi zaboravljeno nikada. U ovome nema problema. Cijeli je umet složan u tome da je namaz prošao kada mu je isteklo njegovo vrijeme. Njegovo je prolaženje potvrđeno idžmaom i ako bi njegovo naklanjavanje i izvršenje bilo moguće, onda bi govor o njegovom prolaženju bio laž i neistina, a potvrđeno je da se on nikada ne može naklanjati. Ovakav stav imaju Omer ibn el-Hattab, njegov sin Abdullah, Sad ibn Ebu Vekkas, Selman el-Farisi, Ibn Mesud, Kasim ibn Muhammed ibn Ebu Bekr, Budejl el-Ukajli, Muhammed ibn Sirin, Mutarrif ibn Abdullah, Omer ibn Abdul-Aziz i drugi. On kaže: "Allah nije dao opravdanje onome ko ostavi namaz da mu istekne vrijeme u bilo kojem obliku, niti u situacijama borbe, rata, straha, velike bolesti ili puta. Uzvišeni je rekao:

﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ﴾

"Kada ti budeš među njima i kad odlučiš zajedno s njima obaviti molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju."[701]

Uzvišeni kaže:

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾

"Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući."[702]

Allah nije dozvolio bolesniku da ne klanja namaz u njegovom vremenu, već je naredio da onaj ko ne može klanjati namaz stojeći klanja sjedeći, a ako ne može ni sjedeći, onda ležeći na bokovima. Naredio je tejemum ako nema vode i drugo ako nema zemlje. Pa gdje je onaj ko je dozvolio da se namaz odgodi dok mu istekne vrijeme namjerno, pa poslije naređuje da se klanja nakon njegova vremena, obavijestivši ga da to nije uzeto ni iz Kur'ana, sunneta, bilo vjerodostojnog ili slabog, nije govor ashaba niti analogija. Zatim kaže: "O našem stavu da onaj ko namjerno ostavi namaz da mu istekne vrijeme čini tevbu i moli za oprost, Uzvišeni kaže:

---

[701] En-Nisa, 102.

[702] El-Bekara, 239.

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيّاً * إِلاَّ مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَ يُظْلَمُونَ شَيْئاً﴾

'A njih smijeniše zli potomci, koji molitvu napustiše i za požudama pođoše; oni će sigurno zlo proći; ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili, njima se neće nikakva nepravda učiniti.'"[703]

Također kaže:

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ﴾

"I za one koji se, kada grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole..."[704]

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ * وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرّاً يَرَهُ﴾

"Onaj ko bude uradio koliko trun dobra – vidjet će ga, a onaj ko bude uradio koliko trun zla – vidjet će ga."[705]

Također kaže:

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلاَ تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئاً﴾

"Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti."[706]

Umet je složan, a postoje i preneseni tekstovi da za nafile ima dio od Allahovog dobra i da za farzove ima dio od Allahovog dobra koje poznaje samo On. Neophodno je povećati broj dobrovoljnih djela kada se poveća broj loših i, da ih dobra prestignu. Allah nas je obavijestio da neće upropastiti rad nijednog trudbenika i da dobra djela brišu loša.

---

[703] Merjem, 59-60.
[704] Alu Imran, 135.
[705] Ez-Zilzal, 7-8.
[706] El-Enbija, 47.

NAMAZ BOLESNIKA

Onaj ko ima neko opravdanje, poput bolesti i sl., pa zbog toga ne može izvršiti kijam, stajanje u namazu, klanjat će sjedeći. Ako ne bude mogao sjedeći, klanjat će oslonjen na strani i pokazivati glavom prilikom rukua i sedžde. Prilikom sedžde bolesnik će spuštati glavu više nego prilikom rukua. Uzvišeni Allah veli:

﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِكُمْ﴾

"Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći."[707]

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: كَانَتْ بِي بَوَاسِيرُ فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ عَنِ الصَّلَاةِ؟ فَقَالَ: صَلِّ قَائِماً، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِداً، فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلَى جَنْبِكَ.

Imran ibn Husajn veli: "Imao sam hemoroide, pa sam upitao Allahovog Poslanika, s.a.v.s., o namazu? On mi je odgovorio: 'Klanjaj stojeći, ako ne možeš tako, klanjaj sjedeći, a ako ne možeš ni sjedeći, onda klanjaj ležeći.'"[708] En-Nesai dodaje:

. . . فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَمُسْتَلْقِياً.

"A ako ne možeš, onda ležeći na leđima."

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً إِلَّا وُسْعَهَا﴾

"Allah ne opterećuje nikoga preko mogućnosti njegovih."[709]

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: عَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرِيضًا فَرَآهُ يُصَلِّي عَلَى وِسَادَةٍ فَرَمَى بِهَا وَقَالَ: صَلِّ عَلَى الْأَرْضِ إِنِ اسْتَطَعْتَ، وَإِلَّا فَأَوْمِئْ إِيمَاءً وَاجْعَلْ سُجُودَكَ أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِكَ.

Džabir kaže: Vjerovjesnik, s.a.v.s., obišao je bolesnika i vidio ga kako klanja na jastuku, pa ga je bacio i rekao: "Klanjaj na zemlji ako možeš, u suprotnom klanjaj pokretima glave i neka ti pokret za sedždu bude niži od pokreta za ruku."[710]

---

[707] En-Nisa, 103.

[708] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim Muslima.

[709] El-Bekara, 286.

[710] Bilježi El-Bejheki i smatra ga sahihom. Ebu Hatim slaže se s njim.

Pod nemogućnošću podrazumijeva se teškoća, strah od povećanja ili sporog izliječenja bolesti ili strah od okretanja glave. Sjedenje koje zamjenjuje kijam jeste da klanjač sjedne povijenih i prekrštenih nogu. Aiša, r.a., kaže: "Vidjela sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako klanja povijenih i prekrštenih nogu."[711] Dozvoljeno je sjesti kao i na tešehudu. Za onoga ko ne bude mogao klanjati namaz ni stojeći ni sjedeći kaže se da će klanjati ležeći na strani. Ako ni tako ne bude mogao, klanjat će ležeći na leđima nogu okrenutih prema kibli, shodno svojim mogućnostima. Ovo je odabrao Ibn el-Munzir. O ovome je prenesen slab hadis.

عَنْ عَلِيٍّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يُصَلِّي الْمَرِيضُ قَائِمًا إِنِ اسْتَطَاعَ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ صَلَّى قَاعِدًا، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَسْجُدَ أَوْمَأَ بِرَأْسِهِ وَجَعَلَ سُجُودَهُ أَخْفَضَ مِنْ رُكُوعِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّيَ قَاعِدًا صَلَّى عَلَى جَنْبِهِ الْأَيْمَنِ مُسْتَقْبِلاً الْقِبْلَةَ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَى جَنْبِهِ الْأَيْمَنِ صَلَّى مُسْتَلْقِيًا، رِجْلاَهُ مِمَّا يَلِي الْقِبْلَةَ.

Alija kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Bolesnik će klanjati stojeći ako bude mogao, ako ne bude mogao, klanjat će sjedeći. Ako ne bude mogao učiniti sedždu, pomjerat će glavu s tim što će prilikom sedžde više spustiti glavu nego za ruku. Ako ne može klanjati sjedeći, klanjat će na desnom boku okrenut prema kibli. Ako ne bude mogao klanjati na desnom boku, klanjat će ležeći na leđima nogu okrenutih prema kibli."[712]

---

[711] Bilježi En-Nesai. El-Hakim ga smatra vjerodostojnim.

[712] Bilježi ga Ed-Darekutni. Rekao je da ljudi klanjaju na onaj način koji im je lakši. Iz hadisa je jasno da kada onaj ko bude klanjao na leđima ne bude mogao micati glavom, on nema nekih drugih obaveza poslije toga.

NAMAZ U STRAHU

Učenjaci su složni da je propisan namaz u strahu[713], jer je Uzvišeni Allah rekao:

﴿وَإِذَا كُنْتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلاةَ فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا فَلْيَكُونُوا مِنْ وَرَائِكُمْ وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَى لَمْ يُصَلُّوا فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُمْ مَيْلَةً وَاحِدَةً وَلا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ كَانَ بِكُمْ أَذًى مِنْ مَطَرٍ أَوْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَنْ تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُوا حِذْرَكُمْ إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا﴾

"Kada ti budeš među njima i kad odlučiš zajedno s njima obaviti molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju."[714]

Ahmed je rekao: "O namazu u strahu potvrđeno je šest ili sedam hadisa i po kojem god da čovjek radi – dozvoljeno je." Ibn Kajjim kaže: "Osnova ovog namaza jeste da ima šest osobina, a neki su došli do više." Oni su, kad god bi primijetili razilaženje prenosilaca u nekoj priči, to smatrali načinima za obavljanje, i tako se došlo do sedamnaest načina.

1. Da neprijatelj ne bude na strani kible i da imam u dvorekatnima namazima klanja s jednom grupom jedan rekat, zatim sačeka da oni samostalno obave još jedan rekat i odu naspram neprijatelja. Zatim će doći druga skupina i klanjati s njim drugi rekat. On će ih sačekati da oni završe još jedan rekat i predat će selam s njima. Salih ibn Havvat

[713] Isto je radilo se o strahu od neprijatelja, vatre ili sl., bez obzira bilo to na putovanju ili ne.
[714] En-Nisa, 102.

prenosi od Sehla ibn Ebu Hajseme da se jedna grupa usafila s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a druga je ostala okrenuta prema neprijatelju. S onim koji su bili s njim klanjao je jedan rekat, a zatim ostao stojeći, i oni su završili još jedan rekat. Zatim su se okrenuli prema neprijatelju. Zatim je došla druga grupa i on je s njima klanjao još jedan rekat koji mu je ostao od namaza i ostao da sjedi, a oni su završili još jedan rekat. Zatim je predao selam s njima.[715]

2. Da neprijatelj ne bude na strani kible i da imam klanja s jednom grupom[716] vojnika jedan rekat, a druga grupa bit će okrenuta prema neprijatelju. Zatim će se grupa koja je s njim klanjala okrenuti prema neprijatelju i klanjat će s njim jedan rekat. Zatim će svaka grupa za sebe završiti namaz. Ibn Omer kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je s jednom grupom jedan rekat, a druga je grupa bila okrenuta prema neprijatelju. Zatim se prva grupa okrenula i stala na mjesto svojih prijatelja okrenuta prema neprijatelju. Druga je grupa došla, i Poslanik, s.a.v.s., klanjao je s njima rekat, a zatim predao selam. Pa su i prva grupa i druga grupa klanjale još po jedan rekat."[717]

Vidljivo je da je druga grupa završila svoj namaz poslije imamovog predavanja selama i da nije prekidala namaz zbog čuvanja svojih prijatelja. Dva rekata koje je klanjala druga grupa povezani su, a prva je grupa klanjala svoj drugi rekat nakon što je druga završila svoj namaz i okrenula se prema neprijatelju. Ibn Mesud kaže: "Zatim je predao selam i ustala je druga grupa." Klanjali su za sebe rekat i predali selam.

3. Da imam sa svakom grupom klanja po dva rekata i da mu prva dva rekata budu farz, a druga dva nafila. Namaz onoga ko klanja farz za onim ko klanja nafilu dozvoljen je. Džabir prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao s jednom grupom svojih ashaba dva rekata, zatim je s drugom grupom klanjao dva rekata i predao selam.[718] U Ahmedovoj, Ebu

[715] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže.

[716] U *Fethu* se kaže: "Pod grupom se misli na manju ili veću grupu, čak i ako je jedna osoba. Ako budu trojica i obuzeo ih je strah, dozvoljeno je jednom klanjati s drugim, a treći će ih čuvati. Nakon toga klanjat će i treći. Ovo je najmanji broj za džematsko klanjanje namaza u strahu."

[717] Bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[718] Bilježe Eš-Šafi i En-Nesai.

Davudovoj i En-Nesaijevoj verziji stoji: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao nam je namaz u strahu. S nekoliko svojih ashaba klanjao je dva rekata, zatim je predao selam, i oni su se povukli. Došli su drugi na njihovo mjesto, i s njima je klanjao dva rekata, zatim je predao selam. Tako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao četiri rekata, a ljudi dva." U Ahmedovoj, El-Buharijevoj i Muslimovoj verziji stoji: "Bili smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Zaturrikau i proučen je ikamet za namaz, pa je on klanjao s jednom grupom dva rekata. Oni su se povukli, pa je on klanjao s drugom grupom dva rekata. Poslanik, s.a.v.s., klanjao je četiri, a narod dva rekata."

4. Da neprijatelj bude na strani kible. Tada će imam klanjati s obje grupe zajedno s tim što će oni učestvovati u odbrani i slijeđenju imama u svim namaskim ruknovima osim sedžde. S njim će sedždu učiniti jedna grupa, a druga će čekati da prva grupa završi sa sedždom, pa će oni učiniti onda sedždu. Kada završe prvi rekat, skupina koja je bila iza pristupit će na mjesto prve skupine, a prva će se skupina povući. Džabir kaže: "Učestvovao sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u namazu u strahu, pa smo se iza njega usafili u dva safa. Neprijatelji su bili između nas i kible. Poslanik, s.a.v.s., donio je tekbir i mi smo svi donijeli tekbir. Zatim je on učinio ruku i mi smo svi učinili ruku. Zatim je podigao glavu s rukua i mi smo svi podigli glave s rukua. Zatim je otišao na sedždu kao i ljudi u safu koji je bio iza njega, a ljudi u drugom safu ostali su motriti neprijatelje. Kada su Poslanik, s.a.v.s., i ljudi u safu koji je bio iza njega završili sa sedždom, ljudi iz drugog safa spustili su se na sedždu i ustali su. Zatim su prišli ljudi iz zadnjeg safa, a povukli se oni iz prednjeg safa. Zatim je učinio ruku i mi smo svi učinili ruku. On je podigao glavu i mi smo podigli glave. On je učinio sedždu kao i ljudi iz safa koji je bio iza njega, a koji su bili iza tokom prvog rekata, a ljudi iz drugog safa ostali su motriti neprijatelja. Kada je Poslanik, s.a.v.s., završio sedždu zajedno s ljudima iz safa iza njega, sedždu su učinili i ljudi iz safa iza prethodnog. Zatim je Poslanik, s.a.v.s., predao selam i svi mi smo predali selam."[719]

[719] Bilježe: Ahmed, Muslim, En-Nesai, Ibn Madža i El-Bejheki.

5. Da dvije skupine zajedno uđu u namaz s imamom, zatim da jedna skupina stane nasuprot neprijatelju, a s imamom klanja druga grupa jedan rekat, zatim oni odu prema neprijatelju, a prva grupa dođe i klanja prvi rekat za sebe, a imam ostane stajati, a drugi rekat klanjaju s imamom. Zatim dođe grupa koja je stajala nasuprot neprijatelju i klanja za sebe jedan rekat, a imam i druga grupa ostanu sjedjeti. Nakon toga imam i svi oni predaju selam. Ebu Hurejra kaže: "Klanjao sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namaz u strahu u godini bitke Nedžd. On je ustao da klanja ikindiju, pa je s njim ustala jedna grupa. Druga je grupa ostala okrenuta prema neprijatelju, a njihova su leđa bila prema kibli. On je donio tekbir i oni su donijeli svi tekbir (oni koji su bili s njim i oni okrenuti prema neprijatelju), zatim je klanjao jedan rekat i klanjala je grupa koja je bila s njim. Zatim je učinio sedždu i ova grupa koja je bila za njim učinila je sedždu, a drugi su stajali prema neprijatelju. Zatim je on ustao i ustala je grupa koja je bila s njim i otišla prema neprijatelju. Došla je grupa koja je bila okrenuta neprijatelju. Učinili su ruku i sedždu, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., stajao je kao što je prethodno stajao. Zatim su ustali, pa je on klanjao drugi rekat i oni su klanjali s njim. On je učinio sedždu i oni su učinili sedždu. Zatim je došla grupa koja je bila okrenuta prema neprijatelju i učinila ruku i sedždu, a Poslanik, s.a.v.s., i oni koji su bili s njim sjedjeli su. Zatim je učinjen selam. On je predao selam i oni svi su predali selam. Poslanik, s.a.v.s., klanjao je dva rekata, a i svaka je grupa klanjala dva rekata."[720]

6. Da svaka grupa s imamom klanja po jedan rekat, tako da imam klanja dva rekata a ljudi po jedan. Ibn Abbas prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao u Zu Karedu pa su se ljudi usafili iza njega u dva safa. Jedan saf za njim, a jedan nasuprot neprijatelju. S onima iza njega klanjao je jedan rekat, pa su se oni okrenuli i otišli na mjesto ovih drugih. Ovi su drugi došli pa je s njima klanjao jedan rekat, a oni nisu klanjali još jedan rekat."[721]

---

[720] Bilježe: Ahmed, Ebu Davud i En-Nesai.

[721] Bilježe En-Nesai i Ibn Hibban, koji ga smatra sahihom.

Od njega se također prenosi: "Allah je vašem Vjerovjesniku propisao da klanja četiri rekata kada nije na putu, dva rekata na putu i jedan u strahu."[722]

Saleba ibn Zehdem kaže: "Sa Seidom ibn el-Asom bili smo u Taberistanu pa je rekao: 'Ko je od vas s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., klanjao namaz u strahu?' Huzejfa reče: 'Ja! S jednom je grupom klanjao rekat i s drugom je grupom klanjao rekat, a oni nisu klanjali drugi rekat."[723]

Kako se klanja akšam-namaz u strahu

Akšam namaz ne skraćuje se i zbog njegovog načina klanjanja on ne potpada u hadise koji su preneseni o namazu u strahu. Zbog ovoga su se učenjaci razišli. Hanefije i malikije smatraju da će imam s prvom grupom klanjati dva rekata, a da će s drugom grupom klanjati treći rekat. Eš-Šafi i Ahmed dozvoljavaju da se s prvom grupom klanja jedan rekat, a s drugom da se klanjaju dva rekata, na osnovu predanja u kojem stoji da je Alija, Allah mu oplemenio lice, postupao ovako.

Namaz prilikom povećanja straha

Kada se strah još više poveća i bojni redovi poremete, svako će klanjati shodno svojim mogućnostima: idući pješice ili jašući, okrenut prema kibli ili ne, pokazujući glavom za ruku i sedždu, s tim što će prilikom obavljanja sedžde malo više spustiti glavu. Ruknovi koje ne bude mogao obaviti spadaju s njega.

قَالَ ابْنُ عُمَرَ: وَصَفَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلاَةَ الْخَوْفِ وَقَالَ: فَإِنْ كَانَ خَوْفٌ أَشَدَّ مِنْ ذَلِكَ فَرِجَالاً أَوْ رُكْبَانًا .

Ibn Omer veli: "Poslanik, s.a.v.s., opisao je namaz u strahu, pa je rekao: 'Ako strah bude veći od toga, onda pješice ili jašući.'"

---

[722] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

[723] Bilježe Ebu Davud i En-Nesai.

El-Buhari o ovome veli:

فَإِنْ كَانَ خَوْفٌ أَشَدَّ مِنْ ذَلِكَ صَلُّوا رِجَالاً قِيَاماً عَلَى أَقْدَامِهِمْ أَوْ رُكْبَاناً مُسْتَقْبِلِي الْقِبْلَةَ وَغَيْرَ مُسْتَقْبِلِيهَا .

"Ako je strah bio veći od toga, onda bi klanjali idući i stojeći na svojim nogama ili jašući okrenuti ili neokrenuti prema kibli."

U Muslimovom rivajetu stoji:

فَإِنْ كَانَ خَوْفٌ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَصَلِّ رَاكِباً أَوْ قَائِماً تُومِئُ إِيمَاءً .

"Ako strah bude veći od toga, klanjaj jašući ili stojeći, gestikulacijom."

NAMAZ PROGONITELJA I PROGONJENOG

Onaj ko traga za neprijateljem i bude se bojao da mu neprijatelj može umaći klanjat će gestovima, idući, makar ne bio okrenut prema kibli. Onaj ko je progonjen poput je onoga koji progoni. U ovu kategoriju spadaju svi oni koje je neprijatelj spriječio obavljanja od rukua i sedžde ili se boje za svoj život, porodicu ili imetak od neprijatelja, lopova ili grabežljive životinje. Oni će klanjati gestovima okrenuti prema strani prema kojoj su se usmjerili. El-Iraki kaže: "Ovo je dozvoljeno u svakom dozvoljenom bježanju od bujice i vatre, kada se ne bude našao izlaz. Isto tako, i dužniku i onome ko je previše zadužen i nije u stanju vratiti dug. Ako bi ga uhvatio ovlašteni, zarobio bi ga. Također u situacijama kada se nad njim treba izvršiti odmazda i ako se nada da bi mu bilo oprošteno kada se smiri srdžba zbog njegovog odsustva."

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أُنَيْسٍ قَالَ: بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى خَالِدِ بْنِ سُفْيَانَ الْهُذَلِي، وَكَانَ نَحْوَ عَرَفَاتٍ فَقَالَ: اذْهَبْ فَاقْتُلْهُ ! قَالَ: فَرَأَيْتُهُ وَقَدْ حَضَرَتْ صَلاَةُ الْعَصْرِ فَقُلْتُ: إِنِّي لأَخَافُ أَنْ يَكُونَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ مَا يُؤَخِّرُ الصَّلاَةَ، فَانْطَلَقْتُ أَمْشِي وَأَنَا أُصَلِّي أُومِئُ إِيمَاءً نَحْوَهُ،

فَلَمَّا دَنَوْتُ مِنْهُ قَالَ لِي: مَنْ أَنْتَ؟ قُلْتُ: رَجُلٌ مِنَ الْعَرَبِ، بَلَغَنِي أَنَّكَ تَجْمَعُ لِهَذَا الرَّجُلِ فَجِئْتُكَ فِي ذَلِكَ، فَقَالَ: إِنِّي لَفِي ذَلِكَ، فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً حَتَّى أَمْكَنَنِي عَلَوْتُهُ بِسَيْفِي حَتَّى بَرَدَ.

Abdullah ibn Unejs kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao me je Halidu ibn Sufjanu el-Huzeliju koji je bio blizu Arefata. Rekao mi je: 'Idi i ubij ga.'" On dalje kaže: "Vidio sam ga a nastupilo je vrijeme ikindije, pa sam rekao: 'Bojim se da između njega i mene bude nešto što će odložiti namaz.' Krenuo sam i klanjao pokrećući se gestovima put njega. Kada sam mu se primakao rekao mi je: 'Ko si ti?' Rekoh mu: 'Čovjek od Arapa! Do mene je doprlo da ti sakupljaš (vojsku) protiv tog čovjeka, pa sam ti došao zbog toga.' On reče: 'Da, ja to činim.' Išao sam s njime neko vrijeme. Kada mi se pružila prilika podigao sam sablju i udario ga dok nije pao mrtav."[724]

NAMAZ NA PUTOVANJU

Namaz na putovanju ima propise koje ćemo spomenuti.

Skraćivanje četverorekatnih namaza

Uzvišeni Allah kaže:

﴿وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾

"Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite, i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti."[725]

Ograničavanje skraćivanja samo na strah nije važeće.

عَنْ يَعْلَى بْنِ أُمَيَّةَ قَالَ: قُلْتُ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ: أَرَأَيْتَ إِقْصَارَ النَّاسِ الصَّلَاةَ وَإِنَّمَا قَالَ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ فَقَدْ ذَهَبَ ذَلِكَ الْيَوْمَ؟ فَقَالَ عُمَرُ: عَجِبْتُ

[724] Ahmed i Ebu Davud. Hafiz Ibn Hadžer njegov sened smatra dobrim.

[725] En-Nisa, 101.

مِمَّا عَجِبْتَ مِنْهُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: صَدَقَةٌ تَصَدَّقَ اللهُ بِهَا عَلَيْكُمْ فَاقْبَلُوا صَدَقَتَهُ.

Jala ibn Umejj kaže: "Rekao sam Omeru ibn el-Hattabu: 'Jesi li vidio[726] da ljudi skraćuju namaz, a Allah je rekao: **'...i kada se bojite da će vam nevjernici neko zlo nanijeti.'**[727] Strah je danas nestao.' Omer reče: 'I ja sam se čudio onome čemu se ti čudiš. Spomenuo sam to Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa mi je on rekao: 'To je sadaka koju vam je Allah udijelio, pa prihvatite sadaku od Njega.'"[728]

Ibn Džerir bilježi riječi Ebu Muniba el-Džurešija, koji kaže: "Ibn Omeru naveden je ajet:

﴿ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ. . . ﴾

'Nije vam grijeh da molitvu na putovanju skratite', i rečeno mu je: 'Mi smo sigurni, ne bojimo se ničega.' On im je odgovorio: 'Vi u Allahovom Poslaniku imate najljepši uzor.'"

Aiša, r.a., veli: "U Meki je namaz bio propisan po dva rekata, i kod kuće i na putu. Kada je Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, na svaka dva rekata dodata su još po dva osim za akšam, jer je on dnevni vitr, i za sabah, zbog dužine učenja na njemu. Poslanik, s.a.v.s., kada bi putovao, klanjao bi prvobitni namaz, tj. namaz koji je propisan u Meki."[729] Ibn el-Kajjim kaže: "Poslanik je, s.a.v.s., četverorekatne namaze kratio na dva rekata kada bi krenuo kao putnik sve dok se ne bi vratio u Medinu. Nije potvrđeno da je on ikada na putovanju klanjao namaz od četiri rekata. U ovome se ne razilazi niko od imama. Oni se razilaze u propisu skraćivanja namaza, pa Amr, Alija, Ibn Mesud, Ibn Abbas, Ibn Omer i Džabir smatraju da je skraćivanje obavezno." Ovo je i stav hanefijskog mezheba.[730]

---

[726] Tj. obavijesti me o razlogu skraćivanja, jer je strah koji je njegov razlog, kako to ajet otvoreno govori, nestao.

[727] En-Nisa, 101.

[728] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte*.

[729] Bilježe: Ahmed, El-Bejheki, Ibn Hibban i Ibn Huzejma, i njegovi su prenosioci povjerljivi.

[730] Hanefije kažu da onaj ko klanja četverorekatni farz pa ako sjedne nakon drugog rekata nakon tešehuda njegov namaz je ispravan s tim što je to pokuđeno zbog odlaganja selama. Ono

Malikije kažu: "Skraćivanje je potvrđeni sunnet koga je potvrdila skupina. Ako musafir ne bi našao drugog musafira za kojim bi klanjao, klanjat će samostalno skraćujući, a mekruh je da klanja za onim ko nije musafir." Hanbelije smatraju da je skraćivanje dozvoljeno i da je ono bolje od potpunog obavljanja namaza. To je stav i šafija u slučaju da putnik ima razdaljinu potrebnu za skraćivanje namaza.

Razdaljina potrebna za skraćivanje

Iz ajeta izgleda da se zbog svakog putovanja u jezičkom značenju, bilo ono kratko ili dugo, skraćuje i spaja namaz, a dozvoljeno je i mrsiti i iz sunneta nije preneseno ništa što ovo ograničava. Ibn el-Munzir i drugi prenose o ovom pitanju više od dvadeset stavova. Ovdje ćemo spomenuti najvjerodostojnije stavove prenesene o ovome.

Ahmed, Muslim, Ebu Davud i El-Bejheki prenose od Jahjaa ibn Jezida da je rekao: "Pitao sam Enesa ibn Malika o skraćivanju namaza, pa je rekao: 'Poslanik, s.a.v.s., kada bi izašao na razdaljinu od tri milje ili ferseha, klanjao bi po dva rekata.'" Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "Ovo je najvjerodostojniji i najjasniji hadis koji se prenosi u objašnjenju ovoga." Kolebanje između milja i ferseha otklanja ono što je spomenuo Ebu Seid el-Hudri: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., skraćivao bi namaze kada bi putovao jedan ferseh."[731] Poznato je da jedan ferseh iznosi tri milje. Ebu Seidov hadis otklanja postojeću sumnju u Enesovom hadisu i objašnjava da je najmanja razdaljina na kojoj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., skraćivao namaze tri milje. Ferseh iznosi 5.541 metar, a milja 1.748 metara. Najkraća razdaljina za skraćivanje namaza koja se prenosi jeste jedna milja.[732] Ovo je uzeo i Ibn Hazm. Dokazujući da se ne skraćuje namaz na razdaljini kraćoj od jedne milje, on kaže: "Poslanik, s.a.v.s., izlazio je na Bekiju da ukopa mrtve i izlazio je na poljanu kako bi izvršio potrebe, a nije skraćivao namaz."

što doda na dva rekata jeste nafila. Ako ne bi sjedio nakon drugog rekata, njegov farz nije ispravan.

[731] Bilježi ga Seid ibn Mensur, a spominje ga i hafiz Ibn Hadžer u *Telhisu*.

[732] Bilježi ga Ibn Ebu Šejba s vjerodostojnim senedom od Ibn Omera.

Odakle se počinje sa skraćivanjem

Većina učenjaka smatra da skraćivanje počinje od napuštanja mjesta stanovanja i izlaska iz naselja. To je uvjet i neće se namaz potpuno klanjati dok se ne vrati u mjesto prebivališta. Ibn el-Munzir kaže: "Ne znam da je Poslanik, s.a.v.s., skraćivao namaze ni na jednom putovanju prije nego što bi izašao iz Medine." Enes kaže: "Klanjao sam s Vjerovjesnikom, s.a.v.s., podne u Medini od četiri rekata, a ikindiju od dva rekata u Zul-Hulejfi."[733]

Neki od selefa smatrali su da će čovjek koji je namjerio putovati skraćivati namaze makar se nalazio u kući.

Kada će musafir klanjati potpun namaz

Putnik će skraćivati namaz sve dok je na putu. Ako bude boravio negdje zbog neke potrebe čije izvršenje čeka, skraćivat će namaze, jer se on smatra putnikom, pa makar u tome mjestu boravio godinama. Ako bude namjerio zadržavanje u nekom mjestu određeni vremenski period, Ibn el-Kajjim smatra da ga boravak u jednom mjestu ne oslobađa propisa putovanja, bilo da taj boravak potraje duže ili kraće vrijeme sve dok se ne naseli u mjestu u kojem boravi. Učenjaci o ovom pitanju imaju mnogobrojne stavove koje je sumirao Ibn el-Kajjim, podržao jedno mišljenje i rekao: "Poslanik je, s.a.v.s., na Tebuku boravio dvadeset dana i skraćivao je namaze. Nije rekao umetu da čovjek neće skraćivati namaze ako se zadrži duže od ovoga, ali se njegov boravak slaže s ovim periodom." Ovo je zadržavanje bilo u stanju putovanja i ne izlazi iz propisa o putovanju, bez obzira na to što traje duže ili kraće, ako čovjek ne bude naseljen u nekom mjestu, a nije odlučio da u njemu boravi. Prethodne i kasnije generacije razišle su se o ovome na puno stavova. El-Buhari od Ibn Abbasa prenosi: "Poslanik je, s.a.v.s., na nekim svojim putovanjima boravio devetnaest dana i klanjao je po dva rekata. Mi, kada boravimo devetnaest dana klanjamo po dva rekata, a ako taj broj bude

[733] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte.*

veći klanjamo potpun namaz." Ahmedov je govor jasan i ukazuje na to da je Ibn Abbas mislio na period Poslanikovog, s.a.v.s., boravka u Meki nakon osvajanja. On je rekao: "Poslanik je, s.a.v.s., u Meki, nakon osvajanja, ostao osamnaest dana, jer je želio otići u Hunejn, ali nije otišao, zatim je sastavio namaze uprkos tome što nije bio na putu." Ovo je njegov boravak koji prenosi Ibn Abbas. Drugi kažu da je Ibn Abbas mislio na boravak na Tebuku kao što je Džabir ibn Abdullah rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., boravio je na Tebuku, dvadeset dana i skraćivao namaze."[734] El-Misver ibn Mahrema veli: "Boravili smo sa Sadom u nekim selima u Šamu četrdeset noći i on je skraćivao namaze, a mi smo ih upotpunjavali." Nafi kaže: "Ibn Omer boravio je u Azerbejdžanu šest mjeseci klanjajući po dva rekata. Snijeg mu je spriječio ulazak." Hafs ibn Ubejdullah veli: "Enes ibn Malik boravio je u Šamu dvije godine klanjajući namaz putnika." Enes je rekao: "Vjerovjesnikovi, s.a.v.s., ashabi boravili su u Ram Hurmuzu sedam mjeseci skraćujući namaze." Hasan el-Basri veli: "Boravio sam s Abdur-Rahmanom ibn Semurom u Kabulu dvije godine i on je skraćivao namaze, a nije spajao." Ibrahim je rekao: "Boravili su u Rejju godinu, i više od toga, i u Sidžistanu dvije godine." Ovo je pravac i put Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovih ashaba. O pravcu ljudi imam Ahmed kaže da kada neko odluči boraviti u nekom mjestu četiri dana, upotpunit će namaze, a ukoliko odluči boraviti manje od toga, skraćivat će. Ova se predanja *(eseri)* shvaćaju tako da Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi nisu sigurno namjeravali boravak, već bi govorili: "Izaći ćemo danas, izaći ćemo sutra." Ovo mišljenje zahtijeva analizu, jer ovo nije nepoznato. Allahov Poslanik, s.a.v.s., osvojio je Meku, a ona je ono što jeste, i ostao u njoj uspostavljajući temelje islama i rušeći temelje idolopoklonstva, i sređujući stanje s Arapima oko Meke. Zna se da ovo zahtijeva više dana, a ne jedan ili dva dana. Isti je takav njegov boravak na Tebuku, jer je on čekao neprijatelje. Bez sumnje je poznato da je između Poslanika, s.a.v.s., i neprijatelja bila razdaljina od nekoliko dana hoda, i on je znao da oni neće stići za četiri dana. Isti je slučaj i s Ibn Omerom, koji je u Azerbejdžanu šest mjeseci skraćivao namaz

[734] Bilježi Ahmed u svome *Musnedu*.

zbog snijega. Poznato je da ovakav snijeg ne može nestati i rastopiti se za četiri dana kako bi oslobodio puteve. Također, poznat je Enesov boravak u Šamu dvije godine, gdje je skraćivao namaze, boravak ashaba u Ram Hurmuzu sedam mjeseci gdje su skraćivali namaze. Poznato je da se ovakve opsade i džihad ne okončavaju za četiri dana. Ahmedovi sljedbenici kažu: "Ako je ostao radi borbe protiv neprijatelja ili zbog hapšenja od vladara ili zbog bolesti, skraćivat će iako je vjerovatno da će se potreba izvršiti u kraćem ili dužem periodu. Ovo je ispravno, ali su postavili jedan uvjet koji nema dokaza u Kur'anu, sunnetu, idžmau niti postupcima ashaba. Oni kažu: "...vjerovatnoća okončanja potrebe u periodu koji ne prekida propis putovanja, a to je manje od četiri dana." On kaže: "Odakle vam taj uvjet, kada je Vjerovjesnik, s.a.v.s., nakon što je ostao u Meki i Tebuku više od četiri dana skraćivao namaz?! Nije svojim ashabima ništa rekao niti im je objasnio da on nije namjeravao ostati duže od četiri dana, a znao je da se oni povode za njegovim primjerom u namazu i oponašaju ga u kraćenju namaza u vrijeme njegovog boravka. On im nije izustio ni jedan glas da ne skraćuju namaze poslije četiri noći, a objašnjenje ovoga jeste jedna od najvažnijih stvari. Ashabi nakon njega povodili su se za njim i nisu nikome ništa rekli ko je s njima klanjao."

Malik i Eš-Šafi kažu da ukoliko se namjerava ostati duže od četiri dana, upotpunjavat će se namazi, a ukoliko se namjerava ostati kraće, skraćivat će se. Ebu Hanifa, r.a., veli: "Ako se namjerava ostati petnaest dana, upotpunjavat će se namazi, a ukoliko se namjerava ostati kraće, skraćivat će se namazi." Ovo je pravac i Lejsa ibn Sa'da. Ovaj stav prenosi se, također, i od trojice ashaba: Omera, njegovog sina i Ibn Abbasa. Seid ibn Musejjeb veli: "Ako ostane četiri, klanjat će četiri." Od njega se prenosi i stav kao što je i Ebu Hanifin, Allah mu se smilovao. Alija ibn Ebu Talib, r.a., rekao je: "Ako ostane deset dana upotpunjavat će namaz." Hasan el-Basri veli: "Skraćivat će dok ne dođe u naselje." Aiša, r.a., kaže: "Skraćivat će dok ne raspremi prtljag." Četverica imama, Allah njima bio zadovoljan, složni su da ako se zadrži u jednom mjestu zbog neke potrebe, čekajući njeno izvršenje, govoreći: 'Danas ću otići, sutra ću otići', sve vrijeme skraćivat će namaz. Eš-Šafi predstavlja izuzetak i on

u jednom od svoja dva stava navodi da će skraćivati namaz sedamnaest ili osamnaest dana, a nakon toga ne. Ibn el-Munzir u *Išrafu* kaže: "Učenjaci su složni da će musafir skraćivati namaze sve dok ne namjerava ostati, makar proteklo više godina."

Dobrovoljni namazi na putovanju

Većina učenjaka ne smatra pokuđenim klanjanje nafila onome ko skraćuje namaze na putu, ne praveći razlike između sunneta pet dnevnih namaza ili drugih nafila. El-Buhari i Muslim bilježe da se Vjerovjesnik, s.a.v.s., okupao u kući Ummu Hani na dan osvajanja Meke, a zatim klanjao osam rekata. Ibn Omer kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., veličao Allaha na leđima svoje jahalice tako što je pomjerao svoju glavu." Hasan el-Basri rekao je: "Ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., putovali su i klanjali dobrovoljne namaze prije i poslije propisanih." Ibn Omer i drugi prenose da on nije propisao dobrovoljne namaze s obaveznim, niti prije niti poslije njih, osim u dubini noći. Vidio je neke ljude kako klanjaju nakon namaza pa je rekao: "Ako bi to uradio, preče bi bilo da upotpunim namaz. O sine moga brata, družio sam se s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa on nije klanjao na putovanju više od dva rekata dok ga Allah nije uzeo Sebi. Družio sam se s Ebu Bekrom, pa ni on nije klanjao više od dva rekata." Spomenuo je i Omera i Osmana i rekao:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾

"Vi u Allahovom Poslaniku imate najljepši uzor."[735]

Ibn Kudama uskladio je predanje od Hasana i Ibn Omera tako što Hasanovo predanje ukazuje da klanjanje nafila nije problematično, a Ibn Omerovo predanje ukazuje da ni njihovo ostavljanje nije problematično.

[735] Bilježi El-Buhari. El-Ahzab, 21; El-Mumtehina, 6.

Putovanje petkom

Putovanje petkom nije problematično ako nije nastupilo vrijeme namaza. Omer je čuo nekog čovjeka kako kaže: "Da danas nije petak, otputovao bih." On mu na to reče: "Putuj jer petak ne sprečava putovanje." Ebu Ubejda putovao je petkom i nije čekao namaz. Ez-Zuhri želio je putovati u petak, pa mu je prigovoreno na to. On je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., putovao je petkom."

Spajanje dva namaza

Navest ćemo situacije u kojima je klanjaču dozvoljeno spojiti podne i ikindiju u podnevskom ili ikindijskom vremenu i akšam i jaciju u akšamskom ili jacijskom vremenu.

Spajanje na arefatu i muzdelifi

Učenjaci su složni da je spajanje podne i ikindije u podnevskom vremenu na Arefatu, i akšama i jacije u jacijskom vremenu na Muzdelifi sunnet zbog postupka Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Spajanje na putu

Prema mišljenju većine učenjaka spajanje dva namaza na putovanju u vremenu jednog od njih dozvoljeno je. Ovdje se ne pravi razlika među onima koji su odsjeli u jednom mjestu i onih koji se kreću. Muaz je rekao da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., tokom puta na Tebuk, kada bi sunce prešlo zenit, prije nego što bi krenuo, sastavio podne i ikindiju. A ako bi krenuo prije nego što sunce pređe zenit, odložio bi podne do ikindije. I s akšamom je činio tako. Ako bi sunce zašlo prije nego što bi krenuo, klanjao bi akšam i jaciju, a ako bi krenuo prije zalaska sunca, onda bi akšam odložio dok ne bi odsjeo za jaciju. Tada bi odsjeo i klanjao ih spojeno.[736]

[736] Bilježe ga Ebu Davud i Et-Tirmizi. On kaže: "Ovaj je hadis dobar."

Kurejb prenosi od Ibn Abbasa da je rekao: "Hoćete li da vas obavijestim o Poslanikovom, s.a.v.s., namazu na putovanju?" Rekli smo: "Svakako!" On reče: "Kada bi sunce prešlo zenit dok bi bio u svome boravištu, spojio bi podne i ikindiju prije nego što bi uzjahao. Ako sunce ne bi prešlo zenit dok bi bio u svome boravištu, otputovao bi dok ne bi nastupilo vrijeme ikindije. Tada bi odsjeo i klanjao podne i ikindiju. Kada bi ga akšam zatekao u boravištu, klanjao bi akšam i jaciju spojeno, a ako ne bi bio u njegovo vrijeme u svome boravištu, otputovao bi dok ne bi nastupilo vrijeme jacije. Tada bi odsjeo i klanjao ih spojeno." Bilježe ga Ahmed i Eš-Šafi u svome *Musnedu* u sličnoj verziji. U njemu stoji: "Ako bi krenuo na put prije nego što bi sunce prešlo zenit, odložio bi podne tako da bi spojio podne i ikindiju u vrijeme ikindije."[737]

Malik u *Muvetau* od Muaza bilježi da je jednog dana odložio namaz u pohodu na Tebuk, zatim je izašao i klanjao podne i ikindiju spojeno. Zatim je ušao, pa je zatim izašao i klanjao akšam i jaciju zajedno. Eš-Šafi kaže: "Njegove riječi: 'Zatim je ušao, a zatim izašao, govore da se on stacionirao.'" Ibn Kudama, nakon spominjanja ovog hadisa, u *Mugniju* kaže: "Ibn Abdul-Berr rekao je da je ovaj hadis vjerodostojan i čvrstog seneda." Učenjaci sire kažu da je Bitka na Tebuku bila devete godine. U ovom su hadisu najjasniji dokazi i najjači argumenti u odgovoru onima koji smatraju da se namazi spajaju samo u putovanju, jer je Poslanik, s.a.v.s., spajao namaze dok je bio stacioniran i nije se kretao, dok je boravio u svome šatoru. Izlazio bi i klanjao namaze spojeno, a zatim bi se vraćao u svoj šator. Ovaj hadis bilježi Muslim u svome *Sahihu* i kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je podne i ikindiju spojeno i akšam i jaciju spojeno." Postupanje po ovom hadisu čija je čvrstina određena jasno je u propisu i nema onoga što mu se suprotstavlja. Spajanje namaza jedna je od olakšica koja nije ograničena samo na period kretanja, kao skraćivanje i mesh, ali bolje je odgađanje."

Nijet se ne uvjetuje u spajanju i kraćenju. Ibn Tejmijja kaže: "Ovo je stav većine učenjaka", i veli: "Kada bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao sa

[737] Bilježi ga El-Bejheki s dobrim senedom i kaže: "Spajanje između dva namaza zbog putovanja poznata je stvar koju su prakticirali ashabi i tabiini."

svojim ashabima spojeno i skraćeno, nije naređivao nijednom od njih nijet za skraćivanje i spajanje, štaviše izašao je iz Medine prema Meki i klanjao dva rekata bez spajanja, zatim im je klanjao podne na Arefatu, a nije ih obavijestio da želi klanjati ikindiju nakon njega. Zatim je s njima klanjao ikindiju, a oni nisu zanijetili klanjati ikindiju. Ovo je spajanje u prvom vremenu. Također, kada je izašao iz Medine u Zul-Hulejfu, klanjao im je ikindiju od dva rekata, a nije im naredio nijet skraćivanja." O uzastopnosti između dva namaza rekao je: "Ispravno je to uopće ne uvjetovati. Ni u prvom ni u drugom vremenu. To zbog toga nije granica u Šerijatu i što se pridržavanjem toga gubi smisao olakšice." Eš-Šafi kaže: "Ako bi klanjao namaz u svojoj kući s nijetom spajanja i klanjao jaciju, dozvoljeno je." Sličan stav prenosi se od Ahmeda.

Spajanje namaza po kiši

El-Esrem u svome *Sunenu* prenosi od Ebu Seleme ibn Abdur-Rahmana da je rekao: "Sunnet je da se u kišnom danu spoje akšam i jacija." El-Buhari prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., spojio akšam i jaciju u kišnoj noći.

Šafije dozvoljavaju onome ko je kod kuće da spoji podne i ikindiju i akšam i jaciju u prvom vremenu pod uvjetom da počne kiša, a osoba bude u ihramima.

Malik dozvoljava spajanje akšama i jacije u džamiji zbog kiše koja pada ili se očekuje njeno padanje, zbog blata kada ga bude mnogo što sprečava mnogim ljudima da obuju obuću. Smatraju pokuđenim spajanje podne i ikindije zbog kiše.

Hanbelije dozvoljavaju spajanje akšama i jacije samo u prvo vrijeme, a u drugo vrijeme zbog snijega, leda, blata, žestokog mraza i kiše koja kvasi odjeću. Ova olakšica odnosi se samo na onoga ko klanja u džematu u džamiji i ide iz daleka, te ga kiša na putu uznemirava. Onome ko je u džamiji, ili klanja u svojoj kući džematile, ili ide ka džamiji pokriven nečim, ili džamija bude pred njegovim vratima, nije dozvoljeno spajanje.

Spajanje namaza zbog bolesti ili zbog nekog razloga

Imam Ahmed, Kadi Husejin, El-Hatabi i El-Mutevelli, od šafija, smatraju da je dozvoljeno spojiti namaze u prvom i drugom vremenu zbog bolesti, jer je takvoj osobi to veća tegoba od kiše. Nevevi kaže: "Dokaz ovoga jeste jak." U *Mugniju* stoji: "Bolest prilikom koje se odobrava spajanje jeste ona bolest prilikom koje se u obavljanju svakog namaza u njegovom vremenu osjeća teškoća i slabost."

Hanbelije idu još šire i dozvoljavaju spajanje namaza u vrijeme prvog i drugog namaza onome ko ima neko opravdanje i onome ko se boji. Dozvoljavaju spajanje dojilji kojoj predstavlja poteškoću da za svaki namaz pere odjeću, onoj ženi koja ima istihazu, onome kome stalno teče mokraća, onome ko je nesposoban očistiti se, onome ko se boji za sebe, svoj imetak i svoju čast i onome ko se boji neke štete koja će ga zadesiti ukoliko ne bude spajao namaze.

Ibn Tejmijja kaže: "Najfleksibilniji mezheb kada je u pitanju spajanje namaza jeste Ahmedov. On dozvoljava spajanje namaza kada postoje bilo koja obaveza, kao što to En-Nesai prenosi kao merfu-predanje od Vjerovjesnika, s.a.v.s., u kojem stoji da je rekao kako je dozvoljeno kuharu i pekaru i ljudima poput njih, koji se boje propasti svoga imetka, spajati namaze."

Spajanje namaza zbog neke potrebe

En-Nevevi u komentaru Muslimovog *Sahiha* kaže: "Grupa imama smatra dozvoljenim spajanje namaza u mjestu boravka zbog neke potrebe onima kojima je to običaj. Ovo je stav Ibn Sirina i Ešheba, učenika imama Malika, a El-Hatabi ga prenosi i od El-Kafala i Eš-Šašija, učenika imama Eš-Šafija, od Ebu Ishaka el-Mervezija, od grupe hadiskih stručnjaka, a odabrao ga je i Ibn el-Munzir. Potvrđuju ga i riječi Ibn Abbasa: "Nije želio otežati svome umetu, pa da kao uzrok navede bolest ili nešto drugo." Ibn Abbasov hadis, na koji ukazuju, bilježi Muslim: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., sastavio je podne i ikindiju i akšam i jaciju u Medini, a

nije bilo ni straha ni kiše." Rečeno je Ibn Abbasu: "Šta je time želio?" On odgovori: "Nije želio otežati svome umetu." El-Buhari i Muslim prenose od njega da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., u Medini klanjao sedam zajedno i osam zajedno: podne i ikindiju i akšam i jaciju. Muslim prenosi od Abdullaha ibn Šekika da je rekao: "Jednog nam je dana Ibn Abbas nakon ikindije držao hutbu dok sunce nije zašlo i pojavile se zvijezde. Ljudi su počeli govoriti: 'Namaz, namaz!', a zatim je došao čovjek iz Benu Tejma i neprestano vikao: 'Namaz, namaz!' Ibn Abbas reče: 'Hoćeš li mene ili sebe učiti sunnetu!' Zatim reče: 'Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako je spojio podne i ikindiju i akšam i jaciju.'" Abdullah ibn Šekik veli: "Ovo je djelovalo na mene, pa sam otišao kod Ebu Hurejre i pitao ga. On je potvrdio njegove riječi."

Napomena

U *Mugniju* se navodi: "Kad se završe dva namaza u prvom vremenu, zatim nestane razloga, nakon njihovog završetka, a prije ulaska drugog vremena, dovoljno je i nije neophodan drugi namaz u svome vremenu, jer je namaz obavljen u situaciji opravdanog razloga i neće biti pokvaren ako te situacije nakon toga nestane, kao što će biti ispravan namaz onoga koji klanja namaz s tejemumom, pa nakon završetka namaskog vremena nađe vodu."

NAMAZ NA BRODU, U VOZU I AVIONU

Namaz na brodu, u vozu i avionu ispravan je, bez pokuđenosti, onako kako je lahko klanjaču.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الصَّلاَةِ فِي السَّفِينَةِ؟ قَالَ: صَلِّ فِيهَا قَائِماً إِلاَّ أَنْ تَخَافَ الْغَرَقَ.

Ibn Omer prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., bio upitan o namazu na brodu, pa je rekao: "Klanjaj na brodu stojeći, izuzev ako se ne bojiš utapanja."[738]

Abdullah ibn Ebu Utba kaže: "Bio sam u društvu Džabira ibn Abdullaha, Ebu Seida el-Hudrija i Ebu Hurejre na brodu, pa su oni klanjali stojeći i u džematu. Predvodio ih je neko od njih, a mogli su klanjati na obali."[739]

PUTNE DOVE

Mustehab je da putnik kada izađe iz kuće kaže:

"Bismillāh, tevekkeltu alallāh. Lā havle ve lā kuvvete illā billāh. Allāhumme innī e'ūzu bike en edille ev udalle, ev ezille ev uzelle, ev azlime ev uzleme, ev edžhele ev judžhele alejje." ("U ime Allaha. Oslanjam se na Allaha. Allahu moj, tražim Tvoju zaštitu od toga da odvodim u zabludu ili u zabludu budem odveden, da ne navodim na grijeh ili da na grijeh budem naveden, da nanosim nepravdu ili da mi nepravda bude nanesena, da postupam kao neznalica ili da se prema meni bez znanja postupa.")

Zatim će od dova koje su prenesene proučiti ono što hoće, a postoji nekoliko njih.

---

[738] Bilježe ga Ed-Darekutni i El-Hakim prema uvjetima El-Buharija i Muslima.

[739] Bilježi ga Seid ibn Mensur.

عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعَةَ قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيّاً رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أُتِيَ بِدَابَّةٍ لِيَرْكَبَهَا، فَلَمَّا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرِّكَابِ قَالَ: بِسْمِ اللهِ، فَلَمَّا اسْتَوَى عَلَيْهَا قَالَ: الْحَمْدُ للهِ، سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. ثُمَّ حَمِدَ اللهَ ثَلاثاً وَكَبَّرَ ثَلاثاً، ثُمَّ قَالَ: سُبْحَانَكَ، لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ، قَدْ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي، إِنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ أَنْتَ، ثُمَّ ضَحِكَ، فَقُلْتُ: مِمَّ ضَحِكْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلْتُ، ثُمَّ ضَحِكَ، فَقُلْتُ: مِمَّ ضَحِكْتَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: يَعْجَبُ الرَّبُّ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا قَالَ: رَبِّ اغْفِرْ لِي، وَيَقُولُ: عَلِمَ عَبْدِي أَنَّهُ لاَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرِي.

Ali ibn Rebia kaže: "Vidio sam Aliju, r.a., kako je došao do jahalice da bi je uzjahao. Kada je stavio nogu u uzengiju, rekao je: 'U ime Allaha.' Kada bi je uzjahao, rekao je: 'Hvala Allahu. Hvaljen neka je Onaj Koji je dao da nam one (životinje, prijevozna sredstva) služe, mi to sami ne bismo mogli postići i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti.' Zatim je zahvalio Allahu tri puta i donio tekbir tri puta, pa rekao: 'Slavljen neka si, nema božanstva osim Tebe. Ja sam sebi nepravdu učinio, pa mi oprosti, jer samo Ti možeš oprostiti grijehe.' Nakon toga nasmijao se, pa ga ja upitah: 'Vladaru pravovjernih, šta te nasmijalo?' On odgovori: 'Vidio sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je uradio slično ovome što sam ja uradio, a zatim se nasmijao. Ja sam ga upitao: 'Allahov Poslaniče, šta te je nasmijalo?' on odgovori: 'Allah se čudi Svome robu kada kaže: 'Allahu, oprosti mi grijehe', i kaže: 'Moj rob zna da samo Ja mogu oprostiti grijehe.'"[740]

عَنِ الْأَزْدِي أَنَّ ابْنَ عُمَرَ عَلَّمَهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اسْتَوَى عَلَى بَعِيرِهِ خَارِجًا إِلَى سَفَرٍ كَبَّرَ ثَلاثًا ثُمَّ قَالَ: سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ. اَللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى وَمِنَ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى، اَللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اَللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ،

[740] Bilježe ga Ahmed, Ibn Hibban i El-Hakim, koji kaže da je vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima.

اَللّٰهُمَّ اِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمَنْظَرِ وَسُوءِ الْمُنْقَلَبِ فِي الْمَالِ وَالأَهْلِ. آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ.

Ezdi prenosi da ga je Ibn Omer podučio da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., kad bi se uspeo na svoju devu i krenuo na put, tri puta donio tekbir, a zatim rekao: "Subhānel-lezī sehhare lenā hāzā ve mā kunnā lehu mukrinīne ve innā ilā Rabbinā lemunkalibūn. Allāhumme nes'eluke fī seferinā hāzā el-birre vet-takvā ve minel-ameli mā terdā. Allāhumme hevvin alejnā seferenā hāzā vatvi annā bu'deh. Allāhumme Entes-sāhibu fis-sefer, vel-halīfetu fil-ehl. Allāhumme innī e'ūzu bike min va'sā'is-sefer, ve ke'ābetil-menzar, ve sū'il-munkaleb, fil-māli vel-ehl." ("Hvaljen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio. Mi to sami ne bismo mogli postići. Mi se Gospodaru svome vraćamo. Allahu moj, podari nam na ovom našem putu dobročinstvo i bogobojaznost i činjenje djela kojima ćeš Ti biti zadovoljan. Gospodaru naš, olakšaj nam ovaj put i skrati nam ga. Allahu naš, Ti si naš prijatelj na putu i čuvar naših porodica. Gospodaru, zaštiti nas od poteškoća na putu, od ružnih prizora i zla i u imetku i porodici.") Kada bi se vratio rekao bi ovo i još dodao: "Ājibūne tā'ibūne ābidūne lirabbinā hāmidūne." ("Vraćamo se tevbu čineći, robujući i zahvaljujući se Gospodaru našem.") [741]

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ إِلَى سَفَرٍ قَالَ: اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الضَّبْنَةِ فِي السَّفَرِ وَالْكَآبَةِ فِي الْمُنْقَلَبِ اللّٰهُمَّ اطْوِ لَنَا الْأَرْضَ وَهَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ. وَإِذَا أَرَادَ الرُّجُوعَ قَالَ: آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ. وَإِذَا دَخَلَ عَلَى أَهْلِهِ قَالَ: تَوْبًا تَوْبًا لِرَبِّنَا أَوْبًا لَا يُغَادِرُ عَلَيْنَا حَوْبًا.

Ibn Abbas kaže: "Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo na putovanje, rekao bi: "Allāhumme Entes-sāhibu fis-sefer, vel-halīfetu fil-ehl. Allāhumme innī e'ūzu bike mined-dabneti fis-sefer, vel-ke'ābeti fil-munkaleb. Allāhumma-tvi lenel-erda ve hevvin alejnes-sefer." ("Allahu naš, Ti si naš prijatelj na putu i čuvar naših porodica. Sačuvaj me od

[741] Bilježe Ahmed i Muslim.

pratnje u putu koja nema sredstava i tuge u povratku. Allahu moj, skrati nam put i olakšaj nam putovanje.") Kada bi se vratio, rekao bi: 'Vraćamo se tevbu čineći, robujući i zahvaljujući se Gospodaru našem.' Kada bi ušao svojoj porodici, govorio bi: "Tevben, tevbā, li Rabbinā evbā, lā jugādiru alejnā havbā." ("Kajemo se, kajemo se, Gospodaru našem vraćamo se, nije na nas ostavio grijeha.")[742]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَرْجِسٍ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ فِي سَفَرٍ قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَالْحَوَرِ بَعْدَ الْكَوْرِ وَدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ وَسُوءِ الْمَنْظَرِ فِي الْمَالِ وَالْأَهْلِ.

Abdullah ibn Serdžis prenosi da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi krenuo na put, govorio: "Allahu zaštiti me od poteškoća na putu i tuge u povratku, zaštiti me od smutnje nakon što je uspostavljen red, dove mazluma i zlog prizora u imetku i porodici."

Kada bi se vratio, rekao bi slično s tim što bi u riječima: "...i zlog prizora u imetku i porodici", prvo izgovarao riječ porodica.[743]

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا غَزَا أَوْ سَافَرَ فَأَدْرَكَهُ اللَّيْلُ قَالَ: يَا أَرْضُ، رَبِّي وَرَبُّكِ اللَّهُ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّكِ وَشَرِّ مَا فِيكِ وَشَرِّ مَا خُلِقَ فِيكِ وَشَرِّ مَا دَبَّ عَلَيْكِ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ أَسَدٍ وَأَسْوَدَ وَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ وَمِنْ شَرِّ سَاكِنِ الْبَلَدِ وَمِنْ شَرِّ وَالِدٍ وَمَا وَلَدَ.

Ibn Omer kaže: "Kada bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo u borbu ili bi putovao, pa ga zadesila noć, rekao bi: 'Jā erdu, Rabbī ve Rabbukillāh, e'ūzu billāhi min šerriki ve šerri mā fīki ve šerri mā hulika fīki ve šerri mā debbe alejki, ve e'ūzu billāhi min šerri kulli esedin ve esvede ve hajjetin ve akreb, ve min šerri sākinil-beled, ve min šerri vālidin ve mā veled.' ('O Zemljo! Tvoj i moj Gospodar jeste Allah. Molim Allaha da me zaštiti od tvoga zla i zla koje je u tebi, zla onoga što je stvoreno u tebi i zla onoga što po tebi gmiže. Molim Allaha da me sačuva od zla svakog lava, velike

[742] Bilježe: Ahmed, Et-Taberani i El-Bezzar sa vjerodostojnim senedom.

[743] Bilježe Ahmed i Muslim.

i male zmije i škorpiona, od zla stanovnika grada, od zla onoga što rađa i onoga što se rađa.')"[744]

عَنْ خَوْلَةَ بِنْتِ حَكِيمٍ السُّلَيْمِيَّةِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ نَزَلَ مَنْزِلاً ثُمَّ قَالَ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ كُلِّهَا مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ.

Od Havle bint Hakima es-Sulejmijja prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko pristane na neko mjesto, zatim kaže: 'E'ūzu bikelimātillahit-tāmmāti kullihā min šerri mā haleka.' ('Utječem se Allahu Njegovim potpunim riječima od zla svega što je stvorio'), neće mu ništa nauditi sve dok iz tog mjesta ne otputuje."[745]

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَرْوَانَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ كَعْبًا حَلَفَ لَهُ بِالَّذِي فَلَقَ الْبَحْرَ لِمُوسَى أَنَّ صُهَيْبًا حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَرَ قَرْيَةً يُرِيدُ دُخُولَهَا إِلاَّ قَالَ حِينَ يَرَاهَا: اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ، وَالْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ، وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ، وَرَبَّ الرِّيَاحِ وَمَا ذَرَيْنَ، أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ أَهْلِهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا.

Ata ibn Ebu Mervan prenosi od svoga oca da mu se Kab zakleo Onim ko je odvojio more Musau da mu je Suhejb pričao da bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., kada bi vidio mjesto u koje je želio ući, govorio: "Allāhumme Rabbes-semāvātis-seb'i ve mā azlelne vel-erdīnes-seb'i ve mā aklelne, ve Rabbeš-šejātini ve mā adlelne, ve Rabber-rijāhi ve mā zerejne, ve es'eluke hajre hāzihil-karjeti ve hajre ehlihā ve hajre mā fīhā, ve ne'ūzu bike min šerrihā ve šerri ehlihā ve šerri mā fīhā." ("Allahu moj, Gospodaru sedam nebesa i onog što prekrivaju, Gospodaru sedam zemalja i onog što ona nose, Gospodaru šejtana i njihovih obmana, Gospodaru vjetra i onog što on puše, molim Te za dobro u ovom mjestu, za dobro njegovih stanovnika i za dobro onog što je u njemu, zaštiti me od zla njegova, od zla njegovih mještana i od zla onog što je u njemu.")[746]

[744] Bilježe Ahmed i Ebu Davud

[745] Bilježe ga Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*, osim El-Buharija i Ebu Davuda.

[746] En-Nesai, Ibn Hiban i El-Hakim. Ova dvojica smatraju ga vjerodostojnim.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: كُنَّا نُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا رَأَى قَرْيَةً يُرِيدُ أَنْ يَدْخُلَهَا قَالَ: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهَا – ثَلَاثَ مَرَّاتٍ – اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا، وَحَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا.

Ibn Omer, r.a., kaže: "Putovali smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i on je, kada je vidio mjesto u koje je želio ući, rekao: 'Allahu, daj nam bereket u njemu (tri puta), opskrbi nas njegovim plodovima, omili nas njegovim mještanima i njegove dobre mještane omili nama.'"[747]

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى أَرْضٍ يُرِيدُ دُخُولَهَا قَالَ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ وَخَيْرِ مَا جَمَعْتَ فِيهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جَمَعْتَ فِيهَا، اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا جَنَاهَا، وَأَعِذْنَا مِنْ وَبَاهَا، وَحَبِّبْنَا إِلَى أَهْلِهَا، وَحَبِّبْ صَالِحِي أَهْلِهَا إِلَيْنَا.

Aiša, r.a., kaže: "Allahov Polsanik, s.a.v.s., kada bi pogledao mjesto u koje je želio ući, rekao bi: 'Allāhumme innī es'eluke min hajri hāzihi ve hajri mā džema'te fīhā, ve e'ūzu bike min šerrihā ve šerri mā džema'te fīhā. Allāhumme-rzuknā dženāhā, ve e'iznā min vebāhā, ve habbinā ilā ehlihā, ve habbib sālihī ehlihā ilejnā.' ('Allahu moj, molim te za dobro ovog mjesta i dobro koje si u njemu sakupio, a molim Te da me zaštitiš od njegovog zla i zla koje si u njemu sakupio. Allahu moj, opskrbi nas njegovim plodovima, zaštiti nas od njegovih epidemija i omili nas njegovim stanovnicima, a njegove dobre stanovnike omili nama.')"[748]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِذَا كَانَ فِي سَفَرٍ وَأَسْحَرَ يَقُولُ: سَمَّعَ سامِعٌ بِحَمْدِ اللَّهِ وَحُسْنِ بَلَائِهِ عَلَيْنَا، رَبَّنَا صَاحِبْنَا، وَأَفْضِلْ عَلَيْنَا، عَائِذاً بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ.

Ebu Hurejra prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., na putovanju ili kada bi putovao zorom, govorio: "Neka prisutni posvjedoče da se zahvaljujemo Allahu na blagodatima i nimetima. Gospodaru, budi uz nas i počasti nas, molimo Allaha da nas sačuva od vatre."[749]

---

[747] Bilježi ga Et-Taberani u *Evsatu* s dobrim senedom.

[748] Bilježi ga Ibn es-Sunni.

[749] Bilježi Muslim.

DŽUMA-NAMAZ

Vrijednost dana petka

Prenosi se da je petak najodabraniji dan u sedmici.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا وَلاَ تَقُومُ السَّاعَةُ إِلاَّ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolji dan u kojem je sunce izašlo jeste petak; u njemu je stvoren Adem, a.s., u njemu je uveden u Džennet, u njemu je izveden iz Dženneta, i Kijametski dan nastupit će u petak."[750]

عَنْ أَبِي لُبَابَةَ الْبَدْرِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: سَيِّدُ الْأَيَّامِ يَوْمُ الْجُمُعَةِ وَأَعْظَمُهَا عِنْدَهُ وَأَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ تَعَالَى، مِنْ يَوْمِ الْفِطْرِ وَيَوْمِ الْأَضْحَى وَفِيهِ خَمْسُ خِلاَلٍ: خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ، وَأَهْبَطَ اللَّهُ فِيهِ آدَمَ إِلَى الْأَرْضِ وَفِيهِ تَوَفَّى اللَّهُ تَعَالَى آدَمَ، وَفِيهِ سَاعَةٌ لاَ يَسْأَلُ الْعَبْدُ فِيهَا شَيْئًا إِلاَّ آتَاهُ اللَّهُ تَعَالَى إِيَّاهُ مَا لَمْ يَسْأَلْ حَرَامًا، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ. مَا مِنْ مَلَكٍ مُقَرَّبٍ وَلاَ سَمَاءٍ وَلاَ أَرْضٍ وَلاَ رِيَاحٍ وَلاَ جِبَالٍ وَلاَ بَحْرٍ إِلاَّ هُنَّ يُشْفِقْنَ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ.

Ebu Lubaba el-Bedri, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Gospodin svih dana jeste petak. On je kod Allaha najveći dan. Kod Allaha je veći od ramazanskog i kurbanskog bajrama i u njemu je pet karakteristika: Allah je u njemu stvorio Adema, a.s., u njemu je Allah Adema spustio na Zemlju, u njemu je Allah usmrtio Adema, petkom ima jedan sat u kojem rob šta god da zatraži, osim harama, Allah će mu dati, i u njemu će nastupiti Kijametski dan. Nema nijednog bliskog meleka,

[750] Muslim, Ebu Davud, En-Nesai i Et-Tirmizi, koji za njega kaže da je sahih.

niti neba, niti zemlje, niti vjetrova, niti brda, niti mora, a da se ne boje petka."[751]

Činjenje dove petkom

Treba se truditi da se čini dova u posljednjem satu petka.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سَلاَمٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ – وَرَسُولُ اللهِ جَالِسٌ – إِنَّا لَنَجِدُ فِي كِتَابِ اللهِ تَعَالَى فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يُصَلِّي يَسْأَلُ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا شَيْئًا إِلاَّ قَضَى لَهُ حَاجَتَهُ. قَالَ عَبْدُ اللهِ: فَأَشَارَ إِلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أَوْ بَعْضَ سَاعَةٍ، فَقُلْتُ: صَدَقْتَ أَوْ بَعْضَ سَاعَةٍ. قُلْتُ: أَيُّ سَاعَةٍ هِيَ؟ قَالَ: آخِرُ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ النَّهَارِ. قُلْتُ: إِنَّهَا لَيْسَتْ سَاعَةُ صَلاَةٍ، قَالَ: بَلَى إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا صَلَّى ثُمَّ جَلَسَ لاَ يُجْلِسُهُ إِلاَّ الصَّلاَةُ فَهُوَ فِي صَلاَةٍ.

Od Abdullaha ibn Selama, r.a., prenosi se da je rekao: "Rekao sam, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjedio je: 'Mi doista nalazimo u Allahovoj knjizi da u petku ima jedan sat kojeg ako nađe vjernik i u njemu klanja i moli Allaha, dž.š., za nešto, Allah će mu zadovoljiti potrebu.' Poslanik, s.a.v.s., pokazao je prema meni: 'Ili dio sata.' Pa sam rekao: 'Istinu si rekao, ili dio sata.' Rekao sam: 'Koji je to sat?' Rekao je: 'Posljednji od dnevnih sati.' Rekao sam: 'To nije sat namaza.' On reče: 'Svakako, rob vjernik kada klanja, a zatim sjedne, samo radi namaza, on je u namazu.'"[752]

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ وَأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِنَّ فِي الْجُمُعَةِ سَاعَةً لاَ يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا خَيْرًا إِلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاهُ. وَهِيَ بَعْدَ الْعَصْرِ.

Ebu Seid i Ebu Hurejra prenose da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "U petku ima sat koji ako rob vjernik pronađe i u njemu Allaha zamoli za neko dobro, Allah će mu to dati. On je nakon ikindije."[753]

---

[751] Prenose Ahmed i Ibn Madža. El-Iraki kaže da mu je sened dobar.

[752] Prenosi Ibn Madža.

[753] Prenosi ga Ahmed. El-Iraki kaže da je ovaj hadis vjerodostojan.

عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَوْمُ الْجُمُعَةِ اثْنَا عَشْرَةَ سَاعَةً مِنْهَا سَاعَةٌ لَا يُوجَدُ عَبْدٌ مُسْلِمٌ يَسْأَلُ اللهَ تَعَالَى شَيْئًا إِلَّا آتَاهُ إِيَّاهُ، وَالْتَمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ.

Džabir, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dan petka ima dvanaest sati. Među njima je jedan sat u kojem ako rob vjernik zamoli Allaha nešto, On će mu to dati. Tražite ga u zadnjem satu nakon ikindije."[754]

Ebu Selema ibn Abdurrahman navodi da su se ashabi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., sastali i prisjećali se sata koji je u petku. Rastali su se, a nisu se razišli o tome da je to posljednji sat petka.[755] Ahmed ibn Hanbel kaže: "U većini hadisa koji govore o trenutku kada se prima dova stoji da je to poslije ikindija-namaza, a nadati se i poslije zevala."

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فِي سَاعَةِ الْجُمُعَةِ: هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ – يَعْنِي عَلَى الْمِنْبَرِ – إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ.

Ebu Musa, r.a., prenosi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže o satu u petku: "On je otkako imam sjedne", tj. na minber, "pa dok se ne završi namaz."[756] Ovaj hadis ima mahanu kontradiktornosti i prekinutosti seneda.

Mustehab je povećati donošenje salavata i selama na Poslanika, s.a.v.s., uoči petka i u petku

عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمُ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ قُبِضَ، وَفِيهِ النَّفْخَةُ، وَفِيهِ الصَّعْقَةُ فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَكَيْفَ تُعْرَضُ عَلَيْكَ صَلَاتُنَا وَقَدْ أَرِمْتَ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ حَرَّمَ عَلَى الْأَرْضِ أَنْ تَأْكُلَ أَجْسَادَ الْأَنْبِيَاءِ.

---

[754] Bilježe: En-Nesai, Ebu Davud i El-Hakim u *Mustedreku*. On kaže da je ovaj hadis vjerodostojan prema Muslimovim uvjetima. Hafiz Ibn Hadžer u Fethu njegov sened smatra dobrim.

[755] Bilježi ga Seid u svome *Sunenu*, a Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže da je vjerodostojan.

[756] Hadis prenose Muslim i Ebu Davud.

Evs ibn Evs, r.a., rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., veli: 'Među vašim najodabranijim danima jeste petak: u njemu je stvoren Adem, u petku je usmrćen, u njemu je puhanje i onesvješćenje. Pa, povećajte donošenje salavata na mene petkom. Vaši salavati bit će meni predočeni.' Ashabi rekoše: 'Allahov Poslaniče, kako će ti biti predočeni naši salavati, a tvoje tijelo bit će već raspadnuto?' Poslanik, s.a.v.s., odgovori: 'Allah, dž.š., zabranio je zemlji da jede tijela vjerovjesnika.'"[757]

Ibn el-Kajjim veli: "Mustehab je povećati donošenje salavata na Vjerovjesnika, s.a.v.s., petkom i u noći petka:

أَكْثِرُوا مِنَ الصَّلاَةِ عَلَيَّ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَيْلَةَ الْجُمُعَةِ.

'Povećajte donošenje salavata na mene u petku i u noći petka.' Poslanik, s.a.v.s., najbolje je stvorenje, a petak je najbolji dan. Zbog toga donošenje salavata na njega u ovom danu ima karakteristiku koja nije svojstvena drugim. Druga mudrost jeste u tome da svako dobro koje je njegov umet postigao na dunjaluku i ahiretu postigao ga je njegovom zaslugom. Allah je ovom umetu spojio dva dobra ovog svijeta i ahireta. Najveće počasti ovom umetu bit će u petak. Toga dana bit će proživljeni na njihovim položajima i u dvorcima u Džennetu. Petkom će u Džennetu imati i više. Petak je mubarek dan ovog umeta na dunjaluku. Dan kada Allah rješava njihove želje i potrebe i ne odbija one koji Ga mole. Sve su ovo muslimani spoznali, i ovo je do njih došlo Poslanikovim, s.a.v.s., sebebom. U znak zahvalnosti i kao vid davanja Poslaniku, s.a.v.s., njegovog prava muslimani povećavaju donošenje salavata na njega u petku i noći petka."

[757] Prenose: El-Buhari, Muslim, En-Nesai i Ebu Davud.

Mustehab je učiti suru El-Kehf petkom i u noći petka

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَطَعَ لَهُ نُورٌ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ.

Ebu Seid el-Hudri prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s. rekao: "Ko na dan džume prouči suru El-Kehf osvijetlit će ga svjetlo između dvije džume."[758]

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ فِي يَوْمِ الْجُمُعَةِ سَطَعَ لَهُ نُورٌ مِنْ تَحْتِ قَدَمِهِ إِلَى عَنَانِ السَّمَاءِ، يُضِيءُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَغُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ.

Ibn Omer kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko u danu petka prouči suru El-Kehf, zablistat će mu svjetlo ispod stopala pa do nebesa osvjetljavajući ga na Kijametskom danu. Allah će mu oprostiti ono između dvije džume."[759]

Pokuđenost glasnog učenja ove sure u džamijama

Šejh Muhammed Abduhu izdao je fetvu u kojoj stoji: "Učenje sure El-Kehf petkom došlo je u izrazu koji je sličan nabrajanju mekruha: mekruh je postiti samo petkom, mekruh je samo noć petka provoditi u namazu. Mekruh je učiti melodično suru El-Kehf, posebno petkom, dok ljudi u džamiji razgovaraju i ne slušajući je. Učač također ometa klanjača, i učenje ove sure na ovaj način zabranjeno je."

Kupanje, uljepšavanje, misvak, mirisanje u svim prilikama naročito za džumu

Mustehab je svakom onome ko želi prisustvovati džumi ili nekom skupu ljudi, bilo da se radi o čovjeku ili ženi, o odraslom ili malom, o onome ko je u svome mjestu ili musafiru, da bude na najvećem stepenu čistoće i ukrašenosti: da se okupa i obuče najljepšu odjeću, da se namiriše

[758] Hadis prenose: En-Nesai, El-Bejheki i El-Hakim.

[759] Bilježi ga Ibn Merdevejh sa senedom koji je dobar.

i usta očisti misvakom. U pogledu ovoga prenose se mnogi hadisi, a neke ćemo spomenuti.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَلْبَسُ مِنْ صَالِحِ ثِيَابِهِ، وَإِنْ كَانَ لَهُ طِيبٌ مَسَّ مِنْهُ.

Ebu Seid, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Obaveza je svakog muslimana da se okupa petkom, obuče lijepu odjeću i namiriše se, ukoliko ima mirisa."[760]

عَنِ ابْنِ سَلَامٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَقُولُ: مَا عَلَى أَحَدِكُمْ لَوِ اشْتَرَى ثَوْبَيْنِ لِيَوْمِ الْجُمُعَةِ، سِوَى ثَوْبِ مِهْنَتِهِ.

Ibn Selam, r.a., prenosi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako petkom na minberu kaže: "Šta vam smeta kad bi pored radne odjeće imali i odjeću za džumu."[761] [762]

عَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَيَتَطَهَّرُ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ وَيَدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهِ أَوْ يَمَسُّ مِنْ طِيبِ بَيْتِهِ ثُمَّ يَرُوحُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَلَا يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ لِلْإِمَامِ إِذَا تَكَلَّمَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْأُخْرَى.

Selman el-Farisi, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Čovjek se petkom neće okupati, očistiti onoliko koliko može, namazati uljem i očešljati svoju kosu, namirisati se mirisom svoje kuće, zatim krenuti ka džamiji, pritom ne razdvojivši dvojicu, klanjati ono što mu je propisano i slušati imama dok govori, a da mu ne bude oprošteno od džume do druge džume.'"[763]

Ebu Hurejra običavao je govoriti: "Tri su dana dodatak. Allah je jedno dobro djelo učinio kao deset." Opraštanje grijeha odnosi se na

[760] Bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

[761] El-Bejeheki prenosi od Džabira da je Poslanik, s.a.v.s., imao ogrtač koji je oblačio na Bajram i na džumu. Iz hadisa se vidi kako je poželjno da se za džumu posjeduje posebna odjeća.

[762] Hadis prenose Ebu Davud i Ibn Madža.

[763] Bilježe Ahmed i El-Buhari.

male grijehe. Ibn Madža od Ebu Hurejre prenosi: "...ako se ne čine veliki grijesi."

Ahmed s vjerodostojnim senedom prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao:

حَقٌّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ الْغُسْلُ وَالطِّيبُ وَالسِّوَاكُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ.

"Obaveza svakog muslimana petkom jeste kupanje, mirisanje i misvak."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ، هَذَا يَوْمٌ جَعَلَهُ اللهُ لَكُمْ عِيداً فَاغْتَسِلُوا وَعَلَيْكُمْ بِالسِّوَاكِ.

Ebu Hurejra, kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., jednog petka rekao: "O muslimani, ovaj vam je dan Allah učinio praznikom, pa se okupajte i koristite misvak."[764]

Rano odlaženje na džumu

Mendub je poraniti na džumu za onoga ko nije imam.

قَالَ عَلْقَمَةُ: خَرَجْتُ مَعَ عَبْدِ اللهِ بْنِ مَسْعُودٍ إِلَى الْجُمُعَةِ فَوَجَدَ ثَلَاثَةً قَدْ سَبَقُوهُ فَقَالَ: رَابِعُ أَرْبَعَةٍ وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ مِنَ اللهِ بِبَعِيدٍ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ النَّاسَ يَجْلِسُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى قَدْرِ تَرَوَاحِهِمْ إِلَى الْجُمُعَاتِ: الْأَوَّلُ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّالِثُ، ثُمَّ الرَّابِعُ، وَمَا رَابِعُ أَرْبَعَةٍ مِنَ اللهِ بِبَعِيدٍ.

Alkama kaže: "Krenuo sam s Abdullahom ibn Mesudom na džumu. On je vidio trojicu koji su prije njega stigli. On reče: 'Četvrti sam, a četvrti nije daleko od Allaha. Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da kaže: 'Ljudi će na Kijametskom danu sjediti prema tome kako su dolazili na džumu; prvi, zatim drugi, zatim treći, zatim četvrti. A četvrti nije daleko od Allaha.'"'"[765]

---

[764] Et-Taberani u *Evsatu* i *Kebiru* sa senedeom čiji su prenosioci povjerljivi.

[765] Bilježe Ibn Madža i El-Munziri.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ، ثُمَّ رَاحَ، فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ كَبْشاً أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَأَنَّمَا قَرَّبَ بَيْضَةً، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko se petkom okupa od džunupluka pa dođe u prvom satu na džumu imat će nagradu kao da je žrtvovao devu. Ko dođe u drugom satu imat će nagradu kao da je žrtvovao kravu. Ko dođe u trećem satu imat će nagradu kao da je žrtvovao rogata ovna. Ko dođe u četvrtom satu imat će nagradu kao da je žrtvovao kokoš, a ko dođe u petom satu imat će nagradu kao da je žrtvovao jaje. Kad imam iziđe na minber, meleki dođu i slušaju hutbu."[766]

Imam Eš-Šafi i grupa učenjaka smatraju da su ovo odabrani sati dana i preporučuju odlazak otkako svane. Imam Malik smatra da su to dijelovi jednog sata prije i nakon zevala sunca. Ljudi kažu da su to dijelovi sata prije zevala. Ibn Rušd kaže: "Ovo je najočitije zbog obaveznosti žurbe nakon zevala."

Koračanje preko ljudi

Et-Tirmizi prenosi stav učenjaka o pokuđenosti koračanja preko ljudi petkom i navodi da su oni bili strogi u tome.

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ بُسْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ يَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اِجْلِسْ فَقَدْ آذَيْتَ وَآنَيْتَ.

[766] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*, osim Ibn Madže.

Abdullah ibn Busr, r.a., kaže: "Dok je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao hutbu, jednog petka, neki je čovjek došao i počeo koračati preko ljudi. Poslanik, s.a.v.s., tada mu reče: "Sjedi, uznemirio si i zakasnio."[767]

Izuzetak iz ovoga jeste imam, onaj ispred koga bude slobodno mjesto, a do njega može doprijeti samo preskačući ljude i onaj ko se želi vratiti na svoje mjesto s kojeg je ustao zbog prijeke potrebe pod uvjetom da izbjegava uznemiravanje ljudi.

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّيْتُ وَرَاءَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ الْعَصْرَ ثُمَّ قَامَ مُسْرِعًا فَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ إِلَى بَعْضِ حُجَرِ نِسَائِهِ فَفَزِعَ النَّاسُ مِنْ سُرْعَتِهِ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمْ فَرَأَى أَنَّهُمْ قَدْ عَجِبُوا مِنْ سُرْعَتِهِ فَقَالَ: ذَكَرْتُ شَيْئًا مِنْ تِبْرٍ، كَانَ عِنْدَنَا فَكَرِهْتُ أَنْ يَحْبِسَنِي فَأَمَرْتُ بِقِسْمَتِهِ.

Ukba ibn el-Haris, r.a., kaže: "Klanjao sam za Vjerovjesnikom, s.a.v.s., ikindiju u Medini. Pošto je predao selam, žurno je ustao i prekoračivao preko svijeta te otišao do jedne od soba svojih supruga. Svijet se uplašio od njegove žurbe. Kasnije se vratio i primijetio da su se čudili njegovoj žurbi, pa im je rekao: "Sjetio sam se da imam nešto neobrađenog zlata. Ne volim da me to zaokupi, pa sam naredio da se podijeli."[768]

Klanjanje nafile prije džume

Sunnet je klanjati nafilu prije džume ako se imam nije ispeo na minberu. Ako se imam ispeo na minberu, onda je dovoljno klanjati tehijjetul-mesdžid. On će se klanjati i za vrijeme hutbe s tim što će se skratiti. U slučaju da hutba bude pri kraju, onda se, zbog nedostatka vremena, neće klanjati ni tehijjetul-mesdžid.

Prenosi se da je Ibn Omer, r.a., odužio s namazom prije džume, a nakon džume klanjao bi dva rekata. Govorio je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., radio tako.[769]

---

[767] Ebu Davud, En-Nesai, Ahmed, a Ibn Huzejma i drugi smatraju ga sahihom.

[768] Ovo predanje bilježe El-Buhari i En-Nesai.

[769] Ovo predanje prenosi Ebu Davud.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَصَلَّى مَا قُدِّرَ لَهُ، ثُمَّ أَنْصَتَ حَتَّى يَفْرُغَ الإِمَامُ مِنْ خُطْبَتِهِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَعَهُ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْأُخْرَى، وَفَضْلُ ثَلاَثَةِ أَيَّامٍ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se okupa petkom, zatim dođe na džumu, klanja koliko može i ne progovori sve dok se hutba ne završi, zatim klanja džumu, bit će mu oprošteni grijesi između dvije džume, i još tri dana."[770]

عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَرَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ فَقَالَ: صَلَّيْتَ؟ قَالَ: لاَ. قَالَ: فَصَلِّ رَكْعَتَيْنِ.

Džabir, r.a., rekao je: "Neki je čovjek došao na džumu kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu, pa ga upita: 'Jesi li klanjao?' On odgovori: 'Nisam.' Poslanik, a.s., reče mu: 'Klanjaj dva rekata.'"[771]

U drugom rivajetu stoji:

إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ، يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ، وَلْيَتَجَوَّزْ فِيهِمَا.

"Kada neko od vas uđe u džamiju, dok imam drži hutbu, neka klanja dva rekata i neka ih skrati."[772]

U trećem rivajetu stoji:

إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَقَدْ خَرَجَ الْإِمَامُ فَلْيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ.

"Kada neko od vas uđe u džamiju petkom, a imam se već ispeo na minber, neka klanja dva rekata."[773]

Premještanje onoga koga ovlada drijemež na drugo mjesto

Mendub je da se onaj koga ovlada drijemež u džamiji premjesti na drugo mjesto. Pokreti odstranjuju drijemež i pomažu da se ostane u stanju budnosti, bilo da se radi o džumi ili u drugim prilikama.

---

[770] Bilježi ga Muslim.

[771] Prenose ga Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*.

[772] Ovu verziju prenose: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

[773] Hadis je muttefekun alejhi.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا نَعَسَ أَحَدُكُمْ فِي مَجْلِسِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ فَلْيَتَحَوَّلْ مِنْ مَجْلِسِهِ إِلَى غَيْرِهِ.

Ibn Omer prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je rekao: "Ukoliko se nekome od vas zadrijema dok je u džamiji, neka se s tog premjesti na drugo mjesto."[774]

Obaveznost džuma-namaza

Ulema je složna da je džuma-namaz farz-ajn i da ona ima dva rekata, jer Uzvišeni kaže:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

"O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da molitvu obavite; to vam je bolje, neka znate!"[775]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْدَ أَنَّهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا وَأُوتِينَاهُ مِنْ بَعْدِهِمْ، ثُمَّ هَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ، فَهَدَانَا اللهُ. فَالنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ: الْيَهُودُ غَدًا وَالنَّصَارَى بَعْدَ غَدٍ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Mi smo posljednji umet, ali ćemo na Sudnjem danu biti prvi, mada je njima data Knjiga prije, a nama poslije, zatim ovo je njihov dan koji im je propisan, pa su se oni razišli. A nas je Allah uputio. Nas ljudi u tome slijede: jevreji sutra, a kršćani prekosutra."[776]

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِقَوْمٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنِ الْجُمُعَةِ: لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ رَجُلًا يُصَلِّي بِالنَّاسِ، ثُمَّ أُحَرِّقَ عَلَى رِجَالٍ يَتَخَلَّفُونَ عَنِ الْجُمُعَةِ بُيُوتَهُمْ.

---

[774] Ovo predanje bilježe: Ahmed, Ebu Davud, El-Bejheki i Et-Tirmizi, koji kaže za njega da je hasen-sahih.

[775] El-Džumua, 9.

[776] "Jevreji sutra, a kršćani prekosutra", tj. jevreji poštuju subotu, a kršćani nedjelju. Bilježe El-Buhari i Muslim.

Ibn Mesud, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., za one koji izostavljaju džumu rekao: "Razmišljao sam da naredim nekom da klanja ljudima, a da ja odem i spalim kuće onima koji ne dolaze na džumu."[777]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُمَا سَمِعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ عَلَى أَعْوَادِ مِنْبَرِهِ:
لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الْجُمُعَاتِ أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الْغَافِلِينَ.

Ebu Hurejra i Ibn Omer prenose da su čuli Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je na stepenicama svog minbera rekao: "Ili će ljudi prestati zapostavljati džumu, ili će Allah zapečatiti njihova srca, pa će postati gafili."[778]

عَنْ أَبِي الْجَعْدِ الضَّمْرِي، وَلَهُ صحبة، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَرَكَ
ثَلَاثَ جُمَعٍ تَهَاوُنًا، طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قَلْبِهِ.

Ebu el-Džad ed-Damri, koji je bio ashab, prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko ostavi tri džume bez opravdanja, Allah će mu zapečatiti srce."[779]

Ko jeste, a ko nije obavezan klanjati džumu

Džuma-namaz obaveza je muslimana, slobodnog, pametnog, punoljetnog, onoga ko je u svom mjestu boravka, sposobnog da ode na namaz i onoga ko nema nekog opravdanog razloga za njeno izostajanje. Džuma-namaz nije obaveza sljedećih kategorija:

1. žena;
2. djece. U ovome je ulema složna;
3. bolesnika kojima odlazak na džumu predstavlja poteškoću ili se boje da bi im to moglo povećati bolest i usporiti izlječenje. Uz bolesnika će ostati i onaj koji brine o njegovom liječenju, ukoliko bolesnik ne može bez njega.

---

[777] Bilježe Ahmed i Muslim.

[778] Bilježe ga Muslim, a Ahmed i En-Nesai bilježe ga od Ibn Omera i Ibn Abbasa.

[779] Bilježe ga: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai. Ahmed i Ibn Madža bilježe slično predanje od Džabira. Ibn es-Seken smatra ga vjerodostojnim.

عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ إِلَّا أَرْبَعَةً: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ أَوْ امْرَأَةٌ أَوْ صَبِيٌّ أَوْ مَرِيضٌ.

Tarik ibn Šihab, r.a., od Vjerovjesnika, s.a.v.s., prenosi: "Džuma u džematu obaveza je svakog muslimana osim četvero: roba, žene, djeteta i bolesnika."

En-Nevevi kaže: "Sened ovog hadisa vjerodostojan je prema uvjetima El-Buharija i Muslima." Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Više njih smatraju ga vjerodostojnim";

4. putnika. Iako bude u nekom mjestu u vrijeme džuma-namaza, većina učenjaka smatra da nije obavezan klanjati džumu, jer Vjerovjesnik, s.a.v.s., ne bi klanjao džumu tokom putovanja. Na Oproštajnom hadžu bio je na Arefatu u petak, pa je klanjao podne i ikindiju sastavljeno u podnevsko vrijeme, a nije klanjao džumu. Tako su radili i halife i drugi ashabi;

5./6. zaduženog koji se boji hapšenja i onog koji se boji nepravednog vladara.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَا الْعُذْرُ؟ قَالَ: خَوْفٌ أَوْ مَرَضٌ.

Ibn Abbas, r.a., prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Ko čuje poziv za namaz pa ne odgovori, nema namaza izuzev ako ima neko opravdanje." Ashabi upitaše: "Allahov Poslaniče, šta je opravdanje?" On odgovori: "Strah ili bolest."[780];

7. svakom onome ko ima neko opravdanje data je olakšica u ostavljanju džume. Opravdanje može biti kiša, blato, hladnoća i sl. Ibn Abbas svome je mujezinu jednog kišnog dana rekao: "Kada kažeš: 'Svjedočim da je Muhammed Allahov poslanik', nemoj reći: 'Dođite na namaz', već reci: 'Klanjajte u svojim kućama.' Ljudi kao da su to smatrali lošim, pa on reče: 'To je radio onaj ko je bolji od mene. Džuma je farz, a ja ne želim da vas izvodim pa da idete po blatu i klizavom.'" Ebu el-Melih

[780] Bilježi ga Ebu Davud s vjerodostojnim senedom.

prenosi od svoga oca da je vidio Vjerovjesnika, s.a.v.s., da je jednog petka pala kiša, tako da su se razdvajali donji dijelovi njihove obuće, pa im je on naredio da klanjaju u svojim kućama.

Za sve ove džuma nije obavezna, ali su obavezni klanjati podne, ali ko od njih klanja džumu, ispravna mu je džuma, a s njega je pala obaveza klanjanja podne-namaza.[781] Žene su u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prisustvovale u džamijama i klanjale džumu.

Vrijeme džuma-namaza

Većina ashaba i tabiina smatra da je vrijeme džuma-namaza vrijeme podne-namaza, jer Ahmed, El-Buhari, Ebu Davud, Et-Tirmizi i El-Bejheki bilježe od Enesa, r.a., da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao džumu kada bi sunce počelo da se spušta iz zenita. Ahmed i Muslim bilježe da je Selema ibn el-Ekvaa rekao: "Klanjali smo džumu s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada bi sunce prešlo polovinu neba. Nakon toga vraćali bismo se i tražili hlada." El-Buhari kaže: "Vrijeme džume jeste kada sunce pređe polovinu neba." Ovaj stav prenosi se od Omera, Alije, En-Numana ibn Bešira i Amra ibn Hurejsa. Eš-Šafi je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., Ebu Bekr, Omer, Osman i imami nakon njih klanjali su džumu kada bi sunce prešlo polovinu neba."

Hanbelije i Ishak smatraju da je vrijeme džuma-namaza od prvog sata bajram-namaza pa do posljednjeg vremena podne-namaza. Ovaj stav dokazuju predanjem koje bilježe: Ahmed, Muslim i En-Nesai od Džabira, a u kojem stoji da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je džumu, a zatim bi išli našim devama i odmarali ih kada bi sunce prešlo polovinu neba." Iz ovog predanja jasno se vidi da su oni klanjali džumu prije zevala. Kao dokaz, također, iznose hadis Abdullaha ibn Sejdana es-Sulemija, r.a., u kojem on kaže: "Prisustvovao sam džumi s Ebu Bekrom i on je hutbu održao i klanjao namaz prije polovine dana. Zatim sam

[781] Nije dozvoljeno klanjati i podne-namaz i džumu jer džuma zamjenjuje podne i na njegovom je mjestu, a Allah nam nije propisao šest namaza. Onaj ko dozvoljava klanjanje podne-namaza nakon džume to nije zasnovao na razumu niti predanjima, na Knjizi ili sunnetu niti prenio od nekog od imama.

prisustvovao džumi s Omerom, pa je on klanjao i držao hutbu, mogao bih reći, do polovine dana. Zatim sam prisustvovao džumi s Osmanom, pa su njegov namaz i hutba bili do, mogao bih reći, poslije zevala sunca. Nisam vidio nikoga da je prigovorio na to ili to smatrao lošim." Ed-Darekutni i imam Ahmed bilježe u rivajetu njegovog sina Abdullaha i dokazuju njime: "Također se prenosi od Ibn Mesuda, Džabira, Seida i Muavija da su oni klanjali prije nego što bi sunce prešlo polovinu neba, i niko im to nije poricao." To je bilo kao idžma.

Većina učenjaka na Džabirov hadis odgovara da se on odnosi na pretjerivanje u žurbi u namazu poslije zevala sunca, tj. čekanju da se stiša velika žega i da su namaz i odmaranje deva bili nakon zevala. Za predanje Abdullaha ibn Sejdana kažu da je slabo. Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Veliki tabiin s neprepoznatljivom pravednošću." Ibn Adijj kaže: "Sliči nepoznatom." El-Buhari kaže: "Nije se postigla saglasnost s njegovim hadisom, jer mu se suprotstavljaju hadisi koji su jači od njega." Ibn Ebu Šejba bilježi od Suvejda ibn Gafele da je on klanjao s Ebu Bekrom i Omerom kada bi sunce prešlo polovinu neba. Sened je ovog predanja jak.

Broj koji je potreban za obavljanje džume

Nema razilaženja među ulemom da je džemat jedan od šartova džume. Dokaz tome jeste hadis:

عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: اَلْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ.

Tarik ibn Šihab kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Džuma je obaveza svakog muslimana u džematu."

Razišli su se u broju ljudi koji je potreban za ispravnost džume. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* spominje petnaest stavova o ovom pitanju. Najjače mišljenje jeste ono da su potrebna dvojica i više jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اَلْاِثْنَانِ فَمَا فَوْقَهُمَا جَمَاعَةٌ

"Dvojica i ono što je više od toga čine džemat."

Eš-Ševkani kaže: "Svaki je namaz valjan, po konsenzusu, s dvojicom ljudi. Džuma je namaz kojem nisu svojstveni propisi drukčiji od propisa za ostale namaze, osim ako postoji dokaz. Nema dokaza da je potrebno da na džumi bude više džematlija nego na drugim namazima. Abdul-Hak kaže da nema pouzdanog hadisa koji govori o broju džematlija na džuma-namazu. Također, to kaže i Es-Sujuti: "Ni u jednom hadisu nije potvrđeno određivanje posebnog broja džematlija. Ovo smatraju valjanim: Et-Taberi, Davud, En-Nehai i Ibn Hazm.

Mjesto obavljanja džume

Obavljanje džume ispravno je u gradu i selu, u džamiji i građevini i prostoru koji joj pripada, kao što je ispravno njeno obavljanje u većini mjesta. Omer, r.a., pisao je stanovnicima Bahreina: "Obavljajte džumu gdje god da ste." Ovo predanje bilježi Ibn Ebu Šejba. Ahmed kaže: "Njegov je sened dobar." Ovo obuhvata gradove i sela. Ibn Abbas rekao je: "Prva džuma koja je obavljena u islamu poslije džume u džamiji Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jeste ona u Dževasu (selu u Bahreinu)." Bilježe ga El-Buhari i Ebu Davud. El-Lejs ibn Sad prenosi da su stanovnici Egipta i luka na Nilu klanjali džumu u vrijeme Omera i Osmana po njihovoj naredbi, a među njima je bilo ashaba. Ibn Omer vidio je stanovnike oaze između Meke i Medine da klanjaju džumu i nije im prigovorio.[782]

Raspravljanje o uvjetima koje su postavili islamski pravnici

Prethodno su već spomenuti uvjeti obaveznosti džume, a to su: da je osoba muško, sloboda, zdravlje, boravak u mjestu, nepostojanje opravdanog razloga za njeno izostavljanje, kao i obavljanje džume u džematu. Ovo je odredba s kojom je došao sunnet i čime nas je Allah zadužio. Drugi uvjeti koje su iznijeli islamski pravnici nemaju osnova na koji se vraćaju niti oslonca na koji se oslanjaju. Mi ćemo se ovdje zadovoljiti da prenesemo ono što kaže autor djela *Er-Revdatun-nedije:*

[782] Ovo predanje bilježi Abdurrezzak s vjerodostojnim senedom.

"Džuma je kao i ostali namazi. Ne razlikuje se od njih, jer ne postoji ništa što bi ukazivalo da se ona razlikuje od ostalih. U ovom govoru ukazuje se na odgovor onome ko postavlja uvjete obaveznosti džume: glavni imam, naseljeno mjesto i poseban broj. Nijedan dokaz ne ukazuje na to da su ovi uvjeti mustehab, a da ne govorimo o njihovoj obaveznosti ili da ne govorimo da su oni uvjeti džume. Štaviše, kada dva čovjeka klanjaju džumu u mjestu u kojem nema nikog osim njih, uradili su ono što im je bila obaveza uraditi. Ako jedan od njih održi hutbu, postupili su po sunnetu. Ako ostave hutbu, pa ona je samo sunnet. Da nije hadisa Tarika ibn Šihaba, koji džumu naređuje svakom muslimanu u džematu, i da nije njenog obavljanja u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., samo u džematu, onda bi se ona izvršavala pojedinačno kao i drugi namazi. Za izreku: 'Četvero pripada vlastima', imami su jasno iznijeli da nije vjerovjesnički govor, niti govor ijednog ashaba koji je živio u vremenu vjerovjesništva da bi to zahtjevalo objašnjenje i tumačenje njenog značenja." Ovo su riječi Hasana el-Basrija. Ko pogleda u propale stavove, krivotvorene pravce i zabludjele idžtihade, koji govore o ovom plemenitom ibadetu koji je Allah propisao muslimanima jednom sedmično i učinio ga jednim od principa islama, naći će se zbog toga u čuđenju. Jedan kaže da je hutba kao dva rekata, i ko propusti hutbu, neispravan mu je namaz, kao da do njega nije doprlo ono što je preneseno od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., preko brojnih puteva koji jačaju jedan drugi:

مَنْ فَاتَتْهُ رَكْعَةٌ مِنْ رَكْعَتَيِ الْجُمُعَةِ فَلْيَضِفْ إِلَيْهَا أُخْرَى وَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ.

"Onaj koga prođe jedan rekat džume neka klanja još jedan, i njegova će džuma biti potpuna." Neko kaže: "Džuma se može klanjati samo ako ima još trojica ljudi s imamom." Drugi kažu četverica, treći kažu sedmerica, neki kažu deveterica, neki kažu dvanaesterica, neki kažu dvadeseterica, neki trideset, neki četrdeset, neki pedeset, neki sedamdeset, a neki govore između toga. Neki govore o velikoj skupini bez ograničavanja. Neki govore da je džuma valjana samo u džamiji velikog grada. Neki određuju da broj njegovih stanovnika bude toliko i toliko hiljada. Drugi kažu da je uvjet da u gradu postoje džamija i hamam. Treći pak govore da u gradu

bude to i to. Jedni govore da je džuma obavezna samo ukoliko postoji vrhovni imam, a ukoliko ga ne bude, onda džuma-namaz nije obavezna, i ovome slični stavovi koji nemaju osnove u nauci niti se u Allahovoj knjizi i sunnetu Njegovog Poslanika, s.a.v.s., nalazi ijedno slovo koje ukazuje na njihove tvrdnje, kao i to da su spomenute stvari uvjeti za valjanost džume ili jedan od njenih farzova ili ruknova. O Allahu, kako je čudno šta mišljenje uradi sa svojim vlasnikom, i kakve sve izmišljotine iziđu iz njihovih glava u toku njihovih raznih sijela. To nema nikakve veze sa Šerijatom. To može uvidjeti svako ko poznaje Kur'an i sunnet, kao i svako ko spada u umjerene osobe koje čvrsto hode putem Istine i ne osvrću se na "rekla-kazala". Svako ko izmisli nešto bit će kažnjen za to. Sud na koji se ljudi trebaju pozivati jeste Allahova knjiga i sunnet Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Uzvišeni kaže:

﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللهِ وَالرَّسُولِ﴾

"A ako se u nečemu ne slažete, obratite se Allahu i Poslaniku."[783]

﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾

"Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reknu: 'Slušamo i pokoravamo se!'"[784]

﴿فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيماً﴾

"I tako Mi Gospodara tvoga, oni neće biti vjernici dok za sudiju u sporovima međusobnim tebe ne prihvate i da onda zbog presude tvoje u dušama svojim nimalo tegobe ne osjete, i dok se sasvim ne pokore."[785]

Ovi i slični ajeti jasno dokazuju da, prilikom nesuglasica, sud pripada Allahu i Njegovom Poslaniku. Allahov sud nalazi se u Njegovoj knjizi, a sud Njegovog Poslanika, nakon njegove smrti, jeste njegov sunnet. Prema tome, Allah, dž.š., nije nikome dozvolio, ma koliko bio učen, da tvrdi da je nešto u skladu sa Šerijatom, a da za to nema potporu u tome. Što se

[783] En-Nisa, 59.
[784] En-Nur, 51.
[785] En-Nisa, 65.

tiče mudžtehida, iako mu je dozvoljeno da u slučaju da nema dokaza iz Kur'ana niti iz sunneta izdaje fetve na osnovu svog mišljenja, ipak nikom nije dozvoljeno da njegovo mišljenje uzima za dokaz i temelj koji će mu služiti za rješavanje drugih pitanja. Zato, samo Allah zna, koliko se čudim piscima koji upravo to čine u svojim djelima i obavezuju obični narod da to prihvata i prakticira. To je potpuno pogrešno i nema nikakve veze s mezhebima niti s praksom određenog podneblja ili vremena, već je to slijepo slijeđenje i prenošenje s jedne na drugu generaciju, kao da su to uzeli direktno s Izvora, Kur'ana, a ustvari to nije tako. Kao što smo ranije već spomenuli, mnogi ljudi sebi određuju ibadete koje će činiti i izvršavati, iako to nema nikakvog uporišta u Kur'anu, Šerijatu i što takvo nešto nema veze sa zdravim umom.

Džumanska hutba

Propis hutbe

Većina islamske uleme smatra džumansku hutbu obaveznom i to dokazuju vjerodostojnim hadisima, koji su potvrđeni više puta, u kojima stoji da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao hutbu svakog petka. Kao dokaz navode njegove riječi:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

"Klanjajte kako vidite mene da klanjam",

i riječi Uzvišenog Allaha, dž.š.:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ﴾

"O vjernici, kada se u petak na molitvu pozove, kupoprodaju ostavite i pođite da molitvu obavite."[786]

Ovo je naredba da se požuri u sjećanju na Allaha, i to sjećanje je vadžib, jer žurba je obavezna samo prema onome što je obavezno. Zikr, sjećanje na Allaha učenjaci su protumačili kao hutbu, jer je zikr sastavni dio hutbe. Eš-Ševkani se suprotstavio dokazivanjem na ovaj način pa

[786] El-Džumua, 9.

je na prvi dokaz odgovorio da samo djelo na uzrokuje obaveznost, a u drugom je dokazu naredba za obavljanje namaza na onaj način na koji su ga obavljali, a hutba nije namaz. Na treći dokaz odgovara da je zikr prema kojem je naređena žurba zapravo namaz. Namjera ovoga jeste da se značenje riječi zikr koleba između namaza i hutbe. Učenjaci su se već složili da je namaz obavezan, ali postoji spor da li je hutba obavezna. Ovaj dokaz ne može odobriti obaveznost hutbe. Zatim kaže: "Jasno je ono što smatraju Hasan el-Basri, Davud ez-Zahiri i El-Džuvejni[787], a to je da je hutba samo mendub."

Mustehab je da imam poselami kada se popne na minber, da se prouči ezan kada sjedne i da se klanjači okrenu prema njemu.

Džabir, r.a., prenosi da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi se ispeo na minber, nazvao selam.[788] Ibn Madža u svome *Sunenu* prenosi od Eš-Šabija kao mursel-predanje, a u *Merasilu* Ata i drugi da bi se Poslanik, s.a.v.s., kada bi se ispeo na minber, licem okrenuo prema ljudima, a zatim rekao: "Es-selamu alejkum." Ebu Bekr i Omer postupali su tako. Es-Saib ibn Jezid, r.a., kaže: "Prvi poziv na dan džume bio je kada bi imam sjeo na minber." Tako je bilo u vrijeme Allahovog Poslanika, s.a.v.s., Ebu Bekra i Omera, a kada je došao Osman i kada se povećao broj ljudi, on je dodao treći u Zevrau. Poslanik, s.a.v.s., nije imao više od jednog mujezina.[789] U njihovom rivajetu stoji: "Kada je nastupilo vrijeme Osmanovog hilafeta i broj se povećao, Osman je naredio da se na dan džume uči treći ezan u mjestu Zevra. Stvar je potvrđena na tome." U Ahmedovom i En-Nesaijevom rivajetu stoji: "Bilal bi učio ezan kada bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., sjeo na minber, a ikamet kada bi sišao." Adi ibn Sabit prenosi od svog oca, a on od svoga djeda da je rekao: "Kada bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., stao na minber, ashabi bi se okrenuli svojim licima prema njemu."[790] Iako o ovom hadisu postoji rasprava, Et-Tirmizi je rekao: "Prema ovom hadisu

[787] Također i Abdulmelik ibn Habib i Ibn Madžišun od malikija.

[788] Bilježi Ibn Madža i u njegovom je senedu Ibn Lehia.

[789] Bilježe: El-Buhari, En-Nesai i Ebu Davud.

[790] Bilježi Ibn Madža.

postupali su učenjaci među ashabima Vjerovjesnika, s.a.v.s., i ostali. Oni drže da je mustehab okrenuti se prema imamu dok drži hutbu."

Mustehab je da hutba sadrži zahvalu Uzvišenom Allahu, pohvalu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., savjete i učenje

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: كُلُّ كَلَامٍ لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ فَهُوَ أَجْذَمُ.

Ebu Hurejra, r.a., veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svaki govor koji ne počne zahvalom Allahu jeste sakat."[791]

U drugom rivajetu stoji:

الْخُطْبَةُ الَّتِي لَيْسَ فِيهَا شَهَادَةٌ كَالْيَدِ الْجَذْمَاءِ.

"Hutba u kojoj nema šehadeta[792] jeste kao sakata ruka."[793]

عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَشَهَّدَ قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، نَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا. مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ. وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. أَرْسَلَهُ بِالْحَقِّ بَشِيرًا بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ. مَنْ يُطِعِ اللهَ تَعَالَى وَرَسُولَهُ فَقَدْ رَشَدَ، وَمَنْ يَعْصِهِمَا فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّ إِلَّا نَفْسَهُ وَلَا يَضُرُّ اللهَ شَيْئًا.

Ibn Mesud prenosi da bi Poslanik, s.a.v.s., kada bi proučio šehadet, rekao: "Hvala Allahu, od Njega pomoći tražimo, molimo Ga da nas uputi na Pravi put i da nam oprosti grijehe. Utječemo se Allahu od zla duša naših i od ružnih postupaka naših. Koga Allah uputi, niko ga u zabludu odvesti ne može, a koga Allah u zabludi ostavi, niko mu na Pravi put ukazati ne može. Svjedočim da nema božanstva osim Allaha i da je Muhammed Allahov rob i poslanik. Allah ga je poslao s istinom kao donosioca radosne vijesti prije Sudnjeg dana. Ko je pokoran Allahu Uzvišenom i

[791] Bilježe Ebu Davud i Ahmed u ovom značenju.

[792] Tj. u kojoj nema riječi "Nema božanstva osim Allaha i Muhammed je Allahov poslanik."

[793] Ahmed, Ebu Davud i Et-Tirmizi. On kaže da je tešehud zamijenjen šehadetom.

Njegovom Poslaniku na Pravom je putu, a ko im je nepokoran samo sebi štetu nanosi. Allahu ne može nikakvu štetu nanijeti."

Ibn Šihab je upitan o Poslanikovom, s.a.v.s., tešehudu na džumi, pa je spomenuo slično i rekao: "Ko im je neposlušan zalutao je."[794] Džabir ibn Semura, r.a., rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao bi hutbu stojeći. Između dvije hutbe sjeo bi. Učio bi ajete i opominjao ljude."[795] Od njega se također prenosi da Vjerovjesnik, s.a.v.s., nije duljio sa savjetima petkom, već da je to bio kratak govor.[796] Ummu Hišam bintu Harisa ibn en-Numan, r.a., kaže: "Ja sam naučila suru El-Kaf, Vel-Kur'anil-medžid, direktno od Allahovog Poslanika, s.a.v.s.. On je tu suru učio svake džume na minberu kada bi držao hutbu ljudima."[797] Jala ibn Umejja kaže: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da na minberu uči ajet: 'Ve nadu ja Malik!'"[798] Ibn Madža prenosi od Ubejja da je Poslanik, s.a.v.s., svakog petka stojeći i podsjećajući se Allahovih dana učio suru Tebareke. U djelu *Er-Revdatun-nedije* stoji: "Propisana hutba jeste ona hutba koju je držao Poslanik, s.a.v.s. Ona je u sebi sadržavala podsticaje i upozorenja ljudima. Ovo je, u osnovi, srž i duša hutbe zbog koje je ona propisana. Uvjetovanje da hutba sadrži zahvalu Allahu, salavat na Poslanika, s.a.v.s., ili učenje iz Kur'ana, sve te stvari ne spadaju u najveće nakane hutbe zbog kojih je hutba propisana. Podudarnost svih ovih stvari u hutbi Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ne dokazuje da je to nužna nakana i neophodan uvjet. Autor ne sumnja da je najveći cilj i nakana hutbe vaz, bez onoga što mu prethodi, kao što je zahvala Allahu i salavat na Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Stalni običaj Arapa bio je takav da kada bi neko od njih želio zauzeti neko mjesto ili nešto kazati, bilo mu je propisano donošenje pohvale Allaha i Njegovog Poslanika, s.a.v.s. Kako je ovo divno. Ali, to nije nakana. Nakana je ono što dolazi poslije. Kada bi rekao: "Kada neko ustane kao govornik na nekom skupu i jedini podsticaj mu je da izrekne zahvalu i salavat, to ne bi bilo prihvaćeno.

[794] Ova dva hadisa bilježi Ebu Davud.

[795] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte* osim El-Buharija i Et-Tirmizija.

[796] Bilježi Ebu Davud.

[797] Bilježe: Ahmed, Muslim, Ebu Davud i En-Nesai.

[798] Hadis je muttefekun alejhi.

Svaka zdrava priroda ovo odbacuje i ne prihvata. Kada si utvrdio ovo, vidio si da je vaz u džumanskoj hutbi ono na što se obraća pažnja. Kada hatib to učini, učinio je propisanu stvar. Bolje i potpunije jeste da prije toga donese pohvalu na Allaha i Poslanika, s.a.v.s., ili u toku vaza prouči neke odlomke iz Kur'ana.

Propisanost stajanja prilikom držanja dvije hutbe i kratko sjedenje između njih

Ibn Omer, r.a., kaže: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., petkom bi držao hutbu stojeći, zatim bi sjeo, a zatim ponovo ustao kao što rade danas."[799] Džabir ibn Semura, r.a., kaže: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., držao je hutbu stojeći, zatim bi sjeo, pa bi ponovo ustao i držao hutbu stojeći. Ko kaže da je on držao hutbu sjedeći slagao je. Klanjao sam, tako mi Allaha, s njim više od hiljadu namaza.[800]

Ibn Ebu Šejba od Tavusa prenosi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., Ebu Bekr, Omer i Osman držali su hutbu stojeći. Prvi koji je sjeo na minber jeste Muavija." Od Eš-Šabija se, također, prenosi, da je Muavija držao hutbu sjedeći tek kada se puno ugojio.

Neki imami smatraju obavezom stajanje prilikom hutbe i sjedenje između dvije hutbe, oslanjajući se na postupak Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i njegovih ashaba. Ali, sam ovaj postupak ne označava obavezu.

Mustehab je povisiti glas prilikom hutbe, kratko držanje hutbe i zanimanje za nju

عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ:
إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ مَئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِهِ، فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ.

Ammar ibn Jasir, r.a., kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Kada čovjek oduži namaz, a skrati hutbu, to govori o njegovom znanju, pa odužite namaz, a skratite hutbu.'"[801]

---

[799] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*.

[800] Aludira se na pet dnevnih namaza. Bilježe: Ahmed, Muslim i Ebu Davud.

[801] Naredba o produženju namaza jeste u odnosu na hutbu, a ne toliko da bi to pričinilo poteškoću klanjačima. Bilježe Ahmed i Muslim.

وَإِنَّمَا كَانَ قِصَرُ الْخُطْبَةِ وَطُولُ الصَّلَاةِ دَلِيلاً عَلَى فِقْهِ الرَّجُلِ، لِأَنَّ الْفَقِيهَ يَعْرِفُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ فَيَكْتَفِي بِالْقَلِيلِ مِنَ اللَّفْظِ عَلَى الْكَثِيرِ مِنَ الْمَعْنَى.

"Skraćivanje hutbe i oduživanje namaza bio je znak učenosti čovjeka, jer učen čovjek ima sažet i sadržajan govor i dovoljno je malo riječi da bi kazao puno značenja"

Džabir ibn Semura kaže: "Poslanikov, s.a.v.s., namaz bio je umjeren i njegova je hutba bila umjerena."[802] Abdullah ibn Ebu Evfa, r.a., kaže: "Poslanik, s.a.v.s., oduljio bi s namazom, a skratio hutbu."[803] Džabir, r.a., veli: "Kada bi držao hutbu (govor), Poslaniku, s.a.v.s., zacrvenjele bi se oči, povisio bi glas i ljutnja bi mu došla do izražaja, tako da bi izgledao kao da se obraća vojsci i bodri je (pred polazak u bitku)."[804] En-Nevevi kaže: "Mustehab je da hutba bude razgovijetna, jasna i po redu. Ne smije biti komplicirana i gruba. Ono što se u njoj kaže ne treba biti primitivno i lažno, jer to ne ostavlja u duši potpun dojam. Govor ne treba biti okrutan, jer time ne postiže svoj cilj. Treba izabrati lijepe i razumljive riječi." Ibn el-Kajjim veli: "Takva je bila hutba Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ona je bila objašnjenje načela vjerovanja u Allaha, meleke, knjige, poslanike i susret s Njim. Spominjao je Džennet i Džehennem. Govorio je o tome šta je Allah pripremio Svojim miljenicima i pokornim robovima, a i o onome šta je On pripremio Svojim neprijateljima i grešnicima. Te su njegove hutbe ispunjavale srca imanom i spoznajom Allaha. Ne kao druge hutbe koje govore o zajedničkim stvarima među živim bićima. One su jadikovanje nad životom i plašenje smrću. Ovakve hutbe ne rađaju u srcima vjerovanje u Allaha, monoteizam, ne rađaju posebnu spoznaju niti sjećanje na Njegove dane. Ne bude želju, čežnju i ljubav u duši prema susretu s Allahom. Oni koji su slušali izlaze, a nisu se ništa okoristili osim što znaju da će umrijeti, da će njihov imetak biti razdijeljen i da će zemlja pojesti njihovo tijelo. Da mi je znati ko je uzvjerovao nakon ovakve hutbe i koji su se monoteizam i korisna nauka razvili nakon ovakve hutbe?! Ko

[802] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte* osim El-Buharije i Ebu Davuda.

[803] Bilježi En-Nesai s vjerodostojnim senedom.

[804] Bilježe Muslim i Ibn Madža.

promotri Vjerovjesnikove, s.a.v.s., hutbe i hutbe njegovih ashaba vidjet će da je ta hutba jamac objašenjenja upute, monoteizma, spominjanja osobina Gospodara, dž.š., temelja imana, da've na Allahovom putu, onoga što čini da stvorenja zavole Allaha, spominjanje Njegovih dana, čijom žestinom plaši, naredba za spominjanje Allaha, zahvalnost Njemu, koja čini da Allah zavoli Svoje robove. Oni spominju Allahovu veličinu, osobine i imena koja čine da Ga stvorenja zavole. Naređuju pokornost Allahu, zahvalnost i sjećanje na Njega što će ih omiliti Allahu. Oni izlaze s hutbe i oni vole Allaha, i njih Allah voli. Zatim je prošao period i skrilo se svjetlo vjerovjesništva. Šerijat i naredbe postali su slika koja nema zaštitnika svojih istina i nakana. Dali su joj slike i ukrasili je onim čime su je ukrasili. Slike i formu učinili su sunnetom koji se ne smije povrijediti, a povrijedili su ciljeve i nakane koje ne treba vrijeđati. Okitili su hutbe rimovanom prozom, stihovima, poetikom, pa su one postale manjkave, štaviše, nestalo je sreće u srcima i cilja hutbe."

Imam treba prekinuti hutbu zbog stvari koja se dogodila

عَنْ أَبِي بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُنَا فَجَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ فَنَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ الْمِنْبَرِ فَحَمَلَهُمَا وَوَضَعَهُمَا بَيْنَ يَدَيْهِ ثُمَّ قَالَ: صَدَقَ اللهُ وَرَسُولُهُ: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ نَظَرْتُ هَذَيْنِ الصَّبِيَّيْنِ يَمْشِيَانِ وَيَعْثُرَانِ، فَلَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قَطَعْتُ حَدِيثِي وَرَفَعْتُهُمَا.

Ebu Burejda, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., držao nam je hutbu, kada su došli Hasan i Husejn. Na njima su bile dvije crvene košulje. Oni su išli i posrtali. Poslanik, s.a.v.s., sišao je s minbera, ponio ih i stavio pred sebe govoreći: 'Istinu je rekao Allah i Njegov Poslanik: **'Zaista su vaši imeci i djeca iskušenje.'**[805] Pogledao sam u ova dva dječaka kako idu i posrću, pa se nisam mogao strpjeti da ne prekinem govor i podignem ih.'"[806]

[805] Et-Tegabun, 15.

[806] Bilježe: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai.

Ebu Rifaa el-Adevi kaže: "Došao sam do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., dok je držao hutbu. Rekao sam mu: 'Allahov Poslaniče, nepoznat čovjek došao je da pita o svojoj vjeri. Ne zna šta je njegova vjera.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., prekinuo je hutbu i krenuo prema meni. Kada je došao do mene, data mu je drvena stolica s nogama od željeza. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjeo je na stolicu i počeo me podučavati onome čemu ga je podučio Allah. Zatim se vratio učenju hutbe i završio je."[807]

Ibn el-Kajjim kaže: "Allahov Poslanik, a.s., prekidao je hutbu zbog neke potrebe ili zbog pitanja nekog od svojih ashaba odgovarajući mu. Nekada bi sišao zbog neke potrebe, pa se poslije vratio da upotpuni hutbu, kao što je sišao da bi uzeo Hasana i Husejna. Uzeo ih je, zatim se s njima ispeo na minberu i završio hutbu. U hutbi je pozvao čovjeka: 'O čovječe, dođi i sjedni'; 'O ti, klanjaj.' U hutbi naređivao bi im shodno okolnostima."

Zabrana govora tokom hutbe

Većina učenjaka smatra da je obaveza tokom hutbe šutjeti i da je govor zabranjen, makar bio naređivanje dobra i odvraćanje od zla, bez obzira na to da li čovjek slušao hutbu ili ne.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ تَكَلَّمَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ فَهُوَ كَالْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَاراً، وَالَّذِي يَقُولُ لَهُ: أَنْصِتْ! لَا جُمُعَةَ لَهُ.

Ibn Abbas kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko govori na džumi dok imam drži hutbu poput je magarca koji nosi knjige. Onaj ko njemu kaže da šuti nema džume."[808]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: يَحْضُرُ الْجُمُعَةَ ثَلَاثَةٌ فَرَجُلٌ حَضَرَهَا يَلْغُو فَذَاكَ حَظُّهُ مِنْهَا وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِدُعَاءٍ فَهُوَ رَجُلٌ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنْ شَاءَ أَعْطَاهُ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُ وَرَجُلٌ حَضَرَهَا بِإِنْصَاتٍ وَسُكُوتٍ وَلَمْ يَتَخَطَّ رَقَبَةَ مُسْلِمٍ وَلَمْ

[807] Bilježe Muslim i En-Nesai.

[808] Bilježe: Ahmed, Ibn Ebu Šejba, El-Bezzar, Et-Taberani. Hafiz Ibn Hadžer u *Bulugul-meramu* kaže: "Njegov sened nije problematičan."

يُؤْذِ أَحَدًا فَهِيَ كَفَّارَةٌ إِلَى الْجُمُعَةِ الَّتِي تَلِيهَا وَزِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَقُولُ ﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾

Abdullah ibn Amr kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Džumi prisustvuju tri grupe ljudi: čovjek koji joj prisustvuje pa priča, i to mu je dio od nje, čovjek koji prisustvuje džumi i moli. To je čovjek koji zamoli Allaha, pa ako Allah htjedne, dat će mu, a ako ne htjedne, uskratit će mu; treću grupu čine ljudi koji prisustvuju džumi i smireni su i šute. On nije preskakao nijednog muslimana niti je ikoga uznemirio. Njemu je džuma otkup za grijehe između nje i druge džume, i još tri dana." O tome Uzvišeni govori: **"Ko uradi dobro djelo bit će deseterostruko nagrađen."**[809]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ: أَنْصِتْ، فَقَدْ لَغَوْتَ.

Ebu Hurejra prenosi da je Allahov Poslanik, a.s., rekao: "Ako kažeš svom prijatelju da šuti dok imam uči hutbu, pogriješio si."[810]

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ: جَلَسَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ وَخَطَبَ النَّاسَ وَتَلَا آيَةً وَإِلَى جَنْبِي أُبَيُّ بْنُ كَعْبٍ، فَقُلْتُ لَهُ: يَا أُبَيُّ، مَتَى أُنْزِلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ؟ فَأَبَى أَنْ يُكَلِّمَنِي، ثُمَّ سَأَلْتُهُ، فَأَبَى أَنْ يُكَلِّمَنِي حَتَّى نَزَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَ لِي أُبَيٌّ: مَا لَكَ مِنْ جُمُعَتِكَ إِلَّا مَا لَغَوْتَ. فَلَمَّا انْصَرَفَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ جِئْتُهُ فَأَخْبَرْتُهُ فَقَالَ: صَدَقَ أُبَيٌّ، إِذَا سَمِعْتَ إِمَامَكَ يَتَكَلَّمُ فَأَنْصِتْ حَتَّى يَفْرُغَ.

Ebu ed-Derda kaže: "Na dan džume ušao sam u džamiju Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i on je na hutbi učio poglavlje Et-Tevba, pa sam upitao Ubejja ibn Kaba: 'Kada je objavljena ova sura?' Ubejj mi nije odgovorio na pitanje. Kada smo završili s namazom, upitao sam ga zašto mi nije odgovorio na pitanje, a on mi reče: 'Ti si izgubio sevape svoga namaza!' Ja sam o tome obavijestio Poslanika, s.a.v.s., koji mi je rekao: 'Istinu je

[809] Bilježe Ahmed i Ebu Davud s dobrim senedom.

[810] Prenosi ga grupa osim Ibn Madže.

rekao Ubejj. Kada čuješ imama da govori šuti, dok on ne završi.“[811]

Eš-Šafi i Ahmed prave razliku između onoga ko može i onoga ko ne može slušati hutbu, zabranjujući govor prvom, ali ne i drugom, iako šutnju smatraju mustehabom. Et-Tirmizi od Ahmeda i Ishaka navodi olakšicu u odgovaranju na selam i govoru: 'Allah ti se smilovao' onome ko kihne dok imam drži hutbu. Eš-Šafi kaže: "Ako bi čovjek kihnuo, pa mu drugi rekao: 'Allah ti se smilovao', nadam se da je uradio dobro, jer je blagosiljanje onome ko kihne sunnet. Ako bi čovjek nazvao selam drugom čovjeku, to smatram pokuđenim i smatram da mu treba odgovoriti, jer je selam sunnet, a odgovor na selam farz. Razgovor dok hutba ne traje dozvoljen je." Saleba ibn Ebu Malik kaže: "Ljudi su petkom, dok je Omer sjedio na minberu, govorili. Kada je mujezin ušutio, Omer je ustao, i niko nije govorio dok nisu obje hutbe završene. Kada je proučen ikamet i Omer sišao, govorili su."[812] Ahmed s vjerodostojnim senedom prenosi da je Osman ibn Affan, dok je sjedio na minberu i dok je mujezin učio ikamet, ljude pitao o vijestima kod njih.

Stizanje na jedan rekat ili manje

Većina učenjaka smatra da onaj ko stigne na jedan rekat džume stigao je na cijelu džumu. On treba dodati još jedan rekat.

عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنْ صَلاَةِ الْجُمُعَةِ فَلْيُضِفْ إِلَيْهَا أُخْرَى وَقَدْ تَمَّتْ صَلاَتُهُ.

Ibn Omer prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko stigne na jedan rekat džume neka klanja još jedan, i njegova je džuma potpuna."[813]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصَّلاَةِ رَكْعَةً فَقَدْ أَدْرَكَهَا كُلَّهَا.

---

[811] Bilježe Ahmed i Et-Taberani.

[812] Bilježi Eš-Šafi u svome *Musnedu*.

[813] Bilježe: En-Nesai, Ibn Madža i Ed-Darekutni. Hafiz u djelu *Bulugul-meramu* kaže: "Njegov je sened vjerodostojan." Ebu Hatim veli: "Njegov je niz prenosilaca ocijenio jakim."

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko stigne na jedan rekat stigao je na cijeli namaz."[814]

Onaj ko stigne na manje od jednog rekata nije stigao na džumu i klanjat će podne od četiri rekata[815], prema mišljenju većine učenjaka. Ibn Mesud veli: "Ko od džume stigne jedan rekat klanjat će i drugi. Kome prođu dva rekata, klanjat će četiri."[816] Ibn Omer veli: "Kada stigneš na jedan rekat džume, klanjaj još jedan, a ako ih zatekneš sjedeći, klanjaj četiri."[817]

Ovo je pravac šafija, hanbelija, malikija i Muhammeda ibn el-Hasana. Ebu Hanifa i Jusuf smatraju da onaj ko stigne na tešehud džume za imamom stigao je na džumu. Nakon predavanja selama ustat će i klanjati dva rekata, i njegova je džuma potpuna.

Namaz u gužvi

Ahmed i El-Bejheki bilježe da je Sejjar rekao: "Čuo sam Omera da govori na hutbi: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., sagradio je ovu džamiju i mi, muhadžiri i ensarije, bili smo s njim. Kada se poveća gužva, neka ljudi čine sedždu na leđima svoga brata.' Vidio je ljude da klanjaju na putu, pa je rekao: 'Klanjajte u džamiji.'"

Nafile prije i poslije farza džume

Sunnet je nakon džume klanjati četiri ili dva rekata.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُصَلِّياً بَعْدَ الْجُمُعَةِ فَلْيُصَلِّ أَرْبَعاً.

Ebu Hurejra prenosi od Vjerovjesnika, s.a.v.s.: "Ko od vas bude klanjao nakon džume neka klanja četiri rekata."[818]

---

[814] Bilježe Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*.

[815] Zanijetit će džumu i upotpuniti podne.

[816] Bilježi Et-Taberani s dobrim senedom.

[817] Bilježi El-Bejheki.

[818] Bilježe: Muslim, Ebu Davud i Et-Tirmizi.

Ibn Omer veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., petkom bi klanjao dva rekata u svojoj kući."[819]

Ibn el-Kajjim kaže: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi klanjao džumu, ušao bi u svoju sobu i klanjao dva rekata. Onima koji su klanjali naređivao je da klanjaju četiri rekata. Naš šejh Ibn Tejmijja rekao je: 'Ako klanja u džamiji, klanjat će četiri rekata, a ako klanja u kući, klanjat će dva.' Kažem to zato što i na ovo ukazuju hadisi. Ebu Davud spominje od Ibn Omera da je on, kada bi klanjao u džamiji, klanjao četiri rekata, a kada bi klanjao kod kuće, klanjao bi dva rekata. U dva *Sahiha* prenosi se od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao nakon džume dva rekata u svojoj kući."

Kada klanja četiri rekata, klanjat će ih odvojeno, i kaže se da će klanjati dva, pa predati selam, i još dva. A najbolji je namaz u kući. Ako klanja u džamiji, pomjerit će se s mjesta gdje je klanjao farz.

O klanjanju sunneta prije džume šejhul-islam Ibn Tejmijja kaže: "Poslanik, s.a.v.s., nije klanjao sunnete prije džuma-namaza nakon ezana, i niko ne prenosi da je to činio. U njegovo vrijeme učio bi se ezan samo nakon njegovog uspinjanja na minber. Bilal, r.a., proučio bi ezan, a zatim bi Poslanik, s.a.v.s., održao dvije hutbe, nakon čega bi Bilal proučio ikamet, i Poslanik, s.a.v.s., klanjao bi ljudima. I zato kažemo da nije bilo moguće da je niti on, niti bilo ko od njegovih ashaba klanjao sunnete nakon ezana, i nigdje se ne prenosi da je on u svojoj kući klanjao sunnete neposredno prije izlaska na džumu. Njegove riječi u kojima se nalazi podsticaj na namaz kada čovjek dođe u džamiju petkom nisu vremenski ograničene kao što su:

مَنْ بَكَّرَ وَابْتَكَرَ وَمَشَى وَلَمْ يَرْكَبْ وَصَلَّى مَا كُتِبَ لَهُ.

"Ko porani i stigne na početak hutbe, ide pješice i ne jaše i klanja ono što mu je propisano..."

Ovo je preneseno od ashaba. Oni su, kada bi petkom došli u džamiju, klanjali ono što im je bilo lahko. Neki od njih klanjali su deset rekata, neki dvanaest, neki osam, a bilo je i onih koji su klanjali manje. Zbog toga većina učenjaka smatra da prije džume nema sunneta koji je ograničen

[819] Bilježe Ahmed i autori djela *El-Kutubus-sitte.*

vremenom niti brojem, jer bi to trebalo potvrditi Vjerovjesnikovim, s.a.v.s., riječima ili postupcima, a on to nije učinio sunnetom, ni riječima ni postupcima.

Kada džuma i bajram budu u jednom danu

Kada džuma i bajram budu u jednom danu, oni koji su klanjali bajram ne moraju klanjati džumu.

عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِيدَ ثُمَّ رَخَّصَ فِي الْجُمُعَةِ فَقَالَ: مَنْ شَاءَ أَنْ يُصَلِّيَ فَلْيُصَلِّ.

Zejd ibn Erkam kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je bajram-namaz, zatim je napravio olakšicu u džumi i rekao: "Ko hoće da klanja neka klanja."[820]

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَدِ اجْتَمَعَ فِي يَوْمِكُمْ هَذَا عِيدَانِ، فَمَنْ شَاءَ أَجْزَأَهُ مِنَ الْجُمُعَةِ وَإِنَّا مُجَمِّعُونَ.

Ebu Hurejra, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "U ovom danu poklopila su se dva praznika, i ko želi ne mora klanjati džumu, ali mi ćemo spojiti."[821]

Mustehab je da imam prisustvuje džumi kako bi joj mogli prisustvovati oni koji hoće da klanjaju i oni koji joj ne prisustvuju, zbog Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "Ali mi ćemo spojiti." A ako neko neće da klanja džumu, prema hanbelijama, dužan je klanjati podne. Međutim, očito je da onaj ko ne klanja džumu zbog prisustvovanja Bajramu neće biti dužan klanjati ni podne, jer Ebu Davud prenosi od Ibn Zubejra: "Dva su se mubarek dana poklopila u jednom danu." Ibn Zubejr ih je spojio i klanjao dva rekata ujutru. Nakon toga nije klanjao ništa do ikindija-namaza.

---

[820] Prenose: El-Buhari, Muslim, Et-Tirmizi, Ebu Davud i En-Nesai, a Ibn Huzejma i El-Hakim smatraju ga vjerodostojnim.

[821] Bilježi Ebu Davud.

NAMAZ NA DVA BAJRAMA

Namaz za dva bajrama propisan je prve godine po Hidžri. On je sunnetul-muekkede. Hanefijski stav jeste da je to vadžib! Vjerovjesnik, s.a.v.s., revnosno ga je obavljao i naredio muškarcima i ženama da ga obavljaju. Mi smo o bajramima saželi sljedeće:

Mustehab je kupanje, mirisanje i oblačenje najljepše odjeće

Džafer ibn Muhammed prenosi od svog oca, a on od svoga oca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., svakog bajrama oblačio jemenski ogrtač.[822]

El-Hasan, Poslanikov, s.a.v.s., unuk, prenosi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je da na dva bajrama oblačimo najbolju odjeću koju imamo, da se mirišemo najljepšim mirisom koji imamo i da kao kurban prinosimo najugojeniju životinju koju imamo.[823]

Ibn el-Kajjim rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s. na bajramima oblačio je najljepšu odjeću, a imao je ogrtač koji je oblačio za dva bajrama i petkom."

Jelo prije odlaska na Ramazanski bajram, ali ne i na Kurbanski

Sunnet je pojesti neparan broj hurmi prije polaska na klanjanje bajram-namaza na Ramazanski bajram, dok za Kurbanski bajram to treba odložiti nakon povratka s namaza i tada pojesti nešto od kurbana, ako je osoba zaklala kurban.

Enes kaže: "Poslanik, s.a.v.s., ne bi pošao na Ramazanski bajram dok ne bi pojeo neparan[824] broj hurmi."[825]

Ebu Burejda prenosi: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., ne bi pošao na Ramazanski bajram dok ne bi jeo, niti bi jeo na Kurbanski bajram dok se ne bi vratio."[826]

---

[822] Ovo predanje bilježe Eš-Šafi i El-Begavi.

[823] Hadis bilježi El-Hakim. U senedu ovog hadisa jeste i Ishak ibn Bezredž, koga El-Ezdi smatra slabim, a Ibn Hibban smatra povjerljivim.

[824] Tri, pet ili sedam.

[825] Bilježe ga Ahmed i El-Buhari.

[826] Et-Tirmizi, Ibn Madža i Ahmed. On dodaje: "Jeo bi od svoga kurbana."

U *Muvettau* se od Seida ibn Musejjeba prenosi: "Ljudima je naređivano da jedu prije odlaska na Ramazanski bajram."

Ibn Kudama rekao je: "Ne znamo da postoji razilaženje u pitanju žurbe s jelom na Ramazanski bajram."

Izlazak na musalu

Bajram-namaz može se obaviti u džamiji, ali njegovo obavljanje van grada na musali vrednije je [827] ako ne postoji opravdan razlog kao što je kiša i sl. Poslanik, a.s., klanjao je bajrame na musali[828] i klanjao je bajram u džamiji samo jednom zbog toga što je padala kiša.

Ebu Hurejra prenosi da ih je jednog Bajrama zadesila kiša pa je Poslanik, s.a.v.s., s njima klanjao bajram-namaz u džamiji.[829]

Izlazak žena i djece na Bajram

Izlazak na musalu za bajrame propisan je djeci i ženama bez obzira na to jesu li djevojke, udate, mlade, starice ili one koje su u hajzu. Ummu Atijja, r.a., rekla je: "Naredio nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., da izvedemo na Ramazanski i Kurbanski bajram: punoljetne robinje, žene s menstruacijom i djevojke. Žene s menstruacijom ne bi klanjale, ali bi učestvovale u dobru i dovi muslimana."[830] Ibn Abbas prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izvodio svoje žene i kćerke na bajrame.[831] Ibn Abbas kaže: "Izašao sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.[832], na Ramazanski ili Kurbanski bajram. Zatim je klanjao, pa onda održao hutbu. Nakon toga otišao je ženama, održao im predavanje, podsjetio ih i naredio im da dijele sadaku." Predanje prenosi El-Buhari.

---

[827] Vrednije je van grada osim van Meke, jer je bajram-namaz u Meki najvredniji.

[828] Mjesto na istočnim vratima Medine.

[829] Bilježe ga: Ebu Davud, Ibn Madža i El-Hakim. U njegovom senedu ima nepoznat prenosilac. Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Njegov je sened slab." Ez-Zahebi kaže da je ovo munker-hadis.

[830] Hadis je muttefekun alejhi.

[831] Ovo predanje prenose Ibn Madža i El-Bejheki.

[832] Izašao je s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., a tada je bio dijete.

Vraćanje drugim putem

Stav većine uleme jeste da je mustehab uputiti se jednim putem na bajram-namaz, a drugim se vratiti, bez obzira na to odnosilo se to na imama ili na druge.

Džabir, r.a., rekao je: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., na dan Bajrama mijenjao bi put."[833]

Prenosi se od Ebu Hurejre da je rekao: "Kada bi Vjerovjesnik, a.s., izišao na Bajram, vratio bi se putem kojim nije otišao."[834] Međutim, dozvoljeno je da se čovjek vrati putem kojim je i došao. Ebu Davud, El-Hakim i El-Buhari u *Tarihu* bilježe od Bekra ibn Mubeššira da je rekao: "Išao sam s ashabima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., na musalu na dan Ramazanskog i Kurbanskog bajrama. Išli smo dolinom Bathana[835] dok nismo došli do musale. Tu smo klanjali s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i vratili se dolinom Bathan našim kućama."[836]

Vrijeme bajram-namaza

Vrijeme klanjanja bajram-namaza jeste nakon izlaska sunca koliko tri metra, pa do podne. Prenosi se od Džunduba da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao nam je Ramazanski bajram, a sunce je izišlo koliko dva koplja[837], a Kurban-bajram kada je sunce izašlo koliko jedno koplje." Kaže Eš-Ševkani da je ovaj hadis najbolji među hadisima koji govore o određivanju vremena bajram-namaza. U hadisu se preporučuje požurivanje s Kurban-bajramom, a odgađanje Ramazanskog bajrama. Ibn Kudama kaže: "Sunnet je da se požuri s Kurban-bajramom, kako bi se blagovremeno zaklao kurban, a da se odgodi Ramazanski bajram, kako bi se ostavilo prostora za davanje sadekatul-fitra, a u tome ne znam da postoje razilaženje među ulemom."

---

[833] Bilježi ga El-Buhari.

[834] Bilježe ga: Ahmed, Muslim i Et-Tirmizi.

[835] Dolina u Medini.

[836] Ibn es-Seken kaže: "Njegov je sened sahih."

[837] Dužina jednog koplja iznosi tri metra.

Ezan i ikamet za kurban-bajram

Ibn el-Kajjim kaže: "Kada bi Vjerovjesnik, s.a.v.s., izišao na musalu, klanjao bi bez ezana i ikameta, a nije bilo ni poziva za uspostavom džemata. Sunnet je da se ne radi ništa od toga."

Prenosi se od Ibn Abbasa i Džabira da su rekli: "Mujezin nije učio ezan za Ramazanski bajram, niti za Kurban-bajram."[838] Muslim od Ataa prenosi: "Džabir me je obavijestio da nema ezana za namaz na Ramazanski bajram kada izađe imam, niti nakon njegovog izlaska nema ikameta, nema poziva na zajednički namaz, niti ičega drugog. Nema poziva toga dana niti ima ikameta." Sa'd ibn Ebu Vekkas prenosi da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., klanjao bajram-namaz bez ezana i ikameta, da je održao dvije hutbe stojeći, a odvajao ih je kratkim sjedenjem.[839]

Tekbir za bajram-namaz

Bajram-namaz ima dva rekata i sunnet je da se na prvom rekatu tekbiri izgovoraju sedam puta nakon početnog tekbira, a na drugom pet puta, izuzimajući iz toga tekbir ustajanja na rekat. Prilikom svakog tekbira ruke će se podizati.[840] Prenosi se od Amra ibn Šuajba, od njegova oca, od njegova djeda, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., izgovarao dvanaest puta tekbir, sedam na prvom rekatu, a pet na drugom i ne bi klanjao prije toga, niti poslije. Bilježe ga Ahmed i Ibn Madža. Ahmed kaže, a i ja smatram ovo i u rivajetu Ebu Davuda i Ed-Darekutnija, da je rekao: "Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao je:

التَّكْبِيرُ فِي الْفِطْرِ سَبْعٌ، فِي الْأُولَى وَخَمْسٌ فِي الْآخِرَةِ، وَالْقِرَاءَةُ بَعْدَهُمَا كِلَيْهِمَا .

'Na Ramazanskom bajramu sedam je tekbira na prvom i pet na drugom, a učenje je nakon oba.'"

Ovo je najjači stav i njega je zauzela većina učenjaka iz generacije ashaba, tabiina i imama. Ibn Abdul-Berr kaže: "Prenosi se od

[838] Hadis je muttefekun alejhi.

[839] Ovo predanje prenosi El-Bezar.

[840] Ovo se prenosi od Omera i njegovog sina Abdullaha, r.a.

Vjerovjesnika, s.a.v.s., s dobrim senedom da je on donosio na bajramima sedam tekbira na prvom rekatu i pet na drugom rekatu, a u hadisu Abdullaha ibn Amra, Ibn Omera, Džabira, Aiše, Ebu Vakida i Amra ibn Aufa el-Muzenija. Od njega se ne prenosi ništa, ni jako ni slabo, što bi se suprotstavilo ovome. Ovo je prvo po čemu se postupa."[841] Poslanik, s.a.v.s., zašutio bi malo između svakog tekbira i od njega nije zapamćen neki određen zikr između dva tekbira. Međutim, Et-Taberani i El-Bejheki prenose s jakim senedom da je Ibn Mesud zahvaljivao Allahu, veličao Ga i donosio salavat na Poslanika, s.a.v.s.[842] To se prenosi i od Huzejfe i Ebu Musaa.

Izgovaranje tekbira jeste sunnet, i njihovo izostavljanje, bilo ono namjerno ili iz zaborava, ne kvari namaz. Ibn Kudama kaže: "Ja ne znam za razilaženje učenjaka." Eš-Ševkani smatra najjačim mišljenje da ako budu tekbiri izostavljeni iz zaborava, nije potrebno činiti sehvi-sedždu.

Namaz prije i poslije bajram-namaza

Nije potvrđeno da bajram-namaz ima sunnete ni prije ni poslije. Vjerovjesnik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, kada bi stigli na musalu, ne bi klanjali ništa prije ili poslije bajram-namaza. Kaže Ibn Abbas: "Izišao je Vjerovjesnik, na dan bajrama, pa je klanjao dva rekata, a nije klanjao prije, niti poslije njih."[843] Prenosi se da je Ibn Omer izašao na Bajram i nije klanjao ništa prije niti poslije namaza, spominjući da je tako postupao Vjerovjesnik, s.a.v.s.. El-Buhari spominje da je Ibn Abbas smatrao pokuđenim namaz prije bajram-namaza. Kada su u pitanju opće nafile, hafiz Ibn Hadžer kaže u *Fethu* da ne postoji potvrđena zabrana posebnim dokazom, osim ako se ona klanja u vremenu u kojem je svakodnevno pokuđeno klanjati.

---

[841] Hanefije donose tri tekbira na prvom rekatu prije učenja, a na drugom rekatu tri tekbira nakon učenja.

[842] Ahmed i Eš-Šafi smatraju mustehabom pravljenje stanke između dva tekbira, sjećajući se Allaha i govoreći: "subhanallah", "el-hamdulillah", "la ilahe illallah", "Allahu ekber". Ebu Hanifa i Malik kažu da se tekbiri donose uzastopno bez predaha sa zikrom među tekbirima.

[843] Prenose ga Ahmed i autori *El-Kutubus-sitte*.

Kome je ispravan bajram-namaz

Bajram-namaz ispravan je muškarcima, ženama, djeci i putnicima, bili oni kod kuće ili na putu, u džematu ili pojedinačno, u kući, mesdžidu ili na musali. Onaj ko ne klanja bajram-namaz u džematu, klanjat će dva rekata. Kaže El-Buhari: "Kada neko propusti bajram-namaz, klanjat će dva rekata, a također i žene i oni koji su u kućama i selima, jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

هَذَا عِيدُنَا، أَهْلَ الْإِسْلَامِ.

'Ovo je naš blagdan, nas pripadnika islama.'"

Enes ibn Malik naredio je svome štićeniku Ibn Ebu Utbi da sakupi svoju porodicu i klanjao im je namaz kao u velikim gradovima s tekbirima. Ikrima kaže: "Stanovnici Sevada okupljali su se na Bajram i klanjali dva rekata kao što je činio imam."

Ata kaže: "Kome prođe bajram klanjat će dva rekata."

Bajramska hutba

Hutba nakon bajram-namaza i njeno slušanje jeste sunnet. Ebu Seid kaže: "Allahov je Poslanik, s.a.v.s., na dan Kurbanskog i Ramazanskog bajrama izlazio na musalu. Prvo što bi uradio bio bi namaz, a zatim bi se okrenuo prema ljudima, a oni bi sjedili u safovima. On im je držao vaz, savjetovao ih i naređivao im. Ako bi želio poslati grupu vojnika ka nekoj strani ili narediti nešto, učinio bi to, a zatim se okrenuo."

Ebu Seid kaže: "Ljudi su ovo radili sve dok nisu izašli s Mervanom, koji je bio namjesnik Medine, na Kurbanski ili Ramazanski bajram. Kada smo došli na musalu, tu je bio minber koji je sagradio Kesir ibn es-Salt. Mervan je želio ispeti se na minber prije nego što će klanjati, i ja sam ga povukao za odjeću. On me je povukao, popeo se i održao hutbu prije namaza. Rekao sam mu: 'Tako mi Allaha, promijenili ste.' On reče: 'Ebu Seide, nestalo je ono što ti znaš.' Rekoh mu: 'Ono što znam bolje je od onoga što ne znam.' On reče: 'Ljudi neće da nam sjede nakon namaza pa

smo hutbu pomjerili prije.'"[844]

عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ السَّائِبِ قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِيدَ فَلَمَّا قَضَى الصَّلاَةَ قَالَ: إِنَّا نَخْطُبُ، فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَجْلِسَ لِلْخُطْبَةِ فَلْيَجْلِسْ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَذْهَبَ فَلْيَذْهَبْ.

Abdullah ibn es-Saib kaže: "Prisustvovao sam namazu s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Bajramu, pa kada je završio, reče: 'Mi ćemo držati hutbu, pa ko hoće sjediti neka sjedi a ko hoće ići neka ide.'"[845]

Slaba su sva predanja koja prenose da bajram ima dvije hutbe između kojih imam sjedi. En-Nevevi kaže: "O ponavljanju hutbe nije ništa pouzdano preneseno."

Mustehab je započeti hutbu zahvalom Allahu Uzvišenome. Kaže Ibn el-Kajjim: "Resulullah, s.a.v.s., započinjao bi svaku svoju hutbu zahvalom Allahu, i ne prenosi se nijedan hadis da je započinjao bajramske hutbe tekbirom. Ibn Madža u svome *Sunenu* prenosi od Seida, Poslanikova, s.a.v.s., mujezina, da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., učio tekbire u toku hutbe i da ih je mnogo učio u bajramskoj hutbi. Međutim, to nije dokaz da je počinjao hutbu tekbirom. Ljudi se razilaze u počinjanju hutbe na bajramima i namazu za kišu, pa se kaže: "Počinju se tekbirom, a za kišnu hutbu kaže se da počinje istigfarom. Također se kaže da počinju zahvalom Allahu." Šejhul-islam Tekijuddin kaže: "Ovo je ispravno jer je Vjerovjesnik, a.s., rekao:

كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ لاَ يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ للهِ فَهُوَ أَجْذَمُ.

'Svaka bitna stvar koja ne počinje zahvalom sakata je.'"

Poslanik, s.a.v.s., svaku je svoju hutbu počinjao zahvalom. Riječi onih koji kažu da je počinjao kišnu hutbu istigfarom, a bajramsku tekbirom nisu u skladu sa sunnetom Poslanika, s.a.v.s., jer je on počinjao sve svoje hutbe zahvalom Allahu.

---

[844] Muttefekun alejhi.

[845] Bilježe: En-Nesai, Ebu Davud i Ibn Madža.

Naklanjavanje bajram-namaza

Ebu Umejr ibn Enes kaže: Pričala mi je grupa ensarija: "Nismo vidjeli mjesec ševvala pa smo osvanuli posteći, a zatim je došla delegacija od Poslanika, s.a.v.s., krajem dana, i posvjedočila da su ljudi kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., vidjeli mlad mjesec jučer i da im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se iftare i da sutra izađu na Bajram."[846] U ovom je hadisu dokaz onih koji tvrde da džemat koji izostavi bajram-namaz zbog nekog opravdanog razloga sutra treba izaći i klanjati bajram-namaz.

Igra, zabava i bajramsko slavlje

Dozvoljena igra i zabava i lijepa pjesma spadaju u propise ove vjere koje je Allah na dan bajrama propisao kao rekreaciju za tijelo i odmor za dušu.

قَالَ أَنَسٌ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ: قَدْ أَبْدَلَكُمُ اللهُ تَعَالَى بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا: يَوْمَ الْفِطْرِ وَالْأَضْحَى.

Enes kaže: "Kad je Vjerovjesnik, s.a.v.s., došao u Medinu, njeni stanovnici imali su dva dana u kojima bi se zabavljali. On im reče: 'Allah vam ih je zamijenio boljim od njih: Kurbanskim i Ramazanskim bajramom.'"[847]

Aiša, r.a., kaže: "Abesinci su se jednog dana igrali kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Ja sam gledala preko njegovih pleća, pa je on stavio moju glavu među svoja ramena, pa sam gledala u njih preko njegovih pleća dok se nisam zasitila, a onda sam se okrenula."[848]

عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا أَبُو بَكْرٍ فِي يَوْمِ عِيدٍ وَعِنْدَنَا جَارِيَتَانِ تُذَكِّرَانِ يَوْمَ بُعَاثٍ، يَوْمٌ قُتِلَ فِيهِ صَنَادِيدُ الْأَوْسِ وَالْخَزْرَجِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: عِبَادَ اللهِ، أَمَزْمُورُ الشَّيْطَانِ؟ (قَالَهَا ثَلَاثًا)، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَبَا بَكْرٍ، إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا وَإِنَّ الْيَوْمَ عِيدُنَا.

[846] Bilježe: Ahmed, En-Nesai i Ibn Madža s vjerodostojnim senedom.

[847] Bilježe En-Nesai i Ibn Hibban s vjerodostojnim senedom.

[848] Bilježe: Ahmed, El-Buhari i Muslim.

Od nje se još prenosi: "Kod nas je ušao Ebu Bekr na dan Bajrama, a kod nas su bile dvije djevojčice koje su podsjećale na Buas, dan kada su ubijeni prvaci Evsa i Hazredža, pa je Ebu Bekr rekao: 'Allahovi robovi, zar šejtanove frule!' Ponovio je to tri puta. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'O Ebu Bekre, svaki narod ima svoje praznike, a danas je naš praznik.'"

Ovo je El-Buharijeva verzija.

قَالَتْ عَائِشَةُ: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَعِنْدِي جَارِيَتَانِ تُغَنِّيَانِ بِغِنَاءِ بُعَاثَ فَاضْطَجَعَ عَلَى الْفِرَاشِ وَحَوَّلَ وَجْهَهُ، وَدَخَلَ أَبُو بَكْرٍ فَانْتَهَرَنِي وَقَالَ: مِزْمَارَةُ الشَّيْطَانِ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَ: دَعْهُمَا . فَلَمَّا غَفَلَ غَمَزْتُهُمَا فَخَرَجَتَا، وَكَانَ يَوْمُ عِيدٍ يَلْعَبُ السُّودَانُ بِالدَّرَقِ وَالْحِرَابِ، فَإِمَّا سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَإِمَّا قَالَ: تَشْتَهِينَ تَنْظُرِينَ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ. فَأَقَامَنِي وَرَاءَهُ خَدِّي عَلَى خَدِّهِ وَهُوَ يَقُولُ: دُونَكُمْ يَا بَنِي أَرْفِدَةَ، حَتَّى إِذَا مَلِلْتُ قَالَ: حَسْبُكِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ. قَالَ: فَاذْهَبِي.

Aiša, r.a., kaže: "Kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i mene došle su dvije djevojčice koje su pjevale o ratu Buas. On je ležao na svojoj postelji. Ebu Bekr me je izgrdio: 'Zar frule šejtanove kod Allahovog Poslanika.' Poslanik, s.a.v.s., okrenu se prema njemu i reče: 'Ostavi ih.' Kada mu je popustila pažnja, ja sam im dala mig i one su izašle. Na Bajram bi crni igrali sa štitovima i kopljima. Ili sam pitala Vjerovjesnika, s.a.v.s., ili mi je sam rekao: "Hoćeš li ih pogledati?" Kada sam potvrdno odgovorila smjestio me je iza sebe, moj obraz je bio uz njegov govoreći: "Samo tako, Abesinci!", dok mi nije dosadilo, a onda mi reče: "Jeli ti dovoljno?" Rekoh: "Jeste." Onda mi on reče: "Hajde onda!"

Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže, a prenosi se od Ibn es-Siradža preko Ebu ez-Zinada od Urve.

عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: لِتَعْلَمْ يَهُودُ الْمَدِينَةِ أَنَّ فِي دِينِنَا فُسْحَةً، إِنِّي بُعِثْتُ بِحَنِيفِيَّةٍ سَمْحَةٍ.

Aiša, r.a., kaže da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Neka jevreji Medine znaju da je naša vjera lahka i da sam ja poslan s pravom tolerantnom vjerom."

عَنْ نُبَيْشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَيَّامُ التَّشْرِيقِ أَيَّامُ أَكْلٍ وَشُرْبٍ وَذِكْرٍ للهِ عَزَّ وَجَلَّ.

Nubejša, r.a. kaže: "Rekao je Vjerovjesnik, s.a.v.s.: 'Dani Kurban-bajrama jesu dani jela i pića i spominjanja Allaha.'"[849]

Vrijednost činjenja dobrih djela u prvih deset dana zul-hidždže

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَيَّامٍ الْعَمَلُ الصَّالِحُ فِيهِنَّ أَحَبُّ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: وَلَا الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللهِ، إِلَّا رَجُلٌ خَرَجَ بِنَفْسِهِ وَمَالِهِ، ثُمَّ لَمْ يَرْجِعْ بِشَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ.

Prenosi se od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allahu nema dražih dana u kojima se čine dobra djela od ovih dana (zul-hidždže)." Rekli su: "Niti džihad na Allahovom putu, o Resulullah?" Reče: "Niti džihad na Allahovom putu, osim da čovjek izađe u džihad sa svojim životom i imetkom i da se ne vrati ni s čim od toga."[850]

عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَيَّامٍ أَعْظَمُ عِنْدَ اللهِ سُبْحَانَهُ وَلَا أَحَبُّ إِلَى اللهِ الْعَمَلُ فِيهِنَّ مِنْ هَذِهِ الْأَيَّامِ الْعَشْرِ، فَأَكْثِرُوا فِيهِنَّ مِنَ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّحْمِيدِ.

Ibn Omer kaže: "Rekao je Vjerovjesnik, s.a.v.s.: 'Nema boljih dana kod Allaha niti djela dražih Allahu u njima od ovih deset dana, pa povećajte u njima tehlil ('La ilahe illallah'), tekbir ('Allahu ekber') i tahmid ('Elhamdu lillah')."[851]

Tumačeći ajet:

﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ﴾

"...i da bi u određene dane, prilikom klanja kurbana, kojim ih je Allah opskrbio, Njegovo ime spominjali..."[852]

---

[849] Prenose Ahmed i Muslim.

[850] Bilježi grupa, osim Muslima i En-Nesaija.

[851] Bilježe Ahmed i Et-Taberani.

[852] El-Hadždž, 28.

Ibn Abbas kaže da su ti dani prvih deset dana zul-hidždže.

Ibn Omer i Ebu Hurejra izlazili su u čaršiju prvih deset dana učeći tekbire, a ljudi su za njima ponavljali tekbire.[853]

Seid ibn Džubejr trudio bi se puno kada bi nastupilo prvih deset dana, skoro do vrhunca svoje moći. El-Evzai kaže: "Do mene je doprlo da su dobra djela u prvih deset dana kao borba na Allahovom putu uz post dana i bdjenje tokom noći, osim da se čovjek odlikuje šehadetom." El-Evzai kaže: "Ovaj hadis prenio mi je čovjek iz Benu Mahzuma od Vjerovjesnika, s.a.v.s."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ أَيَّامٍ أَحَبُّ إِلَى اللهِ أَنْ يُتَعَبَّدَ لَهُ فِيهَا مِنْ عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ يُعْدَلُ صِيَامُ كُلِّ يَوْمٍ مِنْهَا بِصِيَامِ سَنَةٍ، وَقِيَامُ كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْهَا بِقِيَامِ لَيْلَةِ الْقَدْرِ.

Od Ebu Hurejre prenosi se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s., rekao: "Allahu je najdraže da Mu ibadet činiš u prvih deset dana zul-hidždže. Post jednog od ovih dana računa se kao post čitave godine, a klanjanje u njihovoj noći računa se kao klanjanje u Lejletul-kadru."[854]

Čestitanje bajrama

Prenosi se od Džubejra ibn Nufejra, da je rekao: "Kada bi se ashabi Resulullaha, s.a.v.s., sreli na dan bajrama, rekli bi jedni drugima: 'Tekabbele minnā ve mink' ('Neka Allah ukabuli meni i tebi')."[855]

Učenje tekbira u bajramskim danima

Sunnet je učenje tekbira na dan Bajrama. Allah spominje dane Ramazanskog bajrama i kaže:

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

[853] El-Buhari.

[854] Bilježe: Et-Tirmizi, Ibn Madža i El-Bejheki.

[855] Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Njegov je sened hasen."

"...da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na Pravi put, i da zahvalni budete"[856], a o Kurban-bajramu kaže:

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾

"I spominjite Allaha u određenim danima..."[857] i kaže:

﴿كَذَلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُمْ﴾

"...tako smo vam ih potčinili da biste zahvalni bili."[858]

Stav većine uleme jeste da se tekbiri na Ramazanski bajram uče od izlaska na namaz, pa do početka hutbe. O ovome se prenose slabi hadisi. Ako bi verzija od Ibn Omera i drugih bila potvrđena, El-Hakim kaže: "To je sunnet o kojem raspravljaju učenjaci hadisa." Ovako kažu Malik, Ahmed, Ishak i Ebu Sevr. Neki su na stanovištu da se tekbiri uče nakon viđenja mlađaka uoči Bajrama, pa do izlaska na musalu, dok se imam ne popne na minber.

Međutim, vrijeme učenja tekbira za Kurban-bajram počinje od sabaha na dan Arefata, devetog dana zul-hidždže, pa do ikindije posljednjeg dana Bajrama, tj. trinaestog zul-hidždže. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* kaže: "O ovome od Poslanika, s.a.v.s., nije potvrđeno ništa. Najvjerodostojnije predanje jesu riječi ashaba Alije i Ibn Mesuda, koji kažu da oni počinju od sabaha na dan Arefata, do ikindije posljednjeg dana bajrama."[859]

Po ovome postupaju Eš-Šafi, Ahmed, Ebu Jusuf i Muhammed, a ovo je i pravac Omera i Ibn Abbasa.

Njihovo vrijeme nije precizno određeno, tako da se mogu uvijek učiti u tim danima. El-Buhari kaže: "Omer, r.a., učio je tekbire u svome šatoru na Mini. Čuli su ga ljudi u džamiji, pa su počeli učiti s njim, i ljudi na čaršiji, i oni su počeli učiti s njim. Tako je Mina odlijegala (odzvanjala) tekbirima. Ibn Omer je tada na Mini učio tekbire i nakon namaza, u svojoj postelji, šatoru, dok bi sjedio i hodio svih ovih dana. Mejmuna

[856] El-Bekara, 185.
[857] El-Bekara, 203.
[858] El-Hadždž, 37.
[859] Bilježe ga Ibn el-Munzir i drugi.

je na dan Kurbanskog bajrama učila tekbire, a žene su učile tekbire za Ebanom ibn Osmanom i Omerom ibn Abdul-Azizom u noćima tešrika s ljudima u džamiji. Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Ovo predanje ukazuje na učenje tekbira u tim danima nakon namaza i u drugim prilikama. U ovome se ulema razilazi, pa jedni ograničavaju učenje tekira samo iza namaza. Neki smatraju da to treba biti samo iza propisanih namaza, ali ne i nafila. Neki smatraju da će tekbire učiti samo muškarci, neki, opet, smatraju da će se tekbiri učiti samo u džematu, a ne pojedinačno, da tekbire treba učiti onaj ko klanja namaz u svom vremenu, a ne i onaj koji naklanjava, onaj ko je mukim, ali ne i musafir, stanovnici gradova, ali ne i sela. Ispravno je ono što je odabrao El-Buhari, a to je da ono obuhvata sve, a predanja to pojačavaju. Tekbiri se mogu učiti na različite načine. Prenosi se od Abdurrezzaka, od Selmana, da je rekao: "Učite tekbir: 'Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekberu kebira!'"

Prenosi se od Omera i Ibn Mesuda: "Allahu ekber, Allahu ekber, La ilahe illallah, Vallahu ekber, Allahu ekber, ve lillahil-hamd!"

Sadržaj

Predgovor izdavača ---------- 5

Predgovor ---------- 7

UVOD ---------- 11

UVOD ---------- 13

Općenitost misije islama i njen cilj ---------- 13

Općenitost islamske misije ---------- 13

Cilj islamske misije ---------- 17

Fikh (islamsko zakonodavstvo) ---------- 17

Zabranjeno je istraživati pojave koje se još nisu desile, dok se one ne dogode ---------- 18

Suzdržavanje od pretjeranih i zamršenih pitanja ---------- 18

Udaljavanje od razilaženja i dijeljenja u vjeri ---------- 19

Sporna pitanja treba rješavati pomoću Kur'ana i sunneta ---------- 20

ČISTOĆA *(TAHARET)* 27

ČISTOĆA *(TAHARET)* ---------- 29

Voda i njene vrste ---------- 29

Prva vrsta vode: čista voda ---------- 29

1. Kišnica, voda nastala od snijega i grada ---------- 29

2. Morska voda ---------- 30

3. Zemzem-voda ---------- 31

4. Voda koja se promijeni zbog dugog stajanja, ili zbog mjesta u kojem se nalazi, ili pak zbog miješanja s nečim što se najčešće pomiješa s njom, kao što je žabokrečina i lišće ---------- 31

Druga vrsta vode: upotrijebljena voda ---------- 31

Treća vrsta vode: voda koja je došla u dodir s čistim stvarima ---- 32
Četvrta vrsta vode: voda koja je došla u dodir s nečistoćom ---- 33
Sur ---- 35
1. Ostatak vode nakon čovjeka ---- 35
2. Ostatak pića nakon životinja čije je meso dozvoljeno jesti ---- 35
3. Ostatak pića poslije mazge, magarca, zvijeri i ptica grabežljivica ---- 35
4. Ostatak vode iza mačke ---- 36
5. Ostatak vode iza psa i svinje ---- 37
NEČISTOĆA – NEDŽASET ---- 38
Vrste nečistoće ---- 38
1. Strvina ---- 38
2. Krv ---- 40
3. Svinjsko meso ---- 41
4./5./6. Ono što čovjek povrati, urin i izmet ---- 42
7. Vedija ---- 42
8. Mezija (sluz) ---- 43
9. Sperma (meni) ---- 44
10. Mokraća i izmet životinja čije je meso zabranjeno jesti ---- 44
11. El-džellala (životinja koja jede prljavštinu) ---- 46
12. Alkohol ---- 46
13. Pas ---- 47
Uklanjanje nečistoće s tijela i odjeće ---- 48
Uklanjanje nečistoće sa zemlje ---- 48
Uklanjanje nečistoće iz masla i sličnih tvari ---- 49
Način čišćenja kože strvine ---- 50
Način uklanjanja nečistoće s ogledala i drugih predmeta ---- 50
Način uklanjanja nečistoće s obuće ---- 50
Važni i korisni zaključci ---- 51
Obavljanje fiziološke potrebe ---- 52

Postupci koji se smatraju prirođenim ljudskoj naravi *(fitret)*---------- 59

1. Obrezivanje (cirkumcizija)---------- 59

2./3. Uklanjanje dlaka oko stidnih mjesta i ispod pazuha---------- 60

4./5. Podrezivanje noktiju i skraćivanje ili brijanje brkova---------- 60

6. Njegovanje brade i njeno puštanje da bude gusta kako bi bila pokazatelj dostojanstva---------- 61

7. Njegovanje kose mazanjem i češljanjem---------- 61

8. Ostavljanje sijedih dlaka---------- 63

9. Farbanje sijede kose crvenom, žutom, ili nekom drugom kanom---------- 63

10. Stavljanje lijepog mirisa, kao što je misk ili neki drugi, koji će osvježiti čovjeka i uliti mu dodatnu snagu---------- 64

ABDEST---------- 66

Šerijatskopravno utemeljenje abdesta---------- 66

Vrijednost abdesta---------- 66

Farzovi abdesta---------- 69

1. Nijet;---------- 69

2. Pranje lica jedanput---------- 69

3. Pranje ruku do lakata---------- 69

4. Potiranje glave, mesh---------- 70

5. Pranje nogu i članaka---------- 71

6. Redoslijed prilikom pranja ekstremiteta---------- 71

Sunneti abdesta---------- 72

1. Učenje bismille prije početka uzimanja abdesta---------- 72

2. Upotreba misvaka---------- 72

3. Tri puta oprati ruke na početku abdesta---------- 74

4. Ispiranje usta tri puta---------- 74

5. Ispiranje nosa tri puta---------- 74

7. Pranje između prstiju---------- 75

8. Pranje organa po tri puta---------- 76

9. Davanje prednosti desnoj strani---------- 77

10. Utrljavanje---------- 77

11. Kontinuitet prilikom uzimanja abdesta----77
12. Potiranje ušiju----78
13. Proširivanje biljega na čelu i nogama----78
14. Štednja vode makar abdest uzimali na moru----79
15. Učenje dove u toku abdesta----80
16. Učenje dove nakon uzimanja abdesta----80
17. Klanjanje dva rekata nafile nakon abdesta----82
Pokuđene radnje pri uzimanju abdesta----83
Šta kvari abdest----83
1. Sve što izide na dva prirodna otvora, spolni organ i analni otvor----83
2. Potpuni san, toliko da osoba ne ostane u sjedećem položaju----84
3. Gubitak svijesti----85
4. Doticanje golom rukom stidnog mjesta----85
Stvari koje ne kvare abdest----87
1.Doticanje žene golom rukom----87
2. Isticanje krvi iz nekog neuobičajenog mjesta----88
3. Povraćanje----88
4. Jedenje devinog mesa----88
5. Sumnja da li je pokvaren abdest----90
6. Kašljanje u namazu----91
7. Kupanje mejita----91
Kada je obavezno uzeti abdest----91
1. Kad se želi obaviti namaz, ma o kojoj se vrsti namaza radilo----91
2. Kad se želi obaviti tavaf oko Bejtullaha----91
3. Kad se želi dodirnuti Mushaf----92
Kada je pohvalno uzeti abdest----93
1. Kad se želi činiti zikr----93
2. Prilikom odlaska na spavanje----94
3. Pohvalno je uzeti abdest osobi koja je džunup----95
4. Poželjno je abdest uzeti prije kupanja, bez obzira da li je kupanje obavezno ili pohvalno----96
5. Poželjno je uzeti abdest nakon jela koje je na vatri spremljeno----96

6. Obnavljanje abdesta za svaki namaz ---- *96*
Korisne stvari koje treba znati prilikom uzimanja abdesta ---- 97
Potiranje, mesh po mestvama ---- 98
Dokazi o šerijatskopravnom utemeljenju mesha ---- 98
Šerijatsko utemeljenje mesha po čarapama ---- 99
Uvjeti mesha po mestvama ---- 100
Kuda se čini mesh ---- 101
Vrijeme važenja mesha ---- 101
Način potiranja mesha ---- 102
Šta kvari mesh ---- 102
GUSUL ---- 103
Radnje koje iziskuju kupanje ---- 103
PRVA: izlazak sperme i vaginalnog sekreta nakon nadražaja, u snu ili na javi ---- 103
DRUGA: spajanje spolnih organa ---- 106
TREĆA: prestanak hajza i nifasa ---- 107
ČETVRTA: smrt ---- 108
PETA: kad nevjernik primi islam ---- 108
Zabranjene radnje nečistoj osobi (onome ko je džunup) ---- 109
1. Klanjanje ---- 109
2. Činjenje tavafa oko Kabe ---- 109
3. Uzimanje, doticanje Mushafa ili njegovo nošenje - 109
4. Učenje Kur'ana ---- 110
5. Zadržavanje u džamiji ---- 111
Pohvalno kupanje ---- 113
Kupanje petkom ---- 113
2. Kupanje na dva bajrama ---- 115

3. Nakon kupanja mejita ----------116
4. Kupanje prilikom stupanja u ihrame ----------117
5. Kada se želi ući u Meku ----------117
6. Kupanje prije odlaska na Arefat ----------117
Ruknovi šerijatskog kupanja 118
1. Nijet ----------118
2. Pranje cijelog tijela ----------118
Sunneti kupanja..... 119
1. Oprati ruke tri puta ----------119
2. Oprati spolni organ ----------119
3. Temeljito uzeti abdest kao za namaz----------119
4. Politi se vodom po glavi tri puta, a prstima dobro pročešljati kosu, kako bi voda doprla do korijena kose ---119
5. Politi vodom po čitavom tijelu, počevši od desne ka lijevoj strani----------119
Kako se žena kupa..... 120
Pitanja u vezi s gusulom..... 122
TEJEMUM ---------- 125
Dokaz o njegovoj propisanosti----------125
Tejemum je karakteristika ovog umeta----------126
Razlog propisivanja tejemuma----------126
Kada je tejemum dozvoljen ----------127
Kakvom se zemljom može uzimati tejemum ---------130
Način uzimanja tejemuma ----------130
Šta se može činiti tejemumom ----------131
Šta kvari tejemum ----------132
Mesh po zavoju ----------133
Propisanost potiranja po zavoju i povezu ----------133
Propis mesha----------134

Kada je mesh obavezan ---- *134*
Šta kvari mesh ---- *134*
Namaz čovjeka koji ne može uzeti abdest ni tejemum ---- 135
MENSTRUACIJA ---- 136
Vrijeme menstruacije ---- 136
Boja menstrualne krvi ---- 136
Trajanje ---- 137
Period čistoće između dvije menstruacije ---- 138
NIFAS (POSTNATALNI CIKLUS) ---- 139
Trajanje ---- 139
Šta je zabranjeno ženama u mjesečnom i postnatalnom ciklusu ---- 139
1. Post ---- *140*
2. Spolni odnos ---- *141*
ISTIHAZA ---- 143
Stanja žena u istihazi ---- 143
Propisi u vezi sa ženama u istihazi ---- 145

NAMAZ 147

NAMAZ ---- 149
Važnost namaza u islamu ---- 149
Namaz je prvo za što će čovjek polagati račun ---- *149*
Namaz je posljedniji znak vjere koji će nestati ---- *150*
Šta znači ostavljanje namaza ---- 154
Stav nekih učenjaka ---- *158*
Rasprava o ostavljanju namaza ---- 159
Eš-Ševkanijev stav ---- *159*

Ko je obavezan obavljati namaz ----------160
Namaz djeteta ----------160
Broj obaveznih namaza ----------161
Namaska vremena ----------162
Vrijeme podne-namaza ----------164
Granica odgađanja ----------165
Vrijeme ikindije ----------165
Odabrano i pokuđeno vrijeme ----------166
Blagovremeno klanjati u oblačnim danima ----------167
Ikindija je srednji namaz ----------167
Vrijeme akšam-namaza ---------- 168
Vrijeme jacija-namaza ---------- 169
Preporučenost odgađanja jacije ----------171
Spavanje prije jacije i razgovor poslije nje ----------171
Vrijeme sabah-namaza ----------172
Pohvalno je požuriti s namazom ----------172
Klanjati jedan rekat u namaskom vremenu ----------173
Prespavati ili zaboraviti namaz ----------173
Vrijeme kada je zabranjeno klanjati ----------175
Mišljenje fikhskih učenjaka o klanjanju poslije sabaha i ikindije ----------176
Mišljenje uleme o klanjanju pri izlasku i zalasku sunca,
i dok je ono u zenitu ----------177
Dobrovoljni namaz poslije nastupanja zore, prije sabaha ----------178
Dobrovoljni namaz tokom ikameta ----------179
EZAN ---------- 181
Vrijednost ezana ----------181
Razlog propisivanja ezana ----------183
Način učenja ezana ----------185
Prvi ---------- 185
Drugi ---------- 185
Treći ---------- 185

Tesvib----186
Način učenja ikameta----186
Prvi----*186*
Drugi----*186*
Treći----*187*
Dova kod ezana----187
Dova nakon ezana----190
Dova kod ikameta----191
Preporučene stvari za mujezina----191
Ezan u prvo vrijeme ili prije vremena----193
Pauza između ezana i ikameta----*194*
Ko uči ezan uči i ikamet----*195*
Kada se ustaje na namaz----*195*
Izlazak iz džamije nakon ezana----*195*
Ezan i ikamet za propuštene namaze----*196*
Učenje ezana i ikameta od žena----*196*
Ulazak u džamiju nakon što je u njoj obavljen namaz----*197*
Razdvajanje ezana i ikameta----*197*
Učenje ezana od neredovnog mujezina----*197*
Suvišni dodaci ezanu----198
UVJETI NAMAZA---- 201
1. Saznanje o nastupanju vremena----201
2. Očistiti se od male i velike nečistoće----201
3. Materijalna čistoća tijela, odijela i mjesta gdje se klanja----202
4. Pokrivanje stidnih mjesta (avreta)----204
Šta se ubraja u stidna mjesta kod muškarca----*205*
Dokazi onih koji smatraju da to nije stidni dio tijela----*205*
Argumenti onih koji smatraju da su to stidna mjesta----*206*
Stidna mjesta žene----*207*
Kakva se odjeća može, a kakva se mora nositi----*208*

Ootkrivanje glave u namazu ----- *209*
5. Okretanje prema kibli ----- 209
Propisi vezani za onoga ko vidi Kabu i onoga ko je ne vidi ----- *210*
Kako odrediti pravac kible ----- *210*
Propisi u slučaju da je nemoguće odrediti smjer kible ----- *210*
Kada nije potrebno okretati se prema kibli ----- *211*
NAČIN OBAVLJANJA NAMAZA ----- 213
FARZOVI NAMAZA ----- 216
1. Nijet (odluka) ----- 216
Izgovaranje nijeta ----- *216*
2. Početni tekbir ----- 217
3. Stajanje na farz-namazu ----- 217
Stajanje na dobrovoljnim, nafila-namazima ----- *218*
Nemogućnost stajanja na farz-namazu ----- *218*
4. Učenje fatihe na svakom rekatu farza i nafile ----- 219
Kako će postupiti onaj ko ne zna proučiti fatihu ----- *221*
5. Ruku (pregibanje) ----- 222
Kako se obavlja ruku ----- *222*
6. Podizanje s rukua i vraćanje u uspravan položaj -- 223
7. Sedžda ----- 223
Određenje smirenosti ----- *224*
Organi koji moraju dodirivati tlo tokom sedžde ----- *224*
8. Posljednje sjedenje i izgovaranje tešehhuda ----- 225
Najvjerodostojnija verzija tešehhuda ----- *226*
9. Predavanje selama ----- 227
Obavezno je predati jedan selam, a pohvalno je predati i drugi ----- *229*
SUNNETI NAMAZA ----- 230
1. Podizanje ruku ----- 230
Način podizanja ruku ----- *230*

Vrijeme podizanja ruku ---- 230
Drugi i treći tekbir ---- 231
Četvrto dizanje ruku: na početku trećeg rekata ---- 233
Jednakost žene i muškarca u ovom sunnetu ---- 233
2. Stavljanje desne ruke na lijevu ---- 233
Gdje se vežu ruke ---- 234
3. Subhaneke – početna dova ---- 234
4. Tiho izgovaranje euze ---- 239
Učenje euze samo na prvom rekatu ---- 240
5. Izgovaranje riječi "amin" ---- 240
Slaganje glasa s imamom ---- 242
Značenje riječi "amin" ---- 242
6. Učenje nakon fatihe ---- 243
Način učenja nakon fatihe ---- 244
Poslanikov, s.a.v.s., primjer u učenju nakon fatihe ---- 245
Učenje na sabahu ---- 246
Učenje na podne-namazu ---- 246
Učenje na ikindija-namazu ---- 246
Učenje na akšamu ---- 247
Učenje na jaciji ---- 247
Učenje na džumi ---- 248
Učenje na bajram-namazu ---- 248
Učenje određene sure ---- 249
Duljenje prvog rekata na sabahu ---- 249
Način Poslanikovog, s.a.v.s., učenja ---- 250
Šta je lijepo činiti tokom učenja ---- 250
Mjesta gdje treba u sebi i naglas učiti ---- 251
Učenje za imamom ---- 252
7. Prelazni tekbiri ---- 254
8. Načini obavljanja rukua ---- 255
9. Učenje na rukuu ---- 255

10. Dove koje se uče pri podizanju s rukua i ispravljanju ---------- 257
11. Način obavljanja sedžde i podizanja s nje ---------- 260
12. Način obavljanja sedžde ---------- 261
a) Spustiti nos, čelo i ruke na tlo i odvojiti ih od trupa. ---------- *261*
b) Spustiti ruke u pravcu ušiju ili ramena. ---------- *261*
c) Sastaviti i opružiti prste. ---------- *261*
d) Okrenuti vrhove prstiju prema kibli. ---------- *261*
13. Trajanje sedžde i dove ---------- 262
14. Način sjedenja između dvije sedžde ---------- 264
Dova između dvije sedžde ---------- *267*
15. Kratko sjedenje poslije druge sedžde ---------- 268
16. Način sjedenja na tešehhudu ---------- 268
17. Prvo sjedenje ---------- 270
Poželjno je kraće učiti na prvom sjedenju ---------- *271*
18. Salavati ---------- 271
19. Dova na posljednjem sjedenju prije selama ---------- 273
20. Zikr i dove nakon selama ---------- 279
DOBROVOLJNI NAMAZ ---------- 289
Propisanost dobrovoljnih namaza ---------- 289
Poželjno je da se dobrovoljni namazi klanjaju kod kuće *290*
Preporučeno je dugo stajati i mnogo sedždi činiti na dobrovoljnom namazu *291*
Dozvoljeno je dobrovoljne namaze klanjati sjedeći *292*
Podjela dobrovoljnih namaza **292**
Sabahski sunnet ---------- 293
Njegova vrijednost ---------- *293*
Njihova lahkoća ---------- *294*
Šta se uči na tom namazu ---------- *295*
Učenje nakon ove nafile ---------- *297*
Ljeganje nakon sabahskog sunneta ---------- *298*

Nadoknađivanje sabahskog sunneta----298
Podnevski sunnet----299
Predanja u kojima se govori da su to četiri rekata----299
Predanja u kojima se spominje da je to šest rekata----299
Predanja iz kojih se da zaključiti da je to osam rekata----300
Vrijednost četiri rekata sunneta prije podne----300
Nadoknađivanje podnevskih sunneta----301
Akšamski sunnet----302
Šta je lijepo učiti na tom sunnetu----302
Jacijski sunneti----303
Nepotvrđeni sunneti----303
Dva ili četiri rekata prije ikindije----303
Dva rekata prije akšama----304
Dva rekata prije jacije----304
Vitr-namaz----305
Vrijednost i propis vitra----305
Vrijeme vitra----306
Pohvalno je požuriti s namazom ako čovjek misli da neće ustati prije sabaha, ili ga odgoditi ako misli da će ustati----307
Broj rekata vitra----309
Učenje na vitru----310
Kunut-dova----311
Kada se uči kunut----312
Dova nakon vitra----312
Ne mogu se klanjati dva vitra u jednoj noći----313
Naklanjavanje vitra----314
Učenje kunuta na pet dnevnih namaza----314
Kunut na sabah-namazu----315
Noćni namaz----316
Vrijednost noćnog namaza----316
Propisi u vezi s noćnim namazom----319
1. pri lijeganju odlučiti ustati na noćni namaz----319

2. pri ustajanju treba umiti lice, oprati zube i pogledati u nebo. ----------*320*
3. namaz treba započeti s dva kratka rekata. ----------*321*
4. treba probuditi suprugu. ----------*321*
5. treba odustati od namaza i leći dok ne prođe pospanost. ----------*323*
6. ne treba sebe opterećivati. ----------*323*
Vrijeme noćnog namaza----------324
Najbolje vrijeme za noćni namaz ----------325
Broj rekata ----------326
Naklanjavanje noćnog namaza----------*326*
Teravija-namaz---------- 329
Propisanost teravije ----------329
Broj rekata teravije ----------329
Klanjanje teravije u džematu----------331
Učenje na teraviji ----------331
Duha-namaz---------- 332
Vrijednost ovog namaza----------332
Važnost duha-namaza ----------334
Vrijeme duha-namaza----------334
Broj rekata ----------335
Istihara-namaz---------- 336
Tesbih-namaz ---------- 337
Namaz za potrebu---------- 339
Tevba-namaz ---------- 339
Namaz prilikom pomračenja (Sunca ili Mjeseca) ---------- 340
Namaz za kišu (istiska) ---------- 343
Tilavet-sedžda---------- 350
Vrijednost tilavet-sedžde----------*350*
Propis ove sedžde----------*351*
Mjesta sedžde----------*351*

Uvjeti za obavljanje sedžde ----- 354
Dova na sedždi ----- *355*
Sedžda u namazu ----- 355
Preklapanje sedždi ----- 356
Nadoknađivanje sedžde ----- 356
Sedžda zahvalnosti ----- 356
Sehvi-sedžda ----- 358
Način obavljanja sehvi-sedžde ----- *358*
Situacije u kojima se treba učiniti sehvi-sedžda ----- 359
1. Kada se preda selam prije nego što se završi s namazom ----- *359*
2. Kada se nešto doda namazu ----- *360*
3. Kada se zaboravi prvi tešehhud ili neki od namaskih sunneta ----- *361*
4. Sehvi-sedžda obavlja se i zbog dvoumljenja u namazu ----- *361*
NAMAZ U DŽEMATU ----- 363
Prisustvo žena džematu u džamiji i vrijednost njihovog namaza u kući ----- *364*
Bolje je klanjati u daljoj džamiji u većem džematu ----- *366*
Poželjno je kretati se smireno ka džamiji ----- *367*
Poželjno je da imam olakša namaz ----- 368
Imamovo duljenje prvog rekata i sačekivanje onih koji se priključuju džematu ----- *369*
Obavezno je slijediti imama, a zabranjeno prethoditi mu ----- *369*
Formiranje džemata s jednim klanjačem i imamom ----- *371*
Dozvoljeno je da imam pređe u džemat ----- *372*
Pristizanje u džemat ----- 373
Opravdanja za izostanak iz džemata ----- 373
Ko ima prednost da bude imam ----- 374
Ko može biti imam ----- 377
Ko ne može biti imam ----- 378
Poželjno je da žena predvodi žene ----- *379*
Predvođenje muškarca ženskog džemata ----- *379*
Pokuđeno je da grešnik i novotar budu imami ----- *379*

Dozvoljeno je napustiti imama iz opravdanog razloga ---- *380*
Obnavljanje namaza u džematu ---- 381
Imamu je mustehab okrenuti se na desnu ili lijevu stranu nakon namaza i nakon toga napustiti mjesto gdje se klanjalo ---- *382*
Uzdignutost imama ili klanjača ---- *383*
Slijeđenje imama iza prepreke ---- *384*
Klanjanje za nekim ko izostavi farz ---- *384*
Zamjena ---- 385
Džemat koji prezire imama ---- *385*
Položaj imama i muktedija ---- 386
Jedan klanjač stoji zdesna, a dvojica i više iza imama ---- *386*
Mustehab je da se imam postavi prema sredini safa, a da prve safove zauzmu odrasli i razboriti ljudi ---- *387*
Položaj djece i žena u odnosu na muškarce ---- *387*
Klanjanje jednog čovjeka iza safa ---- *388*
Ravnanje safova i popunjavanje praznina ---- *389*
Poticanje muškaraca da budu u prvom safu i na desnoj strani ---- *391*
Ponavljanje za imamom ---- *392*
DŽAMIJE ---- 393
Vrijednost i mjesto džamije ---- *393*
Vrijednost izgradnje džamije ---- *393*
Dova kada se krene ka džamiji ---- *394*
Dova prilikom ulaska i izlaska iz džamije ---- *396*
Vrijednost žurbe ka džamiji i sjedenja u njoj ---- *397*
Tehijjetul-mesdžid ---- *398*
Najvrednije džamije ---- *398*
Ukrašavanje džamija ---- 399
Čišćenje i mirisanje džamije ---- 400
Održavanje džamija ---- 400
Pokuđenost traženja izgubljene životinje, kupovine, prodaje i recitiranja poezije u džamiji ---- *401*
Prošenje u džamiji ---- *402*

Podizanje glasa u džamiji ---- *403*
Razgovor u džamiji ---- *403*
Dozvoljenost jela, pića i spavanja u džamiji ---- *404*
Preplitanje prstiju ---- *404*
Klanjanje među stupovima ---- *405*
Mjesta na kojima je zabranjeno obavljanje namaza ---- 406
Namaz na grebljima ---- 406
Namaz u crkvi i sinagogi ---- 407
Namaz na smetljištu, klaonici, sredini puta, ---- 408
toru za deve, kupatilu i iznad kabe ---- 408
Namaz u Kabi ---- 408
Sutra ispred klanjača ---- 409
Propis sutre ---- *409*
Šta može biti sutra ---- *409*
Sutra imama jeste sutra i za klanjače ---- 411
Mustehab je približiti se sutri ---- *411*
Zabrana prolaženja između klanjača i njegove sutre ---- *411*
Opravdanost sprečavanja prolaznika ispred klanjača 413
Namaz ne prekida ništa ---- *414*
Šta je dozvoljeno u namazu ---- 415
1. Plakanje, uzdisanje i jecanje ---- *415*
2. Okretanje u potrebi ---- *416*
3. Ubistvo zmije, škorpiona, ose i svega što šteti makar njihovo ubistvo zahtijevalo veliki posao ---- *418*
4. Kratak hod po potrebi ---- *418*
5. Nošenje djeteta i njegovo vezivanje za klanjača ---- *419*
6. Nazivanje selama i obraćanje klanjaču i dozvoljenost njemu da gestom odgovori na selam i obraćanje ---- *421*
7. Izgovaranje "subhanallah" i udaranje rukom o ruku ---- *422*
8. Pomaganje imamu ---- *422*

9. Zahvaliti Allahu prilikom kihanja ili ako se desi neka blagodat---------423
10. Činjenje sedžde na odjeći klanjača i na turbanu zbog opravdanog razloga ----------424
11. Sagledavanje ostalih djela koja su dozvoljena u namazu----------424
12. Učenje iz mushafa----------425
13. Zaokupiti srce nečim drugim mimo namaza----------425

NAMASKI MEKRUHI---------- 428

1. Igranje odjećom ili tijelom osim kada zahtijeva potreba----------428
2. Stavljanje ruku na kukove u namazu ----------430
3. Podizanje pogleda ka nebu----------430
4. Gledanje u ono što odvraća od namaza ----------430
5. Zatvaranje očiju (u namazu) ----------431
6. Pokazivanje rukama prilikom predavanja selama--431
7. Prekrivanje usta i spuštanje odjeće u namazu------431
8. Namaz kada je hrana servirana----------432
9. Obavljanje namaza u trenutku trpljenja fiziološke potrebe ili nečega što zaokuplja srce----------432
10. Namaz u stanju pospanosti----------433
11. Uzimanje posebnog mjesta u džamiji za klanjanje osim imama ----------433

STVARI KOJE KVARE NAMAZ---------- 434

1./2. kada se nešto namjerno pojede ili popije -------434
3. namjeran govor koji nije potreba namaza ----------434
4. namjerno činjenje većih djela ----------436
5. ostavljanje jednog od ruknova ili šartova namjerno i bez opravdanja----------437
6. osmjehivanje i smijanje u namazu ----------437

Naklanjavanje namaza ---------- 438

Namaz bolesnika.....443
Namaz u strahu----------445
Kako se klanja akšam-namaz u strahu ----------449
Namaz prilikom povećanja straha ----------449
Namaz progonitelja i progonjenog 450
Namaz na putovanju----------451
Skraćivanje četverorekatnih namaza----------451
Razdaljina potrebna za skraćivanje ----------453
Odakle se počinje sa skraćivanjem----------454
Kada će musafir klanjati potpun namaz ----------454
Dobrovoljni namazi na putovanju----------457
Putovanje petkom ----------458
Spajanje dva namaza ----------458
Spajanje na arefatu i muzdelifi----------458
Spajanje na putu ----------458
Spajanje namaza po kiši ----------460
Spajanje namaza zbog bolesti ili zbog nekog razloga461
Spajanje namaza zbog neke potrebe----------461
Napomena----------462
Namaz na brodu, u vozu i avionu 463
Putne dove 457
Džuma-namaz ----------469
Vrijednost dana petka----------469
Činjenje dove petkom----------470
Mustehab je povećati donošenje salavata i selama na Poslanika, s.a.v.s., uoči petka i u petku ----------471
Mustehab je učiti suru El-Kehf petkom i u noći petka----------473
Pokuđenost glasnog učenja ove sure u džamijama---473

Kupanje, uljepšavanje, misvak, mirisanje u svim prilikama naročito za džumu ----473
Rano odlaženje na džumu----475
Koračanje preko ljudi----476
Klanjanje nafile prije džume----477
Premještanje onoga koga ovlada drijemež na drugo mjesto ----478
Obaveznost džuma-namaza ----479
Ko jeste, a ko nije obavezan klanjati džumu ----480
Vrijeme džuma-namaza----482
Broj koji je potreban za obavljanje džume ----483
Mjesto obavljanja džume----484
Raspravljanje o uvjetima koje su postavili islamski pravnici----484
Džumanska hutba ----487
Propis hutbe----487
Mustehab je da imam poselami kada se popne na minber, da se prouči ezan kada sjedne i da se klanjači okrenu prema njemu.----488
Mustehab je da hutba sadrži zahvalu Uzvišenom Allahu, pohvalu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., savjete i učenje----489
Propisanost stajanja prilikom držanja dvije hutbe i kratko sjedenje između njih ----491
Mustehab je povisiti glas prilikom hutbe, kratko držanje hutbe i zanimanje za nju ----491
Imam treba prekinuti hutbu zbog stvari koja se dogodila----493
Zabrana govora tokom hutbe----494
Stizanje na jedan rekat ili manje----496
Namaz u gužvi ----497
Nafile prije i poslije farza džume----497
Kada džuma i bajram budu u jednom danu----499
Namaz na dva bajrama---- 500

ISBN 9958-694-12-3